

בעזרת

ספר קיצור הלכות שבת

לסדר לט מלאכות

עם חידושי דינים שנתעוררו בקשר להמצאת

הטכניקה החדשות

הועתק והוכנס לאינטרנט

www.hebrewbooks.org

ע"י חיים תשס"ז

תקון דוד ושאול

מקור ההלכות בש"ס, בשלחן ערוך ובספרי פוסקים,
מגאוני וגדולי דורות ראשונים ואחרונים

מלוקט וסודר בעזרה על ידי

ש"ב שיעור

ניו יארק • תש"כ

נדפס בדפוס "בלשן"

ע"י מרדכי שוסטערמאן ושלום דובער פויזנער

KITZUR HILCHOS SHABOS

A N D

TIKUN DAVID V'SAUL

A COMPILATION OF LAWS
PERTAINING TO THE SABBATH

All Rights Reserved
by the Author

כל הזכויות שמורות

Address :

Committee for the Furtherance of the Distribution
of the Sefer Kitzur Hilchos Shabos

1448 — 57th St., Brooklyn, N. Y.

Also: 111 Scheerer Avenue, Newark 12, N. J.

Printed in United States of America by

"BALSHON" LINOTYPING & PRINTING

480 Sutter Avenue

Brooklyn 7, N. Y.

משה פיינשטיין
ר"מ תפארת ירושלים בנוא יארק

בע"ה.

הנה ידידי הנכבד הרה"ג מוהר"ר... והוא ת"ח ויגע ועמל בתורה בכל כחו ונפשו, והביא לפני ספר שחיבר על הלכות שבת וליקט מדברי רבותנו אשר בספריהם מה שנוגע להלכות שבת למעשה בכל הפרטים, כדי שיהיו הלכות שבת רגילין לכל איש ירא ה' וחרד למצות ה' שלא יעבור חלילה על שום איסור מעניני שבת החמורים מאד, אף בהשבותים שמדרכנן, ושקשה ליוהר בהם כשאינן יודעים היטב, ובאים ח"ו לחקל שלא כדיון, ואף שהזמן לא מספיק לפני לעיין הרבה בספרו ואיני בזה כאומר ופוסק בכל הדבורים האמורים שם להחשיב שהוא כמו הוראה ממני, אבל אני בזה לומר שתמחבר הרה"ג הוא ת"ח ובטח ליקט מדברי רבותנו הדברים הנכונים, ושגם דעתו טוב לידע, ושודאי על ידי ספר זה יתרגלו בהלכות שבת כל הלומד אותו, ושהוא ספר טוב גם לתלמידי חכמים ובני הישיבה, וגם לבע"ב שומרי תורה ומצות, ולכן נא לקנות ספר החשוב הזה בכסף מלא, כדי שיוכל להוציאו לאור, ולזכות להרבה בשמירת שבת כהלכתו, ובזכות שבת נזכה לגאולה בקרוב, הכותב למען כבוד השבת וכבוד הרב המחבר ביום ב' לס' חקת התורה ז' תמוז תשי"ט בנוא יארק.

נאום משה פיינשטיין

* * *

השבת הוזכרה הרבה פעמים בתורה, וכמה פעמים בכל ספר, והוזכרה פעמים אחדים גם בנביאים אחרונים והם, ישעי', ידמיהו, יחזקאל, עמוס ונחמי', ופרטי' דיני' נמצאו במשנה שבת ז ב, ובגמרא שבת עג. ובתלמוד ירושלמי פרק כלל גדול הלכה ב, ועיין בדמב"ם זמנים (בפ"ז) שכתב, "ומנין כל אבות מלאכות וכו' ואלו הן החרישה, והזריעה, והקצירה, והעימוד, והדישה, והזרי', והברירה, והטחינה, וההקדה, והלישה, והאפי', והגזיזה, והלבון, והנפוץ, והצביעה, והטוי', ועשיית הנריק, והנסכת המסכת, והאריגה, והבציעה, והקשירה, וההתדה, והתפירה, והקריעה, והבנין, והסתירה, והכאה בפטיש, והצידה, והשחיטה, וההפשטה, וההעבדה, ומחיקת העור וחתוכו, והכתיבה, והמחיקה, והשרטוט, וההבערה, והכבוי, וההוצאה מדרשות לדרשות", ובתפארת ישדאל משניות מועד מיין את המלאכות האלה, וכתב, שממלאכה א עד יא הן מלאכות שבעשיית פת ומזונות, וממלאכה יב עד כד יש יג מלאכות ששיכות לסוג ההלבשה והכנת בגד, וממלאכה כה עד מלאכה לג יש ט מלאכות שיש להן קשר במלאכת כתיבה והכנתה, (ואחר כך מלאכת בני' וסתירתה, הבעדת אש וכבוי' ובסוף דיני גמר מלאכה), וחלוקת המלאכות מבוסס על הסדר (שסדרתי אני) והמובא להלן.

מ פ ת ח

ה ק ד מ ה

א	כלל א	חרישה (החורש)
ב	כלל ב	זריעה (הזורע)
ג	כלל ג	קצירה (הקוצר)
ד	כלל ד	עימור (המעמר)
ה	כלל ה	דישה (הדש)
ו	כלל ו	זריי' (הזורה)
ז	כלל ז	ברירה (הבורר)
ח	כלל ח	הרקדה (המרקד)
ט	כלל ט	טחינה (הטוחן)
י	כלל י	לישה (הלש)
יא	כלל יא	דיני בשול אפי' או צלי' (המכשל האופה או הצולה)
יב	כלל יב	גזיזה (הגוזז)
יג	כלל יג	כביסה ולבון (המכבס)
יד	כלל יד	ניפוץ (המנפיץ)
טו	כלל טו	צביעה (הצובע)
טז	כלל טז	טוי' (הטווה)
יז	כלל יז	הנסכת המסכת (המיסך)
יח	כלל יח	עשיית נירין (העושה בתי נירין)
יט	כלל יט	אריגה (האורג)
כ	כלל כ	בציעה (הפוצע)
כא	כלל כא	קשירה (הקושר)
כב	כלל כב	חתבת קשר (המתיר)
כג	כלל כג	תפירה (התופר)
כד	כלל כד	קריעה (הקורע)
כה	כלל כה	צידה (הצד)

רלד	כלל כז שחיטה (השוחט)
רמג	כלל כז הפשטה (המפשיט)
רמד	כלל כח עיבוד ומליחת עור (המעבד)
רנא	כלל כט מחיקה (ומריחה) (הממחק)
רנט	כלל ל שרטוט (המשרטוט)
רסא	כלל לא חתיכה (המחתך)
רסה	כלל לב כתיבה (הכותב)
שה	כלל לג מחיקת (הכתב הנזכר) (המוחק)
שיב	כלל לד בני' (הבונה)
שמח	כלל לה סתירת (המבנה הנזכר) (הסותר)
שנא	כלל לו הבערה (המבעיר)
שעה	כלל לז כבוי אש, גז ואלקטרי (המכבה)
שפא	(ונוסף לזה דיני פסיק רישא)
שצא	כלל לח מכה בפטיש, מתקן מנא ועביר עובדין דחול
תל	כלל לט הוצאה
תמה	דיני מוקצה
תס	הערות ותקוני טעויות
תסד	השלמות והערות
תסז	רשימת המונחים

ה ק ד מ ה

לפני שנים אספתי הרבה חידושי דינים בהלכות שבת המפוררים פה ושם בשלחן ערוך והפוסקים שמפיהם אנו חיים, וסדרתי הלכה והלכה על פי האב שלה, והוספתי עליהם גם חידושי דינים שהובאו בעניני השאלות ובעיות שעלו על ידי המצאות הטכניקה שהתקדמה בימנו. ועל רוב רובי ההלכות ציינתי מקורן (בש"ס ובשלחן ערוך) בחלק שקראתי תקון דוד ושאל, וסדרתי הל"ט מלאכות בל"ט כללים (מלבד דיני מוקצה, ועוד — כמבואר בדפים הבאים) ולפני כלל וכלל ציינתי ההלכות שהובאו בהכלל, חוץ מהמפתחות הכלליים שסדרתי ששם ציינתי ראשי פרקי רוב ההלכות והמונחים שבתוך כל הספר כדי להקל על המעיין ולהצילו מחיפוש. ואני בעצמי השתמשתי בההלכות האלה בתור מלואים להלכות שחסרים בקצור שלחן ערוך, שקיצר מאד בדינים אלה וכלל כל הל"ט מלאכות בסימן א', הוא סימן פ, (ועיין בהתחלת הסימן בהתנצלות המחבר שכתב, "שעיקר המלאכות שנאסרו לנו לעשות בשבת, כבר נודעו לרוב בני ישראל, ולא נכתב כאן רק מדברים שלא נודעו, והמה דברים שכיחים", אבל בעו"ה נשתנו העתים, והסביבה שיהודי גר בה, ומה שנודע לרוב בני ישראל בדורות הקודמים לא נודע היום רק לא' בעיר ושניים במשפחה), וזה הוא הטעם שאספתי את הדינים האלה שיהיו כעוד והשלמה לדינים החסרים בקצור שלחן ערוך, והנני מקוה שרוב קהילות ישראל ישתמשו בספר הזה.

ואף שהתאמצתי להביא בספר הזה רק דברי הפוסקים (וביחוד השתדלתי להביא (ולציין ל)דברי מאספי דיני השלחן ערוך (ומפרשיו) ה"ה שלחן ערוך הרב, החיי אדם, המשנה ברורה, ועוד, שדבריהם נתקבלו בכל תפוצות ישראל) וכמעט לא הבאתי דבר (או הערה בדבר) הלכה מעצמי, אף על פי כן אני מבקש את המעיין בחבורי שלא לפסוק מספרי זה עד אשר יעיינו בספרים, שעל פי רוב ציינתי מקור ההלכות בגמ' ובשלחן ערוך וכו' כדי להקל על המעיין למצוא מקור הדין, (וגם הראתי מקור ההלכות בספרי מאסף אחרוני האחרונים ואחרוני זמננו שדבריהם הם לנו קילורין לעיניים. ה"ה, מנחת חינוך (מצוה לב) קש"ע עם מסגרת השלחן, וגם תוספות חיים על החיי אדם, כלכלת שבת לבעל תפארת ישראל, מעדני אשר, מנחת שבת, נזר ישראל, ערוך השלחן, אגלי טל ואבני נזר, וישנם עוד ספרים שנדפסו (ובאו לידי מקורב) ה"ה הספרים שערים מצוינים בהלכה, ויסודי ישורון, מאורות נתן, קצות השלחן, וספרי שו"ת שדגו הרבה בדיני שבת ה"ה שו"ת חלקת יעקב, שו"ת מנחת יצחק, וספר שו"ת אגרות משה (מהרב הגאון המובהק וכו' ר' משה פיינשטיין שליט"א ריש מתיבתא דישיבת תפארת ירושלים), ספרים הנחוצים ללמוד הלכות שבת, ושהרבה דברים מעונינים הובאו בהם.

והנני לעורר את המעיין בספרי שלא בכל מקום הציונים שהבאתי בתקון דוד ושאל הם דוקא ציונים, והמעייין ימצא לפעמים מרגנותא בעיונו במקורות שציינתי, וזאת לדעת עוד שבפנים מפעם לפעם הרחבתי את הדבור והסברתי הדברים, אך לא בחלק תקון דוד ושאל ששם הרבה פעמים סמכתי על המעיין.

ואני עזה אמונתי ביעודו של הספר הזה, והנני מקוה שיהי' לעזר בלימוד הלכות שבת, וישתמשו בו הלומדים בלמוד ברבים, ובלמודם בבית, כמאמר המשנה "הפך בה והפך בה" (פ"ג דאבות).

הנני אסיר תודה לכ"ק אדמו"ר שליט"א מליובאוויטש על דברי עידודו להדפיס את הנ"ל, ועל דבריו, שדברי יהי' לתועלת לכל ההוגים בו לרבנים ולתלמידים, שחזקו אותי.

לזכר ולעילוי גשמות

חי' אסתר בת זאב (ויהודית)
שמתה בדמי ימי'
זאב בן אברהם (ורחל לאה)
יהודית בת משה (ובלומע)
שרה רבקה בת זאב (ויהודית)
ישראל שמואל בן נפתלי (ואסתר)
רוזא בת ארי' (ושרה לאה)
שלמה בן ישראל שמואל (ורוזא)
אברהם צבי בן שמעון ברוך (ובילא)
מלכה בת לייב (ולאה)
בילא בת אברהם צבי (ומלכה)
רבקה בת אברהם צבי (ומלכה)
יוטא בת אברהם צבי (ומלכה)
חנה בת אברהם צבי (ומלכה)
ריזל בת אברהם צבי (ומלכה)
לייב בן אברהם צבי (ומלכה)
שמעון ברוך בן אברהם צבי (ומלכה)
ישראל דוד בן אברהם צבי (ומלכה)
שלום בן אברהם צבי (ומלכה)

ואלה יעמדו על הברכה

חי' אסתר בת אברהם צבי (ומלכה)
רחל בלומע בת שאול (וחי' אסתר)
פישל בן מנחם מענדיל (ובילא)
שרה לאה בת שאול (וחי' אסתר)
ישראל שמואל בן שאול (וחי' אסתר)
אלי' בן שאול (וחי' אסתר)
מלכה בת שאול (וחי' אסתר)
גדלי' יצחק בן שניאור יוסף

הנני בזה להזכיר לתהלה

ידידי ר' מרדכי שוסטרמאן ור' שלום בער פויזנער נ"י
בעלי דפוס „בלשן“

וכל עוזריהם העוסקים במלאכתם בקודש
על השתדלותם להוציא ספרי
ספר קצור הלכות שבת ותקון דוד ושאל
בדייקנות והידור.

כלל א מלאכת חרישה (החורש)

חרישה זו היא מלאכה המכשרת את הקרקע לזריעה (או"ח שלו, שיב, שלג, שיב, שטז שלז—לח).

תוכן הכלל

גרידת נעלים (המלוכלכים בבוץ ורפש) בקיר, בקודה, בדבר שמוחד לטלטלו או בקרקע (יז); גרידת הלכלוך שעל הנעלים בצפורן, בגב הסכין, במגרד או בשפשפת (יח); גרידת טיט יבש או לח (שעל הנעלים) במגרד (תקדו"ש יח); גרידת מטה כסא וספסל או חבית, בשבת (כ); גרידת רהיטים (או עגלת ילדים) בשבת (כ); גריפת ונקוי אבוס בשבת (ג); דברים האסורים בשבת משום גזרה שיטוה גומא (ה); הוצאת לפת או חזרת (שמקצת עלי' נשארו מגולות) מקרקע הבית או מאדמת השדה (יא); הוצאת הנ"ל מעפר תחוח הצבור בביתו (או מעפר מוקצה) (יב); הוצאת הנ"ל מקמח (שם); הטיית החבית (לצורך שפיכת הנוזל מתוכה) (יט); הסתפקות מאוצר התבואה בשבת (ו); הדחת החצר המכוסה מלט, בשבת (תקדו"ש יג); הדחת הרצפה המכוסה בקרשים בשבת (תקדו"ש יג); זיבול שדה (באופן ישר ובלתי ישר) (ד); זריית קש על גבי חצר שהוספג מגשם (י); זריית עפר או צרורות על החצר הנ"ל (י); חרישה: שיעורה (א); תולדתה (ג); ואופן חיובה (א); חרישה, פעמים (תקדו"ש א); חפירה או עשיית חריץ בקרקע (ב); חתיכת עלים יבשים מעשבים שבמחובר (ג); כסוי דבר מאוס ומזוהם (בעפר מוכן) (תקדו"ש י); כסוי רוק באפר הנתהווה מדבר הנשרף בשבת (וכן אפר איסור שנתערב באפר היתר) (תקדו"ש י); כריתת ענפים שבעיקרי אילן (ג); כבוד (טאטוא) רצפת חדרי הבית (ו); ניכוש משרשי עץ, בשבת (ג); נקיבת הקרקע לשם נטיעת קלחים (תקדו"ש ב); סיקול שדה מאבנים או עלים (ד); סיכת רצפת החדר והרחתה (יג); עישוב עשבים בשבת (ג); עשיית צרכיו בשדה או בשדה חבירו (יד); פניית אוצר התבואה בשבת (ח ובתקדו"ש); פירור רגבי אדמה (ד); צדוד החבית על הארץ (יט); צדוד החבית על רצפה מרוצפת (תקדו"ש יט); רבוץ עפר רצפת הבית (ז) שחיקת כדור, אשקוקה, ביליארד ואגוזים וכדומה (טו ותקדו"ש שם); שחיקת כדור וכו' על גב שלחן טבלה ומחצלת (שם); שימת תבשיל בכוד בשבת (טז); שפשוף הרוק, בשבת (ט); תל, החלקתה, ומלוי הבקיעות (ב).

(לסדר בראשית)

א. החורש כל שהוא, חייב ב. (ובזמן שבית המקדש הי' קיים)

תקון דוד ושאול

א ע"י שבת קג. במשנה החורש כל שהוא וכו' ובגמ' למאי חזי וכו' וברמב"ם פ"ח ה"א, ובירושלמי פ"ז כמה יחרוש ויהא חייב. ושם מה חרישה היתה במשכן וכו' ובחופר לבנין ע"י שבת קב: וברמב"ם א יח וגם בפ"י הי"ב ובכ"מ א יז, (וע"י גם ביצה ה. וברש"י ותוס' שם, ובפנ"י), ובחרישת אדמה שהיתה במשכן ע"י בשבת מט: וברש"י ד"ה הם זרעו (ובודאי חרשו ג"כ). ובא"י שחורשים פעמים (לפני הזריעה ולאחרי') — מפני שהקרקע קשה — חייבים על כל אחת ואחת — כ"כ בשבת עג: וע"י גם רמב"ם כ ב שאין הבדל בין החורש בעצמו ובין החורש בבהמה, וע"י בחזו"א הל' שבת סי' לו שכ' בחרישה על ידי מכוונה המופעלת בכח קיטור או חשמל שיש בה מן החיוב, וע"י לקמן בכלל ב סעיף א.

ב שם שבת עג: ושם בירושלמי וברמב"ם הל' שבת ח א, וע"י שכ' שגם בתולדת חורש חייב בכל שהוא.

מי שעשה את המלאכה הזאת בשוגג הביא קרבן חטאת, ועיין בזה לקמן במעיקף ג) ומלאכת חרישה היתה במשכן שחרשו את האדמה לנטוע נטיעות ולזרוע צמחים לצורך הסממנים ז).

ב. כוונת החורש היא לרכך ולהשביח את הקרקע להכשירו לזריעה, לפיכך החופר את הקרקע (ואין הבדל בין החופר באת, במעדר או במכונה וכדומה, או שחופר בידו כמבואר בתקון דוד ושאל) או העושה חריץ בקרקע (היינו בקרקע שבשדה, שבקרקע הבית חיובו הוא משום בונה) או המחליק ומרדד גבשושית ותל, או הממלא את הגומות ואת בקיעי האדמה בעפר ומשוה אותם. בכל אלה חייב משום חורש ז).

תקון דוד ושאל

ג) שבת בהתחלת כלל גדול, ועי' בדיני שוגג שבשבת, גם ברמב"ם פ"ב ובפ"ז משגגות, ועי' גם שבת קב וג"כ בכריתות טז: וברמב"ם פ"ב דהל' שבת, ובסמ"ג עשין ריג ובחינוך מצוה קכא, ושם במנ"ח ועי' כריתות יט וברש"י ובתוס' שם, ושם ואי מתעסק בשבת פטור מ"ט מלאכת מחשבת אסרה תורה וכו', ועי' גם ברמב"ם פ"ה משגגות ה"ו.

ד) בירושלמי הנ"ל בהתחלת פ' כלל גדול.

ה) שבת עג: החופר החורש והחורץ כולן מלאכה אחת הן (שכולן נעשו לרפות את הקרקע, רש"י) ועי"ש שבבית חייב משום בונה.

ו) מאמר רב ששת שם עג: והובא ברמב"ם ח א שחייב עליו משום חרישה, ועי' בפ"י הל' יב בהחופר בבית שחייב משום בונה, ועי' שבת פא: דא"ר היתה לו גומא וטממה בבית חייב משום בונה וכו' ומה שכ' בפנים שגם ביד חייב — הוא משום שכך דרכו של האיכר בזריעת קלחים שחורץ או נוקב הקרקע באצבעו וזורע כל קלח וקלח לבדו בנקב הנ"ל שנקב בקרקע (ועי' רש"י בשבת כב. ד"ה הלכה כר"ש).

ובענין מנהג כמה מקומות בארצות גלותנו שנוהגים היתר בשכירת עכו"ם בנקיית והסרת הרפש והזבל שברחובותינו אף שאמרינן בהיתה לו גבשושית ונטלה שחייב משום בונה עי' במג"א רמד ס"ח. והסבירו של החת"ס באו"ח סי' סא, ועי' ג"כ בחידושי רע"א שם שלא הסכים לעיקר הדבר שכ' במג"א הנ"ל.

ז) עי' רמב"ם ז' ב' ובמ"מ שם ה"ד שמסביר שיטת הרמב"ם. ובירושלמי תנו ר"ח חפר וכו' ובשבת שם עג: עי' במאמר רב ששת ועי' במג"א שיב ט, וכן בסי' שיד ס"ק ה, וכל שכן שהחופר גומה ואין צריך אלא לעפרא או שאין לו בו צורך כלל, שפטור אבל אסור, ועי' בנ"א ובא"ט בהחורש אות ו.

קיצור הלכות שבת

ג

ג. מי שעושה פעולה שהיא דומה לתכלית החרישה, אבל אינו עושה הפעולה ההיא בעצם הקרקע הרי זה תולדת חורש. (ולענין חיוב אין הבדל בין העושה תולדה ובין העושה אב מלאכה, שבשניהם חייב העושה בשוגג, חטאת, והעושה במזיד בלי התראה חייב כרת, ובהתראה — סקילה, כמבואר בתקון דוד ושאלה ומטעם זה המנכש (שמוציא ועוקר הרעים מבין הטובים) משרשי עץ או

תקון דוד ושאל

ח) עי' מו"ק ב: איתמר המנכש וכו' ובפי' דש"י בד"ה מנכש ובפי' ר"ח שם ובשבת קג. המנכש וכו' (ובפי' יב מ"ש) ובפי' הרע"ב והר"ם ובהלכותיו פ"ז הל' א"ב ובכ"מ, וכן ברמב"ם בהל' ד"ז ובמ"מ שם ה"ד, ועי' ג"כ בנוב"י תנינא בחלק או"ח לא, ובא"ט בהחורש סעי' ה אות ז ועי' ג"כ בב"ק ב. ורמב"ם פ"ז ה"ז שאף שאין חילוק בין אב לתולדה לענין חיוב, עכ"פ יש הבדל כשעשה אב ותולדתו, או שתי תולדות מאב אחד אם עשה שתיהן בהעלם אחד — שסבור שמותר לעשותן בשבת, או אינו חייב רק חטאת אחת, כאלו עשה וחזר ועשה אב אחד בהעלם אחד, אבל בעשה שני אבות בהעלם אחד שסבור שמותר לעשותם בשבת (או שעשה שתי תולדות משני אבות נפרדים) — חייב שתי חטאות, ועיי"ש עוד בב"ק ב' ,ואמאי קרי לי' תולדה, הך דהוה במשכן חשיבא קרי לי' אב וכו', ולא דוקא הפעולות שהיו ממש במשכן, אך אפי' כשדומה למלאכה שהיתה במשכן בפעולה ובתכלית כמבריק או כמרכיב שהם דומים בפעולה לזרע ונוטע — שבשניהם הוא תוחב דבר תלוש במחובר, וגם דומה להם בתכלית, שבכולם כוונתו שיגדלו, ואפילו כשהיא דומה למלאכה שבמשכן רק בתכלית ולא בפעולה (כגון הזומר, שבחתיכתו מענפי העץ, הוא מתכוין להתכלית, שהעץ יגדל יותר) אלו שניהם נקראו אבות מלאכות אף שלא היו במשכן, כמו שמבואר ברמב"ם פ"ז משבת והו"ד בכ"ש ד"א. (וכשהדבר דומה לאב בפעולה ולא בתכלית בזה נדבר להלן שהוי לי' תולדה ולא אב), אך מלאכה לא נקראה אב רק כשעשה את הפעולה בהגוף שמתכוין בו התכלית, אבל בעשה הפעולה בגוף אחר, כגון שמשקה צמחים ועצים, שאינו עושה הפעולה בגוף הצמחים רק במים (אף שההשקאה דומה למלאכה שהיתה במשכן — בתכלית, שהרי כוונתו בהשקאה זו שיגדלו הצמחים) — משום הכי הוי' הפעולה הזאת רק תולדה. ועי' רמב"ם פ"ח הל' א"ב ,אבל המשקה צמחין וכו' הרי זה תולדת זרע וכו', ועי' בלחם משנה שם וא"ת אמאי לא הוי מנכש אב כמו חורש כיון שהם דומים באיכות הפעולה וכו', ומטעם זה חורש שהוי במשכן (ועי' בירושלמי שם פ"ז ה"ב (בדף מז). חרישה אב, תנו ר"ח חפר וכו' כל אבות מן המשכן למדו, מה חרישה וכו' שהיו חורשין ליטע סממנין וכו' עיי"ש, ועי' גם בשבת מט: בתלמוד בבלי שהבאתי לעיל בסעי' א) וכן הנוטל ומדדד תל שבשדה כדי ליפות את הקרקע (שהיא תכלית החרישה) הוי לי' אב, משום שהפעולה היא בגוף הקרקע. אבל המקרסם עשבים, או המנכש עיקרי עצים כדי ליפות את

כורת ענפים רכים מעיקרי האילן, או המעשב עשבים הרעים המזיקים לגדולם של הצמחים, והחותך עלים יבשים מהעשבים שבמחובר, ככולם אם נתכוין לרכך וליפות את הקרקע, חייב משום תולדת חורש ט.

ד. המסקל את השדה מן האבנים (צורות או מן העלים היבשים שנפלו בשדה), המפרר גושי ורגבי אדמה במכשיר המשמש לפרור רגבי האדמה בעת החרישה, ולישור פני השדה, או במקל או ביד, המזבל את השדה או רועה צאנו (על השדה) כדי שיוזבלו

תקון דוד ושואל

הקרקע, משום שלא נעשתה הפעולה בגוף הקרקע — הפעולה נקראת תולדה, וכן כשהמלאכה דומה לאב בפעולה ולא בתכלית, הוה ל'י רק תולדה, (כגון ששף ברזל וטחננו. שדומה לטוחן גרעינים דק בפעולה, אבל לא בתכלית, שהרי התם הוא טוחן לאכילה, וכאן הוא טוחן לתשמיש שלא לאכילה, משום הכי הו"ל רק תולדת טוחן, שם בכ"ש, וכ' שמהאי טעמא המגבל עפר הו"ל רק תולדת לישה (כרמב"ם ח טו"טז), והמגבן גבינה (שם פ"י הי"ג) הו"ל רק תולדת בני' משום שדומה לבני' רק בפעולה ולא בתכלית, וכ' שמתורץ בזה קושית הכ"מ רפ"ז משבת לרמב"ם עי"ש. ועי' עוד במנחת חינוך במוסך השבת שכ' בעניני מנכש שיש ב' מיני מנכש, ועי' בזה גם בנוב"י תנינא סי' לא. וחת"ס סי' רפח. ודע שכל מקום שמוזכר בהלכות אלו המלה אסור פירושו שאסור מדרבנן, שהוא שבות, ובמקום הפסד, קצת חולי או מצוה מתירים לעשותו ע"י עכו"ם, שהו"ל אז שבות דשבות, ועי' מג"א שז ח שלאו כל השבותים שוים, ועי' עוד לקמן בכלל ז סמ"ז שהארכתי בעניני השבותים, ואיסור שאסור מה"ת אין מתירים לעשותו ע"י עכו"ם, וחצי שיעור אסור בשבת כבשאר איסורים אבל אין בו מן החיוב, כמו שיבואר, ועיין בתקון דוד ושואל כלל ה' ס"א.

ט) עי' ירושלמי פ"ז מ"ב (מ"ז) החופר, החורש, הנועץ, המדייר, המעדר, המזבל, המכבד, המפעפע גושים, המברה בחרשים (חותך ביערים אילנות קטנים כדי שיתעבו ויגדילו), המצית את האור בחישת קנים (לבערן שלא יעכבו המחרישה) וכן באגם תמרים (שמבער התמרים הרעים מן האגם שלא יעכבו מלחרוש אמת המים שהיא מכשרת צדדי' לזריעה — כלומר ומתקן הצדדים) המסקל (אבנים), הבונה מדרגות (בקרקע עצמה), הממלא את הנקעים שתחת הזיתים, והעושה עוגיות לגפנים וכל דבר שהוא להניית הקרקע — חייב משום חורש, והובא גם בע"ה שלו ד, ובכ"ש בהחורש ובתוס"ה י"א ד, נעי' במנחת חנוך בזה שמקשה על ר"י שחיוב מנכש הוא משום זורע הלא בשבת קג איתא שחיוב משום חורש, ות"י ששני גווני מנכש איתא, א' שחופר וב' שעוקר והמשנה בשבת קג מיירי בחופר שזה אסור משום חורש ובגמ' דמו"ק מיירי בעוקר וזה איסורו משום זורע, ועי' בשו"ת חת"ס יו"ר סי' רפח. ועי' בס"ק שלפנ"ז. ועי' בזה גם כלל ב' ס"ג תקון דוד ושואל.

שדהו (ועל ידי הזכול הי' משתכחת ופוריותה מתגדלת), חייב משום תולדת חורשי.

ה. ישנם דברים שאסרו חז"ל משום גזרה שיבא להשוות גומה, ומכאן עד סוף הסימן אבארם כל אחד לחוד.

ו. בשבת מכבדים (מטאטאים) את חדרי הבית וכדומה (אפילו כשהם מרוצפות מרצפות אבנים, מלט, או קרשים) במברשת, כנף עוף, או בגד (רך) יא, ויש מתירים גם במטאטא שבטים, אם כל בתי העיר מרוצפים יב, ויש מי שמפקפק בהיתר זה (ואומר שאפילו נניח שאין בו משום אשווי גומות, בכל זאת יש לחשוש ששבטי המטאטא ישתכרו בשעת הכיבוד יג) ומתיר רק על ידי עכו"ם. ולרבי

תקון דוד ושאול

י) עי' ירושלמי פ"ז מ"ב המזבל שדה. המסקלה, המפרד גושי' במדייר שדהו וכו' חייב וכו' (הובא להלכ' באו"ז ורוקח). ועי' בחי"א י ג ועי' שו"ת ערוגת הבושם סי' פ א ה שחולק וכו' שאסור רק מדבר סופרים, ועי' ס"ק שלפנ"ו שהעתקתי את הירושלמי.

יא) אבל לא במטאטא של שבטים שקשה, משום החשש שהמטאטא יגרד את עפר התל ויורידוהו לתוך הבקיעות והגומות וימלא אותן, ואסרו חז"ל לכבד גם רצפת אבנים — משום שהרואה לא יבדיל בין מרוצפת ובין אינה מרוצפת, וקרקע בקרקע מיחלף, ומשום כך אסרו גם המרוצפת (ועי' שבת צה. וגם להלן אמימר שרי זילחא ופי' רש"י ותוס', וגם בשבת קכד: אמר רבי אלעזר וכו' וברא"ש וק"נ בדף צה. וברי"ף, ובר"ף, ובעה"מ. ובמלחמות דף קכד: ובר"ן דף צה. שהביא בזה דעת הראב"ד, והרשב"א (ועי' בשלטה"ג על דף צה.) ובשור שלזו — שהביא דעת אביו הרא"ש בתשובה, ועי' בב"י שם ובד"מ ושם באו"ח ס"ב במחבר שהביא בדעה הראשונה דעת הרמב"ם (כא ג) לחלק בין מרוצף לשאינו מרוצף, והביא גם דעת האו"ז, והרמ"א הביא דעת המחמירים, ועי"ש במג"א ס"ק ב—ה ובמ"ז ס"ק ג שאוסר במטאטא ומתיר בכנף עוף, ועי' גם ש"ע הרב שם, ועי' גם ירושלמי פ"ז חד אמר רוקק וכו' ובא"ט בחורש הל' יב.

יב) עי' משנ"ב שם בבה"ל ד"ה ויש מחמירים — שכ' שאפי' ברוב בתי העיר מרוצפים — ובפרט כשנתכבד הבית ג"כ מע"ש, ורוצה עכשיו לכבד במברשת — שמותר, אבל בשבטים אין ההיתר ברור כ"כ, וכ' ומ"מ מי שמיקל בזה אין למחות-בידו. ועי"ש שהביא גם דעת המתירים אם-כל אור"ב בתי העיר מרוצפים.

יג) עי' שלו ב. ובכ"ש בהחורש, ובחי"א מ ג, ובמ"ז ס"ק ב-ג שע"י כנף אווז מותר אפי' ע"י ישראל שהוי שנוי גדול, וכ' בתוס"ח בשם אחדונים שכ"ה במברשת, ואפי' באינו מרוצף, ועי' שעה"צ שצדד להחמיר בזה לכתחלה (באות ח). ועי' פמ"ג שם ס"ק ב.

הבית (היינו לזלף מים על הרצפה כדי להשכיב את העפר) מותר אפילו בבית שאין לו רצפת קרש או אבן י.

ז. **אסור** לגרוף ולנקות אכוס (כלי או מקום שנותנים בו מאכל לבהמה) משום החשש שיהא האכוס עשוי מטיט או נחקק בקרקע, ויראה בו גומה ויתקנה טו.

ח. **תבואה** צכורה (כאוצר תבואות ויין) אין מתחילים להסתפק (להשתמש ולהנות) ממנה בשבת טו (ולדבר מצוה כגון לפנותה לצורך אורחים, או לקבוע במקומה בית המדרש מותר אפילו להתחיל), אבל בהתחיל להסתפק ממנה מערב שבת מותר לו להמשיך ולקחת ממנה לצרכו אפילו בשבת יז, ואף על פי כן אסור לו לפנותה

תקון דוד ושאול

יד) וע"י עכו"ם מותר אפי' באינו מדוצף — משום שהעכו"ם אינו מתכוין רק לכבד הבית. (ועי' משנ"ב רנ"ג ה). ועי' במנ"ח דף קלד. שהביא בשם הגה' מהדש"ם שלו בשם ק"נ שאם באותו מקום כל קרקעות הבתים מדוצפים מותר לכבד. והביא ראי' מתו"ש ג"כ, וסיים שבפדט בדצפת קרשים שקיל טפי. י"ל שגם הפוסקים מודים להקל כדעת הק"נ הנ"ל ע"כ.

טו) ואע"ג שגם בהרבצה יקרה לפעמים שהגומות יתמלאו עפר — בכל זאת מותר, משום שאינו מתכוין, ומלבד זה אין כאן פסיק רישא (שיש אפשרות שלא יתמלאו הגומות עפר), ואפי' בקרקע שאינו מדוצף מותר.

טז) שבת קמ: במשנה ובגמ' ובפרש"י ובתוס', וברמב"ם כו מט, ובטור ובב"י בסוף סי' שכד, ועי' ג"כ במהדש"א שם בד"ה ארישא ובמחבר שכד טו. ובאבוס החמירו חכמינו ז"ל יותר (וגזרו אף באבוס של כלי) — משום שבאבוס דרכו להשוות את הגומות לאחר גריפת האבוס, וחיישינן שיתכוין להשוות הגומות שלא יפלו בתוכו השעורות, תוס', אבל מותר לגרוף תיבה מן הפסולת בשבת, סמ"ג ומרדכי (הו"ד במשנ"ב שם).

יז) שבת קכו: במשנה ובגמ' (ובדף קכז) ועי' ברי"ף שיש בזה מחלוקת דרברוותא, ועי' ברא"ש, ובעה"מ, ובמלחמות שם, ובב"י שלג ושם בש"ע ס"א, ובפמ"ג ס"ק א' ד"ה עוד שיש בזה ג' פירושים, ועי' גם ברמב"ם כו טו. ובראב"ד ובמ"מ ועי"ש גם במג"א ס"ק ב. וכ' בבאה"ט בשם הב"י שאסור להתחיל האוצר אפי' כשאין טורח גדול לפנותו (כגון מגג לגג). ורק לדבר מצוה מותר להתחיל. אבל גם למצוה לא יפנה יותר מה' קופות (קופה שבית קבולה היא ג סאים) — והטעם משום טירחא יתירא, שם שלג א במחבר וכשיש לו הרבה אורחים — מותר לכל אורח לפנות לעצמו כשיעור ד או ה קופות, אבל א לא יפנה לכולם משום טירחא, שם ס"ג, ועי' לקמן בכלל לח מא—מה. ועי' תו"ש שם שבכל מקום שהתירו שבות משום צורך מצוה מותר ג"כ לצורך אורחים, ולא מקרי אורחים דק כשבאו מעיר אחרת שנתארחו

קיצור הלכות שבת

ז

כולה, משום החשש שיראה גומה בקרקעית האוצר וימלאנה ית.
ט. מותר לדרוס (לדרוך) על רוק שעל גבי הקרקע בשבת, אבל אין לשפשפו יט.

י. חצרו שהוספג מגשם (וחושש שיכניסו את הבוץ ואת הרפש מחצירו לדירתו ויתלכלכו רצפת חדריו) מותר לו לזרות קש ותבן (או דבר אחר שחשוב בעיניו שלא ישאירו שם) כלאחר יד, ועל

תקון דוד ושאול

אצלו וכו' וכשמזמין חבירו לבא אצלו לכבוד אורחו או גם חבירו הוא בכלל אורח לענין זה (ש"ע וט"ז שם), ואם הסעודה היא סעודת מצוה או פשוט שיכול לפנות לכולם, ועי' בסולת למנחה כלל טו ג שכ' שכ"מ שנזכר כבוד אורחים היינו שהם ראויים לכבוד כגון שהם בעלי תורה או בעלי שם טוב, או בעלי מעשים טובים, או עני בן טובים או עשירים שראוי לכבדם, שאינם עושים רעה, ולא הגרועים שמהרה יפולו, או הקבצנים שעוברים ושבים בשביל טרף ומזון שהם בכלל צדקה, ואינם בכלל כבוד אורחים, ע"כ והו"ד בנו"י כח ס"ק ד. וכ' בש"ע ס"א שלפנות כל האוצר אסור.

יח) ואפי' כשכולם ביחד לא היו רק ה קופות, אפי"ה ישאיר קופה (כדי שלא יפנה את כל האוצר), ועי' בהרע"ב שבת פי"ח מ"א ד"ה אבל, ועי"ל בכלל לח סעי' מא בתקון דוד ושאול, ובש"ע שכד טו, ובסעי' יב בש"ע הרב.

יט) שבת קכ"א: דא"ר יהודה רוק דורסו לפי תומו וכו' ועי' רש"י ד"ה רוק, וברמב"ם כו יג, ובפ' כא ב, ובטור ובב"י שטז ובש"ע שם סעי' יא, ובמג"א ס"ק כד—כה, שכ' שם שאעפ"י שיש לחוש שישכח וישוה גומה, התירו בזה משום מאיסותא (וא"ת איך יכולים להתיר איסור מה"ת עי' מג"א שם שבאמת אין בשפשוף הרוק רק כעין ממרח — שממרח לא שייך רק במתכוין למרח דבר על חבירו, אבל כאן כוונתו רק להבליע את הרוק בקרקע), ועי' במשנ"ב שם ס"ק מט שכ' שלשפשפו ע"ג הרצפה תלוי במחלוקת דסי' שלז ב, ולהרמ"א שאוסר שם במרוצף, אוסר גם כאן אף שהוא מרוצף, בשם מג"א, תו"ש וש"א, ובפמ"ג מפקפק בזה, ועי' גם בט"ז שם. (ועי' עוד שם בא"א כה שהאידנא לא הותר לדורסו לפי תומו — ברוק, רק בביהכ"נ משום כבוד).

כ) עי' עירובין קד. חצר שנתקלקלה וכו' ברש"י, ובמהרש"א שם, ובתוס' בפ"י הר"י, ועי' ברי"ף שלטה"ג ובהרא"ש, ובאו"ח שיג בב"ה תו"ש ובש"ע ס"י ובמג"א וא"ר ופמ"ג ובש"ע הרב שם כה, וכ' שם במג"א ס"ק יז שבקש מותר משום שלא יבטלו שם שראוי להשתמש בו לטיט או למאכל בהמה, והטעם שצריך לזרותו כלא"י שאם לא"ה אסור משום עובדין דחול, למאכל בהמה, והטעם שצריך לזרותו כלא"י שאם לא"ה אסור משום עובדין דחול.

ידי שנוי (למשל שיביא את הקש בשולי הקופה (ולא בידיו) ומשם יזרנו על החצר), אבל לא יזרה על חצרו עפר, חול או צרורות אבן, משום שמשוה את הגומות, והוי כמוסיף על הבנין כא, ואם אין כוונתו לתקן את החצר רק ליפותו לפי שעה ולצורך זמן מועט ולכסות בעפר הנזכר דבר מאוס ומזוהם כג גם בחול ובעפר מותר לו לכסותו אם הכינם לתשמישו, ואינם אסורים משום מוקצה כג.

יא. הטמין כד לפת או חזרת באדמת השדה כה ומקצת עליו נשאר

תקון דוד ושאול

ועי"ש שבצורך גדול מותר ע"י עכו"ם, כבכל שבות דשבות, ועי' בזה לקמן בכלל ז סכ"ז בממ"ק.

(כא) שיג ס"ק יז (הנ"ל) במג"א שכ' אבל דבר שמבטלו שם אסור משום אשוויי גומות, ועי' בגמ' דעירובין שהזכרנו, ועי' סי' שעב סעי' טז שסתם עפר וצרורות מבטלו שם.

(כב) עי' שם במג"א שרק כשבא לתקן החצר אסור, אבל באופן אחר שרי — שהרי בסוף סי' שי התירו לכסות רוק באפר משום שאינו מתכוין לבנין ועי' עוד בא"א שיג ס"ק יז שכ' להתיר לכסות הרוק בשבת בחול שהוכן מע"ש, אם דרכו לפזר בכל בוקר. חול בבית, כדי לכסות את הרוק שעל רצפת הבית.

(כג) עי' שיח ובמג"א שגם באפר שהי' לו מע"ש מותר אבל בהוסק בשבת אסור משום נולד (והו"ד במשנ"ב ס"ק לב בסי' שי) ועי' עוד במג"א ס"ק ח שכ' בנתערב אפר האסור באפר המותר והאיסור לא הי' ניכר קודם שנתערב שבטל ברוב, אבל כשניכר האפר האסור אינו בטל שמוקצה הוי דבר שיל"מ עי' לכו"ש שם, והו"ד במשנ"ב שם, (ועי"ש שמטעם זה אסר החי"א ליהנות ממים הנוטפים מן האילנות — בימי ניסן — אפילו בנטפו לתוך כלי שהי' בו מים משום שכבר הוכר האיסור בתחלה).

(כד) שבת נ: אמר ר"ה האי סליקוסתא וכו' מתיב ר"ק וכו' הטומן לפת וכו' ונוטלין בשבת וכו' ועי' רש"י ד"ה הטומן, ובתוס' ד"ה מקצת בעירובין עז. (ובירושלמי פ"א דכלאים), וברמב"ם כה טו, ובירושלמי פ"א ט, וברי"ף בר"ן, וברא"ש וק"נ בשבת, נ. ובאו"ח שיא ח ובמג"א שם ס"ק כא—כג, ובאו"ח שלו ו בעשבים שהטמינם להיות לחים וכו' אך בנתכוין להזריעם אסור. ועי' מה שכ' שם בס"ק כז במשנ"כ בשם המאירי.

(כה) עי' שבת קי"ג אמר ר"נ א"ש כלי קיואי מותר לטלטלן בשבת (ועי' שם שאסור להוציא העמודים שהשתמשו בהם לצורך העריגה משום חשש אשוויי גומות, ומה שכ' בפנים בלפת שהטמינו בעפר תחוח שזה בקרקע שבשדה אבל בקרקע שבבית אסור כ"ה במג"א שיא ס"ק כא ועי' גם שלו ס"ק כא. ועי' רמב"ם כא לג ובמ"מ (ועי' בא"ט בחורש טו לא שכ' בשם שיטה

קיצור הלכות שבת

ט

מגולים כו, אז כל זמן שהלפת והחזרת לא השרישו ולא חכו שורש באדמה, מותר לו לאחוז בעלים ולמשוך בהם עד שמוציא את הצנן, ואף שבהוצאתו הוא מזיז את העפר, לא איכפת לן כו (כי רק מלטול מן הצד הוא). ואפילו בעושה גומה כו אין בכך כלום, כי הוא אינו מתכוין לעשות גומה כו, אבל אם הטמינו בקרקע הבית אסור להוציאו (אפילו כשמקצת עליו מגולים), כי על קרקע הבית הוא מקפיד יותר, וחיישינן שיטעה את הגומה שתשאר בקרקע ל.

יב. הטמין לפת או צנן בעפר תחוח שצבור בביתו, ושהכינו להשתמש לצרכו (שאינו מוקצה), מותר לו להסיר את העפר שמלמעלה ולהוציאו לא, ואם הטמינם בעפר מוקצה, ואין העלים מגולים כלל, יש מתירים לתחוב בתוכו מחט, סכין וכוש (היינו קנה או מוט) לב ולהוציאם, ויש אוסרים (מפני שנראה כעושה גומה),

תקון דוד ושאל

המיוחסת לר"ן שהא דלפת מיירי בשדה שעשוי לגומות ולא יבא לאשוינהו, ודוקא באין מכוין להגומה להטמין בה דברים אחרים).

כו) ואם לא היו מקצת עליו מגולים אסור משום שמזיז עפר המוקצה בידים, (ובזה אפי' ע"י מחט וכוש אסור, ב"י בשם מ"מ, ולבוש וט"ז).

כז) שהלא כל כוונתו רק לקחת את הצנן שהוא דבר המותר. כח) כי הגומה ממילא היא.

כט) שאף שהו"ל פסיק רישא, הרי לא ניחא לי' בגומה, וגם מקלקל הוא — להכי מותר לכ"ע. כ"ש, וציין לסי' שכ"ח, ועי' ח"א מ סוס"י ב וכלל צג ה.

ל) עי' שיא ח ומג"א ס"ק כא ומשנ"ב ס"ק כח. ועי' מה שכ' בתקון דוד ושאל שבסעיף הבא מה שכ' שם בשם הכ"ש.

לא) עי' ביצה ה. בעפר תחוח ובתוס' ד"ה בעפר, ובשבת לט. ובש"ע שח לה, ובכ"ש בהחורש שכ' שם שאף שגם בעפר תלוש שייך גומה היינו בעפר קשה או בתחוח ועושה הגומה בידים, אבל הכי מיירי שהעפר תחוח וכשמוציא את הצנן הגומה ממילא היא, ושרי כבשבת קיג.

לב) עי' שיא ט ובש"ע הרב שם סוס"י יד שכ"ב וכ' עוד שם אבל בקש ותבן אפי' כשלא ייחדו להטמין בהם הפירות והם מוקצים להסקה, אעפ"כ מותר לתחוב בהם כוש או סכין ולהוציא בהם את הפירות (שבקש ותבן לא שייך גומה) לדברי הכל, והוא מאמר ר"א בן תדאי בשבת קכג. (ועי' ג"כ בט"ז שיא ס"ק יא ובצ"צ החדשות בכלאים א ט במשנה הטומן לפת וכו').

קיצור הלכות שבת

ובדבר שאסור מדברי סופרים הולכים אחר המתיר, אבל בטמון בקמח וכדומה אין איסור גומה כלל לג.

יג. אין סכים רצפת החדר לו בשבת (אפילו כשהיא מרוצפת אבנים או קרשים), ואין מדיחים אותה לה.

יד. בשדה שנחרשה ועומדת לזריעה, אסור לפנות (היינו לעשות צרכיו) בשבת, משום החשש שישוה גומה, ובשדה חבירו גם בחול אסור, מפני שדריסת הרגלים מזיק לשדה ומשחיתה לו.

תקון דוד ושאול

לג) עי' מג"א תצח ס"ק לב, ולכן מותר לקחת קמח מהכלי אף שעושה בו גומה. שם בשם הר"ן והו"ד בחי"א כלל צג ד, (ועי' בכ"ש בהחורש שכ' לפת וכו' הטמון בארץ. ולא השריש, ומקצת עליו מגולין, שומטן, אף שמזיז את העפר, הו"ל דבר שאינו מתכוין ומקלקל דשרי, ואף שהו"ל פ"ר הרי לא ניחא לי בגומה, וכיון שמקלקל נמי הוי, להכי לכ"ע מותר (עי' שכ יח) אבל בטמונים בבית אסור להוציא, שבבית חישינן טפי שישוה גומה לצרכיו, (מג"א שיא כא), וכל זה בטמונים בקרקע עולם, אבל בטמונים בחול או בעפר תלוש שהוכן מאתמול. שאז אין בהחול ובהעפר מוקצה, אז אפי' באין הצנן מגולה מותר לגלותו ולהוציאו וכו' (שח לח), ובטמון בעפר וחול מוקצים, ואינם מגולים, תוחב בהם מחט או כוש ונוטלן וכו' ובאין לו מחט וכו' לא"ר מותר להוציאן ביד (רנט ג), ולא"א שם ס"ק ה אסור, ואעפ"כ בעפר וחול לח שכשיוציא הצנן ישאר גומה יש ליזהר, אבל בקמח או בפירות לא שייך גומה כלל, ע"כ.

לד) תוספתא שבת פי"ז י לא וכו' לפי שאין סכין ואין וכו' את הקרקע וכו' בשבת עי"ש, וגם שבת מ: דאמר ריא"ש וכו' שנכנס אחריו למרחץ וכו' א"ל אין סכין וכו' (עי' שבת צה, ופסחי' סד, במשנה אלא שהכהנים מדיחים את העזרה שלא ברצון חכמים, ותיו"ט פ"ה מ"ח) והטעם שאין סכים מחשש שיראה שם גומה וישוה אותה, ואפי' מי שמתיר בכבוד אוסר כאן ועי' שלז ג, ובמשנ"ב, ועי' רמב"ם כא ה"ג.

לה) ואפי' במכוסה במלט או בקרשים ג"כ אסרו שגזרינן מרוצף אטו אינו מרוצף, רמב"ם כא ג, ואסרו בזה יותר מכיבוד, שכיבוד יותר נחוץ מהדחה, מג"א שלז ס"ק ו בשם תקון דוד ושאול. (ובארצות הברית שישנם אנשים שמדיחים בכל יום — בצנור גומי המחובר למשאבה את החצר (אפילו במרוצף במלט), נראה שאסור להדיחו בשבת משום עובדין דחול, משום שאסור להשתמש בצנור שהוא מוקצה, ומשום החשש שיראה שם גומה, ורוב פעמים הדרך המוביל להמוסך מלא גומות מהמכוננית העוברת דרך שם, והגומות מקלקלות את המכוננית, ויש לחוש שישוה את הגומות וצ"ע. ובענין הדחת רצפת חדר המכונה בקרשים או באבנים וכדומה באלונטית, כמנהג הנשים — אסור משום איסור כיבוס, משנ"ב שלז ס"ק יז. לו) שבת פא: אמר ר"ה אסור לפנות וכו' ועי' רש"י, ובש"ע ש"ב ט.

קיצור הלכות שבת

יא

טו. אסור לשחק באגוזים וכדומה בשבת, אפילו על קרקע מרוצף, ובכל זאת אין למחות בנשים או בקטנים, לפי שודאי לא יקשיבו לנו, ומוטב שיהיו שוגגים ואל יהיו מזידים לו.

טז. מותר לשים תבשיל בכור שלא יתקלקל ואין חוששים שיבא לאשוויי גומה לה.

יז. נתלכלכו נעליו בכויץ וברפש, מגרדן בדבר שמותר לטלטלו בשבת, או בקורה, ולגרדן בקרקע אסור, שמתוך שהוא עסוק לקנחם חיישינן שישכח ששבת היום ויקנחם בגומה, משום שבגומה יותר קל לקנחם, ואם נעליו עשויות עור, משכשכן במים, אבל לא מכבסן, ובשעת הדחק שאין אפשרות אחרת (ונעליו מלוכלכות בכויץ ובצואה) יכול לגרדן גם בקיר ואפילו בקרקע (ולא חששו שישוה גומה) לט.

(לסדר נח)

תקון דוד ושאל

ובט"ז ס"ק ג ובמ"ו, ובמג"א שם ס"ק ט, ובש"ע הרב סי"ד, וברמב"ם כא ב, ובמשנ"ב ובה"ל ד"ה שדה ניר ש"כ שרק חרישה הראשונה אסרו בזה משום שמצויים רגבים בשדה, (עי"ל ס"א בתקון דוד ושאל) ובשדה חבירו אסור אף בחרישה שני, מ"ז ס"ק ג הנ"ל.

(לז) עי' עירובין קד. תוס', רי"ף סמ"ג ובטור שלח ובש"ע ס"ה ובמ"ז ס"ק ג, ובשלחן ערוך הרב, וברמב"ם כא ג ובמגיד משנה ובכ"מ, ורק על הקרקע אסרו ואפילו במרוצף — משום גזרה אטו שאינו מרוצף, מפני שקרקע בקרקע מיחלף) אבל על שלחן טבלא ומחצלת לא גזרו — משום שהוי גזרה לגזרה, מחה"ש ש"ע הרב וש"א בשם רי"ו, וכ' ברמ"א שהשוחק כדי להרויח יש בו משום מקח וממכר — ואסור בכל אופן, ועי' בזה לקמן כלל לב וכלל לח, ובשחיקה בכדור בשבת עי' סי' שח מה שיש אוסרים ושיש מתירים, ובשחיקת כדור בר"ה או אפי' בכרמלית אסור בשבת, ועי' מ"ז סי' שמו ס"ק ז, ופשוט שגם בזה יש הגזרה של אשוויי גומות — כששוחק על הקרקע ואסור לכ"ע, משנ"ב שח ס"ק קנח, ועי' בזה לקמן בכלל לב מ—מא. ובקצות השלחן סי' קי ס"ק טז כ' שלא להשתמש בכדורים שבזמן הזה שאפשר שיצרך לחזור ולמלאותו באויר שיש בזה לפי"ד משום תיקון מנא וקשירת השרוכים שבו בקשר של קימא.

(לח) שבת קמו: נותנין תבשיל לתוך הבור וכו' ובג' שם, רמב"ם כב ט, טור ואו"ח שית. ובב"י שם ד"ה ואמאי.

(לט) שבת קמא. אלא א"ר מקנחו בכותל וכו' איתמר וכו' עי"ש וברש"י ובתוס' ד"ה דילמא ובפי' הרמב"ן שאדם עשוי לחזור אחר גומה ולקנחו שם, ועלול לשכוח ולכוון להשוות גומה (כמו בעירובין קד:) והובא

ית. לגרד את הנעלים מן הלכלוך שעליהם, בצפורן או אפילו בגב הסכין אסור, מפני שבכך מתקלף קצת מן העור (ואסור משום מחיקת העור כמו שיבואר לקמן בכלל כט), ומשום זה אסרו גם כן לגרד את הנעלים המלוכלכים במגרד הקבוע ליד הדלת או במקלעת קני מתכת (הנקראת שפשפת), שלפני כניסת הבית, ואם ראש המגרד וקני השפשפת רחבות יותר מגב הסכין והן עבות ועגלגלות, והבוץ שעל הנעלים גם כן לח (שאינן בגרידתו איסור משום טוחן), מותר לגרדן בהם, ויש אומרים שרק כהי' הטיט יבש אין מגרדין את הנעלים, אבל כהי' הטיט לח אין להחמיר בדבר, כפרט במקנה בנחת (ועיין בתקון דוד ושאל) מ.

תקון דוד ושאל

הדברים ברשב"א ריטב"א. ור"ן, ועי' שם בר"ן שהביא דעת הרי"ף בשם בה"ג, דעת הר"ז, ודעת הרשב"א, והרמב"ן במלחמות, ועי' בהגהת מיימוני, וברמב"ם כא ב, והטור הביא דבריו ודברי אביו הרא"ש, ועי' גם בב"י ובב"ת, ועי"ש שיש בזה ג דעות. דהיינו — דעת הרי"ף הרמב"ם והרמב"ן היא כרבא (שמקנחו בכותל ולא בקרקע), והר"ז הרשב"א והרא"ש — דעתם כר"פ (שאפי' בכותל מותר), ודעת ר"ח והראב"ן — סי' שעו — שאף בכותל אסור. ולא התירו רק בקורה, והג' דעות האלו הובאו באו"ח סי' שב ס"ו שהמחבר הביא בראשונה את הדעה הראשונה שמקנחו בכותל ולא בקרקע. ובשם יש מי שאומר הביא את הדעה השלישית שהזכרנו. והרמ"א הוסיף להביא את הדעה הב' שמותר בשניהם, ועי"ש במג"א ס"ק יא שכותל עץ דינו כקורה — ומותר לקנח בו, אך במחה"ש הביא דעת התו"ש שבזמן הזה שדרכנו לטוח כותל עץ בטיט, אפשר שאפי' בכותל עץ הוי מוסיף על הבנין, ואסור, ועי"ש א"א יא שג"כ כ' כך שכ' שמבחוץ שטחים את הכותל של עץ בטיט י"ל שגרע טפי מכותל אבנים, ועי' בש"ע הרב שם יד שלכתחלה טוב לקנח בקורה — או בכותל עץ — ואם אין לו א' מאלו יקנח בכותל (אפי' של) חומה, ואם אין לו יכול לקנח אפי' בקרקע — משום שבד"ס הולכים אחר המיקל, ועי"ש שיותר טוב לקנח בקיר מלקנח בקרקע משום שבקיר רבו המתירים על האוסרים, ועי"ש ברמ"א שמותר לקנחו גם במעט חרס (הראוי לכסות בו פי כלי) המותר לטלטלו, וזה מותר לכ"ע, מג"א ס"ק יג, ועי"ש ס"ט שאם הנעלים עשויות עור — מותר לשכשכו אבל לא לכבסו, (ועי"ש במשנ"ב ס"ק מא שאפילו בכיבוס בעלמא בלי כסוס אסור ולא התירו רק לשכשכן).

מ) עי' בסעיף שלמעלה ובגמ' שבת קמא. ושם ע"ב אין מגרדין לא מנעול חדש ולא מנעול ישן, ובש"ע שב ח ובט"ז שם ס"ק ג שכ' שם שאסור לקנח נעליו במגרד שלפני ביהכ"נ, ובמג"א הביא בסי' שב ס"ק יז שהמהרי"ל גרד (סולית) נעליו מן הטיט בברזל שליד פתח ביהכ"נ, וכ' המג"א שנ"ל שהברזל הנ"ל הי' עב ורחב בראשו, ואעפ"כ כ' שם להחמיר

יט. אסור לצדד חבית על הארץ, משום החשש שישוה את הגומות, ופסיק רישא הוא. וכן לא יכריע ויטה את החבית וישפוך ממנה, משום שיחפיר בקרקע ויוציא מן העפר שבארץ, רק יגביה אותה וכך ישפוך מא.

כ. אם אינו מתכוין לעשות חריץ (היינו חפירה) בקרקע, אז מותר לו לגרור מטה, כסא, ספסל, או חבית משום שיתכן ואפשר שהנרירה לא תחריץ בקרקע, אבל כשהם כבדים וגדולים מאד, שכרי לנו שיעשו חריץ, אסור אפילו כשהקרקע מכוסה ברצפה. (ובראיטים

תקון דוד ושאול

משום שהרי אפי' בגב הסכין אסרו לגרד, ועי' בט"ז ס"ק ג הנ"ל שכ' למנוע ולא לגרד נעליו בברזל שהוא דומה לגב הסכין ושיותר טוב לגרדם בקיר או בקרקע, ואף שיש מחלוקת גם בזה, יש לסמוך על המקילים בזה, במידי דרבנן. וב"ח כ' להחמיר בנעלו, ואפילו ברגלו יחף אוסר בקיר ובקרקע ומותר לקנחו רק בקורה או חרס עי"ש (שם), ועי' בבאה"ט (סי' שב) ס"ק יב ובכ"ש בהחורש, ובע"ה שב יז, ובמאירי שמחלק בין טיט יבש ובין טיט לח, שביבש צריכים לגרד היטב ושייך בו מחיקה, אבל בלח שאינו רק קינוח בעלמא אינו ממחק בזה להעור, וכ' שם במשנ"ב בבה"ל ד"ה או על — והנה לדינא בטיט לח בודאי אין החוש לחומרת הב"ח וכו' ואפי' בטיט יבש הרוצה להקל כדעת הב"י וסייעתו שבקינוח כותל לא שייך ממחק — בודאי אין למחות בו, אבל לכתחלה נכון לזהר בטיט יבש מטעם איסור טחינה, ועי' סעיף ו—ז, ובמג"א ס"ק ט—י ובלבו"ש שם, ועי' א"א שב ס"ק יג שכ' בטיט לח שע"ג הנעל שמותר לקנחו בקורה או בכותל, ובמ"ז ס"ק ג כ' לאסור בטיט יבש שעל הנעל לקחתו אפי' בידו, ושעל גבי רגלו היחף מותר משום צער וכו' ועי' לקמן בכלל כט, ועי' בזה בבה"ל ד"ה או הנ"ל. ועי' גם במע"א בממחק.

מא שבת קמא. וא"ר לא ליצדד אינש כובא וכו' (וביצה כב:) ועי' שם בשבת בתוס' ד"ה דילמא ופרש"י שם, וברא"ש וק"נ, ובר"ן ובמאירי שם, ובטור ובב"י ובש"ע של"ז ס"ד, ובש"ע הרב שם ס"ה, ובתו"ש, ובמשנ"ב שם יט—כ, וכ' במג"א שם ס"ק ז שצריך להגבי' את החבית, ולצדד החבית— שם יט—כ, וכ' במג"א שם ס"ק ז שצריך להגבי' את החבית, ולצדד החבית על רצפה מרוצפת התו"ש מתיר. והפמ"ג במ"ז ג מצדד להחמיר, ובמשנ"ב ס"ק כ ובשה"צ כ' שאם כל בתי העיר מרוצפות אין להחמיר (ועי' בתוס' שבת בדף קמ הנ"ל בד"ה דילמא שכ' שהטעם שאסרו בזה הוא משום שמא ישכח וישוה גומה. ועי' שם בב"י בש"ע ס"ד שכ' שהוי פ"ר, ועי' שבת כט תוס' ד"ה גזרה. ועי' מג"א שיד ס"ק ה. ועי' גם במ"ז ס"ק א בסי' שלו שבכל איסור תורה אסרו לכתחלה אף בדבר שאינו מתכוין — חוץ מדבר שאין בו מראית עין).

שלנו כאן באמריקה, שיש להם גלגלים, וכן עגלות תינוקות, יש מי שאומר שמותר לגררם אפילו כשהם גדולים מאד מפני שהם כוכשים ואינם עושים חריץ, ואף שאין הדבר ברור להיתר, משום שלפעמים הגלגל אינו מסתובב ועושה חריץ, יש מי שמתיר בזה. אך בהוצאת עגלות ילדים לרחוב במקום שאין עירוב, יש עוד איסור משום הוצאה וטלטול, וברהימים ראה מה שכתב אחד מן הראשונים, „ואסרו לטלטל בשבת רק כלים הנצרכים לאדם שלא יהא יום השבת כיום החול בעינו, להגביה ולתקן כלים מפינה לפינה או מכית לכית וכו' ובטל הטעם שנאמר בתורה למען ינוח, ועוד שמקצת העם בטלים כל ימיהם, ואם יהי' מותר להלוך, לדבר, ולטלטל כשאר הימים נמצא שלא שבתו שביתה הניכרת" מב.

תקון דוד ושאל

(מב) שבת כב. אמר אביי וכו' והל' כר"ש בגרידה וכו', כ' הרמב"ם א ה דברים המותרים לעשותם ובשעת עשייתם אפשר שתעשה בגללם (כתוצאה מהמלאכה) מלאכה אחרת. ואפשר שלא תעשה — אז אם לא נתכוין לאותה המלאכה מותר, כיצד גורר אדם מטה וכסא וכו' ובלבד שלא יתכוין לחפור חריץ וכו' ועי' תקון דוד ושאל שציין לשבת כט: (ובמתכוין לעשות חריץ עי' שבת עג: תנא החורש והחופר וכו' כולן מלאכה אחת הן, כ"כ ברמב"ם ז ב אחד החורש וכו' או עושה חריץ הר"ז אב מלאכה). ועי"ש עוד ברמב"ם א ו שכ' אבל עשה מעשה ונעשית בגללו מלאכה שודאי תעשה בשביל אותו מעשה אעפ"י שלא נתכוין לה חייב, שהדבר ידוע שא"א שלא תעשה אותה מלאכה, וכו' ועי' שבת קיא: ד"ה מודה ר"ש וברמב"ם הנ"ל, ובהגמ"י, ובכ"מ, ובמשל"מ שם, ובאו"ח שלז א, ושם במג"א, ובשבת כט: ובתוס' ד"ה גזרה, ובגמ' שם ריש כנישתא וכו' ובה"ל ובשעה"צ שם. ובענין גרירת דברים שיש להם גלגלים עי' במנ"ש פ ס"ק רטו שכ' לעי' בעיקרי דינים בשם מצודת יששכר שמשמע שם שרהיטים שיש להם גלגלים מותר לגררם אפי' גדולים וכו' (עיקרי דינים סי' יד מט). ועי' בזה ביצה כג: במשנה עגלת קטן וכו' ר"י וכו' העגלה מפני שהיא כובשת, ובגמ' ופרש"י הר"ן, והרע"ב, ועי' ג"כ בצל"ח ותו"ש שנראה שאסרו קרקע של שיש משום גזרה שאינו של שיש (ועי' עוד בשבת עג: אמר ר"א וכו' ורש"י שם בדין החופר גומה ואין צריך אלא לעפרה שפטור. ועי' גם ברמב"ם א יז, ובמגיד משנה שם, ובמאירי כתב בזה שהרי אין כאן חרישה שהרי נוטל העפר והולך לו וכו' אבל—זה שאין צריך לגופה וכו' והוא מקלקל פטור וכו' עי"ש, ועי' במג"א שיד ס"ק ה שפטור אבל אסור, (ועי' גם בתוסיו"ט פ"ב מ"י ד"ה מפני שהיא כובשת ושם בה"ג בשתי שורות האחרונות, ועי' גם בשו"ת קרן לדוד סי' צו) וצ"ע. והנה בעגלות האלה יש גם איסור הוצאה בשבת — מלבד איסור עשיית חריץ. עי' בש"ע שח מא. ובמג"א ופמ"ג שם ס"ק עא. (ועי' בלקוטי מהרי"ח מה שכ' לעורר על המכשלה של נשיאת

כלל ב מלאכת זריעה (הזורע)

זריעה היא מלאכה המביאה לידי צמיחת הזריעה, או לידי השבחת הצמיחה (או"ח שלו, שלח, וסי' שכ"א).

תוכן הכלל

הברכה (ס"ג); הרכבה (ס"ג); החזרת לולב (ענפי עצים או פרחים) למים וכן החלפת מימיהם או הוספתם (סט"ו); העשנת אילנות (ס"ד); השבחת והחשת גדול פירות (ס"ה); העברת העציץ (ה); העברת כד תבואה מעל הקרקע (תקדו"ש ח); השלכת זרעים לעופות (יא בתקדו"ש); השקאת ירקות תלושים (יג); השקאת אילן (טז); התלעת עצים (ד); השקאת אגרטל (יג); זריעת זרעים (א); זריעת זרעים שיעורה (תקדו"ש א); זריעתה לאיזה תכלית שהיא (ב); זריעתה, אופן חיובה (א"ג); טלטול עציץ ממקום למקום (תקדו"ש ח); טלטול בגן (ה); כסוי שרשי עץ המגולים, באבנים (טז); כריכת העץ בזבל (טז); מלוי מים מבור של גלגל או ממשאבה (תקדו"ש טו); משיחת העץ במשחה שריחה רעה (טז); נטיעת נטיעות על גג שטוח (ט); ניכוש (ג); נדנוד התינוקות (תקדו"ש ה); נטילת פסולת, וכן נתינת אפר בשרשי עץ (טז); נקיבת פגיט (טז); נטיעת נטיעות, צמחים או שתיל (ג); סיכת עצים (ד); סיכת פירות המחוברים, בשמן (טז); עשיית גדר (סביב לעץ) למלאותו בעפר או לסככו בסוכה (טז); פתיחת גן חורף (תקדו"ש ג); פתיחת ברזי השקאה או ממטרה, מערב שבת (ו); פירוק והסרת אבנים מעיקרי עצים (טז); פירוק עלים מעל העץ (טז); פיזור עשבים או גרעינים (ה); קצירת האספספת (ז); קטימת ראש ענפי עץ (ג); שפיכת נוזלים בגינה (ה); שריית זרעים או שעורים במים (י); שריית תבואה לצורך אכילת בהמה (יא); שריית צמוקים וכבושתם בציר (יד); תלישת פרחים וצמחים שבעציץ (ח).

א. הזורע כל שהוא, בין ביד בין במכונה, חייב, (והזורע במזרעה, שהיא מכונת זריעה החורשת וזורעת כאחד, חייב שתים), וזריעה היתה במשכן שזרעו סממנים לצורך שמן המשחה, ולצביעות התכלת א.

תקון דוד ושאול

תינוק בשבת שאסור אפי' בזמן הזה, וציין לפמ"ג ומג"א שח ולישועות יעקב סי' שמט, וכ"כ בשו"ת דע"א רק שמסיים שמאחד שבודאי לא ישמעו לנו, ויפה שתיקתנו וכו' אבל להבאים לשאול יש להורות כהלכה שאסור, וכ' עוד בהבאת סדור וכדומה לביהכ"נ ע"י קטן שלא הגיע לחנוך (שהוא פחות מבן שש) שאף שלפי"ד הט"ז בסי' שמו מותר להביא דבר ע"י קטן כשהוא לדבר מצוה. וכ"ה בפמ"ג, ובשו"מ מהד"ג, ובא"א מהגה"ק מבוטשאטש בסי' שמג, אך ע"י בחת"ס ח"ו שחולק על הט"ז בזה, וכ"ה בשו"ת דע"א — רק שכ' שהקטן ישא הסדור לביהכ"נ לצורך עצמו ואף שבשו"ת מהרי"א מהפך בזכות המטלטלים ע"י תינוק מ"מ כ' לבנו, ואתה לא תעשה מעשה בזה ע"י קטן רק ע"י עכו"ם, וע"י מה שכתבתי בזה בכלל לט). וע"י ברמב"ם כד יב—יג, ולקמן כלל לח—ולט.

(א) שבת עג. רמב"ם פ"ח ב. ושיעורו בכ"ש כמו שכ' שם צ: וע"י רש"י שבת צא. ד"ה כגדוגרת וכו' וכל שהוא זריעה וכו' וגם רש"י קג. במשנה החורש כ"ש. ובגמ' שם למאי חזי. וע"י ברש"י שם לביזרא דקרא

ב. אין הבדל בין הזורע צמחים הראויים לאכילת אדם (או בהמה), ובין הזורע צמחים לשם תכלית אחרת (שהרי הזריעה שהיתה במשכן היתה גם כן לצביעת תכלת, שהיא לא לצורך אכילה' וחייב בכולם ב.

ג. בין הזורע זרעים ובין הנוטע נטיעות, צמחים או שתיל, חייב, וכן הדין במבריך (היינו שכופף ענף ומכסהו באדמה כדי שיכה שרשים ויצמיח ענפים חדשים), במרכיב (היינו שמחבר ענף או פקע של צמחים אל גזע או ענף אחר שכבר מושרש בקרקע), במנכש (היינו שמוציא ועוקר עשבים הרעים שבין הצמחים) ובגזום (היינו שזומר וקוטם קצות הענפים או קוצץ וכורת ענפים מיותרים או יבשים, לשם הגברת כח צמיחתו של הצמח הנשאר) שבכל אלה חייב משום איסור זריעה ג.

תקון דוד ושאל

שמשמע קצת ששיעורו בכ"ש ועי' בפמ"ג בפתיחה כוללת שכ' שלרש"י חורש — שיעורו בכגרוגרת, ועי' בשו"ת ערוגה"ב על פי' רש"י במשנה הנ"ל. באבות מלאכות בסי' פ באות ב' ובס' שמ"י דף מג. ועי' עוד ברמב"ם פ"ז ב שכ' אחד החורש ואחד העושה חריץ הוא אב מלאכה. וכ' פ"ח ב. שגם בנוטע ובשורה חטים ושעורים השיעור בכ"ש, ועי' במ"מ שם, ובכ"ש בהזורע, ובע"ה סי' שלו ב שרק בחרישה שאלה הגמ' כ"ש למאי חזי. אבל בזריעה — גרעין אחד חזי לזריעה. ועי"ל כ"א ס"ב.

(ב) (שהרי גם הזריעה שהיתה במשכן לא היתה לצורך אכילה — עי' לעיל סעיף א. (ועי' בא"ט בזורע בה"א ס"ז שדעתו שגם על נטיעת עצי סרק לצורך עצים. חייב), ועי' שבת מט: הם זרעו וקצרו סמנין, ופי' רש"י לצבוע בהן תכלת ועורות אילים, וכן ברש"י עג. במשנה ד"ה האופה (וכנראה שגם במדבר גדלים צמחים רק שצמיחתם דלים הם, ויש במדבר גם שטחים פוריים, ומהגמ' וצנמא בר זריעא היא — משמע שרק אם אין הקרקע בר זריעה כלל — אבל אם הקרקע בר זריעה היא אף שלוקח זמן רב עד שיצמחו הזרעים חייב, כל זמן שיש אפשרות שיצמחו — עי"ש פסחים מז: ובתוס' ד"ה הני מילי יומא לד—לה, ועי' בחינוך תצא מצוה תקמח שכ' שם בסוף המצוה, וזרע חטה ושעורה וכו' לוקח מדאורייתא מיד שזרען וכו' עי"ש, ועי' א"ט ה"ב ס"ט בזורע, ושם בסעי' יז וכד' ובמא"מ בזורע.

ג) שבת עג: תנא וכו' ובפרש"י ד"ה כולן וכו' וברמב"ם פ"ז ג הזורע זרעים או הנוטע המבריך המרכיב או הזומר וכו' וענין א' הוא, שכל א' לצמח דבר הוא מתכוין, (ועי' סמ"ג לאוין ס"ה שיש בזומר — אב מלאכה). ועי' בירושלמי פ"ז ה"ב (דף מח). שאיתא שם כל דבר שהוא מבחיל (היינו — מגדל) את הפירות — חייב משום זורע, הנוטע. המבריך. המרכיב,

ד. המתליע את העצים, המעשן באילנות (להמית את הזחלים ואת התולעים), הסך את העצים, או איזה דבר שהוא להשביח את גדול הפירות, חייב ד.

ה. כוונת הזורע להצמיח, ולכן כל מלאכה המביאה לידי צמיחת זרעים, או ממהר, מחיש ומסייע בגדול הצמח, אסורה. ומטעם זה המפזר עשבים, צמחים או גרעינים, על שטח אדמה המוכשר להצמיח, וכן החופר עוגי' (היינו כור שחופרים בין שורות העצים לצורך השקאתם), וכן השופך משקאות או נוזל אחר במקום שהקרקע מצמחת, חייב משום זורע, שהרי הנוזל גורם ומביא לידי צמיחת הצמחים שבקרקע. ומטעם זה יש לזוהר מלאכול בגינה כי רק בקושי אפשר לזוהר מלשפוך שם איזה משקה. (ומלבד זה לפעמים יבא לאיסור טלטול ד' אמות בגינה, ואפילו היקף לדירה לא מהני בה, ועוד צריך לחשוש לתקלות ומכשולים בהוצאת דברים מבית לגנה). ויש

תקון דוד ושאול

המקרסם, המזרד, המפסל, המזהם, המפרק, המאבק, המעשן המתליע, הקוטע, הסך, המשק, המגב והעושה בתים וכל דבר שהוא להבחיל את הפרי חייב משום זורע, וכל המלאכות האלו הם בעצים, ובאורם תמצא בפ"ב של שביעית ומשם תדרשנם, ועי' עוד שבת עג: אמר ר"י האי מאן דקטל אספסתא וכו' או זומר וכו', וכ' בכ"ש בהזורע שאעפ"י שאינו מתכוין לתכלית הזריעה היינו שיתגדל ע"י הקצירה, מ"מ חייב משום שפ"ר דניחא לי' הוא, ובודאי יתגדל עי"ו. (ועי"ל סי"א בתקון דוד ושאול בענין פתיחת גן חורף שגדלים בו ירקות וכדומה ופותחים את גגו כדי שהאוויר ונציצי חום השמש יכנסו, וסוגרים את גגו כשמזג האוויר רע לזרעים — אם מותר לסגור ולפתוח את גגו בשבת (שהבאתי שם בשם החז"א לאסור לכסות משתלות שבגנה, אם לא שמשאיר מקום צר פתוח לכניסת אויר. וכ"ה בהסרת המכסה שעליהן — ואוסר אפי' באין בו חשש משום מאהיל (ודלא כמחזה אברהם בסי' נב) ועי' בשו"ת חת"ס שמתיר (ביו"ד סי' רי"ד) ע"י גוי, וכ"כ גם בשו"ת מחזה אברהם הנ"ל אלא שרוצה לחלק בין פתיחת הגג לסגירתו עי"ש) ועי' גם בספר פתחי תשובה סי' רצט שכ"כ בזה (ואין זה הפתחי תשובה הנדפס על הש"ע) (ועי' רמב"ם פ"ח ה"א המנכש בעיקרי האילנות כו' כדי ליפות את הקרקע הר"ז תולדת חורש, ונראה שאם הוא כדי להשביח גדול הצמח, אז האיסור שבו הוא משום זורע, עי' בפ"י המשניות להרמב"ם בריש פ' הבונה, ועי' ירושלמי פ"ז דשבת ה"ב דף מז: וכל דבר שהוא להניית הקרקע חייב משום חורש, ושם דף מח. וכל דבר שהוא להבחיל (היינו — להצמיח) את הפרי חייב משום זורע, ועי' בזה ביד איתן, שכ"כ).

ד) עי' בירושלמי שהבאתי בס"ג המעשן המתליע וכו', ועי' בכ"ש

בזורע.

לחשוש גם כן להשלכת גרעינים במקום שיכולים לצמות, אבל בשפיכת יין בגינה יש אומרים שאין איסור כי היין שורף ואינו מצמח, ויש שמתירים אפילו כיון ששורף רק בשפכו בגינת חבירו), ויש שאוסרים כיון שלנו משום שמהול במים, וצריך לזוהר בכל אלה.

ו. מותר להשאיר ברזי ההשקאה שבשדה (או ממטרה להמטרת מים (של גשם מלאכותי), שמשתמשים בה להמטיר על

תקון דוד ושאול

ה) עי' בירושלמי שהבאתי לעיל בס"ג, ובמו"ק ב אתמד המנכש והמשקה מים לזרעים וכו' ובע"א במשנה אין עושין עוגיות לגפנים, ובפי' המשניות להדמב"ם ובאו"ז הל' שבת ובדמב"ם ה ב ובכ"מ שם. ובנוב"י מ"ת סי' לא שמפרש דברי הדמב"ם הנ"ל, ובאו"ח סי' שלו ג—ד, ושם בבאה"ט ס"ק ז שמביא הט"ז (בסי' שנה ס"ק ה) שיש בגנה איסור טלטול, שגינה שיש בה יותר מע' אמות דינה ככדמלית. וגם היקף לדירה לא מהני בה (שהזרעים מבטלים את הדירה). (ועי' בשע"ת שלו בס"ק א בסופו שהביא דברים אחדים שצריך לזוהר שלא לעשותם בגן. והביא מהד הכדמל לזוהר שלא ליטול את הידים אפי' בפדס חבירו, גם לא ישליך זרעים במקום ידידת גשמים, (ולהזהר מטלטול בגן, כהנ"ל), וכן צריך לזוהר שלא להוציא מן הבית לגן, ועוד הביא שאותם הקושרים חבלים באילן לנדנד את התינוקות עליהם עושים כמה איסורים, עי"ש), ועי' בתל"ד שלו ג שלשפוך מים ע"ג קרקע שאינו זרוע יש לצדד להקל, ועי' עכו"ם כ' בזה להתיר אם אינו מתכוין לזדיעה — שפ"ד דלא ניחא לי' מותר עי' עכו"ם, ועי' א"ד ס"ק ו בזה, ובמנ"ש פ ס"ק קט"יא. ובמג"א שלו ס"ק ו וז' ובחי"א ט ו שכ' בשפיכת נוזל אפי' בגן חבירו שלדעת רוב הפוסקים (והש"ע, כ"כ בתוס"ח) יש בו איסור מדרבנן, ועי"ש כלל נא, ועי' גם בכ"ש בזרע שכ' שלא לאכול בגינה כי א"א לזוהר מלהשליך את הגרעינים בגנה, ויכולים להצמיח שם. ועי' עוד שעה"צ ס"ק כה, בנו"י עט, ובכ"ש שכ' שבחכמת ותורת האקונומי (כלכלה) מלמדים שמי רגלים טובים הם לזבל את הקרקע (ומזבל לפי הירושלמי הוא תולדת חודש), וצ"ל שנשתנה הטבע בזה, וכ' בס' התדומה שביין אין איסור, וכ' ע"ז הא"ד שמירי כיון חזק, ובתוס' חיים על כלל יא א כ' להחמיר בינות שלנו שמהולים ומזוגים במים, וכ"כ הפמ"ג שם בא"א ס"ק ז במי דבש (צוף) ושכר להחמיר משום שיש בהם מים, ועי' במנ"ש פ' ס"ק קי, ועי' ש"ע הרב ובמג"א על הש"ע שלו ג שמים מצמיחים, שדאוי לזוהר גם בשעד משקים (והביאו מס' זכרונות (ועי' בהגהת-חת"ס מה שכ' על ס' הזכרונות בזה), ועי' פמ"ג שם בא"א ט שאסור להשקות בשבת עציץ ששמים פרחים (אגרטל) ועי' חי"א יא ד, והוא מדמב"ם ה ד, ומחמירים בין בשל עץ ובין בשל חרס, ועי' או"ח ש"ב ושל"ו.

קיצור הלכות שבת

יט

מדשאות או על נטיעות) פתוחים מערב שבת, אף על פי שזרמת המים נמשכים והולכים כל יום השבת (עיין בתקון דוד ושאל) ו.

ז. בקצירת (האספסתא) האספסת (צמח המשמש מזון לכלכלת הבהמות, הנזרע לשם מספוא ירוק (לבהמות), וגם ליכוש לשחת (לחציר יבש)) יש איסור משום זריעה (מלכד איסור קצירה כמו שיבואר לקמן כלל ג) שהרי ע"י קצירתה היא מתגדלת יותר ו.

ח. כשם שאסור לתלוש מן העץ, כך אסור לתלוש מפרחים צמחים או נטיעות שבעציץ, ועציץ העומד על דבר, אסור להעבירו משם ולהניחו על גבי הקרקע, משום איסור זריעה, (וכשעומד על הקרקע צריך ליוהר מלטלמלו ולהעמידו על איזה דבר (כגון על סף החלון או על השלחן), שכשהעציץ עומד על הקרקע הצמחים שבתוכו מריח הארץ הם גדלים, והנוטלו מעל הקרקע ושם אותו על איזה דבר הוא כתולש ה.

תקון דוד ושאל

ו) סי' רנ"ב ס"ה ובס' מול"ש מפסקי חזון איש (ועי' תוספתא פ"א יא, ושבת יח אתמר וכו'). וכ' שם שצריך ליוהר — כשברזים אחדים פתוחים — שלא לסגור ברו אחד בלבד — משום שעל ידי כך יגבר לחץ המים בצנור הנשאר פתוח (ויכול להשמר מזה באופן שיסגור את הברז הראשי המספק מים לכל הברזים, וממילא יסגר גם הברז שחפץ לסגרו), ואם יש קשר בין הממטרה שמשקה את הגינה ובין הצנור המספק מים לבית יזהר (עד כדי כמה שאפשר) שלא להשתמש בבית בברז — כל זמן שהממטרה שבגינה פתוחה.

ז) שבת עג: אמר ר"י האי מאן דקטל אספסתא וכו', ורמב"ם ח ד כל זרע שקצירתו מצמחת אותו ומגדלתו וכו' וכן הזומר וצריך לעצים חייב משום קוצר ומשום נוטע וכו' ועי' מו"ק ב: תוס' ד"ה חייב שתיים וכו' דאפי' אינו מתכוין לצמוח הגפן כיון דודאי מצמחה מחמת הזימור חייב משום נוטע וכו' ועי' מהרש"א שם, ועי' כ"ש בהזורע שכ' ואע"פ שאינו מתכוין לתכלית הזריעה — היינו שיתגדל עי"ז — מ"מ פסיק רישא הוא שודאי יתגדל וניחא לו שיתגדל, ומש"ה חייב גם משום זריעה.

ח) עי' שבת פא: האי פרפיסא וכו' ורש"י ד"ה חייב משום תולש, ותוס' ד"ה והניחו, והגהת אשר"י על מימרא דריש לקיש (ובירושלמי פ"ז דף מח:): רבי יוסי בי ר"ב בשם רשב"ל הנותן עציץ נקוב ע"ג עציץ נקובה חייב עלי' משום קוצר ומשום זורע) ועי' בש"ע רש"ז שלו יב, ומג"א ש"ב ג, ובגיטין ז: ושבת צה. ורש"י ותוס' שם (בסוף הדף), ועי' בהרע"ב ספ"י שכ' בהתולש מעציץ נקוב חייב — שהוי כמחובר, שיונק מן הקרקע ע"י הנקב, שמריח לחלוחית הקרקע, ואפי' הנקב לצדו, ושיעור הנקב

(לסדר לך לך)

מ. גג שטוח שמילאו בעפר ונטע בו עצים, פרחים או עשבי בשמים לשם נוי ויופי או בשביל צורך אחר, חייב משום זורע ט.

י. השורה זרעים במים (לצורך נביטתם), כדרך ששורים תבואות קודם הזריעה, כדי שיתרככו ויתחילו לצמוח, וכן השורה שעורים (לעשותם לתת) לעשות מהם שמרים לשכר (שידוע שכוונתו להצמיחם) חייב י.

תקון דוד ושאל

כדי שרש קטן. ועי' גם רמב"ם ח ג, וגם רמב"ם מע"ש י ח, ובמשל"מ בכורים ב ט, שהאריך בזה ובירר השיטות, ובא"ט שהביא הד' שיטות שבוה. ועי' או"ח שלו ז—ח, ובמש"ב, ובאו"ח שיב ג, ובמש"ב שם וכ' שם בבה"ל שכד תבואה אפי' כשהכד נקוב ועמד הכד עם התבואה על הקרקע יום או יומיים — מותן לקחתו משם ולהניחו על השלחן — או איפכא — ואינו דומה לדיננו שבעציץ (שכ' בפנים), שכאן נשתרשו הצמחים בעפר שבעציץ או שנתכוין שישתרשו וכו' משא"כ בכד בזמן קצר כזה שודאי לא התחילו עוד הגרעינים לצמוח, ולא התכוין להזריעם ולהצמיחם, (אבל אם מונחים שם כמה ימים — אסור להעבירם משם, וכמו כן אסור להניחו ע"ג הקרקע בכוונה שיעמדו שם ימים רבים), ועי' רמב"ם ח ד שכ' „גבשושית של עפר“ שעלו בו עשבים (תחת — 'עציץ שיש בו עשבים') שאסור להעבירו מע"ג הקרקע ולשימו ע"ג יתדות וכ' בחי"א יא ד ע"ז שאין חילוק בין גבשושית ובין כלי מנוקב, וגבשושית שכ' הרמב"ם היא לאו דוקא, ויש מחלוקת בין הפוסקים שיש אומרים שכלי חרס אפי' אינו מנוקב דינו כנוקב וי"א להיפוך — ואומרים שרק בכלי עץ דינו באינו מנוקב כנוקב, ע"כ צריך להחמיר כשני הפירושים ולאסור בכל הכלים וגם באותם שאינם מנוקבים כיון שהוא ספק דאורייתא, ועי' בביאור לא"א דו"ז הגר"א ז"ל, שלו ח, ועי' חי"א שם שכ' במוסגר אבל לרש"י ותוס' שבת פא: אינם אסודים הכלים האלו רק מדרבנן, ולטלטל את העציץ ממקום למקום בתל"ד שלו ס"ק ו מתיר, אבל בכ"ש בזורע אסור לטלטלו, ועי' פמ"ג שם א"א טו, שנראה שלא ברור לי' אם אסור בטלטול, ובמ"פ בהגהותיו לסי' שלו כ' להתיר בטלטול (אפי' בעציץ נקוב), אבל לא התיר רק כשנזרעו בו עשבים או עץ פחות מג' טפחים (אך כשגדל בו עץ של ג טפחים אסור לטלטלו — משום דהוי משתמש במחובר) ועי' מנ"ש פ ס"ק קצד — שצריך להחמיר כדעת הפמ"ג וכ"ש, ובמש"ב שלו ס"ק מד ושם בשעה"צ לח — שהביא דברי הפמ"ג.

ט) תשובת הרא"ש כלל ב ד, ומובא במג"א שלו ס"ק יג, והובא בטור ובש"ע יו"ד קצד כו ועל גג שמילאו עפר ונטע בו או בעציץ אעפ"י שאינו נקוב — חייב (בערלה), ועי' בביאור הגר"א שם.

י) זבחים צד דאמר רבא „זרק“ (זרע) פשתן במים חייב וכו' הנך

יא. אבל מותר לשרות תבואה לצורך אכילת בהמה, שהלא אין כוונתו להצמיח את התבואה, אלא לרכך את הזרעונים, וגם אין חוששים שיבואו לידי צמיחה, שטרם שיצמחו יאכלום הבהמות, וכן מותר להשליך זרעים לעופות במקום דריסת רגלי בני אדם שלא יצמיחו שם, ואין בו איסור משום זריעה, אבל במקום שאין אנשים הולכים ודורסים, יש לזהר מלהשליך זרעים לעופות (במקומות הלחים ובמקום ירידת גשמים, ולא יתן לפניהם רק כשיעור שיוכלו לאכול בו ביום, או ביומים, ולא יותר, שאף על גב שאין כוונתו להצמיחם, הלא ברור לנו שכודאי יצמחו אם יניחם שם זמן רב יא).

יב. זרעים שמתערבים ונתלים זה בזה במים (היינו שמתרככים ונימוחים והמים מתעבים בסיבתם, ונעשים כמים שעיסה

תקון דוד ושאול

איך להו רירי וכו' קעביד לישא, וברמב"ם ח ב כ' 'השורה' חטים ושעורים וכיו"ב במים הר"ז תולדת זריעה וחייב, (שהרי לשם נביטתם שראם) וכ' בא"ר שבזרע פשתן חייב משום זריעה ומשום לישא, וכ"כ בפמ"ג, אבל בפרישה כ' שאינו חייב רק משום לישא, ועי' מג"א שלו ס"ק יב שבפשתן תיכף כשנתנם למים, חייב, מפני שמתערבים ונתלים זב"ז (כדלקמן בסעיף יב) אבל בחטים ושעורים אינו חייב אלא בשורה זמן רב, כמו חצי יום, אבל בחי"א יא ב כ' שגם בחטים ושעורים חייב תיכף כשנתנו למים, ואפילו על גרגיר א' חייב, ועי' מהה"ש, ועי' בש"ע הרב שכ' השורה חטים וכו' כדי שיצמחו הר"ז תולדת זרע וחייב בכ"ש, והוא ששורה זמן ערוך, שם יז, ועי' במשנ"ב שלו יא, ובשעה"צ אות מו, שכ' שהמג"א לא כ' בחטים ושעורים שאינו חייב תיכף כשנתנם למים, רק כשנתנם לכתחלה על זמן מועט, שלא אפשר שיצמח בזה הזמן, אבל אם נתנם על זמן של חצי היום (לדידי' שסובר שבזה הזמן יוכלו להצמח) — אפי' אם נתנם במים בשבת סמוך לחשיכה חייב, דומיא דזרע בזה הזמן, ועי' בזה בא"ט בזרע בסעי' יז, ועי' נ"א כלל יא ובתו"ש ובכ"ש בהזורע שכ' שם שהשורה זרעים במים כשיעור חצי היום הו"ל כמשקה מים לזרעים שחייב משום תולדת זריעה, והמשקה מים לזרעים מחוברים עי' בדינו במו"ק ב: אתמר וכו' והמשקה מים לזרעים בשבת, וברמב"ם ח ב והו"ד במג"א שלו ס"ק ה, וכ' שם במג"א שחייב עליו משום זרע ומשום חורש.

יא) עי' ש"ע הרב שלו סעי' יז (במוסגר) שכ' שאף שישאר מן התבואה בתוך המים, אין בכך כלום, לפי שבשעה שנתנם במים לאו פסיק רישא הוא שיצמיח שאפשר שהבהמה תאכל את כולם (ועי"ש גם בסעי' י), ומקור הדין המובא בפנים שצריך לזהר ולא להשליך זרעים לעופות, במקום שאין דורסים והולכים הוא בהגמ"י פ"ח, ובהגה' מרדכי פ"ו דשבת

או קמח בלול לתוכם), כמו כרשינים וכדומה, יבואר דינם לקמן בכלל י סעיף ד שאסור לשרותם לצורך בהמתו בשבת יב.

יג. מותר להשקות ירקות תלושים כדי שלא יכמושו, כיון שהם ראויים לאכילה ביום, אבל אסור להשקות עציץ חרס (הנקרא אגרטל) או צנצנת ששמים בו פרחים או עשבי נוי, שמחזיקים אותו על סף החלון או על השלחן בשביל ריחם הנעים, בשבת יג.

יד. צמוקים ושאר פירות מיובשים מותר לשרותם, כדי לאכלם בשבת, אבל לכבוש אותם בציר (כדרך כוכשי כבשים) לשם שמורם לזמן רב, יבואר לקמן בכלל כח ובכלל יא סעיף נג שאסור בשבת יד.

טו. ענפי עצים, שהוכנו לאיזה תשמיש מערב שבת, שאינם מוקצים, (ושכבר עמדו במים מערב שבת), מותר להחזירם למים

תקון דוד ושאול

(והו"ד בש"ע שלו ד) ובס' יראים כ' שישליך להעופות רק כשיעור שיוכלו לאכלו ביום או ביומיים, ועי' גוב"י מה"ת או"ח פד, ובשו"ת חת"ס יו"ד רפד, (כ' בס' מול"ש בשם החזון איש שלכסות משתלות שבגנה אסור, אם לא שמשאיר מקום צד פתוח לכניסת האויר, וכן הדין בהסרת המכסה שעליהן — ואסור אפי' כשאין חשש "מאהיל" בדבר, וזה דלא כמחזה אברהם סי' נב, ועי"ל ס"ג בתקון דוד ושאול) ועי' א"ט סעי' טז—יז ובסעי' כה בזורע.

יב) זבחים צד. שבת פ"א מ"ה ופי' המשניות להרמב"ם אין שורין וכו' וכרשינים אלא כדי שישורו מבעוד יום, ועי' במאירי שם, ובאו"ח שמ סעי' יב.

יג) או"ח שכא יא ובמג"א שם ס"ק יג, ועי' בש"ע הרב שם שכ' ואם אינם ראויים לאכילה שאסורים בטלטול אז אסור להשקותם, ועי' שם מג"א ס"ק יג, ובמשנ"כ שם שבדבר שאינו ראוי לאכילה אפילו הוא ראוי בטלטול אסור ג"כ להשקותו, עי"ש ובשעה"צ אות מא (שכ' שכן מוכח מג"א הנ"ל שאפי' בענפים שהוכנו מאתמול שמתרים בטלטול, אפי"ה אסור ליתן עליהם מים, עי"ש ובראיתו מסוכה מב. במשנה), ועי' פמ"ג א"א ט בסי' שלו שאסור להשקות אגרטל (היינו עציץ פרחים ראה עזרא א ט). והו"ד גם במנ"ש פ"קט ובמשנ"ב שכא ס"ק לו, ובדין טלטול העציץ ממקום למקום עי' לעיל סוף סעיף ח בממ"ק, ובממ"ק בכלל ג סעי' ז.

יד) עי' פמ"ג א"א ס"ק יב (וכ"כ בא"ר) שצמוקים וכיו"ב מותר לשרותם בשבת, וכ"ה במשנ"ב שלו ס"ק נא, וכ' שם בא"א ס"ק יב, שמ"מ בכובש כבשים אסור.

ישבת ויש מתירים לשימם בכד מים המזומנים מערב שבת, אפילו בשלא עמדו בהם עוד, ויכולים לסמוך עליהם כששכחו להעמידם במים מבעוד יום) אך להוסיף או להחליף את המים שעמדו בו אסור, משום פירחא יתירא ומתקן מנא, (כמו שיבואר לקמן בכלל לח שרק ביום טוב מותר להוסיף על המים, ובחול מותר גם להחליפם, אבל בשבת) אסור, ושושנים, פקעים ופרחים אסור אפילו להחזיר לצנצנת המים שכבר עמדו בה, מפני שהמים מפתחים ומפריחים אותם, ועיין בתקון דוד ושאל בדין החזרת לולב למים שעמד בהם טו.

טז. ישנם עוד מלאכות המובאים בתלמוד ירושלמי לאוסרם משום תולדת זריעה, כגון המפרק את האבנים שעל עיקרי העצים (ויש מפרשים בזה שמפרק העלים מעל העץ, כדי להמעיט כובד משאו), המדבק זבל בעץ על מקום שקליפתו נשרה, להבריאו, (ויש מפרשים שמושח את העץ במשחה שריחה רעה, להבריח את התולעים ולהמיתם), הנוטל את הפסולת, הנותן אפר בשרשים או

תקון דוד ושאל

טו) סוכה מב. במשנה מקבלת וכו' ומחזירתו למים בשבת, די"א בשבת מחזירין ביו"ט מוסיפין ובמועד מחליפין, ושם בדש"י ד"ה בשבת מחזירין שהדי מכאן נטלום היום וכו' דטרח לתקן מנא, וברע"ב שם ובכפ"ת על המשנה, ועי' רמב"ם הל' לולב פ"ז כה, ובמהרי"ל בהל' שבת, ובמ"ז ס"ק א סי' תרנ"ד (ושם באו"ח ס"א) ובא"א שלו, ועי' בש"ע הרב (וכ"ה בפמ"ג) שמי שיש לו, מים מזומנים מע"ש, מותר לו להעמיד לתוכם ענפי עציו אפי' לכתחלה, ודלא כתו"ש, הי"א כ"ש ומשנ"ב, ועי' במשנ"ב שלו ס"ק נד שבשכח להעמידם במים מע"ש, אפשר לסמוך על הרש"ז והפמ"ג, אבל רק באופן שאין בהם פרחים, שפרחים נפתחים בתוך המים, ויש בזה חשש איסור מה"ת, ועי' עוד בדין החזרת לולב בסי' תרנ"ד א ולקמן סי' תדנח שכ' הב"י בשם א"ח שהלולב הוא מוקצה, ואסור להוציאו ממים בשבת, ואם שגג והוציאו אז אסור להחזירו למים, והו"ד במשנ"ב, ועי' שעה"צ שהביא קושית הפמ"ג שהקשה מדוע לא יחזרו למים, הלא בשכח ונטל דבר מוקצה בידו, מותר להניחו באיזה מקום שידעה, בשהוא עוד בידו, עיין בזה בסימן שח ובמג"א סעיף קטן ז (ובדרך אגב אביא בזה איזה חילוקי דינים שהביאו הפוסקים, בישועות יעקב שם ס"ק ט כ' מה שמותר להניח הדבר מוקצה שבידו במקום שהוא רוצה, זה דוקא בשלא עמד בנתיים, אבל בעמד בנתיים, ורוצה ללכת אח"כ, זה נחשב לטלטול חדש, ובתו"ש כ' שאם מתחלה נטל המוקצה בשתי ידיו, אז צ"ע אם מותר אח"כ להסיר ידו האחת ולנשאו רק ביד אחת, ואם מתחלה נטלו

קוטם ראש הענפים, הסך בשמן, פירות המחוברות בעץ, כדי למהר בשולם, המשקה אילן, המנקב פגים, כדי שיכנסו בהם הגשמים וימהרו להתבשל, העושה גדר (כגודל אמה) סביבות העץ, וממלא אותו בעפר (ויש מפרשים שסמכו בסוכה, כדי להגן עליו מן השמש או מן הצנה), והמכסה שרשיו המגולים של עץ באבנים, בכל אלה הירושלמי מחייב משום איסור זריעה טז.

תקון דוד ושאול

בידו הא' אסור להניחו בידו השני', ועי' לקמן כלל לב סעי' לג, ועי' פמ"ג א"א ס"ק ז בסי' שח שמסתפק אם הדין הנ"ל שמניח המוקצה במקום שרוצה נאמר רק בדבר שמלאכתו לאיסור, או אפי' באבנים שמוקצה שלה חמור, והניחו בצ"ע, וגם הנז"י לח ח"ב ה בס"ק יב מסתפק בזה אם דין זה נאמר רק בשכח ולקח בידו כלי שמלאכתו לאיסור, או אפי' בשכח ולקח בידו מוקצה גמור כגון מוקצה מחמת גופו או מחמת חסרון כיס ג"כ מותר לטלטלו, והוא ג"כ הניחו בצ"ע, וכ' שבשע"ת כ' לאסור בזה, וכ"כ בתו"ש אפי' כשהי' המוקצה בידו בהיתר כגון מבע"י, אבל בכסף אפי' שכח ולקחו בידו ממש מותר להוליכו למקום שירצה (שבכסף משום פסידא התירו — עי' בא"א הנ"ל בס"ק ז, ובס"ק יט, וה"ה בכל מקום שיש הפסד יש להתיר, שם ובש"ע הרב, ועי"ש שהביא שתי הדעות שבזה וכ' שראוי לחוש לדברי המחמיר במוקצה גמור, שח סעי' יג), ועי' עוד בתו"ש שכ' שלא התירו לטלטלו למקום שירצה רק בנטלו בהיתר, ולא בשכח ונטלו בידו ומשמע שהוא חולק על הפמ"ג בא"א ס"ק ז הנ"ל, ועי' עוד בזה בחכמת שלמה שח ג שצדד שגם לחבירו מותר לתנו וחבירו יוליכו למקום שרוצה) ותי' המשנ"ב על קושית הפמ"ג בשם בכורי יעקב שכיון שהלולב מוקצה, גם המים שעמד בו הם מוקצה, וכשמחזיר הלולב לתוכם, הם מתנענעים, שזהו טלטולם, עי"ש. — איתא בעירובין קד. במשנה ממלאין וכו' מבור הגדול בגלגל בשבת, ואמרו ע"ז במקדש אין, אבל במדינה לא — גזרה שימלא לגינתו, עי"ש ועי' רמב"ם כא ה' שכ' המשקה את הזרעים חייב משום זורע, לפיכך אסרו לשאוב מן הבור בגלגל גזרה שימלא לגינתו ולחרבתו (הזרועה) — ומפני זה אם הי' בור של גלגל בחצר מותר למלאות ממנו בגלגל, ועי' מ"מ שם, ודעת התוס' והרא"ש שלא אסרו רק בגלגל גדול שקבועים בו הרבה דליים, אבל בגלגלים שנו שאין מוציאים כ"כ הרבה מים בפ"א מותר, וכ"כ בנז"י ובתוס"ח שכ' וכ"ה במשאבה שלנו — ואין בו איסור תחומין או נולד ועי' א"ט בסעי' יא — יב בזרע, ובשו"ת מהרי"א אסאד סי' סא.

טז) ירושלמי פ"ז ה"ב (דף מח), ועי"ש בקרבן העדה, וברש"י ע"ז נ: ד"ה ורמינהו ובר"ח שם, ועי' גם בשבת פי"ב מ"ב ובפי' הרע"ב ובפי' המשניות להרמב"ם ובתפא"י שם. (ואי ברקיקה על הזרעים בשבת יש איסור משום זורע, ואי רקיקה מצמחת עי' בשו"ת מקדשי השם סי' יג ובדבר צבי שם).

כלל ג מלאכת קצירה (הקוצר)

קצירה היא מלאכת כריתת, תלישת או עקירת דבר או צמח משרשו או ממקום חיותו (או"ח שלו, שלט, שכא, וסי' שכב).

תוכן הכלל

בצירת ענבים (ב); דבש הצף בכורת (כ); דלדול עובר שבמעי הבהמה (כא); הוצאת פרחים וידקות שטמנם בעפר כדי שלא יכמושו (ד); החזרת הירקות הנ"ל שטמנם בעפר שיעמדו טריים (ד); הוצאת בהמה למרעה (טו); הליכה שעל גבי עשבים, והישיבה עליהם (יח); השענות באילן (יב); השתמשות באילן, בצדי אילן, או בצדי צדדיו (יא); השתמשות בג' טפחים התחתונים שבאילן (י ותקדו"ש); השתמשות בעשבים שנתיכשו (ו); טלטול עץ (ג טפחים) שגדל בעציץ נקוב (י ותקדו"ש); ישיבה בעגלה רתומה לבהמה (יד); ישיבה במרכבה (יד); לקיטת פירות (ב); לקיטת כמהים ופטריות (ב); לקיטת עשבים הגדלים על הדלי (ב); לקיחת חפץ מאילן, בשבת (יא); להשיר תפוחים (הנערתם) (טז); לטפס ולעלות מבור עמוק, וכן לרדת לתוכו (תקדו"ש יח); מרוב שנסתם (ז); נגיעה באילן (יב); נגיעה בעשבים (י וסעיף יח ותקדו"ש); נסיעה בספינה הנמשכת על ידי בהמה (יד ותקדו"ש); נטילת הדג מן המים (כא ותקדו"ש); עלי' לאילן (ח); עלי' לאילן מערב שבת (ח וסעיף ג); עלי' לאילן מערב שבת בשוגג (שם); עלי' על בהמה (יג); פדיקת משא שעל הבהמה (יג); פירות שנמצאו תחת אילן בשבת (טז ותקדו"ש); פירות שנשרדו להאכילם לחולה (טז ותקדו"ש); קצירת תבואה וצמחים או עקירתם (א); קטיפה בפה (א); קצירת ספוג גמי או אלמוג (כא); רכיבה על גבי בהמה (יד); רדיית הדבש מכוורת (כ); חלות שנתלשו מהכוורת מערב שבת (כ); חלות שנחרסו מדבשן מערב שבת (כ); ריחת דבר ממחובד (יט); תלישה מעציץ (ב ותקדו"ש); תלישת בצלים שנפלו עליהם מפולת (ג); תלישת בצלים שנשרשו בעליהם (ג); תלישת כנף בעלי חי (כא).

א. הקוצר תבואה או צמחים (לאכילת אדם כשיעור) גרוגרת ממקום גדולו (או העוקרו משרשו) ביד, במקצרה (או אפילו בסכין) כמגל, בחרמש או במכונת קצירה אחרת, חייב, ולקטפו בפה גם כן אסור), ומלאכה זו היתה במשכן בקצירת הסממנים א.

תקון דוד ושאל

(א) שבת עג: ועי' רש"י שם ד"ה תולש ירושלמי פ"ז ה"ב (דף מח:); תני ר"ח הקוצר וכו' התולש האורה וכו' והו"ד בא"ז, והנה בשיעור גרוגרת — דעת הש"ע היא, שהוא קרוב לשליש ביצה, (עי' בהשגת הראב"ד על הרמב"ם בפ"ח ה"ה, ובכ"מ שם ה"ד) ודעת הטור היא ששיעור גרוגרת הוא ד תשיעיות של ביצה, (ועי' בזה במס' כלים פ"ז מ"ה, עירובין פב: במשנה וכו' ובגמ' שם עמוד ב' ובכריתות יד, בשיעור כזית, ועי' בתוס' עירובין פ: ד"ה אגב בדעת הר"י וביומא פ: בד"ה ושיעורו ועי"ש בכפות תמרים בתוס' יוה"כ על יומא מה שכתב על דברי הר"י הנ"ל, ובפר"ח על או"ח סי' תפו ובביאור א"א דו"ז ע"ז, ועי' ג"כ ברמב"ם בפ"י על המשניות עירובין פ"א ה"ט, ועי' בתוס' יומא ובעירובין הנ"ל בדעת ר"ת בזה, ובטור בסי' תט, ועי' באו"ח שסח ס"ג ובסי' תט ס"ז שסתם כדעת הרמב"ם), ועי' ברמב"ם ח ג הקוצר כגרוגרת וזייב, ותולש וכו' העוקר דבר מגדולו חייב וכו', וכן בהל' ה' כ' התולש עולשין וכו' לאכילה שיעורו כגרוגרת, ואם

ב. גם על קצירת ותלישת קטניות, בצירת ענבים, גדירת תמרים, מסיקת זיתים, ואריית תאנים, חייב, ואפילו הקוצר צמחים שאינם מחוברים לקרקע, והם גדלים על עצים תלושים, כמו כמהים ופטירות, או עשבים הגדלים על הדלי ששואכים בו מים, ותולשם ממקום גדולם, חייב, וכן הדין בתולש מעציץ נקוב שצמחו בו עשבים או צמחים, או כצלים שהשרשו בעליהם שחייב, ויש אומרים שגם התולש מעציץ שאינו נקוב, חייב.

תקון דוד ושאל

לבהמה שיעורו וכו' ואם להסקה שיעורו וכו' והוא בשבת קג. ת"ר התולש וכו' ועי' ג"כ שבת קז: בדין עוקר דבר מגדולו אר"ש האי מאן דתלש כשותא וכו' מיחייב משום עוקר דבר מגדולו וכו', ועי' בשו"ת ערוגת הבושם בסי' פ ג ג. ודע שאף הקוצר ביד חייב, אעפ"כ יש הבדל ביניהן שהקוצר בכלי הוא אב מלאכה, והתולש ביד או שקוצץ בצפרניו הוא תולדת קוצר — שהו"ל כעושה הפעולה בגוף אחד שאז אינו רק תולדה, כרמב"ם פ"ח ה"א וב' — והתולש בפיו לרש"י הו"ל תולדת קוצר וחייב עי' סוכה לז: ד"ה אבל, והו"ד במג"א שלו ס"ק יא, ועי' בבכור שור בשבת עג ובשע"ת בסי' שלו הנ"ל, אך בתוספתא פ"י הי"א דשבת משמע שאין בו מן החיוב, וכ"ד המג"א משום שאין דרך תלישה בכך, ובאגלי טל בקוצר טו אות כט יצא לחלק בזה בין עשאו בכוונה לעשות שנוי, ובין עשאו בכוונה למהר אכילתו, ועי' בכ"ש בקוצר, בש"ע הרב בסי' שלו טז, ובחי"א יב ח, ובפמ"ג א"א ס"ק יא, וכ' בכ"ש הנ"ל שאפי' קצר ממחובר העומד לקצירה וא"צ עוד לקרקע, ג"כ חייב, וראייתו מתוס' שבועות מג. ד"ה כבצורות דמייך, ואפי' קצר פירות שיבשו — מעל העץ — ג"כ חייב כחולין קכז: ועי' לקמן ס"ו ומא"מ ובא"ט בקוצר.

(ב) שבת עג: תנא הקוצר הבוצר וכו' וברמב"ם ז ד הקוצר קטניות ותבואה, הבוצר ענבים, האורה התאנים וכו' חייב וכו' לעקור דבר וכו' ועי' ברכות מ: ת"ר וכו' ואם אמר כל גדולי קרקע עלי אסור אף בכמהין וכו' מירבא רבו מארעא מינקי לא ינקי מארעא, ועי' שבת קז: וקה. האי מאן דתליש פיטרא מאוני דהצבא וכו' הכא היינו רביתין, ועי' בפדש"י ור"ה ורי"ף ורא"ש וברמב"ם ח ג, ועי' ג"כ שבת פא: צדור שעלו בו עשבים וכו' והתולש ממנה בשבת חייב הטאת, וברמב"ם ח ד, וכ"מ וברי"ף ורא"ש והגהת אשרי הו"ד בב"י בסי' שלו ובאו"ח שיב ג ובמג"א ג ובפמ"ג ובש"ע הרב שיב ג, ובס"י שיב הנ"ל בטור ובפרישה ובתו"ש, ועי' בשבת צה בפרש"י תוס' ור"ה שם, ובשבת קח: ובפרש"י ד"ה לאו וברמב"ם ח ג הנ"ל ובהל' כלאים ה' טז, ובהל' מע"ש פ"י ה"ה, ובכ"מ בענין זורע אינן בעציץ שאינן ומקור הדין, ועי' בש"ע הרב שלו יא (ובאו"ח שם סעי' ה—ח ובמג"א ס"ק ח) שעשבים שעלו על אוזן הכלי מלחתו חשובים כמחברים לקרקע, משום שזהו דרך גדולם, והתולשם חייב משום עוקר

ג. בצלים שנשרשו בעליהם, אף על פי שכל הבצל מגולה, ואין דרך גדולו בכך, בכל זאת אם רוצה בהשרשתם, התולשם חייב, אבל אם נפלה עליהם מפולת ונתכסו האמהות, והעלים מגולים כדרך גדולם, אז אפילו כשאין רוצה בהשרשתם, חייב.

ד. פרחים קטופים שתחכם בעפר שלא יכמושו (וכן ירקות תלושים שטמנם בעפר תחוח, כדי שיעמדו טריים ורעננים), מותר לאחוז בעליהם, הכולטים חוצה, ולהוציאם, ואם הנקב לא נסתם על ידי הוצאת הפרחים, מותר גם להחזירם, ודוקא כשלא השרשו ולא רצה בהשרשתם, ולא נתכוין כלל להזריעם.

תקון דוד ושאול

דבר מגדולו, וכ"ה בכושית שתולשו ממקום גדולו שחייב אעפ"י שאינו מחובר לקרקע, אבל התולש זרעים שנזרעו בעציץ שאי"נ אסור דק מד"ס — שאין שם דרך זריעה, ומד"ס אסור אפי' מנוח בעלי', והרמב"ם פ"ח ג מסיים בזה ועציץ נקוב בכדי שורש קטן, ה"ה כארץ, והתולש ממנו חייב, ועי' בש"ע או"ח שלו ה—ז וכ' שם במשנ"ב שאפי' בהי' הנקב בצד העציץ דעת רש"י שדינו כעציץ נקוב, כיון שהוא כנגד מה שטמון מהגזע (לאפוקי בהי' הנקב בדופןו למעלה מן העציץ, ב"י בשם הרשב"א), אבל איסור יש אפי' בעציץ שאי"נ, ועי' בהגמ"י על הרמב"ם פ"ח ה"ג, ומה שכ' בב"י שלו ד"ה ואסור ע"ד, וכ' שם שלרש"י בחרס לא צריך להיות נקוב שהוא מחלחלת יותר מעץ ע"כ, וכבר כתבתי שאנן מחמירים בשניהם אפי' באינם נקובים, ועי' בט"א שכ' שבזמן התלמוד לא שמו עפר בעציץ, וא"כ הזרע לא נזרע באדמה, אבל היום כידוע כשזרעים בעציץ זורעים את הזרעים בעציץ מלא עפר, ואין לדמות עציץ שאינו נקוב שלהם לשלנו שיש בו עפר עי"ש ובא"ש ה"ד בהקוצר.

ג) שבת נ: האי סליקוסתא וכו' הטומן לפת וכו' אם היו מקצת עליו מגולין וכו' וניטלין בשבת. (ועי' כלאים א ט), ועי' רש"י ותוס' שם בשבת (ועי' מעשרות ה ב) ובירושלמי שם רבי יוחנן בשם ר"י ערימה של בצלים וכו' ועי' בחינוך תצא סי' תקמח וברמב"ן בחי' לשבת, וברשב"א ובר"ן על הרי"ף, ובא"ט בקוצר הל' יב—יג, ועי' עוד שבת מה. בבעית ר"ל ברש"י ברא"ש בדרישה וק"נ ובטור ובב"ח ובאו"ח שי ב ובמג"א ובמחה"ש שם ובחת"ס בחי' למס' שבת. ועי' א"ח שלו ז ובמשנ"ב שם שכ' שאם לא עברו ג' ימים מזמן שנתחבו בעפר, אז בודאי לא נשרשו, ואם נשרשו פשיטא שאסורים, ועי' מג"א שלו ס"ק יד ובחי"א יב ד, ובמג"א ס"ק כב בסי' שיא, ובחידושי רע"א ובנתיב חיים שם.

ד) או"ח שלו ה, (ועי"ש שאם תחב עשבים תלושים בעפר מע"ש בכוונה שישרשו — שאסור להוציאם מהעפר, אפי' בלא השרשו עדיין וכ' הפוסקים שאין הבדל בין אם תחבם בכד של עפר לח ובין אם תחבם

ה. על קצירת האספספת (אספסתא) שחייב שתיים, כבר כתבנו בכלל ב סעיף ז, ועל איסור העברת עציץ (שגדלים בתוכו פרחי נוי, עשבי בושם, נטיעות וכדומה) מן הקרקע לאדן החלון או על השלחן (וכן להיפך), כבר כתבנו למעלה בכלל ב סעיף ח שאסורה.

ו. התולש וקוצר פירות שנתיבשו, מן העץ, חייב, (ויש מי שאומר שאפילו אם העץ וגם הפירות כבר נתיבשו גם כן חייב). ומשום שאדם למוד ורגיל לתלוש ענף, עלה או פרי שמזדמן, במקרה, בדרכו לכן אסרו חז"ל לעלות לאילן (אפילו כשהוא יבש לגמרי), ואסרו אף להשתמש בו, משום גזרה שיעלה לאילן ויתלוש ממנו, (ואפילו על אילן שאין בו פירות או ענפים, שאין לו מה לתלוש ממנו, גם כן אסרו, ואפילו לעלות על אילן בימות החמה, שניכר ללא כל ספק שהאילן יבש ממש (גם כן) אסרו, שלא פלוג רבנן באיסורם, ואסרו לעלות על כל אילן משום גדר וסייג) אבל עשבים שנתיבשו עד השורש, כתלושים דמי ולא גזרו בהם החכמים (ועיין בתקון דוד ושאל) ו.

תקון דוד ושאל

בקרקע ומובא במש"ב שם, ועי' שיא ח שמותר להוציאם אף שמזיג את העפר — משום שהוא טלטול כלאחר יד, ועי' מג"א שם ס"ק כא—כב שבמטמינו בקרקע הבית אסור להוציאם — משום חשש שישה את הגומה, וכ' במש"ב שרק כשלא נסתם הנקב — בשעת הוצאתו מן העפר — מותר להחזירו, אבל כשנסתם אסור לדעת המ"מ שהבאתי למעלה שהובא במג"א, (והא"ר הסכים עמו), ובחי"א כ' סתם מותר להחזירו — ולא הבדיל בין נסתם הנקב או לא, ועי' בש"ע רש"ז שיא יד ובסי' שלו יג, ולמעלה כלל א יא יב.

ה) עיין למעלה כלל ב ובהעברת עציץ עיין שם ס"ח (ובמאירי שבת פא), ובמה שכתבתי שם בתקון דוד ושאל.

ו) חולין קכו: דאמר ר"ח ב"א א"ש תאנים שצמקו באיביהן וכו' והתולש מהן בשבת — חייב הטאת וכו', ועי' רש"י ותוס' שבת קג: ד"ה במחובר, וברמב"ם פ"ח ה"ד, ובטומאת אוכלין פ"ב ה"ה ובראב"ד שם והל' ה, ובמשל"מ וכ"מ שם, ועי' בכלאים פ"ז מ"ב ובהר"ש שם שמביא את הירושלמי גיחא בסיתוא וכו' וברמב"ם כלאים פ"ה הט"ז ובראב"ד בכ"מ וברדב"ז ובפי' הרע"ב שם (ובתוס' שבועות כבצורות דמיין (בדף מג.) ובאיסור עלי' על האילן — עי' עירובין ק: וברש"י שם ובכלאים פ"ז מ"ב בתויו"ט ובהר"ש בשם הירושלמי שהזכרנו לעיל, ובהרע"ב וברא"ש שם ובבית יוסף שלו ובמג"א שם סעיף קטן יד ובמהה"ש, וברמב"ם כא ו ובמ"מ ובשער המלך שם, ועי' ביצה לו: אין עולין באילן וכו' ובירושלמי

ז. **מרוזב** שבשוליי הגג (שמי הגשמים מתכנסים ויורדים בו מן הגג דרך המזחילה) שנסתם על ידי קשים ועשבים (תלושים) שנצמברו בו, המעכבים קילוח מי הגשמים, והמים דולפים לתוך הבית, ממעכם בשנוי, דהיינו שדורם עליהם ברגלו, ובצנעה, (שבמתקן על ידי שנוי לא גזרו רבנן במקום הפסד), ועיין בתקון דוד ושאול, שרק לדרום עליהם מותר אבל לא להסירם ולפורם הנה והנה.

ח. **לא יעלה באילן** מבעוד יום וישב שם כל יום השבת, שהישיבה שיושבים על האילן נכלל בסוג משתמש באילן (שאסרוהו חז"ל משום גזרה שיעלה ויתלוש), ואם עלה על האילן מבעוד יום, מותר לו לרדת משחשיכה, וכן הדין בעלה בשוגג שמותר לו לרדת (והתירו לו לרדת, אף שבירידה זו הוא משתמש באילן, משום שהלא גם אם ישאר על האילן, הוא גם כן ישתמש בו על ידי ישיבתו שם, ויש מי שכותב בזה שלא רק שמותר לו לרדת, כשעלה בשוגג, אלא שגם הוא מחוייב לרדת, משום שהישיבה שיושבים על האילן נחשב לתשמיש, ואסור להשתמש באילן), אבל בעלה משחשיכה, כמזיד, קנסוהו החכמים להשאר שם כל יום השבת, ואסרו לו לרדת.

תקון דוד ושאול

שם פ"ה ה"ב ובפמ"ג שלו מ"ז ס"ק א, ובתי"א יב ה ובאו"ח שיב. ועי' עוד בט"ז שלו א שהגזרה היתה גם על עשבים ואין לנגוע בעשבים באצבעותיו עי' לקמן סי"ח, ועי' ש"ע רש"ז ס"א ב וה' ובמש"ב שם בס"י שלו סעיף א ב וג'.

ז) כתובות ס. תניא נחום וכו' ועי' רש"י ותוס' שם ובפנ"י שכ' שמשום שרק מחזי כמתקן — וע"כ כשעשאו רק כלא"י לא גזרו חז"ל. ועי' או"ח שלו ט ובפמ"ג שם שמותר רק בעשבים תלושים, ובמאירי שכ' שרק לדרום עליהם מותר — אבל להסירם הנה והנה אסור אפי' ברגלו והובא במש"ב שלו ס"ק מז. ועי' עוד מש"כ בסוף כלל ז שמה שאמרו שכל דבר שאסור משום מראית עין אפי' בחדרי חדרים אסור — זה רק בדאורייתא,

ח) ביצה ה ב (דף לו:) ועירובין ק. תני חדא אם עלה וכו' ועי' רש"י, ר"ח, ובר"ן שם, וכן ברא"ש וק"נ, וברמב"ם כא ו והל' ט ובמגיד משנה, ובטור שלו ובב"י שם — והטעם שאסרו משום שחיישינן שיתלוש עלים או ענפים או פירות (רש"י שם ובמאירי) רש"י בעירובין ומאירי בביצה, ועי' ירושלמי שם בפ"ה דביצה מפני מה אמרו אין עולין באילן וכו' (ועי' בא"ט בקוצר כב — ולמעלה ס"ו, ולקמן סט"ו בתקון דוד ושאול) ועי' ג"כ עירובין ק: לפי שאין וכו' ואין נשענין באילן וכו', ועי' בש"ע שלו ב, ולקמן ס"י שאפי' בשרשי עץ שגבוהים ג' טפחים שאסור להשתמש בהם או

קיצור הלכות שבת

ט. מה שאמרנו שהתירו לו לרדת, אף שמשמש באילן בירידתו זו, זה רק באדם שיש איסור בעמידתו על האילן, אבל בהניח עליו חפץ (אפילו בהניחו עליו מבעוד יום), אסרו לו לקחתו משם משחשיכה, כמו שיבואר לקמן בסעיף יא, לפי שבנטילה זו הוא משתמש באילן, וכשהחפץ שם אין הוא משתמש באילן ט.

י. וכל זה רק באילן ובשורש אילן שגבוה ג טפחים, אבל בקלחת ועשבים מותר להשתמש, שבירק לא גזרו חכמים (ויש מי שאוסרים גם באלו, כמו שמבואר בתקון דוד ושאל, ועיין לקמן סעיף יח באיסור נגיעתם), ובקנים שהוקשו ואינם רכים כירק, אף שאינם קשים באילן, אסור להשתמש.

תקון דוד ושאל

לשבת עליהם, ועי' שם בממ"ק, וה"ה שאסור לסמוך על האילן שם בגמ' ואין קושרים בהמה לאילן, אחרונים, והקנס שקונסים לו שאסור לו לרדת — הוא עד מוצאי שבת.

ט) ריטב"א שם בעירובין (ועי"ש עירובין לב: ולג.) ועי' או"ח שלו א, וש"ע הרב שם ג, וכ"ש בהקוצר.

י) עי' עירובין צט: במשנה ובגמ' דף ק. ובפרש"י איתמר ושם — ת"ר וכו' ועי' ג"כ ברי"ף, רא"ש, וריטב"א, וברמב"ם כא ה, ובב"י ובב"ח סי' שלו ובט"ז, בפמ"ג, ובש"ע הרב, ובענין אי הגזרה היתה על ירק ג"כ — עי' עירובין לד: וק: וראה שם דעת רש"י, ר"ח או"ח, והריטב"א המובא ברמ"א להלכה, וראה ב"ח והט"ז שם בסי' שלו ס"ד שחולקים על הרמ"א ואוסרים להשתמש אפי' בירק ובקנים הרכים, (וכ' עוד שם שאפי' למאן דמתיר, עכ"פ צריך ליזהר שלא יזיז את העשבים בידיים — משום איסור מוקצה), ועי' תו"ש וגם בא"ר שחולק על הט"ז מסי' שיב ופוסק כהרמ"א (ואם ענף א לאחר שהוגבה למעלה מג' טפחים חזר ונכפף — אז במה שלמעלה מג' אסור להשתמש, ובמה שלמטה — מותר, וכל שכן שמותר להשתמש בעיקרו של אילן בפחות מג' טפחים שהרי במקום זה לא נאסר מעולם) עי"ש בש"ע שלו ב ובש"ע הרב ס"ד ובמשנ"ב ס"ק כ—כא. ועי"ש במ"ז ס"ק ה שמסתפק וצדד לאסור ביש בהם פירות אפילו כשהם פחותים מג', והכ"ש מתיר אפי' ביש עליו פירות, ועי"ש שמביא ראי' לדבריו, ועי' במנחת פתים בהגהותיו לסי' שלו שאוסר לטלטל עץ של ג טפחים שגדל בעציץ נקוב — משום שמשתמש במחובר, (ואם מותר לטלטל עציץ נקוב הביא שם שמותר אם נזרעו בו עשבים או עץ פחות מג' טפחים, ובמ"ש ס"ק קצד בסי' פ הביא בשם תל"ד שלו ו שג"כ מתיר, אבל בכ"ש מבואר בהדיא שאסור, וגם בפמ"ג א"א סוף סי' שלו שמסתפק בזה (והו"ד במשנ"ב שלו בשהע"צ אות לח), ועי"ש במנ"ש הנ"ל שסיים שיש להחמיר ולא לטלטלו, וה"ד לעיל כלל ב' ס"ח ביותר ביאור), ועי'

יא. אסור להשתמש באילן, לקחת ממה שמונח עליו או לשים עליו איזה דבר, ואסור גם בן להשתמש בצדי האילן, ורק בצדי צדדים מותר, למשל, סולם הסמוך לצדי האילן אסור לעלות בו בשבת משום שכעלייתו הוא משתמש בצדי האילן שהסולם סמוך בו, אבל בתקע יתד בצד האילן, מותר לו לסמוך את הסולם (כהיתד), ולעלות על הסולם, משום שהיתד נקרא צדדים, והסולם, צדי צדדים, וכן הדין בנעץ יתד באילן, ותלה סל ביתד, היתד נקרא צדדים, והסל צדי צדדים, ומותר לו לקחת חפץ מהסל, אבל את הסל עצמו אסור לו לקחת, מפני שכנטילה זו, הוא משתמש ביתד שהוא צדדים, ואם הסל תלוי באילן עצמו, אז גם מהסל אסור לו לקחת חפץ, משום שבאופן זה הסל נקרא צדדיו יא.

יב. צריך להזהיר את הקושרים חבל באילנות בשבת, כדי לנדנד עליו את התינוקות, שמלבד איסור השתמשות באילן, יש בזה עוד איסורים אחרים יב.

יג. אף על פי שאסרו לעלות באילן, משום שמא יתלוש ממנו, אבל לנגוע באילן מותר, אם אינו מנידו (מזיזו) לכן מותר להשען באילן עב ובריא אבל בדיק ותש אסור, ויש מי שמפרש את ההלכה זו ואומר שאם האדם הוא בריא (שאינו סומך על דבר רק בקלות) מותר לו להשען באילן, אבל באדם שהוא תש כח (שהוא סומך בהאילן בכל כחו, ובמילא הוא משתמש במחובר), אסור, וראוי לחוש לשני הפירושים יג.

תקון דוד ושאל

בא"ר שהביא לחלק בין קנה דך ובין קנה קשה וכ' בשם עבוה"ק הדשב"א שהקנים העשויים להתקשות הן כאילן אפי' בדכותם, ועי' שם במג"א ס"ק ג' וס"ק ו' ובמשנ"ב ס"ק טו, ובחי"א יב ו' שכ' שגם דעת הדיטב"א היא כדעת הרמ"א ועי' ג"כ ש"ע הדב שכ' כמ"ש בפנים.

(יא) שבת קנד: א"ר מאן דאסד וכו' עי"ש ובדי"ף ורא"ש, ועי' ג"כ בעירובין לג. ובפי' ר"ח והריטב"א והמאירי ובדמב"ם כא ט ובמ"מ שם ובשבת קנה. ושם באו"ח ס"א וי"ג ובמנ"ש סי' פ ס"ק קצא—קצד, וקצש"ע פ ס, ולמעלה ס"ח בתקון דוד ושאל.

(יב) מובא שעת' שלו ס"ק א.

(יג) עי' ידושלמי ביצה פ"ה שהבאתי למעלה אית תנא נשענין בה בבהמה, אית תנא אין נשענין וכו' ועי"ש במאירי שגודס להיפך ומפרש שאם האדם נשען בכח אסור ואם הוא רק נוגע וכו' מותר, ועי' ג"כ בבה"ל בסוף סי' שלו ד"ה ומותר (או"ח שלו יג) — שמפרש שאם האיש בדיא,

יד. מה שאמרנו בסעיף ח שאם עלה על אילן במזיד שקנסוהו חכמים וצריך להשאר שם כל השבת, הדברים האלה לא נאמרו רק כשעלה על אילן, אבל כשעלה על בהמה צריך לרדת מעלי' אפילו כשעלה במזיד, משום שהבהמה מצטערת כשיושב על גבה, וטירחא לה, ואסור משום צער בעלי חיים. כיצד פורק משאוי שעלי', היתה בהמתו טעונה שליף (שק ארוך ששמים על גב בהמה, להניח בו משא) של תבואה, מכנים ראשו תחת השק ומסלקו לצד אחר והוא נופל מאליו. הי' בא מן הדרך כליל שבת ובהמתו טעונה, כשמגיע לחצר החיצונה נוטל את הכלים הניטלים בשבת, ושאינם ניטלים, מתיר את החכלים והשקים נופלים, אמנם עליו להזהר שכשעת פריקתה, או כשמתיר את החכלים שלא יסמוך עצמו עלי', משום שאין משתמשין בבעל חי (ועיין לעיל סעיף ח) יד.

תקון דוד ושאל

מותר לו לסמוך על האילן, ואם הוא תש כח (שאו הוא סומך בכל כחו) — אסור, וכ"כ בפמ"ג א"א סוס"י שלו והובא בשירי מנחה (והבאתיו בפנים בשם י"א), אבל בחי"א כ שהאילן עב ובריא, וכ' המש"ב שבעל כדך מיירי שאינו סומך עליו רק מעט — שאל"ה אסור אפי' בשאינו מנידו עי"ש בבה"ל ד"ה ומותר הנ"ל — ועי' במג"א שם ס"ק טו בשם יש"ש שמפרש שהאילן בריא, ועי' במחה"ש שם ובש"ע רש"ז שם סעי' כא וכב.

יד) עי' א"ט קוצר לד שבעלה ע"ג אילן בשוגג לא מבעיא שמותך לו לרדת ממנו — אלא אף מחויב לרדת — שהלוא הישיבה על האילן חשוב תשמיש, ומוטב שישתמש בו רק שעה אחת מלהשתמש בו כל היום כמ"ש למעלה בס"ח — ועי' מה שכ' בס' מאמר מרדכי דף יז. וע"ב על זה) ועי' שבת קנג. ובדף קנד — בענין שימוש בבעלי חיים — עי"ש בכל הסוגיא וברש"י תוס' וברמב"ם כא ט—י, וכ' עוד שם בגמ' (אמר ר"ה היתה בהמתו טעונה כלי זכוכית וכו') ושם ברמב"ם — היו בשקים דברים המשתברים, אם היו שקים קטנים — מביא כרים וכסתות ומניח תחתיהם והשקים נופלים על הכרים — שהרי אם ירצה לשלוף הכר שולף מפני שהשקים קטנים וקלים ונמצא שלא בטל הכלי מהיכנו. היתה טעונה עששיות של זכוכית מתיר השקים והן נופלים שאף על פי שישברו אין בכך הפסד גדול — שהרי הכל להתכה עומד, ולהפסד מועט לא חששו. היו השקים גדולים ומלאים כלי זכוכית וכיוצא בהם, פורק בנחת ומכל מקום לא יניחם שם ע"ג הבהמה משום צער בעל"ח. וכ' בא"ט בקוצר כה ואסור להשתמש בבע"ח או באילן גם לדבר מצוה וכו' כגון לרכוב ע"ג בהמה או לעלות על אילן כדי להביא שופר או לולב, ואפי' לעלות על סוכה שקרקעותה נסמך על אילנות — שהעלי' בעצמה מצוה, ג"כ אסור — שהרי אין עולין באילן ולא רוכבין ע"ג בהמה להביא שופר או לולב, וכן

טו. משום החשש שיחתוך זמורה או שוטית להכות בה את הבהמה שתמהר ותחיש ריצתה, אסרו לרכוב על גבי בהמה (ולשתמש בה), או לשבת במרכבה או בעגלה רתומה לבהמה טו.

תקון דוד ושאל

(בסוכה כב:) במשנה העושה סוכתו ע"ג בהמה ובראש האילן לא יעלה לה ביו"ט. ועי' עוד בדיני שביתת בהמה בסי' רמו בסי' רסו ובסי' שה, ובש"ע רש"ז שה כג — כו, וסי' רסו כא—כז, ומשם תדרשם.

(טו) ביצה פ"ה מ"ב, ועי' בפ"י הדע"ב, תויו"ט ובפ"י המשנ' להרמב"ם, ובפירש"י שם לו: ד"ה שמא, וברי"ף, ועי' ירושלמי פ"ה הל' ב, ומובא בהרא"ש שם, ועי' ק"ג שם אות ו) (ועי' שו"ת חתן סופר סוס"י צח ששמע בשם החת"ס להשוות טעם הירושלמי (שאסור לרכוב ע"ג בהמה משום שביתת בהמתו) וטעם התלמוד שלנו (שאסור משום שמא יחתוך זמורה), ושהש"ס שלנו שאסר משום שמא יחתוך זמורה ג"כ כיון לטעם הירושלמי — שהנהגה בהא דמעמיד אדם בהמה ע"ג המוקצה (ע"ג עשבים המחוברים) בשבת דרשי במכילתא (מובא בתוס' שבת קכב, ד"ה מעמיד, ובאו"ח שכד יג, ולקמן סט"ו) למען ינוח" יכול לא יניחנה תולש ועוקר, כתיב — למען ינוח ואין נוח אלא צער, ונמצא שבדבר שלא ניח לבהמה, אינו מצווה שלא לעשותו ולמנוע מהבהמה טובתה, והנה עפ"י רוב הסוס מתגאה על רוכבו וניח לו ברכיבת הרוכב ומתגאה בכך, אבל זה רק בזמן שהסוס רוצ וחפץ ללכת, אבל כשמסרב — אז באמת איכא החשש דשביתת בהמתו, וזה שאמרו חז"ל בטעם איסור רכיבה "שמא יחתוך זמורה" להנהיגה — דהיינו שהסוס לא ירצה ללכת ואף יסרב, ורך ע"י מכה רבה של השוט ילך, ואז כשהסוס מסרב ללכת הלוא עובר על שביתת בהמתו וא"כ שני הטעמים עולים בקנה אחד), ועי' בב"י שה ובשעה"מ הל' שבת כא ה"ט ועי' א"ט בהקוצר, שדעתו שאף הרכיבה על בהמה דקה אסרו, ועי' סוכה כב: וכג. וביצה יט וחגיגה ט"ז ע"א וע"ב, עירובין ק. שבת קנ"ד: דרבה שפסף ברי' אגבא דחמרא וכו' ולרכוב בקרון עי' בס' התרומה רכה ועי' א"ט שהביא ראי' לאיסור רכיבה בקרון מתוס' עירובין מג והביא דברי הסמ"ג דברי הגה' מרדכי ודברי רש"י קנד, ודעת היראים מצוה קיג, עי"ש שהאריך בזה ובדין ספינה הנמשכת ע"י בהמה או עכו"ם אם מותר לשבת בה, עי"ש בקוצר כח, ועי' או"ח שה יח ובש"ע רש"ז שה כג. והנה שימוש בבע"ח נכלל בכלל רכיבה, ואסור לישראל אפי' להכנס לקרון (אפי' כשגוי מנהיג את הבהמה) — מפני שידיית הקרון הם מחוברים לבהמה והידיית עם גוף הקרון נחשב לדבר א' — וא"כ הוא משתמש בצדי הבהמה (ולא התירו רק בצדי צדדים — שדין עגלה כדין אילן), אבל ספינה הנמשכת ע"י בהמה שהולכת בשפת הנהר — רחוק מן הספינה דינה כצדי צדדים, ומלבד זה אין לחוש שיחתוך זמורה להכות בה את הבהמה, כמו שיש לחשוש ברתומה לקרון — משום הכי לא גזרו בספינה. (וכ' בבאה"ט שה ה שאם בורחים בשבת מפני סכ"נ — מוטב לברוח בקרון שהוא גבוה י טפחי

טז. אף על פי שאדם מצווה על שביתת בהמתו, מותר להניח בהמתו, הרועה במרעה שלה, תולשת עשבים מן המחובר, שכך דרשו חז"ל מכיון שאמרה תורה למען ינוח שורך וחמורך, יכול לא יניחנו תולש ועוקר תלמוד לומר למען ינוח, ואין זה ניח אלא צער, ומותר אפילו להוציאה למרעה בשבת, ואין חוששין שיתלוש מעשבים המחוברים, בידיו, להאכילה, אבל לא יעמידנה על גבי דבר המוקצה, מפני שאיסור מוקצה קל בעיני הבריות, וחוששין שיטול ממנו בידיו ויאכילנה, וגם בזה לא אסרו רק להעמידה על גבו ממש אבל לעמוד בפני' שלא תוכל להטות אלא דרך שם, ותאכל מעצמה, מותר, שכיון שאינו עומד סמוך להעשבים אין לחוש שיאכילנה בידיו טז.

יז. אסור לזרוק אבן לאילן, כדי לנער ולהשיר תפוחים וכדומה, (והפירות עצמם, אפילו אותם שנמצאו תחת האילן, ושנשרו מעצמם, אסורים בו ביום אפילו במלמול) יי.

תקון דוד ושאול

מלכת ברגליו — כי בישיבה בקרון יש רק איסור מדרבנן, ובהלוך ברגלים יש חשש איסור מה"ת — למ"ד איסור תחומין הוא מן התורה, וכש"כ כשנושא כספו עמו — שבודאי עדיף יותר לשבת בקרון — מלכת ברגליו, אבל אם הקרון אינו גבוה י טפחים אז גם בקרון איכא איסור תחומין, ע"ת וכ"כ הרלנ"ח, ועי' מג"א רסו, והרדב"ז סי' פא שכ' שאף שיש לו סוס לרכוב עליו — אעפ"כ ילך ברגליו, משום שבסוס איכא תרי איסורא — איסור שביתת בהמתו ואיסור תחומין, ועי' בנחלת שבעה בא' שברח בנו ויצא מן הכלל — שהתיר לו לרכוב על סוס — כדי לדבר על לבו ולהחזירו, ועי' בזה ש"ע רש"ז שו כט — ובענין נסיעה ברכבת עי' בשו"ת יריעות שלמה ט ובחת"ס ח"ו צז).

(טז) עי"ל סי"ד בממ"ק, ובמכילתין, עירובין עט. שבת קכב: ובתוס' ד"ה איני וד"ה מעמיד, ובטור שכד ובש"ע שם סי"ג ובש"ע רש"ז סי"י.
 יז) שבת עג: אמר ר"פ האי מאן דשדי וכו' ועי' פי' רש"י ותו' ד"ה ואחת ועי' מאירי שאין בזה רק איסורא — ולא חיובא, ועי' ברי"ף ורא"ש ובירושלמי ביצה פ"ה מ"ב — מפני מה אמרו וכו' ועי' רמב"ם כא ז פרות שנשרו בשבת אסור לאכלן עד מוצאי שבת גזרה שמא יתלוש, ועי' מגיד משנה וביצה ב: וג. ותוס' ד"ה גזרה, ובודאי יש בזה גם משום מוקצה, אבל לעתים אין מוקצה — כגון שהאילן עומד בחצר ודרכם של העורבים לבא שמה ולתלוש, והי' דעתו מע"ש שיתלשו בשבת — שאז ליכא מוקצה, ולפעמים שאין לגזור 'שיעלה ויתלוש', כגון שהפירות אינם על אילן (שמן האילן יכול לתלשם ברגע א — ובזמן קצר כזה יכול לשכוח ששבת היום) רק הם טמונים בארץ (כגון זרעוני גנה) שצריך להשתמש במרא וחצינא ולחפור את הארץ עד שישגי אותם, ובמשך זמן רב כזה יזכור ששבת היום, ולא שייך בזה הגזרה הנ"ל, ולכן צריכים גם לטעם

יח. יחור (ענף רך, שתיל) של אילן, שנפרד (והוסר כולו) מגזע האילן, מערב שבת, מותר לתלוש הפירות שעליו בשבת.ה.

יט. מותר ללכת על גב עשבים, אפילו אם הם רכים ולחים (ואפילו כשהולך יחף ואפשר שידבקו עשבים בקשרי אצבעות רגליו, ויתלשם, אף על פי כן מותר, משום שדבר שאינו מתכוין (הוא), וגם לשבת עליהם מותר, (ויש אוסרים לשבת על גבי עשבים, ולהשתמש בירק, שמתנועע, ומטלטלו על ידי שימוש) ועיין בתקון דוד ושאל שאסור לנגוע בידים בהעשבים, ולמעלה סעיף יט.

(לסדר חיי שרה)

כ. אסור להריח דבר מחובר שראוי לאכילה (כגון פרי ריחני), שחיישינן שיתלשם לאכלו, אבל מותר להריח פרחים ולא חיישינן שיתלשם, כיון שאינם ראויים לאכילה רק להריח, והרי יכול להריח בהם גם במחובר, (אבל לא יטלטלם בידו משום איסור מוקצה, וגם פשוט שאסור לקטפם) כ.

תקון דוד ושאל

מוקצה. ועי' או"ח שכב ג בט"ז ובמג"א ג, ולערב מותר לאכלם מיד ולא צריך להמתין לכדי שיעשו, ודע שלא הותר לאכלם רק כשידע שנפלו מע"ש וגם אז מותר רק ללקטם א' א' ולאכלם ולא לאספם (כמה מהפירות יחד) משום מעמר (עי' כלל ד ס"ד בתקון דוד ושאל), מש"ב בשם ירושלמי ופמ"ג, ועי' קש"ע פ ס"ח שכל פירות שנמצאו אצל עכו"ם אם יש לחשוש שנתלשו בשבת — שאסור לטלטלם, ולענין חשש חוץ לתחום עי' או"ח שכה ותקטו' ובקש"ע צה יז, ובדין חולה שהוצרך לפירות לרפואה, ולא נמצאו רק פירות שנשרו בשבת — עי' במנ"ש שהביא הרבה דעות בזה וסיים לסמוך על המקילים — במילתא דרבנן.

יח) חולין קכט: והוא מעוקצין פ"ג מ"ח יחור של תאנה שפשח וכו' ע"ש בפ"י הר"ש הרע"ב וברש"י בגמ' הנ"ל וברמב"ם טומאת אוכלין פ"ב ה"ב ופ"ב ד—ה, ובראב"ד ובחולין קכו: וקכח: ותוס' ד"ה רבי יהודה ועי' ד"מ בסי' שלו בשם רי"ז (ומביאו בהגה בש"ע) ובמנ"ח וברמב"ם ח ד הל' שבת, ובש"ע רש"ז שלו יד, ובבה"ל שם, ובפמ"ג שכ' שאין להתירו רק כשנפרד לגמרי מן האילן.

יט) עי' מש"כ למעלה בממ"ק, ועי' או"ח שלו א וב' ובש"ע רש"ז שם, וכ"ש בקוצר ובמש"ב וא"ט ובש"א שהביאו דברי האו"ז שאוסר להשתמש בקלחי כרוב ודלעת — משום שהם קשים, ועוד, שלבסוף הם מתקשים ונעשים כעץ, ועי' בחולין קכו, ובמה שכ' למעלה בדעת הב"ח וט"ז באיסור השתמשות בירקות, ודעת הפוסק' שחולקים עליו, ובטור שלו שכ' שרק באילן חששו שיתלוש ממנו — אבל בכור שיח ומערה — מטפס

כא. אסור לרדות (היינו להוציא) הדבש מן הכוורת, בשבת, שרדית הדבש דומה לתולש, ודוקא כשהחלות דבוקות להכוורת (שהוי כעוקר דבר מגדולו), אבל אם נתלשו מהכוורת מבעוד יום, ורק מונחים בהכוורת, מותר לרדותן, כדי לאכול הדבש הדבוק בה מסביב (אבל לסחט ולרסק את החלות מדבשן, אסור, אפילו בנתרסקו מהכוורת מערב שבת, משום איסור מפרק ומשום איסור בורר אוכל מתוך פסולת, שהרי השעוה שהדבש מונח בתוכה אינה מוכשרת לאכילה) ועל דבר דבש הצף עיין לקמן בכלל ה סעיף יח.כא.

כב. בדין קוצר ספוג גמי ואלמוג, וכן בדין העלאת דג ונטילתו מן המים, שהוזכרו בתלמוד ירושלמי, ובדין מושיט ידו למעי בהמה ודלדל עובר שבמעיו ובדין תלישת כנף מבעל חי, שהוזכרו

תקון דוד ושאל

ויורד ומטפס ועולה — אפי' בעמוק מאה אמה ולא חששו שיעקור ויתלוש מן הקרקע במתכוין, ועי' בב"י ובב"ח ובש"ע שם סי"ג, וכ' בא"ר שאפילו הולך ביחף ונתלש הירק בין אצבעותיו — ג"כ מותר — שטלטול מוקצה ברגליו מותר, וכ' בט"ז, מובא במש"ב, שיוזהר שלא לקחת באצבעותיו את העשב שנדבק לרגליו בשעת הליכתו — שביה"ש העשב עוד מחובר הי' — ומוקצה הוא, וכ"כ במע"א שלהזיז את הירק בידים אסור.

(כ) עי' סוכה לו: א"ר הדס במחובר מותר להריח — אתרוג במחובר אסור להריח, מ"ט, אתרוג לאכילה קאי — אי שרית לי' אתי לגזי' (רש"י כי מורח לי' מגשי ותליש ואכיל לי', ואף אם אכלו במחובר, אין לך תולש גדול מזה, ופירות שנשרו מן האילן בשבת אסורים ביומם ואסורים אפילו בספק גשרו בשבת פמ"ג הו"ד, במשנ"ב שכב ה.

(כא) שבת צה. ת"ר החולב וכו' והורדה חלות דבש וכו' ועי' בתוס' ד"ה והרודה ובדשב"א ובריטב"א, ועי' גם במסכת שביעית פ"י מ"ז כוורת דבורים וכו' ובהרע"ב והר"ם ובתויו"ט, וברמב"ם כא ו ובמגיד משנה שם, וברמב"ם בטומאת אכלין א יח והל' ה, ובב"י בסי' שלו, ושם באו"ח סי"ג ובמג"א ובא"ר ובתו"ש, ובש"ע הרב שכא יד—טו, ועי"ש שכ' שלרסק את הדבש אסור אפי' ברוצה לאכלו לאלתר — ואפי' ביצא הדבש מעצמו אסור עד לערב — משום גזרה שירסקו בידים, כדי לאכלו היום, ורק בנתרסקו החלות מבעוד יום התירו בדבש היוצא מהן — כדין זיתים וענבים שנתרסקו מבעוד יום המוזכר לקמן בכלל ה ס"כ עי"ש. ודע שהמרסק החלות (היינו שמוציאן ותולשן ממקום חבורן שבכוורת) עושה איסור משום שדומה לתולש, והמרסק את החלות עצמן אפי' בכבר נעתקו ממקום חבורן שבכוורת עושה איסור משום בורר אוכל (היינו הדבש) מתוך פסולת (היינו השעוה) ומשום מפרק, כמבואר בפנים, ועי' או"ח שכא יג וח"א יב י, וכ"ש במלאכת הקוצר.

בתלמוד שלנו, עיין בתקון דוד ושאל, אי יש בהם איסור משום קוצר, ועיין בזה גם לקמן בכלל יב סעיף יב כב.

כלל ד מלאכת עימור (המעמר)

כלל ד. עימור — מלאכת צבירת ואספת דברים או צמחים למקום אחד או לאלומה אחת (או"ח שמ וסימן שלה).

אסיפת פירות (א); אסיפת מלח (במקום חציבתו או במקום אידותו) (ד); אסיפת וקבוץ ביצים וכדומה (דברים שאינם גדולי קרקע) (תקדו"ש ד); אריזת תפוחי זהב אתרוגים ושאר פירות שאורזים אותם לצרכי משלות, במקום גדולם (תקדו"ש ב); אי יש איסור עימור בדברים שאינם גדולי קרקע (תקדו"ש א ובטע" ד); באסיפת השבלים אי חייב דוקא בקשרם (תקדו"ש א); הכבשת התאנים (ב); השחלת פירות, או מרגליות על חוט (תקדו"ש ב); כבישת חציר לערמות (ב ובתקדו"ש); עימור שבלים, עצים או פירות (תקדו"ש א); שיעורם של הנ"ל (א); קליעת שומים ובצלים (ב ובתקדו"ש).

א. המעמר, שמאסף שבלים בודדים לאלומה אחת, וכן המלקט וצובר עצים או פירות שעדיין נמצאים במקום גדוליהם, לצבור אחד או לערימה אחת, כמו שעושים כתבואה, חייב, ומלאכת עימור

תקון דוד ושאל

כב) עי' שבת קז: ובירושלמי פ"ז ה"ב (דף מח:) ההן דגוזו כוסבר, כרתי, כרפט וכו' חייב משום קוצר, ומשום וכו' הנותן עציץ נקובה וכו' משום קוצר. ומשום וכו' הקוצץ כורת שקמה חייב וכו' ההן דצייד כוורא (האי מאן דצד דגים — ממקום שהי' נצוד ועומד מבע"י, קרבן העדה) וכל דבר שאתה מבדילו מחיותו — חייב משום קוצר עי"ש ובמה שכי' בשו"ר קרבן ובשו"ת חות יאיר סי' קסד, ובמג"א סי' תצז בסוף ס"ק ו' וכ' ברמב"ן וברשב"א שהגמ' שלנו אינה סוברת כהירושלמי — ואין זה דומה לקצירת סממנים, שהם גדולי קרקע, ועי' בזה בדבר אברהם ח"א סי' כג—כד, ועי' א"ט יז הקוצר ספוג וכו' וכ' שם שאלמוג הוא דבר ממוצע בין דומם לצומח, — ועי' ע"ה שלו יא—יב שכי' שאף שבשבת קז: איתא הושיט ידו למעי בהמה ודלדל עובר שבמע"י שחייב משום שעוקר דבר מגדולו — שלכאורה הוא מטעם קוצר, אבל הרמב"ם חשוב לה בהדי חיובא דנטילת נשמה וכ"כ ברשב"א הנ"ל בשמונה שרצים בשם הרמב"ן — ומפרש ג"כ כוונת הגמ' כך — ועי' או"ח שטז. — ואי שייך קצירה גם בקוצר דבר שאין לו בו צורך עי' בגמ' יא ה' ובמנ"ח במוסך לשבת, ובמגן אבות, ובא"ט טז ל במלאכת קוצר. — ובדין תלישת כנף עי' בתלמוד בבלי שבת עד: (ובירושלמי פ"ז ה"ב (דף נא. ובע"ה שלו לד—לה). ועי' עוד בזה לקמן כלל יב בדין גוזו וברמב"ם טז, ובמג"א הנ"ל שבסי' תצז, ובדבר אברהם הנ"ל, ובשו"ת דובר משרים ח"א סי' עח ובשו"ת מהרי"א אססאד סי' נא.

היתה במשכן בסממנים, שכשהגדלו ונקצרו כרכו אותם וקשרם לעמרים, ושיעורו, לאכילת אדם, כגרוגרת, לאכילת בהמה, כמלא פי גדי, ולהסקה, כדי לבשל כגרוגרת (מדבר שהוא קל להתבשל, דהיינו מביצת תרנגולת א).

ב. על הכבשת התאנים או שאר פירות וגדולי קרקע, והשחלתם על גבי חוט (אפילו שלא במקום גדול, עיין בתקון דוד ושאל), חייב. ויש מי שכתבו שגם לקבץ מרגליות ולהשחילם על גבי חוט גם כן אסור משום תולדת מעמר, (שגם הם גדולי קרקע) וכן יש איסור מעמר בקליעת שומים, בצלים, שדרך האכרים לקלוע אותם לעגולים או לכרוך ולקשור אותם (או שאר מיני ירקות), לעמרים,

תקון דוד ושאל

(א) עי' שבת פ"ז מ"ב (ובש"ס שם דף עג. ובגמ' שם ע"ב א"ר האי מאן דכניף מלחא ממלכתא חייב משום מעמר) ובפי' הרמב"ם והרע"ב, ובפ"ה מס' פאה מ"ח ובהר"ם ובהר"ש — וכנראה שחייב הן באסיפתם של השבלים לאלומה אחת, והן באסיפת האלומות למקום אחד, ועדיכתם בצורת גדיש, (ועי' מאירי שכ' המעמר, הוא שמאסף העומרים, אחד שהניחום הקוצרים במקומם, וצוברים במקום אחד, וקושרם, וה"ה אם אסף השבלים אחת אחת ועושה מהם עמרים, וכן כל כיו"ב, וכ' ע"ז בא"ט במעמר הל' א אות ב שנראה מדברי המאירי שבאסיפת שבלים בודדים אין צריך לקשור, רק באסיפת העמרים כשעושה מהם גדיש, ובוז לא מחייב רק כשקושרם, וכ"כ במא"מ ח"ב בעימור, ולא הבנתי דבריהם שהרי אנו רואים שהאיכרים עושים להיפך שכשאוספים את השבלים לאלומה — אז קושרים אותה שאם לאו לא יעמדו יחד, וכשעושים מהם גדיש אז מעמידים את האלומות זא"ז כגג, ומעמידים אחדות מהאלומות על גבי האלומות כגג משופע כדי שירד הגשם מעליהן, ואלו לא קושרין ואין צדיכות קשירה כי בלא"ה עומדות יחד), ועי' במגן אבות, ועי' ברמב"ם פ"ח ה"ה בשיעור עימור, ועי' ביצה לא. בעניני עימור עצים להסקה ובגמ' שם ובפי' רש"י ותוס' ד"ה הקרפף ובהרמב"ם לפי' משניות ובהרא"ש וק"נ שם, ובהר"ן ואני אומר וכו' ואחרים פירשו שטעמא משום גבוב והוי כמעמר, ומדינא וכו' ועי' ביש"ש סי' ו מה שכ' על הר"ן (ועי' גם שם בשבת אמר אב"י האי מאן דעביד חלתא (כוורת) חייב עשרה וכו' (מפני כינוס העצים), ועי' גם ביצה לג. רא"א וכו' — דמגבב מן החצר וכו' וחכ"א מגבב וכו' ובגמרא שם ע"ב ת"ר וכו', ומעמר שייך בכל גד"ק כגון בתבואות ירקות עצים (אפי' להסקה) פירות ועשבים אפי' באותם שאוספים לצורך צביעה, וכשאוספם במקום גדול (חייב), ועי' א"ט במעמר ה"ב שיש מחלוקת הפוסקים בזה אם עימור הוא דוקא בגדולי קרקע, ושהאו"ז מחמיר אפי' שלא בגד"ק, וגם יש מחלוקת בין הפוסקים אי עימור הוא במקום גדול דוקא, ועי' בטור

וגם כבישת החציר או שחת או קש לחבילות ולערמות אסור מטעם זה כמבואר בתקון דוד ושאל ב.

ג. לא אסרו לאסוף גדולי קרקע לעמרים או לחבילות רק במקום גדולם כמו שכתבנו בסעיף א. (ועיין בתקון דוד ושאל שי"א שזה שאין עימור רק במקום גדולם הוא רק מן התורה, אבל איסור מדרבנן יש אפי' בדבר שאינו גדולי קרקע, ושכך דעת הרבה פוסקים ובכללם השלחן ערוך) אבל שלא במקום גדולם מותר, ולא חיישינן שיטעה ויתיר לאסוף הפירות גם במקום גדולם, שמקום במקום לא מיחלף). ומשום זה התירו לאסוף פירות שנפלו, שלא במקום תלישתם, כגון בבית או בחצר (אפילו לתוך הסל), אבל בנתפזרו אחד הנה ואחד הנה, שיש פירחה לאספם, אז אסור לאוספם לתוך הסל, (משום עובדין דחול) ומותר רק כשלוקטו אחד אחד ואכלו, ואם נתערבו בהם עפר וצרורות, אסור לבררם מתוכם את הפירות

תקון דוד ושאל

שמ ובש"ע שמ ט, וכ' שם בא"ט שאף להפוסקים שאין עימור מה"ת אלא בגד"ק, מדרבנן אסור, ושכן משמעות הטור והש"ע.

ב) רמב"ם פ"ח ה"ו, ועי' ש"ע הרב שמ טו שבמאסף חייב רק במקום גדול, וכ' שכשעושה מהם עיגולות שי"א שחייב אפי' שלא במקום גדול, וכ' שיש להחמיר כדבריהם, (ועי' שבת עד: הנ"ל במימרא דאביי ובשבת צו: המקושש — מעמר הי'). ועי' מנ"ח פ סעיף כה שכ' בשם א"ח סי' שמ בשם מאורי אור שעל השחלת חוט במרגליות (וקאראנטען) ר"ל קרעלין יש איסור משום תולדת מעמר, וגם בעשיית עיגולים משומים ובצלים יש איסור עימור כי מעשים בכל יום שהאיכרים מביאים עיגולים כאלו לשוק למכירה. ואפשר שיש חשש מעמר גם באריות תפוחי זהב, אתרוגים ושאר פירות (ואף שאין מדבקם לגוף א' וכפי ששמעתי בארץ ישראל אורזים אותם במקום גדולם), ועי' נ"א בזה ובש"ע הרב. ואורזים אותם לצורך משלוח — לחוץ לארץ וצריך לעי' עוד בדבר, ועי' בירושלמי פ"ז ה"ב (דף מח:): ההן דשטח צלין צימוקין וכו' (האי מאן דפריס מין תאנים, ענבים יבשים, מלח, ועצים יבשים וכו' אם קבצן להנך מינים, חייב משום מעמר, והוה"ד באו"ו, ועי' רמב"ם הנ"ל ח ו המקבץ דבילה ועשה ממנה עגולה או שנקב תאנים והכניס חבל וכו' הר"ז תולדת מעמר וחייב וכן כל כיו"ב. ועי' ג"כ ברמב"ם פ"כ"א הי"א ובסמ"ג לאוין סה (ובברית משה שם) ועי' ח"א יג ג ~~שם~~ שבמקבץ פירות חייב אפי' שלא במקום גדולם (שהכבשת התאנים והשחלתן אדם עשוי לעשות בבית כבשדה) וכ"כ במשנ"ב שמ לח, ובש"ע הרב שהזכרתי לעיל כ' ג"כ להחמיר כהי"א שחייב במקבץ דבילה (בסי' שמ טו) וכ"כ במעשה רוקח, ועי' גם במא"מ בעימור אות ב' ובפמ"ג שמ מ"ז ס"ק ה.

משום כורר ומשום שעבד עובדין דחול, כמו שיתבאר לקמן בכלל ז סעיף כו ובכלל לחג.

ד. לקבץ ולאסוף דבר במקום גדול, אסור אפילו אינו מגדולי קרקע, לפיכך אסור לקבץ מלח במקום שחוצבים אותו ממכרתו או ממשרפתו (היינו המקום שמוציאים בו את המלת על ידי איוד מי הים בכרכות המיוחדות לכך), מחשש שיטעה ויחליפו בגדולי קרקע ד.

תקון דוד ושאל

ג) שבת קמג: ת"ר נתפזרו לו וכו' ובתוספתא שבת יז ו פירות שנתפזרו וכו' וברמב"ם כא יא לפיכך מי שנתפזרו לו וכו' ובמ"מ שם ובמ"ש בשם הרשב"א ורמב"ן (ועי' במאירי שהביא כדברי הרמב"ם) וגדולי המחברים פסקו שאין עימור אלא בגד"ק, ועי' בב"י בסי' שמ שלא פליג אביי בגמ' דשבת עג: אלא לפטרו מחטאת אבל איסור יש אפי' שלא בגד"ק, ועי"ש בשבת בגמ' בפר"ח ברי"ף ובר"ן. ועי' במה שכ' בפנים בסי' שלה סעי' ה, ועי' בכ"ש שכ' בשם י"א שחייבין מה"ת אף על דבר שאינו גד"ק אך (עי' מג"א שם ס"ק טו) עי"ש ובש"ע ס"ט, ועי' בחי"א יג א ומה שכ' בפנים הוא עפ"י דבריו, ועי' ג"כ בש"ע הרב שלה ה, ובא"ט שהאריך בבירור הענינים דיני מעמר. — ועי"ש בסי' שלה בביאור א"א דו"ז הגר"א שהאי מלקט „ואוכל" דוקא הוא, ולפי"ז בנפלו בו צרורות ועפר אסור ליתנם לחיקו, כיסו או כסותו ומותר רק ללקטו אחד אחד, אך עי"ש בפמ"ג שצדד להתיר בלוקטם לאכלם לאלתר ועי' בשעה"צ שלה יג ובבה"ל אחד הנה שמביא דברי הפמ"ג הנ"ל, ועי' גם בתוס"ח על החי"א הנ"ל.

ד) שם שבת עג: אמר רבא האי מאן דכניף מילחא ממלחא וכו' חייב וכו' ועי' רש"י ד"ה משום מעמר, במהרש"א מהר"ם מהרש"ל ור"ח שם ועי"ל בס"ג שהבאתי בשם מאירי שכ' ואין אומרים שאין עימור אלא בגד"ק וכו', ושגדולי הפוסקי' כתבו שאין עימור אלא בגד"ק, ופטור אבל אסור בזה, עי"ש, והבאתי בשם הב"י שגם לאביי יש בו איסור, וכ"ה בס' יראים מהר"א ממיץ, ועי' ברי"ף רא"ש ובק"נ שם (וגם בפ' השואל שבת קמח באות ד) וברמב"ם ח ה ובמ"מ שם, ובאו"ז, ברוקח בשלטה"ג ובאו"ח שמ ט ובמג"א ס"ק טו ובש"ע שם סט"ו ובמג"א ס"ק טו ובסי' שכא ס"ק י ובמ"ז שכא ס"ק י ד"ה והוי יודע, ובא"ט שכ' שיש ג' דעות במעמר עי"ש בהל' ב, ועי' ג"כ במנ"ש שהביא דברי האו"ז ה"ש נז שכ' בנתפזר לאדם מלח או בצים המותרים בטלטול או כל כה"ג — אסור לקבצם יחד משום מעמר, והמ"פ סיים שראוי להחמיר כהאו"ז, ועי' במ"ז הנ"ל בס"ק י שכ' שגם במלח גס כאבן ואבנים שנחצבו שיש בהן מעמר ממש, ועי' במג"א ס"ק טז בסי' שמ (והו"ד במשנ"ב) שדוקא במקום המשרפה אסור, אבל במקום אחר מותר, ועי' מחה"ש שם, ועי' א"ט ה"ו במעמר שכ' ג"כ „ותולדת מעמר מדבריהם לדעת הפוסקים שאין עימור מה"ת אלא בגד"ק, הוא המקבץ דברים שאינם גד"ק

כ"ה ה מלאכת דישה (הדש)

והיא מלאכת הפרשת והבדלת דבר מקליפתו או מפסלתו המחובר
בו בטבע (או"ח שכ, שב, שטז שיט וס"י שכח).

תוכן הכלל

אכילת דבש הצף בכורת (יח); בחישת סוכר בתה (יח ובתקדו"ש); גרידת שכר מעל
המפה (בגשפך) (תקדו"ש כז); דישה לאכילה או לשמוש אחר (א); דישה, שיעורה
(א); דישת חצי שיעור (א); הדחת כלים ברותחין או על ידי מלח (כט); הדין בעלי
חיים כגדולי קרקע או לא (תקדו"ש י); היש איסור דישה בפסולת הדבוק בתוך או
בצד האוכל (תקדו"ש ט); היש איסור דישה בדבר המחובר בקרקע (שם); הנחשבת גלידה
לאוכל או למשקה (תקדו"ש יג); היתר אחיזת קרני פרה (לאחזה בלי סמיכה) באי
אפשר לחלוב באופן אחר (תקדו"ש י); המראות האוזנות בשבת, (תקדו"ש י), ובהוצאת
גרעין מגרון האוזא עיין כלל כו; השתנת מים לתוך עפר תחוח, סיד או שלג או
על טיט (טו); הסרת הקליפה העליונה הסובבת כל חלקי השום, בשבת (ל); חתיכת
לימון (לשימו לתוך התה) (תקדו"ש ה); חליבת בהמה (ס"י); חליבה על ידי נכרי
(תקדו"ש י); חליבה לתוך אוכל (י); חליבה לאיבוד (שם בתקדו"ש); חובל בחי (לא);
טעינת קורות בית הבד על זיתים המרוסקים מערב שבת (כב-כג); טעינת קורות על
זיתים וענבים, סמוך לחשיכה (כג); יין הזב מענבים המונחים בתוך היין שבגינית
(כד); יניקה מבהמה (לב); יי"ש שזופים (תקדו"ש ה); מציצת „תוך הענב“ (ה); גטילת
ידיים במים שמעורב בהם קרח (יג); סחיטת דבר, מדבר שלא גדל בתוכו (תקדו"ש ח);
סחיטת זיתים וענבים (רוכ"י); סחיטת תותים ורמונים (כ); סחיטת תפוחים ואגסים (כ);
סחיטת שאר פירות (כ); סחיטת פירות שאינם ראויים לאכילה (ז); סחיטת פירות,
בגדים, או לבנים (ההבדל שבהם) (טז); סחיטת תפוזים ואשכוליות (תקדו"ש ה); סחיטת
צמוקים שגשרו במים (כה); סחיטת ענבים לתוך מאכל (בתקדו"ש בהקדמה לס"ה בדי"ה
אשכול); סחיטת פירות שנכבשו (ח); סחיטת פת שנשרה ביין (ח); ספיגת משקה
בספוג או בבגד (יז); סתימת פי בקבוק בנייר או במוך (כו); סתימת פי חבית במגופה,
שמטלית כריכה סביבה (כו); סחיטת שער או עור, בשבת (כח); סנון יין צלול (יס);
סנון צמוקים (או יין) הנתונים לתוך משמרת מערב שבת (כה); סחיטת פרי (לימון)
חסה או מלפפון (כיה"י); עסיס מתוחים (עשייתו (תקדו"ש כב ויה"י); פירוק פולים,
אפונים, וקטניות משרביטם (או מלולם) (ג); פירוק אגוזים, לוזים, ערמונים או שומשמין
מקליפתם (תקדו"ש ב"ד); פירוק קליפת הפרי כלאחר יד (כגון על ידי זריקת אבן)
(תקדו"ש ד); פריטת גרגרי התירס מאשכולם (ט); קליפת הקליפה שעל עצם הפרי
(תקדו"ש ד); קלוח חלב אשה (יא); קנוח (והדחת) כלים בספוג (כז); קניית החלב
מהעכוים החולב בהמתו, בדבר מועט (תקדו"ש י); רסוק שלג או ברד (קרח) (יג ושם
בתקדו"ש בענין טלטול שברי הקרח); רסוק חלות דבש (יח); רדיית החלות מכורתן
(יח); רחיצת ידיים במים, בסבון, או בשמן וחלב שימסו על ידיו (כט); שימת שומן
קרוש על אוכל חם (יב); שיעור „יד סולדת בור“ (תקדו"ש יב); שבירת קרח, לשאוב
מים שתחתיו (יג ובתקדו"ש); שימת קוביות קרח במשקאות (יד ויג); שבירת קרח
(לשימו בשכר) (יד וכלל לח ס"ג); שדיית בגד במים לצורך רפואה (יט); שימת ענבים
שלמים לתוך יין בשבת (כד); שתיית תמד (תקדו"ש כד); שימת מים לתוך המקרר
בשבת שיקפאו-לקרח (כד וכלל לח ס"ג ובתקדו"ש).

א. הדש גדולי קרקע, ומפריד אותם מפסלתם המחובר בהם בטבע,
הן במדישה המופעלת ביד (או במכונה) והן במחבטה
וכדומה, או אפילו ביד, כשיעור גרוגרת, חייב (ובפחות מכגרוגרת
אסור מן התורה ככל חצי שיעור שאסור מן התורה, וכך הדין בכל

חצי שיעור שנדבר בו בע"ה כהלכות אלו) ואין הבדל בדישת תבואה או פירות בין היא לשם אכילה ובין היא לשמוש אחר כגון ניפוח הפשתן או ניפוח (חביטת) צמר גפן, בכולם חייב משום דישה, ומלאכת דישה היתה במשכן, בדישת הסממנים כדי להפרידם מקליפתם א.

ב. כבר בארנו שכוונת הדש ותכלית מלאכת דישה היא לפרק האוכל מקליפתו ולהפרידו מן השבלים ומן השרכיטים,

תקון דוד ושאול

כגון דגים או מלח — לדעת קצת מרבתינו הראשונים אפי' שלא במקום הויתן, ולדעת קצתם דוקא ממקום הויתן מפני שנראה כמעמר, ובד"ס הלך אחר המיקל, ואין איסור שלא בגדולי קרקע שלא ממקום הויתן. וכ' עוד שם שאפי' אסף רק שני דברים ויש בהם כשיעור הר"ז מעמר, אם קבצם יחד, וראיתו מדברי הר"ש ספ"ה דפיאה עי"ש ה"ג ג, ועי' עוד בש"ע הרב בסי' שיט סוף ס"ט, ובסי' תקי, ובחי"א יד א, ובא"א שמ ס"ק יז, ועי' עוד בש"ע הרב בסי' שיט סוף ס"ט, ובסי' תקי, ובחי"א יד א, ובא"א שמ ס"ק יז, ועי' ע"ה שמ אות ג שאין מעמר בדבר הנאפה וכו'.

(א) שבת עה. ת"ר הצד חלזון וכו' (ועי' א"ט שחקר לדעת הפוסקים שאין דישה אלא בגד"ק (ודכוותי' בשאר מלאכות שאינם אלא בגד"ק — כגון עימור, וטחינה (לפי התה"ד), וקצירה (עי' בחידושי רמב"ן ורשב"א קז:) — אם העיקר תלוי באוכל שיהא גד"ק, עי"ש ה"ד ס"ז ס"ק ב בדש), ומה שכתבתי בפנים ששיעורו בכגרוגרת זה רק כשהוא למאכל אדם, אבל למאכל בהמה שיעורו שונה, ועי' רמב"ם יח א ואלו הן שיעור הוצאה וכו' ובשבת עט. ובשבת עה: עד סוף הפרק בשיעורי הוצאות, ועי' בהמשך שיעורי הוצאות במשקאות בדף עו: בהמוציא יין, בהרשב"א, ובמהרש"א שם, וברמב"ם ח ז ובפ"ה ה, ובראב"ד ובכ"מ שם, ובמא"מ בדישה, ובשבת עג. תנא הדש המנפץ וכו' מלאכה אחת וכו' ועי' רש"י שם ותוס' עד. ד"ה אע"ג וברא"ש ובק"נ. (ועי' גם במאירי שכ' שאין הבדל בין דישה בבהמה ובין דישה במקל) ועי' ביצה יב, ובאו"ה שיט ו ובבאה"ט ובה"ל שם, ובש"ע הרב שיט ט, ובקש"ע פ יא, ובאו"ח סוס"י שכא במשנ"ב, בבה"ל, ובחי"א כלל יד (ועי"ש שכ' שדין שומשמין כדין אגוזים בקליפתו הירוקה — והו"ד בקש"ע סי' פ, ועי' בכ"ש שכ' שאם מפרק כל אחד מהשומשמין לבדו ואכלו מיד דרך אכילה היא ומותר) ועי' סמ"ג לאווין סה בהדש, ובהמנפץ, ובש"ע הרב בקו"א סי' תקי שהמפרק ביד הוא תולדת דש בכלי (ובענין ח"ש עי' בהגהת אשר"י על הרא"ש שבת עד שכ' ומ"מ אסור מה"ת, ועי"ש בפנ"י בד"ה מה, ובמאירי שבת ג: ובמשל"מ הל' שבת פי"ח ה"א, ובמ"ז שיט ס"ק א בד"ה והוי יודע וכו' הוה מה"ת ובשו"ת בנין ציון ח"ב סי' קיג ובמגן אבות ובמה שכ' המהרש"ם בהערותיו בהקדמת הספר מגן אבות הנ"ל על דבריו ועי"ל כלל ב ס"א.

הפסולת שמחובר בו מברייתו, לפיכך כל דבר שדרך בני אדם לפרקו ולהבדילו מדבר שנבלע בו חייב. ומטעם זה אסור לפרק פולים, שעועיות ושאר מיני קטניות משרביטם שנתיבשו או שאינם ראויים לאכילה (אפילו ברוצה לאכלם מיד, שבמפרק אין הבדל בין שהוא לשם אכילה דמיד או לשם אכילה דלאחר זמן) ואפילו למללם בראשי אצבעותיו יש להחמיר, אבל כשהשרביטים ראויים לאכילה והם לחים, נהגו בו היתר, משום שהוא מפריד רק אוכל מאוכל (ויש מי שאומר שבעל נפש יחמיר לעצמו גם כשהשרביטים ראויים לאכילה) ב.

ג. יש נוהגים לפרק אפונים משרביטם ואוכלים אותם חי, וצריך להזהיר אותם שעל כל פנים יזהרו לאכלם רק כשהשרביטים (הנקראים תרמילים) הם לחים, וילקטו רק אחת אחת ויאכלו, (וגם אז לא יפרקו אלא כלאחר יד, היינו על ידי מלילה), (ועיין למעלה בסעיף ב בתקון דוד ושאל שיש מי שכתב להחמיר לעצמו אפילו בשהשרביטים ראויים לאכילה, כי אין ההיתר בזה ברור) ג.

תקון דוד ושאל

ב) עי' במלילת שבולות ושדביטים (בשבת קכח) ת"ר חבילי קש וכו' וחכ"א מולל בראשי אצבעותיו ואוכל וכו' ועי' בדש"י, בר"ח, ברי"ף, בר"ן בהמאור, במלחמות, ובהדא"ש, וברמב"ם כא יד ובטור שיט ובאו"ח וברמ"א ובמג"א שם, ועי' גם בביצה יב: איתבי' אביי המולל מלילות מערב שבת ובסוף דף יג: כיצד מולל וכו' וברש"י ובתוס' שם, ועי' גם במהרי"ל בהל' שבת שכ' פליאה — איך רשאיין לאכול קטניות או פולין וכו' והו"ד במג"א שיח סק"ח, ובא"ר שם ס"ק יא ובפמ"ג בפתיחה בהל' שבת לסי' שכ, ועי' ט"ז שם ס"ק ד ובפמ"ג, ולקמן בתקון דוד ושאל על ס"ג, ולעיל על סעי' א, ובמא"מ שכ' במלאכת דישה שמפרק הוא ביד, ודישה היא בכלי).

ג) עי' למעלה בס"ב ובמ"מ, ובקונט' אחרון בש"ע הרב (בהלכתא רבתא לשבתא — שהחמיר שם יותר ממה שכתב בסי' שיט ט) והזהיר שלא לאכול פולין אפי' כשנתקו מע"ש ע"י הבשול, כי מאחר וכו' וחייב חטאת, ובעל נפש יחמיר לעצמו גם בקטניות (שקורין ארבעס — היינו אפונה) — בעודן בשרביטין — אף שהשרביטין ראויים לאכילה — כי אין זה ההיתר ברור, ועי' ע"ה שיט כה שכ' יש לצווח על מה שנהגו כמה לאכול קטניות ארבע"ס ובאבע"ס כשהן פשרביטין ואוכלין וכו'. וטעם המתירים בלחים — משום שהוא אוכלא דאופרת, (כלומר שהוא אוכל שנפרד מן האוכל, ואין בו איסור משום פרק) שהבאנו לעיל בס"ב, ועי' באו"ח שכא א, ובהגה שיט ו, ושם במג"א ס"ק ה, ובט"ז ס"ק ד ומ"ז שם (וכמע"א בדש, וגם בא"ד שם ס"ק יב, וכן בתפא"י בה"ג בשבת פ"י סוף מ"ו).

(לסדר תולדות)

ד. בפירות שקליפתם קשה לא שייך דישה ומותר לשברם, אכן בקליפה הירוקה שממעל הקליפה הקשה (שיש, למשל, באגוזים, לוזים וערמונים) שייך מפרק, ואסור לפרקם בשבת, ומה יעשה, ישבר הקליפה הירוקה והקליפה הקשה כאחת, ועיין לקמן בכלל ז סעיף א"ב.

תקון דוד ושואל

ד) במהרי"ל הל' שבת שכ' שם, פליאה בעיני המהרי"ל וכו' אכן אגוזים ולוזים וכו' אסור ליטלה מתוך קליפה החיצונה, והו"ד ברמ"א ועי' בפמ"ג בפתיחה לסי' שכ' שמפקפק גם בשבירת קליפתם הקשה, ועי' גם במ"ז שיט ד שה"ל, ובש"ע הרב שיט ט, ובחי"א כלל יד א, ועי' עוד במג"א תקי ס"ק ד בשם היש"ש ופמ"ג שם, ובא"ט ג וטו'. ובענין היתר קליפת הקליפה שעל עצם הפרי עי' מג"א שכא ס"ק ל. ושם במשנ"ב ס"ק פד, ובסי' שיט (ס"ו) ס"ק כד, ובמג"א שיט ס"ק ח בקילוף קליפת הדגן לאחר שנתפרק הדגן מהשבולים, מה שכ' בהיתר קליפתו ובא"ט ה"ה סעיף יא שחולק עליו בזה, ועי' ביצה יג: דרב מקלפי לי' לדביתהו כסי כסי, ועי' בש"ע הרב שיט ט הנ"ל, ובמה שכ' בקו"א שטוב למנוע מלאכול אגוזים ולוזים בשבת וכו' משום שלאחר שהוסרה הקליפה מן הפרי, והוא מסירה, חייב חטאת (וסקילה) משום בורר פסולת מתוך האוכל, ואם הקליפות מונחות לבדן, בלי פירות בינותן, יש איסור מוקצה בטלטולן, וקשה ליזהר בכל זה, ובע"נ יחמיר להוציאם מקליפתם מע"ש. ובדין פירוק כלאחר יד — כגון הזורק אבן לאילן וכדומה, כדי לפרק את הפרי מקליפתו עי' במג"א שלו ס"ק יא שאפשר שאיסורו הוא רק מדרבנן, כמו בזורק אבן לאילן כדי להשיר את פירותיו שאין איסורו מה"ת משום דאין דרך תלישה רק ביד או בכלי, ועי' במחה"ש שם.

הקדמה לפעוף ה, לענין פחיטת פירות ומשקיהם

הנה בסחיטת פירות לשם המשקים שבהם, יש שתי דעות, הדעה הראשונה שהיא העיקר סוברת בסחיטת זיתים לצורך שמנם ובסחיטת ענבים לצורך יינם שחייב עליהם משום מפרק משקה ממקום שנתכסה בו, שהוא תולדת דישה. והסוחט שאר פירות דינם כדין מפריד אוכל מאוכל (הנזכר בסי' שכ' ד) שאין בו איסור מפרק מן התורה, אבל מדברי סופרים אסרו אפילו סחיטת תותים ורמונים, מפני שמקצת בני אדם שיש להם הרבה תותים ורמונים, הם סוחטים אותם לצורך משקאותיהם כזיתים וענבים. והנחתנו היא שאלו היו הרבה מפירות אלו לשאר בני אדם, הם גם כן היו סוחטים אותם לצורך משקאותיהם, ומשום זה הסוחטים פירות אלו לשם משקה,

מחשבתם ומעשיהם מועילים להתהוות שם משקה עליהם מדרבנן, ובאגסים שרגילים לסחטם בקצת מקומות, גם כן דינם כתותים ורמונים, ואסור לסחטם בשבת בכל העולם כולו. ואם באיזה מקום מיוחד (ולא בקצת, או במקומות אחדים) נהגו לסחוט איזה פרי לשם משקהו, דינו, שם באותו מקום, כתותים ורמונים, (אבל לא בשאר מקומות). ובשאר פירות שאין דרך העולם לסחטם לשם משקאותם, ולשתותם משום צמאון או מחמת תענוג אף שיש להם הרבה מהם (ואפילו ברגילים לסחטם לצורך רפואה), אין עליהם עוד שם משקה בשביל כך, אפילו מדב"ס, ומותר לסחטם בשבת, משום שהוי כמפריד אוכל מאוכל (ועי' בזה ברי"ף וברמב"ם ח י ושם כא יב, והעתקתי דבריו בתקון דוד ושאל בס"ה, ובטור שכ ובכ"י ובש"ע שם ס"א, והו"ד בש"ע הרב). אבל הדעה השניה סוברת שכל הפירות אסור לסחטם מד"ס, שכיון שזה הסוחט כוונתו בסחיטת הפירות לסחוט המיץ שבהם לצורך משקאותם לשתותם משום צמאון או בשביל איזה רפואה, הרי גלה דעתו שהמיץ הזה חשוב כמשקה ולא כאוכל, ומשום זה (אנחנו אומרים) שהסחטם עובר על איסור סחיטה מד"ס, ולא אמרינן בטלה דעתו אצל כל אדם שאין סוחטים פירות אלו לצורך משקאותם (אבל הסוחט פרי כדי למתקו, ולא לצורך המשקה שבו, בסחיטה זו אפילו בשותה משקה הנסחט, גם כן מותר, כיון שלא התכוין בסחיטתו זו בשביל שתיות המשקה, אולם סחיטת תותים ורמונים או פירות שמקצת בני אדם בקצת מקומות, שיש להם הרבה מהם, סוחטים אותם כזיתים וכרמונים, אותם אסרו לסחוט אפילו כשכוונתו למתק את הפרי, משום גזרה שיסחטם ג"כ לצורך משקאותם, כמו שעושים האנשים שיש להם הרבה מהם), והעיקר כדעה הראשונה, ובמקומות הרבה נוהגים להחמיר, ובמקום שנהגו להחמיר אין לשנות (עי' סי' שכ בכ"י בשם רש"י ותוספ' וסמ"ק, ועי' בט"ז, והו"ד בש"ע הרב שם, ועי' גם קצש"ע סי' פ יב).

ומה שאמרנו, זה רק בקשר עם סחיטת פירות, אבל למצוין בפיו משקה מן הפירות גם בזה יש שתי דעות, הדעה הראשונה היא להתיר אפילו בזיתים וכרמונים, משום שאין דרך סחיטה בכך (ש"ל), אבל הדעה השני' היא שאעפ"כ אסור הוא מדברי סופרים (הגהמ"י) כמו שאסרו לינק בפה מן הבהמה אע"ג שמפרק כלא"י הוא, וכאן יש עוד ריעותא, כי יניקת חלב מן הבהמה בפה, שונה הוא ממציצת משקה מפירות, כי לינק הוא שנוי גמור, והוא לגמרי כלאחר יד, אבל בפירות לפעמים בני אדם מוצצים משקאותם, ומשום זה הם אומרים

ה. סחיטת פירות לצורך משקאותיהם, אסור בשבת, וממעם זה יש שאוסרים לסחוט לימונים (בין במסחט ובין ביד) לתוך מים לעשות מהם (משקה) לימונדה, (ויש מתירים בסחיטתם, מפני שאין שותים המשקה היוצא מהם רק בתערובות מים, או שסוחטים אותם על סוכר, (ובפרט כשסוחטים גם האוכל שבתוך הלימון), שאז הוי משקה הבא לאוכל (שכאוכל דמי), שמותר, ובשימת חתיכת לימון לתוך התה מתירים, אך יש מי שכותב גם בזה שאין ההיתר ברור בדבר זה, והניה הדבר בצריך עיון), ויש לזהר על כל פנים בענבים, שלא יאחזו את הענב בידו וימצוץ המשקה שבתוכו וישליך

תקון דוד ושאל

(בעלי הדעה השני') שיש בזה גם חשש חיוב הטאת, ולפי דעתם אסור למצוץ כל פירות אפילו אותם שסחיטתם היא אסור רק מד"ס, ובזה נכלל גם מציצת פת שספגה יין או בשר ששמו באיזה מרק, ומציצת קנה סוכר, והמנהג להקל כדעה הראשונה, והמחמיר אפי' בפת ובשר שספגו משקה תע"ב, (עי' ב"י ורש"ל וב"ח, והו"ד בש"ע רש"ז שכ), וכ' שם בשם א"ו (ורש"ל ומג"א) שחזן מזיתים וענבים יש להקל, כי יש צד להקל במציצת פירות, משום שדרך אכילתם כך היא, וכל שדרך אכילתם כך היא, אינו מעין מלאכה כלל, ואף החכמים לא גזרו בו כמו בבורר אוכל מתוך פסולת, שם.

אשכול של ענבים, תותים ורמונים, מותר לסחוט לתוך הקדרה שיש בה תבשיל כדי לתקן האוכל שכל משקה הבא לאוכל כאוכל נחשב, והרי הוא כמפריד אוכל מאוכל (שבת קמד: ופי' רש"י ובתוס' ד"ה ורבו וברמב"ם ה"י ובמ"מ) אולם אין לסחוט את האשכול שהזכרנו לתוך הקדרה כל עוד שאין התבשיל בקדרה, אף שיערב התבשיל לאחר שנתן בה את הענבים לא מהני, כיון שבזמן סחיטת האשכול לתוכה עדיין אין בה תבשיל ולא ניכר שהוא מתקן אוכל, לפיכך אסור מד"ס (עי' ש"ע שכ"ד). אבל בשאר פירות אף לדעה השני' שאסרו סחיטת פירות לצורך משקהם, ג"כ מותר לסחטם לתוך הכלי אעפ"י שאין בה עוד המאכל עדיין, אם רק כוונתו לסחטם בשביל לטבל את המאכל במשקותם, מפני שהכל יודעים שסחטו רק למתק את האוכל, ולא לשם משקה, משום שאין דרך כלל לסחטם לשם משקה). במה דברים אמורים בפירות הראוים לאכילה, אבל פירות שאינם ראויים לאכילה אסור לסחטם אפילו לתוך האוכלים לד"ה, כי יש בזה משום מפרק ומשום בורר כמבואר בסעיף ז, (ועי' ש"ע הרב שכ"ח בשם מג"א).

את הקליפה, אבל מותר לסחוט חסות, מלפפונים וקשואים וכדומה, שהרי שופך את המשקה היוצא מהם והנוזל שבהם הולך לאיבוד. (ובזמננו שנוהגים לסחוט תפוחי זהב ואשכוליות למשקה, צריך לזהר ולא לסוחטם בשבת, אבל לאכול האשכולית בכפית כמנהג מותר, רק שלא ידחקו הכפית על גוף הפרי ויסחוט המשקה שבו לתוך הכפית ולשתותו כי כך דרך אחדים לסוחטו גם בימות החול והיא דרך סחיטתם) ה.

תקון דוד ושאול

ה) שבת קמג: ושם פכ"ב מ"ב אין סוחטין את הפירות וכו' ר"י אומר וכו' ע"ש ובפי' המשניות להרמב"ם וברע"ב, ושם בגמ' וברש"י ובתוס' ד"ה הלכה (ובביצה דף ג), ובמהרש"א כאן בשבת, וברי"ף ברא"ש וברמב"ם ח י, ופ' כא יב, וברמב"ן, ברשב"א ובמאירי, וכ"כ בב"י סי' שכ וברמ"א שם ס"א ובב"ח ובמג"א שם עד סוס"ק ד, ובפמ"ג בפתיחה לסי' שכ ובט"ז, ועי' עוד בסוגיתנו דף קמד: בפי' רש"י ובמפרשים ובהקדמתנו לסעיף ה, ובעינינו סחיטת לימונים — עי' בשו"ת הרא"ש סי' כב ב, ובט"ז ס"ק ה (ובמ"ז), בשבילי לקט צ, וברדב"ז י ובש"ע הרב שכ י"א, ועי' בהקדמתנו לס"ה שהחמור שבסחיטת פירות, הוא סחיטת זיתים וענבים (שאסור מה"ת), והשני — סחיטת תותים ורמונים (שאסור מד"ס — ודין אגסים הוא ג"כ כתותים ורמונים), והשלישי — הם שאר פירות שרק הדעה השני' אוסרת לסחטם מד"ס, והנני אעתיק מה שכ' בזה ברמב"ם ח י הסוחט את הפירות להוציא מימיהם, חייב משום מפרק, וחייב רק כשיש במשקה הנסחט כגרוגרת, ומה"ת חייב רק על דריכת זיתים וענבים, ומותר לסחוט אשכול של ענבים לתוך האוכל, שמשקה הבא לאוכל — אוכל הוא, ונמצא כמפרק אוכל מאוכל, אבל אם סחט לכלי שאין בו מאכל (עכשיו, אף שישים בו אחר סחיטת הענבים לתוכו) הר"ז דורך וחייב, ובפ' כא יב כ' מפרק חייב משום דש, והסוחט זיתים וענבים חייב משום מפרק, ותותים ורמונים אסור לסחוט — הואיל ומקצת בנ"א סוחטים אותם כזיתים וכענבים, וגזרינן שיבא לסחוט זיתים וענבים, אבל שאר פירות כגון פירושין תפוחים וכו' מותר מפני שאינם בני סחיטה, (והחולב לתוך האוכל או היונק בפיו אסור, ואינו חייב עד שיחלוב לתוך הכלי), ואם יש איזה מקום שדרכם ליסחוט איזה פרי, וכ"ש אם סוחט פרי שדרך מקצת מקומות לעשות מהם משקה כמו תפוחים ואגסים באשכנז — בודאי אסור לסחטם, ודעת ר"ח בזה שיש בו מן החיוב ג"כ, (והו"ד בחי"א) ועי' ש"ע הרב שכ א, ובסחיטת לימון עי' באו"ח סי' שכ ובמג"א שם ס"ו שמקילים בו משום שדרך לשתותו רק בתערובת מים, וכ"כ במסגה"ש, ומביא שהמנהג להתיר, וגם בכ"ש בהדש מצדד להתיר, אך שמסיים ובכ"ז לא מלאני לבי להתיר מדיש גדולים המחמירים, ולסחטם לסוכר אין כאן בית מיחוש, שהסוכר ודאי אוכל הוא (ובה"ג פכ"ב מ"א כ' ובפרט בסוחט גם האוכל שבתוך הפרי), אבל לסחטם למים אסור בתשובת רדב"ז, וכן בתו"ש החמיר בסחיטתם, ע"כ, וכן בס' זכרון הביא בשם פ"ת שאין לסחטם לתוך מים על

ו. זיתים וענבים אסור לסחוט אפילו כשאין צריך למשקים היוצאים מהם, משום שגזרינן שיסחטם גם לצורך משקיהם.

ז. פירות שאינם ראויים לאכילה, אסור לסחטם (אפילו לתוך האוכלים) משום מפרק (שכשסוחט מיץ מפרי שאינו ראוי לאכילה, אינו מפריד אוכל מאוכל, אלא אוכל מתוך פסולת, ויש בזה משום מפרק) וגם משום בורר (ואפילו ברוצה לאכלו לאלתר, אסור, שלא התירו לברור אוכל מתוך פסולת כדי לאכלו לאלתר, אלא מפני שדרך אכילה כך היא, ליטול את האוכל מתוך הפסולת ולאכלו, אבל לסחוט ולאכול אינו דרך אכילה אלא דרך מלאכה).

תקון דוד ושאל

סוכר, (ובעמודי השלחן כ' שצ"ע אם מותר לסחטו ע"ג סוכר) ובספר מור וקציעה כ' שאיסור גמור הוא, כשעשאו למשקה או לערבו במשקים אחרים — שמשקה הבא למשקה כמשקה הוא. ועי' בזה במנ"ש פ ס"ק מה, ובס' מול"ש הביא פסקי חזון איש שאסור לסחוט תפוזים, אשכוליות ורמונים — אף על סוכר היות שלא נבלע כל המיץ בסוכר. עי' ש"ע הרב סימן תקה ס"ב ובקצות השלחן סימן קכו. ולחתוך חתיכת לימון ולשימו לתוך התה — בתוס"ח בכלל טו ס"ק ב מתיר, וכ' שאף שיסחטו מעצמם לתוך המים לית לן בה כהט"ז שכ ס"ק ו — והביא שכ"כ בכ"ש, ועי' תפא"י כ ת"ג סוף משנה ג, ועי' שם גם בפ' כבמ"א, ועי' במנ"ש שהאריך בזה והניחו בצ"ע, ועי' חי"א כלל יד, ובמשנ"ב שכ ס"ק כ"ב. ולסחוט לימונים הכבושים במלח עי' במג"א שכ ח שדינם כשאר פירות וירקות שנכבשו במלח וחומץ — לשם שמורם לזמן רב, שמבואר דינם שם בס"ז, (עי"ל ס"ה וס"ח) שלצורך גופם מותר לסחטם, ולצורך משקאותם אסור, ומותר רק לקדרה שיש בה אוכל, אבל לא לתוך משקה, (ודין סחיטת דג לצירו — ג"כ כדין סחיטת כבשים ושלקות הג"ל). ועי' שבת קמה. כבשים שסחטם וכו' ובפי' רש"י ור"ח ובתוס' ד"ה ורבי יוחנן, וברמב"ם כא יג ובמ"מ שם ובפ"ח י, ובריי"ף רא"ש וק"ג (ובחת"ס בחידושו שם) וברמב"ן ורשב"א סמ"ג כ"ב ובמחבר שכ ז ובט"ז ובפמ"ג שם, (ועי' גם בס' מא"מ ח"ב במלאכת דישה שכ' לעי' באחרונים מ"ש בעסיס (סירופ) שעושים מתותים (הימבעערן) דכ"ע עושים כן וכן הוא ביי"ש שעושים משזיפים (שליוואויטץ) — שדינם כמו בתותים שאסורים, ולא דמי ללימונים שמותר לסחטם לצורך מימיהם, עי"ש).

(ו) שבת קמג: וכו' עי"ל ס"ה מה שצינתי בזה, ועי' במג"א שכ ס"ק ד, ובפמ"ג מ"ז ס"ק יב הו"ד במשנ"ב שכ ס"ק ח, ובכ"ש בדש.

(ז) שבת קמד: א"ר יבנה א"ש סוחט אדם אשכול וכו' ועי' במלחמות מש"כ בדעת הירושלמי, וברמב"ם ח י ובמ"מ (ובכ"י בשם הרדב"ז ובג' החילוקי דינים שכ' בזה) ובאו"ח שכ ד ופמ"ג שם ובמחבר שם ס"ה ובט"ז ובעו"ש ובמג"א ובש"ע הרב שכ ה, ובמשנ"ב (שם ס"ק ז) ובבה"ל שכ' ג"כ להחמיר כדעת המג"א, וכ' שאסור אפי' ברוצה לאכלו מיד, ודלא כהט"ז

ת. פירות וירקות שנכבשו במשקה או שנתכשלו, אסור לסחטם כדי להוציא מהם את המשקה שבלעו, וכן הדין כפת שנשרה ביין, שאסור לו לסחוט את הפת כדי להוציא את היין שנספג בתוכה ה.

מ. יש מי שאומר שאיסור מפרק לא שייך רק בדבר שמכוסה כולו, על כן יש מי שמתיר לפרוט ביד (אבל לא בכלי ולא במכונה) קמעה קמעה, גרגירי התירס מאשכולם, כדי להאכילם לאלתר לתרנגולת, אם קליפתו העליונה של התירס כבר הוסרה מערב שבת. ויש מי שמחמיר בזה ט.

תקון דוד ושאול

ועו"ש, אך כ' שכשיכולים לאכול את הבוסר בשעת הדחק, שיש לסמוך להתיר (בשעת הדחק) כשרוצה לאכלו מיד — כדעת הט"ז והעו"ש הנ"ל, ועי' באה"ט שם ושיש פוסקים שאוסרי' בזה.

ח) שבת קמג: ועי' באו"ז ששייך סחיטה אפי' בדבר שלא גדל בתוכו (רק שנבלע בתוכו) וכו' והוי ראי' לדברי הרא"ם שפסק וכו' והנותן בשר במרק או שורה פת ביין וכו' ומוצץ המשקין, חוששני לו מחטאת וכו' וכ' באו"ז שלרש"י אינו אסור רק מדב"ס (ור"י מפרש שמה"ת הוא, ועי' בשבולי לקט שמביא בשם אחיו (בסי' צ) שאין במציצת וכו' ופת וכו' בפיו דרך סחיטה כלל, ועי' בהגמ"י בפ' כ"א י שמביא שם דעת הר"י ולשון הרא"ם, ועי' בב"י שמביא דעת היראים (והו"ד גם בחי"א יד הי"ז) בשם ר' בנימין שבענבים אסור — ובפת ובשאר דברים שמותר, ועי' גם בב"ח שם שהביא דברי המהרש"ל על דברי היראים הנ"ל, ועי"ש גם בט"ז ובמג"א ס"ק ד, ובאר"י, ובש"ע הרב שכ"ב וסי"א, ובכ"ש בהדש, ובמשנ"ב ס"ק יב (ובא"א שכ"ס"ק ג).

ט) עי' מ"ז שלו ח שכ' שמפרק לא שייך רק כשמכוסה כולה (כמו החטה שטמונה כולה בהמוץ) וכ"ה בא"א שם לפני ס"א, ועי' ג"כ בלשון שלחן ערוך הרב סימן שה סעיף כח שכתב "המפרק דבר מתוך דבר אחר המכסה עליו", ועיין בספר שביתת שבת בדש אות ט, ובקצות השלחן קכו, ועיין במנחת חנוך פ' סי"א ובשער המלך אות ט שהביא בשם המהרש"ם שהתיר לפי"ז לפרק התירס ביד, ולא בכלי, ולא הרבה בפ"א, אם קליפתו העליונה כבר הוסרה מע"ש, ובמ"פ שכא שכ' לדמותו ליחור שנתלש שמותר לתלוש פירותיו, ולדינא הניחו בצ"ע, ועי' מנ"ש פ' ס"ק מד ועי' ג"כ א"ט בדש ג"ב שהביא ראי' מרש"י שבת עג: שכ' המנפץ פשתן בגבעולין עי"ש — ושם בפשתן — הפשתן הוא מקיף על הגבעולין, וא"כ נראה שאף באין הפסולת מקיף על האוכל ג"כ שייך דישה. ועוד הביא ראי' מהר"ן שם במימרא דר"פ שכ"ש שכשהאשכול של תמרים נופל על האדמה מתפרקין התמרים מן האשכול, וחייב משום דש, עי"ש, וכ"כ בפ"י ר"ח

י. תליבת בהמה אסורה משום מפרק תולדת דישה, ואפילו בחולב לתוך קדרה עם אוכלין ונבלע בהם תיכף גם כן אסור אך משום שהבהמה סובלת מהחלב המצטבר בעיטיני' משום זה משום צער בעל חיים, התירו לו החכמים לומר לנכרי לחלוב לו את בהמתו בשבת, ולא אסרו בזה את האמירה לנכרי, מחמת צערה של הבהמה, וטוב שיחלוב הנכרי לתוך אוכל, כדי להקליש את האיסור, ומיהו החלב אסור עד מוצאי שבת (אפילו במלטול) משום איסור מוקצה.

תקון דוד ושאל

בסוגיין, הדש הוא — המפרק הפסולת המחוברת באוכל וכו' א"כ מוכח שגם המפרק דבר שמחובר באוכל — הוא בכלל דישה, עיי"ש, (ועיי"ש עוד בא"ט שכ' בדש הל' ד אות ט שאין דישה שייך בדבר שעודו מחובר בקרקע, שאל"ה כל תולש מדקל יתחייב משום דש (לפי הסברא שהזכיר לעיל), וכ' שכך מצא בשיטה המיוחסת להר"ן — שאין דישה במחובר).

י) שבת צה. ת"ר החולב וכו' וחכ"א אחד זה וכו' אינו אלא משום שבות וכו' חייב משום מפרק, ועי' רש"י ד"ה מפרק ותוס' ד"ה החולב, ועי' ברמב"ן וברשב"א שכת"ש שאף שלענין גדו"ק ממש בעי"ח לא חשובי גד"ק, אבל להוציא ממנו פירות המכונסים וכו' כגון חולב דומיא דגד"ק הוא — כדאיתא בב"ק נד: שכת"ש ונתת הכסף וכו' בבקר ובצאן — מה הפרט מפורש פרי מפרי וגד"ק וכו' עיי"ש ובמ"מ על הרמב"ם פ"ח ה"ז שכ' שהרמב"ם למד מזה שבהמה נקראת גד"ק עיי"ש. (ועי' ברש"י ד"ה כי חגיגה בסוכה יא, ובתוס' ד"ה גדולו מן הארץ). ובענין חליבה באיזה סוג מלאכה היא נכללת עי' בפוסקים שיש בזה הרבה דעות, דעת רש"י בשבת צה ד"ה מפרק — וכ"ה במרדכי סי' כא — וששאלתם וכו' לחלוב את הבהמות בשבת וכו' דאסור, דהחולב בשבת חייב משום מפרק וכו' סכנת הבהמה וכו' לנכרי לחלוב והנכרי יקח את החלב לעצמו, עיי"ש שאיסורה משום מפרק, וכ"ד הרמב"ם ח ז (ודעתו שבהמה נקראת גד"ק כמ"ש בשם המ"מ) ודעת תוס' רי"ד היא שחליבה היא מד"ס משום שאין דישה אלא בגד"ק ובהמה אינה גד"ק, וכ"ד הרמב"ן (בס' תורת האדם, והו"ד בר"ן שבת קמד: ד"ה גרסינן בכתובות וכ"ה בחידושינו) שהיא מד"ס, ובתוס' שבת עג: ד"ה מפרק הביא דעת ר"ת שחליבה היא משום ממשק, ודעת הירושלמי (פ"ז ה"ב דף נב:) החולב וכו' חייב משום קוצר, והו"ד ברש"י שבת צה בשם אית דאמרי, ובאס"ו בכתובות הביא דברי הרשב"א שאיסורה משום גוזז, ועי' בזה בשטמ"ק כתובות ס. שכ' בד"ה וכו' הרשב"א ז"ל והר"ש ב"ר אברהם פי' וכו' הוי תולדה דגוזז, ועי' בטור שה"ש שכ' בשם ה"ר יונה והר"ם מרוטנבורג שצריך לקנות את החלב מן הא"י בדבר מועט — שלא יהא כחולב לצורך ישראל, ועי' ש"ע הרב שה"ש כט, ובאו"ח שה"ש כ ושם במג"א ס"ק יב שכ' בשם הרמב"ם שהחולב לתוך האוכל אף שפטור, אבל החלב אסור משום מוקצה (כיון שהבהמה אינה ראוי' לאכילה), ועי' בפרישה שם אות לא, ובא"ט בדש הל'

יא. אשה לא תקלח חלב מדדי, לתוך הכוס (או כלי אחר), כדי להניק את בנה מהכוס, אבל מותרת היא לקלח מעט מחלבה (לאיבוד), כדי שיאחו התינוק את החד וינוק. וכן מינקת המצטמעת מרוב חלבה או שנתכחלה, שאז סכנה היא לולד לינוק את חלבה, מותר לה להחליב את חלכה לאיבוד (דהיינו לארץ) משום שהוי מלאכה שאינה צריכה לגופה יא.

תקון דוד ושאול

יביג, ובנז' סי' י ח"ג יג"ד, ועי' בס' האי"ש וחזונו שציין לחזו"א דמאי מעשרות (בליקוטים יב) ובירורו שכ' שחליבה בשבת היא ספקא דדינא בדאורייתא דדעת ר"ת, רי"ף, והרא"ש והרשב"א בשם הגאונים דבשבת אין נפקותא בין קדרה לקערה וכו' ודעת רז"ה, רמב"ן ורשב"א דמותר, עי"ש, ומסיים ומכל מקום קשה ליכנס בספק מלאכות דאורייתא וכו' למה שנהוג הב"י לפסוק כרי"ף ורמב"ם כבר הוכרע ההלכה, ועוד שהאומרים שהוא דאורייתא הם רובא, ועי' ג"כ משכ"ש בדף מט בחליבה אפשר הי' לסמוך על המקילים ולחלוב על האוכלים, וכו' אך מלבד שהיא מפוקפקת מצד הדין, גם היא לא מעשית, כי גם המקילים לחלוב על אוכל דורשים שהחלב ייבלע באוכל, ומי שרוצה לחלוב כהלכה וכו' צריך לאמיתו של דבר להפקיר גם את האוכל, אשר נחמץ במשך השבת יחד עם החלב וקשה להשתמש בו לאכילה עי"ש, ובס' מול"ש שהביא בשמו שבשעת הדחק שקשה להשיג א"י — שיחלוב לאיבוד, כלומר לקרקע — ועי' באבני נזר מז, ובשו"ת משפטי עזיאל ח"א י"א, ובח"ב מז ונ' (ובקצות החושן סימן קלב ס"א שדחה כל דבריו) ובציץ אלעזר סימן ג ובאגלי טל סעיף קטן יז אות צח, ועי' בנז"י הנ"ל שבסי' י מה שכ' בשם שו"ת בית שלמה בהיתר אחיזת הקרנים בשאי אפשר לחלוב אותה באופן אחר, ואינו סומך על הבהמה, ועי' מג"א שה ס"ק יב"ג שמשום צער בע"ח התירו גם המראות האוונות בשבת עי' עכו"ם פ"א ביום, והו"ד בתקון דוד ושאול לקמן בכלל ט סט"ו, ועי' בנז"י י טו, ולקמן בכלל כט סעיף יז ובתקון דוד ושאול שם.

יא) תוספתא שבת פ"י יד, ועי' תוס' קלה. ד"ה מפני וכו' דאפי' לא יהא אלא צערא בעלמא מותר וכו' מידי דהוי אמפיס מורסא דשרינן משום צערא, עי"ש ובאו"ז (כ' באו"ז שאשה שיש לה חלב הרבה בדדים שמותרת להקל מהם לחלוב ע"ג קרקע, כיון שאינה צריכה להחלב היוצא, עי"ש, ועי' בתוס' רי"ד שכל דלאו אורחי' לסחטו הוי מלאכה כלא"י וכו' וכן היא בחליבת האשה מדדי ע"ג קרקע — שאין דרכה לסחוט חלבה ע"ג קרקע), ועי' ג"כ בשב"ל, ובא"א שכח מא, ועי' באו"ח שכח לד"לה, ובמשנ"ב ס"ק קז ובשעה"צ שם, ובכ"ש בהדש, ועי' בש"ע הרב סמ"א שם שכ' שמה שהתירו לאשה לקלח מהחלב שלה — בשביל שיאחו התינוק את החד פירושו שמקלחת לאיבוד, וכ"כ בפמ"ג הנ"ל, ועי' שעה"צ שכח ס"ק פא. (ועי' לקמן בסעיף לב בדין גונח מכאב לב (מגהק) שהתירו לו לינוק מבהמה בשבת, מפני שהוא רק מפרק כלא"י, אבל לא התירו לינוק בפה מבהמה משום צער רעבון עי"ש).

יב. מותר לשים שומן קרוש על מאכל חם (שהוא בכלי שני), אף על פי שהשומן ימס וימוח יב.

תקון דוד ושאל

(יב) עי' שבת נא: ואין מרזקין את השלג וכו' (ועי' בדין זה ברא"ש בסה"ת בטור ובב"י ובש"ע שיח טז שבפת כפולה שיש בתוכה שומן שנקרש שנקרא אינפאנדא או פשטידה — יש מחלוקת בין הפוסקים, שיש אוסרים להחם אותה, כמו שאכתוב אי"ה לקמן בכלל יא לו ובתקון דוד ושאל מפני שהשומן הנקרש שבתוכה ימס ע"י החום, ואומרים שדינו דומה לריסוק קרח וברד — כדי שיזלו ויזובו מימיהם, שאסרוהו חז"ל משום איסור מוליד בשבת (עי' שבת קט. אמר ר"ח שריקא טו"א וכו', ובאו"ח שיח יט ו ובבאה"ט (שה"ד המג"א ס"ק מה) שיח מב, ועי' שם גם מג"א ס"ק מ, ושבת מ: — ועי' משהב"ל בתקון דוד ושאל כלל יא ס"ח — ובסי"ג שהמרסק קרח וברד, מלאכתו דומה לבריאת מים, והשומן הנימוח בשבת אסור כמשקין שזבו מפירות העומדים למשקים — שאסורים משום גזרה שיסחוט, אבל גם אלו המחמירים לא אסרו רק כשיש בהפשטידה הרבה שומן, שהשומן יזוב לחוץ, אולם במעט שומן שיבלע במאכל או כשרק מעט שומן יזוב לחוץ — כיון שדבר מועט הוא, ואינו חשוב לשום דבר לא אסרוהו, ויש מתירים ואומרים שכיון שהשומן נימוח מאליו, מותר הוא, כמו שהתירו בחתיכת קרח כשאינו מרסקו בידיים ונמס מאליו, ומנהגנו להחמיר לכתחלה כדעה הראשונה, ומקילים בדיעבד כהדעה האחרונה, והנה כל זה דוקא כשהשומן יזוב לחוץ, אבל לשים מעט שומן על מאכל (למשל על מיני קטניות וקמחים — שהשומן נבלע ונספג בתוכם), ורק הניחו על המאכל ולא ריסקו אותו בידיים, כמו כאן, מותר לכל הדעות, ועי' בסי' שיח טז בבאה"ט, ובמשנ"ב ובש"ע הרב שם סעיף כה"כ, ובשע"ת אות ז ובכלל יא סכ"ח ובתקון דוד ושאל שם ומה שכתבנו בפנים במוסגר (שהוא בכלי שני) — הוא עפ"י דעת הט"ז שיח ס"ק כ והלבוש, (ועי' בש"ע הרב בהל' רבתיא לשבתא — וכידוע שכ' זו אחר שכ' הש"ע שלו — שכת"ש "שאעפ"י שאין בשול א"ב בדבר יבש, מ"מ אם חוזר ונמחה קצת ממנו יש בו משום בשול א"ב — בלחלוחית המחוי אם היס"ב", וא"כ צריך ליהזר ולהחמיר בדבר יבש שנתקרר לגמרי וכשיתחמם ימס ויעשה דבר לת, שלפי האמור דבר המחוי כדבר לת, ויש בו משום בשול א"ב, והו"ד במסגה"ש בסי' עב ח"ב טו, ועי' עוד בסי' פ ס"ק לב), ובענין שיעור של יד סולדת בו כ' במפרשים וכ"ה במשנ"ב ובכ"ש שהוא (שיעור לא גבוה וחמימות לא גבוהה. ועי' בדרכי תשובה יו"ד קה נא שהביא הרבה דעות בזה ובמצידות דוד שעל הקש"ע הביא שבפחות מארבעים מעלות טמפרטורה לפי הטרמומטר צלסיוס — אין להחמיר), ובדגים המטוגנים בחמאה עי' בשו"ת בית מאיר סי' שיח שכ' שלכ"ע מותר להעמידם נגד המדורה ואין לחוש לאיסור גולה, ועי' בא"ט מה שהקשה על דבריו, ובס' מא"מ ח"ב בדישה אות כג שמתרץ את דבריו.

יג. השלג והברד אין מרסקים אותם כדי שיזובו מימיהם (שרסוק זה דומה לסחיטת פירות שעשויים למשקים, שיבואר לקמן שאסור), אבל נותן הוא חתיכת, או קוביות קרח, לתוך כוס מים, יין או שכר כדי לצננו, ואף על פי שהקרח ימס וימחה על ידי כך, לא איכפת לן, שלא גזרו חכמינו ז"ל רק כשסוחט דבר ומימיו יהיו בעין, אבל לא כשמרסקו לתוך המשקים), ומטעם זה צריך ליהדר בחורף שלא יטול ידיו במים שמעורבים בהם שלג או קרח. ואם נטל, יזהר שלא ילחץ וידחק את השלג בין ידיו, כדי שלא ירסקו (ומטעם זה צריך גם כן ליהדר מלעשות ולזרוק כדורי שלג בשבת). אבל לשבור את הקרח כדי ליטול מים מתחתיו, מותר. (ועיין בתקון דוד ושאל שיש חולקים על זה ואוסרים לשבור הקרח שבנהר או ארכיון, שמחברים לקרקע) יג.

תקון דוד ושאל

יג) שבת נא: ועי' פי' רש"י ותוס' שם (ובתוספתא פ"ד הט"ו במס' שבת), וברא"ש, וברי"ף ובר"ן שם שהביא ג"כ את דברי הסה"ת, והרמב"ן, ועי' ג"כ ברמב"ם כא יב ובמ"מ ובשלטה"ג שם ה' ובש"ע או"ח שכ ט"א, ובש"ע הרב שכ טז, וכ' שם במג"א ס"ק טו שבנהר או ארכיון שהקרח מחובר לקרקע — שאסור לשברו וכ"ד הפמ"ג שם בא"א, ועי"ש במחה"ש שה"ד התו"ש להתיר, ונימוקו משום שבעודו קרוש ג"כ שם משקה עליו, ואין לו דין מחובר, וכן במשנ"ב הביא בשם א"ר תו"ש הנ"ל ומא"מ לחלוק על דברי המג"א בזה, והו"ד גם בשמב"ה דף קסב, ובאחרונים, ועי' בכ"ש סוף מ"ל דש, ונז"י סי' נ ח"ב שהביא דברי המח"ש בדין חבית המחזיק מ סאה שדינו כדין מקוה המחובר לקרקע — ושביעור גדול כזה כבר יצא מדין כלי, ועי' בקצות השלחן מה שכ' באיסור עקירת כלי שהגליד על הקרקע או על החלון — בכח, שדין כלי זה כדין קרח שעל הבור שכ' בשם המג"א שלחן ערוך הרב ושאר פוסקים לאסור שבירתו משום סתירה (ועי' עוד בדיני טלטול שברי הקרח — בשו"ת חת"ס או"ח סי' פט, ובמא"מ שחולק עליו שם בסי' ב ועי"ל בסט"ו בתקון דוד ושאל). ובענין ריסוק סוכר (הנתון לאיזה מאכל או משקה כדי לתת בו טעם מתוק) עיין בחיי אדם יד יא (וכן הוא בע"ה) שמותר לרסקו אפילו בידיים משום שאוכל הוא, ועיין גם קצות החושן שמלמד זכות על המנהג לרסק הסוכר ועיין בזה בשביתת שבת דש אות נו, (ובגלידה אם היא נחשבת לאוכל לענין ברכה אחרונה ושיעורה בכזית כדין אוכל, או ששיעורה ברביעית כדין משקה עי' בהקובץ כוכב יעקב שנת תשיב סי' ד משכ"ת בשם הג' מ"י כ"ץ בזה שמו"ח צדד לחשבו כאוכל (ועי' בזה בע"ה או"ח רב ס"ק ט) והוא מצדד לחשבו כמשקה), ועי' בש"ע שכ ט בשם קרח או שלג בחמה או נגד המדורה (או לסמכם אצל התנור במקום שאין יכולים להתחמם עד שתהא היס"ב (והם נפשרו מאליהם) שמותרים, ועי"ש בבאה"ט ובמשנ"ב

יד. ברין שבירת קרח, לשימו לתוך השכר וכדומה להחזיק קרירתו עיין לקמן בכלל לח, שנוהגים להתיר, ושיש מי שכותב להחמיר לעשותו על ידי עכו"ם ובצנעה כמבואר בתקון דוד ושאל יד.

טו. טוב ליהזר מלהשתין מים בשלג (אם אפשר), וכן יש ליהזר מלהשתין על גבי טיט (סיד) או לתוך עפר תחוח טו.

תקון דוד ושאל

ובס"ק לו, ובמג"א שם ס"ק יד שלפי"ד הרמ"א שיח ס"ו גם הכי אסור משום נולד אא"כ הוא מעורב במים ועי' במסגה"ש פ ס"ק לג שכ' ובמקום הצורך מותר להניח השלג והברד בחמה או כנגד המדורה ולסמכם אצל התנור במקום שאין וכו' היס"ב והם נפשרים שם מאליהם, בשם ש"ע מג"א ורו"ש, ועי' א"ר בזה, ועי' ג"כ באגלי טל בדש בסעי' יח שכ' אבל לרסק (השלג והברד) לתוך יין או מים, וכן להפשירו נגד החמה או המדורה אסור, ובדיעבד אם הניחם כנגד המדורה או בחמה ונפשרו מותרים המים הנוזלים מהם וכו'.

יד) ב"י שכ' — והו"ד באחרונים, ובש"ע הרב בשבירת הקרח הנ"ל כדי לשימו בכוס יין או שכר כדי לצננו שלא אסרו חז"ל אלא כשמתכוין לרסק איזה דבר בשביל שיזובו מימיו עי"ז, אבל כאן דבר מועט הוא ואינו חשוב, ומלבד שאינו מתכוין לכך ואינו פס"ד הם ג"כ הולכים לאיבוד (ואין זה דומה כלל לסחיטת פירות העומדים למשקים, ששם אין המשקים הולכים לאיבוד — ולכן אין לגזור כלל על שבירת קרח משום סחיטת פירות), ועי' ג"כ בס' מנ"ש בקונט' אהב"ש ממהרש"ם (אות יג) שכ' בשבירת קרח שבני"ד אינו מתכוין שימס הקרח למים אדרבה רצונו שיתקיים הקרח, שיצנן את השכר, וגם אינו משברו לחתיכות דקות וברש"י נא: כ' שרק לחתיכות דקות אסור משום מוליד, לכן נ"ל להקל, ומ"ש משום עובדין דחול כ' לעשותו בצנעה, וציין לביצה כח: ד"ה מהו וכו' ויש להחמיר ג"כ לעשותו ע"י עכו"ם, ע"כ. וכ' עוד שם על דברי החת"ס שהבאתי בתקון דוד ושאל בס"ק יג (חת"ס סי' פט ע"ש בד"ה אמנם) שדברי הפוסקים בזה הוא כשלא הוכן הקרח לכך, אבל בנ"ד שהוכן הקרח לכך בודאי שרי בטלטול.

טו) עי' בטור שכ' שהר"ם מרוטנבורג לא חשש בזה והרא"ש הי' נזהר בזה כמבואר בש"ע שכ' יד, ועי' בב"ח שהביא שהרש"ל כ' שיש קצת ראי' לאיסור מסי' שכו וכו' (ועי' ג"כ בט"ז שם ס"ק יא ובמג"א ס"ק יז ובמחה"ש ובא"ר מה שכ' ע"ד) וכ' בש"ע הרב טעם המתירים שהוא דבר שא"א ליהזר בו מש"ה התירו אפי' לדרוס וללכת ע"ג השלג בנעלים לחים — ול"ג בו החכמים, ועי' חיי"א י ד במכסה מי רגליים שצריך לשפוך עליהם הרבה עפר שלא יתחייב משום איסור לישא (ועי' במנ"ש פ' ס"ק נח, ובמנ"ח שם שבמטיל מים לסיד חייב משום הבערה, בשם ל"ח, ובשו"ת אבן יקרה כ' שאיסורו מדרבנן), ועי' עוד בא"א מהגה"ק מבטשאטש ד"ה והרא"ש הי' נזהר וכו'.

קיצור הלכות שבת

נה

(לסדר ויצא)

מז. איסור סחיטה נתחלק לשני אבות (סוגים). האחד, סחיטת פירות, והוא תולדת מפרק, (והאב שלה היא דש), והסוג השני הוא, סחיטת בגדים ולבנים ממים, והיא תולדת מלבן ומכבס, ויש שחלקו גם סחיטת בגדים לשנים, שאם סחטם ממים (או מיין לבן) הוא חייב משום מלבן, אבל כשסחטו משמן ויין אדום, שאין מכבסים, ואדרכה מטנפים את הבגדים, האיסור הוא משום מפרק, ולא משום מלבן, ויש הבדל ביניהם שבמפרק אינו חייב רק בצריך למשקים הנסחטים, מה שאינו כן במלבן, שמלבן אפילו כשסוחט את המים והם הולכים לאיבוד, מכל מקום הוא מכבס ומלבן, ובסימן זה נדבר בסחיטה שהיא משום מפרק טז.

אין (כאן)
כדור קצרה
שני פיר
אין (הכאן)
כאן סוף
לכונה
אל קצת אור
האפקוס

יז. אם נשפכו, או נשבר זכוכית או כלי עם, משקים, והוא רוצה להציל את המשקים, אסור לספוג אותם בבגד או ספוג, אפילו כשדעתו להמתין מלסחטו עד מוצאי שבת, שגזרינן שיסחטו בשבת, אבל אם אינו צריך להמשקים הנסחטים, ונשפכו על השלחן וכדומה, מותר לקנחם במטלית וכיוצא בו ולא גזרינן שיסחטה (שלא גזרו בזה חז"ל רק כשיש אפשרות לבא לאיסור דאורייתא, וידוע שאין דרך דישה או פריקה רק כשרוצה בדבר שנפרק, כמו בדישת התבואה שלוקח את התבואה שמפרק מהפסולת, הנסחטים מן המטלית, באופן

תקון דוד ושאל

טז) שבת קמה. א"ר חייא ב"א א"ר דבר תורה אינו חייב וכו' זיתים וענבים בלבד, ועי' בר"ן בד"ה האחרון בשמונה שרצים שיש הבדל בין סחיטת דבר שחייב עליו משום מפרק ובין דבר שחייבים עליו משום מלבן, שהדש נוטל את האוכל והמלבן — אף שהוא ג"כ סוחט את המים מתוך הדבר שכובסו — דרכו לשפוך את המים, ולא לקחתו, (שכבר פי' ר"ת שתרי גזונא סחיטה יש — א' שאסור משום מלבן — דהיינו בבגד המתלבן ובמשקה המלבן — וא' שאסור משום דש — וזה אינו אסור רק כשצריך לדבר המפרק, כמו בדש שצריך לתבואה שהוא דש מן הקש והו"ד בט"ז שכ"ב), ועכשיו זה הטעם שבמפרק חייב רק אם רוצה במשקים היוצאים ממנו, ובמלבן חייב אפי' כששפכו וזרקו, ועי' או"ח שכ' וסי' שיט, ולקמן במלאכת מלבן, ועי' עוד בכ"ש בהדש ובמלבן, ובחיי"א כלל יד יב, ובכלל כב ב"ג וכו' שם בסעי' ג שגם בבגד שאין בו שום לכלוך ג"כ דעת יש אומרים ששרייתו זהו כבוסו, ולכ"ע אסור מדרבנן משום שמא יסחטו, ע"ש. ועי' עוד שבת קמד: באיסור סחיטת תותים ורמונים, תניא סוחטין בפגעין וכו' בכל הסוגיא, ובפי' רש"י ובתוס' ד"ה ה"ג, ובאו"ח שכ"א, ובב"י שם.

זה אין איסור דישה מן התורה, וממילא לא גזרו בו חז"ל „שמא יסחוט“), ומכל מקום פשוט שאסור לסחטה יז.

יח. אסור לסחוט ולרסק (לכתוש, לפרר) חלות דבש בשבת, אפילו אם נתלשו מהכוורת מערב שבת, ואף דבש הזב מהן אסור, שאם יסתפק מדבש הזב מהן, גזרינן שירסק אותן, (ורק הדבש הצף בכוורת מותר לו לאכול), אבל אם ריסק אותן מערב שבת, אף על פי שהן מחוברות בכוורת, מותר לו לאכול הדבש שצף על גבן והזב מהן בשבת (ובענין איסור רדיית (הוצאת) חלות דבש מכוורת בשבת, עיין לעיל כלל ג סעיף כיה).

יט. מותר לסנן יין וכדומה הצלולים (עיין למעלה סעיף טז), שדרך בני אדם לשתותם כך בלי סנון (כאופן שאין בהם איסור בורה, עיין לקמן בכלל ז), וכן מי שיש לו מיחוש (הרגשת כאב) הכולל כל הגוף (כאופן שאין אסור לו להשתמש בו משום „עשיית רפואה בשבת“), מותר לו לשרות בגד ביין (עיין למעלה סעיף טז) וכיוצא בו, ולא גזרינן שיסחטו מן הכגד, כיון שאין דרך לסחטו לצורך המשקים, (וגם משום כיבוס אין בו איסור, משום שאי אפשר לנקות את הכגד על ידי סחיטה זו, אבל במים אסור לשרותו (עי"ל סט"ז), שמיד שנותן מים על הכגד הוא מלבן את הכגד ומכבסו יט.

תקון דוד ושאול

יז) חי"א יד יב, ועי' של"ה ס"א ועי' ג"כ שכ יח באו"ח (ובט"ז יב, ובתו"ש שמשיג על הט"ז ובבאה"ט שם), ועי"ש בש"ע שמצריך תרתי לטוביתא; שלא יהי' כלי תחתיו והפקק יהי' ארוך, — ואם המשקה הולך לאיבוד ג"כ אסור, משום גזרה שיסחט בגד ממימיו — שאסור משום מלבן, ועי' כ"ש בהדש.

יח) שבת קמג: במשנה ובגמ' שם ועי' ברי"ף וברא"ש ובמאירי וברמב"ם כא ו ובמ"מ שם, ובשבת צה. ת"ר החולב וכו' (ועי' גם בתוס' מג: ד"ה דחשיב עלייהו) ובאו"ח שכא יג, ובש"ע רש"ז שם יד-טו, בב"ה, בא"ר, בתו"ש, במג"א ס"ק ז, בפמ"ג, ובדגמ"ר שם, ובמשנ"ב ובבה"ל שם ובקש"ע פ ט, ובחי"א יד י. (ועי"ש סי"א שכ' שמותר לבחוש את הסוכר שבכוס תה — אעפ"י שמרסק הוא, כיון שאוכל הוא — וכ"כ בע"ה) הו"ד לעיל בתקון דוד ושאול סי"ג.

יט) עי' או"ח שיט י ומג"א שם ס"ק יא, ובמשנ"ב ובבה"ל שם, חי"א כלל יד יג, ובש"ע רש"ז שיט יג, ואו"ח שכח יז בהגה, ולקמן בכלל ז.

כ. כבר כתבנו במראה מקומות בהקדמתנו לסעיף ה שיש דעות שונות בדין סחיטת פירות לצורך משקאותם, שהסוחט זיתים לשם שמנם וענבים לצורך יינם, בשבת, שחייב עליהם מן התורה משום מפרק תולדה דדש (והמשקה היוצא מהם אסור לשתותו עד מוצאי שבת, אפילו כשהזיתים והענבים עומדים לאכילה) ותותים וענבים (שאנשים אחדים שיש להם הרבה מהם סוחטים אותם לצורך משקאותם), אסורים מדברי סופרים, שהנחתנו היא שאלו היו גם לשאר בני אדם הרבה תותים ורמונים כמו שיש לאלו, גם הם היו סוחטים אותם לצורך משקאותם, לפיכך מועלת מחשבתם ומעשיהם של אלו הסוחטים אותם להתהוות שם משקה עליהם מדברי סופרים, (ומשקה היוצא מתותים ורמונים אינו אסור רק כשעומדים למשקה, ואינו חמור כמשקה היוצא מזיתים וענבים שאסור אפילו כשהזיתים עומדים לאכילה) ותפוחים ואגסים שרגילים לסחטם בקצת מקומות גם כן דינם כתותים ורמונים, ואם נהגו לסחוט איזה פרי באיזה מקום מיוחד (ולא במקומות אחדים), אז דינו שם באותו מקום כדין תותים ורמונים, ולא במקומות אחרים כ.

ז' אונ'א

כא. אבל דעת הדעה השני' שכל הפירות אסור לסחטם מדברי סופרים משום שכיון שזה הסוחט כוונתו בסחיטת הפירות האלו לסחטם לצורך המשקה שבהם, גלה דעתו שהמיץ הנסחט חשוב

תקון דוד ושאול

כ) שבת קיג: אמר ר"י א"ש מודה הי' ר"י לחכמים בזיתים וענבים, מ"ט, כיון דלסחיטה נינהו וכו' עי"ש בכל הסוגיא, ועי' ג"כ לקמן קמ"ד. וע"ב, סוחטין בפגעין וכו' ושל בית מנשיא בר מנחם וכו' ולקמן קמ"ה. אמר ר"ח ב"א א"ר דבר תורה אינו חייב אלא על וכו' זיתים וענבים וכו' וכן תני דבי מנשיא וכו' ועי' ברי"ף וברא"ש בסוגיין, וברמב"ם ח' י ובפ' כא יב"י, ובטור שכ' ובב"י שהביא דעות הפוסקים בזה, ובב"ח ובמג"א ס"ק א ובמחה"ש שם ודעת הפוסקים שכתבנו דעתם בסעיף זה ושהעיקר כמותם — כמ"ש בסכ"א — שבתותים ורמונים אין איסור מה"ת, והסוחטם הוא רק כמפריד אוכל מאוכל ואין איסור רק מד"ס. ובשאר פירות — שאין דרך העולם לסחטם לצורך משקאותם ולשתותם מחמת צמאון או תענוג אפי' כשיש להם הרבה מהם (ואף כשרגילים לסחטם לצורך רפואה) — אין עליהם שם משקה בשביל כך אפי' מד"ס ומותר לסחטם בשבת — משום שהוי רק כמפריד אוכל מאוכל כמו שכ', ועי' בזה בש"ע הרב שכ' א וגם באו"ח שכ' א וברמ"א שם, ובבאה"ט, ובא"ט בדש טו, ועי' גם במ"ז שכ' ס"ק ה שכ' שבמדינות שעושין יין מתפוחים, שאסור לסחטם לתוך המים בשבת (כדי לתת בהם טעם) — אבל בשאר מדינות לא אסרו.

בעיניו כמשקה, ולא כאוכל, ולא אמרינן כמלה דעתו אצל כל אדם שאין סוחטים את הפירות האלו לשם משקאותם, והנה הגם שהעיקר כדעה הראשונה, אבל במקומות הרבה נהגו להחמיר, ובמקום שנהגו להחמיר אין לשנות כא.

כב. זיתים וענבים שכבר נתרסקו מערב שבת (או שהוטענו קורות בית הכד על הזיתים, ועיגולי הגת על הענבים, כשעוד היום גדול, באופן שנתרסקו על ידי הטענה עוד לפני חשיכה) מותר למעון עליהם קורת עץ ככדה והם נכבשים ונסחטים על ידה במשך כל השבת כולה, והשמן והיין היוצאים מהם במשך יום השבת, מותרים, ולא גזרינן שיסחט אותם בשבת בידיים, לפי שאף אם יסחוט אותם לא יעשה איסור רק מדרכנן, וכיון שכבר היו מרוסקים אם כן המשקה הי' זב מהם מאליו, בלי כבישת הקורה ובלי סחיטה בידיים, והטעינה והסחיטה היא רק ממהרת ומחישת יציאת מיצם (ועיין בתקון דוד ושאל שכך הדין גם בבוסר ומלילות שריסקן בערב שבת, בעוד היום גדול, והמשקים היוצאים מהם מותרים בשבת) כב.

תקון דוד ושאל

(כא) כך היא דעת רש"י, תוס', והגהת סמ"ק, ועי' בב"י בס"י שכ ובא"ט טו ו (ועי"ש בט"ז ס"ק א שכ' בסוחט פרי כדי למתקו ולא לצורך המשקה שבו — שאפילו לשתות אח"כ המשקה הנסחט משאר פירות ג"כ מותר, מאחר שלא נתכוין בסחיטתם בשביל שתייתם, וכ"כ בש"ע הרב שאר כל הפירות — חוץ מתותים ורמונים או פירות שמקצת בנ"א שיש להם הרבה מהם סוחטים אותם לשם משקאותם (כדרך שסוחטים זיתים וענבים), ואלו היו כ"כ הרבה מהם גם לשאר בנ"א היו ג"כ רגילים לסחטם לשם משקאותם — מותר לסחטם לצורך מיתוק ותיקון הפרי, ולא לצורך שתי' וכשלא התכוין לסחטם לצורך משקאותם, מותר אפי' לשתות אח"כ, כמ"ש בט"ז, ועי' עוד בא"א ס"ק ט ובשלחן ע"ש שהתירו באופן זה אף בתותים ורמונים, ועי' ג"כ בב"ח ובמג"א ובע"ה שכ' יא (ויש בתים שמשתמשים בשבת בכלי העשוי בתמונת לימון שמחזיקים בו מיץ לימון ויש בכלי זה כמין כפתור, שכשדוחקים אותו אז פי הכלי נפתח שדרך שם יוצא ממנו מיץ הנ"ל ופשוט שמותר להשתמש בכלי זה בשבת).

(כב) שבת יח במשנה ושוי' וכו' ורש"י דכי אמרינן וכו' הנ"מ בויתים וכו' שלא ריסקו וכו' אבל הכי אין נותנין קורה וכו' תחלה ברחיים, וכן ענבים דורכים אותם תחלה ברגל, ובלאו קורה נמי משקה נפיק ממילא וכו' ולא דמי לדש, ושם בגמ' מאן תנא וכו' (יט), ועי' ברי"ף, ברא"ש, בעה"מ, במלחמות, ברשב"א (ברמב"ן), במאירי, בר"ן, בב"י במרדכי, ובאו"ח רנב ה, בט"ז ובמג"א ס"ק יח, ובא"ר, ובאו"ח שכ' ב ובאו"ז ה"א סי' תשנה, ובש"ע הרב רנב יד ובקו"א, ובסי' שכ' ד, ועי' באו"ח שכ' ג ובב"י בשם המרדכי

כג. אפילו סמוך לחשיכה מותר לטעון קורות על הזיתים והענבים, שיהיו נסחטים והולכים במשך כל יום השבת, רק שבוה האופן השמן והיין היוצאים מהם משחשיכה, אסור, כדין משקין שזכו מאליהם בשבת, שאסורים בו ביום משום גזרה שיבא לסחטם בידים. ואם הענבים מונחים בתוך היין שבגיגית, באופן שהיין הזב מהענבים לא יוכר בפני עצמו, אז אפילו כשלא נתרסקו הענבים מערב שבת, גם כן מותר לשתות היין בשבת, משום שהיין היוצא מהענבים מתבטל (בששים) ביין שבגיגית. (ואף על גב שלכאורה הוי דבר שיש לו מתירין, שהרי יכול לשתותם במוצאי שבת בהיתר, מכל מקום בטל, משום שהיין היוצא לא ניכר לפני שנתערב, וממילא לא חל עליו שם איסור מעולם) כג.

תקון דוד ושאול

שחרצנים והזגים שנתן עליהם מים והיין מתמצה וזב מאליו ג"כ מותר לשתותו (כיון שכבר נדרכו ונתרסקו מע"ש ועי' בב"י בשם די"ו לאסור להטעין עליהם קורות סמוך לחשיכה (ומשמע שהב"י מודה לו משום שכיון שיש חיוב חטאת בסחטו בידים גזדינן נמי שיסחטו, ועי' שבת יח: שאפי' לב"ה שלא גזרו שיבא לעשותו בשבת, מ"מ היכא שיש לחשוש שיבא לידי חיוב חטאת כהאי דאונין של פשתן שאי לאו דקשי להו הוי אסדינן לי והכי נמי כאן בטעינת הקורות אסדינן סמוך לחשיכה — משום שמא יסחטו בידים כמו דלא תמלא אשה קדרה עששיות). ועי' במע"א בדש, וכ' בט"ז שכ"ס"ק ו שאפי' בנתרסקו מבע"י אסור לגמור סחיטתו בידים, ובבוסר ענבים ומלילות שבלים כשריסקן מבע"י עי' שבת יט. השום והבוסר והמלילות וכו' ועי' בדי"ף, בר"ן, בדמב"ן, בבעה"מ, במלחמות, ובתוס', ובטור דנב ובש"ע ה שהמשקים היוצאים מהם מותרים, ועי' מג"א שם ס"ק יט ובמשנ"ב שם, ובש"ע הרב רנב יד ובקו"א ובא"ט ה כא ובע"ה שם ז, ועי"ש אות ב שמסביד מדוע הולכין אחר הגמד המלאכות לענין חיוב סקילה, הלא אנחנו הולכין אחר התחלת המלאכה עי"ש אותיות ב"ב, ועי' ג"כ מנ"ח מצוה רצח באות ח באמצע ד"ה והנה ועי' ג"כ בחלקת יואב או"ח סי' ר שחולק על דבריו.

כג) עי' טור בשם בעה"ת ואם יש בגיגית יין וכו' מע"ש מותר שכל יין ויין שיוצא בשבת מתבטל, ועי' או"ח שכ"ב ובמשנ"ב ס"ק יג ובפמ"ג מ"ז שכ"ג שכ' שם ואע"ג שלאחר שבת המשקים היוצאים מהם יהיו מותרים, ודבר שיל"מ לא בטל, הנ"מ באיסור שהוכר כבר, שהי' בעין, משא"כ כאן שכל מעט ומעט שיוצא מתערב תיכף ומתבטל בששים ביין ההיתר שהי' בגיגית מכבר ולא חל עליו שם איסור מעולם, ועי' מרדכי פ' יציאות השבת ד"ה הורה, ועי' נוב"י חיו"ד נד, ובשו"ת חת"ס או"ח קלת, ובפלתי סי' קב, ביו"ד, ובפמ"ג וחוו"ד שם, ובב"י שכ"ב ובש"ע שם, ב"ג, ועי' בט"ז ס"ק ג שכ' שלכתחלה אסור לשים ענבים שלמים ביין בשבת כדי שיתבקעו ויזוב יינם — משום איסור סחיטה, ואף שאינו סוחט בידיו ממש, מ"מ מד"ס אסור, וכ"כ

קיצור הלכות שבת

כד. יש אוסרים לשים לכתחלה ענבים שלמים לתוך יין בשבת, כדי שיתבקעו ויזוב יינם, ומעמם, משום איסור סחיטה, (ואף שאינו סוחט בידיו ממש, מכל מקום אסור מדברי סופרים), ויש מתירים, משום שכשם שמותר לשים קרח לתוך משקים כדי שיצטננו, ולא איכפת לן שימם הקרח על ידי כך (כי ימם לתוך המים ולא יהא ניכר בפני עצמו) כך מותר לשים ענבים לתוך היין כדי שיתבקעו (כי גם כאן המשקה היוצא לא יוכר בפני עצמו). אבל חרצנים וזגים שנתן עליהם מים לעשות מהם תמד, מותר (אפילו לכתחלה) למשוך מהם המשקה ולשקותם, וכך הדין גם בלא נתן עליהם מים, והיין מתמצא מעליהם וזב מאליו שגם כן מותר לשתותו, אם נתרסקו מערב שבת כד.

כה. צמוקים שחתכם ונתן עליהם מים וסחטם בשבת, חייב, (שהרי הצמוקים אף שחתכם לא יזוב מהם המשקה בלי סחיטה, ואינם דומים לענבים שנתרסקו שבסעיף כב שהמשקה זב מאליו), אבל אם נתן יין וצמוקים לתוך משמרת או סודר מערב שבת, אז אף על פי שמסתנן והולך בשבת, אפילו הכי מותר לשתות מהיין בשבת, אך זה דוקא כשהסודר או המשמרת מגיע עד היין שבכלי, באופן שתיכף כשיזוב היין מהמשמרת לא יוכר בפני עצמו ויבטל ביין שבתוך הכלי כה.

תקון דוד ושאל

בש"ע הרב (ובמ"ז שם), ודלא כמג"א בשם הב"ח, וא"ר וחי"א. (ולפי"ז אם הענבים מונחים במקום מיוחד והיין זב מהם לגיגית ע"י דף משופע ומדרוני — אסור לשתות היין עד לאחר שבת, שהרי באופן זה היין הי' ניכר לפני שנתערב).

כד) עי' בס"ק שלפנ"ז בתקון דוד ושאל שהט"ז אסר לכתחלה לשים ענבים ביין שיתבקעו ושכן דעת הרב בש"ע שלו, וכן הסכים במ"ז, אבל המג"א בשם הב"ח כ' שמותר לכתחלה וכ"כ בא"ר ובחי"א יד יד, ועי' או"ח שכ"ב וג' שבחרצנים וזגים מותר כיון שכבר נדרכו ונתרסקו מע"ש, באה"ט בשם ב"י בשם מרדכי, וכ"ה במשנ"ב בשם סה"ת, ועיי"ל כלל ה סעיף יג"ד ובתקון דוד ושאל שם. (ובענין שימת מים לתוך המקרר בשבת שיקפאו לקרח — עי' לקמן בכלל לח, בקובץ פרד"ס תרצ"ו סיון, בשם הדיין מבריסק שכ' להתיר, ובשמב"ה ב"דף קא, שבחידושי הגר"י העלה לאיסור).

כה) עי' תשו' מהרי"ט צהלון סי' סט (והו"ד בבאה"ט ס"ק ו), שלשרות צמוקים וכדומה לעשות מהם משקה — מותר, וכ"כ ביד אהרן בשם עוד פוסקים, ובחי"א כ' צמוקים שחתכן ונתן עליהם מים וסחטן בשבת חייב, והו"ד במשנ"ב ס"ק טז, וכנראה שרק סחיטתם אסרו אבל לא אסרו שרייתם, ועי' לעיל סכ"ג.

כו. אסור לפתום פי זכוכית בנייר או במוך (צמר גפן) וכן אסור להדק, להכניס או להוציא ברוז או מגופה מחבית כשמטלית כריכה סביבה, משום סחיטה. ויש לזוהר שלא יעמוד כלי תחת החבית בשעה שסותמה, ואז אפילו אם יסחט מעט יין מהמטלית, אין סחיטה זו אסורה משום דישה, שבדישה הוא לוקח את התבואה הנדושה, וכאן היין הולך לאיבוד (וכל זה רק כשהנקב בצד החבית, אבל כשהנקב למעלה, אסור, משום שהיין יורד לתוך החבית), ועיין בתקון דוד ושאל שיש מי שכותב שביין לבן, אף שאין בו איסור דישה, יש בו איסור משום מלבן כו.

תקון דוד ושאל

(כו) שבת קמא. ב"י בשם הר"ן, ועי' או"ח שכ טז ומג"א שם. והנה כבר בארנו לעיל סעי' טז"ז שיש שני מיני סחיטה, סחיטת פירות — שאיסורו משום דש, וסחיטת לבנים ובגדים — שאיסורם הוא משום מלבן ומכבס, והוא דעת ר"ת וסייעתו (עי' שכ סי"ח בבה"ל), והנה סחיטת דבר ממימו היא משום מלבן, ולא משום דש — כי המים הנסחטים הולכים לאיבוד ולא דמי לדש, (כי בדש הוא רוצה בדבר שמפרק — ולוקחו, וכאן הוא שופך את המים שסוחט), ובשאר משקים שסוחט, הוא להיפך, משום לבון וכיבוס אין בהם — שאין מכבסים בהם, והאיסור הוא רק משום דש (כמו בסוחט זיתים וענבים), אך זה דוקא כשצריך למשקים הנסחטים כמו בדישה שהוא צריך לתבואה הנדושה, ולכן כאן שהסחיטה לא ניחא לי' ועוד שהמים הולכים לאיבוד, ומלבד זה יין אינו מלבן ע"כ התירו, וכ"ז רק ביין וכדומה דבר שאינו מלבן אבל במים אסור (שבמלבן אפי' אם המים הולכים לאיבוד — ג"כ אסור — שזהו דרך הכביסה, ששופכים את המים שכבסו בו), ועי' במשנ"ב שכ יח בבה"ל ד"ה יש וכו' — שחושש בזה (בפרט ביין לבן) לפוסקים אחדים — משום מלבן, אבל בש"ע הרב שכ כד כ' שאף ביין לבן אין לחוש משום ליבונה וכבוסה של המטלית — מפני שהמטלית עשויה לכך, ואין אדם חושש לליבונה כלל כמ"ש במשמרת (ובדרך אגב נביא איזה תנאים שנוכרו בפוסקים דיני סחיטה ובמפרק; א) אין דישה אלא בגד"ק (ואין האוכל הנבלע בפסולת צריך להיות גד"ק רק הפסולת המקיפו, כבסי' שכ יח באו"ח בחבית שפקקו בפקק פשתן שבולע מים, ויש בו משום מפרק, משום שהפשתן הוא גד"ק אף שהמים אינם גד"ק, ועי' עוד ראי' מס' הישר לר"ת על הגמ' שבת קכח: באשה שמביאה שמן בשערותי' וכו' והוה"ד בא"ט בדש ה"ד ה, ועי' בפמ"ג בפתחה לא"א סי' שכ ד"ה ומעתה). (ב) שבכלל לא שייך מפרק רק בדבר המכוסה בחבירו בתולדה, ואין דבוק בו (ועי' ג"כ במ"ז שכ ס"ק ח שמפרק אינו אלא מה שבתוך הקליפה) ועי' בזה בא"ט בדש ה"ב ב. ג) שיהא ניחא לי' ורוצה במה שיוצא. (ד) שיהא בדבר שני מינים פסולת עם אוכל או עם סממנים וכדומה, אבל באוכל עם אוכל מותר לכתחלה, ועי' מג"א סי' שיט ס"ק ח. ה) שלא יהא מחובר רק מונח בתוכו (ועי' בא"א הנ"ל בפתחה לסי'

(לסדר וישלח)

כז. ברין ספוג שאין מקנחים בו את הקערות ואת הכלים אלא אם כן יש לו בית אחיזה, משום איסור סחיטה, ושאסור לנגב ולקנח בו אם הכלים אפילו באינו מתכוין לסחטו, משום שפסיק רישא הוא (פירוש פסיק רישא, איסור הנמשך בהכרח דבר מה, כמו חמות הנמשך בהכרח מהתזת הראש), עיין לקמן בכלל יג סעיף מזכז. כח. אסור לסחוט שער או עור בשבת, אף על גב שלא שייך גביהו איסור דישה או איסור לבון וכבוס כח.

תקון דוד ושאל

שכ שהוה"ד ובמע"א), ועי' בט"ז שיט ס"ק ד ובפ"מ שם, והובאו דברי הט"ז בש"ע הרב בסי' שיט סוף ס"ט, ועי' גם בדש ה"ז טו.

כז) עי' שבת קמג. במשנה ספוג אם יש לו עור בית אחיזה מקנחין בו וכו' ובגמ' שם, ובפי' רש"י ותוס' ד"ה ואם, ובפי' המשניות להרמב"ם בפכ"א מ"ג, ובספרו יד החזקה פכ"ב טו ובראב"ד שם, ובמאירי ובטור וש"ע שכ' יז ומג"א שם, ובא"ר ובתו"ש ובש"ע הרב שכ' כג. והנה רש"י והרמב"ם פירשו שכשיש לספוג בית אחיזה עור שיאחזנו בו — שאז אפשר לקנח הכלים בלי סחיטה, אבל הראב"ד כ' שאעפ"כ א"א לקנחם בלי סחיטה, ובכל זאת מותר משום שכיון שיש לספוג בית אחיזה הו"ל כצלוחית מלאה מים שמריקין ממנה המים, והוה סחיטה שלא כדרכה (אבל כשאין לו בית אחיזה הו"ל כצלוחית מלאה מים שמריקין ממנה המים, והוה סחיטה שלא כדרכה) (אבל כשאין לו בית אחיזה ונסחט במקום אחיזה ידו — אסור, עי' ש"ע הרב שכ' כג), ועי' בחו"א על הרמב"ם פ' כב הט"ו בהל' שבת שכ' בכוונת הראב"ד שכיון דספוג עשוי (לכך), לקבל על ידו מים ולהוריקן, לא מיבטלי המים בתוכו למיקרי דש וכמו שסותמין ופותחין את הדלת ולא חשוב בונה וסותר, ומ"מ כ' שצריך בית אחיזה דאין יחודו יחוד בלי בית אחיזה, עי"ש. ועי' בט"ז שכ' ס"ק יב שכ' בנשפך שכר או שאר משקים על המפה שעל השלחן ורוצה לגרוד אותם שלא יגרדם בכח — כדי שלא יבא לידי סחיטה — ורק יסיר המשקה הצף מלמעלה, וכ"ש כשנשפך על המפה מים ומשקים המלבנים שבודאי יזהר מאד, שבסחיטת מים יש איסור מה"ת, משום לבון המפה, וכ' עוד שם בפמ"ג ליוהר במשקים צבועים שלא יתצבע חלק היבש שבמפה ע"י גרידתו, ועי' בכ"ש בדש שכשמקנחה באלונטית אין פס"ר שיסחטה, ובביאור הגר"א של א"א דו"ז כ' להגי' בש"ע, ושתחת "שמא יסחוט צ"ל "משום סחיטה", וכ"ה בפנים, ועי' בזה עוד לקמן בכלל יג, ובטלטולו — עי"ש בתקון דוד ושאל, (ובטלטולו לצורך גופו ומקומו, או בטלטולו שמחמה לצל כשיש לו יד עי' בפמ"ג שכ' בא"א ס"ק כב להתיר).

כח) ועי' שבת קכח: ובמ"מ ט יא שכ' שיש איסור בסחיטתם וכ"כ בכ"מ, ועי' או"ח של ס"א ובמג"א ס"ק ג במג"א סי' שכו ס"ק ח בשם ב"י ובסי' שכ' ס"ק כג שכ' שם שאיסורו מד"ס (ועי' א"א שכ' ס"ק כג). ודע שגזרו

כט. איסור שמיפת והדחת כלים על ידי מלח, ורחיצת הידים ונקויים על ידי מלח, או סבון (היינו בורית), או על ידי שמן וחלב שנימוח ונמס על ידיו, שאיסורן משום איסור נולד, ומשום ממרח וממחק יבואר לקמן בכלל כט סעיף טז וסעיף יח, אבל להדיח כלים משומן הדבוק בהם מותר אפילו ברותחים, (ועי' לקמן כלל יא סנ"א שגם בהדחת כלים משמנם יערה המים לתוך כלי שני תחלה, ואח"כ ישים בו הכלים כט.

ל. להסיר את הקליפה העליונה הסובבת את כל חלקי השום, יש ^{לפי דעת רוב} **לאסור בשבת, אפילו ברוצה לאכלם מיד, משום מפרק תולדת דישה, ועיין לקמן כלל ז סעיף כד.**

לא. החובל דבר חי שיש לו עור (לאפוקי שרץ שאינו משמונה שרצים, המבוארים בכלל כו סעיף ח) כשהתכוין להזיק, פטור, שכל המקלקלים פטורים. והפוצע והחובל באדם או בבהמה כדי להנקם מהם, חייב אף בהתכוין להזיק (משום שמתקן הוא בנחת רוח שיש לו שנתקררה דעתו על ידי נקמתו), אבל רוב הפוסקים כתבו שחיובת החובל הוא משום נטילת נשמה, ולא משום מפרק,

תקון דוד ושאול

על רחיצה או הכניסה למרחץ בשבת בשביל הבלנים שחממו החמין בשבת ואמרו שמע"ש הוחמו כדאיתא בשבת מ. והו"ד ברמב"ם כב ב ועי' בב"י שכו בזה ובש"ע הרב שכו ו (ושם ס"א) שכ' ומפני שאין הכל יודעים לזהר שלא לטלטל, בשטח ד אמות, את המים שעליו, שלא לשחות, שלא להשיט את הקסמים שבמים, ושלא לסחוט את השערות — ע"כ נתפשט המנהג שלא להתרחץ כלל בשבת אעפ"י שמן הדין אין איסור בדבר. (ועי' ב"י יו"ד סי' קצט הו"ד במג"א שכו ס"ק ח).

ובענין רחיצת פנים במקום השערות ונגובם וכן בסחיטת השערות שע"י הכובע (שהוא סחיטה כלא"י) עי' בהתירו של הא"א מהה"ג דבוטשאטש סי' שכ, וכ"ה בשו"ת אגרות משה ברחיצת שער הזקן עי"ש סי' קלג, ועי' לקמן בתקון דוד ושאול כלל יא סנ"ח כלל יב וכלל יג ס"כ בתקון דוד ושאול. (כט) עי"ל בזה ובאו"ח שכו י וט"ז ס"ק ג ובסי' שכג ט"י ובמג"א ס"ק טז, עי"ש, ובמג"א רנג ס"ק מא.

(ל) ירושלמי פ"ז ה"ב-ב (דף הט) ההן דשחיק תומא וכו' ועי' קרבן העדה, והמ"י בפ"ח ה"ז שמביאו, וכ"ה בב"י שכא ושם באו"ח סעי' יט ועי' א"א שיט ס"ק ח וכ' במנ"ש שאם שכח לקלוף קליפת השום החיצונה מע"ש — שאפשר שמותר לשבור השום ולאכלו בלי פרוק הקליפה כמ"ש לעיל בס"ד באגוזים.

כשיבואר לקמן בכלל כו בסעיף ח. ויש עוד דעה בזה שחייב החובל הוא משום צובע, ולשתי דעות האחרונות שיעורו הוא בפחות מכגרוגרת לא.

ל.ב. אף על פי שאסרו לינוק בפה מבהמה בשבת, אפילו הכי לא אסרו את היניקה מבהמה לגונח, ומשום צערו לא גזרו עליו, משום שהוא רק מפרק כלאחר יד, (אך לינוק מבהמה משום צער רעבון, לא התירו) ל.ב.

כלל ו מלאכת זריי' (חזורה)

והיא מלאכת זריית תבואה ושאר גדולי קרקע להבדילם מפסלתם (או"ח שיט). זריית תבואה סממנים קטניות וגדולי קרקע, להבדיל הפסולת מן האוכל (א); זריקת תבואה לרוח (א); לרוק לרוח (א); מהו גדולי קרקע לחייב עליו משום זריי' (תקדו"ש א).

א. הזורה תבואה, קטניות או סממנים ושאר גדולי קרקע, ברחת במזרה או בקלשון, או במכשיר אחר, לרוח, כדי לברור

תקון דוד ושאל

(לא) שבת קז. ועי' רש"י ותוס' ד"ה שמונה, במאירי, ברמב"ן, ברשב"א, בריטב"א, וכ"ה בסמ"ג לאווין ס"ה שהחובל חייב משום נטילת נשמה, ואעפ"כ כ' שיעורו בכגרוגרת, ולשיטתם אין הבדל בין דבר שיש לו עור ובין דבר שאין לו, ועי' בזה לקמן כלל כו, (ובירושלמי פ"ז המוציא דם חייב משום נטילת נשמה שבאותו מקום וכו') אבל ברמב"ם פ"ח זח כ' טעם האיסור משום מפרק, ומחלק בין דבר שיש לו עור ובין דבר שאין לו, עי"ש בה"ט ועי' במרכבה"מ על הרמב"ם, ובפמ"ג ריש סי' שכ, ונתחיי סי' יח ובמא"מ ח"ב בדישה אות כ, ועיין רש"י שם בשבת (בשמונה שרצים) שפעם כ' שחייב משום צובע, ופעם כ' משום נטילת נשמה, ולדעה השני' הסכימו בתוס' ורוב הראשונים, ובהתכוין להגקם עי' שבת קה: שם במשנה ופי' רש"י ובפי' המשנ' להרמב"ם, ברע"ב, במאירי, ובגמ' שם, וברמב"ם ה ופי' י, ובראב"ד שם שחולק על הרמב"ם בעשה חבלה בדרך נקמה — ודעתו שרק איסור דרבנן יש בו, ועי' מ"מ שם. ועי' עוד שבת ק: הקורע בחמתו וכו' וברמב"ם פ' יב א ובמאירי, ועי' ג"כ לקמן כו ח בתקון דוד ושאל, ובאו"ח שטז ח ובמג"א ס"ק טו שהביא הדעות הנ"ל וכ' שלטעם משום נטילת מקום שבאותו מקום הסכימו רוב המפרשים.

(לב) כתובות ס. תניא רבי מרינוס אומר גונח וכו' ומובא ברייף על סוחט אדם אשכול של ענבים וכו' על הגמ' בשבת קמד: עי"ש, וברמב"ם כא יד, ובטור שכח ובב"י שם ובש"ע שם סעי' לג, ובמג"א ס"ק לט—מ, וגונח רפואתו לינק חלב מהבהמה — כמובא בטור, ועי' עוד שכח ס"ק קח במשנ"ב.

ולהפריש את התבואה מן המוץ, חייב. ולכן אסור לזרוק תבואה לרוח, בכוונה שהרוח ישא את הפסולת, וכן ליתנה מיד ליד ולנפח את הפסולת מתוכה, (או אפילו לרוק במקום שהרוח יפזר רוקו, משום שדומה לזורה) א.

כלל ז מלאכת ברירה (הבורר)

והיא מלאכת ברירת פסולת מתוך אוכל (או"ח שי"ט).

ברירת פסולת מתוך אוכל, כדי לאכול את האוכל מיד (א); כברירת פסולת מתוך האוכל שלא בירר מתוכו כל הפסולת (תקדו"ש א); בהי באוכל פסולת מיעוט, שרוב בני אדם אין מקפידים עליו, איך יתנהג בברירתו (תקדו"ש א); ברירה, שיעורו לחיוב (א ובתקדו"ש); ברירת אוכל מתוך פסולת בנפה וכברה (ב); ברירת הנ"ל בקנון ותמחוי (תקדו"ש ב); ברירת הנ"ל בשאר כלים או בידו (ב); ברירת הנ"ל בסמוך

תקון דוד ושאל

(א) ברחת ובזמורה מוזכרי' בישעי' ל כד ופי' רש"י שהם כלים שמנקים בהם את התבואה והיום יש לנו מזרה גדולה — מכונה — לזרות בה את התבואה. ולנקותה מן המוץ, וקלשון מוזכר בשמואל א יג כא, ופי' רש"י שהוא מזלג עשוי כמין עתר ולו שלש שיניים, והיום יש לנו קלשונים בעלי שני עץ — שמשתמשים בהם לזריית תבואה). והנה מקור הדין הזה בשבת ע"י שם דף עג: ובפרש"י וברע"ב פ"ז מ"א ובמאירי, ובפי' ר"ח שם עד. וברמב"ם כא יז ובתקון דוד ושאל שם שהביא מגמ' ביצה יב: ודף יד. ודברי הרי"ף שבת קכח (ועי' במלחמות שם), ועי' עוד ברמב"ם ח' יא ובגמ' בב"ק רף ס. ת"ר ליבה וכו' ורש"י ותוס' ובדברי הרא"ש מה שכ' על מלאכת מחשבת, ובהגה ברמ"א חו"מ תח בשניים שליבו ובאו"ח שי"ט יז ובב"י שם בסי' שיט ובא"ט ובמא"מ בזרי"י אות יג, ובירושלמי פ"ז ה"ב (דף מח:) כד מנפיא וכו' ושם (בדף מט.) רקק והפריחתו הרוח וכו' ובשו"ת הערוגה"ב, ושיעורו לחיוב הוא בכגרוגרת, עי' רמב"ם יח א שהוא חוץ מסלתה, והוא משבת עו: ועי"ש בגמ' ובמאירי, ובא"ט בזורה שהביא דעת רוב הפוסקים שזורה היא במוץ ובורר הוא לברר את הצרורות, ומרקד — הוא בקמה, ודעת ר"ח שזורה הוא ע"י הרוח, ובורר ביד, ומרקד בכלי. כ' ברמב"ם כא יז (הנ"ל) שזורה ובורר מאבות מלאכות הן, לפיכך המולל מלילות וכו' מנפח בידו אחת בכל כחו, אבל לא בקנון ותמחוי גזרה וכו', ועי' א"ט בזה בזורה ה"ז. (ועי' באלפי מנשה שהביא בכוונת הירושלמי שהרוח העביר את רוקו ד. אמות - בר"ה) ובשופך מעט מים דרך החלון מצדד בשו"ת רע"א סי' כ להקל שאין בו משום זורה, ובמשנ"ב מצדד שאף הרמ"א מתיר בזה, שרק בגדולי קרקע יש איסור זורה, ואדם נקרא גד"ק ע"כ הצריך לזוהר שלא יפזר הרוח את רוקו, אבל מים לא הוי גד"ק, עי"ש בבה"ל בסוסי' שי"ט.

לסעודה (תקדו"ש ב); ברירת הנ"ל לצורך אחרים האוכלים עמו (תקדו"ש ב); ברירת
 הנ"ל לצורך בהמה לצורך אכילה מידית (תקדו"ש ב); בהנ"ל בטעה, ובירר יותר ממה
 שצריך לסעודתו, ונשאר מברירתו גם לאחר הסעודה (תקדו"ש ב); ברירת אוכל שפסלתו
 מרובה מהאוכל (ב ותקדו"ש); בהנ"ל טלטולו בשבת (ב ובתקדו"ש); ברירת קליפת
 אגוז וטלטולו בשבת (תקדו"ש ב); ברירה — אם איסורו הוא דוקא בדברים נפרדים
 שנתערבו, או אף בדבר הדבק לחבירו שבא להפרידו (תקדו"ש ב); ברירת דגים מדגים
 באופנים המבוארים בסעיף ג' ובתקדו"ש שם, והיינו: דג אחד הי' חי לפני הבשול,
 והשני מת; חתיכה אחת נקדחה לפני הבשול; חתיכה אחת היתה מבושלת, והשני
 צלוי; ברירת חתיכה (מהרבה חתיכות שמהרבה עופות); ברירת דג — כשחתיכה
 אחת היתה ממולאה, והשני היתה צלוי ושתייהן היו ממין דג אחד (תקדו"ש ג);
 ברירת דובדבנים (השחורות מתוך אדומות) (תקדו"ש ג); ברירת עוגות שמן מתוך
 עוגות דבש (תקדו"ש ג); ברירת פרודי מצות הגדולים מתוך הטחונים (תקדו"ש ג);
 בברירה כשצריך לאכלו באותה סעודה, מה פירושו האם פירושו שצריך לאכלו מיד
 ממש, או די לאכלו בסעודה שמיסב בה מיד (תקדו"ש ג); ברירה, אי יש בגוף, וכן
 במין אחד (ובזה, אי מותר לנקר חלב ביום טוב (תקדו"ש ג); ברירת אוכל מאוכל
 כשרוצה רק באחד מהם (ג); בהנ"ל ברירת חתיכות הגדולות מתוך הקטנות (ד); ברירת
 בגד מבגד, או כלי מכלי (ה) וכן עצים או צמר יפה מאינו יפה (תקדו"ש ה); ברירת גדולות
 מתוך קטנות, לאכלן לאחר זמן, מה דינם (תקדו"ש ד); ברירת לחולה, אי מותר לבריא
 (תקדו"ש ד); ברירת תפוחים מתוקים מחמוצים (תקדו"ש ה); ברירת דגים מהעצמות, בשעת
 אכילתם (תקדו"ש ו); ברירת והסרת העצמות הנ"ל, לצורך אכילת התינוק (תקדו"ש ב ו);
 ברידה במזלג, אי נחשבת לבורד בכלי או דינה כבורד ביד (תקדו"ש ו); ברירת גרעיני
 האבטיח, שנכון ליקח לפיו מהאבטיח, ולרוק את הגרעינים (תקדו"ש ו); בעלי מסעדות
 יבדדו ויחלקו את הדגים, כל מין ומין בצלחת מיוחד מערב שבת, ולא כמנהגם לבררם
 בשבת בבוקר (ז ותקדו"ש); ברירת הקליפות מתוך השומשמיין (תקדו"ש ו); ברירת החלמון
 מן החלבון על ידי כלי (כה); בהנ"ל על ידי עירוי מקליפה לקליפה (כה); בהנ"ל בידו (כה);
 בהשארת השמרים שבשולי הכלי, איך יתנהג (כו); גבון החלב (על ידי נתינת מיץ קיבה
 לתוכו וכדומה), וחיבוצו (כב); דיני אמירה לעכו"ם, והשתמשות בעכו"ם בשבת, תמצא
 בסוף הכלל הזה (לא-מא); הסרת הזוהמה או השומן שעל המרק (י); הסרת חתיכות דגים
 שמונחות על המין שרוצה לאכול עכשיו (י); הסרת הלכלוך (שמדוב הטובלים) שעל גב
 מי המקוה, בשבת בבוקר (תקדו"ש ו); האכילת דבד מוקצה בידים, לתינוק, בשבת (תקדו"ש
 ו); הוצאת זבוב שנפל בין או במרק (על ידי שפיכת מעט מרק או יין (יב); הוצאת
 הנ"ל כשהוא חי (תקדו"ש שם); הפרשת החמאה מחלב החמאה (כב); הפרדת אגוזים
 ושומשמיין מן הדבש (כג); זכוך החרדל שבמסנת על ידי שפיכת ביצה (תקדו"ש כה);
 חתיכת חלק המעופש והנרקב שבאוכל, (סמוך לאכילה) (ח); חבוץ חלב (כב); ליקוט פירות,
 שנפלו בהם צרורות או עפר (כו); ניפוח קש הצף על פני מי שתי' (תקדו"ש יב); נתינת
 שמרים (בשבת), לתוך משמרת המתוחה על פי הכלי מערב שבת (יט); נתינת מים על שמרים
 בשבת (יט); ניקוד חלב ביום טוב — תקדו"ש ג); סנון מים או יין צלולים (שיש עליהם
 קסמים או קמחין) במשמרת (יג); סנון יין שרוב אנשים שותים אותו בלי סנון, אבל יש
 בו מעט שמרים (טו); סנון הנ"ל כשהיין לבן, או סנון מים (טו); סנון יין העכור קצת,
 ואין דוב אנשים שותים אותו בלי סנון (טז); סנון יין העכור לגמרי (טז); סנון יין העכור
 קצת, שאין דוב אנשים שותים אותו בלי סנון, והמסנונו הוא איסטניתי (תקדו"ש טז) סנון
 משקה שקדים (תקדו"ש יג); סנון יין מצמוקים (תקדו"ש יא); סנון שומן או עור החלב
 מהקפה (תקדו"ש טו); סנון בכפיפה מצרית (היא כעין סל) (יז); סנון בכלי העשוי כנפה
 (מסנת) (יז); סנון מים מתולעים (תקדו"ש טז); סנון הנ"ל בסודר, וההבדל שיש בזה בין
 סודר המיועד לסנון ובין סודר שאינו מיועד לכך, ובין יין לבן ובין יין אדום (יגיד); סנון
 יין בזמן שתוסס (כ); סנון היין הנ"ל כשהוא עב כל כך עד שאינו דאוי לשתי' בלי סנון
 (כ); סנון על ידי תחיבת קשים וקסמים בפי הכלי (כא); סנון על ידי הנ"ל כשהקשים נתחבו
 בפי הכלי מערב שבת (תקדו"ש כא); סנון נסיוב החלב מהגבינה (כב); סנון חומץ שהתליע

ויין שיש בו יתושים, (על ידי שנוי) (כ בתקדו"ש); סנון חומץ עב (תקדו"ש כ); סחיטת ענבי או תפוחי בוסר (כח); עירוני קפה משמריו (יא); קיעור הסודר (יח וכלל לח מח); קטניות פירות או ירקות שיש בהם מתולעים מעופשות או שמעורבות בהם צרורות (ח); קליטת השמנת מעל החלב כשרוצה לאכלו מיד (יא ובתקדו"ש); קליטת הג"ל ברוצה לאכלו בכף (תקדו"ש יא); קריעת הנייר הדבוק בעוגות (בקרעו סמוך לאכילה) (תקדו"ש ב); קליפת תפוחים וגרעיני שזופים (לצורך אחר זמן) (כד ותקדו"ש א); ריסוק חלות דבש כדי להוציא את הדבש מהשעווה (כח); שתיית מים מתולעים (כט); שבירת השום, בשכח להסיר קליפתו העליונה מערב שבת, וכן הסרת הקליפות שנשרו והן מעורבות עם השומים (תקדו"ש כד); שימת הפסולת המעורבת באוכל לתוך המים כדי שהפסולת תצוף ותעלה על המים (ט); שימת תפוחי אדמה במים, להסיר העפר שעליהם (ט בתקדו"ש); שפיכת מים צוננים בתוך תבשיל חם (כדי להציף את החלב שנפל לתוכו) (תקדו"ש י); שפיכת מים לתוך השמרים הנתונים למשמרת מערב שבת (יט); שפיכת חלב חמאה מן החמאה (כב); שנוי בסנון יין צלול.

א. מלאכת ברירה היא מאבות מלאכות, שבמשכן בררו את הפסולת שהיתה בסממנים, ושיעורו לחיוב הוא בכגרוגרת, וחמשה מיני בורר יש, והנני לבארם: א) הבורר פסולת מתוך אוכל לעולם חייב, אפילו בכוררו ביד אחת כדי לאכלו מיד א.

תקון דוד ושואל

א) שבת עד: ת"ר היו לפניו אוכלין וכו' עי"ש בכל הסוגיא, ופי' רש"י, ובתוס' בדבורים המתחילים מתקיף, והתניא, היו לפניו שני וכו', ולא ידענא, ובר"ח שם, ובתוס' רי"ד, בספר המכריע סי' כג (ובמה שציין למהד"ג בפ' תולין), וברשב"א שם, ובעבה"ק, ובפי"י וברש"י שם עד, ד"ה וכי מותר לאפות ובפי' המשניות להרמב"ם על המשנה שם וברשב"א הג"ל ובמאירי, ובירושלמי פ"ז דשבת ה"ב (דף מט:); א"ר יודן יש שהוא בורר צרורות כל היום ואינו מתחייב, (ועי' בזה בא"ט ה"ז בבורר), וברי"ף ובר"ן שם עד, וברא"ש שם, וברמב"ם ח יב ובמגיד משנה, ובטור שיט ובב"י, וכן ברמב"ם ח יג, ובאו"ח שיט א—ה, וטעם חיוב ברירת פסולת מתוך אוכל, משום שזה היא דרך ברירת דבר בחול — כדי לנקותו מן הפסולת, לברור את הפסולת מן האוכל, וכ' ברמב"ם שאפי' בוררו ביד "אחת" ג"כ חייב, וכ"ה בחי"א בכלל טז, ויש שלא גרסו המלה אחת, והרבותא כאן הוא שאפי' בידו — שבאוכל מתוך פסולת מקילים בזה, אם כוונתו לאכלו מיד הכא בפסולת מתוך אוכל חייב אפי' בכה"ג. ועי' ש"ע הרב שיט א, והשיעורים שבאלו כ' בתוספתא פ"ג דשבת "הבורר, הטוחן, המרקד, הלש, והאופה לאכילה — כגרוגרת, לבהמה — כמלא פי הגדי, לצבוע בו בגד כשיעור לטומאתן כך שיעור להוציאן", ועי' עוד בתוספתא פ"י ה, (ועי' בא"ט בבורר ה"א שכ' אחד הבורר צרורות ואבנים וכו' מתוך התבואה וכו' בידו, ואחד הבורר בכלי המיוחד לכך וכו' בין שהאוכל דק מהפסולת וכו' ובין שהפסולת דק מהאוכל וכו' הר"ז אב וכו' ועי' ג"כ הל' ד שם שדעתו שהתלמוד שלנו חולק על הירושלמי הג"ל וסובר בהבורר פסולת מתוך האוכל שחייב עליו אפי' בלא בירר כל הפסולת שבו, ועי' בזה במ"ז שיט ס"ק יג, וכ' עוד שם בא"ט בהי' בו פסולת מיעוט שרוב בנ"א אין

ב. הבורר אוכל מתוך פסולת, ובוררו בנפה וכברה חייב, ולבררו בשאר כלים אסור מדברי סופרים אפילו כדי לאכלו מיד, ולבררו בידו (ויש שכתבו שדין לקיחת המאכל במזלג הוא כדין לקיחתו בידו, ולא כדין בורר בכלי) כדי לאכלו מיד בסעודה הסמוכה, מותר לכתחלה, אך זה דוקא כשהאוכל מרובה על הפסולת, אבל כשהפסולת מרובה על האוכל, אפילו למלטל את התערוכת אסור משום מוקצה כמבואר בתקון דוד ושאלב.

תקון דוד ושאל

מקפידים עליו שמותר לו לברור „האוכל” וכו' אבל לא יברור הפסולת מתוך האוכל — וכו' שקרוב בעיניו שחייב בזה, עי"ש).

(ב) ע' ביצה יד: במשנה הבורר קטניות וכו' ובגמ' תניא א"ר גמליאל וכו' ובפדש"י ותוס' שם, ובשבת קמב: ובתוס' ד"ה הבורר ובד"ה שאוכל בשבת, וברמב"ם ח יג, ובפרק ג מהלכות יו"ט הט"ז ובכ"מ שם ובמ"מ ובהגמ"י שם אות נ, וברשב"א בעבוה"ק שאר א ה, ובטור שיט ובב"י ובב"ח ושם באו"ח ובא"ר ובפמ"ג וסי' תקי באו"ח ובמג"א שם.

והנה הבורר אוכל מתוך פסולת, ובוררו בכלי שדרך לבררו בו חייב, אפילו בבורר אוכל מתוך פסולת — שכך דרך הבורר שלפעמים כשנקבי הכברה קטנים והאוכל גם, הוא בוחר ובורר את האוכל, ואם הנקבים גדולים הוא מהפך ובורר את הפסולת, לכן — אין הבדל בזה — ואיזה מהם שבוחר יש בו מן החיוב, וכל זה שחייב הוא רק בבורר בנפה וכברה, אבל בקנון ותמחוי אסור רק מדברי סופרים (קנון — זה כלי שרחב בצד שנותנים בו את התבואה, וכשמנענעים אותו, התבואה נופלת דרך פיו הצר שבצד השני — והפסולת נשארת בכלי, ותמחוי — הוא קערה גדולה, ועיקר מלאכת ברירה נעשית רק בנפה וכברה).

ומה שכתבנו בפנים שמותר לברור האוכל מתוך הפסולת כדי לאכלו לאלתר על ידי מזלג עי' בזה במשנ"כ סי' שי"ט ס"ק סו שכ' ודע דבתוספתא וכו' מחבץ וכו', ור"ל להפריד בכף מאכל עבה וכו' משום דדרך אכילה כך הוא עי"ש (ועי' גם משכ"ת בשעה"צ (שכ' שמה שכתוב בש"ע הרב שאם דעתו לאכול מיד ששרי היינו כשמערה מכלי לכלי) ששם נראה שדעתו שבכף דרך ברירה היא, שם ס"ק נח), ועי' ג"כ בשו"ת מנחת יצחק סי' עו שהב"ד וכו' ג"כ להתיר משום שהמזלג ל"מ לברירה, ושהוא בא רק להגן על הידים ועל המאכל מזיהום, והביא שכך איתא גם בחזו"א, עי"ש, וכ"ה בקצות השלחן ס"ק ג. סי' קכט שכ' אבל באוכל לח וכו' מותר לברור עי' כף (או מזלג) כמו שמותר לחתוך הירק בסכין, וכמו שמותר לקלוף פירות בסכין כדי לאכול לאלתר, ואעפ"י דשלא לאכול לאלתר אסור, (וזה שלא כהמשנ"ב שיט ס"ק סב שלא התיר בכף עי"ש), וכ"כ בשו"ת אגרות משה סי' קכד.

ג. הבורר אוכל מאוכל והם שני מינים, כגון שני מיני דגים, אותו המין שרוצה לאכול מיד הוי לי' אוכל, והשני פסולת, וצריך לברור את המין שרוצה לאכול, ולא את שאינו רוצה, שהוא הפסולת, ואפילו המין שרוצה בו אין לברור, רק כשכוונתו לאכלו

תקון דוד ושאל

ועי' בש"ע שיט ג ובש"ע הרב שם, והו"ד בנו"י ח ב, שהבורר אוכל מתוך פסולת בידו להניח (אפי' לבו ביום) ואינו בוררו סמוך לסעודה ממש, נעשה כבורר לאוצר וחייב, אבל כל שהוא סמוך לסעודה ממש, מותר לברור לצורך כל אותה הסעודה — ואפי' לאחרים המסובים עמו, שם ס"א, (ואפי' כשהוא אינו אוכל עמהם כלל, זכור לאברהם) ג"כ מותר לברור, (וה"ה שמותר לברור לצורך הבהמה לצורך אכילה דמיד, מ"ז ס"ק ה), ואם נשתייר מברירתו עד לאחר הסעודה אין בכך כלום, ובלבד שלא יערים, שם ש"ע הרב, ובש"ע, ועי"ש בט"ז ס"ק ג בשם הטור וכ"ד ש"ע הרב בקו"א בסי' תקי וכ"ש, חי"א ושלחן ע"ש, והו"ד בנו"י ובתוס"ה, שמותר לברור רק כשהאוכל מרובה על הפסולת (וכך הבאתי בפנים) אבל במ"ז שי"ט ג כ' שאפי' כשהפסולת מרובה מותר לברור את האוכל דוקא, וכ"כ בלבו"ש בציונו על הט"ז שם, ועי' בבאה"ט.

ועי"ש בט"ז ס"ק ג והו"ד בכ"ש שבאגוזים שקדים ולוזים המפוצחים ומעורבים גרעינים עם קליפתם — מותר לברור מהם את גרעינם, ואין חוששים משום איסור בורה, משום שקליפתם היא רק כשומר לפרי ואינם נחשבים כפסולת, ועי' בסדור הרב (ובק"א בהש"ע לח"א בהלכתא דבתא לשבתא) שכ' שטוב למנוע מלאכול אגוזים וכו' אא"כ הוציאם מקליפתם מע"ש שאף שבעוד שהפרי מונח בקליפתן מותר להסיר קליפתו בידו, אבל לאחר שהוסר הקליפה ומונחת איזה חתיכת קליפה בין האגוזים, חייב משום בורר פסולת מתוך אוכל, וצריך לברור הפרי מהקליפות ולא יגע בהקליפות כלל, ואפי' אם הקליפות מונחות לבדן אסור לטלטן, משום מוקצה, וקשה להזהר בכל זה.

ועי' במאורי אור הו"ד בא"ח שיט ב ובמנ"ש שמה שאסרו לברור את הפסולת זה רק כשמעורב עם האוכל, אבל לחתוך המעופש והנרקב לכ"ע אינו אלא כקליפת תפוחים והסרת העצמים הדקים מן הדגים שמותר סמוך לאכילתם (ואפי' לקרוע את הנייר הדבוק בעוגות — צדד להתיר מה"ט בשעת אכילתו) ועי' בזה בסעי' ה, וכ' עוד שם במנ"ש שם ס"ק סט בשם ס' בית מנוחה והמאירי שבורר לא הוי אלא בדברים נפרדים שנתערבו (ועי' בזה במג"א סי' שיט ס"ק טו ולקמן בתקון דוד ושאל על ס"ג) אבל דבר הדבוק לדבר אחר ובא להפרידם, זה לא מקרי בורה, ולכן העלה להתיר לקלוף תפוחים בשבת אפי' להניח, דלא כמ"ש במג"א שכא סוף ס"י והמנ"ש סיים ע"ז שלמעשה ראוי להחמיר היכא דאפשר (ועיין לקמן בעניני העצמות הדקות שהזכרנו כאן איך להתנהג באכילתם בשבת, ושיש מדקדקים שבביל זה לאכול רק דגים ממולאים בשבת).

מיד, וצריך לאכלו מיד, (ובזה יש להזהר אפילו כשהחתיכות גדולות וניכר היטב כל מין מחבירו) ג.

ד. בברירת אוכל מאוכל (אפילו משני מינים), מותר לכתחלה לברור משניהם יחד הגדולות מן הקטנות (או איפכא) כדי להאכילם בסעודה הסמוכה.

תקון דוד ושאול

ג) עי' שבת עד. ותוס' ד"ה היו לפניו שני מיני אוכלין ובפי' ר"ח שם, ובירושלמי פ"ז ה"ב (מט'): בירר אוכלים מתוך אוכלים חזקי' אמר חייב וכו' ורמב"ם ח יג ובמ"מ שם, וברא"ש ובתרומת הדשן והו"ד ברמ"א באו"ח שיט ג. ועי' טור שם ומג"א ס"ק ד, וכו' שם בא"א ס"ק ה שי"ל שדובדבנים שחורות ואדומות — אם הם חלוקים בטעמים ובשמים — או עוגות שמן ועוגות דבש, הם שני מינים, עי"ש, ועי' ח"א טז ה שאם בישל שתי חתיכות דגים ממין א' אבל דג א' הי' חי לפני הבשול והשני מת, או שחתיכה אחת נתבשלה כראוי והשני' נקדחה, או שחתיכה אחת נתבשלה והשני' נצלה, או שהיו לו הרבה חתיכות מהרבה עופות — שאז צריך לברור האוכל מתוך הפסולת ועי' שם במ"ז ס"ק ב שאפי' במין אחד של דגים — אם חתיכה אחת היתה מבושלת והשני' ממולאה — שהן נחשבות לשני מינים, עי"ש עוד.

ועי' מג"א תק ס"ק יב שמותר לנקר חלב ביו"ט ואין בו משום בורר משום שזה לחודא קאי וזה לחודא קאי, או שי"ל שהוא מין אחר ורק ארי' רביע עלי' (והו"ד במא"מ וכו' שי"ל עוד שאין איסור בורר אלא בשני גופים מעורבים כמ"ש המג"א בס"י שיט ס"ק טז בענבים נסחטים שבמין א' לא שייך בורר שכמו כן י"ל שבגוף א' לא שייך בורר, אבל מקשה על זה מהרבה מקומות, עי"ש בברירה אות ד) ובדבר שצריך נטילה (עי' יו"ד קה ה שכו' שם בד"א שאין הצלי אוסר אלא כדי נטילה וכו') ג"כ יש לומר לפי הנ"ל שאין בו איסור בורר משום שהם נחשבים כמין אחד, ועי' ג"כ בשו"ת בית שערים בח' או"ח סי' עד, ובמא"מ בברירה אות ג.

וכ' במג"א תקד ח שפרורי מצות הגדולים אסור לברור מתוך הטחונים, וכו' ע"ז המ"ז כאן טעמו, בדרך אפשר, שלפי שרוצה לעשות מהם כדוריים, וא"א לעשותם כשיש בתוכם חתיכות גסות, ודע שמה שמוזכר בתנאי ברירה שאין לבררו רק בצריך לו לאותה סעודה שדעת התוס' ירושלמי שצריך לאכלו מיד ממש, ושכן מוכח מהירושלמי, אך ברמ"א כ' שכל שמה שבורר לצורך אותה סעודה שמיסב בה מיד, מקרי לאלתר, וכו' המשנ"ב ע"ז שנ"ל שאין להחמיר בזה דדברי הרמ"א יש להם מקור מש"ס שלנו כמו שהוכיח א"א דו"ז בביאור הגר"א, עי"ש.

ד) כ' בתה"ד שאין איסור ברירה אלא בשני מינים — שכך איתא בגמ' היו לפניו ב' מינים (שם שבת עד.) והו"ד התה"ד ברמ"א שיט ג.

ה. הבורר, בכל דבר, מין מחבירו, אפילו למשל בגד מכגד, או כלי מכלי וכדומה, הבגד שהוא רוצה (להשתמש) בו עכשיו נקרא אוכל, והשני נקרא פסולת, וצריך לברור את המין שרוצה לקחתו עכשיו, והשני ישאר על מקומו, ולא להיפך.

ו. נמצא מזה שלברור אוכל מאוכל צריך להיות בו ארבעה תנאים, א, שיהי' האוכל מרובה על הפסולת, ב, שיברור דוקא את האוכל מתוך הפסולת, ג, שיבררו ביד ולא בכלי, ד, שלא יבררו רק סמוך לסעודה, מה שצריך לסעודה שהוא אוכל עכשיו.

תקון דוד ושאל

והט"ז שם ס"ק ב חולק על דברי התה"ד, והתוס"ש והא"ר והפמ"ג שם השיגו על הט"ז, וכ' בא"ר שם שמ"מ מהירושלמי (פז ה"ב — דף מט:): לפי חזקי' שסובר ששייך ברירה אפי' בעיגולין וכו' אפי' רמונים מן גוא רמונים יש ראי' לדברי הט"ז, ועי' בא"ט שכ' שנראה שהגמ' שלנו חולק על הירושלמי, (ועי' ג"כ מ"ז ס"ק ג) ובאם החתיכות הגדולות לא היו כ"כ טובים כהקטנות כגון שנקדחו (כמו שמבואר לעיל בס"ג) צריך לברור אותן שהוא רוצה לאכול עכשיו, וכ' בט"ז ס"ק ב, וכ"כ בא"ר שמ"מ נכון שלא יברור (אפי' במין א) ואפילו בגדולות מתוך הקטנות רק מה שרוצה לאכול עכשיו, ואם עבר וברר עי' א"א שיט ס"ק א שכ' בבירר אוכל מתוך פסולת אסור המאכל באותו שבת, ובשני מיני אוכל כ' שצ"ע, (ועי"ש שהבורר לחולה אסור להאכילו לבריא, עי"ש), ובבורר אוכל מאוכל עי"ש מ"ז ס"ק ג הנ"ל שלא מקרי בורר, (ועי"ש עוד שכ' בבורר מאכל במקום שאסור, נאסר המאכל, ועי' עוד במג"א תקד ס"ק ט, ועי' בש"ע הרב סי' שיט ס"ד ובסעי' ו, ועי' מה שכ' ע"ד בזה בקצות השלחן בסי' קכה ס"ה).

ה) שבת עד: א"ר האי מאן דעביד חביתא וכו' ופרש"י שם בד"ה שבע חטאות, ובתוס' ע"א ד"ה היו, והו"ד בט"ז שיט ס"ק יב ומ"ז שם. וכן אסור לברור עצים או צמר יפה מאינו יפה, ועי' מ"ז ס"ק ב שכ' בתפוחים מתוקים וחמוצים אפי' כשהם ממין אחד, אם הוא שונא החמוצים הו"ל לדידי' כפסולת, אבל כשיש אתו אחרים שאוהבים אותם, אז מותר לבררם לצרכם, וכ' בנז"י (סי' ח ס"ז) בשם הט"ז שגם בכלים צריך לברור הכלי שצריך לו להשתמש בו מיד, כבשני מיני אוכלין, (ועי' אור שמח (שבת פ' ח ה' יא) שצדד להעלות שאין בורר בכלים או בספרים או בבגדים), ועי' עה"ש שיט ט — י שכ' בדבר הניכר הרבה לעין הרואה לא שייך ברירה וכו' שאין זה ברירה אלא נטילה בעלמא וכו' והשני, שהרי בשעת אכילה יכול ליטול אוכל מתוך פסולת וכו' וממילא דבכל הדברים שאנו צריכין כעת וכו' הוי כשעת אכילה וכו'.

ו) עי' א"ט ה"ה ובכ"ש בבורר, ובענין אכילת דגים שיש בהם עצמות עי' בס' חמדת ישראל בקונט' נר מצוה במלא' שבת שצדד להתיר באכילתם

ז. ראיתי בעל מסעדה, שמספיק מזון למעודות גדולות וחגיגות שונות, שבשל דגים ממינים שונים, והביאם לבית הכנסת בערב שבת, ושם אותם במקרר בקערה אחת גדולה, ובשבת לפני התפלה טפל בכרירת כל מין ומין לבדו, שיהיו מוכנים לקידוש שלאחר התפלה, וצריך לעורר בעלי מסעדות שלא נכון לעשות כך.

תקון דוד ושאול

עפ"י דברי הגרע"א סי' כ (שאין בהם בורר משום שאינם גד"ק, ושעל פי הרוב האוכל בורר פחות משיעור ואכלו, ואח"כ בורר השאר ואכלו וכן הלאה, ולדעת כמה פוסקים ח"ש אינו אסור מה"ת במלאכת שבת (ועי' בזה גם תפא"י פ"א סוף מ"א (בועז אות ד), והגה' אשר"י על הרא"ש שבת עד שכ' ומ"מ אסור מה"ת כמו שהארכתי בזה בכלל ה בס"א בתקון דוד ושאול, ועי' פנ"י שם ד"ה מה, ובשו"ת בנין ציון ח"ב סי' קיג), ובפרט לדעת המכריע שגם פסולת מתוך אוכל מותר כשאכלו לאלתר, וגם יש לצרף דעת הברכ"י שבשעת אכילה ממש כשמוכרח להסיר את הפסולת, כי הפסולת מעכבתו באכילתו — מותר לכל הדעות שאין זה דרך ברירה, ויכולים לצרף גם דעת הטור בסי' שיט שבמקום שיש טורח יותר גדול לברר את האוכל מבררים את הפסולת, (ואף שהפוסקים חולקים ע"ד מ"מ לצירוף מהני) ועי' ג"כ בא"א שכא ס"ק ל שכ' שמיד לפה אין איסור בורר, ובמגן אבות כ' שיש לקחת את האוכל בימין, ולהפריש את האוכל, אבל לא יקח את העוקצין כדי שלא יהא בורר פסולת מתוך האוכל, ועי' בשו"ת מנחת יצחק סי' עה, ובס' מנחת שבת פ ס"ק סב, ובצ"צ החדשות שיט ד, ועי"ש להלן במש"ש בד"ה ושטה ד וכו' והנה לענין האוכל דגים מלוחים בשבת הנקראים הערינג וכו', ועי' בתל"ד בסי' שיט שכ' שאף שלוקח את הפסולת וזרקו, מ"מ כיון שהאוכל נשאר בידו — זה נקרא אוכל מתוך הפסולת, ועי' ג"כ במנ"ח דף קלא, ובשה"מ דף קסב: ובכנף רננה סי' כו, ובבירר העצמות לצורך תינוק, שיוכל התינוק לאכול הדגים — עי' בבאה"ט שיט ס"ק ב בשם מהרי"ט צהלון, ובבה"ל שיט ס"ד ד"ה מתוך אוכל שכ' למצוץ מעט כל עצם לפני שמשליכו, וגם המברר לתינוק יכול לעשות ע"י מציצה כזו, כ"כ במני"צ הנ"ל (ועי"ש סי' עו שכ' שבמקום שצריכים לאכול ביד מותר לאכול גם במזלג (עי"ל ס"ב), שמה שלוקחים את האוכל במזלג, הוא לא משום ברירה — שהמזלג לא מועיל לברירה כלל — והוא משתמש בו רק שלא לזהם את המאכל ושלא ללכלך את הידים, וכ"ה בשם חזו"א ועוד להתיר) ובענין האכלת תינוק מדבר מוקצה בידיים בשבת עי' במג"א שכח ס"ק טו שמתיר בא"א באופן אחר ועי' א"א שם, ובא"ט בבורר שמתרץ דבריו בטטו"ד, ובענין הסרת הלכלוך שמרוב הטובלים, שע"ג מי המקוה בשבת בבוקר (ואם יש בזה איסור בורר), עי' בשו"ת חלקת יעקב סי' לט שצדד לסלקו לצדדין (שלפי דעת הפוסקים שבדבר שיכולים לשתותו כך בלי סנון, מותר לסנונו ע"י שנוי, וכאן ג"כ האינם מפונקים יכולים לטבול במי המקוה כמו שהם, מש"ה יש להתיר ע"י השנוי של סלוק לצדדין,

ושיזוהרו לברר את הדגים מערב שבת, וכבר הזהיר על ענין כזה
א"א זקני בספרו שני לוחות הברית דף צט (במסכת שבת) ז.

(לסדר וישב)

ת. צריך לזוהר בקטניות פירות או ירקות שיש בהם מתולעים,
עלים שהתעפשו או שהרקבו (או פירות ואפונים שנתערבו
בהם עפר או צרורות), שיברור דוקא את האוכל שבהם מתוך הפסולת

תקון דוד ושאל

ועוד כ' שיש לצרף דעת הר"י אבולעפיא הו"ד בבאה"ט שיט ס"ק ב
שלהרמב"ם ביד ולאחר מותר אפי' בפסולת מתוך אוכל, ובש"ע הרב
מבואר שההיתר לאחר הוא גם בשאר דברים שאינם אוכלים, (ועי' סוף
ס"ק ה בתקון דוד ושאל), וכמו שבשעת שתי' מותר למנוע הפסול מלבא
לתוך פיו כ"כ כאן כיון שהוא בשעת טבילה — מותר לסלקו ביד, וכ'
שיקח הרבה מים — ביחד עם הלכלוך — בידו, ויסלקם לצדדין — כמ"ש
בט"ז סוף סי' שיט. וסי' תקו שישפוך קצת משקה עם הזבוב שנפל לכוסו. —
וצריך ג"כ לעורר את האוכלים אבטיח בימות הקיץ — שהמנהג הוא
להסיר מתוכו את הגרעינים לפני שאוכלים אותו — שבשבת לא יעשו כך,
משום איסור ברירת פסולת מתוך אוכל, אלא יקח לתוך פיו מהאבטיח עם
הגרעינים שבו, ואח"כ ירוק הגרעינים שבאופן זה הוא בורר אוכל מתוך
הפסולת — שמותר בשעת אכילה.

ז) עי' בתוספתא פי"ז מ"ו (כפי שהעתיקה הרשב"א — ועי' ג"כ
במשנ"ב שי"ט ס"ק יב — והובא דברי התוספתא בא"ט בהזורה ה"א ס"א
ס"ק ב) שמשמע שם שאפי' במין א' שייך ברירה, וכשרוצה בברירת שניהם
או חייב לפי התוספתא על ברירת כל מין ומין שכ' שם נתערבו לו פירות
בפירות בורר ואוכל, בורר ומניח על השלחן, בורר ומשליך לפני בהמתו,
בוררן אלו בפני עצמן ואלו בפני עצמן — חייב, או שלקט מתוכן עפר
וצרורות חייב, וכ' בא"ט (שם) שמשמעת "אלו לעצמן ואלו לעצמן" היא
שרוצה בברירת שניהם, ולא שחפץ בא' יותר, ואעפ"כ חייב, וכן ג"ל
מהירושלמי שכ' הבורר אוכלין מתוך אוכלין וכו' א"כ גם מהירושלמי מוכח
שלעולם הבורר מין א' מתוך מין אחר חשוב בורר, וכ' שכך משמע ברמב"ם
ח יב, עי"ש בא"ט הנ"ל ובהל' ח"ט ובשבת עד, תוס' ד"ה היו ובבה"ל
שיט ד"ה היו לפניו ועי' גם בישועות יעקב בס"ק א. ועי' בקצות השלחן
סי' קכה ס"ו בשם שביתת שבת שאיסור ברירה היא רק בחתיכות רבות
מעורבות, ועי' א"ט בבורר ס"ק כה שאין איסור בורר בדבר גדול (או כגון
אגוז הצף במים) המונח במים שלחודא קאי, ורק בדברים המעורבים יש
איסור, וכ' שם ג"כ בטעם ההיתר בברירת מין א' מהרבה מינים שיש
בחמין (שאלינט) בכף שהיא כלי המיוחדת לאכילה ולא לברירה עי"ש כי
קצרתי.

(ולא להיפך), ושלא יברור רק מה שצריך לאותה סעודה שהולך לאכול, ולא יותר, (ואם עלי הירקות אינם מובדלים, והן בקלחתן, אז יסיר העלים המעופשות שמלמעלה, שהן נחשבות כשומרי הפרי, ודינן כמסיר קליפת הפרי, כדי לאכול את תוכה).

ז. אסור לשים אוכל ופסולת המעורבים, לתוך המים, כדי שתצוף הפסולת למעלה או שתפול למטה (היינו כשהפסולת היא מצרורות או עפר, שמטבע ככדים הם במשקלם ונופלים למטה) ט.

תקון דוד ושאול

ח שבת קיד: ודף קטו. יום הכפורים מותר בקניבת ירק וכו' "עיי"ש רש"י בביאור קניבת ירק). ועיין ברמב"ם שביתת עשור א ג ובמגיד משנה שם, ובמ"ז שיט ס"ק ג ד"ה הא שכתב שם שבהסרת העלין המעופשין אין איסור משום ברירה — שהוא רק כמתקן, וציין למ"מ הנ"ל, ועי' בירושלמי שם בזה, ובר"ן ובש"ג שם, ובב"י שכא מש"כ על הירושלמי דפ"ז דשבת בהקולף שום בשם רבינו ירוחם, שהביא דעות הסמ"ג, והסמ"ק, וסה"ת שדעתם כדעת ר"ח שהירושלמי אינו אוסר בו רק בקלפו להניח, ושכן דעת הג"ה פ' כב וכו' עיי"ש, ועי' בד"מ בזה בס"י תריא, ובא"ט בבורר הל' יז, ובא"א שיט ס"ק ח (וסק"ג), ובש"ע ס"א ומג"א ס"ק ג, ובח"א ובמשנ"ב שיט ס"ק ח ובבה"ל ד"ה מן העלים המעופשים שהביא דעת המג"א, והביא ג"כ דברי המ"ז הנ"ל (וכ"ה בשירי הברכה) שכשהעלים הם בקלחתם (כמו חסה וחזרת) שיסיר המעופשים כנ"ל, ועיי"ש שמותר להסירן גם בסכין, מ"ז ס"ק ג, וכ' בד"מ, ובברכ"י והו"ד במשנ"ב שא' האוכל יכול להכין גם בשביל האחרים המסובים, ועי"ל מה שכ' בזכ"ל בזה, וכ' במשנ"ב שאם כמה מינים מונחים יחד זע"ז בקערה, והמין שרוצה בו — לאכלו — מונח למטה, ורוצה להגיע להמין שלמטה ולאכלו, שיכול לסלק אותם שמונחים למעלה — כדי שיבא אל המין שלמטה, ועי' בבה"ל ד"ה לאכול מיד.

ט שבת קמ. אין שולין (שורין) את הכרשינין (עיין רש"י) ולא שפין אותן, ועי' פרש"י והרע"ב שם, ובפ"י המשניות להרמב"ם, ובמאירי, ועי' ירושלמי שכ' אין שורין וכו' משום בורר, ואין שפין אותן משום דש, ועי' בטור שיט ובש"ע ס"ח שכ' הטעם משום בורר ודלא כהירושלמי (וכ"ה בש"ע הרב שיט יא) ועי' א"ר שתמה עליהם, ועי' מג"א ס"ק ט, ובמשנ"ב שכ' שגם שאר מאכל בהמה כגון תפוחי אדמה אסור לתת במים כדי להסיר את האבק והעפר שעליהם, שם ס"ק כט, ועי' בשו"ת אגרות משה סי' קכה שצדד להתיר ברחיצת פירות המלוכלכים באבק, וצדד לחלק בין שרית דבר להציף את הפסולת שיש בו איסור, ובין רחיצת דבר, שרחיצת דבר לא אסרו, וכ' שצ"ע לדינא ושוב כ' שמה שראוי לרוב בנ"א אפי' כשהוא מכינו משחרית למנחה או ברוצה לאכלו לאלתר שיש להתיר, ועי' בזה

י. להסיר את הזוהמה במקפה (היא כף גדולה שטוחה, עשוי נקבים נקבים ככברה) וכדומה, מעל פני המרק, אסור, וכן אותם שאינם אוכלים השומן שעל המרק או שעל גבי התבשיל, מפני שמשמין, או בשביל סבה אחרת, אסור להם לקלוט, לערות או לשפוך את השומן שעל התבשיל לכלי אחר (וכן אסור לפרוש מפת נייר על גבי המרק שבצלחת או שבקערה, לספיגת השומן) משום איסור ברירה, ומותר רק במניח שומן עם התבשיל (או במערה (או קולט) גם מעט מן המרק עם השומן) י

תקון דוד ושאל

בקצות השלחן סי' קכה ס"ק טז שהתיר אף ברחיצת תפוחי אדמה ביד וכ' שלא אסרו רק בכלי, וכ' שרחיצת הנ"ל ביד דינו כהסרת קליפת הפרי שהתירי' סמוך לאכילה, ועי"ש שהביא ראי' לדבריו וכ' ששוב מצא ראיתו בס' פקודת אלעזר עי"ש. (ועי' שו"ת מחנה חיים סי' כז בח"ב (והו"ד בנז"י עה לה) שכ' בחלב שנפל לתוך תבשיל חם בשבת והחלב נתבטל שהי' ס' כנגדו, שהרמ"א הצריך במכירו גם להסיר את האיסור, והתיר המחנ"ח בזה לשפוך בו מים צוננים בשבת, להציף את החלב למעלה ולהפרידו מהמאכל, ועי' בזה גם בשו"ת לבו"מ ח"ב קה שכ' שבהיות שדינו של הרמ"א נאמר רק משום חומרא — ובמקום קלוקל המאכל יש שמתירים א"כ בשבת שא"א להפרידו משום איסור בורר, יכולים להתירו גם בלי תקון, ועי' מג"א תק ס"ק יד, ובסי' שי"ט ס"ק ב, ובשו"ת בית שערים או"ח סי' עד ועי' במג"א בסי' שכג ס"ק יד בתערובת יבש ביבש שכ' ביו"ד ק"ט ס"א בנתערבו חד בתרי במינו שיש מחמירין להשליך א, והתיר המג"א בזה להשליך חתיכה אחת משתי חתיכות בשבת — משום שאינו אלא חומרא) ועי' בזה לקמן לח טז, וכלל לב לט, ועי' עוד בזה בשמב"ה דף קיג, ובט"ז צח ס"ק ז).

י) בזה אפילו הרש"ז מודה שאסור — שכ' בסי' שיט יט אבל שומן הצף ע"ג התבשיל אסור לערותו כולו אפי' כדי לאכול התבשיל לאלתר מפני שהם שני מינים, והתבשיל שאוכל לאלתר נקרא אוכל, והשני (השומן שאינו רוצה לאכלו) נקרא פסולת, והו"ל בורר פסולת מתוך אוכל ועי' בדבריו בסדור ובדברי נחמי' סי' כא וב' בחי"א טז יט שצריך לערות בזה מעט מהרוטב (עם השמן), והביא זה דברי המג"א שיט טז ובא"א שם, ותו"ש וא"ר שם, ועי' גם בפמ"ג בפתיחה לתערובת ובריש סי' צח ועיין בא"ט ובמה שכ' במא"מ על דבריו, ועי"ל ס"ו בממ"ק בענין לכלוך שמרוב הטובלים, שע"ג מי המקוה בשבת — אם מותר להסירו, או שאסור משום בורר עי"ש. (ומו"ר הרה"ג מהרי"ט רב במ"ש בירושלים בעמ"ח ספר בי"ד כ' לדמות קליטת השומן ע"י מפית נייר לדינו של הרמב"ם שבת זו ו הלוקח חלב ונותן בו קיבה כדי לחבצו הר"ז חייב משום תולדת בורר).

יא. הקולט את קרום השמן (הנקרא זבדה) העולה על הקום (חלב החמוץ), או את השמנת שעל החלב, ישאיר מעט מן השמנת על גבי החלב, משום איסור ברירה, וכן הדין במערה קפה משמרו שכושולי הסיר, שצריך להשאיר מעט מן הקפה על השמרים, ויש מי שאומר שרק כשרוצה לשתות את הקפה (או לאכול את השמנת) בזמן מאוחר, שרק אז צריך להשאיר מעט, אבל ברוצה לשתותה (או לאכול את השמנת) תיכף, אז אין צריך להניח ממנה כלום, ואם רוצה לאכול רק את הקום שמתחת לשמנת (ולא את השמנת שמלמעלה), אז גם לדעה זו צריך להשאיר מעט מן השמנת עם הקום יא.

יב. נפל זכוב לתוך כוס יין או מרק, לא יוציאנו בלבדו, משום בורר פסולת מתוך אוכל, אלא יקח מעט מן המרק או היין אתו, ויש מחמירים שלא להוציא את הזכוב בכף אפילו כשנוטלו

תקון דוד ושאל

(יא) עי' במקור הדין לקמן סכ"ז ובאו"ח שיט יד במערה יין מהשמרים שכשמתחילים הנצוצות הקטנות האחרונות הנשופות באחרונה לירד — היינן הטפות הקטנות המטפטפות כשנפסק הקלוח — יפסיק מלערוטן ויניחן עם השמרים, וכ' במג"א בסי' תקי יג שהקולט את השמנת מהחלב — צריך להניח מעט עם החלב, או שיניח קצת מהחלב עם השמנת — וזה דוקא בצריך לה לבו ביום, שאלא"ה הרי הוא מכינו לצורך חול, ואם חושש שתתקלקל השמנת ותפסד — אז מותר לקלטה ע"י עכו"ם, וכ' בחי"א ובמשנ"ב שגם כשא"י קולטה צריך לזוהר שלא יקלוט השמנת בצמצום), ודברי המג"א הנ"ל מובאים בבאה"ט שם יז, ובכ"ש ובמשנ"ב ס"ק סב, אבל בש"ע הרב שיט יח כ' שאין צריך להניח מעט מן השמנת עם החלב רק כשצריך לאכלו בו ביום, אבל כשאכלו לאלתר אינו צריך להניח מעט מן השמנת עם החלב — שאין איסור ברירה באכלו לאלתר, ואין בוררו בכלי (היינו ע"י סדור או כפיפה וכיו"ב) והם מין אחד, ועי' חי"א טז י ובתוס"ח שם אות ז שכ' שדעת האחרונים וגם דעת המג"א היא כדעת ש"ע הרב, ועי' גם בזה"מ כלל כ ז, ובמג"א סי' שיט ס"ק א ובא"ט בבורר ה"י אות יט, ובמסגה"ש פ ס"ק מג ועי' בקש"ע פ יח שנמשך אחר פסק החי"א, ומה שמותר לאכול את כל השמנת בדעתו לאכול לאלתר זה דוקא כשמערה מכלי לכלי אבל הקולטה בכף דרך ברירה היא ואסוד לדעת ש"ע הרב, (והובא במשנ"ב ס"ק סב ובשעה"צ ס"ק נח, וכן בעמודי השלחן), ועי' בקצות השלחן סי' קכה ס"ק סד שמגמגם קצת בדברי המשנ"ב, ומסיים מיהו כיון שאפשר לעשותו בלי חשש ולהניח מקצת השומן הכי עבדינו, ועי' בפמ"ג תסז ה שאם שכח לסגן היין מהצמוקים מע"ש שג"כ הדין שצריך להשאיר מעט עם הצמוקים, כמו שכתבנו, ועי' א"ט הנ"ל.

עם המשקה, ומתירים רק לשפכו מהכוס עם מעט יין וכדומה, (ועיין בתקון דוד ושאל כאן) יב.

יג. מים או יין שהם צלולים, אף על פי שיש קמחין (אבקת עובש לבנה, וכדומה, העולה על היין) על פני היין או שנפלו בם קסמים, מותר לסננם במשמרת (כלי שמסננים בה את השמרים והיין יורד זך וצלול), כיון שהם ראויים לשתי' גם בלי סנון יג.

תקון דוד ושאל

יב) או"ח שיט ט"ז ס"ק יג (ועי' בזה גם בבית מאיר או"ח שיט בשם מהריט"ץ, ובחז"א או"ח סי' נג) בשם הראב"ד, והו"ד בבאה"ט אות ב (ועי"ש גם אות י' שכ' בשם הלקט להתיר לנפח קסמין לצדדין בשבת) ועי' בש"ע הרב ובסוף ח"א בהלכתא רבתא לשבתא ובסדורו, שכ' שם שזבוב ושאר פסולת לא ינפח עליו ברוח פיו עד שיצא, ושאין לסמוך על ההיתר להוציא את הזבוב בכף עם קצת משקה עמו, כי יש בזה חשש חיוב חטאת ואיסור סקילה, ואין בזה תקנה רק לשפוך מהכוס עד שיצא הפסולת מתוכו, וכ"ה בנפל לקערה שיש בה רוטב, ומובא בתל"ד שיט כד, ובפסקי דינים צ"צ החדש כ' שהיות שהפמ"ג א"א שיט טו כ' סברא להחמיר אף בשופך את הזבוב עם משקה, לכן עכ"פ אין להקל יותר ממה שכ' הרב בסדור — דהיינו דוקא 'לשפוך את הזבוב עם מעט משקה' ולא להסירו עם משקה בכף, והתל"ד ג"כ הסכים עם דעת הרב להלכה — משום שהזבוב מוקצה, אבל כששפכו מן הכוס דינו כמנער, וכ' עוד שם בתל"ד בזה שאם הזבוב חי שצ"ע אם מותר לשים בכוס דבר שיעלה הזבוב עליו, ולהוציאו ע"י הדבר הנ"ל, והו"ד במנ"ש עח--עט, (וכ' בעמודי השלחן שם, בהסיר הזבוב בעצמו, שאסור לאכול המאכל בשבת, אפי' כשהסירו בשוגג). ועי' מנ"ש ס"ק עז שכ' בשם שו"ת הלכ' קטנות שהביא בשם עץ חיים שמי שתי' שיש עליהם קש או דבר אחר הצף על פניהם, שאין לנפחו לצדדין — בשבת — כדי לשתותו, משום איסור זורה, ועי' בבאה"ט שהבאתי בתחלת הס"ק הזה בשם הלקט, ולעיל בס"ו בתקון דוד ושאל. ועי' א"ט הי"ב שכ' במסנן מים מפסולת (אפי' מפסולת שאינו גד"ק — שדעתו שדברים שאינם גד"ק נמי אסורים משום בורר) כגון מהירוקה שעל פניו או מתולעים שחייב משום בורר, עי"ש ובה"ג ס"ו.

יג) עי' שבת קל"ט: במשנה ג' נותנים מים וכו' ובגמ' אמר זעירי וכו' ובפי' רש"י, רע"ב ר"ן, ומאירי, וברא"ש, ובטור שיט ובב"י ובש"ע ס"י ובב"ח וט"ז ומג"א ופמ"ג שם, וברמב"ם ח יד, ובש"ע הרב שיט יג, ולפי דעתו הדין הזה מיירי כשראוי לשתי' כך לרוב בני אדם, אבל הב"ח מחמיר ומתיר רק כשכולם יכולים לשתותו כך, ואין מסננים אותם רק כדי שיהיו צלולים יותר ועי' כ"ש ובמשנ"ב שכ' לדינא כמו שכ' בפנים, אבל בחי"א טז ז לא התיר לסננו במשמרת, וכ' במג"א ס"ק יב, ובאה"ט, ובש"ע הרב ס"ד, ובמשנ"ב שם שכך הדין גם במשקה שקדים הכתושים מע"ש שמותר

יד. אבל בסודר (מטפחת) אסור לסנן מים או יין לבן, משום איסור לבון וכבוס, ויין אדום ושאר משקאות מותר, ואם הם עכורים, אסור לסננם בין במשמרת ובין בסודר, משום איסור ברירה י.

טו. אם אפשר לשתות היין כמות שהוא וראוי לרוב בני אדם כך, אבל יש בו מעט שמרים, אז יש מי שמתיר לסננו רק בסודר, ויש מי שמתיר לסננו אפילו במשמרת, אך כל זה רק ביין אדום, אבל ביין לבן או במים אסור לסננו בסודר, משום איסור מלכן ומכבס, ואם היין עכור קצת, ואפשר לשתותו כך רק רוב אנשים מקפידים שלא לשתותו בלי סנון, אסור לסננו במשמרת, אבל בסודר יש מי שמתיר לפננו כשהיין אדום שאין בו איסור משום מלכן, ויש מי שאוסר גם ביין אדום טו.

טז. נמצא לפי זה יש כאן ד חילוקים, א) ביין ושאר משקאות שאינם מלבנים והם צלולים, שרוב בני אדם שותים אותו כך, ואף שנפלו לתוכו קסמין או שיש עליו קמחין, מותר לסננו בין במשמרת ובין בסודר, (ומים יסנן רק במשמרת, ולא בסודר, שמים מלבנים), ב) בראוי לרוב בני אדם בלי סנון, שאפשר לשתות היין כמות שהוא, אך יש בו מעט שמרים, יש שמתיר לסננו רק

תקון דוד ושאל

לסננם בשבת, הואיל שיכולים לשתותם כך בלי סנון, וכ' עוד שם שבסודר המיועד לכך, ג"כ מותר ולא חיישינן שיבא לסחטו.

יד) שיט י, ועי' שם בבאה"ל ד"ה משום, ובט"ז ס"ק ז שאוסר ביין לבן כמו במים (אך הא"ר בס"ק טז מתיר).

טו) שבת קלו ודף קלט (פ"כ משנה א—ב) ושם בגמ', ומסננין את היין בסודרין עי"ש, ובאו"ח שיט י ובמג"א ס"ק יב ובמשנ"ב ס"ק מ—מב, ועי' ש"ע הרב שם סי"ג, ובזה טוב לחוש להרמב"ם כי יש עוד פוסקים שדעתם שהמשנה (דפ"ב מ"ב) דמסננין יין בסודרין מיירי בצלולין, עי' בחידושי הר"ן ובמאירי, ובשעה"צ אות לד, ועי' בכ"ש בבורר, ועי' מא"מ בהרקדה אות ג' שכ' שיש לעיין אם התירו סנון קפה המעורבת עם חלב ויש בה קצת שומן החלב (היינו — עור החלב) הא רוב בני אדם שותים אותה כך, וצדד לדמותה ליין שהוא עכור קצת שמותר לכמה פוסקים לסננו בסודרין, אך שהסתיר ראיתו ששאני יין שעכור קצת שלא ניכר לעצמו ומין אחד הוא, והכא משני מינים הן עי"ש, ועי' מג"א שיט בס"ק יד לענין נתינת שמרים במשקה, ובס"ק טו בענין שומן מהמאכל אי מותר לעשותו בשבת (ולבררו), וגם במג"א סי' תקי ס"ק יג ובפמ"ג ובאחרונים, ובא"ט בבורר (וכן בתפא"י בה"ג בפ"כ).

קיצור הלכות שבת

עט

בסודר, ויש שמתיר סינונו אפילו במשמרת, אך בסודר מותר רק כשהוא ממשקאות שאינם מלבנים, ואין בו איסור משום מלבן, ג) באינו ראוי לרוב בני אדם בלי סנון, שהיין עכור קצת, ורוב אנשים מקפידים שלא לשתותו בלי סנון, אז לכולי עלמא אסור לסנונו במשמרת, אך בסודר, יש מי שמתיר ביין אדום (שאינו בו איסור משום ליבון), ויש מי שאוסר אפילו בזה (ועיין בתקון דוד ושאל שמוכח להחמיר אפילו בסודר), ד) אם הוא עכור לגמרי (שאינו שותים אותו כלל בלי סנון), אסור לסנונו בשבת בין במשמרת ובין בסודר משום איסור ברירה (ועיין בתקון דוד ושאל) טו.

יז. כל מקום שמותר לסנון יין בסודר, מותר לסנונו גם בכפיפה מצרית (סל קטן קלוע מכפות תמרים, מגומא וממיני ערבה), רק שיוזהר שלא להגבי' את הכפיפה (וכדומה) משולי התחתון, מפח, כדי לשנות מדרך החול (ועיין בזה בתקון דוד ושאל) אבל בכלי העשוי כנפה (מסננת) הואיל שמויחד לכך דינו כמשמרת, ואין מסננים בו רק משקה צלול שאין בו שמרים (שמבואר דינו למעלה בסעיף יג, ועיין בזה גם לעיל כלל ה סעיף יג).

תקון דוד ושאל

טז) עי' או"ח שיט י ובמג"א ס"ק יב—יג ובט"ז שם ס"ק ט—י ובס"ק ז, ועי' ג"כ מ"ז ס"ק ו שכ' שלאיסטנית לדידי' אפשר שאפי' בקצת שמרים אסור לסנונו בסודר או בכפיפה עי"ש, ומה שהזכרנו בפנים שלפעמים אף שאין בו איסור משום ברירה, אעפ"כ יש בדבר איסור משום ליבון כגון במים שיש בהם איסור אפי' בהם צלולין משום כיבוס (וכן ביין לבן המבואר שם בט"ז בס"ק ז שאסור כמו מים — ועי' בא"ר בס"ק טז שמתיר בזה (ועי' ברמ"א שב ס"ט שכ' שאף בדבר שאין בו לכלוך שרייתו זהו כבוסו, (ועי' במג"א שם ס"ק כא וס"ק כב), וכ"ה בא"ר הנ"ל בס"ק טז, ולפי"ז מים שיש בהם תולעים אסור לשתותם על ידי מפה בשבת, שיט מג"א ס"ק יז) ועי' בבה"ל על שיט י ד"ה משום, ועי' מע"א בבורר, ובא"ר בס"ד שכ' שבשאר משקין אפי' ביין לבן אין איסור משום מלבן, ומותר לשתותם ע"י מפה ולא גזרינן משום סחיטה מאחר שאינו נשרה במים כ"א דבר מועט מהפה, דהיינו כדי הנחת פיו, ולא אתי לידי סחיטה, גם אין זו שרי' הצריכה סחיטה שבהגעת מים בבגד נסחט ועומד הוא (שם סט"ז, ומחה"ש ס"ק יז ועי' בב"י שיט), ועי' לקמן בכלל יג ובכ"ש בבורר ובשבת פ"כ מ"א — וב', ועי' א"ט בבורר שכ' בסינון משמרת שאיסורו הוא משום מרקד, ובבה"ל שיט ד"ה משמרת (שם ס"ט) כ' שאיסורו הוא משום בורר, וכ"ה בכ"ש, ובש"ע הרב שיט יב כ' שאיסורו הוא משום תולדת בורר או מרקד. יז) או"ח שיט יב ועי' במשנ"ב שם ס"ק מז שכ' שם הטעם שהתירו בכפיפה מצרית משום שאין דרך לסנון בה בימי החול, אבל יש הרבה

יח. כשמסננים משקה העכור קצת, בסודר, יזהר שלא לקער את הסודר, לעשות לה בית קבול כמו שעושים בחול אלא ישפוך המשקה על הסודר וישקע מאליו יח.

יט. משמרת אפילו היא מתוחה על פי הכלי, שמסתנן בה המשקה, מערב שבת, אסור לתת בה שמרים בשבת, אבל אם נתן בה השמרים מערב שבת, מותר לתת עליהם מים כדי להדיח את מעט היין שנשאר בתוך השמרים וכדי שהמים יקבלו מעט מהיין יט.

תקון דוד ושאל

ראשונים שדעתם שטעם איסור הגבהת הכפיפה כשיעור טפה, הוא משום שע"י הגבהתה כשיעור טפה, היא נעשית כאהל ע"ג הכלי, ולפי"ז בלא כסה כל חלל הכלי, אז אין בו משום איסור אהל, ועי' עוד במשנ"ב שם שכ' בשופך ביד אחת ואוחז בידו השני' שאפשר שהוי שנוי.

(יח) עי' שבת קלט: מסננין וכו' אמר ר"ש ב"ח א"ר וכו' ובלבד שלא יעשה גומה, ועי' פרש"י ר"ח, ורע"ב, ורמב"ם כא יז לפיכך וכו' לא יעשה גומה וכו' כדרך שהוא עושה בחול ויבא לשמר במשמרת, ועי' במגיד משנה שם, ובסימן שיט בב"ח ובש"ע שם סי"א ובמג"א ובתו"ש ובביאור הגר"א, ובש"ע הרב סט"ו, וזה במשקה שהוא עכור קצת אבל כשמסננים בו יין צלול שמותר לסננו גם במשמרת — אז אף בסודר א"צ שום שנוי, משנ"ב ס"ק מה ועי' בשע"ת אות א, ובבאה"ט ס"ק טו שכ' שבסודר די שנוי קטן כזה שאינו עושה גומה.

(יט) עי' חולין קלט: ובכפיפה מצרית, אמר ר"ח ב"א א"ר וכו' שלא יגבי' מקרקעיתו טפה, א"ר האי פרוונקא (בגד ששוטחין על גיגית היין לכסותה, ר"ן), ועי' ברי"ף שם, ובר"ן בשם רש"י, ורמב"ם, וכ' שמירי כשאין הכובא מלאה, וחסר טפה עד פי הכלי שאז אית בי' משום אהל, ובתוס' כ' הכובא רחב הרבה ע"כ יש בו משום אהל אף שהוא כלי, והראב"ד (והרשב"א) כ' שלפרוס אכולא כובא אסור משום שמחזי כמשמרת, משא"כ אפלגא דכובא שמותר, משום דלאו היינו אורחא, ועי' מאירי שם, וברא"ש ובק"נ שם, וברמב"ם כב לג ובמגיד משנה שם שהביא דעת הרשב"א וטעמו, ועי' טור שיט ודרישה וש"ע ס"ט ובט"ז שם ובביאור הגר"א, ועי' עוד שבת קלט: במשנה ובב' פירושי הרע"ב ובתיו"ט ובפמ"ג ובש"ע שיט ח שכ' שאסור למתוח המשמרת על פי הכלי בשבת מפני שהוא כגג לכלי ואסור מדרבנן, ואסור לתת בה השמרים — בשבת — כדי לסננו, שירד מהן היין בשבת (ועי' בזה ברמב"ם שכ' שיש בזה מן החיוב — והו"ד במשנ"ב), אבל מותר לו לתנו בה מע"ש והיין תזוב בשבת, א"ו, ומותר לתת על השמרים ג"כ מים בשבת, ואין בנתינת המים משום בורה, משום שהמים צלולים הם, ואין בהם דבר שצריך בירור, לבוש, ומותר

(לסדר מקץ)

כ. יין מגתו כל זמן שתוסס (שנראה כרותח), שדרך בני אדם לשתותו כשהוא עכור, בלי סנון, אין איסור לסננו, וטורף את החבית בשמרי' ונותן היין התוסס אפילו לתוך המשמרת, ואם הוא עב כל כך שאינו ראוי לשתו' כלל בלי סנון, אסור לסננו אפילו בסודר כ.

כא. כלי שמריקים לתוכו יין מחבית לא יהדק בפיו קשים וקסמים בחוזק, מפני שדומה למשמרת כא.

תקון דוד ושאל

ג"כ לתת מים ע"ג שמרים שנשארו בחבית שהמים יקלטו טעם היין, ומותר להוציאם ולשתותם בשבת, אחרונים והו"ד במשנ"ב שם.

כ) שבת קלט: נותנין מים ע"ג השמרים וכו' ובגמ' אמר זעירי נותן אדם יין צלול וכו' בין הגתות שנו, ועי' ר"ח ואם בין הגתות הוא שעדיין היין תוסס וכו' וכ"ה בפרש"י ועי' ברא"ש שם, ועי' ברמב"ם ח יד ובלח"מ ובטור שיט יד, וכ' ברמב"ם שבעודו היין תוסס לא נפרשו עוד השמרים מן היין יפה יפה ע"כ לא שייך בו ברירה בזה — אפילו כשמסננו, וכ' הט"ז שה"ה בחומץ אף שהוא עב ועכור מכיון שבני אדם שותים אותו כך בלי סנון דינו כיון מגתו ומותר לסננו, אבל כשהוא עב ועכור הרבה שאין ראוי לשתותו כלל אסור לסננו אפי' בסודר משום בורר, וזהו בסתם חומץ, אבל חומץ שהתליע (ונכרים בו התולעים לעין השמש) אסור לסננו אפי' בחול, חכמ"א לח, והו"ד במש"ב, ועי' כאן בחי"א טז ה, ועי' שיט יא שכ' שם בשע"ת באות א בשם גו"ר שכ' היתר לסנן יין שיש בו יתושים, וחומץ שיש בו תולעים — ע"י שנוי, וכ' שמנהג העולם שנותנים סודר על פי הכד או החבית ושופכים ממנו לתוך הכוס שזה הוי שנוי גדול, ואפי' להאוסדים לסנן יין עכור יש לומד שמודים בכזה, ולכן אין למחות בהנהגים היתר בזה, והו"ד במנ"ש פ ס"ק עא ועי' יו"ד סי' פד ובדרכי תשובה — בדיני סנון התולעים בחול.

כא) שבת קלט: אמר ר"פ לא ליהדק אינש וכו' עי' פי' דש"י ור"ח וברי"ף ובר"ן ובמה שכ' הראב"ד, ובב"י בסי' שיט ובש"ע סעי' יג ובמג"א ס"ק יד ובמחה"ש ובתו"ש ובא"ר ובפמ"ג, ואעפ"י שהקסמים והקשים אינם עשויים לסנן בהם, ואינם מזככים ומסננים את הנוזלים כמו משמרת המיוחדת לסנון היין משמדיו, עכ"פ יכולים לסנן בהם, והא ראוי שמסנן במ, (משו"ה אסרו לסנן בהם), ועי"ש בש"ע סי"ג, וכ' הר"ן שאפי' לתחוב הקסמים בפי הכלי מע"ש כדי לסננו בשבת — ג"כ אסור, ומירי כאן שהיין עכור קצת, שאם הוא צלול ומסננו רק מפני קסמים דקים שבו, אז אף במשמרת מותר, מג"א בשם ש"ג, מ"ב באה"ט בסי' שיט טז ובש"ע הרב שם יז.

כב. המחביץ (שמוציא החמאה מן החלב על ידי חביצה ונעירה או הקשה) או הנותן מיץ קיבה או שאר מיני חימוץ בחלב כדי להקריש את החלבון שבחלב, וכן הנותן חלב חמוץ (קום) בתוך כלי גמי או שק, כדי שנסיוב החלב (היינו מי החלב הנוזל הנשאר אחרי גבון החלב) ימפו, או ששופך חלב החמאה מן החמאה או שהסיר החמאה מן החלב בכולם חייב כמו שיבואר לקמן במלאכת הבונה, כלל לד, שהרי הקריש את הקום והפרישו מנסיוב החלב או הפריש את החמאה מחלב החמאה, ועיין עוד לקמן בכלל לד בדין המעמיד חלב במקום חם לעשות ממנו גבינה, ובדין המגבן גבינה מהקום (מהחלב החמוץ) כב.

כג. כשנותן שומשמין ואגוזים בדבש (לא ידבקם בידו, משום איסור לישה) והמדבקם והמקבצם בידו כדי להפריד אותם מן הדבש הדבוק בחוץ, הוי בורר כג.

כד. אסור לקלוף תפוחים ולגרען שזיפין כדי להניחם, אבל לאכול לאתרוג מותר, וכן אסור לברור ולהסיר מתוך השומים את הקליפות שנשרו (מעל השומים) ונשאר מעורבים עם השומים, משום בורר פסולת מתוך האוכל, (וגם אין להסיר את הקליפה העליונה שעל השום הסובבת את כל חלקי השום, אפילו ברוצה לאכלו מיד, ואיסורו הוא משום מפרק תולדה דדישה כמבואר למעלה בכלל ה סעיף כט) כד.

תקון דוד ושאול

(כב) שבת צה. ת"ר וכו' ועי' פרש"י המאירי, ובערוך בפ"י של מחביץ וברמב"ם ז"ו ובפ"ח יא, ובמנ"ה, ובש"ע שיט יז, ובמג"א ומחה"ש שם, ועי' במג"א ס"ק יט שמקשה על הרמב"ם מהתוספתא פי"ג מי"ב שמשמע שם שאסור משום לש, ועי' בנ"א שמיישבו בטוטו"ד. ועי' במש"כ ס"ק סב—סג. ובש"ע הרב סעי' כה—כו, וכו' שם ואעפ"י שהקום והחלב שניהם מין אוכל א' ואין כאן פסולת כלל אעפ"כ הואיל והם דברים לחים שהם מתערבים יפה והוא מפרידם יש בזה משום בורר כמו במפריד אוכל מפסולת, ועי' חי"א טז י—יא.

(כג) או"ח שמ יא, וסי' שיט יז, ובמג"א ס"ק יט, ובחי"א כלל יטו ובש"ע הרב שיט כז, ועי' בבה"ל סוס"י שיט ורמב"ם כא סוף הל' יז. (כד) או"ח שכא יט בהגה, ועי' מג"א ס"ק ל ש"ע הרב, חי"א ובקש"ע פ טו ובמסגה"ש, ובפמ"ג שכא א"א ל שה"ה בשאר פירות שקליפתם אינם ראויים לאכילה ג"כ אסור לקלפם כדי להניח, (ומותר לקלפם רק כדי לאכלם לאלתר) ועי' לעיל ס"ח בממ"ק, ועי' גז"י בשם

כה. יש לזוהר ולא לברור החלמון מן החלבון על ידי איזה כלי כדי לטרוף אותו ולשפכו לתוך הקפה (וכדומה), כמו שיש נוהגים, משום חשש בורר, אבל מותר לבררו על ידי עירווי מקליפה לקליפה, ומכל שכן שמותר לבררו בידו, וכן מותר לתת ביצה טרופה או מלח לתוך המשקאות כדי שיצללוכה.

כו. היו פירותיו במקום אחד ונפלו בהם עפר או צרורות, עיין בדינם לקמן בכלל לח שכתוב שם שלא יאספם לתוך הסל, אפילו ברוצה לאכלם לאלתר (שאו אין בהם איסור משום בורר), משום עובדין דחולכו.

תקון דוד ושאול

א"ר שכ' שמה שמותר לקלוף שומים לאכלם לאלתר, הוא רק בקולפם מעט מעט, ולא הרבה בפ"א, והו"ד במנ"ש פ סח—סט, וסיים להחמיר אפי' לאותה סעודה (הסמוכה, ועי' בזה בא"א הנ"ל ס"ק ל) וכ' שם שבדיעבד בשכח להסיר את הקליפה העליונה מערב שבת — אפשר שיש להתיר ע"י שישבר את השום ויאכלו כך בלי פירוק — ועי' א"א ס"ק ל הנ"ל שכ' בפתחת שזיפים וזריקת גרעינים הקשים כדי לאכול הפרי לאח"ז שעובר משום איסור בורר, ובתפוחים כה"ג י"ל ג"כ שאסור, אבל מיד לפה מותר, ואפשר שאף לאותה סעודה ג"כ מותר, והו"ד במשנ"ב, ועי' לעיל בסוסע"י ב, ועי' ח"א שם סי"ג ובכ"ש בבורר וע"ה שיט כ ועי' ה"ו בא"ט בבורר.

כה) עי' בפ"י המשניות להרמב"ם שבת כ ב, ובש"ע או"ח שיט טו, ובכ"ש ולבוש שם שהחלמון והחלמון שני מינים הם, ועי' שם א"א ס"ק יט שכ' שכל שחלוקין בטעמם או בשמן הוו שני מינים לענין בורר ובחלמון עם חלבון יש מחלוקת אם הם שני מינים ועי"ל ח א וביצים שלמים של כל מיני עופות הוין מין א', וכ' שם בחרדל שבמסנת שמותר לתת בה ביצים טרופות, לזככו אעפ"י שהחלמון יורד למטה עם החרדל והחלבון נשאר למעלה, וכ' בטור שלא חשוב כבורר לפי ששניהם אוכלים הם, ואין נותנים אותם לתוכן אלא כדי לתקן מראה החרדל אבל אם עושים זה בכוונה לאכול את החלמון אסור שמה שאינו רוצה לאכול נחשב לפסולת, ב"ח ולבוש, ועי' שם בס"ג שבמין א' לא שייך ברירה, וצ"ל שנחשבים כשני מינים, ועי' מג"א ס"ק טז, ומחה"ש, ותו"ש, והט"ז כ' שמזה יש ראי' לדבריו (עי' לעיל ס"ד בתקון דוד ושאול) שאפי' במין א' שייך ברירה, ועי"ש בש"ע הרב כא, ובח"א טז י, ובמשנ"ב ס"ק נה, ובשעה"צ אות מט.

כו) או"ח שלה ה שאם נתפזרו לו פירותיו מלקט מעט מעט ואוכל, אבל אם נפלו במקום א' נותנם אפי' לתוך הסל (והקופה), אבל אם נפלו בהם צרורות וכ' אסור ליתנם לתוך הסל, ומותר רק ללקטם א' א'

כז. בענבי או תפוחי בוסר ושאר פירות שאינם ראויים לאכילה
שאסור לסחטם אפילו לתוך האוכלים משום איסור מפרק
ומשום איסור בורר, עיין בדינים לעיל בכלל ה סעיף זכו.

כח. לרסק חלות דבש, להוציא דבשן מתוך השעוה, אסור בשבת
משום בורר אוכל מתוך פסולת ועיין בדינו למעלה בכלל
ג סעיף יז, ובכלל ה סעיף יח כח.

כט. מי שצמא ואין לו רק מים שיש בהם תולעים, עיין בדינים להלן
יג סעיף ד, איך להתנהג בשתייתם כט.

ל. המערה יין, שמן וכיוצא בו מכלי אל כלי, להשאיר את השמרים
ואת הפסולת בשולי הכלי, ורואה שהנצוצות הקטנים
הנישופים באחרונה מתחילים לטפטף, יזהר להפסיק בהרקתם, שאם
לאו הכי הרי מעשיו מוכיחים שהוא מברר את המשקה מתוך הפסולת,

תקון דוד ושאול

ולאכול, ועי' תפא"י שבת פ"ז סוף מ"ב בה"ג. ועי' משנ"ב ס"ק יז יח.
ובבה"ל שם ובש"ע הרב, ובכ"ש.

(כז) עי' או"ח שכ ס"ה, ובציונו של א"א זקני הבאר הגולה שם,
ועי' ג"כ למעלה בכלל ה ס"ז. ובש"ע הרב שכ ח—ט שיש מי שמתיר
לסחוט הבוסר לתוך האוכל, וכ' להחמיר כסברא הראשונה. (ועי' ג"כ
בהקדמתנו לסעיף ה בכלל ה), וכבר כתבנו לעיל שכיון שהבוסר אינו
ראוי לאכילה, הסחטם לשם מימיהם — הוא בורר אוכל מתוך הפסולת
וה"ה בשאר פירות שאינם ראויים לאכילה ג"כ אסור לסחטם למימיהם.
מג"א, וכ' בט"ז דלפי"ז אם רוצה לאכול לאלתר — את הדבר שסוחט
את הבוסר לתוכו, מותר. וכ"כ העו"ש שיש להתיר לסחוט לצורך אותה
סעודה, והמג"א תמה עליהם דאטו מי שרי לעשות מלאכה כדי לאכלו
לאלתר, וכ"כ הש"ג פ"ז דשבת, אך הטעם דבורר בידו לאכלו לאלתר
שמותר, משום שהוי דרך אכילה, ולכן בקנון ותמחוי מקרי ברירה, ואסור
לברר במ אפי' לאכילה לאלתר, ומכ"ש שאסור לסחוט בוסר, ועי' בזה
ביד אהרן, בבאה"ט שם ס"ק ה, במג"א שכ ס"ק ז ובמחה"ש, ובט"ז
ס"ק ד, ובמע"א במלאכת הזורה.

(כח) עי' גם או"ח שכא יג.

(כט) ועי' גם או"ח שיט טז שם בב"י מים שיש בהם תולעים וכו'
ובמג"א שם ס"ק יז שכ' וא"כ להאוסרין אסור (היינו במים) עי' מפה,
ועי' ג"כ הגה בסי' שב ט, ובש"ע הרב שם, ובמג"א סי' שיט ס"ק יא
ובאר"ר ס"ק טז ומע"א, ובאה"ט ובמשנ"ב שם ס"ק נט.

אבל בתחלת הערוי כשאין הפסולת ניכרת, אין בו עוד משום איסור בורר ל.

דיני אמירה לעכו"ם — פנוף למלאכת ברירה

תוכן הענינים

דיני אמירה לעכו"ם — כסניף למלאכת ברירה (ראשי פרקים ומקור הדינים האלו)
 אמירה לנכרי בדבר מצוה (כגון לומר לנכרי לעלות לאילן, או לשוט על פני הנהר להביא שופר לולב וכדומה) (לב); אמירה לנכרי בהבאת ספר תורה מגג לחצר שלא עירב (אך לא מרה"י לכרמלית) לב, ועי' ג"כ מא; אמירה לנכרי לצורך מילה (אך לא התירו שבות דשבות בהבאת תינוק לבית הכנסת. משום שאפשר למוהלו בביתו) לב, ומא'; אמירה לעכו"ם בהבאת צרכי אכילה בצורך גדול, בזמן הזה שאין רשות הרבים, והעכו"ם מביאו דרך כרמלית, בלא נותנו ולא נוטלו מידו (לג וגם לח); בהנ"ל כשמביאו מחוץ לתחום (לג); אמירה לעכו"ם בהוצאת חמץ מבית ישראל בפסח או בערב פסח שחל בשבת על ידי עכו"ם (לג); אמירה לעכו"ם בתיקון עירוב שנתקלקל בשבת, להציל רבים ממכשול (לג); אמירה לעכו"ם בהוצאת החלונות (קוטירין) לדבר מצוה (לג); אמירה לעכו"ם בשבירת פותחת על ידי עכו"ם לדבר מצוה (לג); אמירה לעכו"ם בטלטול נר (מנורה) שהדליקו בו בשבת (לד); אמירה לעכו"ם בטלטול נר הדולק כבר, שיקח הנר וילך עם הישראל (לה); בהנ"ל לומר לעכו"ם להדליק הנר (לה); אמירה לעכו"ם בסתימת התנור בליל שבת, סמוך להטמנת החמין (לה); אמירה לעכו"ם בטאטוא וכיבוד החדר (לו); אמירה לעכו"ם בחתוך שרביט ממטאטא, לאיים על התינוק (לו); אמירה לעכו"ם בהסרת חשוקי חביות קטנות של מרקחת (לו); אמירה לעכו"ם במקום צער (לו); איסור עשיית תרופה שיש בה שבות, על ידי נכרי בשבת. לחולה שיש לו מיחוש בעלמא (לז); אמירה לעכו"ם בבשר שחל יום השלישי להדחתו,

תקון דוד ושואל

ל) שבת קלט: דבי רב פפא שאפו שיכרא וכו' ועי' פרש"י שם
 ובד"ה נציצות ובהגהת הב"ח שכ' בא"ד ותחלת שפייתן שאין הפסולת ניכר לאו בורר הוא, וכ"ה בסד"ה ניצוצות בר"ן שם, ועי' ג"כ במאירי ובטור שיט ובב"י ובב"ח ובש"ע שם סעיף יד, וכ' שם במג"א ס"ק טו שאין צריך להפסיק בשפיכה, כשהניצוצות מתחילים לירד, רק כשדעתו לאכלו לאח"ז, אבל לא כשרוצה לאכלו לאלתר, וכ"כ בש"ע הרב, ונימוקו — שהלא מותר לברור אוכל מתוך פסולת כשדעתו לאכלו לאלתר, וכ' שכאן אף שמערה מכלי אל כלי אעפ"כ עיקר הברירה נעשה בידי, שלא חשוב בורר בכלי רק כשמסננו בסודר או בכפיפה וכיו"ב, וכ"ה באחרונים. אבל עי' בחי"א כלל טז ט שהחמיר אפי' ברוצה לאכלו לאלתר, ועי' מחה"ש על המג"א הנ"ל. — כ' במג"א (שיט יד) נהגו שלא לתת את השמרים לתוך המשקה בשבת — כדי להעמידם, אעפ"י שראוי לשתותם בשבת, וכ' שהוי תולדת בורר, וכ' בא"א ע"ז שלתת השמרים במשקה אסור דוקא כשראוי לשתותו בשבת, אבל כשאינו ראוי לשתותו כלל אז ע"י ישראל אסור, אבל ע"י עכו"ם — היכא שלא יתנם במשקה יתקלקל ויפסיד — יש להתיר ששבות דשבות במקום הפסד כה"ג מותר ע"י נכרי, משא"כ אם יהי' ראוי לשתותו בשבת אסור אפי' ע"י נכרי — די"ל דהוי תולדת בורר, ואפשר מה"ת ע"כ. עי"ש.

ביום השבת (לח); אמירה לנכרי בדבר שאינו מתכוין (מו); אף שהוי פסיק רישא (מו); אי יש לרמוז לעכו"ם בדליקה או במקום הפסד, ולומר כל המציל אינו מפסיד (מא); אי התירו אמירה לנכרי בבין השמשות לצורך מצוה (מא); בשול בשבת על ידי נכרי לצורך קטן (תינוק) שאין לו מה לאכול (מ); הבאת מים דרך חצר שלא עירבו, לרחיצת המצטער מאד (לח); הסרת צירים שאחורי התיבה, על ידי נכרי (לח, אך לא לקבוע אותם. שם לח); הקזת דם לבהמה המסוכנת למות אם לא יקזו לה דם (מ); הצלת בהמה שנפלה למים (מ); התרת שבות בחולת כל הגוף (מ); הדלקת נר לסעודת שבת באין נר אחר, ולא גמרו עוד סעודתם (או לצורך סעודת חתונה וכדומה בצורך גדול). על ידי אמירה לעכו"ם (מא); הסקת הבית בימות החורף, על ידי הנכרי (מא); הכנת מכשירי מילה בלא היתה אפשר באופן אחר, וכן דין רחיצת התינוק וחימום המים בשבילו (מד); הדלקת נר נשמה (יאהרצייט) בבין השמשות. היתר ערבות על ידי ישראל (מא); כשבא עכו"ם ליטול משכוננו מיד הישראל בבין השמשות (מא); הטבלת כלים בבין השמשות (מא); הוצאת חפצים והולכתם בפחות פחות מדי אמות בכרמלית (מא); חולה שתקיף לו עלמא ומבקש שישלחו בעד קרוביו (לג); חליבת בהמה על ידי עכו"ם בשבת (וכן פיטום אוזות וכדומה) משום צער בעלי חיים (מ); ליהנות מנר שנכרי צוה לנכרי אחר להדליקו וכוונתו היתה בשביל ישראל, (או נכרי שהדליק הנר בשביל ישראל מומר לעבודה זרה) (מא); נגינת עכו"ם בכלי שיר, לכבוד החתן בשבת, בהנ"ל בתיקון כלי שירו (לג); נכרי שהכניס (מדעת עצמו) צאן ישראל לדיר, לזבל השדה (לט); נתינת כיסו לנכרי בבא בדרך בערב שבת, וקידש עליו היום (מ); עשיית שבות דשבות במקום מצוה על ידי עכו"ם (לא); בהנ"ל באי אפשר לעשותו רק על ידי ישראל (לא); צנור שעלו בו קשקשים (קשים), ועל ידי זה הגשם נוטף לתוך ביתו, ממעכם ברגלו בצנעה (לח וגם לעיל ג ז); קריאה לעכו"ם בנתרועעה החבית והיין הולך לאיבוד וכן בסחורה הנפסדת על ידי גשמים וכדומה (לח); קניית בית בשבת בארץ ישראל, מן העכו"ם, משום ישוב ארץ ישראל (מ); קריאת שם מעשר, במעשר פירות מדרבנן, או בחוץ לארץ (לא); שפיכת (נתינת) מים לתוך הקדרה הקבועה בתנור, על ידי נכרי, קודם הצתת האש בתנור, שלא יבער הקדרה (לח); שבירת פותחת תיבה בנאכד המפתח, בהפסד מרובה על ידי נכרי (לח); שכירת נכרי באריסות, על ידי ישראל המחזיק מכס, לכל השבתות, במקום הפסד (לח).

לא. בהיות שסימנו בדיני ברירה בתקון דוד ושאל, בדין אמירה לעכו"ם, ואנחנו משתמשים הרבה פעמים על ידי עכו"ם בשבת, אביא כאן בקצור איזה אופנים שהתירו בשבות על ידי אמירה לעכו"ם שאז היא שבות דשבות. ונתחיל באמירה לעכו"ם בדבר מצוה, שיבואר בסעיפים דלקמן, (ועי' בפמ"ג שו"א ס"ק יב, וכ"כ בסימן שז בא"א ס"ק ז ששבות דשבות במקום מצוה מותר רק על ידי גוי, ולא על ידי ישראל, שלישאל אסור לעשות שבות דשבות במקום מצוה, אך עיין בא"א בסי' שכה ס"ק ו שכ' שבאי אפשר בענין אחר מותר גם לישראל בעצמו לעשות שבות דשבות במקום מצוה, ועיין עוד שם שז מ"ז ס"ק ד, ובא"א סי' שד ס"ק ג, ובסי' שיז ס"ק ה, ולקמן בתקון דוד ושאל בכלל כא סעיף ח).

לב. לצורך מצוה התירו לומר לנכרי לעלות לאילן או לשוט ע"ג הנהר להביא שופר, לולב וכיוצא בו (כמבואר בש"ע בסי' שז ס"ה, ועי' בזה לעיל בכלל ג ס"ח), וכן מותר להביא ספר

תורה על ידי נכרי מגג לחצר שלא תוקן על ידי ערוב (אבל לא מרשות היחיד לכרמלית) ועיין בזה במחצית השקל סי' שז ס"ק ח ובא"ר ובתו"ש, וכן התירו אמירה לנכרי לצורך מילה, אך לא התירו שבות דשבות בהבאת התינוק לבית הכנסת (שהרי יש אפשרות למוהל בביתו, שלא מג"א ס"ק ה, ועי' בזה גם לקמן כלל למ' סעי' כד, ועי' עוד בזה בשבת קכא. תוס' ד"ה אין, ובר"ה כד: ד"ה שאני, וגם בב"ק פ ד"ה אומר, ובע"ז מג ד"ה שאני, ובה"ג בתפא"י שבת פ"ז משנה א-ב).

לג. התירו לשלוח עכו"ם להביא צרכי אכילה, בצורך גדול (שאינן לו לישראל לאכול ולשתות כלל) בזמן הזה שאין רשות הרבים, כשהעכו"ם מביאו דרך כרמלית, ולא נתנו או נמלו מידו (שכח י'), ובה אסור כשמביאו מחוץ לתחום (עי' נ"א כלל סב ג), וכן מותר להוציא חמץ מבית ישראל בפסח או בערב פסח שחל בשבת על ידי עכו"ם (סי' שכה בהגה), וכן מותר לומר לנכרי לתקן העירוב שנתקלקל בשבת, שלא יבואו רבים לידי מכשול (כמבואר בסי' רמג בתו"ש, ובסי' שסה בתו"ש ס"ק כד, ועי' שו"ת פמ"א בזה ובראייתו מסי' רעו ס"ב) ועיין בדין הוצאת החלונות (שקורין קוואטירין) בסי' שיג ה ושם בסעי' טז, ושם במ"ז ס"ק ה שאסרו אפילו לדבר מצוה, אבל מתירין פותחת הכלים על ידי עכו"ם לצורך מצוה כמבואר במחבר בסי' שיד ס"ו, ועיין בזה במג"א שם ס"ק יא, (ועיין בזה לקמן בכלל לד סכ"ח בתקון דוד ושאל, ובכלל לה סעיף ג, וגם בכלל לד סעיף י"ג בתדו"ש) ועיין גם כן בדין חולה שתקיף לי' עלמא ואמר שישלחו אחר קרוביו בסימן שו סעיף ט, ועיין שם בט"ז ס"ק יח ובלבו"ש, ועיין גם כן בדין נגינת עכו"ם בכלי שיר בשבת לכבוד החתן, ותיקון הכלי שיר בשבת בסי' שלח ס"ב במחבר ובהגה (ואפשר שהרמ"א מיירי שהעכו"ם יתקן כלי שיר של עצמו), ועיין גם כן בדין נשבע לפרוע חובו לזמן מיועד, והזמן המיועד חל בשבת, בסי' שמא שכל אלה דבר מצוה הם, ועיין גם בחו"מ עג ס"ז, וגם לקמן בכלל לב סל"ו, ובה"ג בתפא"י שבת ז א-ב, ופרק טז מ"ח.

לד. מותר למלטל נר שהדליקו בשבת, על ידי נכרי (כמבואר בסי' רעט ס"ד בהגה, שהוי כאלו התנו עליו מתחלה, ועי' לקמן בכלל לו סעיף כב).

לח. כל שיש לו היתר על ידי ישראל מותר בשבות דשבות, ולכן מותר לומר לנכרי ליטול נר הדלוק כבר ולילך עם הישראל (כמבואר בהגה רעו ג) אבל אסור לומר לנכרי שידליקנה, (מג"א ס"ק יא, ושם ס"ג במחבר) וכן אסרו אמירה לנכרי בסתימת התנור בליל שבת סמוך להטמנת החמין (בסי' רנט ס"ז בהגה) ועיין לקמן בכלל לו ס"ח בתקון דוד ושאל מה שכתבנו בזה.

לז. היכא דאיכא מחלוקת הפוסקים באיסורו, אם הוא אסור משום שבות או לא, מותר לו לעשות הדבר על ידי אמירה לנכרי, כגון בטאטוא וכיבוד החדר על ידי נכרי (המבואר בסי' שלו ב, ועיין לעיל כלל א ס"ב וסעיף ו) וכן בהסרת חשוקי חביות קטנות של מרקחת (המבואר בסי' שיד ס"ק יד במג"א, ועי' לקמן בכלל לה סעיף ו) אבל אסור לומר לנכרי לחתוך שרביט ממטאטא כדי לאיים בו על התינוק, כמבואר בסי' שח בט"ז ס"ק יז שאסור ממה נפשך, עיין שם וגם לקמן בכלל לד סעיף לב בתקון דוד ושאל).

לז. במקום צער התירו אמירה לעכו"ם, ואפילו בקצת חולי, כל זמן שמצטער הרבה, (אבל במיחוש בעלמא אסור לעשות שום רפואה ותרופה שיש בה משום שבות, על ידי נכרי, בשבת) ולכן מותר לומר לנכרי לשים רטי' על גבי מכתו בשבת, אבל לא ימרח את הרטי' אם אין בחולי סכנת אבר או חולי של כל הגוף (שכח סעי' כה, ועי' בט"ז ס"ק כ שם שכ' בהיתר שימת רטי' על מכתו על ידי עכו"ם שזה רק במצטער הרבה, ועיין לקמן כלל כט סעיף רז). י"ל כו - יג - י

לח. במקום הפסד או לצורך גדול התירו להביא מים דרך חצר שלא עירבו, לרחוץ בו המצטער מאד, משום שהוי שבות דשבות (כמבואר בסימן שז, ועיין שם בהגה, ובמג"א ס"ק ז) וכן התירו בצנור שעלו בו קשים, והגשם נוטף לבית, למעכם ברגלו בצנעה (כמבואר בסי' שלו ט ועיין שם ט"ז ס"ק ט, ולעיל בכלל ג סעיף ז ובסעיף יח בכלל לח ובתדו"ש שם), וכן התירו בסחורה הנפסדת על ידי גשמים או על ידי דבר אחר, או שנתרועעה חבית יין, ותלך לאיבוד, התירו לקרוא לעכו"ם, אף שיודע בכירור שהעכו"ם יציל ממונו ויתקנה (ועיין לקמן בכלל לח סעי' מא בתקון דוד

קיצור הלכות שבת

פט

ושאול) והתירו באלו מאחר שהוא היוזק הבא לאדם פתאום, והוא אינו מצוה להעכו"ם לתקנו, (כמבואר בסימן שז בסעיף יט), וכן בבשר שחל יום ג' שלו בשבת עיין בדינו בתו"ש ס"ק יג ובא"ר (עיי"ש שח) שמותר להדיחו ע"י עכו"ם בשבת, שחשוב פסידא, עיי' שם שחולק על המג"א שכא"ס"ק ז, ועיי' בנוב"י מ"ת סי' כז ובדג"מ ובשע"ת סי' שכא אות ט, ועיי' לקמן בכלל כח סעיף ו שבאוונות פטומות ששמנם נפסד על ידי צלי, שהתירו בכל אופן להדיחם על ידי עכו"ם) וכן בנתינת מים לתוך הקדרה הקבוע בתנור קודם הסקתו על ידי נכרי שהתירו בנתינתן כדי שלא ישרף הקדרה הנ"ל, והוי שבות דשבות במקום הפסד, עיי' בזה לעיל בכלל יא (עיי' מג"א רנג ס"ק מא, ועיי"ש שכ' בנתן בה מים בדיעבד, שאפשר שאפי' בנתן העכו"ם המים לאחר שהסיק התנור דשרי וכו' דלא כמ"ש בס' טל אורות לאסור, אבל לישראל אסור לתת המים וכו' עיי"ש) וכן במוכין שנפלו מהכר מותר להחזירם (אבל לא יתנם לתוכו בתחלה, כמבואר דינם בסי' שמ סעיף ה, ועיין בזה לקמן בכלל לח סעי' יב) וכן התירו הסרת הצירים שאחורי התיבה על ידי נכרי (אבל לא התירו לקבוע אותם) שיד בא"ר, וכן התירו שבירת פותחת תיבה בנאכד המפתח, והתירו שבירתה בהפסד מרובה על ידי נכרי (כמבואר בסי' שיד ס"ז) ובמקום פסידא התירו גם בישראל המחזיק מכם, בתנאים המפורשים שם בסי' רמד בסעיף ו ובמג"א, לשכור נכרי באריסות לכל השכתות במקום פסידא, (וכן הדין כרחיים בשבת הסמוך לפסח המבואר בכאר היטב ועיי' בט"ז ס"ק ז) המבואר במג"א רמד ס"ק יח.

לז. עוד יש אופן מסוג זה, ואף שלא התירו בו האמירה לנכרי, אבל גם למחות אין מצריכין אותו, וזה כשהנכרי הכנים צאן ישראל לדיר כדי לזבל השדה, שהתירוהו בדיעבד (המבואר בסי' תקלז סעיף יד), הנה יש לנו כמה וכמה דוגמאות שהתירו בהם על ידי אמירה לנכרי, ובכל זה צריך לזכור מה שכתוב במגן אברהם שזו ס"ק ז שאין מדמין שבותין להדדי, ואין מדמין בהן דבר לדבר, ואין לנו בהן להתיר אלא מה שאמרו החכמים, עיי"ש.

מ. ישנם מלאכות שאסורן הוא מן התורה, והתירו בהן אמירה לעכו"ם מן התורה, כגון שלא יעבור על איסור יותר חמור, התירו לו לתת כיסו לנכרי, משום שאדם בהול על ממונו (עיין רסו

(א) וכן התירו משום טעם זה בהקזת דם לבהמה, שאפשר שתמות אם לא יקזו לה דם (המבואר בסימן שלב ד, ועיין גם כן בא"ר שה ס"ק ח ובתו"ש ס"ק ג בבהמה שנפלה למים שמבואר דינו באו"ח שה יט) ועי' כלל כו סי"ב, וכן הקילו בהצלת ספרים שמבואר דינם בסי' שלד יח, וכן הקילו בקניית בית בארץ ישראל מיד עכו"ם משום ישוב ארץ ישראל, כמבואר בסי' שו סעי' יא ובא"ר ס"ק כב, וכן התירו בחליבת בהמה על ידי עכו"ם משום צער בעלי חיים בשבת כמבואר בסימן שה כ ובמג"א ס"ק ו ויג' ועיין לעיל בכלל ה סעי' י ובכלל כו, וכן התירו אמירה לנכרי בדבר שאינו מתכוין אף שהוי פסיק רישא (כמבואר במג"א בסי' שיד ס"ק ה וברנג ס"ק מא ובט"ז שם יח, וברנג א בהגה, בסי' רנט ס"ז ובסי' רעז במג"א ס"ק ז, ובפסיק רישא בדרבנן בשאר איסורים עי' בחת"ס יו"ד סי' קמ, ובשו"ת מהרש"ם שחולק על דבריו (בח"א סימן רכב), ועי' מג"א שיד ס"ק ה בשם תה"ד ועי' תוס' פסחים כה ד"ה לא אפשר ובשעה"מ הל' שבת פכ"ה הכ"ד ובמאירי שבת כט ובערוך בכתובות ה וביומא לד ובתוס' שם שחולקים עליו וכ"ה במ"מ בריש פ"א ה"ו דשבת וכ"ה בשעה"מ הל' יב), וכן התירו שבות בצרכי חולה (היינו חולה כל הגוף, ואף שאיב"ם) לפי השע"ש, ודלא כהמג"א בסי' שז ס"ק ז וכן בקטן שאין לו מה לאכול, התירו לומר לנכרי לעשות לו מלאכה ולבשל לו כמבואר בסי' שכח יז בהגה (ועי' עוד בטור בחולה שאין בו סכנה אי אומרים לו לעכו"ם לעשות לו רפואה, ואי התירו לישראל לחלל עליו באיסור דרבנן שהביא בזה הטור או"ח שכח כמה דעות ועי"ש שבדעת הרמב"ם יש ג"כ כמה שיטות, ועי' בזה גם במג"א שם ס"ק ט בשם תשובת הרמ"א, ובדין קטן החולה בחולי שאיב"ם עי' ג"כ בש"ך סי' פא ס"ק כא, ובט"ז סי' פז סוף ס"ק ח, ובמג"א שכח ס"ק טו ובא"א שם, ובענין חולה שאין בו סכנה שיש לפניו ספק איסור מה"ת עי' במ"ז שכח ו בד"ה פשיטא לי וכו' ובענין אמירה לעכו"ם במלאכה דרבנן קודם השבת שיעשה המלאכה בשבת עי' בתשובת מהר"א ששון סי' קכז שתלוי בשני תירוצי הב"י בסי' רמד ועי' מל"מ פ"ו ה"ט מה שהשיג על דבריו ומה שכ' שם שנ"ל שמה שאסר הרמב"ם אפי' בשבות ואפילו קודם שבת הוא בעכו"ם שעשה המלאכה אדעתא דישראל וכו' עי"ש.

מא. במקום הפסד אף שלא התירו לו להעכו"ם את האמירה בפירוש במלאכה דאורייתא, אבל התירו לו לרמוז ולומר

קיצור הלכות שבת

צא

כל המציל אינו מפסיד, וכל שכן בדליקה (כמבואר בסי' שז מג"א ס"ק כז ובסי' שלד סעי' כו וסעי' יט, ובסי' שטז מג"א ס"ק יז), וכן התירו אמירה לנכרי בהדלקת נר לסעודת שבת באין לו נר אחד, ולא גמר עוד סעודתו, או לצורך סעודת חתונה ומילה בצורך גדול (המבואר בסי' רעו ב בהגה, ועי"ש שכתב שמוטב שיהיו שוגגין), ועי' גם שם בא"א ס"ק ז בשם א"ר ובמ"ז סוף סי רעו בנכרי שצוה לנכרי אחר להדליק לו נר, וכוונתו היתה בשביל ישראל, או נכרי שהדליק בשביל ישראל מומר לע"ז, שמותר לישראל ליהנות מאורו (המבואר לקמן בתקון דוד ושאל לו סי"ז, וכלל לז) וכן מה שמקילים בהסקת הבית בימות החורף שמסיקים התנור על ידי נכרי המבואר בסוף סי' רעו ובמג"א שם ס"ק טו, ועי' גם תו"ש ס"ק כ, וכן במכשירי מילה שלא הי' אפשר בדרך אחר עי' בדינם במג"א בסי' שלא ס"ק ה (ועי' עו"ש שלא התירו אמירה לנכרי בשביל רחיצת התינוק, ולהחם מים בשבילו בזמן הזה שאין סכנה במניעת הרחיצה, מג"א שלא ס"ק ט) וכן התירו באמירה לנכרי בבין השמשות לצורך מצוה עי' סי' רסא ס"ק ז בתו"ש ושם במ"ז ס"ק ב בנר נשמה, (נר יאהרצייט) שחשוב לדבר צורך גדול וכן הקילו בשבות לצורך מצוה כגון בקריאת שם מעשר, במעשר פירות דרבנן, או בחו"ל (עי' שז סכ"ב מג"א ס"ק ל) עי' כלל לח סט"ו, ובענין התר ערבות (היינו להיות ערב בעד הנכרי המבואר בסי' שכה מג"א ס"ק ח, וכן בהטבלת כלים בביה"ש לפי השלחן ע"ש, ועי' עירובין לב: ורבי היא וכו' בין השמשות ועי' כלל לח סי"ג בתקון דוד ושאל, ובהוצאת חפצים והוליכתם בפחות פחות מד' אמות בכרמלית המבואר בסי' שמט ה, ולפי הט"ז שם סק"א, ועי' ג"כ שמב א ובמשנ"ב שם, ולקמן לט ח, (ועי' עוד בשו"ת חת"ס בענין אמירה לנכרי ואמירה דאמירה בח' חו"מ סוס"י קה ובסי' קפה ובח' או"ח סי' ס, ועי' בשו"ת חו"י סי' מט (ושם בעבודת הגרשוני), וגם בשו"ת זרע אמת סי' לב, בשבות יעקב ח"ג סי' כב, בפמ"ג רעו מ"ז ס"ק ד ובפ"ו ה"ט בהל' שבת במשנה למלך שם, ועי' גם שו"ת השיב משה סי' י).

(לסדר ויגש)

כלל ה מלאכת הרקדה (המרקד)

והיא מלאכת רקוד ונפוא הקמח באו"ח שיט, וסי שכד

תוכן הכלל

הרקדת פסולת מתוך האוכל (א); הרקדת סולת מקמח (א ותקדו"ש) בהנ"ל שיעור הרקדה (א); כבירת שבולת שועל (או קש מן המוץ), וכן הנחת התבן במקום גבוה, כדי שיפול ממנו המוץ (ב); בהנ"ל הובלת הקש שהמוץ מעורב בו, בכברה, כדי לשימה לתוך האבוס, ואפשר שהמוץ יפול דרך נקבי (ב); נפוי קמח (ממצה טחונה), לבררו מפרודים הגסים (ג); נפוי קמח (להפריד פרוריו) (ג); נפוי הנ"ל על ידי שנוי (ג).

א. מלאכת הרקדה היתה במשכן שרקדו את הסממנים, להפריד את הפסולת מתוכם, ואף על פי שמלאכת הרקדה דומה למלאכת ברירה זריי', ויסוד אחד להם, אף על פי כן כל אחד מהם נחשב לאב מלאכה בפני עצמו, מפני ששלתם הוו מלאכות נפרדות במשכן, והמרקד כדי להוציא את הפסולת חייב, ושיעור הרקדה בכגרוגרת א.

ב. יש שמדקדקים לנקות המספוא, לפני שנותנים אותו לכהמתם, וכוכרים את השבולת שועל וכדומה בכברה לנקותו מן הפסולת, וכן ישנם אנשים, שלאחר קציצת קשי תבואות לתבן ולחלקים קטנים שכוכרים התבן הקצוץ, כדי לנקותו מן המוץ (שהוא פסולת ואינו ראוי למאכל בהמה), וצריך להזהירם שלא לכברם בשבת, ואפילו להניח את התבן במקום גבוה, כדי שירד ויפול ממנו המוץ, גם כן אסור. אבל מותר לתת קש לתוך הכברה (ולחובילה בתוכה, כדי) לשימה לתוך האבוס, אף על פי שלפעמים כשנושא קש עם מוץ בנפה וכברה, המוץ נופל דרך נקביו, אף על פי כן התירוהו כאן מפני שהוא דבר שאינו מתכוין (ודבר שאינו מתכוין מותר), ועוד

תקון דוד ושאל

(א) שבת עג. ושם פ"ז מ"ב, ועי' עה"ש שיט ב. ובמשנ"ב שיט בהקדמה לס"א, ובדין המרקד סולת מקמח עי' מנחות עו: ת"ר בדקה בגסה וכו' ובירושלמי כג, פ"ז ה"ב (דף נ). א"ר זעירא ומה המרקד — קמח מלמטן וסולת מלמעלן וכו' ועי' בא"ט במרקד ה"ב ס"ב שהביא בשם הב"ח שכ' בסי' תקי שריקוד הסולת מהקמח הוי מלאכה עי"ש שדעתו שהוי תולדת מרקד משום שהם שני מינים. כמו שכ' במג"א שיט טז שהחלבון והחלמון הוין שני מינים לפי"ד כמה מהאחרונים, ועי' גם לעיל ז סכ"ה בתקון דוד ושאל, ובענין שיעור הרקדה שכתבנו שהוי בכגרוגרת עי' במנחת חנוך במוסך השבת.

שאינו פסיק רישא, שאפשר שהמוץ לא יפול דרך נקבי הנפה או הכברה ב.

ג. גם לנפות את הקמח הדק ממצה טחונה (וכיוצא בו), כדי לבררו מפרורים הגסים, שאינם יפים לעשות מהם כדורי בצק שמבשלים בימי פסח במרק (כופתות), גם כן אסור ג.

תקון דוד ושאל

ב) שבת קמ. וכ"ה ברמב"ם כא לב שכ' שם המדקד מאבות מלאכות — לפיכך אין כוברים את התבן בכברה וכו' בשביל שירד המוץ מפני שהוא כמדקד וכו' ולכבוד המוץ מן התבן איסורא יש בו, ולרקד את המוץ מן התבואה חיובא נמי יש בו, אבל השם תבן בכברה מותר לו להוליכו לאבוס, אעפ"י שאפשר שירד המוץ בשעת הולכה — שהרי אינו מתכוין לכברה, ואינו עושה מעשה בידים, ואינו פס"ר. ועי' כ"ש במרקד באו"ח שכד א, ובמשנ"ב שם, ושם בש"ע הרב, ובחי"א יח א, ובקש"ע פז טז (ועי' ב"אר שמקשה אמאי לא גזרינן שירקד את מאכל הבהמה בהוליכו אותו בכברה — כדי לשימו באבוס, ועי' בנ"א כאן שמתרץ שכיון שכרשינים ותבן מאכל בהמה הוא ובמאכל בהמה לא גזרינן משום שאינו מקפיד עליו כ"כ לנקותו, ועי"ש שהביא ראי' לדבריו, והו"ד במא"מ במלאכת הרקדה אות ד' עי"ש).

ג) עי' תקד ג בהגה, ובמג"א שם שהביא דברי המהרי"ל שאסור לברור פרורי מצות הגדולים מתוך הטחונים, ועי"ש במג"א שמפרש דבריו שבשביל שנטחנו המצות, הן כקמח, ויש להן דין קמח שלא נילש עוד, ויש בו איסור ברירה כבכל הדברים שלפני לישא (עי' שם מג"א ס"ק ט) כמו שמבאר מחה"ש דבריו שכ' שם שהם כשני מינים ועי' סי' תקו ב שאין מרקדין הקמח בתחלה אפי' על ידי שנוי, אבל אם רקדו מאתמול ונפל בו צרור או קיסם וכו' אבל יש מחמירים ואוסרים, ועי' ב"ח והובא בא"ר דגם בזה צריך שנוי, והו"ד גם במשנ"ב תקו ס"ק ט, וכ' שם בשם החי"א שצדיך בזה שנוי גמור כגון לרקד באחורי הנפה או ע"י עכו"ם, וכן הדרך מצות ביו"ט וצריך לרקד הקמח הנטחון מן הפרורין ירקד ע"י שנוי — דהיינו אחורי הנפה לדעת החי"א, ועי' חי"א יח ב ובאו"ח תקו ב בהגה שגם תחלת הרקידה מותר ע"י גוי בקצת שנוי. ועי' גם בחי"א פד סעיף א—ג, ובש"ע הרב תקו בקו"א ס"ק א (והו"ד במקרא קודש) ועי' במנ"ש צח בס"ק לה במסגה"ש שם שהביאו קו"א הנ"ל שאיסור גמור לרקד הקמח ממצה טחונה אפי' ע"י שנוי (וביו"ט מיירי שם) — ובפרט לפי מ"ש המג"א תקד ט שהדק הנטחון מהמצות ה"ה כקמח ונחשבים מין אחר — ולפי"ז יש לאסור הרקדה זו כהרקדה הראשונה ועי' במ"ק הנ"ל שכ' שמש"ע הרב הנ"ל משמע שאסור ביו"ט בזה אפי' כשלא הי' אפשר לעשותו מעיו"ט, (ועיין בש"ע הרב שחולק על דין דחי"א שכ' בריקוד הקמח שנפל בו צרור לרקדו ע"י שנוי שהבאתי דבריו לעיל) — שלא

כלל ט מלאכת טחינה (הטוחן)

והיא מלאכת פרור חמרים שונים לחלקים קטנים, ושחיקתם (או"ח שכא, שכד וסי' שכח

איסור בורר שבקליפת בצלים כשחתכם דק דק שעה או שתיים לפני הסעודה (תקדו"ש ב); אי יש טחינה אפילו שלא בגדולי קרקע (תקדו"ש ג); אין טחינה אחר טחינה (ב ותקדו"ש) אונס לבקיעת עצים איך ימעט האיסור (ח) בהנ"ל חתיכת עצים לשבבים, וחתיכתם לחתיכות גדולות (תקדו"ש ח); אכילת פאה איזוב וקורנית (שראויים קצת למאכל אדם (יד); גרירת גבינה בכלי המיוחד לזה דהיינו במגררת (הנקרא גם פומפיי) (ג); גירוד טיט ובוץ יבש מעל הבגד או נעלים (כלל כט ד, ו ותקדו"ש וכלל יג יא); גירוד הנ"ל על ידי כסכוס (ו); בהנ"ל באין ממשות טיט על הבגד, דק מראה טיט (ה בתקדו"ש); דיכת תבלין בכת (ידית) הסכין (א); בהנ"ל לאכילה מידית (שם); דיני מיחוש חולה, ועשיית תרופה לחולה, יבואר לקמן בסוף הסימן (סעיף חי"מה); דיכת תבלינים דיכת סוכר, מלח, בלי שנוי, בשנוי אחד או בשני שנויים (תקדו"ש א); חתוך ירקות (ב); חתכם סמוך לסעודה (ב); חתכם דק דק (ב); חתיכת בשר קשה (או גבינה) בסכין (ג); חתיכת בצלים בקופיץ על טבלת עץ המיוחדת לכך (תקדו"ש ב); חתיכת בשר חי לצורך העופות (תקדו"ש ג וסעי' יא); חתיכת שחת, חרובין או דלועין לבהמה, ונבילה לכלבים (תקדו"ש יג); חתיכת בשר מבושל או צלי דק דק (יא); טחינת תבואה תבלין (סוכר ומלח) וצמחים ברחיים מדוכה וכו' (א); טחינת בשר לחם יבש ובצלים במטחנה, המשמשת לטחינת בשר לחם יבש וכו' (תקדו"ש ה); טחינה, שיעורו (א); טחינה, ברחיים מים (תקדו"ש א); טחינה ברחיים של רוח (תקדו"ש א); טחינה, ברחיים יד (תקדו"ש א); טחינת סממנים, היתה במשכן (תקדו"ש א); טחינה, איסתפקות ובעיות שונות בזו (תקדו"ש א); טחינת רגבי עפר (תקדו"ש א וסי' א); טחינת לבינה (תקדו"ש א); טחינת מלח וסוכר שלנו, שהיו דק כקמח ומפורר לפרורים, ואחר בשולם נעשו לגוש אחד (תקדו"ש א); לעיסה שלא לצורך (י); מיד ולאחר, אי ההיתר דלאחר מהני בשאר דברים, לבד אוכלים (תקדו"ש ב וא'); מיד ולאחר, שיעור זמנו (תקדו"ש ה); נסירת עצים (ח); נשיפת מתכת (ח); נתינת חטים לתוך רחיים מים, סמוך לחשיכה (טז); הנ"ל במקום הפסד או כשהרחיים הוא של גוי (טז); עצים חתיכתם לשבבים (ח, וכלל לח מט); בהנ"ל בקיעתם לחתיכות גדולות (ח, ותקדו"ש לח מא); עצים אופן בקיעתם, בחיל וכדומה שצוהו לבקוע עצים, איך למעט באיסור (תקדו"ש ח); עשיית תרופה ולקחת סמי רפואה בשבת (תמצא לקמן בסוף הכלל, כסניף למלאכת טחינה); עשיית מי סודה בשבת (תקדו"ש יז); פרור וחתיכת ירקות דק דק (לצורך אכילת בהמה חי ועוף) (ד); בהנ"ל ההבדל שיש בזה בין גדולי קרקע, ובין דבר שאינו גדולי קרקע (תקדו"ש ד); פרור לחם דק דק (ה); בהנ"ל נתינת מים ללחם הנ"ל (תקדו"ש ה); פרידת לחם בכלי המיוחד לזה, וכן טחינתו במטחנה המיוחד גם כן לטחינת בשר לחם יבש ובצלים, וכן כתישת מצה במכתשת (תקדו"ש ה); פרידת הנ"ל ביד ( ) ; פרידת רגבי טבק ריחה (תקדו"ש א וז'); פרידת רגבי מלח שנדבקו מחמת ליחות ונתיבשו (תקדו"ש א); פרידת רגב אדמה וגושי עפר (ו ותקדו"ש א); פרידת חתיכת עץ (הנרקב) לעפר (ו); פטום בהמות חיות או עופות בשבת, ועוד פרטי דינים בזה (טו ותקדו"ש); בהנ"ל כשכבר הותרגלו לאכול על ידי פטום (טו); ראוי לאכילה, לתקנו לעשותו יותר נוח (יג); בהנ"ל בראוי לאכילה דק על ידי הדחק (יג); רסוק תפוחי אדמה שעועיות פירות וירקות (ט); רסוק קטניות בשנוי (תקדו"ש ט); שחיקת שום — בשני שנויים, או שנוי אחד (תקדו"ש א); שימת פלפלין בבגד, וכתישתו (יב).

א. הטוחן, הכותש (השוחק והדך) חטים, שעורים, שומשמון, כמון, קנמון, קפה וכל מיני תבואה תבלין וסממנים בטחנה

מדוכה מכתשת או ברחיים (ואסור אפילו ברחיים המופעל והמונע בכח הרוח, ומכל שכן ברחיים המונע בכח המים, שכודאי אסור, ואין צריך לומר שאסור ברחיים של יד, שבזה לכולי עלמא חיוב) ושיעור חיוב הטחינה באלו, הוא בכגרוגרת. (לפיכך הצריך לטחון פלפלת חריפה (וכדומה), לכתוש גרעיני הפלפל, לכתוש ולשחוק שום, או לדוך סוכר או מלח בשבת אל יטחנם במכונת הטחינה, כמו שכתבנו, רק ידוחם בקת (הנקרא גם כן, ידית) הסכין וכדומה על השלחן וכדומה. אבל לחתכם בסכין ולהניחם, אסור, כמו שיבואר בסעיף הבא א.

תקון דוד ושאול

כן דעתו, וכ' שלא הצריכו שנוי אלא במקום שהי' אפשרות לעשותו מעיו"ט (עי"ש ובש"ע תקו הנ"ל ובט"ז שם), וכיון שלא נפל בו הצרור רק ביו"ט א"כ לא הי' צריך לחזור ולרקדו מערב יו"ט, א"כ מותר אפי' בלי שנוי. ואם לא נפל בו דבר וברצונו לרקדו שנית ביו"ט רק ליפות את הפת, או ישנה קצת, שירקדו ע"ג השלחן וכדומה, ואם דרכו לרקדו גם בחול על השלחן, ירקדו בשנוי אחר ש"ע שם וש"ע הרב ובחי"א).

כ' בחי"א כלל יח ס"ב אסור לנפות קמח ממצה טחונה מרגביו שנדבקו קצת — ורוצה להפריד פרוריהם וחלוקיהם הקטנים — שהתדבקו זה בזה — על ידי נפוי, וצריך עיון אם מותר לנפותו ע"י שנוי, וצ"ע לש"ע סי' תקו הנ"ל, ועי' לעיל ס"א.

א) עי' שבת מט: שטחינה (הוי אב מלאכה ו) היתה במשכן, ועי' רש"י ד"ה הם זרעו וטחנו ולשו נמי סמנין וכו' ועי' בפתחת הס' א"ט שהביא דעת הר"ח ורב האי שטחינה היתה במשכן בתבואה שטחנו למנחת תמיד וחביתין, ועי' שבת קמא. א"ר יהודה הני פלפלי מידק חדא וכו' ועי' ר"ח ותוס' ד"ה הני וברי"ף ובר"ן. בשלטה"ג וברמב"ם ח טו, ובפ' כא כ ובטור ובב"י ובש"ע שכא ז ובט"ז ס"ק ז ובמג"א ט ובמ"ז ס"ק י. — ועי' במג"א רנב ס"ק ב ובמחה"ש שם שדעת המג"א שם שרק ברחיים של יד יש בו מן החיוב, והו"ד גם בא"ט, וכ' שם בה"ב שהנותן חטים וכיו"ב לתוך רחיים של מים בשעה שהרחיים טוחנים או שהיו חטים בתיבה שעל הרחיים — והרחיים היו סגורים והוא בא וסילק את הדף, והמים דחפו את הגלגל ונטחנו החטים — שחייב, וכ' שם שמ"מ אינו חייב אלא על טחינת החטים שבאה מכח דחיפת המים שהיו או צבורים אצל הדף והגלגל, אבל אין חייב על מה שנטחן מכח המים שבאו כדרך הליכתן ונתוספו אח"כ, ובטוחן ברחיים של רוח עי"ש שהביא שי"א שלעולם פטור (ועי"ש שהביא בזה ד אופנים, א, ששם את החטים בשעה שהרחיים פתוחים ואין רוח, ואח"כ בא רוח מצוי ונטחן, וכ' בזה שלהנמ"י חייב, ולתוס' אפשר שג"כ חייב ולהר"ן פטור. ב, שפתח את הרחיים בשעה שהי' רוח (היינו בשעה שהרוח

נושבת). ג. בפתח את הדחיים בשעה שלא הי' רוח, ואח"כ בא הרוח. ד. ששם את החטים ברחיים פתוחים ובשעה שיש רוח, ועי"ש שמבאר את הדעות בזה). ועי' בענין זה בכ"ש בטוחן שכ' שאין חיוב בנותן החטים לתוך הדחיים של דוח משום שהתראת ספק הוא שאפשר שיפסקו הרוח באמצע, ועי' בבה"ל שכ' בזה שלא איכפת לן אם יפסוק הרוח, שאפי' אם יפסוק יטחון כגרוגרת, עי"ש בד"ה להשמעת קול, והביא שם עזר שגם המג"א מודה בפותח מסגרת המים של רחיים של מים — כדי לאפשר את הטחינה שחייב כמו שכ' לעיל בשם הא"ט, ועי"ש עוד בבה"ל שהאחרונים (הא"ר, אבה"ע, הדג"מ, הח"מ, הנתיב חיים, המח"ש, ובס' בית מאיר) הסכימו בזה נגד המג"א הנ"ל, וחייבו ברחיים של מים, ע"ש, ועי' גם בבאה"ט ט ובשעה"צ לא, ובכ"ש בטוחן ובש"ת ב, ובבית אפרים או"ח ובמא"מ בטחינה אות ג, ועי' בס' אב"נ סי' קטז, ובשו"ת בית יצחק בזורה — ועי' גם באו"ח שכא ז—ח וסעי' יב, וחי"א יז א וכ"ש, וש"ע הדב שכא יא ומשמע שם שבכתישת ושחיקת שום די בשנוי אחד, וכ"כ בעיקרי דינים (א"ח יג טז בשם שדה הארץ) אבל בנו"י בשם זכ"א בשם אדמת קודש כ' שצריך שני שנויים (ועי"ש בס"ק ז בט"ז שדעתו שצריך שני שנויים — דהיינו לכתשם בקת הסכין ובתוך הקערה, ולא במכתשת, ובמג"א ס"ק ט מפרש דברי הש"ע שידוכם ~~ב~~ בקת הסכין ואז מותר אפי' במכתשת או שידוכם בשולי הקערה, עי"ש, וכ' בנו"י עת ס"ק יב שהא"ר וחי"א חולקים על המג"א בזה), וכן משמע בש"ע הרב ס"ז במוסגר שצריך שני שנויים, ובסוף סעיף יא כ' שצריך שני גדול, ועי' גם קש"ע פ כ שכ' במלח להצריך בו שני שנויים (דהיינו לדוכן בקת הסכין ועל השלחן) וכ"כ בעו"ש, ובא"ר שהוד"ל, והו"ד גם בתל"ד בס"י שכא ז — אבל דעת עצמו היא שמלח קיל מפלפלין, ודי בו בשנוי א' משום שאינו גד"ק, ולא שייך בו טחינה מה"ת, וכ' שכ"מ מהדמב"ם ומהש"ע, ועי"ש ס"ח בהגה שבמלח שלנו שהי' דק מתחלה ורק אחר שנתבשל נעשה גוש א' שמותר לחתכו דק דק שאין טוחן אחר טוחן, ועי' מ"ז (שכא) ס"ק י שכ' בטוחן רגב עפר שחייב, והטוחן לבינה פטור אבל אסור, ובמלח וסוכר שלנו, שלא היו מתחלה גוש אחד, שאין בו משום טוחן, ומותר לחתכו דק דק ולא בעי שנוי כלל, אבל בכ"ש כ' שצריך לכל הפחות שנוי א'. ועי' בחי"א יד יא, ועי' במג"א הנ"ל ס"ק ט שכ' שם שמותר לדוך פלפלין בקת הסכין, שלחתכם אסור, וה"ה בכל תבלין שדרך לאכלם רק ע"י תערובת, (וכ"ה בש"ע הרב ס"ק ז), ואם חתכם לאכלם מיד — בזה יש ג דעות, א. הרב בש"ע שלו אוסר גם בכה"ג, ב. במ"ז ס"ק י מסופק בזה, (וכ' שאפשר שאכילה דמיד אינו עוזר רק בדבר מאכל, אבל בתבלין שאינו אוכל ועשוי דק לתבל את האוכל אפשר שהאכילה דמיד אינו עוזר רק בדבר מאכל, אבל בתבלין שאינו אוכל ועשוי רק לתבל את האוכל אפשר שהאכילה דמיד אינו עוזר), ג. בכ"ש בטוחן כ' להתיר, ועי' במנ"ש פ פב להחמיר בזה, ועי' עוד מש"כ בזה לקמן סוף ס"ב בשם א"ט, ואם מותר לפררם ביד — עי' בתל"ד שכא ס"ק י בשם א"ר שמותר, והוא בעצמו הוסיף הטעם שהוא שנוי גדול, אבל בסוף הביא דברי הב"י, שאפשר שיש

ב. אסור לחתוך צנן, בצלים ושאר ירקות, רק סמוך לסעודה ממש, וגם אז לא יחתכם דק דק, ובאופן זה אפילו לצורך בהמה ועוף גם כן מותר לחתכם ב.

תקון דוד ושאל

איסור מדרבנן אפילו במפרר ביד, ואם מותר לפרר רגבי טבק (ריחה), עי' בכ"ש שכ' לזיהר בזה, משום דדמי לטוחן, אבל עי' בשע"ת שכח אות א שהביא להתיר למללו (בשם שו"ת מים רבים) והו"ד בנו"י כה ס"ק סח, וכ' לעי' בס' יסוד יוסף, ובטורי אבן כ' ג"כ כדברי השע"ת (והו"ד בעיקרי הד"ט באו"ח יד נח) וכ"ה בתל"ד שכא טו שמותר משום שאין טוחן אחר טוחן, וכ' ע"ז במנ"ש שלפי"ז גם ברגבי מלח שנדבקו מחמת ליחות ונתיבשו, ג"כ הדין כך שמותר, ועי' בתל"ד שכא ס"ק יג שכ' שמאחר שהלכה פסוקה היא להרמ"א שאין לחוש בטוחן אחר טוחן — יש לומר לכאורה ג"כ שמותר אף בכלי המיוחד לזה בקצת שנוי, שכל האיסור בכלי המיוחד לזה הוא רק משום עובדין דחול ולזה מהני השנוי להוציאו מידי האיסור דעובדין דחול.

(ב) שבת עד: א"ר פפא האי דפרים סילקא (פרים, פי' רש"י מחתכו הדק, וכ"ה בתוס' קיד: ד"ה אלא וכו'), סילקא עי' פרש"י עג. דקניב סילקא חותך תרדין וכו'), ועי' שבת קי"ד: בקניבת ירק ובתוס' שם, ועי' ברי"ף ובר"ן בשבת עג: וברא"ש והו"ד באריכות בשלטה"ג (שם באות ג) ביום הכיפורים שחל להיות בשבת שאסור בקניבת ירק, ועי' שו"ת הרשב"א ח"ד סי' עה, (ועי' בא"ט בטוחן סי"ז מה שהעיר על השלטה"ג הנ"ל) ועי' בטור ובב"י שכא, ובש"ע סעי' יב, ובמג"א ס"ק טו, ובש"ע הרב שם ס"י שכ' שמה שחותכים במדינתנו הצנן והבצלים דק דק מאד, יש להם על מי לסמוך — אך עכ"פ יזהרו לחתכם סמוך לסעודה ממש, (ועי' שלחן ע"ש, הו"ד בנו"י — שצדד להתיר לחתוך צנן דק דק אפי' להניחו מסעודה לסעודה — בו ביום, משום שהחתוך אינו מתקן את הצנן, כי הלא הצנן ראוי לאכילה ממש בלי חתוך כלל, ומשום הכי צדד להתיר אפי' קודם יציאת האנשים מבית הכנסת, אבל עי' בחי"א כלל יז ב שכ' שהחותכים הבצלים והצנן דק דק שעה או שתיים קודם הסעודה קרוב הדבר שחייב, וגם הבצלים אסורים באכילה — מלבד שחייב גם משום בורר על קליפת הבצלים, וכ"כ במע"א, ובת"ש ומובא בעמה"ש ובמנ"ש פ ס"ק פז, ובפמ"ג א"א ס"ק יד, וכ' האחרונים שמהש"ע שסתם משמע שס"ל שאפי' בירקות שראוי לאכלם חיים ג"כ יש טחינה באוכלים, ועי' בצמח צדק שעל שתא סדרי משנה שבת פ"ז ד"ה הנה, ועי' ירושלמי פ"ז ה"ב (דף מט.) הן דשחק תומא וכו' כד שחיק במדוכתה (כשדרכו במדוכה) — משום טוחן, ועי' בשו"ת הרשב"א ח"ד עה, ובריב"ש קפד, ועי' א"ט הי"א סכ"ז שהביא בשם הברכ"י שכ' בשם שו"ת בית יהודה להתיר לפרך הדס, לעשותו ריחו נודף, להריחו מיד, והוא ז"ל חולק עליו וכ' שאין ההיתר דלאלתר מהני רק באוכלין, וראיתו מביצה ז: בדקר נעוץ — גבי והא קעביד כתישה,

ג. **אסור** לגרור גבינה במגררת (הנקרא גם פומפי), משום שכיון שדרכו לגררו בכך, הוי לי' כטוחן, אבל מותר לחתכו בסכין דק דק בשעת אכילה. וכן מותר לחתוך בשר קשה, אף על פי שאי אפשר לו ללועסו בלי חתיכה, כיון שרוב בני אדם יכולים לאכלו כך, כמות שהוא, אבל אין לחתכו רק בסכין ג.

תקון דוד ושאל

שכ' רש"י שהלא צריך לכתוש הרגבים, וכתישה היא תולדת טוחן, א"כ משמע שכאן אפי' ביד ואפי' לאלתר אסור, ועי' בתקון דוד ושאל לעיל ס"א ועוד הביא משבת קלג. שאם לא שחק מע"ש לועס בשיניו ונותן, ועי' מג"א שכא סוף ס"ק יב שכ' שלעיסה בשיניים נמי מלאכה היא רק שנעשה בשנוי, והיא כמו כלאחר יד, והרי גם שם היא נותנו תיכף על המילה, אלא ודאי שאין ההיתר דלאלתר מהני רק במידי דלאכילה, ולא מידי שהוא להריח, עי"ש ולעיל בתקון דוד ושאל סוף סעיף א, ובמא"מ בטחינה אות ד. ועי' גם בליקוטי מהרי"ח ח"ב דף ע: שמה שהתיר הרמ"א לחתוך ידק דק דק לצורך אכילה מידית שזה דוקא רק כשחותך הבצלים על קערה או על השלחן, אבל לחתוך בצלים בקופיץ על טבלת עץ המיוחדת לקיצוץ אסור, שזה דומה לגורר גבינה במורג חרוץ שמבואר בסי' שכא שאסור משום שמייוחד לכך, והוי כשחיקת תבלין במכחשת, וגם הוא עובדין דחול, עי"ש, (ועי' בשו"ת האלף לך שלמה סי' קלט מה שכ' בחתיכת בצלים דק דק (שחותכים אותם לעשותם עם ביצים, ונותנים בהם שומן, כדי שיוכל למולחם ושגובלים אותם עם השומן (שנעשה כעין עיסה עבה) שכ' שלמרות דעת הפמ"ג שכא ס"ק יב (עי"ש מ"ז), אין בזה איסוד משום לישה), ועי' עוד בע"ה שכא ט, ועי' קצות השלחן קכט אות ד שהתיד גרידת צנון שכ' שגם זה דרך אכילה היא ואסור במגררת ובקופיץ.

ג) עי' פרש"י שבת עד: על מאמר ר"פ האי מאן דפריים סילקא, חייב משום טוחן וכו' ועי' או"ח שכא י ומג"א ס"ק יב שמותר לחתוך גבינה בסכין, (קרדום, קופיץ ומגירה) — אפי' דק דק, ואפי' כשהיא קשה מאד, ג"כ מותר, ואין בה איסור טחינה — מאחר שחזי ללועסה בקושי, ובלבד שלא יגרדו במורג חרוץ העשוי לכך, אפי' כשהוא קטן מאד, ואפי' כדי לאכלה לאלתר, ג"כ אסור, ועי' בזה בתשובת הרא"ש סי' קפד הנ"ל שכ' שלגרר הגבינה במורג חרוץ (היינו מגררת) דמי לבורר בנפה וכברה, ועי' עוד בתה"ד סי' נו ובשלטה"ג על הרי"ף בשבת עד: (שם אות ג—ד), וכ' בתה"ד שאין טחינה אלא בגדולי קרקע, אך יש חולקים ע"ז ואומרים שאפי' בדבר שאינו גד"ק ג"כ יש איסור טחינה, ואעפי"כ אוכלין — כגון בשר צלי או גבינה קשה וכיו"ב, הואיל ואינו גד"ק ממש, מותר לחתכן דק דק אפי' להסוברים שיש טחינה באוכלים, והגבינה הקשה — כל שאפשר ללועסה בקושי, ושם אוכל עלי', התירו לחתכה בסכין, קרדום או מגירה, אפי' למי שאינו יכול ללועסה, אבל בכלי המיוחד לגרידתה —

ד. אסור לפרר ולחתוך תפוחי אדמה וירקות דק דק לצרכי בהמות ועופות אלא אם כן מפררם סמוך לאכילתם ממש. וגם אז טוב לחתכם לחתיכות גדולות קצת (וכפרט כשחתכם לצרכי בהמות) שהרי הם יכולים לאכלם אפי' כשהם גדולים קצת.

ה. אבל לחם מותר לפרר אפילו דק דק, הואיל שכבר נטחן, ואין טחינה אחר טחינה, ויש מי שמתיר גם בזה רק כשרוצה לאכלו לאלתר.

תקון דוד ושאל

כגון במורג חרוץ אסרו, וכן מה שהתירו בסכין לא התירו רק בדבר ששם אוכל עליו, אבל בשר חי — הואיל ואינו ראוי אלא למי שדעתו יפה, לכוס אותו שלא כדרכו, אין שם אוכל עליו לענין זה ואסור לחתכו דק דק לפני העופות, ועי' בא"ט ה"ח בטוחן, ושם בה"ז סי"ז ג. ובאו"ח שכד ו—ז וח' ובט"ז שם ס"ק ד ובמג"א ס"ק ה, (עי"ש בתירוצו על קושית הט"ז), ובבאה"ט ס"ק ו, ובמע"א, ובש"ע שכא ט, ובמשנ"ב שכא לא—לז. ובש"ע הרב שם סעי' ח—יא.

(ד) כ' בתה"ד שמה שכתבנו בסעיף הקודם הוא דוקא בדבר שאינו גד"ק, אבל דבר שהוא גד"ק אפי' כשהוא אוכל גמור יש בו משום טוחן, הואיל ויש במינו טחינה, כגון בתבואה וכדומה, ומשום זה כ' בפנים שאסור לחתוך ירק דק דק, (וכן גרוגרת וחרובים לפני הזקנים), ואם חתכם חייב משום טוחן, ואם רוצה לאכלם לאלתר, אז מותר לו לחתכם איך שהוא רוצה, משום שאדם יכול לאכול מאכלו בחתיכות גדולות או קטנות, כפי רצונו, וכל שהוא דרך אכילה אין בה משום מלאכה ומותר לכתחלה, אבל יש שמפקקים בזה, ונכון לחוש לדבריהם ולחתוך את הירק לחתיכות גדולות קצת, (ועי' או"ח שכד ז ולקמן סעיף יג שאין לטרוח בשבת בדבר הראוי לאכילה אף בלי טרחא, ומאחר שהבהמות אוכלים גם חתיכות גדולות — א"כ אסור לחתכם לחתיכות קטנות) ועל כל פנים צריכים ליזהר שלא יתחילו לחתכם עד אחר יציאת האנשים מביהכ"נ — שיכינם סמוך לסעודה ממש. ש"ע הרב שכא י שהבאתי בס"ק שלעיל, ועי' בב"י שם שכא, ושם ס"ק טו במג"א, ובחי"א יז ג, ובבאה"ט ס"ק טו, ובמא"מ בטחינה אות ה.

(ה) ועי' בב"י בשם הרשב"ם שכ' שאעפ"י שבדבר שהוא גד"ק יש בו משום טוחן, אפי' כשהוא אוכל גמור, הואיל שיש במינו טחינה, אבל פרור לחם הוא יוצא מן הכלל משום שהתבואה שהלחם נעשה ממנה כבר נטחנה, ואין טחינה אחר טחינה, (ועי' א"ט בטוחן) והו"ד בהגה שם סי"ב בשם הגה"מ ומרדכי ר"ן וסמ"ג) וגם בזה צריכים ליזהר לפררו רק לפני שנותנים אותו לפני התרנגולים שהוא "כדי לאכלו מיד", ועי"ש במג"א הנ"ל ס"ק טו, ועי' ג"כ בתשו' הרשב"א סי' עה בח"ד (ועי' גם רמב"ם כא יח, שו"ת תורת רפאל לא—לב, בחזו"א שבת סי' ט) ובחי"א. יז ד—ו (שכ' שצריך לאכול הלחם שנפרר לאלתר שאל"ה יש בו מן החיוב לקצת פוסק' וכ' בתוס'

ו. המפרר חתיכת עץ שנרקב ועשאו לאבק, וכן המפרר רגבי אדמה וגושי עפר, חייב משום טוחן. וכן צריך לזוהר משום איסור זה בטיט וכו' יבש שעל בגדו (ונעליו), שאם הוא לח מגרדו בצפורן או כגב הסכין, אבל אם הוא יבש אסור לגרדו (ואפילו לכסכם את הבגד זה בזה מכפנים, כדי שיפול הבוץ והטיט שמבחוץ, גם כן אסור) משום טחינה, ועיין עוד בזה לקמן כלל יג סעיף יא וכלל כט סעיף דו.

תקון דוד ושאול

ירושלים, שגם לתת מים להלחם מותר, רק שלא יגבלם עם המים, וכל זה שמותר לפרר את הלחם לא נאמר אלא בסכין אבל בכלי המיוחד לזה (או אפי' במטחנה — המשמשת לטחינת בשר, לחם יבש ובצלים — שמשמשים בו בכמה ארצות) וכגון לכתוש מצה במכתשת — אסור, כמו שאסרו לגרור גבינה במגררת (פומפי') ועי' מש"ב שכא ס"ק מא—מה, ובאה"ט, חי"א יז ב, וש"ע הרב שכא ח—יב, וכ"ש בטוחן. (ובענין שיעור זמני למיד ולאחר — עיין בשו"ת זכר יהוסף ח"א סי' ד, והובא בשו"ת בנצ"י סי' לא).

(ו) עי' שבת עד: ביצה ז: והא קעביד כתישא, רמב"ם ח טו, ועי' חי"א יז ה—ז, ובכ"ש בטוחן, ובמש"ב שכא ס"ק מה (ועי' או"ח שב סעיף ז), ועי' עוד שבת עד: א"ר האי מאן דעביד חביתא חייב (ועי' רש"י שם) שבע חטאות, ועי' ר"ח שם, ובירושלמי פ"ז ה"ב (דף נ: ההן דשחק מלה, חספ, פלפלין — חייב משום טוחן, ועי' רמב"ם פ"ט טו, ופכ"א הי"ח, ועי' שבת קמא. א"ר כהנא טיט שעל בגדו מכסכו מכפנים, ובטור שב וב"י וב"ח וכ' שם דביבש בין שמכסכו בפנים ובין מגרגרו מבחוץ — לעולם חייב משום טוחן, ועי' או"ח שב ז שכ' המחבר שמשפשו בפנים, אבל לא מבחוץ שדמי למלבן, וי"מ שה"מ בלח אבל יבש אסור דהוי טוחן, ועי' ט"ז ס"ק ו שזה דוקא כשיש ממשות טיט על הבגד, אבל אם אין שם רק מראה טיט, והוא מגרדו כדי לבטלו ולהסיר את המראה משם — אין זה בכלל טוחן, ומטעם זה מתיר למי שחלוק שלו מטונף קצת, ואין עליו ממשות צואה והוא יבש — שיוכל לגרדו בצפורן ולהסיר המראה כדי שיתפלל בנקיות. ועי' ע"ז שם במש"ב בס"ק לו שיש לעיין בזה טובא שאף שאין בו משום טוחן, הלא מתכוין בזה ליפות את הבגד ולצחצחו, והוי מלבן, שלא גרע מכסכוסו דסודר שאסור בס"ה משום לבון וכ"ש כאן שבודאי מכוין ליפות את הבגד שאסור, עי"ש בבה"ל ד"ה דהוי טוחן, ועי' בזה בבדי השלחן סי' קטז ס"ק יט ובמה שכ' לאסור להעביר מראה הטיט על ידי מברשת שהוא כלי העשוי לנקוי, ודרך ליבונו היא, ועי' חי"א י"ז ה—ו שכ' בבגד שחור ומקפיד עליו — שצריך לזוהר מלהסיר אף את המראה (עי' שבת קמו. ופרש"י שם בהמנער טליתו מהעפר, וכן ודוקא בחדתי ואוכמי שם), וכ' שם במש"ב ס"ק לו שאף לדעת הט"ז אינו מותר

ז. להפריד רגבי מבקריחה, אסור משום שדומה לטוחן, ויש מתירים משום שאין טחינה אחר טחינה ז.

ח. הנוסר עצים וצריך לנסורתם, השף לשון מתכת בשופין (וכדומה), כדי להשתמש באבקו, משישוף משהו, חייב, אבל המחתיך עצים אינו חייב משום טוחן עד שיחתכם לשכבים (קסמים להדליק בו את האש), ושיעורו כדי שיכול לבשל בהם כגרוגרת מכיצה, (ולבקוע עצים לחתיכות גדולות, יכואר לקמן בכלל לה, שאסור משום עובדין דחול ה).

(לסדר ויחי)

ט. אסור לרסק תפוחי אדמה שעועיות פירות וירקות וכדומה, במרסק, בתרווד או במכשיר אחר, אבל אם היו מרוסקים מערב שבת, ואין מחוסרים אלא שחיקה מועטת, מותר לגמור רסוקם בשבת (אחר תורדתם מעל האש) ט.

תקון דוד ושאל

רק לגרר בצפורן או לכסכו מבפנים אבל לכסכו מבחוץ אסור בכל אופן — שהרי הט"ז לא חידש רק שאין בזה משום טוחן, ומ"מ לא עדיף מטיט לה שגם שם לא שייך טוחן, ואעפ"כ אסור לכסכו מבחוץ משום שמחזי כמלבן וכמו כן כאן. (ועי' בסוף הגוזז שלפי המש"ב הוה משמע שאסור לנקות בשבת את המרבדים במנקה מרבדים, אפי' כשאינו מופעל באלקטרי — שהרי כוונתו לנקה את המרבדים).

ז עי' בכ"ש בטוחן שהביא שצריך לזוהר מלהפריד רגבי טבק (ריחא) מבגדו וכדומה), ומובא בתוס' חיים יז ס"ק ד וכו' ואף שבשעת מקיל בזה (הבאתיו למעלה בסוף ס"א) ועיין שם שהבאתי עוד דעות בזה) וציין ג"כ לס' יסוד יוסף, ע"כ. ועי' קצות השלחן קכט אות טו—טז בזה.

ח שבת עד: אר"מ האי מאן דסלית סילתא (עצים דקים להבעיר האש, רש"י), ועי' ברי"ף ובערוך (פ"א), ובשו"ת הרשב"א ח"ד סי' עה, (שהטעם משום קמח דק שיוצא מהעצים) עי"ש ובמאירי מש"כ ע"ז ופי' הרמב"ם ח טו הנוסר עצים כדי להנות מנסורתם, ועי' מרדכי הובא במג"א שיד ס"ק יד, ובמח"ש שם, ובכ"ש בטוחן, וכו' שם בגמ' שאם מקפיד על המדה חייב אף בחתיכות גדולות משום מחתיך, וכ"ה במש"ב שיד ס"ק מא, וכו' שם בשעה"צ שמשום כך אם אונסים יהודי לבקוע עצים בשבת שיבקעם לחתיכות גדולות שאיסורה מד"ס ואל יבקעם לחתיכות קטנות שאסור משום אב מלאכה של טוחן, ועי' בא"ט בטוחן סג שכ' במחתיך קנים לעשות מהם סל חייב משום טוחן, עי' ברמב"ם ח טו ובלח"מ.

ט עי' או"ח שכא יט, (ועי' במש"ב שם שמשמע שהאיסור הוא משום ממחק ובכ"ש במלאכת הטוחן כ' שאיסורו הוא משום טוחן, ועי'

י. אסור ללעוס דבר שאינו חפץ לאכלו, משום שדומה לטוחן.

יא. לחתוך בשר מבושל או צלי דק דק בסכין, מותר, אפילו כדי להניחו לאחר זמן, אבל לחתוך בשר חי דק דק לצורך עופות, אסור, הואיל שאינם יכולים לאכלו בלי חתוך, אם כן החתוך משוי לי' אוכל (ואין בשר החי הזה דומה לבשר מבושל שמותר לחתכו מפני שאין טחינה באוכלין, משום שבשר החי אינו ראוי אלא למי שדעתו יפה לכוס אותו שלא כדרכו, ומשום אכילה כזו אין שם אוכל עליו, ושייך בו טחינה, ואסור לחתכו דק דק לפני העופות, ואף על פי שהוא ראוי לכלבים אין שם אוכל עליו בשביל כך, הואיל ואינו עומד לכלבים אלא לאדם או לעופות מפני חשיבותו, ולהם אינו ראוי בלי חתיכת דק דק, ויש בזה משום טחינה כמו שאמרנו) יא.

תקון דוד ושאול

מנ"ש פ ס"ק פד שצריך ליוזר גם בפולין מבושלים שמערבים אותם עם בצלים שלא לרסק אותם רק כשכבר היו מרוסקים קצת מע"ש אך לרסקם בשנוי מותר, שלא גרעי מפלפלין, ע"כ דעתו). ועי' ג"כ נו"י סי' עח סעי' כב שכ' מותר לגמור שחיקת הריפות בעץ פרור בקדרה בשבת אחר שמורידין אותה מעל האש — ומותר להחליק האוכל בשבת ולא הווי בזה משום ממחק הואיל שאפשר לאכלו בלא זה, ומ"מ המחמיר במאכל תפוחים וכדומה שדרכו בכך תע"ב (אבל בדבר שא"א לאכלו בל"ז אסור שיש עיבוד באוכלין מדרבנן והמחליק הוי כממחק מג"א, ואפי' לאותה סעודה תיכף אפשר דאסור א"א ס"ק כט). ועי' עוד בזה בסי' שי"ח סעי' יח בט"ז ס"ק כג ובמג"א ס"ק מב ובא"ר כ' לטרוף אותן בנחת. ועי' שביתת השבת שכ' בשם תל"ד שכ' להתיר רסוק תפוח צלוי או תפוחי אדמה וכ' שא"ב לא משום לש ולא משום טוחן ותפ"י אוסר וסמוך לסעודה כ' בקצות השלחן שמותר בכל אופן.

י) עי' שבת קלא עושין וכו' וכמון לועס וכו' ובפרש"י שם ובאו"ח שכא במג"א ס"ק יב, ומחה"ש שם.

יא) עי' או"ח שכד ז וט"ז ס"ק ד ומג"א ס"ק ה שהסביר טעם איסור חתיכת בשר דק דק — משום שדבר שהיא מלאכה כגון טחינה אסור לעשותה לבהמה אפי' ביו"ט, ועי' מחה"ש שכא ס"ק י—יא שכ' שהמג"א מתרץ בזה קושית הט"ז בסי' שכד ס"ק ד שהקשה מסי' שכא ט בהגה (שהבאתיו לקמן סי"ב) ופי' דבריו שלחחוך בשר חי דק דק לפני העופות, הואיל שאין יכולים לאכלו בלי חתוך משום זה אפי' הפוסקים שס"ל שאין טחינה אלא בגד"ק, מודים ג"כ שיש בזה משום טוחן, אבל האי דסי' שכד במחתכין נבלה שאין חותכין דק דק שאין בו משום טוחן אלא משום משוי אוכל זה שרי לדידן דקיי"ל כרבי יהודה בשבת קנה. עי"ש א"ר חסדא וכו' א"ר וכו', וכבר כתבנו למעלה ס"א שהטעם שמותר לחתוך בשר

יב. כל דבר שכבר ראוי לאכילה, אסור לטרוח בו ולתקנו כדי שיהא נוח יותר לאכילה, אפילו ברוצה לאכלו לאלתר, (ולכן אין חותכים שחת (שחת היא תבואה ירוקה שנקצרה טרם שנתבשלה) או חרובים, לפני בהמה בין גסה ובין דקה, משום שבלא חתוך הם גם כן ראויים לאכילה, וכן אין חותכים נבלה רכה לפני הכלבים או דלועים רכים לפני הבהמה, משום שלא התירו לטרוח במה שראוי לאכילה אף בלאו הכי) אבל אם אינו ראוי לאכילה אלא על ידי הדחק, וכל שכן כשאינו ראוי לגמרי, מותר לטרוח בו ולתקנו לאכילה, וזהו מה שנקרא אשווי אוכלים, שמותר בשבת (ולפיכך חותכים דלועים קשים (שנתלשו מאתמול), לפני הבהמה, ונבלה קשה לפני הכלבים, אפילו בנתנבלה בשבת, ואפילו בהיתה בריאה בערב שבת, ואפילו כשהנבילה אינה קשה לגמרי וראוי לאכלה על ידי הדחק, גם כן מותר), ועיין בתקון דוד ושאל לאסור חתיכת שחת דלועים וחרובים לחתיכות דקות באין מאכילם לאלתר, ושיש מי שאוסר לחתוך בשר חי דק דק לפני עופות, כחותכו להניח יב.

תקון דוד ושאל

מבושל הוא מפני שאין טחינה דק בגד"ק, ואפי' להסוברים שבהמה מקרי גד"ק (מפני שנוזנת מן הקרקע) אעפי"כ יש להתיר, משום שבלא"ה יש פוסקים שס"ל שלא שייך טחינה באוכלים, ולכן יש להתיר בו, ומותר לחתכו אף להניח, ואפי' מי שאינו יכול ללועסו, וע"י חתיכתו מכשירו לאכילה — ג"כ שרי לחתכו משום שאנחנו הולכים אחר רובא דעלמא בזה, וכ"ז רק בבשר מבושל וכדומה, אבל בבשר חי שא"א כלל לאכלו בלי חתוך, החתוך משוי לי' אוכל, וכ"ז רק בחותכו להניח אבל לאכלו מיד לד"ה מותר, והט"ז ודו"ז הגר"א מקילים בזה. והו"ד במשנ"ב שכ"א ס"ק לד. וכ"כ שם בשם הפמ"ג סי' שכד שמה שאסרו בבשר חי זה דוקא בחותכו להניח אבל לאכלו מיד לד"ה מותר. כמ"ש בהגה בסעי' יב. ועי"ל סעי' ב.

יב) שבת קנה. מחתכין וכו' ודף קנו וביצה כז: וברש"י וברי"ף וברא"ש וברמב"ם כא יח ובטור שכד ובב"י ובב"ח ובת"ה סי' נו ובאו"ח שכד ו—ז וח' ובסי' שכא ס"ק י ובמג"א ס"ק י וס"ק יב, ועי' משנ"ב שכד טו שה"ד הפמ"ג לאסור לחתוך שחת, דלועים וחרובים לחתיכות דקות באין מאכילם לאלתר, ושאם אוסרים איזה דבר משום מטרח באכלא, אז אסור אפי' בדעתו להאכילם לאלתר. ועי"ל בסי"ג בתקון דוד ושאל שהמג"א וא"ר אוסרים בעופות כשחותך 'הבשר חי' לפניהם דק דק (אף שהם אינם יכולים לאכלו רק כשהם דק דק) — משום חשש טחינה. והרבה אחרונים הביאם, משנ"ב שכד ס"ק כ (והט"ז והגר"א מקילים בזה), ועי"ש בבה"ל ד"ה וע"ל.

יג. לא ישים פלפלין או שאר תכלין בכגד לכתשו בכגד, מפני שמוליד ריח בכגד, ואסור אפילו באינו מתכוין לכך יג.

יד. חבילי פיאה איזוב וקורנית (שהם מיני עשבים שראויים להסקה ולמאכל בהמה), אם הכניסן לעצים, או אין מסתפקים מהם, אבל בהכניסם סתם, או נעשה כמי שהכניסם למאכל בהמה, וקוטם ואוכל מהם (משום שהם ראויים קצת גם למאכל אדם) בראשי אצבעותיו אבל לא בכלי יד.

טו. ישראל המפטם (פירוש פיטום הוא שתוחב את המאכל בפי הבעל חי (כגרון), למקום שאין הבעל חי יכול להחזיר משם את המאכל) עגלות, בהמות, חיות, תרנגולים, תרנגולות, ואווזות, אסור לו לפטמם בשבת (משום גזרה שישחק קטניות להאכילם) והתירו לו רק על ידי גוי, ואם אין לו גוי, או יש שמתירים לפטמם פעם אחת ביום, אפילו על ידי ישראל, משום צער בעלי חיים (כי בעל חי שכבר הורגל לאכול על ידי פיטום, אינו אוכל עוד מאליו), וטוב לפטמם על ידי קטן, ועיין לקמן בכלל לח, ובכלל כו סעיף ט בתקון דוד ושאל טו.

תקון דוד ושאל

יג) או"ח שכא ס"ק ז בט"ו, ועי' במע"א ובמשנ"ב שסותר עצמו למ"ש בסי' תקיא ס"ק ח או שחזר בו והסכים למהרש"ל דשרי משום שאינו מתכוין, ועי' תו"ש ומ"ז בזה, ובש"ע הרב שכא ז.

יד) שבת קכח. חבילי סיאה (פיאה) איזוב וכו' ורש"י ובתוס' ד"ה הכניסו, וברי"ף רא"ש, מרדכי ורמב"ם כא יט, ובטור שכא ובב"ח שם ובב"י שיט, ובאו"ח שכא א ובמג"א ופמ"ג שם (ועי' ג"כ או"ח שכד ד באגודות קש שקושרין אותן בשני או בשלש מקומות שמותר להתירן אם אינן מקושרות בקשר ש"ק, אבל אסור לשפשפן בידיים, משום שאין להטריח באוכל שכבר ראוי לאכול, שיהא ראוי יותר, עי"ש ובמשנ"ב ולעיל סי"ב, וכן בא"ט הל' יד שמתירין אלומות של עמיר לפני הבהמה ומפספס בידו אלומות קטנות. אבל לא אלומות גדולות מפני הטורח, עי"ש), ועי' שם שכא ס"ק ב במג"א שיכול למלול השרביטין בראשי אצבעותיו, לאכול הזרע שבתוכו, אבל לא בכל היד כדרך שהוא עושה בחול.

טו) שבת קנ"ה: אין אובסין וכו' ובגמ' שם, ובאו"ח שכד ט—וי"א. ובתשובת רמ"א מתיר להמרות פ"א ע"י גוי (והו"ד במג"א שה ס"ק יב), ומשמע שם שאם אין גוי מותר להמרות אף ע"י ישראל, משום צער בע"ח וטוב להמרותם ע"י קטן עי"ש. (והו"ד בכ"ש, ובחי"א כלל נט יב), והרש"ל אסור בזה ע"י ישראל, והא"ר החמיר כדבריו (והו"ד במשנ"ב

טז. אסור לתת חטים לתוך רחיים של מים סמוך לחשיכה, אלא אם כן הוא במקום הפסד, או כשהרחיים הוא של נכרי, או מותר לתת החטים להנכרי מערב שבת, אף שהנכרי טוחן בשבת, אך שלא יעמוד הישראל אצלו, וכן מותר לו להושיב שם שומר, ישראל אחר, ובלבד שלא ידבר עמו בעסק כלל טו.

יז. אסור לעשות שום תרופה או לקחת סמי רפואה בשבת, משום גזרת שחיקת סממנים, (ואפילו כשאינו זקוק לסממנים, ובתרופה הדרושה לו לא משתמשים בסממנים כלל, אף על פי כן אסרו, שלא חלקו חכמינו ז"ל בגזרתם יו).

תקון דוד ושאל

שכד ס"ק כז). וכ"ה בנתיב חיים, ובק"נ שבת פ' כד אות ע, וכ' במשנ"ב שגם במאירי ובחידושי הר"ן על שבת משמע שדעתם כדעת האוסרים, ועי' בבה"ל ד"ה ודין תרנגול ובמשנ"ב שה ס"ק עא, ובש"ע הרב שכד ו—ז, ועי"ל כלל כו בס"ט ולעיל ה י בתקון דוד ושאל בדין הוצאת גרעין חטה דגן או תירס שנתחב לתוך גרון האוּזא בשעת ההלעטה והיא מסוכנת, שהבאתי דברי שו"ת מהרי"א להתיר להוציא, (בסי' ס—סא) ובשם מהר"ם שיק (בסי' קנה) לחלק בין שתחוב בעומק ויש פ"ר של עשיית חבלה בהוצאתו, ובין שאינו תחוב בעומק, והובאו דבריהם בא"ח שה ו, ובמנ"ח פז ט, ועי' רמ"א שכד ט שלתת המאכל בפיהם, למקום שיכולים להחזירו מותר בכל ענין (ועי' לקמן כלל כה סעיף ד שאסור לטלטלם, וא"כ צריך לזהר להאכילם באופן שלא יטלטלם), וכ' במשנ"ב ובאחרונים שאין להאכילם רק ביד אבל בכלי אסור, בבה"ל ד"ה למקום.

טז) שבת יח. ועי"ש בפלוגתת רבה ור"י וכ' התוס' שר"ת פסק כר"י. וחלקו עליו וכ"ה ברא"ש, והרי"ף בהלכות לא הכריע, והרמב"ם לא הזכיר את הדין הזה, ועי' טור רנב ובב"י ובב"ת שם, ובאו"ח ס"ה, ובש"ע הרב סט"ו ובאחרונים שם.

יז) רמב"ם כא כ (ובהמ"מ ב י), ובטור או"ח ובש"ע שכח א במי שיש לו מיחוש בעלמא ומתחזק והולך כבריא שאסור לעשות לו תרופה ואפי' ע"י א"י אסור, וסדר דינים אלו תמצא בש"ע שכח, ובש"ע הרב שם, ובחי"א כלל סח ובקש"ע צא—צב, ובכ"ש ובמע"א ובא"ט בהטוחן, ועי' שבת נ"ג: בבהמה שאחזה דם וכו' ובאדם שאחזו דם וכו' ובפי' רש"י וברי"ף וברמב"ם פ' כא וברמב"ן בספרו תורת האדם, ועי' גם שבת סד: ובתוס' ד"ה ובלבד ובדף קח: רש"י ד"ה מהו למימשי ובד"ה שפיר דמי שבת צד: בא"ט הט"ו, ובכמה מקומות בש"ס. (ובדין מסייע עי"ל בכלל לב סמ"ח ובתקון דוד ושאל. ובהגה שכח יז שכ' שדבר שאסור לעשותו ע"י ישראל אסור לעשותו אפי' ע"י החולה בעצמו, אבל כשעכו"ם עשאו לו מותר לו לחולה לסייע לו קצת דמסייע אין בו ממש, וכ' המג"א שהיינו

חי. מי שיש לו מיחוש בעלמא, שאין בו אפילו חשש סכנת אבר, והוא מתחזק והולך כבריא, אסור לעשות לו שום רפואה בשבת, אפילו על ידי עכו"ם, גזרה משום שחיקת סממנים לרפואה, אם יתירו לו לעסוק ברפואות ותרופות בשבת, כמבואר בשלחן ערוך שכח א.

סניף למלאכת טחינה

דיני מיחוש חולה, ועשיית תרופה לחולה בשבת

דיני עשיית תרופה ולקיחת סמי רפואה בשבת, — כסניף למלאכת טחינה (או"ח שכח) ותמצאם בפנים בכלל ט מסעיף יז עד סוף הכלל

תוכן הענינים

אפיקטוזין (מ); אלונת (מא); אם צריך להמתין בעשיית תרופה עד מוצאי שבת כדי להרויח חלול שבת אחד (באמדהו לחי ימים) (כו); איזה צרכי רפואה התירו בסכנת אבר, ועל ידי מי (כט); איזה דברים התירו לחולה של כל הגוף (כט); אם מיילדין בהמה בשבת (לא); אם גזרו על רפואת בהמה בשבת (לא-לב); בריא גמור באכילת ושתיית דבר שהוא לרפואה ולקיחת סודה, נגד תבעורת הקבה (יט); בריא ומסוכן להציל, מי קודם ( ) ; באמדהו הרופאים לשני גרוגרות, מתי מדקדקים אם שניהם הם בשני עוקצים או ג בעוקץ אחד (כו); גמיעת ביצה חי (לט); החושש בעיניו (ודמעות יורדין מכאבו) (לה); החושש בשיניו וחלה מהן כל גופו (לד); הקזה למי שאחזו דם (לה); החלפת בגד שעל המכה (לח) החלפת בגד משחה או רטיי המושכת דם (לח); חולה שיש לו רק מיחוש ומתחזק והולך כבריא (חי); חולה שמצטער מאד עד שחלה כל גופו, איך יכולים לעשות לו צרכי רפואתו (כח); חלול שבת בשביל חולה שיש בו סכנה (כ); חלול שבת בשביל חולה הנ"ל על ידי מי (כ); חלול שבת בעבור הנ"ל כשאפשר לעשות צרכי החולה על ידי גברי או על ידי שנוי בלי דחוי ואחור (כ); ייגמולין (מא); כבוי גר בשביל החולה (בחולי כל הגוף — כדי שישן החולה) (כא); כששוחטין לחולה בשבת — איך מותר הבריא לאכול מהבשר החי (כד); חלול שבת בשאר חליים שאינם בחלל הגוף, (לה); מתי שוחטין לחולה ומתי מאכילין אותו ובלה (כב); מליחת בשר לחולה (כג); מכה הנעשה מחמת ברזל (לה); מי שבלע עלוקה או שנשכו כלב שוטה (לה); משיחת רטיי בשבת (לח); בהנ"ל החזרתה בשבת (לח); בהנ"ל קינוחה (לח); נתקלקלו אחד מאבריו הפנימיים, דהיינו בחלל הגוף (לד); על איזה רפואה מחללים את השבת (כו); עשיית מדורה למי שאחזו דם — כשנצטנן (לה); קטן שאין לו מה לאכול בשבת, מה התירו לו בשבת ועל ידי מי (ל, וס"א); רופא אחד המתנגד בדעתו להשני (לו); בהנ"ל חולה המתנגד בדעתו להרופא (לו); רופא וגם החולה אומרים שאין צריך — ורופא אחד אומר שצריך, וכן — שני רופאים אומרים שצריך ושניים אומרים שאין צריך (לז); בהנ"ל אם רופא מופלג בחכמה אומר וכו' (לז); רטיי על גבי מכה שנתרפאה (לח); רטיי על גבי אפטור (לח); שחין הבא בפי הטבעת, וקדחת חמה שהיא עם סימור (לה); שריית החלתית (מב); בהנ"ל לשמות ממנה בשבת (מב); בהנ"ל להחמה בשבת (מב); יולדת, חולד הנולד, בסעי' מג' (מד); ועיין בבישול לחולה או שבשלו בו בכלל יא סעי' טו בתקדו"ש ושם בס"י.

יט. אסור לו לאכול ולשתות לרפואה דבר שאינו מאכל ומשקה בריאים, ואפילו בריא גמור לא יאכל וישתה דבר שהוא

לרפואה. כמבואר שם בסעיף. לו (ולפי זה צריך ליזהר גם מלקיחת סודה המשמשת לרפואה, נגד תבעורת הקיבה, וצריך עיון בזה).

כ. אבל על חולה שיש בו סכנה מצוה לחלל את השבת, והוריו הרי זה משובח, והשואל הוא שופך דמים, והנשאל הוא מגונה, שהי' לו לדרוש ברבים, וכשמחללים עליו את השבת משתדלים לחללה ולעשות צרכו על ידי גדולים ישראלים ובני דעה כמבואר שם בסעיף ב יב ובט"ז סעיף קטן ה, ועי' תוספתא פט"ז, וגם ברא"ש, יומא פא: בפ' יוהכ"פ סי"ד, עי"ש בדבור והי' קשה לריב"א וכו' ובגמ' יומא פה. מנין לפק"נ שדוחה את השבת וכו' ונוהגים בזה שהיכא שאפשר לעשות התרופה בלא דחוי ואחור, שעושים אותה על ידי שנוי או נכרי, אבל במקום שיש לחוש שיתעצל הנכרי, אין עושים על ידו (שם בהגה), והמיקל לעשותה בעצמו בלי שנוי, אף שנכרי בצדו לא הפסיד, כמבואר שם בט"ז ס"ק ה. (ואם אין החולי בהול מתאחרים מעט כדי לעשותה על ידי שנוי, שכל כמה שיכול לעשותה בהיתר לא ישבוק ההיתר ויעשה איסור, כדי לעשות על ידי שנוי שאיסורו אינו רק מדרבנן, משנה ברורה שכח סעיף קטן לה).

כא. מותר לכבות הנר לחולה, בחולי של כל הגוף וכל שכן בחולה שיש בו סכנה, כדי שישן כמבואר בסימן רעח סעיף א, ובט"ז ס"ק א, ויש מי שכותב שזה דוקא בשאי אפשר להוציא החולה לחדר אחר או לכסות האור, שאם לאו הכי בודאי שטוב יותר לטלטל מוקצה מלכבות נר בשבת, משנה ברורה שם סעיף קטן א.

כב. הי' החולה צריך לבשר שוחטין לצרכו ואין מאכילין אותו נבילה אלא אם כן צריך לו לאלתר, והנבילה מוכנת והשחוטה מתאחרת, שאז מאכילין אותו נבילה כמבואר בסעיף יד ומג"א ס"ק ט וט"ז ס"ק ו.

תקון דוד ושואל

בדבר שגם בלעדי ישראל יכול העכו"ם לעשותו כגון עכו"ם הכוחל עין ישראל וישראל מסייע לו בפתיחת ועצימת העניים, עי' ס"ק טז. (ועי' בעשיית מי סודה בשבת בהרי בשמים מה"ת סי' קד בשו"ת אבן יקרה א יב, ובלקיחת סודה שיש בתרכבתה חמצה פחמית המשמשת לרפואה (וגם לאפי') אי מותר לו לקחתה אחר האכילה לפני תבעורת הקיבה צ"ע, וצ"ע גם אם מותר לערבה עם חומץ. בשבת, ולשתותה, (ולא מצאתי עוד מי שדן בזה להיתר או לאיסור).

כג. בענין מליחת בשר הנזכר יש דעות שונות אם למלחו או להאכילו
 כך בלי מליחה, ויש מי שכותב עצה נכונה למלוח על ידי עכו"ם שיעמוד יהודי אצלו וילמדו אופן המליחה שבזה אינו עובר רק על איסור שבו (שו"ת אבני צדק).

כד. השוחט לחולה בשבת (שלא שייך לגזור בו שירכה בשביל הבריא), מותר לו לבריא לאכול מן הבשר, אך שצריך לאכול את הבשר חי, בלא מליחה, רק בהדחת הדם בעין שעליו. ואין הבדל בין שרצה לאכול מבשר שנשחט לחולה שנחלה מאתמול ובין חולה שנחלה היום, שלא אמרינן בזה מידי דאיתקצאי לבין השמשות איתקצאי לכולה יומא, שזה רק היכא שהי' יכול לסלק את האיסור בבין השמשות אבל כאן לא הי' יכול לסלק את האיסור, משום שאפשר שלא יזדמן לו שוחט או סכין בדוק, ומשום הכי לא הוי כדחינהו בידיים, ומותר בשבת. כמבואר במג"א שיח סעיף קטן ד, ועיין שם סעיף ב.

כה. הקוצץ פירות ממחומר לצרכי החולה אסור לבריא, שהרי המוקצה גדל והולך ביום השבת כמבואר בס' שיח ברמ"א בסעיף ב.

כו. אמדוהו הרופאים לרפואה שיש בה חלול שבת, וצריך לעשות את הרפואה במשך ח' ימים רצופים, אין ממתנינים עד מוצאי שבת, אלא עושים לו את התרופה מיד, אף על פי שיתחללו על ידי זה שתי שבתות (שבת יא), וכן באמדוהו הרופאים לשני גרוגרות ולא מצאו אלא ב' גרוגרות בשני עוקצין, וג' גרוגרות בעוקץ א', כורתין את העוקץ שיש בו ג', מה שאינו כן ביש לו ב' בעוקץ א', וג' בעוקץ אחד, שאז לא יכריתו אלא העוקץ שיש בו שנים, ואם הדבר כהול ודחוק ביותר אין מדקדקים בכך שלא יבואו לידי שהוי ואחור כמבואר בשלחן ערוך שכח סעיף טז ובהגה שם.

כז. אין מחללין שבת רק ברפואה ידועה או על פי מומחה כמבואר במגן אברהם שכח סעיף קטן א וביותר דעה סוף סימן קנה.

כת. חולה שאין בו סכנה, אבל מצטער מאד עד שחלה כל גופו ממנו, מותר לו לעשות כל צרכי רפואתו על ידי עכו"ם, אבל לא על ידי ישראל, ואפילו על ידי החולה בעצמו, ואפילו שבות על ידי ישראל לא התירו לו, אבל על ידי שנוי יכולים להתיר, ובסכנת אבר התירו לעשות שבות כדרכו (ועל ידי ישראל) כמבואר

קיצור הלכות שבת

קט

בסעיף יז ובט"ז סעיף קטן ז ומג"א ס"ק יד, במעדני אשר, באגלי מל, ושלחן ערוך הרב.

כט. לחולה של כל הגוף התירו לאכול ולשתות דברים שהם משום רפואה כמבואר בסעיף לז בהגה, במגן אברהם סעיף קטן מד, באל"י רבה, ודלא כטורי זהב.

ל. קטן כשאינו לו מה לאכול, התירו לנכרי לבשל בשבילו, שדינו כדין חולה שאינו בו סכנה כמבואר שם סעיף קטן יז בהגה, והתירו גם כן להאכילו דבר מוקצה בידיים, כשאי אפשר באופן אחר, כמבואר שם במגן אברהם שכח סעיף קטן טו, ועיין עוד בזה במשכנות זהב ס"ק ו-ז בסימן שכח.

לא. אין מיילדין בהמה ביום טוב וכל שכן בשבת (אבל מסעדין, לאחוזי הוולד ולנפוח בחוטמו, ולתת הדד לתוך פיו ביום טוב, וכן בהמה שהורה שריחקה וולדה מזלף מי שלייתה ונותן מלא אגרוף מלח לתוך רחמה שתרחס עליו, ביום טוב, אבל לבהמה טמאה אסור לעשות כך), ובשבת אין מסעדין ולא מרחמין, (שבת קכח: או"ח תקכג ג-ד, שלב א וסעיף קטן א במגן אברהם).

לב. אין מפרכסין לבהמה גלדי מכה, ולא סכין אותה בשמן לתענוג, בגמר מכה, אלא בתחלת מכתה (שלב ב).

לג. אכלה כרשינין הרבה ומצטערת יכול להריצה בחצר, כדי שתתייגע ותתרפא, וכן באחזה דם, יכול הוא להעמידה לתוך המים כדי שתצטנן, ואם יש חשש וספק שתמות, מותר לו לומר לאינו יהודי להקיזה (שלב ג-ד), ואף שגזרו ברפואת אדם משום שחיקת סממנים, ברפואת בהמתו לא גזרו שאין אדם בהול כל כך על רפואת בהמתו, ואפילו כשהבהמה מסוכנת שאז אדם בהול על ממונו אף על פי כן לא גזרו שאי לא שרית לי' יבא לידי שחיקת סממנים, ושאר מלאכות דאורייתא, כדי שלא יפסיד בהמתו, (שלב מגן אברהם ב-ג).

לד. כל מכה שבחלל הגוף דהיינו בכל איברים הפנימים, שהם מהשיניים ולפנים והשיניים בכלל אינה צריכה אומד הבקיאים, ועושים לו כל מה שרגילים לעשות בחול. ודוקא בחלל הגוף ממש, שממש נתקלקל אחד מאיבריו הפנימיים או השיניים עצמם מחמת מכה ובועה, מה שאינו כן במיחוש שבחלל הגוף או במכה שידוע

לנו שיכולים להמתין, ואין צריכים לחלל את השבת בשבילה, אז אסור לחללה (שכח ד. ושם כביאור הלכה דבור המתחיל כל שרגילים), ואם חושש בשינוי ומצטער כל כך עד שחלה כל גופו, אומר לעכו"ם להוציאה, שכח ג ושם בהגה, ועיין לקמן כו יג, ובט"ז שכח א, ובמע"א, בשע"ש, ובאשל אברהם ס"ק ב).

(לסדר שמות)

לח. יש מיחוש שאינו בחלל הגוף ומחללים עליו את השבת אפילו בלא אומד, ואפרטם כאן: מי שחושש בעיניו ויש בה ציר או שדמעות עיניו יורדות מכאב (שכח ט ועי' מ"ז ס"ק פו, וס"ק כ), וכן השותת דם או ריר בתחלת החולי, מחללים עלי' את השבת, שם בש"ע ט, וכן על כל מכה שנעשה מחמת ברזל, על מכה שעל גב היד או הרגל, על מי שבלע עלוקה או שנשכו כלב שוטה, (או אחד משאר זוחלי עפר) שספק אם ממית, שם וז. על שחין הבא בפי הטבעת וקדחת חמה, אפילו אינה חמה ביותר, אלא שהיא עם סימור, דהיינו שבא בקרירות וחמימות ביחד, (מה שאינו כן בקדחת המפסקת (והמצויה) שתחלתה קר וסופה חם, בזו אין סכנה), או על סיטמא על כל אלה מחללים את השבת, וכן מי שאחזו דם מקוֹזין אפילו כשהולך על רגליו, ואפילו ביום הראשון, והמקוֹז דם, ונצטנן, עושים לו מדורה אפילו בתקופת תמוז, (שם סעיף וז ח"ט מזיח).

לו. אבל בשאר חולאים שאינם בחלל הגוף, צריך אומד (אם מחללים את השבת עליו), וכל שהרופא אומר שכתוצאה מזה ימשך סכנה, וצריך לחלל שבת בעבורו, מחללים עליו את השבת, ואם החולה אינו רוצה כופין אותו. ויש אומרים שאין צריכים מומחה לאומד, אלא שסתם ישראל חשוב מומחה קצת (והוא שיאמר שמכיר באותה החולשה וחולי, מכל מקום אם רופא אומר צריך (או אינו צריך) אין הסתם ישראל שאינו מומחה נאמן להכחישו, שם ס"י, ומג"א ס"ק וז, ואם רופא אחד אומר צריך ואחד אינו צריך, הולכים אחר הרופא הבקי יותר, מג"א תריח ס"ק ד, ואם רופא אומר שאינו צריך וחולה אומר שצריך לרפואה פלוני, שומעין לחולה, אלא אם כן שהרופא אומר שזיקוהו, שאז שומעין לרופא, (מג"א שכח ס"ק ו בשם רדב"ז, ובדבר מאכל לאכילה אפילו כשהרופא אומר שזיקוהו (והחולה רוצה בו) אין שומעין לרופא ונותנם לחולה, תריח ס"א ומג"א ס"ק ג.

לז. רופא וחולה אומרים שאין צריך ורופא אחר אומר שצריך או שרופא אחד אומר שצריך ושנים אומרים אין צריך, הרי

זה אין מחללים, אבל אם רופא וחולה או שני רופאים אומרים שצריך, אז אפילו מאה רופאים אומרים שאין צריך מחללים, ואם רופא מופלג בחכמה אומר שצריך יש אומרים ששומעים לו אפילו נגד מאה שאומרים אינו צריך (והוא הדין בחולה שאומר צריך אף על פי שמאה אומרים אין צריך) תריח ג'ד ובמג"א ס"ק ה. ואם הרופא שאומר צריך הוא עכו"ם או אשה, אף על פי כן נאמנים להכחיש ישראל, האומר אינו צריך, משום דספק נפשות להקל (תריח מג"א ס"ק א, ובמשנ"ב שם ס"ק ו, ועי' בלב"ש ובמחה"ש שם).

ל"ח. לקמן בכלל כט בסעיף ט"י מבואר שאסור למשוח רטי' בשבת אפילו על ידי עכו"ם, ומותר רק בחלה כל גופו או בסכנת אבר, וכן אסור להחזיר רטי' שנפלה (מעל גבי המכה) על גבי הקרקע, או שהסירה מעל המכה, ושמותר לכתחלה לשים רטי' ממורחת על גבי מכה על ידי נכרי כשמצטער טובא (שם שכח כה), וכן שמותר לאדם לגלות קצתה אחת של הרטי' ומקנח פי הפצע או המכה, ואחר כך את צדה השני, אבל אסור לו לקנח את הרטי' עצמה, משום ממרה, וגם נותנים רטי' על גבי מכה שנתרפאה כמבואר לקמן כלל כט סעיף יא, אבל לא על גבי אפטור, ומכל מקום מותר לו להחליף בגד שעלי' משום כבוד הבריות, שלא יסריח ומשום צערא, אבל אסור להחליף בגד או נייר או משחה המושך ליחה ודם, משום חובל (שכח כז ומג"א ס"ק לג ושם שעה"צ אות סז).

ל"ט. מותר לאכול ^{מ"ט} ~~שרשים~~ מתוקים ולגמוע ביצה חי' כדי להנעים את הקול (שם סעיף לח).

מ. אין עושין אפיקטוזין (היינו גרמת קיא) אפילו בחול משום הפסד אוכלין, ואם מצטער מרוב מאכל התירו לו בחול אפילו על ידי סם, ובשבת על ידי סם אסור וביד מותר כמבואר בשבת קמוז: ובאורח חיים שכח לט.

מא. מותר לעשות יינמולין, שהוא יין ישן דבש ופלפלין, ולערבם לשתי', ובלבד שלא יטרפנו ויסננו, אבל אין עושין אלונתית, דהיינו יין ישן ומים צלולים ושמן אפרסמון שהוא לרפואה (שכא סעיף יז).

מב. אין שורין את החלתית לא בפושרין ולא בצוננין אבל נותנה לתוך החומץ ומטבל בה את פתו, ואם היתה שרוי' בו מאתמול מותר לשותותו בשבת, ואם שתה ממנו יום ה או ו וצריך

לשתות ממנו גם בשבת, מותר לו לשתות ממנו גם בשבת בצונן וליתנו בחמה. ואי ליכא חמה גם באור שרי (שכך היא דרך רפואתה לשתות ממנה ז' ימים זה אחר זה, וסכנה היא אם לא ישתה ממנה) או"ח שכח סעיף יח ומג"א ס"ק כז, ובהתחיל לשתותה קודם השבת יש מי שכותב שמותר לשתותה אפילו במקום שלא נהגו הכריאים לשתותה (שלחן עצי שמים ומע"א).

מג. הולדת דינה כחולה שיש בו סכנה, וכל ג' ימים הראשונים דין יולדת יש לה, ומג' ועד ז' כשאמרה שאין צריכה אין מחללין כשהיא צלולה בדעתה, וכשהמילדת והרופא אומרים שצריכה פשיטא דמחללין (עי' תריח במג"א ס"ק ט לפי הנהגת מחה"ש ועי' מע"א דף טז), ולאחר ז' עד שלשים הרי היא כחולה שאין בו סכנה כמבואר בסימן של בשלחן ערוך שם ועי' בנושא כליהם שם.

מד. הולד שנולד (בנולד למ' או לז') עושין לו כל צרכיו ומרחיצין אותו ומולחין אותו וטומנין השלי' כדי שיחם הולד, וחותרין את טבורו (שם ס"ז) ומיישרין איבריו שנתפרקו מצער לידה (ס"ט) וכורכין אותו בכגדיו שלא יתעקמו איבריו (סע"י), ומחזירין ערלת גרונו (סי"א).

מה. ביתר פרטי דין מיילדת עיין בסימן של, ובדין יילוד בתמה עיין בסימן שלב, ובדין מיחוש ועשיית תרופה לחולה עיין בסימן שכח, ובדיני פקוח נפש ועל מי מחללין את השבת עיין בסימן שכט, ובדיני מילה בשבת עיין בסימן שלא באורח חיים ית.

תקון דוד ושאל

(יח) עי' בשו"ת תשובה מאהבה קלד (והו"ד בקש"ע צ יח) בענין זריקת נסיוב (שמכניסין בגוף לחסנו מפני מחלה — כגון נסיוב עבעבועות, וכדומה), שם שבאם יכולים לאחר את הזריקה עד לאחר שבת, יעשו כן, ואם לא יכולים לפייס את הרופא בכסף וצריכים לעשותה בשבת, אז אל יחזיק הישראל את הילד בשעת הזריקה, רק נכרי, וכ' בתשובה מאהבה הנ"ל שאין בה איסור משום חבלה (שהלא אין צריך להדם, ואינו מתכוין להוציא דם), רק יש בה איסור משום מסייע, (ועי' בזה ביו"ד קצח בט"ז ס"ק כא, ובנקה"כ, ובבאה"ט שם כב, ובמג"א שמ שם בדבריו בענין מסייע אם יש בו ממש), והו"ד בזכר יהוסף קד ושירי המנחה קעג: ועי' בשו"ת ירושת פליטה טו בזריקת אינסלין לחולה-סוכר שכ' הרה"ג מטשאפ להתיר ע"י רופא א"י (עפ"י דברי ספר החיים בעסק ברפואות גם לפני השבת וכו')

כ"ה י מלאכת לישה (הלש)

כלל י. לישה היא מלאכת בלילת וגבול דברים קמחיים לגוש אחד על ידי חומר נוזל — או"ח שכא, שכד, שמ.

תוכן הכלל

אופן בלילת החרדל והחזרת (בשכח לערבם מערב שבת), וכן בנתינת מצה שחוקה לתוך יין או לתוך מי דבש, וכן אופן בלילת חרוסת בליל פסח שחל בשבת (ושכח להכינה מערב שבת) (ס"ג ותקדו"ש); בהנ"ל איזה מהחמרים יתן להתערובת תחלת (ס"ג); בהנ"ל בנתן לתוך החרדל מעט משקה מערב שבת — ורוצה להוסיף עוד משקה לתוכו בשבת (תקדו"ש ג); אופן השנוי שעושים בבלילת אוכלים ומשקים כשמערבים אותם בבלילה רכה בשבת לצורך התינוקות (תקדו"ש ס"ג); אופן כסוי מי רגלים (ס"ה ותקדו"ש); בהמות חיות ועופות שמספיקים להם מזון ומים (ס"ו); גבול רך שבשתייתא (ס"ו); גבול הרבה קמח קלי (ס"ו); גבול אפר חול הגס מורסן וקמח קלי (ב ותקדו"ש); גבול דיו ושאר מיני צבעים (תקדו"ש א ותקדו"ש ב); גבול על ידי נכרי ועל ידי שנוי (ב); גמירת שחיקת מעשה דייסא, וריסוק תפוחי אדמה, פירות וירקות (ס"ח, כלל ט וככ"ט יד); העברת מקל בתוך סובין או מורסן הנתנים לבהמות, וכן ניעורן מכלי לכלי (ב וממ"ק); התרחצות במלח, בסבון (מוצק, רך, או נוזל) בשבת (או בסבון העשוי מחלב — גם בחול); השתנה (או נטילת ידים) על גבי טיט עפר (סיד) או חול; ההצרכו שנוי גם בעשיית מזריאה; בהנ"ל במערב החומץ בירק, חסה, צנון, ומלפפון וכדומה — אי צריכים גם כן שנוי (ס"ז); החיוב לישה שבא תיכף בנתינת מים (ב); לישת קמח במים, וכן בשמן, שומן, מי פירות או לישת עפר במים (א ותקדו"ש ב); בהנ"ל שיעור לישתם (א); נענועת הכלי או גבול ביד כשנוי — בעשיית דג מלוח עם בצלים בשבת (תקדו"ש ז); נתינת זרע פשתן או זרע שומשמין לתוך מים בשבת (ד); נתינת ביצים טרופות לתוך חמיצת סלק בכלי שני (לשם גזון) (תקדו"ש ג); בהנ"ל כשהיתה החמיצה מחומצת הרבה (תקדו"ש ג); בהנ"ל בטריפת ביצה בקערה בשבת — שיש בו משום מראית עין (תקדו"ש ג); נתינת מזון לחיות בהמות עופות שמזונותם עליך, ושאין מזונותם עליך (תקדו"ש ט); פיטום עגלות וכו' (ט); קיחת מורסן בידיו הלחות (י ותקדו"ש); דקיקה ברקקית (תקדו"ש ה); דקיקת דם המציצה לעפר (תקדו"ש ה) רחיצת ידים במי מלח בעפר מלבינה כתושה (תקדו"ש י); שנוי בבלילת שומן וחמץ; שפיכת משקה בשום הכתוש (תקדו"ש ו ותקדו"ש ז);

א. הלש, שלש ובלל קמח במים, יין, דבש, שמן, או שומן אווז (או אפילו ערב עפר ומים לעשותם טיט) כשיעור גרוגרת,

תקון דוד ושאול

ביו"ט, ובשבת רק במצטער מאד, עי"ש ועי' גם באבני זכרון ח"ג בסי' מ שכ' שאם לפי הרופא אין חשש אם יעמוד יום או יומיים בלי זריקה אז אין להקל, אפי' כשלא יוכל לאכול אז וירעב בשבת, ואם לפי הרופא אין לאחר את הזריקה, מתיר לעשותה אפי' עי' רופא ישראל (שאין הרופא עושה נקב כלל — עי"ש) רק שיזהר שלא להגעיל את המחט במים רותחים (רק באולקוהול) וכו' שיזהר בעשיית התרופה לעשותה באופן המותר, עי"ש. ועי' גם שו"ת משנת בנימין סי' סג שהביא דבריו והוסיף שבאם אפשר לעשותו עי' עכ"ם מה טוב, ועי' בשמב"ה שכ' בשם פרי השדה לאסור בזריקת אבעבועות הנ"ל לילדים בשבת עי"ש. ועי' במנ"ח דף קמו שהביא בשם דעת להתיר לכ"ע במסייע דרבנן, ועי' בא"ח בשם תשו' ריב"ם

חייב, ובפחות מכגורגרת אסור מן התורה (ככל חצי שיעור שאסור מן התורה) ולישה היתה במלאכת הסממנים שבמשכן א.

ב. לפי שיש דברים שתיכף משנתן בהם המים חייב, ויש מחלוקת בין הפוסקים אם החיוב משנתן בו המים נאמר בדבר שהוא בר גבול (כגון בקמח ועפר שהזכרנו), או בדבר שאינו בר גבול (כגון באפר וחול), על כן אנחנו מחמירים בשניהם, כיון שהוא דבר האסור מן התורה, ולכן צריך לזהר שלא לתת מים לתוך סוכין או מורסן (היינו סוכין גסים) בשבת, ולתנם לבהמות ועופות, ואפילו כשנתן בהם המים מערב שבת, גם כן אסור לגבלם כדרכו, והתירו לו רק להעביר בכלי, מקל, שתי וערב, ולנערם מכלי לכלי

תקון דוד ושאל

שנייטיך סי' כב שכ' לאסור להוליך תינוק שעשה לו הרופא מורסא (זריקה נגד אבעבועות) כדי להוציא ממנה ליחה (לצרכי תינוקות אחרים) בשבת, ועי' בתקון דוד ושאל לקמן כלל כו. (ובנדון טלטול סמי רפואה לצורך החולה לכאורה יש לדמותו לאו"ח שח כט שמי שיש לו מאכל הראוי לחי' ויש לו מין חי' כזו שמותר לו לטלטל המאכל לצרכו, ואם החולה נתרפא במשך יום השבת עי' יו"ד רסו ס"ב בהגה שכ' ומותר לטלטל האיזמל לאחר המילה וכו' דהא לא הוקצה בין השמשות וכו' אך עי' בט"ז ס"ק א לאסור בשם מהרי"ל ובביאור א"א דו"ז הגר"א. ובמ"ז ס"ק א. ונראה שזה תולה במחלוקת הפוסקים, ועי' גם במנ"ש פח טז ובאו"ח שלא ו ובמג"א שם ס"ק ה ובמחה"ש שם. וצ"ע בדבר).

א) שבת יז: ב"ש אומרים אין שורין דיו וסממנים וכו' ובגמ' שם מאן תנא נתינת מים לדיו וכו' א' הנותן את הקמח וא' נותן את המים וכו' ר"י (ר"י בר"י) אומר אינו חייב עד שיגבל וכו' ועי"ש רש"י, וכן לקמן קנה: במשנה נותנין מים למורסן, ושם בגמ' מהלקטין וכו' אמר אביי וכו' ועי' במאירי דש"י ותוס' וכן בתוס' ביצה לב: ד"ה וקטמא שרי, ועי' גם בהרי"ף ברא"ש ור"ח שם, וברמב"ן בחידו' בסוגין דדף קנה: וברמב"ם ח טז ובראב"ד שם, ובלח"מ ובמ"מ, ובבית יוסף שכד ושם בש"ע ס"ג ובמג"א שכא ס"ק יט (ועי' א"ט שכ' בדעת הראב"ד שדעתו כהמאירי לחלק בין אפר למורסן ועי' עוד שם ה"ג ס"ט ס"ק ו—ז שחולק על הנ"א בזה) ועי' תוספתא דשבת יב יב, וגם ברמב"ם כא לג—לה, ובגמרא שם קנה: בסופו ת"ר אין גובלין את הקלי וכו', ועי' תה"ד סי' נג, ובר"ח על דף קנו. ובשלה"ג שסביב הרי"ף שם. ועי' רמב"ם ח טז בלישת עפר שחייב עלי' משום תולדת לישה, ושיעורה כדי לעשות פי כור של צורפי זהב, (כמבואר בפ' המוציא), ועי' או"ח שכ"א יד טו, ומשנ"ב שם ס"ק נ, וע"ה שכא יז. ועי' גם שבת קמ. איתמר חרדל וכו', ולישה היתה במשכן כמ"ש רש"י מט: ד"ה הם זרעו וקצרו, וכ' רש"י ולשו נמי סמנין לצבוע.

כדי שיתערבו, ומותר אחר כך לחלק את התערובת לכלים הרבה. ובשעת הדחק יש להתיר לגבלם על ידי נכרי, דהיינו שהנכרי יתן את המים לתוך המורסן, ויגבלם על ידי שנוי ב.

ג. הרוצה לערב חרדל וחזרת בשבת בחומץ, יתן את החומץ בכלי תחלה ואחר כך את החרדל, ויעשה בלילה רכה (דהיינו שישפוך הרבה חומץ לתוך החרדל או לתוך החזרת), וגם לא יערבם בכף, רק ינענע את הכלי עד שיתערבו (או שיערכם בידו או באצבעו),

תקון דוד ושואל

(ב) שם שבת יח. ובגמ' שם מאן תנא וכו' ובמי שהחשיך שבת קנה: ונותנין מים למורסן וכו' עי"ש, ועי' ג"כ ברמב"ם ח טז וכא ד ובמ"מ וכן ברש"י רי"ף ור"ח בביצה לב: ד"ה וקיטמא (ועי' גם כן כאן בתוס' ד"ה אין שורין דיו וכו'), ועי' א"ט ה"ג בס"ט שהביא שם שיטות תוס' והרמב"ן בחידוש', והמאירי, והראב"ד, ודעת הרמב"ם, ודעת התוס' רי"ד שבסוף מכילתין, ועי' בש"ע הרב שכא טז שכ' שהלש הוא מאבות מלאכות, וי שמי שאומרים שאינו חייב בנתינת המים לתוך הקמח אלא עד שיגבל כדרכו בחול (רי"ף רמב"ם, רא"ש), ואין המגבל חייב אלא בדברים שהם בני גבול כגון קמח או עפר לטיט של בנין אבל אפר וחול הגס ומורסן וקמח קלוי אינו אסור מה"ת (אבל קמח קלוי הרבה — אסור לגבל, מד"ס וכו'), ויש חולקים על כל זה ואומרים שאין חילוק בין דברים שהם בני גבול ובין דברים שאינם בני גבול, ובכולם חייב בנתינת מים לבד (או א' משאר משקין ומי פירות אעפ"י שלא גיבל כלל וכו') אלא א"כ הגבול הוא רך שאז אין כאן לישא, ואין איסורו אלא מד"ס, והתירוהו לצורך שבת ע"י שנוי בין בדברים שהם בר גבול, ובין בדברים שאינם בר גבול, בשם רש"י וגמ'. ועי' א"ט ה"ד בענין דיו ושאר מיני צבעים אם הם בני גבול ודינם כקמח או לא, עי"ש שהביא שתי דעות בזה. ועי' בירושלמי פ"ז ה"ב (דף נ:): שכ' הלש והמקטף והעורך כולהון משום לש, ר' בא בר ממל בעי תמן אמר חייב על לישתה ועל עריכתה וכו' והרמב"ם והסמ"ג השמיטו דברי הירושלמי אלו, ועי' א"ט שם ה"ב שכ' שנ"ל שלרוב הפוסקים אין בקיטוף והעריכה — לפי התלמוד שלנו משום לישא, ועי' עוד שם בירושלמי שכ' (לפנ"ז) ההן דגבל גירגבסין (סובין) עפר קילורין (סממנין כתושין לעשות מהן קילורין, מלוגמא, תחבושת למכה), סממנין — חייב משום לש. ועי' בטור שכד ובסי' שכא, ובב"י בב"ח ובדרישה ד"ה אם היא עבה, ובפרישה בסי' שכד ד"ה אין גובלין, ובש"ע שכד ג, בחי"א יט א, בכ"ש בלש, ובש"ע הרב שכד ג וסי' שכא טז, ובמ"ז שכא ס"ק יב של"ד בנתינת מים הוי גבול אלא אפי' בשאר משקים כגון דבש וכן שומן אווז וכדומה שמ"מ לש ונדבק, ועי' עו"ש סי' שמ יב, ובסי' שלו מג"א ס"ק יב, ובסי' שכא מג"א ס"ק יט, וסט"ז ומג"א.

וכמו כן יכולים לתת מצה שחוקה כקמח בתוך היין או במי הדבש על ידי שנוי (דהיינו אם דרכו בחול לשים את הקמח תחלה בתערובת, יתן עכשיו את היין תחלה, או להיפוך, אם ההיפוך הוא השנוי) רק יזהר שתהא בלילתו רכה, ושלא יערבם בכף כמו שכתבנו, וטוב לגבל את התערובת מעט מעט, מיהו בחרוסת (ששכח להכניח מערב שבת, שהיא לצורך מצוה) שיש לו צורך לה בליל פסח שחל בשבת, משום שצריך להיות עב, התירו אם רק ישנה את הסדר וישפוך את היין תחלה בכלי, ואח"כ ישים בו את החרוסת, ויערבו באצבעו או ינענעו בכלי, ויש מי שאומר שגם בחרוסת יעשה עכשיו בלילה רכה.

תקון דוד ושאל

ג) שכא טו--טז, ועי' מג"א הו"ד בבאה"ט אות כא שמלבד השנוי צריך לעשות בלילה רכה וכ"ה בא"ר וש"א ודלא כט"ז, ועי' בסי' תעג ה, וכן כאן במג"א שאפי' נתן לתוכה מעט משקה מע"ש, אעפ"כ אסור להוסיף עלי' משקה בשבת, אבל בט"ז (הו"ד בבאה"ט) כ' שכל ששפף לתוכה קצת משקה מע"ש — שנראה בו קצת גבול — שאז מותר להוסיף עליו בשבת כמו שירצה, ועי"ש בט"ז ס"ק יב—יג (הו"ד בבאה"ט ס"ק כא), ועי"ש מג"א ס"ק כד שדוקא בבלילה רכה מהני שנוי, אבל לא בבלילה עבה, (ועי' בשה"צ שכ' שהא"ר וש"א כ' כהמג"א, ודלא כהט"ז, ועי' שם בט"ז ס"ק יג שכ' שאם נתנו קצת משקה לתוך החרדל בע"ש, שאז נראה בו קצת גבול — שמותר להוסיף עליו בשבת, כפי שירצה, אך המג"א אוסר אפי' בנתן בו מעט משקה מע"ש — וכ' שלא חשוב מגובל ע"י כך ועי' א"ה, ועי' ג"כ סי' תעג ה, וכאן במג"א ס"ק כג, וכ' הט"ז בס"ק יא שמצה כתושה לקמח — שרגילים לערבו עם יין או עם מי דבש — שאסור לעשותו בשבת אפי' בלילה רכה, מפני שאין בה מנהג מקובל ודרך ידוע, ואין יודעים מה נותנים תחלה בימי החול — לעשותו בשנוי בשבת, ועי' ח"י תעג ס"ק כו שחולק עליו ומתיר, וכ"ה בכ"ש בלש, וכן בא"ר ג"כ כ' שבדבר שאינו ידוע איך לשנות יעשה השנוי שמפורש בגמ' לתת המאכל ואח"כ המשקה, והו"ד במ"ז שכא ס"ק יא, וכ"כ בחי"א כלל יט ס"ג, והו"ד בנו"י עח כה, וכ"ה בפסקי דינים צמח צדק החדשות שכא ס"ק ה וכך הביא בשם א"ר, תו"ש והחמד משה והח"א שאף שאין לנו מנהג ידוע סגי בשנוי הנאמר בש"ס, והו"ד במנ"ש פ ס"ק לט, ובמג"א כ' בענין החרוסת לשפוך תחלה היין בכלי ואח"כ את החרוסת, (והו"ד בנו"י הנ"ל) ומסיים והכל לפי המנהג, ועי' משנ"ב שם ס"ק נו שיצא לחלק בין העושה הרבה בפ"א ובין העושה מעט מעט, וכ"ה בתל"ד שכא ס"ק כב וסע"ק כה, ועי' בזה בפסקי דינים צ"צ החדשות ריש סי' שכא, ועי' בט"ז ס"ק יב שכ' שמי ששכח לשפוך חומץ בע"ש לתוך החזרת (חרי"ן) שיעשה בלילה רכה בשבת, וישפוך החומץ תחלה ואח"כ ישים לתוכה את החזרת, כדי לשנות מדרכו בחול — ולא יערבם בכח — או אוחו בכלי עצמו ומנענעו, וכ"כ בפמ"ג שיעשה בלילה

ד. הנותן זרע פשתן או זרע שומשמין לתוך מים, תיכף כשנתנם למים, חייב (משום לישה) משום שמתדכקים מיד, כשנותנם לתוך המים ד.

ה. אסור להשתין מים על גבי טיט עפר (סיד) או חול, וכשמכסה מי רגלים, ירבה עליהם חול או אפר שלא יהא כלשה.

תקון דוד ושאל

רכה — בחרוסת, אבל בכ"ש כ' שבחרוסת מדצריך לעשותה עבה, די לשנות בשפיכת המשקה תחלה, וכ"ה בח"א קל ד, (ועי' משנ"ב שם ס"ק סז, ובשעה"צ אות פו — איך שהוא מתרץ דברי הפמ"ג, שהם לכאורה נגד הגמ'). ועי' שם בט"ז הנ"ל בס"ק יב שהביא הב"ח בשם מהרש"ל לתלק בין החרדל והחזרת שעשו בימים הקדמונים שעשאוהו עבה כמו עיסה, משא"כ במדינתנו — שאין שרייתו גיבולו, והב"ח חולק ע"ז, וכי שאין להקל בזה באומד הדעת. — ועי' בשו"ת מנחת יצחק סי' עד שכשמערבים קמחי מיני דגן בכלילה רכה לילדים בשבת, וא"א לערבם באצבע או לערותם מכלי אל כלי שכי' שם שאחר שישנה בסדר נתינת האוכל והמשקה לתו הכלי, יעשה שנוי שני ע"י תערובת באמצעי דבר שלא כהרגלו בחול — ולא יערב בכח — והתיר באופן זה בפרט כשאינו עושה רק כדי הצריך לאכול לאלתר, עי"ש. ועי' גם פמ"ג שכא מ"ז יב ובתל"ד ס"ק כב שהבאתי לעיל, שהו"ד במנ"ש פ לח, ובענין טריפת ביצה בקערה בשבת — עי' מג"א בשם רש"י (הו"ד במשנ"ב ס"ק סח) שאסור משום מראית עין שנראה שרוצה לבשלם, וכי ע"ז בפמ"ג א"א ס"ק כד שאם הביצים היו טרופות מע"ש אפשר שיש להקל ליתנם לתוך חמיצת סלק בכ"ש לשם גוון, ואם היתה החמיצה מחומצת הרבה יש להחמיר גם בזה משום בשול.

ד) או"ח שמ יב ש"ע הרב שמ טז, חי"א כלל יט ה. ועי' מג"א שלו סק יב.

ה) שכא מג"א ס"ק יט, וכי במחה"ש שאפשר שאף הרא"ש שהי' נוהר מלהשתין מים על שלג (עי"ל כ"ה סט"ו) — מודה כאן שמותר, משום שיש דעה שאינו חייב משום גבול בנתינת מים בלבד ועיין חיי אדם יט ד ותוספות חיים שם שכתב בשם פרי מגדים ש"ש וא"ר שה"ה שאסור ליטול ידיו על גבי טיט עפר (אפר) וחול משום שהוי תולדת לישה, וכן לא ירוק דם המציצה לעפר, וכל"א חלק א' ע' מילה, ומנ"ש בשם אחרונים, ועיין גם כן בא"א ס"ק יט שהניח בצ"ע אם מותר לרקוק ברקקית (כלי שיש בו אפר חול הדק או הגס) — ועשוי לרקוק בו) ועי' קש"ע פ יד, וכי בחי"א שצריך להרבות עפר על מי רגלים, כי בנותן עליהם רק מעט מים — הוי כמו לישה, וליש אומרים חייב בזה בנתינת מים, וכי המנ"ש ע"ז ופשוט שמירי בחול המוכן מע"ש — שמותר לטלטלו, ועי' כ"ש בלש.

ו. אין מגבלין הרבה קמח קלי משום החשש שיבא ללוש קמח שאינו קלוי, ומותר לגבל את הקלי מעט מעט, אבל שתיתא (היינו תבואה שלא הביאה שלישי שקלו אותה ואחר כך טחנו אותה טחינה גסה) שהרי היא כחול, מותר לגבל ממנה בחומץ וכדומה, הרבה בבת אחת, והוא שיהי' בלילתה רכה, אבל קשה אסור, מפני שנראה כלש, ואפילו בכלילה רכה צריך לשנות, דהיינו שנותן מקודם את השתיתא ואחר כך שופך את החומץ, וכן בטריפתו יעשה שנוי, שלא יטרוף בכף אלא בידו או על ידי נענוע הכלי, ואם רוצה להוסיף עוד משקה בשבת, אז אפילו כשנתן בה מעט משקה מערב שבת גם כן לא מהני, וצריך לעשותו בשנוי (שעל ידי מעט משקה שנתן בערב שבת לא הוי כמגבל על ידי זה).^ו

ז. כשעושים מזריעה צריך לעשותה בשנוי, שלא יערכנה בכח, וטוב ליזהר לשים תחלה החומץ בכלי ואחר כך את האוכל, ומיהו בירק, חסה, צנון, ומלפפון וכדומה שאין חותכים דק דק, אין צריך ליזהר בכל זה.^ז

ח. ברין גמירת שחיקת הריפות (מעשה דייסה), וריסוק תפוחי אדמה, פירות וירקות, עיין למעלה בכלל ט ולקמן בכלל כט סעיף יד.

תקון דוד ושאל

(ו) שבת קנו. ת"ר אין גובלין וכו', ועי' א"ח שכא יד ומג"א, ולמעלה ס"ב — ס"ג בתקון דוד ושאל, וה"ה שאסור לשים משקה בחרדל או בשום הכתוש משום לישה אם לא ע"י שנוי (ואפי' לצורך אותה סעודה לא התירו רק בשנוי) וגם אסור לערבם בכף כמו שמבואר לעיל ס"ג. ועי' בקצות השלחן סי' קל שהאריך בבאור עבה ורכה המובא כאן עי"ש סק"ג שכ' שתולה בדרך לישת הדבר. ועי' עוד שם ס"ק יט מה שכ' ברסוק בננות לתינוקות ומיעוכן בכף שאח"כ שופכים עליהן מיץ תפוזים או ענבים "שנסחטו מע"ש", עי"ש שצדד בזה להתיר.

(ז) שם ט"ז ס"ק יב, ועי' מע"א בלש, ובבאה"ט שכא טו, ומנ"ש פ ס"ק לה—לה, ובפסקי דינים צ"צ החדשות שכא ס"ק ו שגם בדג מלוח שעושים עם בצלים דק דק שצריך שיעשה הגבול בידו או שינענע בכלי, ובנ"ז בשם זכ"א כ' בענין מה שנותנים חומץ בשבת לתוך שומים כתושים מע"ש שישנה בתערובת החומץ מדרכו בחול (שבחול הוא כותש השומין ונותן החומץ לתוכו) ובשבת יתן השומים הכתושין לתוך השמן והחומץ.

קיצור הלכות שבת

קיט

(לסדר וארא)

ז. דין פיתום עגלות, חיות, אווזות או תרנגולות, כבר כתבנו למעלה בכלל ט סעיף טו, (עיין שם שאסור משום גזרה שישחק קטניות להאכילם, או שיבא לידי לישת קמח וכדומה) ה.

י. הרוחץ מותר לקחת בידיו מורסן כדי להתרחץ בו (שגבול כלאחר יד מותר), אבל במלח ובסבון מוצק (היינו כורית) אסור משום נולד, (ועיין בתקון דוד ושאל אם יש בו משום ממחק), ולהסתבן בסבון שלנו הרך אסור גם משום ממחק, וכבר נתפשט המנהג שלא להסתבן כלל בשבת, ויש שמתרחצים בסבון נוזל, וא"א דו"ז בביאור הגר"א מחמיר וכתב שלא להסתבן בסבון העשוי מחלב אפילו בימי חול ט.

תקון דוד ושאל

ח) שבת קנה: במשנה ובגמ' אין אובסין וכו' (ונותנין מים למורסן וכו'), ועי' רמב"ם כא לה, ד"מ שכד ובטור שם, ובאו"ח שם ט—יא, ועי"ל באיזה אופן וע"י מי מותר להאכילם, וכ"ז רק בבהמות, חיות, יוני הבית, אווזים ותרנגולים שמזונותם עליך, אבל בחזיר, יוני שובך, דבורים וצפרים לא התירו להספיק להם לא מזון ולא מים (אבל נותנים מזון לכלב אפי' בשל הפקר, וכן מותר להאכיל תולעת המשי, או"ח שכד יא—יב).

ט) עי' בתקון דוד ושאל בסעי' שלפנ"ז בג' ולעיל סעי' ב שאסור לגבל מורסן כדרכו עי"ש, אבל מותר לקחת בידיו הלחין את המורסן, כמ"ש בפנים, משום שמותר לגבל כלא"י, ועי' באו"ח שכו י ובמג"א שם ס"ק י והו"ד במשנ"ב שם ס"ק כח ובבה"ל ד"ה לרחוץ שיכולים לקחת בידים הרטובות (אפי' כשהן טופח ע"מ להטפוח) את המורסן, משום שגם זה הוא בכלל גבול כלא"י, ואף שנראה שהמג"א מסתפק קצת בזה, (אם יש להתיר בזה לדעת האוסרים לעיל בסי' שכד ג בשנוי, מ"מ כ' המשנ"ב שהיות שהמרדכי (הו"ד במג"א הג"ל) וכן בלבוש התירו אפי' בשפיכת מעט מים על המורסן שעל ידו שגם זה הוא בכלל שנוי גמור (עי' א"ר ופמ"ג), אין להחמיר עכ"פ בלקיחת מורסן יבשים בידים רטובות, וכ"כ בכ"ש וש"א, ע"כ בבה"ל, ופשוט שצריך לזהר ולא לערב המורסן במים מתחלה, ועי' שם בהגה בשם האגודה לאסור רחיצת ידיו במלח משום שע"י הרחיצה ימס המלח והוי כמלאכה, משום שהוליד דבר חדש, ורחיצת ידים במי מלח מותר, וגם מותר להשליך מלח במים וכשימס המלח ירחץ ידיו במים רק שיזהר שלא יעשה אותם עזים עד כדי שיעור שני שלישי מלח, ואחד מים, ולתרחץ בסבון כ' שם בהגה שכו ס"י בשם פוסקים שאסור, ועי' במג"א שם ס"ק יא שהביא דברי הש"ג שכ' בשם יש מתירים להתיר בסבון ושאר חלב ועי' באה"ט ס"ק ח בשם ג"ו ובט"ז ס"ק ג שם), ועי' בכ"ש בלישה שכ' שבסבון רך לכ"ע אסור משום ממחק כבסי' שיד יא וכן הביא במשנ"ב

כלל יא מלאכת בשול אפי' או צלי' (המבשל האופה או הצולה)

מלאכת אפי' צלי' בשול או טגון על ידי אש, גז, או אלקטרי וכדומה, או"ח שיח) רנד, שכא, ושכר'.

תוכן הכלל

אש המתהווה על ידי זכוכית (שמתעגל נצוץ השמש ונבער בה) ולבשל בשבת על ידה, (ממ"א); אכילת בריא משחיטת השוחט בשבת לחולה (ט); בהנ"ל ההתנהגות בכסוי הדם של הנשחט (ט); איך יכול הבריא לאכול מבשר הנשחט לצורך חולה שיש בו סכנה (ט); אפי' או צלי' אחר אפי' או צלי' (טז); איסור מכה בפטיש באוכלים ובעלי חיים (תקדו"ש יט); בבשול נכלל הן בשול לצורך אכילה והן בשול לשמוש (א); בהנ"ל שיעור בשול לחיוב (א ותקדו"ש); בשול על ידי הטלת מים לסיד (תקדו"ש א); בשול בדבר שטוב חי כמבושל (ח); בשול בתולדת אש (ג); בשול בתולדת החמה (ד); בשול בשמש עצמה (ד); בשול במעיינות חמים טבעיים (ה); בשול בכלי ראשון, על ידי עירוי, או בכלי שני (ו); בשול דבר שכבר נתבשל בחמי טברי' או בחמה (תקדו"ש ה); בשול אחר בשול בדבר יבש, שנמחה קצת מהנ"ל על ידי הבשול (תקדו"ש ז); בבשול (בשבת) ובשלו לחולה שיש בו סכנה שאסדרוהו לחולה שאין בו סכנה, מהו דינו בהמתנת „בכדי שיעשו" במוצאי שבת (יג); בהנ"ל באפיה הנכרי לצרכו בשבת, שיש בדבר משום בשולי נכרים מהו דין הכלי שנתבשל בו (יד); בעשיית מלאכה בשבת שלא נשתנה גוף הדבר על ידה, או שאינו נהנה עוד מהמלאכה (תקדו"ש ס"ט); בשול אחר בשול בדבר לח (טז); בשול אחר בשול, בנתבשל כשיעור מאכל בן דרוסאי (תקדו"ש טז); בשול אחר בשול כל צרכו ונצטנן (טז); בשול אחר בשול בדבר גוש (יז ותקדו"ש); בשול אחר אפי' או צלי' (כא ותקדו"ש); באפית פת שהצריכו קרימת פנים — אי סגי בנקרם קודם בין השמשות, או קודם קבלת שבת (תקדו"ש כז); ברירת החלבון מן החלמון בשבת (לח ותקדו"ש); דבר שאסור למבשל לעולם — האסור הוא להאכילו לבהמתו (תקדו"ש טו); דין העושה מלאכה על ידי הוראת חכם (תקדו"ש טו); דין אומר מותר (תקדו"ש טו); דין השוכח (תקדו"ש טו); דין העובר בשוגג ומבטל מלאכתו (תקדו"ש טו); דין מליחת הבשר לחולה (תקדו"ש יב); דבר יבש שנתבשל כנגד המדורה; דין הדביק פת בתנור ונמלך לרדותה קודם שתאפה (לא ותקדו"ש); דין עוגה שנאפה במחבת (תקדו"ש כז); דין בחישה באוכל דוחח שאצל האש (לב ותקדו"ש); דין אחד נתן האור ואחד נתן את העצים וכי' (לג ותקדו"ש); העמדת קדרה צוננת עם תבשיל — לתוך התנור שהטמינו בו החמין — בשבת בבוקר (תקדו"ש ח); העמדת קדרה אצל דופן התנור — בהטמנה שלנו (בדיני הטמנה בהקדמה לסעיף ה); הסתפקות ממים החמים שבמיהם הסמובר בשבת — כשאינו גרוף וקטום (תקדו"ש לג); בהנ"ל בשותה ממנו קודם השקיעה, ובאמצע השקיעה קידש עליו היום

תקון דוד ושאול

שכו ס"ק ל בשם ספר דברי מנחם בשם המעש"ר וכי' שלבד זה מרש"י משמע שסבון מסיר השער וכ"כ הר"ן וכ"ה מנהג כל ישראל להחמיר בזה. ולהתרחץ בסבון נוזל עי' בע"ה שכו סוף ס"ק יא שכ' אך יש מכינים מע"ש סבון שניתך ומותר לנקות את הידים בזה, וכן מותר לנקות בעפר מלבינה כתושה (ועי' בזה מ"ז שכא ס"ק י), ועי' ג"כ בקצות השלחן סי' קכו ס"ק יג שצדד להקל בסבון הנוזל. ולהתרחץ בחלב עי' בביאור הגר"א והו"ד בבה"ל ד"ה בשאר שכ' לעי' בביאור הגר"א שדעתו כדעת הרבה מגדולי הפוסקים שאף בחול אסור להתרחץ בחלב — וכי' שאם יש להשיג סבון שלא נעשה מחלב בודאי נכון לחוש לדעת המחמירים, עי"ש ולקמן בכלל כט.

(תקדו"ש לג); הגסת מאכל שהעבירו מרותח ולא מבושל כל צרכו (תקדו"ש לב); הוצאת הכף מהתבשיל הנ"ל (תקדו"ש לב); הגדרת "צלי" (תקדו"ש א); האדבעה מיני דודים שיש לצורך חימום מים (מד"מז); בשל בשר כשיעור גרוגרת ונצטמק בבשול, וכן נתן חטים ברחיים, (או בצק לאפות); כשיעור פחות מגרוגרת והקמח (או הבצק בשעת אפי') נתפח עד כדי השיעור (תקדו"ש ט); ההבדל (במלאכת שבת) שיש בין אמירה לעכו"ם לבין אמירה לישראל; הדחת דג מלוח שלנו (יט וסעי' גב ותקדו"ש); הדבקות פת לתנור (סמוך לחשיכה) בשוגג, ואין לו מה לאכול בשבת (כח); ההבדל שיש בין התנורים שלהם ובין תנורים שלנו (כט); הדחת כלים שאינם נחוצים לו עוד לצורך שבת (ג); הדחת כלים הנצרכים לו עוד לאחר הסעודה השלישית (ג); הדחת כוסות משבת זו לשבת אחרת (תקדו"ש ג); הדחת סכין טרפה ושפשופו, וכן קילוף דבר שצריך קליפה, וכן הצפת החלב שנפל לתוך קדרה חמה — על ידי שפיכת מים צוננים לתוכה (תקדו"ש נא); הדחת דבר שאי אפשר לאכול בלי הדחה — בשבת (גב); החזרת המאכלים לתוך התנור שהטמינו בו — בעוד שהמאכלים הם חמים (ח ותקדו"ש); החזרת מאכל חם קצת לתנור "ענגלישע קיך" — על ידי דבר המפסיק (תקדו"ש ח); בהנ"ל בפשטידה (תקדו"ש ח); החזרת קדרה הטמונה כולה בבגדים מערב שבת (תקדו"ש כה); הברגת בורג בברז מים חמים שבכירה, (ולסתמו על ידי זה) בכל ערב שבת, כדי שלא ישכח ויוציא מים החמים בשבת (מד); השארת הברז הנ"ל פתוח מבעוד יום, ומים החמים יורדים כל ימי השבת (מד); הטמנת ביצה בחול (ד); הטמנת כל הקדרה בתוך מעיין חם טבעי (ה); הטמנה באיזה דבר בשבת (כה); הטמנה בדבר המוסיף הכל (טעם איסורו) (תקדו"ש כה); הטעם שלא קנסו שוגג אטו מזיד ברדיית הפת (כמו שקנסו במשהה תבשיל) (תקדו"ש כח); הלבנות לבנים (הקשת גוף רך) (ב); הסתפקות ממים חמים מדוד המופעל באופן אוטומטי הן בנוגע להסקה והן בנוגע למלוי המים (מד); הסתפקות מדוד (טנק) הנ"ל כשחבור זרם האלקטרי (שמשמששים בו להסקת המים — באופן אוטומטי) נתק ונפסק מערב שבת (מה); הסתפקות מדוד שהוא מן המין שמתרוקן כשמוציאים ממנו המים החמים ומים קרים אינם זורמים לתוכו (מו); הסדר בעשיית תה בשבת (ס"ז וסל"ו); הסקה המרכזית המוסקת על ידי יהודי בשבת (תקדו"ש מד); הסקת התנור לצורך חימום בשבת (מח); העמדת התבשילים על התנור הנ"ל לפני ההסקה (מח); בהנ"ל העמדת התבשילים על תנורי ברזל (ענגלישע קיכען) (מח); העמדת התבשילים על תנודי גז שבאמריקה (מט); העמדת מים רחוק מעט מן האש — לצורך מי שמים קרים מזיקים לבריאותו (ממ"ח); הואה מתבשיל שנתבשל בשבת, או מהקדרה שנתבשל בה המאכל (תקדו"ש ט); הפשרת יין שיש בו קדח (תקדו"ש לד); הצעת המטה משבת זו לשבת אחרת (תקדו"ש ג); הצהרת כלי נקי (תקדו"ש נא); השארת ברז מים החמים פתוח מבעוד יום ומים החמים יורדים במשך כל יום השבת (מד); השלכת אחד מהאיסור כשנחערב חד בתרי (תקדו"ש נא); התכת מין מתכת (רפוי גוף קשה) (ב); התרחצות והתקלחות בשבת וכו' (תקדו"ש נח); התרחצות בחמי טברי בשבת (גה); התחממות כנגד המדורה (אחר התקלחות והשתטפות בצונן) (גו); התחממות נגד המדורה (לפני התקלחות והשתטפות בצונן) (גו); חום ש"כריסו של תינק נכזית בו" — שיעורו (תקדו"ש ו); חמום דבר שנתבשל כל צרכו נגד המדורה (על ידי עכו"ם) (תקדו"ש מ); חמום החמין (הטמנתם) בפתלי (ונוהגים להטמין בתוכה רק מאכלי בשר או מאכלי חלב, ועי' ביו"ד קח א איך להטמין בה מאכלי חלב ומאכלי בשר) (תקדו"ש מט); חמום תבשילים בשבת על ידי שעון הנערך מערב שבת (אפילו בהעמדת תבשילים על גבי התנור מערב שבת) (תקדו"ש מט, ותקדו"ש מ); חמום תבשיל שנצטנן (מט ותקדו"ש, ותקדו"ש מ בצוה לעכו"ם לחמם קדרה שנצטננה ובתקדו"ש על סעי' ח); חמום תבשיל הנ"ל כשהעכו"ם חממו מדעת עצמו (תקדו"ש שם ובקדמה לס"ה בדיני הטמנה); בהנ"ל כשהישראל רואהו (תקדו"ש מ); בהנ"ל בלא נצטנן הקדרה כל כך (תקדו"ש מ); בהנ"ל ביש בקדרה בשר ומדק (תקדו"ש מ); חמין שהוחמו בשבת (התרחצות בהב) (גה); טבילת אדם מסומאתו (נח); טבילת גר בשבת (נח); ישראל (אופה) הרוצה לאפות פת בביתו בשבת ויש הפסד גדול במניעת האפי' (לא בתקדו"ש); כמות השיעור „נתבשל כמאכל בן דרוסאי"; כדיכת

קדרה עם תבשיל שנתבשל בה (לשם הטמנה) (כה); כריכת הנ"ל כשפינה התבשיל ממנה לקדרה אחרת — אף שהחזירו אחר כך לקדרה הראשונה (כה); כלי שני (בדבר גוש שיד סולדת בו) שדינו ככלי ראשון (תקדו"ש יז); כסוי הדם בשחיטת חי ועוף לצורך חולה בשבת (יב); כסוי קדרה בשבת (תקדו"ש לב); כשרוצה לאכול בשר חי, המותר לו לאכול מבשר הנשחט לצורך חולה (מ ועיין ג"כ סי"ב); כשבשל מאכל לצורך חולה שבמוצאי שבת מותר התבשיל — מהו דינו בחל יום טוב במוצאי שבת (ט); בהנ"ל כשהוא דבר שנאכל חי כמות שהוא (תקדו"ש ח); בהנ"ל אי תוספת מלאכה איסורה מדברי תורה או מדברי סופרים (תקדו"ש טז); כבוש ירקות, כובש כבשים, מליחת צנון ומלפפונים, עשיית מי מלח עזים, ונתינת מים ויין בחומץ — בשבת (נג ובכלל כח וב'); כניסה למרחץ בשבת (נה); כניסה למרחץ הנ"ל להזיע (נה); מניעת שימת תבלין לתוך כלי ראשון אפילו באין יד סולדת בו (ז ותקדו"ש ו); מליחת תבשיל וכן תיבולו בתבלין (ז); מליחת תבשיל במלח הנעשה על ידי בשול (ז); מה נכלל בסוג לח, ומה — בסוג יבש (תקדו"ש טז); מהו מצטמק ויפה לו, ומהו מצטמק ורע לו (מ"מ טז); מתי צריך לרדות את הפת בשנוי (כח); מדוע צריך לאכול מפת הגדרה בשבת (כט); מריחת שמן ושום על הצלי (לד); מסמוס דוטב (או חלב) קרוש (תקדו"ש לד); מסמוס דונג, חלב זפת או גפרית (כג); נגוב הידים (במנגב ידים אלקטרי שמופעל באופן שהמכניס הידים לתוך המכונה הנ"ל שובר קרני אור האלקטרי (לקמן בתקדו"ש כלל לו ס"ל); נגוב כוס צר (נא ותקדו"ש); נגיבת כלים בסמרטוט המיוחד לכך (נא ומ"מ ק); נתינת סכרין לתוך תבשיל חם בשבת (ז); נתינת פת או פשטידה לתנור (או חררה על גבי גחלים) סמוך לחשיכה (כז); נס קפה — שפיכת מים רותחים עליו מכלי ראשון ולעשותם קפה (לז); נתינת צלי שמן במקום שהילד סולדת בו (ויכול להמס) (תקדו"ש לד); נתינת התמצית לתוך תה חמה שהיד סולדת בו — שהוא בכלי שני (לו); סחיטת לימון (או שפיכת י"ש) לתוך תה חמה (תקדו"ש לו); סיכת הידים בשמן ולחממם נגד האש (תקדו"ש לד); עירוי קפה הרותח בכוס — לפני שימת התמצית לתוכו (לו); עירוי על מלוח הישן (יט); עירוי מים רותחים על עלי תה (בתקדו"ש לה); עירוי מים רותחים על פאנש — בשבת (תקדו"ש מא); עירוי מים רותחים לתוך כלי שני לפני שימת הכלים המלוכלכים לתוכו (להדיחם) (נא); עכו"ם שבשל נסיון החלב בשביל חולה — מה דינה של הגבינה (תקדו"ש טז); פתיחת ברזי צנורי החום בשביל חמום הבית (מז ותקדו"ש); בהנ"ל סגירתם (מז); בהנ"ל כשמוסקים בגז או בנפט באופן אוטומטי (תקדו"ש מז); בהנ"ל כשמוסקים על ידי מים חמים (מז ותקדו"ש); בהנ"ל כשמוסקים על ידי קיטור (מז ותקדו"ש); (סיכת שומן הנקפא על צלי) (לד); צליית בשר שנצלה בו כשיעור גרוגרת בשני או בשלשה מקומות (כד); בהנ"ל שנצלה בו רק כשיעור מאכל בן דרוסאי ומצד אחד בלבד (כד); צליית בשר במצלה אלקטרי בתנור גרוף או בחמה (תקדו"ש ד); קפה שבשלו עכו"ם בשביל חולה ישראל ושתה ממנה החולה ונתרפה — המותר לו לשתות המותר (תקדו"ש טו בסופו — ועיין ג"כ בדין טלטול סמי רפואה בנתרפה החולה לעיל כלל ט סמ"ה בתקדו"ש); קיפול טלית משבת זו לשבת אחרת (תקדו"ש ג, ובכלל ללח ז"נא); קיחת מים ממחם (סמובר) שאינו גרוף וקטום, בשבת, והשתמשותו בהם לעשיית תה (תקדו"ש לג); קפה או תה חזקה מאד לערות לתוכם הרבה מים חמים שנתבשלו בהיתר (לו בתקדו"ש ותקדו"ש מ א); רדיית פת לצורך לחם משנה — בשבת (תקדו"ש כח); רחיצת פנים ידיים ורגלים בחמין שהוחמו מערב שבת (נד); שאיבת חמין מכלי ראשון בכלי רק (תקדו"ש ס"ו); שימת כסוי הנתן להסגר על ברזי התנור מע"ש — שלא ישכה ויגדיל הלהב בשבת (מט); שימת תמצית בשר לתוך חמין בשבת (ז, ובסעי' טז בתקדו"ש); שימת פרי פשטידה או מים על תנור שהוסק (ח); שימת דבר לתוך תנור ההטמנה (תקדו"ש כח); שחיטת השוחט בשבת במזיד (יא); בענין הנ"ל בעושה מלאכה מדרבנן, אי קנסו שוגג אטו מזיד (ט); בהנ"ל בעשאו במזיד (ט); שימת פת או בשר שנאפה או נצלה לתוך כלי שני שהיד סולדת בו (ס"ו ותקדו"ש וס"כ); שימת בצל בכלי שני שהיד סולדת בו (תקדו"ש יח וכ'); שימת בשר או דג מבושל ששפכו ממנו את הרוטב —

במקום שיוכל להתחמם עד כדי חום שהיד סולדת בו (כא); שימת חלבון ביצה (במקום חלב) לתוך הקפה (לח); שימת תבשיל חם בעודו רותח על התנור, ואחר שנצטנן התבשיל — העכו"ם יסיק את התנור (תקדו"ש מ); שימת בשר מבושל צונן לתוך רוטב שהיד סולדת בו (או לשרותו בכלי ראשון) — כשהקדרה אינה עומדת על גבי האש (יז) ובתקדו"ש לסעי' מב, ובהקדמה לס"ה); שפיכת מים על זרע קפה כתוש שכבר נחלט ברותחים מערב שבת (לה ומ'); שפיכת מים צוננים לתוך אמבט (י) מלא מים חמים (מג); שפיכת מים צוננים לתוך מים חמים בשבת (מב); שפיכת חלב צונן לתוך כוס חמין (מב); שפיכת מים צוננים לתוך מחם שפינו ממנו מים חמים (מא); שפיכת צוננים מועטים לתוך חמין שבכלי שני (וכן נתינת דבר קר לתוך כלי שני) (מג); בהנ"ל בעירו מכלי ראשון; שפיכת מים צוננים מועטים לתוך מים חמים בשבת (מג); בהנ"ל כשהמים ששופכים לתוך החמים הם מרובים כל כך שמפשירים את החמים (מג); בהנ"ל ההבדל שיש בין עירו על תבלין, ובין עירו מים צוננים לתוך חמים (מב ומג) ותקדו"ש); שימת בשר רותח לתוך רוטב צונן (תקדו"ש מב); שפיכת צוננים מרובים לתוך אמבט (י) כלי ראשון (תקדו"ש מג); שפיכת צוננים מרובים לתוך חמים שאינם על האש (תקדו"ש מב); בהנ"ל באינם שופכם לתוך החמים בבת אחת רק מעט מעט (תקדו"ש מב); שטיפת כלי זכוכית בשבולת שועל (נא); בהנ"ל אודות נקוי והצהרת חלונות בשבת (נא ותקדו"ש); שריית דבר שנשרה בערב שבת בכלי ראשון — בחמין שהיד סולדת בו — בשבת; שריית דבר יבש (שלא נתבשל לפני השבת) בחמין שהיד סולדת בו (יט); בהנ"ל כששרה אותו בכלי ראשון או בכלי שני (יח-יט); ההבדל שבין שימת דבר יבש הנ"ל לכלי שני, ובין תבלין (יח ויב); עירו על דבר יבש הנ"ל מחמין שבכלי שני שהיד סולדת בו (יט); שריית מליח הישן במים צוננים (יט); שריית בשר (שלא נתבשל עדיין) בכלי ראשון שהיד סולדת בו — בשבת (יח); בהנ"ל ההבדל שבין דבר שקל להתבשל בכלי ראשון, ובין דבר שאין דרכו להתבשל בכלי ראשון; שריית דג מלוח בחומץ שאינו חזק (תקדו"ש יט); שתיית קפה בבית קפה (לט); ההבדל שיש בזה בין סתם עכו"ם ובין חנוני; תבשיל שנתבשל בשבת שנתערב בתבשיל אחר שהוא מינו (י); ההבדל בהנ"ל אם נתערב במוצאי שבת או בשבת עצמה (י); מתי יש להנ"ל דין דבר שיש לו מתירין (י); תבשיל שבשלו חרש וכו' לצורך ישראל (או מומר לעכו"ם שבישל בעצמו בשביל ישראל) (טו); תבשיל בשר — ומדק שנצטנן וחממו בשבת — ודין הבשר (אף שמצטמק ורע לו) — שבולע את המרק האסור; תרמוס (היינו שומר חם) — בענין הסמנת גוזל בתוכו (כו);

א. בשול הוא מאכות מלאכות, שבמשכן בשלו את הסממנים, כדי לצבוע בהם, וכל פעולה המכשירה דבר מה לאכילה או לשמוש, על ידי בשול, טיגון צלי' או אפי' ונעשה באמצעות כח וחום אש, גז, או אלקטרי נכללת באב מלאכה זו (ופשוט שאסור לבשל אפילו באש שהוכנה מערב שבת כמבואר בתקון דוד ושאול) ושיעור מלאכת בשול הנזכר הוא ככגרוגרת א.

תקון דוד ושאול

(א) שבת עג. ודף עד: אמר ר"פ שבק תנא דידן וכו' תנא סדורא דפת נקט וכו', ועי' רמב"ם ט א האופה כגרוגרת חייב, אחד האופה את או המבשל את התבשיל המאכל או הסממנים או המחמם את המים הכל ענין אחד הוא, ושיעור המחמם את המים כדי לרחוץ בהם אבר קטן, ועי' עוד ה"ה הניח בשר ע"ג גחלים אם נצלה בו כגרוגרת אפי' בב' וג' מקומות

ב. מִי שרפה ורכך גוף קשה באש (בחום האלקטרי, או בחום הגז) וכדומה, כגון שהתיך אחד ממיני המתכת או שחיממה עד שנעשה גחלת (ונתכוין לרככה, שאם נתכוין לצרפה, חייב משום מבעיר), או שהקשה גוף רך באש (כגון שלכן לבנים או ששרף

תקון דוד ושאול

חייב וכו' ועי' ירושלמי פ"ז ה"ב (דף נ:) את חמי אפי' תולדה דבשול וכו' וכן שם המתוך אבר וכו' הצולה המטגן השולק המעטן כולהן משום מבשל וכו'. כל אילין שיעוריא (כל השעורים של האבות מלאכות) אם לאוכלין כגרוגרת, אם לבהמה כמלא פי גדי, אם לבשל כדי לבשל ביצה קלה וכו' (ועי' בענין המעטן שם בירושלמי בגליון הש"ס, ובא"ט בה"ב ס"ג בהאופה, ובשירי קרבן דף נ: ועי' יו"ד פ"ז ו ובפר"ח, ובפלתי שם, ס"ק יב ובמ"ז שם ס"ק א, וברמב"ם פ"ט מהל' מאכלות אסורות ונושאי כליו ושם הל' ו). וכו' עוד שם בירושלמי וההן דאין גירקדרין (הוא סיד מהר קרדניתא, הממחה אותו במים) משיח כילוס, שרי זיפות, שרי מוסרין (שרי זיפות — ממחה הזפת, קה"ע שם), ועי' במנ"ח דף קלא שהביא משו"ת לב חיים ח"ג סי' עד, שהמטיל מים לסיד ומבטל — שחייב מה"ת, ובאבן יקרה כ' שלא עדיף מתולדת חמה, שאיסורו רק מדרבנן, — והנה אף שיש נקודת מגע בין איסור בשול ובין איסור הבערה, אעפ"כ איסור בשול אינו קשור לאיסור הבערה שאסור להדליק אש בשבת אפי' שלא לצורך בשול, וכן אסור לבשל באמצעות החום אפי' כשהאש הוכנה מע"ש, ובענין אש המתהווה ע"י זכוכית שמתעגל ניצוץ השמש ונבער בה עי' במנח"ד פ ס"ב בשם שו"ת לב חיים ח"ג סה שעבר על איסור מה"ת כשעשאו בשבת, וכו' שכ"כ גם בחו"י, ואף שבט"א חולק עליו זה רק במדליק ממנה נר, ששרגא בטיהרא מה אהני, אבל בעושה מדורה ע"י וחימם הבית או שבישל ועשה פחם — חייב, ואפי' בעשאו מערב שבת והודלק בשבת בזריחת השמש, אסור מדינא, אך בשו"ת שער הזקנים כ' שהיא רק תולדה חמה, ואיסורה רק מדרבנן, וכ"כ בשו"ת אבן יקרה, והו"ד בא"ח ר"ס רנה, (ועי' ביצה לג. אין מוציאין את האור וכו' ולא מן האבנים ולא מן המים וכו' ובאו"ח תקב א ובחי"א צה יב, ועי' גם כת"ס סי' סח) ועי' עוד בשו"ת בית יצחק ח"א יו"ד קכ בנר גז, או אלקטרי שחייבים עליו משום מכבה, (ועי' גם ירושת פליטה ו, שו"ת מהרש"ג ח"ב קז, פקודת אלעזר או"ח כב—כג, דבר הלכה סי' לו, ועי' גם שו"ת מחזה אברהם או"ח סי' מא בענין הדלקת החשמל לנר שבת — שיש אוסרים הדלקתו ויש מתירים אותו אם הודלק לכבוד שבת) ועי' עוד לקמן במלאכת הבערה על איזה אש חייבים, ודע שאצלנו כל בשר מבושל, ומה שאנחנו קוראים בשר צלי (גיבראטינס) אינו אלא מבושל, וצלי אינו אלא בשר שצולין בשפוד על האש כמבואר בעה"ש שיח סוף ס"ק נז, ועי' מנ"ש פ ס"ק כ שהביא בשם ספר זכרון שכ' בפ"ת על א"ח שבצלו בקדרה נותנים עליו חומרי בשול וחומרי צלי לענין יש בשול אחר צלי ולהיפוך, עי"ש (ובהשתמשות בנורות נאון) — הוא שם אחד הגזים

כלי אדמה, עשוי מחומר טיט יוצרים, בכבשן, עד שנתקשה ונעשה ככלי חרס) חייב משום מבשל ב.

ג. כשם שאסור לבשל באש כך אסור לבשל כתולדת האש, כגון לשים ביצה בצד קדרה שהוחמה באש או לשברה על הסדור (וכדומה) שנתחמם באש, כדי שתצלה מעט. ואם נצלה כמאכל בן דרוסאי (שהוא שלישי בשולו וליש אומרים חצי בשולו, ובשבת דנים לחומר), חייב משום מבשל ג.

תקון דוד ושאול

הנדירים שמפיקים מתוך אויר נוזל, עי' בספר החשמל לאור ההלכה שאין לברך עליו כי המנורה נשארה קרה אפי' בשעת הדלקתה וכו' עי"ש).

ב) שבת עד: האי מאן דשדי סיכתא וכו' האי מאן דארתח כופרא וכו' האי מאן דעביד חביתא וכו' ועי' ג"כ יבמות ו: וא"ר ששת מה לי בשול פתילה וכו' ועי' רמב"ם ט א—ז וכ' שם הל' ו המתיך א ממיני מתכות כ"ש או המחמם את המתכות עד שתעשה גחלת הר"ז תולדת מבשל, וכן הממסס את הדונג או את החלב וכו' הר"ז תולדת מבשל וחייב, וכן המבשל כלי אדמה עד שיעשה חרס חייב משום מבשל (וי"א שבמקשה גוף רך באש אין החיוב משום מבשל, אלא משום הרפוי שמתרפה עוד יותר בתחלת נתינתו לאש או משום הלחלוחית והמים שבו שמתבשלים קודם שמתקשה, ועי' בזה בא"ט ה"ו ועי' רמב"ן בחידושיו לשבת שכאן משמע שאיסור בשולו הוא משום דרפי ברישא, ומה שנא מדע"ז דף לח בבשולי עכו"ם שאמרינן שלשרורי מנא קא מכוין ומשנה משום שא"א לעשותו רק ברפי מעיקרא חייב שמודה ר' שמעון בפסיק רישא). ועי"ל סכ"א, ועיין במ"מ על הרמב"ם הנ"ל ובפ' יב ה"א וב' ובראב"ד (על ה"א) ובמג"א שיח ס"ק י: ס"ק לו ועל סעי' טז שכ' שם ששמן או שומן שנקרשו בקור שיותר להתיכם (משום שדרכם לקפוא), ועי' ג"כ נ"א בשם הכלבו (כלל כ ו) שלהתיך מיני מתכת אפי' מאה פעמים זא"ז חייב עליו משום בשול אחר בשול, עי"ש ועי' ג"כ שבו"י ח"א או"ח לח שחיוב חטאת אינו רק בחלב חי, אבל לא בשכבר נתבשל פ"א.

ג) עי' שבת פ"ג מ"ג, ובשבת לח: ובס' יראים כשחושב תולדות דאורייתא כ' ותנן בפ' כירה אין גותנין ביצה וכו' ואע"ג דליכא אור תולדות אור כאור דמי והו"ד בא"ט באופה הי"א ועי' ברמב"ם ט ב—ג שכ' שחייב בזה, ונראה שחשבה לאב מלאכה — עי"ש בא"ט, ועי' שיח בטור ובב"י ובאו"ח ס"ג, ומה שכ' בפנים שלבשלה בחול אסור היינו לגלגלה בחול שלהטמינה בחול אסור אפי' כשהביצה צלוי' כל צרכה — כמ"ש בס' רנז ס"ז, פמ"ג, והו"ד במשנ"ב שם, ועי' תוס' חיים — והטעם שגזרינן תולדת חמה אטו תולדת אש, אבל חמה אטו אש לא גזרינן שהשמש באש לא מיחלף, שם.

ד. אסרו חז"ל גם את הבשול הנעשה בתולדת החמה, דהיינו בחול ואבק דרכים שהורתחו מחום השמש. אבל בשמש עצמה כגון לשים ביצה נגד השמש כדי שתצלה, או לתת מים במקום שקרני השמש לזהטות כדי שיתחממו, מותר משני טעמים, הא' שאין זה דרך בשול, הב' שאין לגזור על החמה משום שאין החמה מתחלפת באש ד.

תקון דוד ושאול

ד) שבת לח: במשנה ובגמ' לט. אמר ר"נ בחמה דכ"ע ל"פ דשרי וכו' כי פליגי בתולדת חמה וכו' וברמב"ם שם ובאו"ח שם, ולפי"ז — כ' בחי"א — המניח מים או פירות על תנור לאחר שהוסק חייב, אם נתבשלו שם — ואפילו קודם שהוסק אסור מדרבנן, (והו"ד במשנ"ב שיח ס"ק יז), וכו' בכ"ש בהאופה מיהו המבשל דבר שהוא טוב חי כמבושל, פטור אבל אסור, רמב"ם ג ט (בסופה), ודלא כמשמע מחי"א. ועי' מנ"ש פ כו—כו, ובנו"י ס"ו ח"א ס"ב שכ' שדבר שלא נתבשל (אף שטוב לאכלו חי כגון פירות חיים) יש בם משום בשול, בהניחם במקום שהיד סולדת בו, עי"ש ולקמן ס"ח בתקון דוד ושאול. (ובענין צלית בשר על מצלה (ברוילער) אלקטרי יש דעות שונות אם מותר לצלות בו אפי' בחול (שאשו למעלה והבשר נצלה תחתיו) ועיין בזה ובדין צלית בשר בתנור גרוף או בחמה בס' משנת אברהם דף כח—כט שדן בזה וכן בקובץ פרדס הודש טבת שנת תשי"א וכן בס' לב איברא בדברי הגר"י הענקין, וכן בשמב"ה ח"א רה—רו, ועי' בזה גם בס' פירושי לב איברא שדן בזה ויצא לחזק דבריו להתיר נגד בעל משנ"א וכו' שלכתחלה פשוט שצריך הדחה מעולה ומליחה קצת כהגה עו ב, ובדיעבד נפסק שם שבשעת הצורך שרי בלי מליחה, אך שכ' שם לאסור במצלה שהחוט שהבשר מונח עליו מתגלגל כסדר שאסור — שהלא צריך שהדם הזב מן הבשר יזוב רחוק ממנו, ובאופן זה הבשר בולע הדם הזב, וכן כ' ליהרר מלצלות בשר שנמלח על מצלה שצלו עלי' בשר שאינו מלוח, ומותר לצלותו עלי' רק כשיסיקו את החוט או הרשת שהבשר מונח עליו, ואין לצלות עלי' מאכלים אחרים, ובפרט שאין לצלות במצלה כזו מאכלי חלב אפי' לאחר ליבון).

קצור דיני הטמנה חזרה או בשול

הטמנה

באמת אין לנו הטמנה בזמן הזה, ולהטמנה שלנו רק דין שהי' יש לו, כי להטמנה יש שלשה תנאים לאיסור, א) שתהי' כל הקדרה מכוסה, ב) שתהי' גם מדובק בדפנותי', ג) ושתהי' טמונה בדבר המוסיף הבל בתמידות ובלי תרף, ואף אחד מתנאים האלו אין

בתנורים שלנו, שכל שעה הוא מתקרב, ב) שאין דפנותיו מודבקים מכל צד לקדרה, ג) וגם למעלה הוא מגולה, שמעזיבת התנור אינה נוגעת בקדרה) עי' שבת לו: ולז. ובירושלמי ובאו"ח רנג.

תנור שפתחו מן הצד וניסק בעצים, אין לטמון החמין לסעודת שבת בתוכו מערב שבת רק כשיש בו אחד מן התנאים שיתבאר,

והם:

א) (אופן א שמותר להטמין בו הוא) כשהתנור טוח כטיט (סביב כסויו), ובאופן זה מותר להטמין בו אפילו באין שהות שיתבשל עוד מבעוד יום כמאכל בן דרוסאי. (ובזה צריך ליזהר במה שכ' בש"ע הרש"ז עיין שם בס"י רנט ח שכ' שאסור לפתוח התנור בלילה, משום שאפשר שיש שם עוד תבשילים שלא נתבשלו עדיין, ועל ידי סתימתו, שסותם התנור, גורם בשולם, ואסור לסתמו גם על ידי עכו"ם, אך בסתמו על ידי עכו"ם אפשר שבדיעבד יכולים להתיר את המאכל, ועיין בש"ע שיח ד ובמשנ"ב שם ס"ק כז, ובבה"ל ד"ה אפילו שכ' בנתבשל כמאכל בן דרוסאי שאין לאסור התבשיל בדיעבד אפילו בסתמו ישראל, אך עיין בזה בנז"י בשם א"א ס"ק יב שכ' לאסרו בתנורים שלנו אפי' כשכבר נתבשל כמאכל בן דרוסאי).

ב) כשהתנור גרוף מכל הגחלים כמבואר בטור וש"ע רנג א'.

ג) בקטום (ששם אפר על הגחלים), ודי בזה בקטימה כל שהוא, ואפילו כשיתלהטו הגחלים אחר כך לא איכפת לן, ועיין בזה באו"ח ובמג"א רנג ס"ק ג רמב"ם ג ד ושבת לו ור"ן שם, ובש"ע הרב רנג סוסע"י א, ובמשנ"ב רנג ס"ק כח החמיר בתנור נחתום שחומו רב, אפילו בתנור גרוף וקטום.

ד) בטומן את החמין (תבשיל של פולין ומיני קטניות) שמתבשלים מהרה, צריך לטמנם בעוד שיש שהות שיתבשלו החמין כשיעור מאכל בן דרוסאי לפני כניסת השבת, (ואין דין קטניות אלו) (או מיני בצק או אפילו דין צלי שעל גבי השפוד או על גבי הגחלים) דומה לדין חתיכת בשר חי שנתנו לקדרה שיכול להטמינו קודם חשיכה, כמו שיבואר לקמן).

וכשמטמן בשר בחמין (ודי בזה כשמשים אפילו חתיכה אחת חי לתוכה, שעל ידי החתיכה זו הוא מסיח דעתו ממנו עד למחר), אז יכול להטמינו חי לגמרי וסמוך לחשיכה ממש, (ויזהר

שלא לשים החתיכה לתוך החמין מבעוד יום, שאז יתבשל קצת לפני כניסת שבת, וחיישינן שיחתה את הגחלים בשבת כדי למהר בשולו, אולם בנתבשל כבר כשיעור מאכל בן דרוסאי קודם כניסת שבת מותר ואין חוששין שיחתה הגחלים, למהר בשול התבשיל (ועיין שבת יח: וש"ע ריש סי' רנג ורנד וש"ע הרב רנג סעיף ה, ובאה"ט ס"ק א).

וכשאופה פשטידה לשבת, או צריכה הפשטידה להתקרב (להעלות קרום מחום האש) מלמעלה ומלמטה עוד לפני הלילה, וגם המלוי שבתוכה צריכה להיות מבושלת כמאכל בן דרוסאי לפני כניסת השבת, כמבואר לקמן בסעיף כא.

(ועי' בט"ז רנג ס"ק ו שכ' שאף בהטמנה שלנו צריכים לזוהר שלא להעמיד את הקדרה אצל אופן התנור וכו' שעיקר ההיתר שיש אויר הפסק בין הקדרה לדופן, ולכך אין לו דין הטמנה וכמ"ש בטור, אך עי' בא"ר שכ' שטוח בטיט מותר אפי' לגבי הטמנה, ולא שייך כלל החשש שיחתה, וכ"כ במחה"ש בסוף הסי' אך עי' בלקוטי מהרי"ח שעורר בזה בח"ב ז, וכ' שלפי"ז במקומות שלא נהגו לטוח בטיט שיש לזוהר באזהרת הט"ז שלא להעמיד הקדרות אצל דופן התנור (או אצל הדף הסותם)).

(ועוד רציתי לעורר שבשיעור מאכל בן דרוסאי יש שני דעות דעת רש"י שהוא כשיעור שלישי בשולו ודעת הרמב"ם שהוא כחצי בשולו, ולכתחלה משום חומר שבת מצריכים שיהי' התבשיל מבושל כחצי בשולו, ובדיעבד יש להתירו כשנתבשל כשליש בשולו או"ח רנד ס"ב ומג"א ס"ק ה, והו"ד בש"ע הרב רנג יג) ועי' בדין מאכל ב"ד חזון איש שבת בסי' א"ז, ולקמן ס"ט).

חזרה

הגם שדעת רוב הפוסקים היא שלא להחזיר קדרה לתוך התנור בשבת אפילו בתנאים דלקמן, העולם נהגו היתר ומחזירין החמין שנתבשלו כל צרכן שנמלם מן התנור בשבת, והוא עוד חם קצת, ואף בגריפת הגחלים מן התנור מקילים העולם, דהיינו שמחזירים את החמין ביום השבת אחר הסעודה, שאומרים שבטח נתעממו כבר כל הגחלים, והרי הם כגרופות, וגם נוהרים שלא לשים את הקדרה בתנור, במקום שהיד סולדת בו.

ובתנור שקוראים ענגלישע קיך מניחים התבשיל על גבו על ידי דבר המפסיק (דהיינו שמפסיק בין הקדרה שהתבשיל בתוכה ובין האש שבתנור), ובזה צריך התבשיל להיות מבושל כל צרכו וראוי לאכלו עוד מחמת חמימותו, ובאופן זה יכל להחזירו כשנמלו מעליו בשבת, (וכשנמלו מעליו מבעוד יום אסור להחזירו בשבת (אפילו כשהתבשיל הוא יבש וחם, ואפילו ביש דבר המפסיק על התנור גם כן אסור להחזירו) אלא אם כן שהתבשיל הוא עוד בהקדרה שהוחם בתוכה, וגם לא פינה עוד את התבשיל לקדרה אחרת, ולא הניחו מידו משך כל הזמן שלקחו מהתנור, וגם דעתו הי' להחזירו, אז מותר להחזירו כשלא נצטנן לגמרי (אפילו בתבשיל לח), ועי' מש"כ בזה לקמן בתקון דוד ושאל על ס"ח.

ואם חסר אחד מהתנאים האלה הוי כהעמידו בתחלה בשבת (כשכבר במלה השני' הראשונה), וטוב להחמיר כרוב הפוסקים שלא להחזיר בלי התנאים האלה אפילו כשהסיר התבשיל מהתנור בשבת עצמו. ובארצות הברית שמצויים רק תנורי גז, המנהג כמו שיבואר לקמן בסעיף מג. $\sqrt{6}$

בשול

ועוד יש לנו איזה כללים בדיני בשול אפי' או צלי' והם:

אין בשול אחר בשול בדבר גוש, ע"כ מותר לשים בשר מבושל צונן בתוך רוטב שהיד סולדת בו, כשהקדרה אינה עומדת על גבי האש שמבואר בסעיף יז, ועי' בזה עוד בתקון דוד ושאל לקמן סמ"ב. אבל יש בשול אחר בשול בדבר לח, ולכן אסור לשים דבר לח שנצטנן (אף שכבר נתבשל) במקום שאפשר שיתהווה יד סולדת בו כמו שיבואר בסעיף י.

אין צלי' אחר צלי', ע"כ מותר לשים דבר שנצלה אצל האש אפילו כשכבר נצטנן הצלי (ובלבד שלא יקרבנו ביותר, כדי שלא יבא לחתותו, וגם לא יעמידנו על קרקעית התנור אלא ע"י הפסק כלי ריקנית תחתיו) חי"א כ יב, ועיין זכרו תורת משה סי' כה סעיף ח (בסופו), אבל יש בשול אחר צלי', ולכן אסור לשים בשר צלי בתוך רוטב שהיד סולדת בו אפילו כשהצלי עדיין רותח מחמת הצלי' (ועי' חי"א כ ג שכ' כשעירה על הבשר שצריך קליפה, אבל עיין בש"ע הרב שיח סעי' יב בסופו שכ' שבדיעבד יש להתיר אפי'

(לסדר בא)

ה. המבשל במעיינות חמים טבעיים, כגון במעיינות חמי טברי, איסורו הוא רק מדברי סופרים, (ואפילו כשהקדרה עם התבשיל עומד על המעיין, והתבשיל מתבשל בקדרה, אין בו איסור מן התורה), ויכול להעמיד את הקדרה על המעיין מבעוד יום, רק שלא יטמינו כולו בתוך המעיין, משום איסור הטמנה.

ו. כלי ראשון, אף לאחר שהעבירוהו מעל האש, מבשל כל זמן שהיד סולדת מחומו (מחום התבשיל שבו), לפיכך אסור לשים שום דבר בכלי ראשון בשבת (כמבואר בתקון דוד ושאל), ולא רק כלי ראשון (היינו הכלי שבשלו בו את האוכל על האש) מבשל, אלא גם עירוני מבלי מראשון מבשל עד כדי קליפה, ומשום זה אסור לערות רוטב רותח על חתיכות לחם ומצות שבקערה רק יערה תחלה את

תקון דוד ושאל

בכ"ר, ועי' בזה גם בבאה"ט אות טו בשם א"ר, ועי' מש"כ בזה במ"ב שם).

אין אפי' אחר אפי', ולכן מותר לתת חתיכת פת בקאכיל של תנור (יש מי שכותב שקאכיל הוא כלי של רעפים) (כך כתוב בזה"מ סי' כד ס"ז, ועי' שו"מ מהד"ג ח"ב שא' מחכמי הספרד אוסר בזה משום מקשה דבר הרך, ובמה שכ' על דבריו והניחו בצ"ע ובנו"י סי' ו ח"ב ס"ק כה), אבל יש אפי' (וצלי') אחר בשול, וע"כ אסור לשים בשר או דג מבושיל, ששפכו הרוטב מעליהם, במקום שיוכלו להתחמם שם עד שהיד סולדת בו (ולאו דוקא אצל האש דכ"ה בכל מקום שיוכל להצלות מחום התנור, וגם להחזיר בשר המבושיל ששפכו הרוטב מעליו אסור, וצריך לזוהר שלא להעמיד את הקדרה במקום שהיד סולדת בו, ואפילו ע"ג קדרה המפסקת לא יעמידנה כמו שיבואר לקמן בסעיף יד. (ועיין עוד בכל אלה לקמן, ובענין עכו"ם שהוחם תבשיל בשבת לצורך ישראל עיין לקמן בתקון דוד ושאל על סעיף ט).

ה) שבת לט. פלוגתא דר"י ורבנן והלכה כרבנן דתולדת חמה הוא, וכן שבת מ: אמר רבינא וכו' מכת מרדות. רמב"ם ט ג. ובמג"א שיח ס"ק י ובסי' שכו ס"א וג' ועי' בש"ע הרב שיח ה. ובמשנ"ב שם ס"ק כא, וכ' בא"א שם ס"ק יד שאסור לערות מכ"ר שהוחם בחמי טברי' — על דבר שלא נתבשל לפני שבת, וציין לעי' בספרו ביו"ד סי' סח וקה' ב, ועי' ג"כ בסי' שיח מ"ז ס"ק ו שהמבשל בחום אש דבר שכבר נתבשל בחמי טברי' או בחמה שפטור, ואפשר שגם מותר.

קיצור הלכות שבת

קלא

הרוטב לתוך הקערה, ויתקרר קצת עד שיהא ראוי לאכילה, ואחר כך יתן לתוכו את הלחם, (וכל זמן שהרוטב רותח, אפילו הוא בקערה (דהיינו בכלי שני), אסור לשים לתוכו את הלחם ואת המצות). ו.

תקון דוד ושאל

(ו) עי' שבת לט. ובכל הסוגיא (ועי' גם שם רש"י מ: בפ"י סולדת — שנמשכת לאחורי' מדאגה שלא תכוה) וכן בדף יח: וברא"ש שם בפ' כירה, ובטור שיח בב"י ובדרישה, וכן בדף קמה: כל שבא בחמין מע"ש וכו' ובפ"י רש"י שם, ובמרדכי פ"ג (דף מב.) ד"ה מערה אדם, ועי' בטור ובב"י שם שהביא דברי הראב"י שסותר ראיתו של הרא"ם, ועיין בב"ח שם ובא"ט בהאופה ה"ט, ובהל' יב ס"ק יב שמשמעות הש"ס וכל הפוסקים הוא דכ"ר מבשל גמור הוי לחיוב חטאת, ועי' עוד שם שהביא שיטת הר"א ממיץ הנ"ל לאסור לשרות פת אפי' בכ"ש — שישנם דברים שמתבשלים אפי' בכ"ש ואין אנו בקיעים מה הן הדברים, קשין או רכין, ומי הוא המתבשל בכ"ר, ע"כ, וכ"ה בסמ"ג, אך המרדכי בשם הראב"י מתיר ונהגו ליזהר לכתחלה אפי' בכ"ש, ועי' או"ח שיח ט (ועי' עוד שם סעיף ד—ה), ובמ"ז שיח ס"ק יב שכלי ראשון שהיס"ב מבשל אפי' באין מעלה רתיחות, ועי' ירושלמי מעשרות מט: מהו ליתן תבלין וכו' ועירווי ככלי ראשון עי"ש). ובדין דבר שאינו מתבשל בכ"ש אלא בכ"ר, מהו דינו כשעירה עליו מכ"ר כ' בא"ט שיש בו ד דעות, א. היא דעת התוס' שבת מב: בד"ה אבל (בשם הר"י) — והר"ן כתבו בשם ר"ת בד"ה ודאמרינן — שעירווי מכ"ר הוא ככ"ר, ב. היא דעת התוס' בזבחים צה: בשם הר"ת (והובא גם ברא"ש בשם ר"ת) שאוסר עד קליפה, ק. היא דעת הרשב"ם שאפי' כדי קליפה אינו מבשל (משום שתתאי גבר, ואדמיקר לי' מבשל, לא אמרינן), ד. היא דעת הר' יונה שתיכף כשיצא מכ"ר, בעוד שהקילוה באויר — אינו מבשל, וע"כ אוסר לערות מקדרה רותחת אחרת, משום שכשיוצא התבשיל הרותח מהקדרה הראשונה — הוא מצטנן באויר, וכשבא להקדרה הרותחת השני' הוא מתחמם, עי"ש בר"ן פ' במה טומנין שהביא הדברים האלה בשמו, והו"ד בא"ט בהאופה סל"א, ועי' מג"א ס"ק לה שכ' בשם הפוסקים שדבר גוש אם הוא רותח עד שהיס"ב, מבשל אפי' בכ"ש, ודינו ככ"ר, ועי' שיח ה, ועי' משנ"ב שם ס"ק סה שכ' שאם יש בכלי דבר גוש שיש"ב, שצריך לפי"ז, ליזהר מלשים שם תבלין אפי' כשהוא כלי שני, ועי' שם בבה"ל שבכל דבר — חוץ ממים ושמן — יש ליזהר לכתחלה אפי' בכ"ש, ועי"ש בס"ה בהגה הנ"ל, ועי' בהגהות מהרש"ם שכ' ג"כ שברמב"ם פ"ג הי"א כ' שגם כ"ש שהיס"ב מבשל — ומקורו מירושלמי פ"א דמעשרות ומביא עוד שם (באו"ח שיח יח) בשם המ"כ משמה"ש פ"ד שהעלה להקל בכ"ש, (ועי' גם בזה בש"ע הרב שי"ח יט בשם מג"א ס"ק לב), והובא במג"ח על ס"י פ ס"ג, ועי' תוס' שבת מ: ד"ה ושמע מינה, (ועי' עוד בזה ביו"ד צד ס"ד וסי' קה ס"ג ברמ"א ובש"ך ס"ק ח ובפמ"ג ס"ס הנ"ל — שכ' להחמיר בדבר גוש, ועי' ג"כ במג"א שיח ס"ק כח בשם הירושלמי שיש למנוע מלתת תבלין לכ"ר אפי' באין היס"ב, כדי

ז. וכמו כן אין לשים מלח או תבלין לתוך הרומב אפילו כשהוא בקערה (ואפילו בכלי שני יש להחמיר), כל זמן שהרומב רותח, אך ימתין עד שיתקרר קצת, ויהא ראוי לאכילה, ובמלח שנעשה על ידי בשול, יש מקילים, והמחמיר גם בזה תבא עליו ברכה. וכן הרוצה לשתות קפה או תה, יערה תחלה את הקפה או את התה לתוך הכוס או לתוך הספל, ואחר כך יתן לתוכו את הסוכר, (ולא שישפוך את הקפה רותח, על הסוכר), ובמקום צורך יש להקל, (ובסכרין, שיש עליו חשש שלא נתכשל עוד בשעת עשייתו, צריך ליזהר שלא לתתו לתוך תבשיל חם) ז.

תקון דוד ושאול

לעשות סיג והרחקה לדבר ועי' בש"ך שם בסי' קה ס"ק ה שכן הביא בשם הרש"ל, ואף שהש"ך חולק על הרש"ל בפירושא דהירושלמי — עי' בבית יעקב שכ' שהש"ך חזר בו, (ועי' גם בשו"ת זקן אהרן ח"ב כא) ועי' לקמן סעיף י—יא, ובפמ"ג א"א כט) ועי' כאן בסי' פ במסגה"ש שצריך ליזהר בשיעור של יס"ב, שאנן אין בקיעין בשיעורו, שהוא כשיעור שכריסו של תינוק נכוית בו, וצריך להחמיר בו עד שיצא הספק מלבו, — ובדין שואב בכלי (ריק) מכ"ר עי' בט"ז יו"ד צב ס"ק ל (וכאן סי' שיח ס"ק יט) שדעתו שיש לו דין כ"ר לחומרא, (ועי' מג"א או"ח תנב ס"ק ט שרק בהשהה הכלי בתוך המים או נקרא כ"ר, עי"ש בעניני הגעלה, ואפשר שבשבת גם הוא מודה להט"ז, ובפסקי דינים להצ"צ החדשות יו"ד צב מצדד להתיר להלכה אבל לא למעשה, ועי' חמודי דניאל בדיני כ"ר שלחלק יצא וכ' שדינו ככ"ר ראשון רק באופן שבזמן ששאב מהכ"ר, הכ"ר עומד ע"ג האש, (ועי' גם שו"מ ח"ה סי' יא, ובמ"ז צב ל ובחוו"ד צב לב. ובש"ך קז ז, ובשפ"ד צד ה שכ' שם ומ"מ העולה מדברנו וכו' ספיקא הוי, ועי' גם מג"א שיח ס"ק כח הנ"ל שכ"ר שאין היס"ב לכתחלה אסור) — ועי' עוד בשו"מ הנ"ל בח"ה סי' יא שדן במים קרים שמתחממים ע"י צנור-זיעה שבכלי העומד אצל האש, אי דינם כשואב דבר מכלי ראשון העומד אצל האש שהרי הצנור המוליך הזיעה מחמם המים הקרים ומרתיחם או ששאני דין שואב מזה, ששם הכלי ראשון מחמם דופני הכלי שני, ויש לומר בו "תתאה גבר", משאי"כ הכי שאין דפנות הכלי חמים, שהצנור מחמם רק המים ולא הכלי, ומש"ה אפשר שאין דינו ככ"ר, (ועי' יו"ד צב סעי' ח בזיעה שהיד סולדת בו), ועי' חסד לאברהם ח"ב כז שדעתו שהצנור הדבוק בכלי העומד אצל האש, דין כ"ר יש לו, ועי' ג"כ תשו' מהרש"ם ח"א סי' צב.

ז) והנה בסוכר ומלח שנתבשלו כבר דעת הפמ"א שאין בשול אחר בשול ומש"ה התיר בפמ"ג מ"ז שיח ס"ק טו לערות על הסוכר מכ"ר, וכן במג"א בסי' שיח ס"ק לא שכ' במלח שעושים אותם ע"י בשול ממים אין בו משום בשול, ועי' ג"כ א"א שם ס"ק לא וס"ק יח ובעיקרי דינים א"ח סי' יד ולו, ועי' ג"כ בתפא"י פ"ג דשבת אות ג שמחלק בין מלח דק —

ח. אסור לשים פרי מים או פשטידה על תנור שהוסק, אם יש אפשרות שיתבשלו שם, אפילו כשדעתו רק לחממו קצת, משום שאפשר שהפרי יצלה והמים ירתחו והפשטידה תתבשל.

תקון דוד ושאול

שכבר נתבשל — ובין מלח הגס (גוש) הנקרא שטיינזאלץ, אבל יש הרבה אחרונים שמחמירים בזה, (עי' בזה לקמן ס' לה. ולט ובמנ"ש פ כב, ובשו"ת מנח"צ סי' נה) וכ"כ בסדור הרב שאעפ"י שאין בשול אחר בשול, מ"מ בדבר יבש שנמחה קצת ממנו, אנו אומרים שיש בו בשול בלחלוחית המחוי אם היד סולדת בו, ועי' משנ"ב (שיח ס"ק עא) שכ' ליהרר לכתחלה מכ"ר — בסוכר, ועי"ש בש"ע ס"ד שאפילו לשרות דבר יבש בכ"ר אסור אם לא נתבשל ממש מע"ש, ואפי' בנשרה מע"ש בכ"ר שהיס"ב — אעפ"כ אסור לשרותו בשבת בחמין שהיס"ב, וכ"ש ביש בו מרק שבודאי אסור, ואצ"ל כשנצטנן שאז אין ספק שאסור לתת אותו לכ"ר, ועי' גם שם סעי' ט, ועי' גם בש"ע הרב שיח יא שאפי' בכ"ש צריך להחמיר, וכ"כ גם במשנ"ב שם ס"ק לד לאסור לשרותו בכ"ש שהיס"ב, ועי' בס"ק דלעיל, ובמג"א ס"ק כט — לא ובמחה"ש שם, ובהגה ס"ה ובמג"א ס"ק יח ובסי' תמוז ס"ק ט, ובשו"ת גא"י סי' מו, ועי' בשו"ת מהרש"ג ח"א סי' נא שכ' שם בענין תמצית בשר (שמוכרים גם אצלנו בקופסות) שאם כבר נתבשל הבשר (בטח כוונתו שנתבשל כל צרכו) — (ובאינו מבושל כל צרכו עי' מה שכ' בזה לקמן בממ"ק שבסוף סט"ז בשם הא"ט) — ואין ברי לי אם הבשר שנמכר אצלנו בקופסות הנ"ל מבושל הוא כל צרכו) — אז דינו כדין מלח שכבר נתבשל שכ' במג"א סי' שיח ס"ק לא להתיר לתתו לכ"ר אפי' כשכבר נצטנן (ועי' בהגה' רע"א שכ' שגם בסוכר הדין כך, ככ' בתשו' פנמ"א, וכ' שם שבמרדכי ואגודה סיימו שמכל מקום טוב להחמיר, ועי' לקמן בסעי' לז בתקון דוד ושאול שהבאתי דברי המרדכי בזה) אבל בלא נתבשל הבשר עוד, אז אפשר שדינו כדין מליח הישן בשבת לט, ובאו"ח שיח ס"ד (והובא לקמן בסעי' יט) ששרייתן במים היא גמר מלאכתן ואסורים אפי' בכ"ש, וכ"ה בלבושי מרדכי ח"ב קלב, הו"ד בשמב"ה), ועי' גם בס' שביתת שבת מלאכת מבשל בשם הוילקט יוסף סי' נג שדעתו להחמיר בזה משום שהמים הרותחים שהוא מוסיף להתמצית הם מטעימים את התמצית ודינו כדין כתב ע"ג כתב שבאם הכתב השני יותר טוב מן הראשון שאסור, (כמבואר לקמן בכלל לב ס"ו ותקון דוד ושאול שם), ומחבר ס' שביתת שבת דעתו לחלק בין אם המאכל נאכל כמות שהוא או לא, שאם אינו נאכל כמות שהוא צריך להחמיר בו, ובנאכל כמות שהוא יש להתיר, אך המחמיר תבא עליו ברכה, עי"ש ועי' גם בקצות השלחן ושם בס"ק מד בבדי השלחן שכ' לאסור לערוב תמצית בשר הנ"ל ברוטב חם אפי' בכ"ש שהיס"ב, וכ' שדין תמצית הנ"ל כדין שומן קרוש ונמחה ברוטב, והוי דבר לה, וכ' שפלי"ש וזירפו"ל חמור יותר שע"י נתינתו לתוך מים חמים הוי גמר מלאכתו וכו' עי"ש ועי' גם א"ט באופה ה"ט).

(אבל מותר לשימם על תנוך שאי אפשר להם להתכשל מחומו, ואפשר רק שיתחממו קצת), ולתוך התנור שהטמינו בו את החמין אסור לשים שום דבר צונן לצורך חמום, אפילו כשאין אפשרות שירתיח בחומו, ולצורך חולה קצת יעשה שאלת חכם, ויש נוהגים להחזיר את המאכלים לתוך התנור שהטמינו בו לצורך שבת, כל זמן שהמאכלים הם חמים, אך אם נצטננו לגמרי, אוסרים, ובעל נפש יחמיר בכל ענין (כמבואר לעיל בתקון דוד ושאלו כדיני הטמנה שלפני סעיף ה) ה.

תקון דוד ושאלו

ח) שבת מ: ת"ר מביא אדם וכו' כנגד המדורה וכו' ועי' פרש"י שם, ובתוס' בפ' במה טומנין כתוב שחיישינן שישכחם שם עד שיתבשלו (ועי' סה"ת בפ' כירה בסי' רלא, ובאו"ז הל' שבת סי' סב שם, כ' ריב"א וכו'), ועי' רמב"ם פ"ט ה"ג המבשל על האור וכו' או דבר שאין צריך בשול כלל פטור (אבל אסור), ועיין במגיד משנה שם, ועיין גם בחיד' רע"א לאו"ח רנד ד מה שהערה שם על המג"א בס"ק יד (וכ"ה במנ"כ), ועי' באו"ח שיח יד בהגה שכ' שם בפירות ובכל הדברים שנאכלים חיים שאסור לקרבם למקום שיכלו להתחמם שם עד כדי חום שהיס"ב, ועי' בזה בחי"א כ"כ סעי' יא שכ' לאסור להעמיד הפירות אפי' בכוונתו רק להפיג צינתם, במקום שיוכל לבא לידי חום שהיס"ד, שחיישינן שישכח "ויהא חייב", וכ"כ בש"ע הרב שיח כד, שאם יתבשלו שם "יתחייב" (ועי"ש גם בסעי' טז) וכ"ה בס' מא"מ (ועי' בחי"א כ ב שג"כ כ"כ), ועי' בזה בשיח בשעה"צ אות קיד שכ' שנראה מהראשונים שיש בזה משום מבשל ושמסתימת לשונם משמע שהוא מה"ת, ושכך משמע מפמ"ג כאן וכ"ה דעת החי"א וש"ע הרב, וכ' שבברכ"י מסתפק בזה, אך עי' בכ"ש מהתפא"י שכ' במבשל דבר שהוא טוב חי כמבושל שרק פטור אבל אסור וכ' שכן מוכח מהרמב"ם (הבאתיו לעיל) וכ' ודלא כחי"א, (ועי' בא"ט בהאופה ה"י בסעי' יט שמסתפק באיסור בשול הנ"ל אם הוא מה"ת או מדרבנן וסיים אחר שהביא גם דעת הרא"ש, יראים, ורדב"ז שהריב"א, האו"ז, הסה"ת תוס' הרא"ש והס' יראים — ולפי"ד גם דעת הרמב"ם היא כוותיהו, וא"כ כ' שם שדעת רוב פוסקים היא שאיסורו מה"ת, וכך העלה להלכה שם), ועי' בצ"צ החדשות באו"ח לו שהתיר לאיש שמשקה קר מזיק לבריאתו וצמא לשתות, ואם יעמידו רחוק מהאש לא יתחמם עד זמן רב המקיל וסומך על דברי וכו' שהרי לפ"ד הרמב"ם ורש"י שרי אפי' להפשיר, א"כ להפיג צינתן יש להקל אפי' בקרוב למדורה, ושכר עונג שבת בידו, ועי' ג"כ בענין כזה בחמום דבר יבש שנתבשל כ"צ ויכול לבא לידי חום יס"ב בשו"ת אגרות משה ועי' גם לקמן בסעי' יז וגם בתקון דוד ושאלו לסעי' טז, ובענין החזרת מאכל לתנור עי' או"ח רנ"ג ס"ב ובש"ע הרב שם ס"ה ויט' (וגם בה"ל שם על ס"ב ד"ה ודעתו להחזירה), ועי' מג"א ס"ק לה שם שכ' על הגה שכ' ויש מתירין ליתן לתוך התנור שאפו בו מבעוד יום וכו' שלא נשאר בו רק

קיצור הלכות שבת

קלה

ז. המבשל בשבת (או שעשה אחת משאר מלאכות האסורות בשבת) במזיד, אסור לו התבשיל לעולם, ולאחרים מותר התבשיל (והקדרה) במוצאי שבת מיד, ובשוגג, אסור בו ביום בין לו בין לאחרים, ולערב מותר מיד אף לו, (אבל כשחל יום טוב במוצאי שבת אז צריך להמתין עד מוצאי יום טוב, משום שאין שבת מכין ליום טוב) ויש מי שאומרים שבמלאכה דרבנן במזיד אף

תקון דוד ושאול

מעט וכו' ובלבד שלא נצטנן לגמרי, וכ' המג"א ונראה בדבר שעדיין הם אין לחוש כ"כ, ודברי הב"י אינן אלא בדבר צונן וכו' עי"ש, ובש"ע הרב שם סכ"ו ובקו"א שם אות י ואות ד ובפמ"ג שם מ"ז ס"ק כ ובט"ז ס"ק יא, (ועי' במסגה"ש בהשמטות שכ' בסוף הקצש"ע עי"ש שכ' בס"ג וז"ל יש טועים ומעמידים בשבת בבוקר קדרה צוננת עם תבשיל לתוך התנור שהטמינו בו החמין, ואמרינן כי התבשיל (והחלב) לא יוכל להתחמם שם עד שתהא היס"ד (כי אם נתחמם בו עד שיעור הזה יש בדבר איסור יותר גדול) אבל באמת גם זה אסור, כי תבשיל צונן אסור לתנו לתוך התנור אפי' באין היס"ד שם כמ"ש ברמ"א ומג"א וש"ע הרב וכו') דלא התירו אלא להחזיר תבשיל שחם קצת עי"ש, (ומה שכ' בתו"ש ס"ק מה על הדמ"א כיון דעיקר התירא תלוי בזה, משום דאין בתנור רק חום מעט וכו' וא"כ כשהתנור חם כ"כ שהיד סולדת בו אסור, עכ"ל זה קאי על החזרת התבשיל שחם קצת כמבואר ברמ"א וש"ע הרב בהדיא, אבל תבשיל צונן אסור מטעם אחר דלא התירו אלא חזרה, ולא להושיב בתחלה כמבואר שם במג"א וש"ע הרב וחי"א כלל כ, ועי' מה שכתבתי בענין חמום התבשילין גם לקמן בתקון דוד ושאול שעל סעיף מט, ולעיל בקצור דיני הטמנה שלפני סעי' ה בתיקון דוד ושאול), ועי' ג"כ בא"ח רנג ה שכ' בשם שו"ת כתנות יוסף סי' יב שהתיר שימת תבשיל לתוך התנור שהוסק מע"ש — והתבשיל (או הפשטידה) כבר נתבשל כל צרכו מאתמול והשומן נקרש וצף על פניו ובשמו לתוך התנור ימס השומן מההבל שנשאר בתנור מע"ש, ואעפ"כ התיר, ועי' או"ח שיח טז (והוה"ד במסגה"ש ס"ק יב) שכ' במאכל שחם קצת שמותר להעמידו על הקאכלין או להחזירו לתנור (ענגליש"ע קיד) עי' דבר המפסיק — אם נטלו משם בשבת אבל בפשטידה (אינפנדי"ן) במקום שימס ממנו הרבה שומן — עד שיזוב לחוץ — יש להחמיר במקום שאין בו צורך כ"כ — משום שדומה למרסק חתיכת ברד — שאסור משום איסור נולד, ועי' עוד בזה בא"ח רנג ה, ובחי"א כלל כ כ, ולעיל בכלל ה סעיף יב (ועי' בהמ"מ ד"ה ואין מרסקין על הרמב"ם פכ"א הי"ג שכ' בדעת הרשב"א והרמב"ן שאין בזה איסור נולד) ובשע"ת שיח אות ז, (ובענין מי ששם פרי וכו' על תנור שהוסק ולא שכחו שם עד שהוחם עי' בתל"ד בסי' שיח כט שכ' שאפשר שמותר באופן זה), ועי' מג"א בקצור דיני הטמנה שבסוף סי' רנט שכ' שלתת קנקון עם משקין בקדרה הקבוצ בתנור — פשיטא שאסור.

לו אינו אסור רק עד מוצאי שבת, ובשוגג מותר גם לו מיד, (במה דברים אמורים כשנעשה המלאכה על ידי ישראל אבל על ידי עכו"ם אסור במוצאי שבת בכדי שיעשו) כמבואר בתקון דוד ושאל ט.

תקון דוד ושאל

ט) חולין טו. המבשל בשבת וכו' ועי' ברש"י ותוס' שם, וברמב"ם ב ח ובתקון דוד ושאל שם, ובשבת לח. שכה קדרה ע"ג כירה ובשלה בשבת וכו' וברי"ף ר"ן בעה"מ רמב"ן שה"ג וברא"ש שם, ובטור שיח ובב"י ובשלחן ערוך ס"א ובמג"א שם, וברמב"ם ו כג ובמגיד משנה (וגם בפ"ט א—ו) וכו' שם ששיעור האפי' הוא בכגרוגרת (ועי' מנ"ח (הו"ד במסגה"ז) שהביא האיסתפקתא לענין בשול בשבת ששיעורו הוא בכגרוגרת אם הניח בשר בכגרוגרת בקדרה וע"י בשול (אפי' או צלי') נצטמק לפחות מכשיעור — אי אזלינן בזה בתר תחלת בשולו ונחשב לו כבשול שיעור מלא, או שאזלינן בתר סופו ואחר בשולו הלא כבר נצטמק לפחות מכשיעור. (ולענין ברכה אחרונה באופן זה עי' בבאה"ט בסי' רי שהביא בשם גן המלך קכב ויד אהרן שבהי' בו כזית ונצטמק לפחות מכשיעור שאין לברך עליו, ואם חזר ונתפח מברכין עליו לאחריו). ועי"ש שמסתפק ג"כ בבצק פחות מכגרוגרת ונתפתח בשעת אפי' לכגרוגרת אם חייב (ועי' בזה בשו"ת הרא"ש כלל ב אות יד בשאלתו להרשב"א הו"ד בחת"ס או"ח סי' קכז ד"ה או) וכן בהניח בשר ע"ג גחלים ונצטמק לפחות מכגרוגרת אי אזלינן בתר הנתינה או בתר השתא, עי"ש, והנה בנשרף הבשר כ' בנ"א והמנ"ח שחייב (והו"ד גם במא"מ בטחינה) כיון שבשעת האפי' הוי פס"ר, אע"ג שנשרף אח"כ חייב, וא"כ החיוב בא על שעת האפי' וצלי', ואם בשעת קרימת הפנים וצליית מאב"ד יש בו שיעור חייב אפי' בנצטמק בתר הצלי' אך הספק הוא אם בשעת החיוב לא הי' בו כשיעור, ובנתינה הי' בו שיעור אם ניזול בתר הנתינה, וכן מסתפק בנותן חטים כשיעור פחות מכגרוגרת ברחיים, והקמה נתפח ונעשה כגרוגרת אי חייב או לא, ובבשול סממנים שיעורו הוא שיהיו ראויים לדבר שמבשלים אותו לו (ועי' בשיעור שנתפח במנחות נד במחלוקת לענין אם לכמות שהי' משערינן בשיעורים, או לכמות שהי', עי"ש גמ' בהסוגי' דשם, וברש"י ובתוס' ד"ה דמעיקרא, וברמב"ם פי"ד מהל' מ"א ה"ד, ובפ"ד דשאר אבות הטומאה הי"ג) ועי' מג"א רנג ס"ק לו גבי תבשיל שנתבשל כ"צ שנצטנן וחממו ע"י עכו"ם שלא ע"ג האש שכ' שלא לאסרו משום שגדולי הפוסקים מתירים אפי' לישראל ומוכח מזה שכשישראל חממו אסור בדיעבד אעפ"י שיש מתירים. לישראל לכתחלה, ועי' מה שכ' בזה בש"ע הרב סי' רנג בקו"א אות ט שלדינא צ"ע בזה שהלא המג"א בסי' רנג ס"ק יא התיר בדיעבד גם בישראל שנתן בשר לתוך תנור מכוסה מבעוד יום מאחר שיש מתירין לכתחלה ועי"ש בש"ע הרב שכ' לחלק ואומר שבתבשיל שנצטנן לדעת האוסרים יש איסור בשול מה"ת, ע"כ לא התיר המג"א בדיעבד כ"א בעשאו ע"י עכו"ם ולא ע"י ישראל, ועי' משנ"ב שם ס"ק כז. וכו' בכ"ש בדיני מלאכת שבת (דף יא:) שמה שאסרו בזה, זה

קיצור הלכות שבת

קלז

י. אם בישל תבשיל בשבת כמזיד, וכמוצאי שבת נתערב התבשיל בתבשילים אחרים שהם מינו (ואין בתבשיל חתיכה הראוי' להתכבד) בטל התבשיל שנערב באחרים ולא הוי דבר שיש לו מתירים כיון שאסור לו לעולם, ולאחרים גם כלי תערובת מותר, אך כשנתערב בשבת, כיון שלגבי אחרים אינו בטל משום שהוי דבר שיש לו מתירים, אז אסור התערובת אפילו למכשל עצמו, אף שאצלו אין זה נחשב לדבר שיש לו מתירים.

יא. השוחט בשבת כמזיד שחיטתו פסולה כיון שהשוחט נעשה מומר בשחיטתו זו יא.

תקון דוד ושאל

דק בנהנה מהמלאכה שעשה כגון שבשל או שחט (או אפי' בכבה נד בשבת, שאף שלא נהנה מגוף הכבוי, מ"מ הוא נהנה עי"ז מיתד הנד — (מה שנשאר ממנו), אבל בהוציא דבר מרשות לרשות, אף שבשבת אסור לו מן הדבר, אבל במו"ש גם המוציא יכול ליהנות מזה כשלא נהנה אז מההוצאה או מההכנסה שעשה בשבת — כיון שאינו נהנה מגוף המלאכה של שבת, ועי' ח"א ט יא שכ' שדוקא כשנעשה מעשה בגוף הדבר שנשתנה מכמות שהי' כמבשל וכיו"ב אבל המוציא מרשות לרשות שלא נשתנה הדבר מכמות שהי' אז בשוגג מותר אפי' לו בו ביום, ובמזיד אסור אפי' לאחדים עד מוצ"ש, ועי' מג"א רנג ס"ק לו ולט ובא"א ובמחה"ש שם, ועי"ש בא"א שיח ב בעכו"ם שבשל מים בשביל ישראל ונצטנן שא"צ להמתין במוצ"ש בכדי שיעשו וגם אין לחוש שיצוה לו לחממו בפעם אחרת ג"כ אין לחוש, שהרי הוא שותהו צונן, אך בו ביום אסור לשתותו שהדי איתעביד בו איסורא, ועי' ג"כ ח"י סי' תנד ס"ק ה שכ' שיוצאים י"ח מצה, במצה שהוציאה לר"ה — ולא נחשב למצוה הבאה בעבירה, משום שאין עבודה בהמצה, דק אדם עשה את העבירה, ואם אסורה המצה להמוציא עצמו או לא עי"ש שציין לעי' בסי' שיח (שם בס"א, והוה"ד בפנים בסעי' ט—י) ולסי' שזי יט (ולא מצאתי שם דבר בענין זה שם בסי"ט, ובודאי התכוין לסעי' שלאח"ז), ועי' במג"א בסי' שיח ס"ק א ובא"א שם שבמזיד אסור לו התבשיל וגם הקדרה, ומיהו הגעלה מהני אפי' לכלי חרס, ואם בישל בלי הגעלה, אז צריך ס' נגד בלוע, שזה חמור יותר מבשולי עכו"ם, ועי"ש בבאה"ט אות א, שהביא בשם המג"א שכ"ז שהקדרה אסורה אינו אלא בבישל לבריא, אבל בבישל לחולה, הקדרה מותרת, ועי' מה שכ' בזה לקמן בסעי' יב.

(י) מג"א שיח ס"ק ב ועי' ג"כ במ"ז ס"ק ג.

(יא) עי' חולין ה ודף יב. ובתוס' ד"ה השוחט, וברמב"ם פ"ל הל' טו, שהמחלל שבת הוא כעכו"ם שכופר בכל התורה, ועי' בטור ובב"י ביו"ד סי' ב ובסי' קיט (ועי"ש שציין שם להרשב"א בד"ה כתב) ועי'

יב. השוחט לחולה בשבת, בין שחלה מערב שבת ובין שחלה בשבת, מותר לאיש בריא לאכול חתיכת בשר חי משחיטתו כמו שיבואר לקמן בסעיף מ, ולא יכסה דם השחיטה בשבת, אפילו ביש לו דקר נעוץ מבעוד יום, רק בלילה, אם רשמו ניכר, יכסנו, ויש אומרים שאם יש לו עפר מוכן שהוכן לכסות בו צואה, יכול לכסות בו את הדם בשבת, ויש מי שאומר שישחוט על סלע יבש וצחיח, שישאר שם הדם עד הלילה, ואז יוכל לכסותו יב.

תקון דוד ושאל

ש"ך קנז ד ושם ביו"ד ב ס"ק יז שדוקא בחלל השבת בפני עשרה מישראל, ועי' בברכ"י וביהודה יעלה ותשוב' זכ"ו חלק או"ח יא ובאוריין תליתאי שדעתם שכשעשרה מישראל הם ביחד או שהעידו בפני בי"ד שחלל שבת אז חשוב פרהסיא, והו"ד במנ"ש עב (ובעונג שבת כ' בשם בית פרץ שצריך כל אחד לפרוש ממנו כמעובד כוכבים, ואוי לו להאינו מוחה, ועי"ש שציין לרש"י חולין שם (האי תנא חמירא ל"י שבת מעכומ"ז), ועי' בדעת תורה בהל' שחיטה ס"ב ס"ק ל שהביא בשם הפלתי שלדעת הרמב"ם והמרדכי סגי אפילו בפרסום בעלמא ואפילו בפחות מעשרה, וכ"ה בשם תשוב' מהרי"א, והביא בשם תשו' הרא"מ שצידד לומר שביתו הוי פרהסיא, והביא כמה ראיות שגם בפחות מעשרה הוי פרהסיא, וסיים וא"כ עכ"פ בידוע לעשרה אין להקל עי"ש, שאף בפני שניים לבד צריך ג"כ להחמיר לאסור לעצמו פתו ויינו ותע"ב, עי"ש ועי' גם בקצוה"ש סי' קב שג"כ כ' שפרהסיא הוי בעשרה מישראל היודעים מחילול השבת שלו, ובש"ח הל' שחיטה כ' (והרב ביו"ד ע"ב בקו"א העתיק דבריו בזה) שפרהסיא הוי בפני עשרה מישראל או שהדבר מפורסם והוא ידע שיתפרסם, ואפילו בלא חילל רק לתיאבון במזיד באיסור מה"ת, ועי' גם בשו"ת מנח"א בדינ' שירי מנחה שבסוף ח"א בדף פה. ועי' ג"כ לקמן כלל לב סעי' לא תקון דוד ושאל) ועי' מ"ז יו"ד סי' יא ס"ק ב.

יב) פשוט שהיינו בלי מליחה שאסור למלוח לבריא בשבת. אך שצריך להדיחו מדם בעין שעליו כביו"ד סי' סז סעי' ב, וזה הותר לו להדיחו עכשיו משום שהוא רוצה לאכלו עתה, שיח ס"ב, (ועי' בזה גם לעיל בתקון דוד ושאל סט"ו בכלל יא), ואם מולחין לחולה עי' סי' שכח יד שכ' שם הי' חולה שיש בו סכנה וצריך בשר שוחטין לו, ולא אמרינן נאכילנו נבילה, אבל כשהחולה הי' צריך לאכול לאלתר, והנבילה מוכנת מיד ושחיטה מתאחרת מאכילין אותו נבילה, ועי' מג"א וא"א שם שכח בס"ק ט ובמחה"ש, שכ' שכמו שבהקרבת קרבן בטומאה יש פלוגתא אם טומאה הותרה בצבור או רק הודחה כ"כ כאן יש פלוגתא כזה שדעת הרא"ש שלחולה במקום סכנה התירו לחלל שבת והויא השבת לגבי החולה הנ"ל כחול גמור, וא"כ שמותר לשחוט לצרכו יותר טוב לשחוט מלהאכילו מאכל אסור (נבלה), אבל דעת הר"ן היא ששבת רק הודחה ומש"ה יותר טוב לשחוט בשבת ולא

קיצור הלכות שבת

קלט

(לסדר בשלח)

יג. דין המבשל (או עושה שאר מלאכות לחולה בשבת) שאסור לבריא או לחולה שאין בו סכנה, משום שחיישינן שירכה בשבילו ואפילו בעשה המלאכה על ידי נכרי גם כן אסור, בשבת, ושבמוצאי שבת אין צריך להמתין בכדי שיעשו כיון שעשה את המלאכה בהיתר, לצורך החולה יתבאר להלן בסעיף מיג.

תקון דוד ושאול

להאכילו נבלה שבכל כזית וכזית יש בה איסור, ומלבד זה יש שם עוד טעם להעדיף השחיטה מלהאכילו נבלה (והוא טעם הרדב"ז ח"א סי' קל) שחיישינן שהחולה יקוץ באכילת נבלה ועי' שו"ת מהר"ם שיק או"ח סי' קלח שהסביר דברי הרא"ש, וכ' שם שימליחו את הבשר, וכ"ה בשו"ת אבני צדק בחאו"ח סי' לח, אך שכ' שבאפשר יעמוד יהודי אצל הא"י וילמדו אופן המליחה שבוה אינו עובר רק על שבות ורק פ"א, (והיא עצה נכונה) וכן דעת המהרש"ם (בא"ח שכח יד) להתיר במליחה (הו"ד במנח"ד קמו — קמו, ועי' גם מגן אבות בחידושיו לחולין שכ' למלוח הבשר לחולה שיב"ס, ועי' בהקדמת ספר מגן אבות על הל' שבת מה שכ' שם המהרש"ם על דבריו) וכ"ה באבן יקרה ח"ג קכ אך עי' בשו"ת מחזה אברהם סי' נ שדעתו שזה תלוי בפלוגתת הרא"ש והר"ן עי"ש ועי' בזה עוד מה שכתבתי בכלל יב ס"ד בתקון דוד ושאול) ועי' מנ"ש צב ס"ק לג—לד ובשו"ת חת"ס א"ח עט.

יג) עי' בכ"ש דף יא: שהא שאסור למבשל לעולם היינו שאסור באכילה או בתשימש של גוף הנאסר אבל לא שאסר מלהאכילה לבהמתו וכדומה, אבל עי' בסי' שכא סוס"ק יב שנסתפק בגבול קמח במזיד — לצורך תרנגולים, אם מותר לו לתת לפניהם, עי"ש שהניחו בצ"ע, ועי' עוד במג"א סס"י תקלח ובלב"ש ס"ק ב, ובביאור הגר"א שא"א דו"ז כ' שם להלכה שבמלאכה דרבנן דעת הש"ע שלא קנסו בה שוגג אטו מזיד, וכן עי' בחי"א כלל ט' יא שכ"כ מדעת עצמו ולא ראה שכבר הקדימו הגר"א ועי' ג"כ בא"ר ס"ק ד ומביאם בנז"י סי' ו ח"ב ס"ג שכ"ש בעשה מלאכה דרבנן בשוגג שמותר אפי' לו בו ביום, ובמזיד אסור גם לאחרים עד מוצ"ש מיד, ודוקא שנעשה ע"י ישראל אבל ע"י עכו"ם אסור במו"ש בכדי שיעשו ע"כ, ועי' במג"א שאיסור אמירה לנכרי קל בעיני בנ"א וחיישינן שיאמר בפ"א לעכו"ם לבשל בשבילו כדי שיהי' מוכן לו תיכף למוצ"ש אבל מלאכה שעושה הישראל בידים אין לאסור שאין לחוש שיאמר לישראל שיעשה עבורו מלאכה בשבת כדי שיהי' מוכן למוצ"ש, ומלבד זה הישראל לא ישמע לו כי אין אדם חוטא ולא לו, ועי' שם שיח ס"ק ב ומג"א ר"ס רעו, ועי' בפמ"ג שם ברה"ס בא"א ובמ"ז ומובא בבה"ל ד"ה מבשל דחד דינא אית להו ובשוגג צריך להמתין עד מו"ש, וכ' במג"א ס"ק ג שאם עשה עפ"י הוראת חכם או ששכח שהוא שבת או שהיא מלאכה הוי

יד. ומה שאמרנו שמותר במוצאי שבת בעשה את המלאכה על ידי נכרי זה דוקא במלאכות חוץ מבשול או אפי' שאם אפה או בשל הנכרי לחולה בשבת, אסור לבריא (ואף להחולה בעצמו במוצאי שבת) משום בשולי נכרים (והכלים, אפילו כלי חרס, מותרים

תקון דוד ושאל

שוגג, ובא"א ס"ק ג כ' שאונס חמור משוגג ובדין אומר מותר אם נחשב כשוגג עי' מכות ז: ת"ר בשגגה וכו' אלא פרט לאומר מותר ובתוס' שם, ובט"ז צט ס"ק ט, ובמג"א קד ה, ובסי' שיח ג, ובסי' תקכו ס"ק ה, ובש"ע רש"ז שם סי"ד ובשד"ח בקונטרס הכללים מעדכת ה"א אות רלט, ובשו"ת חת"ס חו"מ כב ד"ה וזאת ובשו"ת מחנה חיים ח"א לד, ובמהר"ם שיק או"ח שיד (ועי' עוד מג"א רנג ס"ק יד), ובשכח עי' בשד"ח ד"ה סי' פ והמג"א תקכו ס"ק ו ובהלכה למשה בדיני שוגג ואונס ד, ובמי שנעבר בשוגג על איזה איסור ומבטל מלאכתו — עי' בתל"ד שיח ס"ק ג (שכ' בשם הרשב"א שבשוגג אפשר שמועיל כשמבטל בדירתו ומחזיר את האוכל לתוך הפסולת), ועי' עוד בדיני מבשל בשבת בש"ע רש"ז רנג כד—כה ובסי' רנד ס"ו — ט. ובענין ביטול במזיד ונתערב התבטיל במינו עי' יו"ד קב ד בהגה שלא נקרא דבר של"מ, ועי' בזה במג"א שיח ס"ק ב, ועי' א"א ס"ק ב שכ' שאם במוצ"ש הוא יו"ט וכשימתין עד מוציו"ט יתקלקל המאכל, י"ל אף בשוגג שמותר לעצמו במוציו"ש, אפי"ה מותר המאכל בביטול בו ביום, דלא הוי דבר שיל"מ, כיון שיתקלקל המאכל וא"צ להמתין אפי' עד מוצ"ש, וכ' בפ"ת יו"ד קב יב בנתערב בו ביום שהזכרנו בפנים שאסור לו "שצ"ע אם הכונה היא שאסור לעולם, (בדברי המג"א שם ס"ק ב), אבל בש"ע רש"ז שיח ד כ שאסור לו לעולם, ובחידושי רע"א כ' שמותר לאחר שבת, ועי' שיח ס"ק ה במג"א ולב"ש שם שכ' בענין השוחט בשבת לחולה שיכול הבריא, לאכול ממנו חי — שזה בלא מליחה שאסור למלחו בשבת וצריך להזיחו מדם בעין טעליו, אבל על הדם הבלוע אין לחוש כ"ז שלא פירש ועי"ל סעי' יב ובכלל כה ס"ו במא"ק וכ' בא"א ס"ק ה שהא שמותר להדיח הבשר — הוא משום שרוצה לאכלו מיד, וכ' באו"ח שיח ב שהמבשל וכו' לחולה, שאסור לבריא משום שמא ירבה בשבילו, וכ' במג"א ס"ק ז שבמוצ"ש מותר התבטיל מיד וכ"ה בתו"ש (ועי"ש במחה"ש בשם הט"ז שכ' שיש בזה איסור משום בשול עכו"ם) ואם מוצ"ש הוא יו"ט אז אסור לבריא ביו"ט א, ודוקא דבר שאינו נאכל חי, אבל דבר שנאכל כמות שהוא חי מותר למוצ"ש מיד, ובשול תפוחים צ"ע, ומיס חמים שהוחמו בשבת אם נצטננו למוצ"ש שהוא יו"ט ל"ש בהם הכנה ומותרים, א"א ס"ק ב, והא שחיישינן שמא ירבה בשבילו היינו אפי' ירבה קודם שישים הקדרה על האש ג"כ אסור, מיהו יש מחלוקת הפוסקים בזה אי האיסור בזה מה"ת או שתוספת מלאכה אינו דק מד"ס ודוקא אם מוסיף אחד ששם (שנתן) הקדרה על האש הוא מה"ת ועי' מג"א וא"א שיח ס"ק ה ונ"מ לענין חולה שאב"ס — שישראל יכול לעשות עבורו שבות ולא מלאכה, תו"ש ולמ"ד שתוספת

בהגעלה שלש פעמים, ובדיעבד, אם בשל תבשיל בהכלי ויש בו רוב, התבשיל מותר, והמקיל שלא להגעיל כלל לא הפסיד כמבואר בתקון דוד ושאלו שבסעיף ט.

טו. הרש שוטה (וקטן) שבישלו לצורך ישראל, והמצוה הי' מזיד, אז אסור לעולם למי שנתבשל בשבילו, וכן מומר לעכו"ם שבישל מעצמו בשביל ישראל (אף שהתבשיל הוא מהדברים שאין בו משום בשולי עכו"ם, אף על פי כן) אסור למי שנתבשל בשבילו.

טז. בדבר לח יש בשול אחר בשול (ואפילו בנתבשל כל צרכו, כשנצטנן לגמרי וחממו בשבת עד כדי חום שהיד סולדת בו), וחייב משום מבשל, אפילו בדבר המצטמק ורע לויה.

תקון דוד ושאלו

מלאכה היא מדרבנן הא דאסור כאן לחולה שאב"ס הוא מטעם שאפשר לעשותה ע"י עכו"ם שאל"כ הלוא שבות לצורך חולה שאב"ס היא מותר, ולפי"ז כשבישל לצורך חולה אסור ליתן לתינוק שהוא ג"כ כחולה שאיב"ס דמ"א כמ"ש ברמ"א ומג"א (שכח סעיף יז וס"ק טו) וכשעכו"ם בשלו מותר לתנו לתינוק בשבת, נז"י סי' ו' ח"ב ס"ק יב, ועי' באה"ט סי' קיג ס"ק יט שכ' להחמיד לאכול דבר שנתבשל ע"י עכו"ם משום בשולי עכו"ם כמ"ש בפנים וכמו שנוכר לעיל ובדין הכלים ע"י בשעת שהתיר בכלי חדס בהגעלה ג"פ, ובחי"א כלל סט טז שכ' שבדיעבד אם בישל בהכלי ויש בו רוב, מותר התבשיל, והמקיל שלא להגעיל כלל לא הפסיד, ועי' ג"כ חכ"א כלל סו שכ' שיכולים להתיר את הכלי לאחד מעל"ע בלא הגעלה, ובזכור לאבדהם ח"א חיו"ד ערך בשול שמתיר בפשיטות — בדיעבד — את התבשיל שנתבשל בכלי זה בלא הגעלה, ועי' בנז"י סי' כה ס"ק לט שהביא הרבה דעות בחולה שאב"ס שמותר בבשולי עכו"ם, ואם נשאר למוצ"ש מביא בשם הש"ע והט"ז שאסור אפי' לחולה עצמו והמג"א חולק בסי' שיח ודעתו שמותר אף לבריא כנ"ל וכ"ד הרמ"א הש"ך ביו"ד סקכ"ג וכ"כ בסי' שיח בא"א בשם הנוב"י ובתו"ש מסיק לאסור וכ"כ בשם המנחת יעקב, ושכנ"ה, וכ"כ בלקט הקמח שאסור בין שבשלו עכו"ם ובין שבשלו ישראל, ועי' בנ"א כלל סח ס"ק ב' שכ' שאם אין לחולה מה לאכול במוצ"ש יש לסמוך על המתירין ואל"כ אף לחולה עצמו אסור, ועי' זכ"א ח"א ערך חולה שכ' חולה שבשל לו עכו"ם קפה בשבת, ושתה ממנה ונתרפא אסור לו לשתות המותר, ועי' בשו"ת שו"מ מהד"ק ח"ג עו לענין נסיוב החלב שנתבשל בשבת ע"י עכו"ם לצורך החולה שכ' שאף שנסיוב החלב אסור משום בש"ע הגבינה מותרת גם לבריא עי"ש טעמו.

(יד) עי' טור שיח שכ' לחלק בין דבר לח ליבש וכ"כ ברא"ש שבת מ: ועי"ש שהאריך, וכ"ה בסמ"ק ודי"ו שכל דבר שיש בו מרק ונצטנן יש בו משום בשול, והדבינו ירוחם בשם ר' יונה כ' שדוקא בדבר המצטמק ויפה

יז. בדבר גוש, (היינו תבשיל יבש שאין בו רוטב כלל, ונתבשל כל צרכו, אפילו בנצטנן לגמרי) אין איסור משום בשול אחר בשול, ולכן מותר להשים התיכת בשר מבושל צונן לתוך רוטב שהיד סולדת מחומו, כשהקדרה אינה עומדת על גבי האש (ומותר גם לשרותו בכלי ראשון רותח כדי שימחה וימס לדבר לה,

תקון דוד ושאול

לו — אם נצטנן והרתיחו ומצטמק הוי מבשל, והדמב"ם, המ"מ הרשב"א, והר"ן אין מחלקין בזה ודעתם שמותר להעמיד קדרה — כנגד המדורה, להתחמם עד שתהא היס"ב, או להחזירה ע"ג כירה גדופה, וקטומה אפי' כשהקדרה נצטננה לגמרי, ועי"ש בר"פ במה טומנין אות ג בשלטה"ג שכ' שדעת הר"י כדעת הרא"ש שמחלק בין לח ובין יבש, אבל עי' בר"ן בהתחלת הגמ' בד"ה והרב ר' יונה ז"ל וכו' (וכבר כתבנו בשם רי"ו שכ' שדעת הר' יונה לחלק בין מצטמק ויפה לו ובין מצטמק ורע לו — ומים מצטמק ורע לו הוא, ועי' א"ט שמתרץ בזה ששני רבנו יונה הואי), ועי"ל סעיף ו— ובתקון דוד ושאול שם בעניני בשול אחר בשול, וכ' בא"ט ה"ז בהאופה אין בשול אחר בשול מה"ת לפיכך דבר שהי' מבושל מתחלה כל צרכו אף שנצטנן ובא זה וחממו פטור, אבל יש בו משום בשול מדרבנן, ואם לא הי' התבשיל מבושל כל צרכו, אף שהי' מבושל כמאכל בן דרוסאי ובא זה וגמרו חייב, וי"א שמאחר שהי' מבושל כמאכל ב"ד, אף מד"ס אין בו עוד איסור משום בשול, ודעת רוב הפוסקים היא שבמבושל כמאב"ד יש עוד איסור בשול מדרבנן, ובמבושל כ"צ אין בו עוד איסור משום בשול כלל (ואף מדרבנן לא), ועי' בטור ובב"י בריש סי' נג, ובאו"ח ובש"ע הרב שם, ובאו"ח שיח ד וגם בסט"ו בהגה, ובמג"א ס"ק יג ובה"ש, ובחיי"א כ יג, ובש"ע הרב שיח ט—י, ובבה"ל ד"ה אפילו ובשו"ת זקן אהרן סי' כא. ועי' בא"א שיח ס"ק יב שכ' בענין בשול אחר בשול, שבתבשיל שמבשלו בכ"ר והוא עוד יד ס"ב מבשול הראשון, שאז אין בו משום בשול, אך באין יס"ב מבשול הראשון, והוא מחממו עד שהיס"ב אז יש בו איסור משום בשול, ואם הורק המאכל אחר בשול הראשון לכלי שני, אז אף שעוד היס"ב אעפ"כ יש בו משום בשול אם מניחו אח"כ לכ"ר, ובענין מה נקרא לח ומה נקרא יבש עי' מג"א שיח ס"ק מ וא"א שם ובא"א ובסי' רנד ס"ק א — שכתב שם שכל שהוא צלול ולח יש בו משום בשול אחר בשול בנצטנן בין מיט, יין, שמן, שומן, או מוהל, ועי' במ"ז רנג ס"ק יג שכ' לח היינו כל שרובו רוטב, ובענין מה נקרא מצטמק ויפה, ומהו מצטמק ורע לו עי' בא"ר שיח ס"ק י שכ' שאין אנו בקיעים בדבר ועי' שבת לה. שלפת, דייסא, מים חמים, ותמרים — מצטמק ורע לו, ולפת שלנו כמו גזר וסלק — עינינו רואות שמצטמק ויפה לו, שם בפמ"ג רנג ס"ק יג. וכ' שם שאם יש בקדרה רוטב ובשר יחד, ולרוטב הוא מצטמק ויפה לו, ולבשר — מצטמק ורע לו — ונצטנן ונאסר הרוטב — כשמחממו בשבת אף הבשר

כל שאינו נותנו לכלי ראשון העומד על גבי האש) ועיין בזה בתקון דוד ושאל לסעיף מב.י.

יח. אבל דבר יבש שלא נתבשל לפני השבת (אפילו בנשרה בחמין לפני השבת) אין לשרותו בחמין שהיד סולדת מחומו, בשבת (אפילו כשאינו נימוח בו), ואם שרה אותו בכלי ראשון, חייב, ובכלי שני אסור מדברי סופרים. (ואין לדמות דין ^לדבש יבש הזה לתבלין, שמותר ליתנם בכלי שני, ששאני תבלין שהם עשויים אך לממתק ולתבל את התבשיל, וניתנים במאכל רק לשם תוספת טעם, ואין נתינתם במאכל נראה כמבשל י).

יט. ומה שכתבנו שאסור לשרות דבר יבש שלא נתבשל לפני שבת, אפילו בחמין שבכלי שני זה רק בשרי, אבל לערות על הדבר היבש מחמין שבכלי שני שהיד סולדת בו, מותר (אבל מליח הישן, שהוא בשר או דג מלוח של שנה שעברה, וגם מין דג הנקרא קוליים האספונין, אסור, שאלו אין צריכים רק בשול מעט, וגם בעירו מתבשלים, אמנם גם אלו מותר לשרותם ולהדיחם במים צוננים, וכן בכל דבר הקשה שאי אפשר לאכלו כלל בלי שריי

תקון דוד ושאל

נאסר משום שבלע מהאיסור, ולא מבעי' רוטב מים דהוי אינו מינו אף באיסור דרבנן צריך ס' וכו' עי"ש.

טו) שבת קמה: כל שבא בחמין מע"ש, שורין אותו בחמין בשבת וכו' (שבא בחמין — כלומר שנתבשל, רש"י) ועי"ש בגמ' כגון מאי, כגון תרנגולתא דר"א וכו' ועי' רמב"ם כב. ה. ובטור שיח ובש"ע ס"ד ובט"ז ס"ק ג ובמג"א שם. — ועי"ש מג"א ס"ק יד שכשלא נתבשל אעפ"י שנשרה מע"ש בכ"ר, אעפ"כ אסור לשרותו בשבת בכ"ר שהיס"ב — דהוי לי' בשול אחר שדי', ועי"ש בא"א שכ' שדבר ששמוהו מע"ש בכ"ר שהוסר מעל האש, והוא דבר שקל להתבשל לגמרי בכ"ר כזה, אז מותר לו לתנו בכ"ר בשבת, אבל כשלא גמר בשולו עי"ז, אסור לשימו בכ"ר כזה (היינו — שהוסר מהאש) בשבת, ועי' גם א"ר ושם בש"ע בס"ד. ובענין שימת דבר גוש בכ"ש עי' שיח מ"ז ס"ק כד שכ' להחמיר בו לכתחלה, ולהקל בדיעבד, עי"ש. (ועי"ש עוד במה שהביא שדבר שעל השפוד הוי כ"ר כל זמן שהיס"ב) ועי' גם לקמן סט"ז לענין דבר יבש שנתבשל כנגד המדורה, ובא"א סי' רנג ס"ק לו.

טז) עי' בסעי' שלפנ"ז ושם בטור סי' שיח ובש"ע ס"ד ובמג"א שם ס"ק יד (והו"ד בבאה"ט י) ובמשנ"ב שם.

והדחה בחמין הדין הוא שאסור לשרותו או אפילו להדיחו בעירו מכלי שני, ורק במים צוננים מותר להדיחם, כמו שאמרנו י.

תקון דוד ושאל

יז עי' בזה בתקון דוד ושאל בסעי' יז ובאו"ח שיח (הנ"ל) ס"ה, ובמג"א ס"ק טו וט"ז ס"ק ה, ובמשנ"ב ס"ק לו שכ' ע"ז ולפי"ז דג מלוח שבמקומנו שיכולים לאכלו ע"י הדחת צונן — ולפעמים אף בלי הדחה — מותר להדיחו אף במים חמים, ומהט"ז משמע שיש לזוהר ולא להדיחו בחמין וכ"כ בשלחן ע"ש, ובחי"א, וכן נכון לנהוג למעשה, ועי"ש בבה"ל שעלה על דעתו להתיר דג מלוח אפי' בחמין שאין היד סולדת בו, אך שמסיים בדברי הט"ז ושאר אחרונים שלא התירו רק בצונן (עי"ש בד"ה היא גמר — וכ' שצ"ע למה לא התירו בחמין וסיים שלמעשה צ"ע, ועי' בש"ע הרב סי' שיח סי"א שהביא דעת המג"א הנ"ל בזה שהבדיל בין תבלין שמותר ליתנם בכלי שני ובין שאר דבר יבש — כמ"ש בפנים בסוף סעיף יב (ועי' בזה בתוס' שבת לט. ד"ה כל וכו') שאומר ר"י לחלק שם שתבלין עשויין למתק וכו') וכ' שגם בבצל נהגו להתיר לתתו לכ"ש שיהס"ב (וזה שלא כדעת הט"ז בס"ק ח ושם בס"ק יד שדעתו להחמיר בבצל שהוא דבר חריף וממהר להתבשל) ועי' בזה במחה"ש בס"ק טו, ובדג מלוח וכן בכל ז"בר הקשה שאינו ראוי לאכילה רק ע"י שרי' (אפי' מכ"ש או) ע"י עירווי מכ"ש — חייב משום מבשל ואינו מותר רק בצונן — אפי' כשנעשה ראוי ע"י כך, שכל דבר שאינו אוכל, מותר לעשותו אוכל בשבת כמו שכ' בסי' שכה, וכ' ע"ז בנז"י עח ס"ק יא והיינו שמותר לו לעשות דבר שאין בו משום מלאכה, עי"ש ובמשנ"ב ס"ק לת, אולם עי' בחי"א כלל כ ו שכ' שדבר שא"א כלל לאכלו בלי הדחה אסור להדיחו בשבת אפי' בצונן, וכן הוא בקצש"ע פ ה, ועי' פמ"ג א"א שיח ס"ק טו שכ' שכל שהדחתו פועל שיכולים לאכלו עי"ז יש בהדחתו משום מכה בפטיש — שהוי גמר מלאכה, ועי' בהגה' מהרש"ם שיח טו שכ' שבירושלמי פ"ז דשבת ה"ב מבואר שגם באוכלים שייך מכה בפטיש, וכ"מ בלבוש או"ח שיח, ובנ"א כלל כ סק"ה שכ' שגם מלשון הרמ"א שבסעי' ד' כך מוכת, וכ"ה בא"א שיח ס"ק טז סק"ה, ועי' בשו"ת חת"ס או"ח סי' עא שכ' שגם בבנעלי חיים שייך מכה בפטיש (והו"ד במנח"ד דף קל), ועי' גם בשביתת השבת בזה ובקצות השלחן סי' קל סקי"ב, ועי"ש שהביא בשם אמרי בינה סי' כא במפתחות ומנ"ש פ סקצ"א לאסור שתיית מים מעורב עם מלח חמוץ ואח"כ מערבים אותם בסודה — משום מכה בפטיש והוא חולק עליהם ומתיר, ועיין בזה לעיל שהבאתי בשם הביאור הלכה בד"ה והדחתן על שיח ד שהתפלא מדוע לא התיר הט"ז ושאר אחרונים בזה רק בצונן עיין שם, ועיין בקונטרס אהב"ש ממהרש"ם שבמנ"ש ששם מצדד להקל בהדחת הדג מלוח הנ"ל והביא משבת קנה, ששם מוכח שבאינו ראוי לאכילה מותר לו לטרוח בו לשווא אוכל, וציין עוד לרשב"א ולמג"א סי' שכא סי"א וס"ז ובמחה"ש שם, ולא"ר שח ס"ק ע, ועיין עוד במחה"ש שיח ס"ק ה במ"ש שם

כ. יש מהפוסקים שכתבו שאף על פי שאין בשול אחר בשול בדבר יבש, מכל מקום יש בשול אחר אפי' או צלי', ואסרו לתת דבר הנאפה או הנצלה אפילו בכלי שני שהיד סולדת בחומו, (ומשום זה נהגו ליזהר מלתת לכתחלה פת או בשר או שאר דברים שנאפו או שנצלו אפילו בכלי שני שהיד סולדת בו ית).

כא. ולפי הדעה הזאת שהזכרנו יש גם אפי' אחר בשול, וכן צלי' אחר בשול, (ולכן אסור לשים חתיכת בשר או דג מבושל ששפכו ממנה את הרוטב, במקום שתוכל להתחמם שם עד שהיד סולדת מחומו, ולא דוקא אצל האש, אלא בכל מקום שתוכל להצלות שם מחום התנור, גם כן אסור), ומשום זה צריך ליזהר גם בתבשיל שבקדרה, ששפכו מעליו את הרוטב, שלא יעמידנה במקום שהיד סולדת מחומו, ואפילו על קדרה המפסקת לא יעמידנה יט.

תקון דוד ושאל

בשם תו"ש ועי' עוד במנ"ש פ ס"ק לה שמצדד להתיר בשריית דג מלוח בשבת, במשך איזה שעות ביום השבת — בחומץ שאינו חזק שיהא יותר טוב ונוח לאכילה, כיון שגם קודם השרי' הוא ראוי לאכילה, וכ' שאפשר שגם הפמ"ג והחי"א יודו לזה, אך בחומץ חזק כ' שלפי הנראה אסור לשרותו, ולקצת דעות שיעור השרי' בזה הוא כ"ח רגעים (שבשיעור שיתנו על האור להרתיח הוי כבוש) עי"ש ובס' מא"מ באפי' אות יד.

יח) שיח בטור בשם הרא"מ ובסמ"ג והו"ד במרדכי שבת פ"ג ובכ"י, עי"ש ובראית הרא"מ מפסחים מא. דתניא (ברכות לח): יוצאין וכו' רבי יוסי אומר יוצאין וכו' עי"ש ולמעלה בס"ו ובתקון דוד ושאל ובא"ט ובמא"מ בהאופה אות יז, ובש"ע או"ח שיח ה' ובא"א שם ס"ק כא שכ' שבכ"ר יש בשול אחר אפי' מדינא, ועי"ל סי"ג וי"ט שהבאתי דברי הט"ז שדעתו להחמיר ולא לשים בצל במרק שיש"ב, כי אפשר שהוי כמלח ללשון א' שמתבשל ואין אנו בקיעים במידי דרכיך, והו"ד במשנ"כ וכ' שם שבמה שנוהגים לתת הבצלים לתוך תבשיל גוש שבודאי צריך ליזהר, משום שיש פוסקים הסוברים שדבר גוש המונח בכלי שני דדינו ככ"ר, וכ' ג"כ ליזהר מלהוסיף ולערות מן המרק הנשאר בקדרה על שיורי הבצלים האלו שנשארו בקערה, כי בערוי המרק שהוא חם ויד ס"ב יש חשש איסור מה"ת, (שעירווי מבשל כדי קליפה), ועי"ל סי"ג וי"ט שהבאתי שיש חולקים על הט"ז הנ"ל, ועי' שעה"צ שיח אות סט שכ' בשם התו"ש שאין ראוי שהמג"א חולק על הט"ז בזה, וכ"ש שגם השלחן שלמה והכ"ש העתיקו דברי הט"ז.

יט) מג"א יח ס"ק יז מרקנטי בשם רא"ם וסמ"ג, ועי' הגמ"י על הרמב"ם פ"ט אות א, ועי"ש בבאה"ט אות ט"ו שהביא דעת הב"י להחמיר

כב. אבל לדברי הכל אין אפי' או צלי' אחר אפי' או צלי', ודבר שנצלה או שנאפה, מותר לשימו אצל האש, ואפילו בשכבר נצטנן, (ודוקא נגד האש אבל ליתנו על האש, וסמוך וקרוב לה ביותר, אסור, משום החשש שיבא לחתות האש, וכן לא יעמידנה על קרקעית התנור בלי הפסק כלי ריקנית תחתיו, ועיין לעיל בסוף ההקדמה לסעיף ה, ובמה שכתוב כאן בתקון דוד ושאל) כ.

תקון דוד ושאל

בכ"ש בפת דרכיך, וכ"ה דעת הב"ח והו"ד במג"א ס"ק יט, והוא כ' להחמיר גם בכ"ש, ול"ד בפת אלא אפי' בשאר דברים ג"כ — כמ"ש בס"ק יח, ועי' מחה"ש שם ס"ק יט אך עי' בא"ר בשם מ"ב שהביא להתיר בכ"ש והו"ד בבאה"ט אות טו, (ובענין חימום תבשיל שנתבשל כ"צ נגד מדורה, כ' בשירי ברכה והו"ד בנו"י ס"ו ח"ב ס"ק כח, שאפילו כשהוא דבר לח ונצטנן לגמרי, ג"כ התירוהו ע"י עכו"ם, כיון שיש שמתיר גם ע"י ישראל, כמ"ש בב"י בשם הרשב"א והר"ן (שבנתבשל כ"צ מותר הישראל עצמו לשימו נגד המדורה אפי' כשכבר נצטנן, עי"ש), ועי' מה שכ' בזה במג"א רנג ס"ק לה, ובש"ע הרב ט—יא, ועי' נז"י ס"ו ח"ב ס"ק כט שלכתחלה אסור לשימו לתוך תנור אפי' בגו"ק — שרק לסמוך מותר בשבת אבל להניחו לכתחלה לתוכו בשבת אסור. ועיין בזה בס"מ סי' כד ה, ובכ"ש, ובחי"א כ יב ויד.

(כ) שיח במג"א ס"ק יז ובמחה"ש שם, ועי' זת"מ כד ז, וחי"א כ י, וכ' שם שמותר לתת חתיכת פת ליבש (בקעחיל — הוא כלי של רעפים שעומד על התנור) — מטעם שאין אפי' אחר אפי' (ומותר ג"כ להניח צלי יבש אפי' במקום שיתחמם עד כדי יס"ב, והובא שם בנו"י ס"ק כו, וכ' שם בס"ק כה בשם השו"מ מהד"ג ח"ב סי' כ שראה בס' א' מחכמי הספרד שאסור ליבש לחם שנאפה על התנור עד שיהא כולו מוקשה, וכן להיפוך, וכ' השו"מ ע"ז שמהמג"א שכ' שאין בשול אחר אפי' משמע שמותר, אבל הניח הנ"ל בצ"ע משום שכ' ברמב"ם שכל שריפה דבר הקשה או שהקשה דבר הרך אסור, ואף שיש לחלק שהרמב"ם מיירי רק בדבר שהוא בעצם קשה ולא בדבר כלחם שרק אח"כ נתקשה אך שהחילוק זה אינו נכון שהלא הרמב"ם חשב ג"כ ממרח שעוה או זפת כרפה גוף קשה, והם ג"כ אינם קשים מטבע, ע"כ וכ' הנז"י ע"ד השו"מ, שאין דמיונו עולה יפה שיש לחלק בין דבר שהוא לאכילה ובין דבר שאינו עומד לאכילה, ועי' בא"ח שיח יח שג"כ החמיר שלא להניח פת אפוי שנתקשה לתוך תנור חם שיתחמם ויתרכך, וכ' שבזה הוא ג"כ מתקן כמ"ש בכה"ג במג"א שכא ס"ק ז, והו"ד במ"ח על סי' עב ס"כ וכ' שם שהמהרש"ם דחה דברי השו"מ ומלחמות ארי וצדד להקל בריכוך הפת ובקשיותו, עי' לעיל בתקון דוד ושאל ס"ק ב, ועי' גם נז"י שם סעיף יט, ועי"ל בס"ח בתקון דוד ושאל.

כג. הממסס את הדונג, את החלב, את הזפת, או את הגפרית וכיוצא בהם, חייב משום תולדת מבשל ודינו כדין מתיך אחד ממיני המתכות שכתבנו למעלה בסעיף ב.א.

כד. הניח בשר על גבי גחלים, אם נצלה בו כגרוגרת אפילו בשני או בשלשה מקומות, חייב, ובמה דברים אמורים שחייב, כשנצלה החתיכה כל צרכה, אבל כשנצלה רק כשיעור מאכל בן דרוסאי, ומצדה האחת, אז אפילו ביש בהנצלה כשיעור גרוגרת גם כן פטור (אבל אסור, ככל פטורי דשבת, שפטורים עליו מן התורה ואסורים הם מדברי סופרים), עד שיהפוך ויצלה כל החתיכה כולה כשיעור מאכל בן דרוסאי כב.

(לסדר יתרו)

כה. אין להטמין בשום דבר בשבת (ואפילו בדבר שאינו מוסיף הבל גם כן אסור) ומשם הכי כשמאכל נתבשל או נתחמם בקדרה, אסור לכרכה או לכסותה בכרים או בכסתות וכדומה, כדי לשמור על חום התבשיל שבתוכה, ואם פינה התבשיל לקדרה אחרת, אז אפילו כשהחזירו אחר כך לקדרה הראשונה, גם כן מותר לכרכה ולכסותה כג.

תקון דוד ושאול

כא) שבת עד: אמר ר"א וכו' האי מאן דשדא וכו' האי מאן דארתח כופרא וכו', ולמעלה בממ"ק ב וברמב"ם פ"ט ה"ו, ובמג"א ומחה"ש שיח ס"ק י ובמג"א וא"א ס"ק לז, ובשו"ת שבות יעקב או"ח סי' זח, ובא"ט בהאופה ה"ו ס"ט ס"ק י—יא.

כב) מנחות נו. אר"י הניח בשר ע"ג גחלים הפך בו חייב, וכו' בשיל מצד א' כמב"ד וכו' ועי' רש"י שם בד"ה מאכל ב"ד (ששם נזכר ברש"י ששיעור מאכב"ד הוא שלישי בשולו, ועי' בהלכה זו ברמב"ם פ"ט ה"ה (ובמ"מ שם) שכ' שהוא כשיעור חצי בשולו והו"ד בב"י רנד ב, וביו"ד הביא דעת רש"י שהוא שלישי בשולו (יו"ד קיג יא), ועי' רנד בש"ע ובמג"א ס"ק ח שם שכ' שבבשול שלשבת החמיר הב"י משום חומרא דשבת, והו"ד שם בבאה"ט ס"ק ב, ועי' מג"א שיח ס"ק י שהביא דעת הראב"ד ודעת הרמב"ם בדין זה.

כג) שבת לד. א"ר וכו' אין טומנין בדבר שאינו מוסיף הבל וכו', רמב"ם פ"ד ה"ג, ובטור ואו"ח רנג ב בהגה, ובסי' רנז א—ב (ועי"ש בס"ג איזה דברים מוסיפים הבל), וכ"כ בב"י ובאחרונים שם ס"א שאסרו ההטמנה בשבת אפילו בדבר שאינו מוסיף הבל, ושמותו רק כשפינה את התבשיל לקדרה אחרת, ועי' רמב"ם ד ה, ובמג"א סוס"י רנט בסוף דיני

כו. תרמום (שמרחם, הוא כלי בעל דפנות כפולים שביניהם ריק מאויר, והשומר על ידי כך במשך זמן רב על מעלת החום של הנוזל הנתון בתוכו), יש שנוהגים לערות דבר רותח בתוכו בשבת, ואומרים, שאין בזה משום איסור הטמנה, ונימוקם, משום שעירוהו לכלי זה וא"כ דינו כפינה לקדרה אחרת, שמותר, ויש מי שמחמיר ומצריך לערותו מקודם לכלי שני, ומשם מתירים לערותו לתרמום כדו.

תקון דוד ושאל

שהי' והטמנה, ובש"ע הרב שם ט, ועי"ש בש"ע ובסי' רנט עי"ש ס"ג שאם היתה הקדרה טמונה כולה בבגדים מע"ש מותר להחזירה לתוכם אפי' כשהי' התבשיל בכ"ר, ובדבר המוסיף הבל אסרו אף מבע"י משום גזרה שיטמין באפר שיש בו גחלים ויחתה בשבת, ואם עבר והטמין אפי' בשוגג אסור התבשיל לכל אדם עד מוצ"ש, אם הוא מצטמק ויפה לו או שהי' התבשיל צונן ונתחמם ע"י ההטמנה הזו, ולכתחלה אסור אפי' במצטמק ורע לו (ויש שמקילין בשמטמין את התבשיל לצורך מחר, אף בתבשיל שאינו מבושל כל צרכו ואף כשלא הגיע לשיעור של מאב"ד — עי"ש בהגה רנו סוסע"י א, ובמג"א ומחה"ש שם ובאחרונים — ואין לסמוך ע"ז רק בדיעבד, ושלא יהא רגיל לעשות כך), ועי' עוד בסי' רנו ביתר דיני הטמנה, ובענין הטמנת קדרה בחול אסרו אפי' בע"ש, בכולה טמונה בחול, ועי' ח"א כ כב, עי"ש גם בכלל ב ה—ח, וקש"ע עב כא שכ' שאפי' אינו מטמין רק חצי קדרה בחול ועל חצי השני שם בגדים ג"כ אסור, והתיר רק אם הטמינה עד חצי בחול, והמותר — החלק שלמעלה מחצי — תהי' באויר, (ויסדרה באופן — שיכפה קערה וכדומה על הקדרה באופן שלא תגע הקערה בקדרה, ויהי' אויר בינה, וכמו שכ', ואז יכול לשים על הקערה בגדים, כרים או כסתות), ועי' בח"א ב ה שכ' על אותם הנוהגים להטמין קפה בגומה שעל התנור ומכסים את הכלי מלמעלה בבגדים, שאף שאין נכון לעשות כך, כדעת כמה פוסקים, וצריכים על כל פנים להניח דף על הכלי, ואח"כ לכסותו בבגדים, אמנם יש להם לנוהגים כך על מי לסמוך, ואין לאסור להם משום שהתנור מתקרר יותר בכל שעה, וגם אין שייך בו הגזרה שמא יטמין בו כולו, כיון שאינו ראוי להטמין בו, ואינו דומה להטמן בחול, שהוא דבר שמוסיף הבל, וגזרינן שיטמין הכלי כולו בתוכו, ועי' לקוטי מהרי"ח ח"ב ז, שהביא בשם הס' יד יוסף שהמנהג שנוהגים את הקפה תוך הגחלים ועושים מחיצות אבנים סביב הקדרות ומכסים בבגדים למעלה שיש סמך לזה באגודה פ' כירה והטעם — שהוי כטיחא שכ' הרמ"א שמהני משום שעד דבעי לסתור הטיחא אדהכי והכי מדכר ולא יחתה, הכ"נ עד שישתור האבנים ידכר, ועי' נו"י ס"ו ח"ה ס"ק יג שכ' ע"ז שהישועות יעקב בס"ק ג לימד זכות על הנוהגים להטמין בחול.

(כד) עי' בס' שו"ת מלמד להועיל סי' מה שכ' בשם המאה"ג מז"ב להתיר בזה עפ"י מה שכ' בסי' רנ"ז ה שהזכרנו לעיל סכ"ה ובתקון דוד

קיצור הלכות שבת

קמ"ט

כז. סמוך לחשיכה אין נותנים פת לתנור (שהי' בזמן הגמרא, אפילו כשהתנור גרוף וקטום, או לתנור) שלנו שאינו גרוף וקטום, וכן אין נותנים חררה על גבי גחלים, רק כשיש עוד שהות מבעוד יום להתהווה קרום על פני הפת, במקום הדבוקה בתנור ועל פני' שלמעלה שנגד חלל התנור, שאז אין לחוש שיחתה, שלא יפסיד את הפת. (ובאפיית פשטידה, שמלאו אותה במלואים של בשר, דגים או גבינה, שאז הבשר מפריד בין העיסה שממעל המלוי, ובין הבשר שמתחתו, אז צריכה הפשטידה קרימת פנים מלמעלה ומלמטה, וגם המלוי שבתוכה צריך להיות מבושל כמאכל בן דרוסאי), וכל פת שנאפה עד כדי שאם פורס ממנה, אין החומין נמשכין, הרי זה אות שבודאי קרמו פני', ומותרת, ויש אומרים שסגי בקרימת פנים באיזה צד שהוא, ומותרת בין בקרימת פנים הדבוקים בתנור ובין בקרימת פנים שכנגד האש, ובדיעבד, שנתן את הפת סמוך לחשיכה לתנור, ולא קרמו רק פני' הדבוקים בתנור, יכולים לסמוך על דעה זו (וכמו כן בחררה שנקרמו פני' שלצד הגחלים) ולהתיר לו לאכלה בשבת, ואין צריך להמתין עד מוצאי שבת בכדי שיעשה והרבה אחרונים כתבו שסגי קרימת פנים שבצד אחד אף לכתחלה כה.

תקון דוד ושאול

ושאול שאם פינה לקדרה אחרת שמותה, (וכ' עליו שיש לגמגם קצת בזה מרש"י בשמא ירתיח) עי"ש, ועי' ג"כ בגבעת הלבונה או"ח סי' כה שמתיר מטעם האמור, אבל בשו"ת לבושי מרדכי או"ח ח"ב סי' נה מחמיר בזה ועצתו לערות החמין מקודם לכ"ש ומשם לתרמוס, ועי' עוד בזה בשו"ת זקן אהרן ח"ב או"ח סי' יד, במערכי לב סי' ה שם בהוספות, ובארץ טובה שהשיג עליו, ועי' ג"כ בדרכי חיים ושלום שהו"ד בשמב"ה דף קט להתיר, ועי' ג"כ בגנוזי סי' קנא שהביא בשם פרי השדה להתיר, ועי' בזה גם בשו"ת בית ישראל או"ח סי' ע"א ובמפתחות. ועי' ג"כ בשו"ת אגרות משה בסי' צה שהתיר ג"כ בעירווי דבר רותח לתרמוס, וכ"ה בחזו"א על הרמב"ם הל' שבת פ"ד ה"ה שכ' בד"ה והר"ן ונראה לפי"ז דמותה לערות מים ממיחם לבקבוק טרמ"ו בשבת דאפי' וכו' אכתי יש כאן ההיתר של כלי שני, ואפשר דכלי מרוצף סביבו בכגד לא חשיב הטמנה, שלא גזרו אלא להטמין כלי בכגד, אבל ליתן בתוך כלי אינו בכלל הטמנה, שהרי לא אסרו ליתן לתוך כלי בשבת, והלא כל כלי מגין על מה שבתוכו וכו' עי"ש, (ועי' בשו"ת קרן לדוד בענין הטמנת קפה "שנתבשלה כל צרכה" לתרמוס בשבת, שכ' שאין להחמיר בה משום שהוה מצטרף ורע לה).

(כה) עי' שבת י"ט: ודף כ. אין נותנין פת לתנור עם חשיכה אלא כדי שיקרמו פני' מבעוד יום וכו' ועי' פרש"י, תוס' ובמהרש"א שם,

כת. הרביק פת לתנור סמוך לחשיכה בשוגג, ואין לו מה לאכול, התירו לו לרדות מן הפת על ידי שנוי, דהיינו לרדותו במכין ולא במרדה כדרפו בחול, ואומר גם לאחרים שאין להם מה לאכול „בואו ורדו לכם מזון שלש סעודות“, ואם אי אפשר לו לרדותה בשנוי, יכול הוא לרדותה אף בלי שנוי, דהיינו במרדה כדרכו בחול כו.

תקון דוד ושאול

ובדמב"ם פרק ג הל' יח ובמ"מ והמ"י, ובטור ובבית יוסף סי' רנד, ובאו"ח שם סעיף ה, ובט"ז ס"ק ב, ובמג"א טו — טז, וכ' שם (והוה"ד בש"ע הרב בשם המג"א והרמב"ם) שבלא קרמו פני' כלל אסורה הפת לכ"ע עד למוצ"ש בכדי שיעשו — בנתנה לתנור במזיד — ואפילו בנתנה לשם סמוך לחשיכה ממש גם כן אסור — ששאני עוגה ובצק שממהר ליאפות, ויוכל להגמר עוד לסעודת לילה, וא"כ יש לחוש שיחתה כדי למהר אפיתן לסעודת ליל שבת, (ואין לדמות אפיית הבצק הנ"ל לנתינת חתיכת בשר חי לקדרה, שהתירוה סמוך לחשיכה — משום שבשר קשה להתבשל כמו שבארנו, ועי' גם לעיל בדיני הטמנה בהקדמה לסעיף ה), וכ' א"א דו"ז בביאור הגר"א שבשביל שהפשיטה היא עב (ואינה מתבשלת כל כך מהר) ע"כ הצריכו קרימת פני' שלמעלה ושלמטה, ובדג"מ כ' שבשביל שהמלוי מפסיק בין חלקה העליונה של הפשיטה ובין חלקה התחתון — מש"ה הוי כשתי עוגות, וכל אחת צריכה קרימת פנים, ובעוגה שנאפה במחבת עי' במג"א ס"ק טז שדינה כפת, ועי' באבה"ע, ובא"ט ה"ו ח—ט, ועי' גם בתו"ש שכ' שסגי כשהמולייתא יהי' מבושל כמאכל ב"ד קודם חשיכה, ולא בעי שיקרום פני' וכו' קודם ברכו, שלא החמירו כ"כ בזמן תוס' שבת, ועי' בדין ביה"ש בבה"ל רנג א, ועי"ש גם ס"ק כט במשנ"ב.

כו) עי' שבת קיז: ת"ר שכח פת בתנור וכו' ועי' ר"ן שם והו"ד במג"א ס"ק יז (ובב"י רנד ד"ה ומ"ש) שבהדביק פת לא קנסו שוגג אטו מזיד כמו שקנסו במשהה תבשיל (אפי' באין לו תבשיל אחר) שאין חיוב כ"כ לאכול תבשיל שעי' בסי' רעד ס"ב שבלא פת א"א לקיים מצות סעודות שבת (ומכל מקום אם אין לו דבר אחר לאכול רק אותו המאכל שהשהה בשוגג — התירו לו לאכלו מפני כבוד השבת — שאסור להתענות בשבת עיין מג"א סימן קפח ס"ק ט, ועיין גם סימן רפח, תיה, תקע), ועיין סימן רנד סעיף ה, ובמג"א ס"ק כ וס"ק כג, ובט"ז תרעח ס"ק ב שכתב שלחם משנה הוא מה"ת, ועיין שם שבת קיז: אר"א חייב אדם לבצוע על שתי ככרות וכו' ושם תנו רבנן כמה סעודות חייב אדם לאכול בשבת שלש, ר"ח אומר ארבע וכו' (ועי"ש בתוס') (ועי' גם שם במ"ז בסי' רעד בשם תשובת הרשב"א (ולפי"ז אפשר שאפי' ביש לו ככר אחר ג"כ מותר לו לרדות מן התנור כדי לבצוע על לחם משנה) ועי' בזה גם בהגהת מהרש"ם על הא"ח בסי' רעד ס"ק ד, ועי' גם בא"ר בזה בענין אפיית פת ע"י נכרי.

כט. מה שאמרנו שצריך לרדות בשנוי לא נאמר רק כשהפת נאפה באיסור, אבל כשנאפה בהיתר, כגון שנקרמו פני' מבעוד יום, או שנאפה בתנור שלנו שהי' גרוף וקטום, או שפי התנור הי' מכוסה וטוח בטיט (שבאופן זה אין לחוש לשמא יחתה), אז מותר לו לרדות במרדה כדרכו אם הוא לצורך שבת שאין לו פת אחרת (וביש לו פת אחרת אסור לו לרדותה אפילו בשנוי) וכל זה רק בתנורים שבזמן הנמרא, שהדביקו את הפת לדופני התנור, ושייך בו רדיי', אבל בתנורים שלנו שהפת מונחת על שולי התנור לא שייך בהם רדיי' כלל ומותר לו להוציא מהתנור כל הפת שנאפה בהיתר אפילו ביש לו פת אחרת, ואף על פי כן לא יוציאנה במרדה כדרכה בחול רק בסכין או במקל וכדומה, אך יזהר לאכול בשבת זו מהפת שמוציא מהתנור (ואף על פי שיש לו פת אחרת, לא איכפת לן) אבל באין דעתו לאכול מן הפת שרודה בשבת, אסור לרדות אותה אפילו על ידי שנוי, משום שאסור להכין משבת לחול, אפילו דבר שאין בו רק איסור טלטול כו.

ל. האופה את הפת בשבת, כיון שהתקרמו פני' מכל צד, חייב, אפילו כשעדיין לא נגמר אפייתה כח.

תקון דוד ושאל

(כו) או"ח רנד ושם סעיף ז ובמג"א ס"ק כג (ועי' גם במג"א ס"ק כא), ובמשנ"ב ובה"ל ד"ה מותר, ובמע"א בדין צלי' ובתו"ש ס"ק כט. (ועי' במה שכ' בע"ה בסי' רנב א—יב שבהתחיל לעשות מלאכה בידים בערב שבת והמלאכה נגמרה מאלי' בשבת, כגון שנותן פת (או קדרה) לתנור לבשל — וצריך לזה משך זמן של ג' שעות — ונמצא שהגמר יהי' בשבת, שמ"מ מותר כיון שהמלאכה מעצמה נעשית, והוא אינו עושה דבר, ועי"ש שמתמה כיון שאין הולכים רק אחר התחלת המלאכה א"כ למה לענין חיוב סקילה הולכין אחר הגמר, כגון הנותן עיסה (קדרה עם תבשיל) לתוך התנור בשבת, ואם הי' נוטלן משם מיד, הלא לא עשה דבר, ואעפ"כ כשהניחן עד שנאפה ונתבשל חייב, והרי לא עשה רק ההתחלה, ולא הגמר, רק שאנחנו נותנים עליו גם הגמר — כאלו גמרו בידיו, וא"כ גם כשהתחיל בידיו מבעוד יום ונגמר מעצמו בשבת יחשב כאלו הוא עשה הגמר וכו' עי"ש) ועי' גם לעיל כלל ה סכ"ב בתקון דוד ושאל וגם בשו"ת בית שלמה יו"ד ח"ב בסי' קכב.

(כח) שבת ד. גופא וכו' ובתוס' ד"ה קודם, באו"ח רנד ו וגם בס"ה, במנחת חינוך מוסך השבת יא, פמ"ג א"א שיח ס"ק י. וא"ט האופה ה"ד.

לא. הרביק פת בתנור בשבת ונמלך לרדותה קודם שתיאפה, התירו לו לרדותה אפילו בתנורים שלהם ששייך בהם רדיי, שהתירו לו איסור דרבנן כדי שלא יעבור על איסור דאורייתא, (היינו איסור שיש עליו חיוב הטאת או סקילה) ואם אפשר לו לרדות על ידי שנוי (ולא יצטרך להשהות על ידי זה, ולאחר בהוצאת הפת עד כדי שיקרימו פני') אז ישנה, ויכוין בדעתו להאכילה לכלבים, כדי להפקיעה מאיסור מוקצה כט.

לב. על בחישה באוכל רותח שאצל האש, חייב משום מבשל (ועיין בתקון דוד ושאל שיש מי שכותב בזה שהרוצה להחמיר יחמיר בהגסה ממש, אבל בהוצאת הכף מהתבשיל אין להחמיר בנתבשל התבשיל כל צרכו, ואינו על האש) ל.

תקון דוד ושאל

(כט) שבת קיז: ת"ר שכח פת בתנור וקידש עליו היום מצילין ג סעודות וכו' לא ידדה וכו' אלא בסכין והובא ההל' הזו בש"ע דגד ה. וכו' שם סעי' ו ואם נתנו בשבת וכו' כמבואר בפנים בדברנו, ועיי"ש ס"ז ובמשנ"ב ובס"ק מג, ובתו"ש ס"ק כט, ועיי' גם א"ר שאוסר לאחרים לרדות את הפת אפי' בתנורים שלנו, ועיי' בתו"ש ס"ק לא וביש"י ס"ק ג שכ"ז רק בנתנה בתנור בשבת שיבא לידי סקילה אם יניחו בתנור, אבל בשמו לתנור בע"ש בבין השמשות אסוד לו (אפי' לעצמו) לרדותו, ועיי' שו"ת מהרי"א ח"א ס"ב לאסור לנחתום ישראל ששכר זכות האפי' משר העיר באופן שכל בעלי החניות צריכים לקנות ממנו פת חם בכל יום, וגם האופה התחייב לאפות בכל יום, ואם לא ישמור חקו יפסיד האופה הפסד גדול, ואפי"ה לא התיר לישראל האופה הנ"ל שיקח עכו"ם לביתו לאפות את הפת בשבת, אפי' כשהישראל גותן כל הריוח מאפי' זו להעכו"ם ועיי' גם שו"מ מהד"ג ח"א שו, והו"ד בנו"י ד ד.

(ל) עיי' שבת יח: ודלמא מגיס, ובביצה לד הובא לקמן בסל"ה, וברמב"ם ג יא, ובפ' ט ד. ובנושאי כלי הרמב"ם וכו' שם בתקון דוד ושאל שיש מי שכ' שאין חיוב רק בהגסה הראשונה, ומשהגיס פ"א — שיתבשל אף בלי הגסה, אף המגיס פטור דמה עביד, וכ' שלזה נוטה גם דעת הרמב"ן והדשב"א ז"ל, ובודאי לד"ה כל שאין בבשולו חיוב, אין חיוב בהגסתו, ר"ל שאין חיוב בהגסת מבושל כ"צ לדעת רבינו, ולא בהגסת מבושל כמאב"ד לדעת אחרים ז"ל ע"כ והו"ד במג"א ס"ק מב, וכ' עוד שבב"י בסי' רנג בשם הכלבו כ' במגיס שחייב משום מבשל אף בקדרה מבושלת כ"צ כל זמן שהיא על האש והו"ד בדג"מ על המג"א רנג ס"ק ב ועיי' גם בחידושי רע"א שם, ועיי' בט"ז שיח ס"ק כג, והו"ד בא"ט בהאופה, שכ' שם להחמיר בהגסה ממש, אבל בהוצאה בעלמא אין כאן זהירות, וכ' ע"ז שמה שכ' הט"ז

לג. אחד נתן את האור, ואחד נתן את העצים, ואחד נתן את הקדרה, ואחד נתן את המים, ואחד נתן את הבשר, ואחד את התבלין ובא אחר והגיס, כולם חייבים שכל העושה דבר מצרכי הבשול הרי זה מבשל, אבל אחד נתן את הקדרה ואחד נתן את המים ואחד נתן את הבשר ואחד נתן את התבלין ואחד נתן את העצים ואחד הביא את האור (היינו האש), ובא אחר והגיס, שני האחרונים חייבים, כמבואר בתקון דוד ושאל ל'.

לד. אסור לסוך ולמרוח שמן ושום על הצלי בעודו כנגד המדורה (או שהוא רותח כל כך שהיד סולדת בו) ואפילו בנצלה הצלי מבעוד יום אסור גם כן, שהלא יתבשל השמן או השום, אבל

תקון דוד ושאל

שלהגיס הוא חומרא, היינו באין התבשיל על האש, אבל על האש מדינא אסור, עיי"ש הי"ז, ועי' במג"א הנ"ל בסי' שיח ס"ק מב ובס"ק מד, ובבה"ל סוס"י שיד ד"ה שנמצא, וכ' שם במשנ"ב שיח ס"ק יג שפי' דעת הש"ע בקדרה "שאפי' בהעבירן מרותחין אסור — כשלא נתבשל כ"צ, ובנתבשל כ"צ אפי' בעומד ע"ג האש מותר להוציא הכף ממנה", ועי' ג"כ שם במשנ"ב ס"ק קיז שהביא שדעת הט"ז, א"ר, חי"א ודו"ז הגר"א שלא להחמיר לאסור הגסה בתבשיל המבושל כ"צ, והרוצה להחמיר יחמיר וכו' אבל להוציא בכף מהתבשיל אין להחמיר בנתבשלה כ"צ ואינו על האש, ועי' בש"ע רנג סא חי"א כט ובאה"ט ס"ק לט ובש"ע הרב שיח ל. ובמרכבת המשנה על הרמב"ם הנ"ל, ועי' גם בס' שביתת השבת כו שאין לכסות הקדרה בשבת, ועי' בזה גם בהגהמי"י ברמב"ם פ"ג הי"א, שם אות ו בשם סה"ת)

לא) ביצה לד תניא א' מביא את האור וכו' ובפי' רש"י, וברמב"ם ט ד, ובכ"מ ובראב"ד שם (ולעיל בתקון דוד ושאל סל"ד) ובא"ט בהאופה ס"ק מא—מב. ובתוספתא שבת יב ד, ועי' באה"ט שיח ס"ק לט, ובמשנ"ב שם שהביא התוספתא לפי גירסת הגר"א והרמב"ם, והביא גם פי' רש"י שם אות קיח שהנותן את האור חייב משום מבעיר, והנותן את הקדרה מיירי בקדרה חדשה — וחייב משום שהקדרה מתלבנת ומתחזקת ע"י נתינתה על האש, ואידך כולהו משום מבשל, ועי' עוד שם שכ' בשם תוס' ירושלים בשם הירושלמי לאסור בשבת לקחת מים מהמחט סמובר שמרתיחין בו מים לשתיית תה — כל זמן שאינו גרוף מן הפחמים מפני שעשוי פרקים, ומתירא שיתעכל פירוקו, ויוסיף בו מים בשבת, וכ' שיש ליזהר עכשיו ביושב לשחות מן הכלי בשול עלנו (הנ"ל) קודם שקיעה, ובאמצע השתי' קידש עליו היום, שיפסיק לשחות ממנו. עיי"ש שיח ס"ק קיח.

מותר לסוך אותו בשמן שנקפא באופן שיניחו עליו קמעה קמעה שימם מאליו, ולא ירסקנו בידיים ועיין לעיל כלל ה סעיף יב בזה לב.
לה. זרע קפה כתוש או טחון שכבר נחלטו ברותחים מערב שבת (וכך הדין גם בעלי תה מיובשים שנחלטו ברותחים, כדי להוציא מהם את תמציתם) והורק מהם הנוזל עד שלא נשאר עליהם שום לחלוחית, יש מי שמיקל לשפוך עליהם עוד פעם מים חמים בשבת, ומעמו ונימוקו הוא שאין בשול אחר בשול בדבר יבש, ויש מי שמתיר רק על ידי עכו"ם, ואשרי מי שנזהר בזה לג.

תקון דוד ושאול

לב) שבת קט. אר"ח שריקא טויא שרי, ועי' פרש"י ד"ה שריקא, ובאו"ח שיח יט, במג"א ס"ק מה שכ' שבשומן מותן לטוח את הצלי שאין בו משום בשול כמ"ש בסט"ז (ובמג"א ס"ק מ שכ' הטעם משום שהוא דבר יבש וכבר נתבשל וכו' עי"ש) ומשום שנולד ליכא וכו' ובלבד שלא ירסקנו בידיים רק יניחו עליו מעט מעט וכו' ועי' בבאה"ט ס"ק מב שכ' ע"ז שמכאן ראוי שמותר לטוח שומן אוזא שנקפא, ע"ג מיני קמחים וקטניות וכו' א"ז בשם הדרישה, ובאר"ה הניחו בצ"ע קצת, ע"כ, ועי' במשנ"ב שכ' שבדיעבד אין לאסור בשומן שהיד סולדת בו, ואינו כנגד המדורה, עי"ש ובפמ"ג, ועי' במג"א ס"ק מ הנ"ל ובמחה"ש שם ובשבת מ: ועי' א"ר שכ' על דברי המג"א בס"ק מה שלא ירסק השומן בידיים שלפי מה שכ' בסי' שכ' במ"א שדעת כמה פוסקים שמותר לרסק ברד לתוך הכוס, ה"ה שמותר לרסקו בידיים, אבל במשנ"ב שם כ' להחמיר בזה לכתחלה, וכ' שגם מש"ע משמע להחמיר, ועי' שם בשעה"צ, ובש"ע הרב שם סעי' לא, ובזת"מ סי' יח ה, ובחי"א סעי' כ', ובענין אשה שסכה ידה בשמן ומחממה נגד האש עי' ט"ז שיח ס"ק כ, ובמג"א ס"ק מ, ובב"י והו"ד באה"ט ס"ק לט שמותר לתת צלי שמן במקום שהיד סולדת בו (כדין דבר יבש) אעפ"י שנימוח אח"כ, אבל רוטב קרוש היו נולד כשנימוח מג"א קנח ס"ק ז עי"ש ועי' ג"כ תקון דוד ושאול על ס"ב וכן חלב קרוש הוא אוכל בחישוב עליו ונימוח מז' משקין א"א שיח מ, ושמותר לתת כד י"ן שיש בו קרח להפשירו במקום שאין היד סולדת בו או ע"ג תנור בהפסק דף עי' א"ז והו"ד בבאה"ט שיח ס"ק לט, ועי' שכ' ט, ובסי' רנג במג"א ס"ק לא, ובמג"א סוסי' רנט, ועי' גם שע"ת סוסי' שיח אות ו—ז ובמ"ש בשם פמ"א, ועי' בשו"ת השיב משה ח"א יא, ובמנ"ש פ ס"ק כו ובנו"י ז ח"ב כ—כב.

לג) עי' בכ"ש בדיני הטמנה מיקל בזה בהורק ממנו הנוזל עד שלא נשאר עליו לחלוחית, אך עי' בא"א רנג ס"ק מא שהזהיר שלא לערות בשבת חמין מכ"ר שייס"ב על קפה ותה אף שכבר ערה עליהם מאתמול, שמ"מ מתהפכים עכשיו העלים מלמעלה למטה, והוי מבשל, ובשו"ת חת"ס או"ח עד כ' לערות עליהם ע"י גוי, וכך הדין גם ברוצה להחליש את הקפה

לז. העושה תה או קפה בשבת יערה תחלה את החמין בכוס, ואחר כך ישפוך לתוכה את התמצית, ואם גם התמצית חמה, אז יערה בכוס את התמצית תחלה, ועיין לעיל בסעיף זלו.

לז. נוהגים לשפוך מים רותחים מכלי ראשון על נס קפה ולעשותם קפה בשבת, ונימוקם, שהנס קפה כבר נתבשל מקודם, אך יש שמחמירים על עצמם משום שהנס קפה נימס לגמרי ומתערב

תקון דוד ושאול

ולשפוך בתוכה עוד מים חמים עי' שיח יב ובכה"ל ד"ה והוא ועי' נוזי ס"ו ח"ב ס"ק נה שכ' נימוקו של החת"ס שכ' שלא לערות עליהם דק עי' גוי הוא משום שהלא הקפה לא נתבשלה מערב שבת דק נשרה, ואף שהיא קלוי אש — הלא יש אומרים שיש בשול אחר צלוי וכ"כ בשו"ת לבושי מרדכי ח"ב קלב, ועי' מנ"ש פ טז שמביא בשם תל"ד שיח ס"ק יט שכ' שלא להתיר לערות חמין על עלי תה דק כשכבר נתבשלו מע"ש, וכ' שלא לגבב קולות ועי' עוד בא"ח החדש שיח טו ובשו"ת בנין ציון סי' יג, ויש מי שמחמיר שלא לערות על התה אפילו מכלי שלישי, שכ' שלפעולות התה מספיק גם עירווי (עי' שיח סוף ס"ד), וכ' שלתה אין נחוץ מים חמים כ"כ שיתבשלו העלין, ועי' בזה גם שו"ת נתיבות השלום ח"ב הו"ד בשו"ת מור ואהל דף ה: ועי' גם שיח אות יד בבאה"ט ובשו"ת אות ד שם, ובפ"ת יו"ד צא אות ז, וצד אות ב, וביראים מלאכת אופה, ובחת"ס יו"ד סי' צ"ה, ועי' משנ"ב שיח ס"ק לט שכ' לגמור את כל התמצית מע"ש שלא יצטרך לערות עלי' עוד רותחין למחר בשבת ועי' גם מה שכ' לקמן בסעי' לז בזה בשם ש"ע הרב, ובמה שכ' בצ"צ במשניות פ"ג דשבת מ"ה, ועי' עוד במקור חיים, בשו"ת זכר יהוסף או"ח סי' קב שהו"ד במנ"ש דף קסא.

לד) עי' או"ח שיח אות ה בשע"ת שמח"ב בשם זרע אמת כ' לערות הקפה בכוס ואח"כ לתת בו הסוכר, וכ' השע"ת שהיינו דוקא ברותח דכ"ר, ושהיס"ב, ועי' ג"כ מ"ז שיח טו שכ' לשפוך מקודם את הקפה לתוך הכוס, והכ"ש בכללי הטמנה א' החמיר שלא לשפוך חלב צונן לתוך קפה רותח שבכ"ש אם היס"ב, ואוסר אפילו כשהוא איפכא — כשהחלב צונן הוא מועט, כדקימא לן שיש בשול אחר בשול בלח, בסימן שיח ד, ואם כן מה שנוהגין וכו' ובשבת שופכין חמין וכו' על התה, זה אסור, ואפילו בדיעבד וכו' אך מקודם שיערה עליהן בשבת הרותחין יריק מעל עלי התה ומעל הקפה כל הלח שעירה עליהן אתמול וכו' וגם צריך ליוהר מלסחוט לימון או י"ש לתוך תה חמה עי' רמ"א יו"ד סט ט, ובש"ך ס"ק לה שם, ובפמ"ג או"ח שיח מ"ז ס"ק ה, ואפילו בשפיכת רותחין מכ"ד על חתיכת לימון צריך ליוהר משום חשש בשול, עי' שע"ת שיח אות ה.

עם המים (וחוששים לדעת הסובר שבלחלוחית המחוי יש בשול אחר בשול, כשהיד סולדת בו, כמבואר בתקון דוד ושאל), ותבא ברכה על המחמירים בזה לה.

לח. הנוהגים לתת חלמון ביצה לתוך קפה (כמקום חלב), יזהרו שלא לערות, מכלי ראשון, את הקפה על החלמון, ויזהרו שלא לשימו אפילו בכלי שני, מהחשש שהחלמון יתבשל מחום הקפה, משום שביצה מתבשלת אפילו בחימום קל, ולפיכך אנחנו צריכים להזהר שלא לערות עליו את הקפה רק כשהיא (פוישר) פושרין (ועיין בזה גם לעיל בכלל ז בסעיף כה איך להתנהג בכרירת החלבון מן החלמון כדי להנצל מאיסור בורר) לו.

תקון דוד ושאל

(לה) עי' שו"ת חת"ס האו"ח סי' עד שכ' לענין שפיכת רותחין מכ"ר על קפה כתוש שכבר נשפך עלי' רותחין מע"ש, והורק הקפה ממנה, ובשבת שופכים עלי' מים עו"פ ושותים אותה עי"ש שכ' דביבש ועי' גוי אין כח למחות ומ"מ אשרי הנזהר בזה, ועי' בסדור הרב בהלכתא רבתא לשבתא שכ' שאעפ"י שאין בשול אחר בשול בדבר יבש מ"מ אם חוזר ונמחה ממנו קצת, יש בו משום בשול בלחלוחית המחוי אם היד סולדת בו, ועי' בשו"ת מנחת יצחק סי' נה שכ' שהב"יד דשם חקרו אודות גרעיני זרעי הקפה, והמענה שקבלו היתה שהזרעים שעושים ממנה את הנס קפה הנם קלויים וגם מבושלים, וכ' שאף שלפי תשובתם שהם מבושלים ממש לכאורה אין שום חשש לערות עליהם מכ"ר בשבת, עי' מ"ז שיח טו, מ"מ כיון שהקפה כאן נימס לגמרי דינו כמלח וסוכר (ומלבד זה יש בנס קפה תרכובת סוכר) והמרדכי בשבת בפ' כירה (סי' שח) כ' שהמחמיר במלח תע"ב, והו"ד בתו"ש ס"ק לט, ובד"מ סי' תסב ג—ד, ובסי' שיח בשם הר"ר, ועי' במהר"ם שיק או"ח סי' קלב, שמסתימת הרמ"א הוכיח לאסור כשיטת המרדכי לפי הסבירו של המחה"ש, ועי"ש בט"ז ס"ק כ, ובמ"ז שם ולעיל בתקון דוד ושאל של הס"ק שלפנ"ז בשם הבאה"ט ושע"ת ועוד, (ועי' גם בחידושי רע"א בש"ע על מג"א שיח ס"ק לא).

(לו) חי"א כלל כ סכ"א, ועי' כ"ש בהאופה שכ' ג"כ ליזהר שלא יהא היס"ב שאז אסור כבסי' שיח יא, ומותר לטרוף את הביצה אחת הנ"ל עם מעט מים כדי ללבן הקפה, אבל לטרוף ביצים בקערה אסור משום שמחזי כרוצה לבשלם, ומשמע של"ד ביצים אלא אפילו שאר דברים ג"כ אסור (ועי' שבת קט, אמר ר"ח שריקא טווא שרי, פיעפועי ביעי אסור, ועי' תוס' ד"ה שריקא), ועי' רש"ז ועי' מג"א שכא ס"ק כד ובמחה"ש שם.

(לסדר משפטים)

למ. אסור ללכת בשבת לבית קפה (היא חנות שמוכרים (ומבשלים) שם, ומגישים בו להקונה קפה, תה, או שאר משקאות, וגם ארוחות קלות) לשתות שם קפה לו.

מ. כשמבשלים בשבת לחולה שיש בו סכנה, אסור התבשיל אפילו לחולה „שאינ בו סכנה“, אבל „השוחט“ בשבת לחולה, יכול הבריא לאכול מבשר הנשחט (אם רוצה לאכול את הבשר חי) לה.

תקון דוד ושאל

לו) עי' טור ואו"ח שכה ס"ד ובמ"ז שמחלק בין חנוני ובין סתם עכו"ם, עי"ש ס"ק ג, (ובס"ק יא), וברכ"י שכה, ושו"ת האלף לך שלמה סי' קלו, ועי' גם בכ"ש שכ' שיש בזה גם חשש מוקצה, כי יצטרך לטחון את הקפה, ואם יש בו משום בשולי עכו"ם עי' בפ"ת יו"ר קיד ס"ק א (וגם בסי' קיג) ושם בפר"ח ס"ק א, בשו"ת הרדב"ז בסי' אלף סב, ובשאלת יעבץ קמב—קמג, ובשב"י ח"א יב, ובשירי כנה"ג, בנוב"י מהר"ק יו"ד סי' לו במג"א תקטו כב, ובתשו' מהרש"ם ח"ה לו, ובשע"ת שכה אות א, וביד אפרים שם, ובחי"א כס"ג ס"ב, (ובביצה ג' תוס' ד"ה גזרה).

לח) חולין טו אר"י ב"א א"ר השוחט לחולה בשבת אסור לבריא וכו' ועי' פרש"י, רא"ש רי"ף, ורשב"א שם ובר"ן הו"ר בב"י סי' שיה, ובטור שם ובש"ע ס"ב, וביו"ד קיג ובט"ז ובש"ך ובבאה"ט שם ובחי"א סט סז, ובחכ"א סו יב ברין הכלים, והטעם שהנשחט לחולה מותר לבריא — כי א"א לכות בשר בלא שחיטה, משא"כ במבשל שאסור לבריא משום החשש שירבה בשבילו ועי' גם שו"ת חלקת יואב סי' יר, ובענין עכו"ם העושה איסור בשביל ישראל כגון שהדליק האלקטרי בבית ישראל עי' לקמן בכלל לו טו (ועי"ש גם סעיף טז—יח) (ועי' בש"ע סי' רעז ובבאה"ט שם אות א, ובמשנ"ב), וכן בענין קדרה שנצטננה שצוו לעכו"ם לחממה עי' דמ"א רנג ס"ה שאסור לאכול המאכל אפי' בצונן, ואפי' כשלא נתנה ע"ג האש ממש רק על התנור וכדומה שהוא תולדת האש, ג"כ אסור משום קנס — שקנסוהו משום שנעשה המלאכה עפ"י ועי"ש גם במג"א ס"ק לו (אבל בדיעבד יש להתיר אם לא שמו את הקדרה על האש ממש, מג"א ועוד אחרונים) ואם שמוה על האש עי' שעה"צ שם רנג אות צו, ובבה"ל שם ד"ה בלבד ועי' מנ"ש בפתיחה לסי' פ בקש"ע, ועי"ש במשנ"ב ס"ק צו שכ"ז בצוה לעכו"ם לשימה על התנור — אבל כשהא"י שם את הקדרה על התנור (ולא על האש) בשביל ישראל מעצמו, מותר לאכלו בצונן, כיון שאינו נהנה ממלאכת העכו"ם כלל ולא הי' רוצה במלאכתו, אבל כשישראל רואהו צריך למחות בידו, ואם הי' איזה תבשיל או רוטב יחד עם בשר — אז התבשיל והרוטב שאינם ראויים לאכילה בצונן, אסורים, אבל הבשר שראוי לאכלו קר — שרי, עמה"ש פ מב, ואם לא נצטנן הקדרה כ"כ ועדיין

מא. מהם (כלי שהשתמשו בו בימי המשנה לחמום המים, והוא מעין קמקום הנתון על האש) שפינה ממנו מים חמים, אסור לשפוך לתוכו מים צוננים מועטים לחממם מחום הכלי עד חום שהיד סולדת בו, אבל מותר לשפוך לתוכן מים מרובים להפשירם ואין חוששים שהכלי יצורף על ידי זה, שאין זה פסיק רישא, שאפשר שלא יצורף ועוד שהלא אינו מתכוין לצרפו לט.

תקון דוד ושאול

התבשיל דאוי לאכילה, וחמם אותו העכו"ם — מותר לאכלו, וכ' ע"ז במשנ"ב ס"ק צז, ולכן אע"ג שנהנה מן החמום מותר בדיעבד כיון שהי' יכול לאכלו אפי' בלי חמום, ועי' עוד באה"ט שם מש"ה בשם דרשות מהדי"ל ומש"כ הע"ת ע"ז (עי' גם במה שהבאתי בתקון דוד ושאול בסוף סעיף ח בדין העמדת התבשיל לתוך התנור) וסעי' טז ועי' ג"כ שו"ת מלמד להועיל בסי' נח בסוף הל' האבה"ע בהוספות לשו"ת לאו"ה שדן בענין חמום התבשיל המונח מע"ש על התנור — ע"י שעון הנערך מע"ש לפתוח ברוז קנה — שלהבת הגז הדולקת מע"ש בשלהבת קטנה, והשעון יפתח את הקנה בריוח ויתחמם התבשיל, ובתנור הזה השלהבת היא מסוגרת — שאי"ב משום שמא יחתה, ובין השלהבת והקדרה יש הפסק טס ברזל והמאכל מבושל כ"צ ומחוסר רק חמום, (והביא בזה דברי המהר"ם שיק בהתירו הידוע בעריכת שעון מעורר מע"ש כדי להדליק נר בשבת, וגם דברי השו"מ, — ועי' בזה גם בתשו' מהרש"ג יו"ד ז, זקן אהרן טז, ובתשו' אמרי יושר קכה, ויש שמפקפקים גם על התירו של המהר"ם שיק, עי' בגורן לדוד טו, שו"ת בן יהודה קנא, ובשו"ת ריב"א — עי"ש), ובשו"ת חלקת יעקב נו ראיתי שכ' שאף שכבר נתפשט המנהג להתיר לענין מאור אבל לבשול ח"ו להתיר, והמקילים לא חדרו לעומק הענין, (ועי' בשו"ת ירושת הפלטה טז (הו"ד גם במנח"י) ועי' גם בתשו' אבן יקרה מהד"ג בסוף סי' פה, ובתשו' ציץ אלעזר ח"ב ו, ולקמן בכלל לו שנדבר עוד בזה, אי"ה. (ועי' במזגה"ז שה"ד הגרע"א שכ' בחידושיו על הש"ע על דברי המג"א שיח ס"ק יא נסתפקתי אם מותר לישראל לשים תבשיל חם בעודו רותח על התנור קודם שהוסק, ואחר שיצטנן יסיק העכו"ם את התנור שי"ל שזה מותר שבשעה שהניחו על התנור הי' מותר אפי' בשכבר הוסק, ומה שירתח לאחר שיצטנן בזה לא קעביד מידי, וסיים בצ"ע לדינא, ועי' בזה גם בשו"ת מלמד להועיל או"ה סי' מד בסופו).

(לט) משנה בשבת מא. ובג' שם. וברמב"ם כב ו ובמגיד משנה ובכסף משנה שם, וכן בפ' יב א במ"מ ובלח"מ, ועיין עוד ברמב"ן במלחמות ובר"ן שם, ובטור שיח ובב"י ובש"ע סי"ב שכ' שם שרק כשהחמין בכ"ר או שמערה מכ"ר אסור לשפוך לתוכם צוננים מועטים, אבל אם הם בכ"ש מותר, — שכ"ש אינו מבשל ועי' ג"כ בש"ע הדב שיח כא.

קיצור הלכות שבת

קנט

מב. אסור להוסיף ולשפוך מים צוננים לתוך מים חמים בשבת, אפילו כשהמים הצוננים נתבשלו כבר מערב שבת, ולכן צריך לזוהר כשכבא לערב תה (צונן) או חלב צונן במים חמים בשבת, לשפוך את החמין תחלה לתוך הכוס כדי שיהיו החמין בכלי שני, ואחר כך ישפוך בו את הצונן מ.

תקון דוד ושאול

ועי' ס"ק יז ויח בט"ז, ובמג"א ס"ק לה, ועי' בבה"ל ד"ה והוא — (שעל סי"ב) שהביא דעת ט"ז הנ"ל להתיר בעירווי מכ"ר, משום שהמים מתערבים זב"ז ולא חשוב כעירווי רק ככ"ש, ומשום הכי מתיר אף בצונן מועטין, אך כ' שדעת המג"א הנ"ל ודעת הפמ"ג היא שאף בחמין לתוך צונן בעי (ג"כ) שיהיו הצוננים מרובים, ולדינא אין להקל עי"ש. ועי"ש שמלמד זכות על הנוהגים לעשות משקה קפה ומבשלים אותה מע"ש עם מעט מים באופן שהיא חזקה מאד ובשבת מעדים עליהם עור מים חמים הרבה שנתבשלו בהיתר, שיש בדינו של הרמ"א (בסע' טו שיש מקילין כשאינו נותנו ע"ג האש וכו') סעד להתיר, (וכן הדין במשקה תה שעושים בזה האופן), אבל כל בע"נ יחוש שלא לערות מכ"ר כל זמן שהיד סולדת בו, וכ' עוד בבה"ל הנ"ל (ד"ה והוא) במשקה פאנש שהבית מאיר מסיק לדינא שאין להקל ולערות על הפאנש מים חמים בשבת ושלכתחלה צריך לחוש לדעת התוספת, עי"ש, ובהיתר נתינת דבר קר לכלי שני שיש בו חמין עי' בשו"ת מלמד להועיל שכ' להתיר כבסי' שיח יג וש"ע הרב שם סכ"ג, ומה שכ' בחי"א כב ח מידי בכ"ר עי"ש, ועי' עוד בא"ר רנח ס"ק ד.

(מ) אר"ח שיח יא—יב ועי' בט"ז ובמג"א שם ס"ק לה, ובתו"ש ומא"מ שכ' שדוקא מים מועטים אסור משום שאפשר שיתבשלו שם, אבל מים מרובים כ"כ שהחמין נעשו פושרין עי"ז מותר, וכ' במג"א הנ"ל, ואע"ג שאסור לערות על תבלין כמ"ש בס"י (משום שעירווי ככ"ר) הכא שאני שמתערבים החמים עם הצוננים ומבטלים חמימותם — כיון שהצוננים מרובים, וכ' עוד שם בזה לאסור לשים בשר רותח לתוך רוטב צונן — שכיון שאינו מתערב מתבשל כ"ק, כבסי' צא ד שבשר רותח שנפל לתוך חלב צונן וכו' שאוסר אותו עד כדי קליפה, ועי' בסעי' שלפנ"ז בתקון דוד ושאול שהבאתי דברי המג"א שמותר לשפוך מכ"ר לתוך מים צוננים ומותר כשהצוננים מרובים מהחמין וכשאינו על האש, שם בהגה, וכ' במע"א באופה וכן בחי"א כ ג שאפשר שמותר רק כששופכם בשפיכה אחת גדולה (דהיינו בבת אחת), אבל קמעא קמעא אסור שהרי מתבשלין תיכף, ומה נרויח כשיצטננו המים אח"כ, והו"ד במשנ"ב ס"ק פב, ובשעה"צ כ' שיש לעיין בזה שהרי בדבר חריף ג"כ אינו מתבשל ברגע הראשון, ושיעורו כדי שיתנו על האור ויתחיל להרתית, ס"ק קית, ובדבר שפיכת תה או חלב צונן במים חמים עי' שם באר"ח ד שבלח בלח יש בשול אחר בשול, ועי' בכ"ש בכללי הטמנה ובש"ע הרב שיח ט ובכ"ב, וא"א שיח סט"ו.

מג. אמבטי (י) (גיגית גדולה לרחיצת הגוף) שהוא מלא מים חמים, אף על פי שהוא כלי שני, אין מערה בם מים צוננים, שכיון שהמים שבו הם לרחיצה, מן הסתם הם חמים מאד, והצונן ששופך לתוכם יתבשלו, (וזה שאסרו הוא דוקא במים מועטים, שאפשר שיתבשלו במים החמים, אבל כששופך בהם כל כך הרבה צוננים, שגם החמים יופשרו על ידי זה, מותר) מא.

מד. להסתפק ממים חמים מדוד (הנקרא, טנק) שמרתיחים בו מים לצרכי הבית, שרגילים להרתיחם על ידי הסקה מרכזית וכדומה, והדוד הזה מופעל באופן אוטומטי הן בנוגע להסקה והן בנוגע למלוי המים, דהיינו כשמסתפקים ממימיו על ידי פתיחת הברז של מים חמים, תיכף יזרמו לתוכו מים קרים אחרים, וגם הוא מתוקן במסדר טמפרטורה שגורם להפעלת זרם האלקטרי (או הגז) ולהפסקתו, לפי מעלת חום המים, אסור להסתפק ממים אלו משום איסור הכערה ומשום איסור בשול. ויש שמדקדקים ומכריגים בורג לתוך הברז שבכיוור שבמטבח (ושבחדר הרחצה) מערב שבת, שאם אחד מבני הבית ישכח וירצה להסתפק ממים החמים הבורג יעכב את המים, ולא יוכל להסתפק מהם, והפותח ברו מים החמים ויניחו פתוח מבעוד יום, והמים ירדו כמשך כל יום השבת אפשר שיש היתר בהסתפקות מימיו, וצ"ע עוד, ואפשר שיש בו חשש שישכח ויפתח יותר את ברו החמים) מב.

תקון דוד ושאל

(מא) ע"י שבת מב. נותן אדם חמים וכו' בפרש"י ותוס' שם ובר"ן, וע"י פסחים מ: (והובא במג"א ס"ק לה ובמחה"ש ע"י"ש) וע"י בש"ע או"ח שיח יא (ומירי שהמים האלו הוחמו כדי לקחת מהן מעט לרחיצת פניו ידיו ורגליו, אבל לא לרחיצת גופו — שהרי אסור לרחוץ כל גופו בשבת, אפילו במים שהוחמו מע"ש כדלקמן סעיף מח, ובאו"ח שכו א) וע"ל ס"ל בתקון דוד ושאל, ע"י בנז"י ובמשנ"ב ס"ק עז שכ' בשם תו"ש ומא"מ שאם שופך בו הרבה צוננים שהחמים נעשו פושרים ע"ז מותר אבל כשהאמבטי היתה כלי ראשון יש לחוש לדעת הר"ן והרי"ו שכ' שבאמבטי אסור לתת אפי' צונן מרובים, וכ' עוד שם בש"ע אבל נותן הוא מים חמים מהאמבטי הזה לאמבטי אחרת של צונן (ואפי' מכ"ר מותר לערות לתוך מים צוננים, כשהצוננים מרובים על החמים, טור) ואע"ג שאסור לערות על תבלין וכו' הכי שאני שמים במים מתערבים, ומתבטל חמימת החמים כיון שהצוננים מרובים, (ע"ל ס"ק לו—לו), וע"י תוס' שבת מב. ד"ה נותן, מג"א שיח ס"ק לה, ובמשנ"ב ובבה"ל שם.

(מב) ע"י בס' מול"ש שהביא בשם החזו"א (שעורר לזוהר ולא להשתמש במים שהוחמו ע"י הסקה מרכזית המוסקת ע"י יהודי בשבת ושאסור בהחלט

קיצור הלכות שבת

קסא

מה. ואפילו כשזרם האלקטרי (וכדומה) נתק ונפסק מערב שבת, והדוד (הטנק) מופעל באופן אוטומטי רק בנוגע למלוי המים (דהיינו כשמוציאים מים רותחים מן הכרוז, יזרמו תיכף (לתוך הדוד) מים קרים, תמורת החמים היוצאים), אז אסור להסתפק ממים החמים האלה בשבת, משום איסור בשול (שהלא המים הקרים הנכנסים מתבשלים מחום המים הרותחים) (ועיין בתקון דוד ושאל שיש מי שכתב להתיר בזה בשעת הדחק על ידי אמירה לעכו"ם בהסתפקות ממים החמים האלה לתינוק שדינו כדין חולה שאין בו סכנה או לצורך מצוה, כשזרם האלקטרי כבר נפסק מהדוד מערב שבת, ויש מי שכותב שהדבר צריך עיון ודעתו לאסור, ונכון להחמיר בדברים שאינם נחוצים) מג.

תקון דוד ושאל

להשתמש בם, וכתב) בנוגע להספקת מים חמים מהסקה המרכזית שיש להבדיל בשני מינים (א) זו אשר זורמים לתוך הדוד (הטנק) מים קרים תמורת החמים שמוציאים — במים הללו אסור להשתמש ב) ואותם שאין זורמים לתוכם מים חדשים (ובארצות הברית אין טנקים כאלה שכיחים) — מותר להשתמש במימיהם, אם ההסקה והבשול היו מע"ש, ועי' ג"כ בעדות לישראל שכ' שיש להחמיר מלפתוח הברז של חמין במדינה זו, שעיי"ז המים קרים שמבחוץ זורמים לתוך היורה, וגם בציץ אלעזר ח"ב יח העלה לאיסור, וגם בהקדמת מי באר איתא לאסור לפתוח הברזא משום בשול מים הנכנסים, ועי' ג"כ במ"ש בשו"ת חלקת יעקב סי' עז—עח ובמפתחות, ובמה שכ' על דבריו הגה"ג וכו' רבי יונתן שטייף, ועי' עוד מה שכתבתי בתקון דוד ושאל שבסעי' לט, ובענין הברגת הברז בבורג העירני ידידי הרב המופלג וכו' רמ"ל מירושלים יע"א, ובענין פתיחת הברז מע"ש ולהניחו פתוח במשך כל יום השבת, אכתוב עוד אי"ה בכלל לו. (ועי' מה שכ' בסעי' שאח"ז בשם הקובץ המאור מספר פט וצ').

מג) והנה בזה אף שאין בו משום איסור הבערה, אבל איסור בשול יש בו כמבואר בפנים, ועיין בהקובץ הכוכב תשיב תשרי סי' א' שמביא בשם גדול א' להתיר ע"י אמירה לעכו"ם והעורך העיר ע"ד שבאותם שמופעלים בהסקתם באופן אוטומטי — נוסף בהם עוד איסור, איסור הבערה. ועי' ג"כ בשו"ת חלקת יעקב סי' עז, וכן במ"ש בסי' עח ובמפתחות, עי"ש שהוא ג"כ צדד להתיר ע"י עכו"ם (לפי המג"א סוסי רנג שפס"ר ע"י עכו"ם מותר) לצורך תינוק שדינו כדין חולה שאיב"ס (כרמ"א שכח יז) או לצורך מצוה, ועי"ש שכל זה הוא רק כשהדוד נתק ונפסק מזרם האלקטרי מע"ש, וכ' שאפשר שאחר שהעכו"ם נטל ממים החמים, ומתחת — על רצפת הדוד, כבר מונחים על כל שטחו מים צוננים, שאפשר לצדד אפי' ע"י ישראל, ושוב חשש בזה שיתערבו המים עי"ש ובמפתחות שהאריך, ובתשובה סי'

מזו. ויש עוד דוד המתרוקן כשמוציאים ממנו המים הרותחים, וגם המים הקרים אינם זורמים לתוכו תמורת החמים היוצאים באופן אוטומטי, שאז אין בו לא איסור בשול ולא איסור הבערה, מדוד כזה מותר להסתפק בשבת, אך שדוד כזה לא שכיח ומצוי במדינתנו מזו.

מזו. וכן צריך לזהר שלא לפתוח ברזי צנורי החום (רדיטור) המופעלים באופן אוטומטי, משום איסור הבערה, וכשהצנור מוסק על ידי מים חמים, פשוט שיש בו גם איסור משום בשול, וגם כשמוסק

תקון דוד ושאל

עח בתחלת התשובה הביא דברי הרה"ג ר' יונתן שטיף שצדד לאסור ע"י נכרי משום שהנכרי מתכוין גם למעשה האיסור, ואין זה דומה להסקה שכוונת העכו"ם בהסקה היא רק כהגנה נגד הקור, וגם הט"ז בסימן רנג ס"ק יח פקפק על ההיתר שבהסקה, אלא שכבר נהגו להתיר מטעם שהכל חולים הם אצל הצנה, מה שאין כן כאן אין בו צורך כל כך, ובפרט שהמים — הנכנסים בהטנק ע"י פתיחת הברז — ומתבשלים שם בודאי נעשו לצורך ישראל, ומש"ה כתב שצ"ע בדבר, ועי' ג"כ בהקובץ המאור מספר פט שמביא בשם הרב אורי לאנגער האדמו"ר מקניהיטש שצדד להתיר להשתמש בהם בשבת באופן שברור לו שרובן ככולן נתחממו מע"ש, ועי"ש במספר צ בדברי הרב יצחק מאיר הכהן ראפפאפורט שדוחה דבריו וכ' שלא להקל (לא מטעם דקימעא קימעא דמים צוננים בטלים, ולא מטעם דנתכוין להשתמש בהם לצרכו לדבר היתר, ולא מטעם שאינו מתכוין על כניסת מים הקדים לתוך הדוד, ולא מטעם דלא צדיכא לי' — הבשול, ולא מטעם שהוא פ"ר דלא ניהא לי' שהוא רק איסור מדרבנן, ולא מטעם שהוא רק גורם) ועי"ש שדחה כל א' מהטעמים האלה, וכ' שהשומר נפשו יזהר מלהשתמש בחמים האלו בשבת, וכ"כ שם בקונטרס ו בשתי הערות — עי"ש שדוחים שם דברי האדמו"ר ועיין בחלקת יעקב הנ"ל שהביא שם ציור תמונות הארבעה מיני טנקים שמשתמשים בהם עם הסבר אופן פעולתם, ועי' בחבלים בנעימים שצדד להתיר בזה לפי מה שציירו אופן פעולת הדוד, אך לפי הנ"ל שיש ד מיני דודים שאופן פעולתם שונה זמ"ז קשה לדעת מה ציירו לו ולמה כיון, ועי' עוד בזה במשפט עזיאל ח"ב סי' מה, ובשמב"ה מג, ובהערותיו בזה, (ועי' בשו"ת מנחת יצחק סי' עח שכ' שעד בן ט, דין תינוק כחולה שאין בו סכנה, שמותר לעשות לו תבשיל ע"י עכו"ם המבואר דינו באו"ח שכת ס"ז בהגה).

מד) עי' לעיל סעי' לח בתקוד דוד ושאל שהבאתי דברי החזון איש בזה שאותם הטנקים שאין זורמים לתוכם מים חדשים ואינם מופעלים כלל באופן אוטומטי — שמותר להשתמש בהם, אם ההסקה והבשול היו מע"ש והוא פשוט, (ועי' גם בשו"ת מלמד להועיל או"ח מד).

על ידי קיטור, יש חשש בשול כי לפעמים הקטור מתהפך למים, ואותם המים מתבשלים שם, ובסגירתם, יש מי שכותב שאין איסור ויש מי שכותב שבהכרת הבורג יש חשש מוקצה, כמבואר בתקון דוד ושאל מה.

מה. כל דבר שישראל אסור לעשותו בשבת, אסור לעשותו גם על ידי עכו"ם, ומכל מקום בימות החורף, כיון שמותר להסיק

תקון דוד ושאל

מה) הנה גם בזה יש איסור הבערה אם מוסק בכח האלקטרי בגז או בנפט באופן אוטומטי (שבכל פעם שמוציאים מים חמים והמים הקרים נכנסים, הלהבת — המחממת את המים — מתגדלת, ועיין מה שהבאתי בזה לעיל מהקובץ הכוכב, וגם איסור בשול יש בזה שמתבשלים המים שבצנורות, ועי' בלב יהודה סי' יח שכ' לאסור בזה אפי' כשאין ההסקה ע"י מים חמים, כי טבע הקיטור להתהפך למים, ונשארים בצנורות, וכשפותח הצנור בשבת יתבשלו המים בצוננים שבצנור ע"י החום הזורם לתוכו — והוא פוגע באיסור בשול (ואף שיש נדון כזה במג"א שכו"ס ס"ק יב בשם האגודה ועי"ש שהמחה"ש שמבארו שיש שני חדרים זה על גב זה, ויש נקבים בתקרת החדר התחתון, שכשיסיקו את החדר התחתון החום יעלה דרך הנקבים לחדר העליון, וזה יש לאסור וכו' אם כן אסור לפתוח הנקבים שבחדר הנ"ל דהוי לי' כאלו מסיקו בשבת, עי"ש, אך באמת אין זה דומה לצנור שלנו לפי המשנ"ב שם בס"ק לא, וכפי באורו בשעה"צ ס"ק יט ששם במרחץ גם המים וגם המרחץ כולו הוחמו באש הניסק, משא"כ כאן רק החום נכנס לחדר השני, והדבר דומה רק לפותח חדר חם לחדר קר, עי"ש, ועל החשש של הלב יהודה שהקיטור מתהפך למים ומתבשל עי' בשו"ת חלקת יעקב שמפלפל בדבר וצדד להתיר (ונימוקו שלא ניחא לי' בבשול המים הללו וא"כ הו"ל מלאכה שאיצ"ל, שאיסורו לדין הוא רק מדרבנן, ומלבד זה הוא לא מתכוין לבשול — ואיסור דרבנן שלא במתכוין רק ע"י פ"ר — שניהם יחדיו — עכ"פ לא עדיף מאיסור אמירה לעכו"ם — לא ע"י פ"ר, רק במתכוין ממש, וכיון שאנו מתירים אמירה לעכו"ם במתכוין, ה"ה שאנחנו היו צריכים להתיר בני"ד שי"ל שהוי רק גורם ורק כוחו כמו בסי' שנה סוף סעי' א), ומסיים אבל בהיות שאינו בקי בטוב הטכניקה בהסקה זו הוא ירא לומר היתר, (וכ' שלפתוח ע"י עכו"ם ודאי עדיף) וכל הדו"ד שלו נאמר רק כשההסקה נעשית ע"י קיטור שלא ניחא לי' בבשול הקטור שנתהפך למים, אבל כשהצנור מלא מים צוננים (ודרכי ההסקה היא שהמים מתחממים ועל ידם מתחמם הבית) שאז בודאי ניחא לי' ורצונו הוא שיתחממו המים, שאז אסור לפתחו, ועי' גם במי יהודה שכ' כזה בסי' לו ומסיים ג"כ שאינו כותב דבריו למעשה משום שאינו בקי בחלק המעשי שבתנור זה, והוסיף לומר שאפשר שהברג הוא מוקצה (ועי' בזה לקמן בכלל לו ס"ק כט, ובסי' רע"ז מה שכ' בכוה במ"ז סק"ח

את התנור, כדי לחמם את הבית, על ידי אינו יהודי, נוהגים שהאינו יהודי מעמיד את התבשילים שנצטננו על התנור (לפני ההסקה), ואחר כך מסיקו, וטעמם להתיר הוא משום שכיון שאין הכונה בהסקה הזאת לשם חמום התבשילים, אלא לחמם את הבית, ופשיטא שאם אין כונתו בהסקה בשביל חמום הבית רק בשביל חמום התבשילים שודאי אסור בכל ענין (וגם פשוט שלא התירו רק כשהנכרי מעמיד את התבשילים על התנור קודם ההסקה, ולא אחר כך), ויש אוסרים להסיק את התנור אפילו כשכונתו היא בשביל חמום הבית, ואף על פי שהמנהג כהמתירים, מכל מקום כל בעל נפש יחמיר על עצמו במקום שאין שם צורך כל כך, ומכל שכן בתנורי ברזל העשויים לבשל עליהם תמיד (אף על פי שמסיקים בהם בשבת לצורך חמום הבית) שבודאי צריך להחמיר, ואף שהעכו"ם מעמיד את התבשילים על התנור עוד לפני ההסקה, מכל מקום הירא את דבר ה' ימנע מזה מו.

תקון דוד ושאול

ובא"א ס"ק ג והו"ד בשו"ת מנחת יצחק סי' נח), ועי' בנדון דידן גם בעדות לישראל שכ' שאם לפעמים נשאר בתוך הצנור מים — שיש להחמיר, ובסגירתו כ' שם להתיר, (ועי' במה שכ' לפנ"ז בשם מי יהודה באיסור מוקצה שכברג) ועי' תל"ד שכו ס"ק כב, וגם בשמב"ה דף קכ.

(מו) או"ח סי' רנג ס"ה בהגה, ועי"ש במג"א ס"ק מא שכ' שם ע"י ישראל אסור וכו' משא"כ באמירה לעכו"ם דשרי, דהא עיקר כונתו לחמם הבית וכו' ועי"ש במחצית השקל (כמ"ש בסי' רעו) ר"ל דהכל חולים הם אצל הצנה וכו' ועי' בט"ז שם רנג יח ובמ"ש בהגהות רב"פ על דבריו (עי"ש שהסביר שהישראל לא עשה העכו"ם לשליח ולא צוה לו רק להסיק החדר שזה מותר, משום שהכל חולים הם אצל הצנה, ואפי' אם הגוי יחשוב גם על חמום התבשילין אין אנו מענינים בזה — שהרי הישראל לא אמר להעכו"ם לחשוב כך, ואין הוא שליחו במחשבה זו, ומה שצוה לו זה מותר כמו שאמרנו, עי"ש), אעפי"כ עי' בקש"ע בפאת השלחן מה שהביא בשם הרה"ג מהר"ם א"ש, ובשם הטטעו"ד בסי' קעה, ועי' גם בש"ע הרש"ז רנג כה, ועי' במג"א הנ"ל בס"ק מא שכ' להתיר בנתינת מים לתוך הקדרה הקבוע בתנור שכונתו היא רק שלא תבקע הקדרה, והו"ד בבאה"ט, שם, ובש"ע הרב הנ"ל סכ"ט, ובמשנ"ב שם ס"ק צא, ובא"א שם ס"ק מא, ובחי"א כ יח ובשד"ח בבית צה ובכ"ש בדין מלאכת שבת ווי"א, (ועי' גם חי"א כ טו—טז), ועי' גם בס' ע"ה מש"כ בדין תנורי אנגליים (ענגלישע קיכען) בסי' רנג הנ"ל, ועי' בשע"ת בסוף סי' רנג שכ' בשם שו"ת בית אפרים סי' כא בקפה מבושלת שהעמידה משרתת ישראלית על תנור בית החורף קודם שהוסק שכ' ליהרר בו להבא אבל

קיצור הלכות שבת

קסה

מט. כאן באמריקה שיש לנו תנורי גז שמכשלים עליהם כל ימות השבוע, מחממים את התבשילין לצורך סעודת יום השבת, באופן שמערב שבת מבעוד יום שמים פח (היינו לוח מתכת או אזבסט) על התנור, כדי להפסיק בין השלהבת ובין הקדרה, ומכסים בו את כל צד התנור שמשתמשים בו בימות החול לצורך בשול, ומניחים את המאכלים על התנור (והבורג הוא מכוון בדיוק למדת החום הדרושה למשך יום השבת) עד זמן סעודת יום השבת, ויכולים גם כן להרחיק ולהזיז את הקדרה מעל השלהבת, רק שהתבשיל ישאר חם קצת, ולעת הצורך יכול להעמידו על הפח במקום השלהבת, אבל אם הסיר את הקדרה מעל התנור והעמידוה על הקרקע (וכדומה), שוב אסור להחזירה להתנור בשבת (ויש נזהרים לכסות בלוח הנזכר גם את ברזי התנור, ויש שמדקדקים ושמים על הברזים הנ"ל כסוי הנתן להסגר, וסוגרים את הכסוי בערב שבת לפני חשיכה כדי שלא יוכלו בשום אופן לבא לידי הגברת החום בשבת או להחלשתה, ועיין בתקון דוד ושאל בזה) מז.

תקון דוד ושאל

אז התיר לשתותו (ועי"ש מה שכ' בא' נותן את האור כשהוא עכו"ם, והוא ג"כ מעמיד התבשילין על התנור וכו' עי"ש) ועי' בעיקרי הד"ט או"ח סי' יג אות יד, ובחי"א סג ב, ובתשו' שבות יעקב או"ח יב ובד"ח בבשולי עכו"ם ז, ועי' ג"כ לעיל בתקוד דוד ושאל שעל סעי' מ, וגם בכלל זה בסעי' מט בענין מנהגנו כאן בחימום התבשילין על תנורי גז.

(מז) עי' בזה בהקדמת מי באר, ועי' גם בזה בשו"ת אגרות משה בסי' צב מה שכ' בענין כסוי הברזים בפח הנ"ל, ויש שמשתמשים לצורך החמום שבשבת בפתילי, דהיינו שמים פח שיש לו שליים גג ודפנות על הפתילי ושופכים לתוכה הרבה נפט, ומתאימים את השלהבת כפי הצורך, ושמים בה את החמין הכל מוכן מבעוד יום, וכך מניחים בה את התבשיל עד סעודת יום השבת, ואין שמים בה רק מאכלי בשר (או רק מאכלי חלב), וגם נזהרים בה בכל תנאי חימום התבשיל שהזכרנו בסימן זה, וצריך לזיזהר מאד שלא להגדיל או להקטין את השלהבת — כמו שצריך לזיזהר בתנור גז או אלקטרי, ועיין חזון איש שבת סימן א אות א, ועיין לעיל סעיף מ' מה שהבאתי בענין חימום התבשילים על ידי שעון (וגם הבאתי שם פוסקים שלא הסכימו להתירו של המהר"ם שיק והשו"מ גם בהדלקת נר על ידי שעון מעורר) ועיין גם כן שו"ת חלקת יעקב בסי' נו מה שכ' בזמן שהסקת הגז היתה מצומצמת מאד, וההסקה בזרם האלקטרי והנחת השלהבת בעורה, בכל יום שבת עלה ביוקר, והיו שחשבו לתקן דליקת אש רק לשעה מיוחדת ע"י שעון, והשיב לאסור אפי' ע"י העמדת התבשילין מע"ש — מטעם שרק ע"י עכו"ם התיר הרמ"א להעמיד

(לסדר תרומה)

נ. אסור להדיח כלים או קערות אחר סעודת יום השבת (דהיינו אחר שלא ישתמשו בכלים אלו עוד בשבת זו) (ועיין בזה גם לקמן בכלל לח סעיף יד) מח.

נא. כשמדיחים כלים במים רותחים המכואר דינם בכלל ה סעיף כט, לא יערה את המים על הכלים (שמלוכלכים בשומן) אלא יערה תחלה את הרותחים לתוך כלי שני ויניח את הכלים,

תקון דוד ושאול

הקדרה קודם ההסקה כמ"ש בסי' שיח במג"א ס"ק מב בא' נותן האור וא' נותן הקדרה וכו' עי"ש, וכ' שאיסור יש בהא' עי"ש, וכ' בחלקת יעקב הנ"ל שחושש בישראל המעמיד הקדרה שיש בו איסור מה"ת, כיון שהשעון להדלקת האש נערך כבר מע"ש, והדבר דומה לאין פורסין מצידות דתוס' שבת יז: וכ' שגם מע"ש אין להתירו משום גזרה שיעשוהו בשבת, וציין לתוס' בסוף כירה (ההובא גם במהר"ם שיק בח או"ח קנז) עי"ש, ובפרט בני"ד שיש ג מלאכות הבערה, כבוי, ובשול וציין להברטנורא הידוע עירובין פ"ג שבכמה איסורי ד"ס מחמירים כמו בדאורייתא, וכ' שאף שנתפשט ההיתר לענין מאור, אבל לבשול ח"ו להתיר, ואף ששמע כמה שמתירים לעצמם, לא חדרו לעומק הענין, וציין למלמד להועיל הנ"ל, ולבית אפרים כא שהו"ל, ועי' גם לעיל בסוף סעי' ה בתקון דוד ושאול. (וראיתי עוד מכשיר ומותקן מארץ ישראל שעשוי ממתכת או מפח והוא כדף ישר שמחובר להאלקטרי ע"י חוט אלקטרי ויש בו תקע שע"י הוא מתחבר לזרם האלקטרי והתבשיל והחמין שעל המותקן הזה הוא מחזיק חומו משך כל יום השבת). ובחי"א כ יח ובא"א רנג ס"ק מא ובשד"ח בבית צה, ובכ"ש בדין מלאכת שבת ו ויא' ובשע"ת שכ' שם בסעי' ה שקפה מבושלת צוננת שהעמידה משרתת ישראלית על תנור בית חורף קודם שהוסק שכ' ליזהר בו להבא אבל אז התיר לשתותו בתשו' בית אפרים כא, ועי' בעיקרי הד"ט או"ח סי' יג אות יד, ובחי"א סג ב, ובתשו' שבות יעקב או"ח יב ובד"ח בבשולי עכו"ם ז. ועי' ג"כ לעיל בכלל זה בסעיף מט בענין מנהגינו כאן לחמם על תנור גז.

מח) שבת קיה. ת"ר קערות וכו' או"ח שכג ו ומג"א ס"ק ט שם, מי באר בהקדמה, ומשנ"ב ס"ק כת, וכ' בפמ"ג שאם צריך לכלים גם לאחר סעודה שלישית גם כן מותר להדיחם לצורך תשמישו, רק שהש"ע מיירי בסתמא, שמן הסתם לאחר סעודה השלישית אין משתמשים בכלים עוד לאותו שבת, ובענין הדחת כוסות בשבת זו, כדי להשתמש בהם בשבת הבאה עי' בשו"ת שלמת היים עד — עה, ובענין הצעת המטה משבת זו לשבת אחרת עי' במנ"ש פ ס"ק רנג (וכ' שם שלתל"ד שאוסר לקפל הטלית משבת זו לשבת אחרת אסרו ג"כ בהצעת המטה הנ"ל), ועי"ש עוד במג"א בס"ק ה ובא"א ובמחה"ש שם בההבדל שיש בין כלי שתי' לכלי אכילה,

העומדים לנקוי, לתוכם (ויזהר שלא לנגב את הכלים במפה) (מחשש שיסחטה), רק בסמרטוט המיוחד לכך. ושאינו מקפיד עליו לסחטו גם בחול. וגם יזהר מלהדיח ולשטוף כלי זכוכית בשבולת שועל (וכדומה) מט.

תקון דוד ושאל

שבכלי שתי' הקילו יותר, ועי' ג"כ בס"ק ט בא"א. ולקמן כלל לח סעיף ג ובסעיף יד ויז' ובתקון דוד ושאל. שם.

(מט) מג"א רנג ס"ק מא ועי' מזה"ש וכו' שם שדוקא כשמלוכלכים בשומן ואיסורו משום נולד ועי"ש בחידושי רע"א שמקשה מדוע אין בו איסור בשול' והניחו בצ"ע ובתל"ד כ' שאף כשהכלי נקי ומצהירו יש בו משום תקון כלי ועי' בא"א ס"ק יא ובמ"ז שכג ז שכ' שסכין טרפה שרוצה לחתוך בה לחם שצריך הרחה ושפשוף, אם מדיחו ושפשוף בשבת — הוי כמתקן. ועי' עוד בא"א יד שמסתפק בדבר איסור שצריך קליפה, אם מותר לקלפו בשבת, וכ' לחלק בין כשאיסורו בא ע"י עירווי ובין כשאיסורו בא ע"י תתאי גבר — והניחו בצ"ע די"ל לקולא בזה ועי' בתל"ד שמתיר בשניהם וכ' שכל שכן שכך הוא לפי דעת החו"ד שהדחה אינו אלא חומרא, וגם בס' החיים מחלק בין היכא שהקליפה היא מן התורה, ובין היכא שהיא רק חומרא, וכ' עוד בסי' תק שאפי' במקום שצריך קליפה מה"ד, אפי"ה מותר לקלפו בשבת כיון שהוכר האיסור מעיקרא לא הוי רק כמפרידים זמ"מ הו"ד בנו"י ובמנ"ש פ ס"ק ק, ועי' בלבו"מ ח"ב קה בענין אם נפל חלב לתוך קדרה חמה בשבת והי' ס' רק כשיכולים להכיר את האיסור אז צריך להסירו, וכ' בהגה יו"ד צח ד שצריך לתת לתוכו מים צוננים שיצוף האיסור, וכ' שהיות שדינו של הרמ"א אינו אלא משום חומרא, ובמקום הפסד וקלקול המאכל יש שמתירים, א"כ בשבת שאסור להפריד את האיסור משום בורר — א"כ בכה"ג מותר גם בלי תקון, (ועי' שו"ת מחנה חיים (הו"ד בנו"י עח ס"ק לח) להתיר לשפוך — לתוך המאכל — המים צוננים) ועי' עוד במג"א שכג יד שכ' שביבש ביבש שדינו ביו"ד קט א — שאם נתערב חד בתרי שמותר, אך מ"מ הדין שאין לאדם א' לאכול שלשתן אפי' בזא"ז, וכ' הרמ"א ע"ז שיש מחמירים להשליך א' מהם או לתת חתיכה אחת לגוי, ואינו אלא חומרא בעלמא, ע"כ הרמ"א, וא"כ כ' המג"א כיון שאינו אלא חומרא בעלמא, מותר להשליך ממנו אחד בשבת, ולא חשוב כמתקן), ומה שכ' בפנים שלא לנגב במפה משום חשש סחיטה עי' שב יב, ועי' עוד שיט י שהחשש שיסחטו לא שייך רק במים אבל לא בשאר משקים — שהרי בין כך ובין כך לא יועיל לו הסחיטה, והמפה לא תתנקה עי"ז, והמג"א שם מחלק בין יין (שאסור לסחטו במפה) ובין הרוצה לנקות כלי שהי' בו שאר משקים, (עי"ש במג"א שם ס"ק כז לפי התי' הראשון, ועי' במזה"ש שם), ובכוס צר כ' האחרונים שיש להחמיר אפי' בשאר משקים (עי' בבה"ל שב ד"ה משום), ועי' ברדב"ז ריג שהעולם אין נזהרים ומנגבים כוס במפה, ולדינא אין לחוש משום שאין בדופני הכלי

נב. דבר שאי אפשר כלל לאכלו בלי הדחה, אסור להדיחו בשבת
אפילו בצונן, ודג מלוח מותר לשרותו במים צוננים,
לפי שגם קודם השרי' הי' ראוי לאכילה.

נג. דיני כבוש ירקות, כובש כבשים, וכן איסור מליחת צנון ומלפפונים,
וכמו כן איסור עשיית מי מלח עזים (דהיינו שני שלישי
מלח ושליש מים) ואיסור נתינת מים ויין בחומץ, כדי שיתהפכו
כולם לחומץ, עיין בדינם לקמן במלאכת מעבד בכלל כח סעיף
ו-י ויג, ובכלל ב סעיף יד נא.

נד. אסור לאדם להתרחץ אפילו בחמין שהוחמו מערב שבת, ואפילו
להתקלח אסור, ואפילו כשרוחץ כל גופו או רובו אבר

תקון דוד ושאול

כ"כ הרבה מים שיבא לידי סחיטה, רק כשמנגב בה הרבה ואז צריך
ליגער בו אבל בסמרטוט המיוחד שאינו מקפיד עליו לסחטו לכ"ע מותר,
ועי"ש שב ס"ק נט במש"כ שבסמרטוט המיוחד מותר לנגב אף כלים
הרבה שאם ירטב מצד א' ינגב בו מצד אחר, אבל בכוס צר אסור אפי'
בסמרטוט המיוחד. ועי' לקמן כלל יג ס"ג בתקון דוד ושאול, ועי' שכג ט
ומג"א ס"ק טו ובבאה"ט שהביא דברי הרא"ש לאסור שטיפת כלי זכוכית
בשבולת שועל, להצהירו ועי' שם בא"א טו וסי' שב ס"ז, (ועי' גם נו"י סי'
עה סק לה). ובענין הצהרת חלונות ונקוים בשבת עי' מה שכתבתי בתחלת
הסעי' הזה בשם התל"ד, ובחלק לוי סי' קד שכ' לאסור, ועי' בא"א סי'
שכג ס"ק טו שציינתי לדבריו בתחלת הסעיף.

(ג) או"ח שיח ד ושם בט"ז ס"ק ה שכ' להתיר לרחוץ ולהדיח דג
מלוח בצוננים, אפילו כשהוא מלוח הרבה עי"ש (ועי' גם שבת קמה במשנה
כל שבא בחמין וכו'), והו"ד גם באה"ט, וחי"א, וכ"ה במשנ"ב, שע"ש, וכ'
שם במשנ"ב שכך נכון לנהוג למעשה, ועי"ש בבה"ל, ובתו"ש ובמחה"ש
שם, ובנו"י ו ח"ב בס"ק יז, ועי' גם לעיל בסעי' יג בתקון דוד ושאול,
וטבע הדברים האלה הוא שאין יכולים לאכלו כל זמן שלא הודחו במים,
ועי' ג"כ בנו"י עה ס"ק יא שהביא לענין שריית הנ"ל שהביא בזה דברי
הש"ע הרב בסי' שיח שכ' שכל דבר שהוא מליח הרבה שאינו ראוי
לאכילה, מותר לשרותו במים קרים אף שנעשה עי"ז ראוי, שכל דבר
שאינו אוכל מותר לעשותו אוכל בשבת, וכ' ע"ז הנז"י והיינו שמותר
לעשות דבר שאין בו משום מלאכה, ועי"ל בכלל ט.

(נא) שבת קח, וע"ב במשנה אין עושין הילמי בשבת וכו' וכן בגמ'
מה מי מלח עזין אמר אביי תרי תלתא מלחא ותילתא מיא וכו' תני וכו'
אין מולחין צנון וכו' עי"ש, ועי' רמב"ם כב י וכ' שם והכובש אסור
משום מבשל וכו' ועי' טור וש"ע בסי' שכא.

אבר, אסור, אבל מותר לרחוץ בחמין שהוחמו מערב שבת, פניו ידיו ורגליו, או שאר אברים, כל שאינו רוחץ רוב גופו נב.

נה. הטעם שאסרו חכמינו ז"ל להתרחץ במרחץ הוא, משום החשש שהבלנים יחמו את המים בשבת, ואסרו גם כן להכנס למרחץ אפילו כשאינן כונתו להתרחץ רק להזיע, וכל זה שאסרו לא אסרו רק בחמי אש, אבל בחמי טברי' מותר להתרחץ אפי' כל גופו בבת אחת, אך גם בחמי טברי' לא התירו רק כשהם בקרקע, אבל כשהם בכלי דינם כחמי אש, ואסור להתרחץ בהם נג.

נו. אסור לאדם (להתקלח ו) להשתטף כל גופו בצונן ולהתחמם כנגד המדורה מפני שמפשיר את המים שעליו ונמצא שהוא כרוחץ בחמין, אבל מתחמם אדם כנגד המדורה ויוצא (ממקומו) ומשתטף בצונן מפני שאין המים שעליו מתחמם כל כך נה.

נז. חמין שהוחמו בשבת אפילו כשהוחמו בהיתר אסור להתרחץ בהם, אפילו אבר אחד, (ואפילו כשלא הוחמו אלא מעט, שאין היד סולדת בהם, גם כן אסור להתרחץ בהם) לפיכך יש שכותבים שהרוחץ ידיו בצונן לא יחמם את ידיו, קודם שינגבם, כנגד המדורה, מפני שמפשיר את המים שעל ידיו, ונמצא שהוא כרוחץ בחמין שהוחמו בשבת נה.

תקון דוד ושאול

נב) שבת מ. אמר ריב"ל וכו' בתחלה היו רוחצין וכו' ואמרו מזיעים אנחנו, אסרו להן את הזיעה וכו' ועי' רמב"ם כב ב, ובטור וש"ע שכו ובמג"א ס"ק ב ומא"מ אות טז ועי' גם שו"ת האלף לך שלמה סי' ולק' סנ"ה.

נג) שם בגמ' הנ"ל שבת מ. ובש"ע שכו סי"ב, ועי"ש בשע"ת שהביא דברי הח"צ בסי' יא ותשו' נוב"י מ"ת בסי' כד—כה ועוד תשו' בענין לבישת לבנים לנשים בשבת, (שם אות א) ובאות ב הביא שם בשם תשו' מעיל צדקה לאסור הרחיצה במרחץ טעפליץ, וכי' שאסור להתרחץ בהמרחצאות החמים שהם לרפואה, וקרוב הדבר שבאים לידי חלול שבת דאורייתא.

נד) שבת מ: ת"ר וכו' ובלבד שלא ישטוף בצונן ויתחמם כנגד המדורה וכו' ועי' רמב"ם כב ג, ש"ע שכו ד.

נה) טור וכ"ה ברא"ש ובמרדכי והו"ד בש"ע סעי' ה, ועי' בזה במפתחות בערך נגוב ידיים, ובמה שכתבתי לקמן בכלל לו סעיף ל, ועי' גם בשו"ת ישועות מלכו בחאו"ח סי' יט שכ' בקנה שמשתמשים בו להעביר

גח. מותר לאדם למכול מטומאתו בשבת, וכמבילת גר בשבת, כתוב בשלחן ערוך שרק בדיעבד מותר נו.

כלל יב מלאכת גזיזה (הגוזז)

— שכולל כריתת תלישת או עקירת דבר הגדל על גוף החי —
(או"ח שמ) שב, ושכו.

תוכן הכלל

גזיזת שער או צמר בכלי (א) ; גזיזת הנ"ל אי יש בו הבדל בין גזיזה מחיים או לאחר מיתה, וכן בין שהעור עוד מחובר לבשר החי או שכבר הופשט ממנו (א) ; שיעור גזיזה הנ"ל לחיוב (א) ; גזיזת השערות במספריים (או במכונה) (ד) ; גזיזת השערות כשאין לו צורך בהם (תקדו"ש א) ; גריזת בהמה במגרדת (יד) ; הסרת שערות פניו או גופו ביד או במשחת גלוח (ד וה' ותקדו"ש) ; הוצאת כנים מאדרות עור (ב תקדו"ש) ; הטוב להתגלח (בצבא) ע"י הספר שלהם בתערה, או להתגלח בעצמו על ידי סם (תקדו"ש ד) ; הסתרקות בשבת, וכן תקון השערות במברשת (שאינה קשה), המיוחדת רק לשבת (תקדו"ש ד וס"ט) ; הסתרקות הפאה הנכרית של הגשמים במסרק (י) ; הסתכלות בשבת במראה מתכת החריפה כאיזמל (טו) ; חפיפת הידים בעפר לבינה או בעפר פלפלין (ה) ; חתיכת יבלת בכלי, ביד, באמצעים כימיים או על ידי הדבקה מדבקה (ח) ; חתיכת יבלת לחה (ח) ; חיוב עוקר דבר מגדולו — בתלישת צמר או שער מבהמה (תקדו"ש ג) ; טלטול מברשת לסריקת השער (תקדו"ש ט) ; טוית צמר מהחי (יב) ;

ליקוט שערות לבנות מתוך שחורות, או להיפך בשבת (או בחול) (ג) ; ליקוט שער אחד, או תלישתו ביד (תקדו"ש ג) ; נתוק או סריקת שער פרוזה (ב) ; גטילת צפורן בכלי (ו) ; גטילת צפרניו זו בזו, בשינוי — או שערו, שפמו או זקנו (תקדו"ש ו) ; בהנ"ל — אשה שחל ליל טבילתה בשבת ושכחה לקצץ צפרוני מערב שבת (ו) ; בהנ"ל בשכחה לקצץ צפרוני רגלי (ו) ; נקיית שטיחים במכונת מנקה שטיחים — בשבת (יג) ; ציצין שפירשו מעור אצבעו — סביב הצפורן, משפתיו או ממקום אחר שבגופו (ג) ; קליעת השערות בשבת, והתרת הצמות בשבת (יא) ; רוב צפרנו שנפרשה וקרובה להנתק — ומצערתו (ז) ; רחיצת פניו ידיו ורגליו — בדבר המשיר את השער (ה) ; בהנ"ל בהתערב דבר המשיר את השער בדבר שאינו משיר (ה) ; רחיצת שער הראש בהנ"ל (תקדו"ש ה) ; תלישת שער מעורות בהמה (לאחר מיתתה) (תקדו"ש א) ; בהנ"ל כשהיא חי (תקדו"ש א) ; תלישת כנף עור, מריסת ותלישת נוצה אחת מעוף — מחיים או לאחר מיתה (יב).

א. הגוזז צמר או שער מעור בעל חי בכלי, בין שגוזז מחיים ובין שגוזז לאחר מיתה, בין שהעור עוד מחובר להבשר, ובין שכבר הופשט ממנו, כל שגוזז ממנו כשיעור כדי לפוות ממנו חוט

תקון דוד ושאול

על ידו הקיטור להמקוה ודן בזה גם אי מותר להניחו פתוח מע"ש עד מוצ"ש ודן בזה אי יש בו משום שמא יחתה, ומשום איסור רחיצה בחמין עי"ש שכ להחמיר.

(נו) ביצה יז ; חל וכו' מטבילין וכו' ואדם בשבת וכו' ובגמ' שם דף יח. והלאה, וכ' שם שאף שאסרו טבילת כלי בשבת מפני שמתקנו,

ארוך קרוב לארבעה טפחים, חייב, (ויש אומרים שבמחצית השיעור הזה חייב), ומלאכה זו היתה במשכן, שבמשכן גזזו צמרי התחשים לעשות מעורותיהם מכסה למשכן א.

ב. אסור לתלוש שער מעורות בהמה לאחר מיתתה, ויש אומרים שיש בזה מן החיוב, ולכן צריך לזהר שלא לנתק השערות של פרוות (אדרות עור) שנדבקו, (וגם לסרקם כדי להפריד השערות, אסור), אבל בתולש שער מבהמה בעוד שהיא חי, אין איסור גזיזה מן התורה (משום שאין דרך לתלוש שער מבהמה חי' ולגרום לה צער) ב.

תקון דוד ושאל

אדם שאני שיאמרו שרק לצנן את עצמו הוא טובל, ועי' רמב"ם כג ה, ובטור וש"ע שכו ה, ובמג"א ס"ק ח ובבאה"ט ובמשנ"ב ס"ק כד ובבה"ל ד"ה אדם מותר, ובטבילת מצוה של גדה בליל שבת עי' בנוב"י הנ"ל, ובתפא"י פ"ג ה"ג, ובא"א שכו ס"ק ח ושם בסי' שא ס"ק נה, ועי' גם יבמות מו: תקוני גברא בשבת לא מתקנינן, ושם בתוס' ד"ה תיקוני שאינו דומה לטומאה משום דבעי ב ת"ח לעמוד שם וכו' ועי' בטור וש"ע רסח ד' שבטבילת גר התירו רק בדיעבד (ועי' בש"ך ס"ק יג להתיר בזה מסמ"ג בשם בה"ג, אך עי' מה שכ' בזה בשו"ת מחנה חיים ח"ב לו והעלה להלכה כפסק ההלכה של הט"ע, ועי"ש גם בט"ז ס"ק יא), ועי' במחה"ש שעל שכו ס"ק ח ובחי"א כלל ע סעי' ד, ובנו"י סט י, ובש"ע הרב שכו ו—ז ולקמן בכלל כה כח (ובענין קילוח במקלחת בצוננים בשבת — אחר שטבל במקוה בימים שחם ביותר עי' בשו"ת תפארת אדם סי' כח שכ' לאסור בו משום עובדין דחול ומשום מראית עין, וסיים בצ"ע) ובענין טבילת נשים ואנשים בשבת כדי להתטהר מטומאתם עי' בשו"ת מהרשד"ה סי' לה ובהערת הרה"ג מוהר"ר ד"ה יוגריין בדף האחרון שבספר) ובענין סחיטת שער עי' לעיל כלל ה בסעי' כח ובתקון דוד ושאל שם, וגם בכלל יג סעיף כ.

א) תוספתא שבת ט א, ועי' רמב"ם ט ז (ובמ"מ שם) ודעתו שם ששיעור גזוז הוא כדי לטוות ממנו חוט ארוך קרוב לד' טפחים ודעת רש"י שבמחצית השיעור הזה חייב, ועי' או"ח שמ א ובמג"א ס"ק א—ג (ועי' גם ט"ז סוס"י שלו והו"ד לקמן ס"ב) ועי' בביאור א"א דו"ז בביאור הגר"א שמ ס"ק א, ובש"ע הרב שמ א ובפמ"ג א"א ס"ק ג, ועי' שבת קה: ודף קו, ובפי' רש"י ד"ה מחוי פשוט, (ושמענין נמי מזה שחיוב גזוז יש גם לאחר מיתת הבע"ח וכו' וגם נשמע מזה שחייב אפי' באין צריך להשערות וכו' במא"מ בגזיזה אות ב שיש הבדל בזה לממחק, שבממחק אין חיוב בהעברת השער בלבד, כי היו צריכין להחליק את פני העור, ובירושלמי כ' שהיו שפין את העור, עי"ש).

ב) עי' בתוספתא הנ"ל, ובירושלמי שבת פ"ז (נ—נא) הגוזז את הצמר וכו' עד תלש מן המיתה חייב וכו', ועי' ט"ז שלו ס"ק י שכ' שהתולש

ג. המלקט שערותיו הלבנות מתוך השחורות, כדי שלא יהא נראה זקן, או אפילו בשלא ליקט רק שער אחד (ואפילו בתלשו ביד) חייב, (וכן הדין, בליקט שחורות מתוך לבנות, שחייב), ואפילו בחול אסור ללקט לבנות מתוך שחורות, משום איסור לא ילבש גבר שמלת אשה ג.

ד. הגוזז שערותיו או שערות חבירו במספריים, או בכלי אחר, חייב וחיובו על שני שערות, ובשער אחד אסור מן התורה, כדין כל חצי שיעור שאסור מן התורה, ואף על פי שאין לו צורך בהשערות, גם כן אסור לגוזזם, וכן הדין במסיר שערו על ידי מכונת גלוח ועל ידי תער וכדומה (מלבד האיסור שיש בגלוח על ידי תער, בהסיר שערותיו ממקום האסור להתגלח בתער) ה.

תקון דוד ושאל

שער מעור בהמה מתה חייב מה"ת, והיד אהרן — מובא בפוסקים — חולק על הט"ז ודעתו שאיסורו רק מדרבנן, והמשנ"ב שמ א כ' שהדין עם הט"ז שכך משמע מהרא"ש, בשם הרמב"ן, ובר"ח, ובר"י ע"ש בנתיב יב ח"ד, ובר"ט אלגזי פ"ג דבכורות וברמב"ן שם, ובא"ט בגוזז ה"ה ס"ו, וע"י מג"א שמ ס"ק ג (ובא"א שם) ובמחה"ש שם שכ' בתולש צמר מבהמה ביד חייב משום עוקר דבר מגדולו, ע"י שבת עד: וברמב"ם ט ז ובמ"מ שם, ובשבת קז: אמר שמואל הושיט ידו וכו' משום עוקר דבר מגידולו, ותוס' ד"ה ואמר ר"ל בבכורות כה, ובע"ז כו, ד"ה סבר, ובא"ט ה"ה אות ז, ובע"ה שלו לג—לה, וע"י ג"כ בכ"ש בגוזז שכ' שאף שמשום איסור גזיזה אין בתולש שער מבהמה חי' רק איסור מדרבנן, אבל משום עוקר דבר מגדולו חייב מה"ת, אך ע"י בזה בשעה"צ אות ו שכ' שהוא רק עוקר דבר מגדולו כלא"י ואיסורו רק מדרבנן, וכ' דדברי הפמ"ג כאן הוא שלא בדקדוק, ע"ש, וע"י במג"א שמ ס"ק ג וע"י ש"ע הרב שמ א ובחי"א כא א. וע"י במג"א שטז ס"ק כא שהביא ג"כ (כמו הט"ז בס"י שלו ס"ק י שכ' שצריך לזוהר מלתולש שער מפרוות שהבאתי דבריו בפנים) לאסור להוציא כנים מעורות שלא ינתק את הצמר, והוא מס' חסידים סי' רסה, והו"ד בבאה"ט שמ ס"ק ג, וע"י במ"ז שלו ס"ק י שכ' לאסור לסרוק מלבושים שנעשו מעורות בהמות — בשבת, (וע"י מ"ש בס' מנחת אלי' מה שכ' בתלישת מעיל שנקרש לחלון — בשבת, ובמה שכ' לקמן סעי' יג בתקון דוד ושאל וע"י בזה גם מה שכ' בקצה"ש סי' קכז סעי' יא).

ג) שבת צד: ומודים חכמים לר"א במלקט לבנות מתוך שחורות שאפילו אחת חייב, וכו' אף בחול אסור, ובאו"ח שמ א, ובש"ע הרב שם, ומשום שמקפיד אף על אחד, מש"ה חיובו ג"כ אף על אחד — שחשוב לו הדבר, וכ' בתוספתא שחייב גם בליקט שחורות מתוך לבנות, כדי שיהא נראה כזקן, והו"ד במשנ"ב שמ ס"ק ד.

ד) או"ח שמ א, ובמג"א א—ב ושם בהקדמה, ובש"ע

ה. הסרת שערות הפנים או הגוף, אסור בשבת, ואסרוהו אפילו ביד או במשחת (סס) גלוח, (ובזה גם אשה אסורה).

תקון דוד ושאל

הדש"ז שמ א וכו' שם ס"ב שגם במשכן גזוז צמדי התחשים אף על פי שלא היו צדיכים לצמדם, ומקור הדין הזה מהריב"ש סי' שצד (והב"ד במג"א שג ס"ק כב. ודומה לזה הובא בר"ן בחידושיו לשבת — ועי' בהגהת חת"ס שעל הש"ע — בסוסי"ג שג, מה שמתמה על הדיב"ש ועי' שו"ת ח"צ סי' פ"ב), ועי' בבה"ל שביד אין חייב מה"ת, אפילו בכ' שערות. ועי' בשו"ת מנחת יצחק סי' סג — סד שהביא בענין חיל צבא שנפקד להתגלח בשבת. והספר של הצבא אינו מגלח רק בתער, אבל החיל יכול להתגלח בעצמו, איזה דרך יבחר חיל ישראל, כדי לבחור את הרע במעוטו, ועי"ש שהביא בשם הדובר משדים שיתגלח בעצמו במשחת הגלוח (בסס) — שהוא נחשב למעביד שערו ביד שכ' או"ח שמ שאיסורו מדרבנן, ואם הספר יגלחו בתער יעבור על לא תקיפו שהוא איסור מה"ת, והמנח"צ הנ"ל חולק על הדו"מ הנ"ל (וציין למשל"מ פ"ד מהי' מלוה ד"ה ואני תמוה) וכתב שיותר טוב להחיל להתגלח ע"י הספר — אף שעובר על איסור מה"ת (בשב ואל תעשה) משיעבור שני איסורי דרבנן (בקום ועשה), והביא דעת הר"ן בשם הראב"ד שכ' שעדיף לשחוט לחולה, שבשחיטה אינו עובר רק פעם אחת, משאי"כ אם יתן לו נבלה, יעבור החולה על כל זית וזית, שאז הוא עובר על כמה לאווין, וא"כ גם בני"ד, איסור שבת איכא בכל ב' שערות משאי"כ איסור גלוח הזקן ליכא דק בפאות הזקן, כדאימא ביו"ד קפא, וזולת זה אפשר שכשמתקן את הסם לצורך הגלוח (ומגבלו במים) ובסדור וטפוח תערובת הסם על פניו אפשר שיש עוד איסורים וכו' אף אם כל זה לא הוי דק איסורי דרבנן וכו' מ"מ הרי הרבה איסורי דרבנן דוחים איסור דאורייתא וכו' עי"ש, וכ' עוד שם שהרה"ג דצ"פ שליט"א דחה דברי הדו"מ (בפרדס תשי" ס' כה — חודש שבט) משני טעמים, א. שמה שכ' שהגזוז ביד פטור — הוא משום שהוי כלא"י, משאי"כ בגזוז בסם — אורחי' הוא, ועוד שדוקא בנוטל שערו ביד ממש אמרו שפטור, אבל בסם מה לי בסם ומה לי בכלי סוף סוף תלישת השער אינה נעשה ביד, ב. גם הסברא משם הר"ן בשם הראב"ד ששם באיסור שבת אעפ"י שחמור הרי אינו עובר אלא על לאו אחד, ואינו דומה לנבלה שעובר על כל זית וזית — משאי"כ כאן במעביר זקנו בסם — שחייב משום תולש מן המחובר, הרי שיעור חיוב דשבת הוא בכ' שערות, ועל כל שני שערות הוא בהתראת מיתה, ונמצא שבהעברת שער זקנו בסם תרווייהו איתנהו — חיוב מיתת בי"ד, וגם העברה הכפולה נגד חמשה לאוין דגילוח הזקן — שעובר בלא תעשה דשבת על כל שני שערות בפני עצמו, ולכן מסיק שטוב לו להתגלח מנכרי על ידי תער, מלהתגלח בשבת ע"י סם, וחלק מהתשובה הנ"ל נדפס בס' ירושת הפליטה יט, ומשם הו"ד בס' שמב"ה פ טו, ועי' עוד בס' ישועות מלכו דף י ד"ה והנה.

וכן אסרו רחיצת הפנים, הידים או הרגליים בדבר שבדאי משיר את השער, ואם נתערב דבר המשיר בודאי בתוך דבר שאינו משיר בודאי, אז הולכים אחר הרוב, ואם הרוב הוא מדבר המשיר את השער בודאי, אז אסור להתרחץ בו (ואם לאו מותרים להתרחץ בו) אבל לחופף את הידים בעפר לכינה, או בעפר פלפלין וכדומה מותר (ואינו חושש שישיר את השער על ידו, שהרי אינו מתכוין) ה.

ו. הנוטל צפרניו בכלי, בין שנמלם לעצמו ובין שנמלם לאחרים, חייב, (וחייב אפילו על צפורן אחת). ואשה שחל ליל טבילתה בשבת, ושכחה ליטול (לקצץ) את צפרני' מערב שבת, תאמר לאינה יהודית ליטול לה ביד (או בכלי אם אי אפשר ביד, ובה טוב להחמיר שהאינה יהודית תצוה לאינה יהודית אחרת ליטול, כדי שתהי' אמירה דאמירה לעכו"ם), ואם לא תמצא אינה יהודית, אז היא יכולה לסמוך בשעת הדחק על הנקור שתנקר היטב תחת צפרני' שלא תשאר שם שום לכלוך, (ויש מי שכותב שאם שכחה לחתוך צפרני הרגלים, יותר טוב להתיר טבילתה על ידי נקור הלכלוך שתחת צפרני' מלחתכם על ידי עכו"ם) ה. ועיין בתקון דוד ושאל שיש גם מי שכותב שאם אין לה אינה יהודית, ושכחה ליטול כל הצפרנים שראוי שלא תטבול, אך שכותב שמי שמורה לאחרים גם בזה שתסמוך על הניקור לא הפסידו.

תקון דוד ושאל

ה) עי' למעלה בתקון דוד ושאל סעי' א' ב' וד', ובשבת צד: ובשבת ג. שם לא יחוף בהן את שערן, וכן להלן עפר לבינתא שרי וכו' כל היכא דליכא רובא אהלא שפיר דמי, עי"ש שבדבר שבדאי משיר השער אסור להתרחץ, ועי' ג"כ ש"ע או"ח שכו ט (וברמב"ם כב יג ובמ"מ) וכ' שם שכשנתערב דבר שמשיר בודאי את השער בדבר שאינו משיר בודאי — אז הולכים אחר הרוב, אבל לחופף את הידים בעפר לבינה ועפר פלפלין וכיו"ב מותר, ואינו חושש שישיר ע"י את השער — שהרי אינו מתכוין ועי' בש"ע הרב שכו ח ועי' בבדי השלחן קלג ס"ק, שאפי' במשיר שער ידיו ורגליו אסור כמבואר בשבת נ: וציין שם לתוס' ד"ה דמאי וברי"ף שעפר לבינתא שרי' למימשא בי' ידי, לפי שאינו משיר שער, ועי' בזה גם במשנ"ב שכו ס"ק ל. ועי' משנ"ב שכו בס"ק כה שהביא עפ"י דעת האחרונים שגם בשער הראש הקילו (ודלא כב"ח), ושגם ביש לו זקן הקילו לו לרחוץ פניו — רק שלא יסחוט שערן אחר הרחיצה כשהרוב מדברים שאינם משירים את השער אבל בנו"י סט יא הביא להחמיר בשער ראשו בשם התו"ש, ועי' או"ח שג כז בהגה ובמג"א וברמב"ם נזירות פ"ה ועי"ל כלל ה כח בסחיטת השערות וכן בכלל יג ס"ק.

ו) שבת צד: הנוטל צפרניו זב"ז או בשינוי או שערן. וכן שפמו

קיצור הלכות שבת

קעה

ז. ציצין, שהן כמין רצועות דקות שפירשו מעור האצבע מביב הצפורן (או שפירשו משפתיו, או ממקום אחר שבגופו) או שנקלף קליפת בשר מבשרו, או שנפרשה רוב צפרנו וקרובה להנתק, ומצערתו, מותר להסירו ביד, אבל לא בכלי (ומותר להסירו רק בפירשו כלפי מעלה, ויש מחלוקת בין הראשונים בפירוש כלפי מעלה, שיש מי שאומר שהוא כלפי ראשי אצבעותיו, ויש מי שאומר

תקון דוד ושאל

וכן זקנו וכו' ועי' רמב"ם ט ז ובמ"מ שם ובטור' שמ ובב"י ובב"ח ובפרישה שם ובאו"ח שמ א ובמג"א שם ובמשנ"ב שמ א ולעיל סעי' א ועי' או"ח שכח לא שכ' שם צפורן שפרשה וכו' שמשמע שאף על אחת חייב, ועי' גם בנקה"כ יו"ד קצח ובמג"א בהקדמתו לסי' שמ (ועי' בזה שם ביו"ד בסעי' כא בט"ז שדעתו לנקרם, והנקה"כ חולק עליו שם, ועי' במחה"ש על הש"ך סכ"ב שם וכאן בסי' שמ על המג"א שהסביר מהלקותם) וכ' שם במג"א להתיר לאשה ליטול צפרני' בליל טבילתה ע"י עכו"ם משום שהוי שבות דשבות במקום מצוה (ועי' ש' שלחתוך אותן ע"י עכו"ם בכלי הוי שבות גמור), ועי' ש' במ"א בסי' שמ שכ' שאין להתיר לומר לעכו"ם לחתכן רק ליטלן ביד או בשיניו, וגם בשיני' ע"י שא כ' שאין הדבר ברור להתיר ליטלן בכלי ע"י עכו"ם ועי' שו"ת שבוי"ח ח"ב ב שכ' שנראה לו עיקר למעשה כהנקה"כ ליטלן ע"י נכרי בידו או בשיניו, אף שבשו"ת חכ"צ השיג עליו היינו דוקא ליטלן בכלי אבל בכה"ג מודה, וגם הנקה"כ עצמו לא התיר אלא ביד או בשיניו, ורק לרווחא דמילתא כ' להתיר לקצת פוסקים אפילו בכלי אבל למעשה אין לסמוך ע"ז אלא ביד או בשיניו, והו"ד גם בפ"ת קצח יא, ובס' טהרת ישראל על סי' קצח ס"כ אות סט כ' בזה שאם אפשר ליטלן ע"י עכו"ם בידיים או שיניים, ולא ע"י כלי, טוב. אלא שכותב שם שעפ"י רוב א"א ליטלן יפה רק בסכין, ע"כ יש לבקש א"י לחתוך לה צפרני' בסכין דהוי רק שבות דשבות במקום מצוה, וציין להמג"א הנ"ל ולנקה"כ ולשבוי"ח ח"ב ז (ועי' ש' בכאה"ט), ואם א"א ע"י א"י אם רק צפורן א' או ב' צריכין ניקור — אז תבדוק ותעיין היטב ותנקר היטב תחת הצפורן, ובלבד שלא תגרר מן הצפורן אלא הטיט (והלכלוך) בלבד דהיינו שתדחוק הבשר למטה כדי שיהי' ריוח בין הבשר לצפורן, אבל אם שכחה ליטול כל הצפרנים וא"א ע"י א"י, ראוי שלא תטבול, והמורה לאחרים גם בזה שתסמוך על הניקור לא הפסיד ובלבד שתעיין היטב שלא יהי' שם שום טינוף (ולכלוך), וכן כ' בחכ"א קיט שהכריע כן וכ' שאם שכחה ליטול כל הצפרניים ראוי שלא תטבול, והמורה גם בזה שתסמוך על הניקור בא"א ע"י א"י לא הפסיד, ועי' בפ"ת קצח אות י שכ' בשם ר' דניאל שבצפרני הרגלים הנשים לא מקפידות כ"כ, והו"ד במשנ"ב וכ' משום זה שבצפרני רגלי האשה טוב יותר להתיר ע"י ניקור מלחתכן ע"י עכו"ם, עי' ש' בבה"ל ד"ה וחייב, בסי' שמ על ס"א, ועי' נז"י ח"ב כט סט"ז.

שהוא כלפי הגוף, וצריך לחוש לשני הפירושים, ואם לא פירשו רובן, אז אפילו כשמצערות אותו אסור ליטלן בידו, והנוטלן בכלי חייב (ובזמן הזה שדרך לשוף אותן במכרד צפרניים, גם כשיפן יש איסור, כי דרך מלאכתן כך היא, ועיין בתקון דוד ושאל) ז.

ת. אסור לחתוך יבלת מגופו בין בכלי, בין ביד, ובין באמצעים כימיים (ואסור גם להסירה על ידי הדבקה מדבקה), ואם חתך יבלת לחה, חייב משום גוזז ת.

ט. אסור להסתרק בשבת, ויש נוהגים לתקן שערותיהם מעט, במכרשת שאינה קשה, ונהגו ליחד אותה לשבת, שלא יחזי כעובדין דחול (ויש מי שמחמיר מלתקן השערות גם במכרשת, משום שגם המכרשת עוקרת השערות) ט.

תקון דוד ושאל

ז שבת צד: צפורן שפירשה רובה וציצין שפירשו רובן וכו' והוא שפירשו כלפי מעלה ועי' פרש"י ופי' ר"ת שם, ועי' ג"כ ברמב"ם ט ט, ובטור שכח ושם בש"ע סעי' לא, ובא"ר כ' דהדעה ראשונה ס"ל שצריך להיות נפרש הציצין מצד מעלה אצל הצפורן סביבו באיזה מקום שיהי' ומחזברים לצד מטה באצבע תחת הצפורן, והדעה השני' ס"ל שמובזלים ומפורשים ממטה למעלה ומחזברים בצד האצבע, ועי' מ"ז שכ' דהא דצריך לחוש לב' הפירושים היינו עד שיהא קצת תלוש מלמטה וקצת מלמעלה ובין שניהם אפשר דסגי ברוב, וכ' עוד שם מ"ז ס"ק כג וצריך ליזהר ליטלו בענין שלא יצא דם, ועי' עוד שם שכ' שאינו יודע מהיכן הרוב מתחיל, וכ' ואפשר כל שדרך לקלוף שם הרוב ממנו כתלוש דמי, ועי' שם ברש"י שכ' שכיון שפירשו רובן הן קרובים להנתק וכתלושים דמיין — לפיכך במקום צער לא גזרו כשמסירו ע"י שנוי — דהיינו בידו, ועי' שם בש"ע ס"א ובש"ע הרב (שכח לו), ובחי"א כלל כא ד שכ' שכיון שנחלקו הפוסקים בפ"י כלפי מעלה, ולכן אפי' פרשו רובן אסור ליטלן אפי' ביד, ועי' בבה"ל ד"ה יבלת בסי' שמ ס"ב, ועי' גם מ"ז שכח ס"ק כא שכ' בגוזז העור שע"ג המכה שפטור אבל אסור.

ח עירובין קג. חותכין יבלת במקדש וכו' כל הסוגיא (והגמ') שם ופרש"י ופסחים סח: וברמב"ם ט ח ובמ"מ שם, ושם בהל' קרבן פסח א יח, ועי' ג"כ בב"י שם ושם בש"ע ס"ב ובמג"א ס"ק ג, והחותך יבלת לחה בכלי יש בו מן החיוב ואיסור יש אפי' ביבשה העומדת להתפרך, ועי' בזה במשנ"ב שם, ובמא"מ בגזירה אות ג ד"ה ובזה, ועי' בש"ע הרב שבלחה חייב אפי' באינו צריך למה שחתך, שם שם ג.

ט נזיר מב: נזיר חופף ומפספס וכו' ריב"ש סי' שצד, ועי' או"ח שג כז בהגה שמותר לפספס (היינו שמבדיל שערותיו בידיו, זמ"ז, רש"י) ועי' חי"א כלל כא ה שאוסר להסתרק אפי' במכרשת — משום שא"א שלא יעקרו השערות, וכ' בתוס"ח לאסור אפי' במכרשת רכה המיוחדת לשבת,

קיצור הלכות שבת

קעז

י. הנשים צריכות לזהר שלא לסרוק את הפאה נכרית שלהן במסרק קשה שתולש את השערות בשבת (וכן הדין באנשים החובשים פאה נכרית לכסוי קרחת, וכדומה) י.

יא. אשה אסורה לקלוע שערותי' או להתיר צמתה בשבת, כמו שיבואר לקמן בכלל לד סעיף לח יא.

יב. התולש כנף מן העוף חייב משום תולדת גוזז, והמורט והתולש אפילו נוצה אחת מעוף, בין מחיים בין לאחר מיתה, חייב, אבל הטווה את הצמר מן החי פטור מן התורה, ואיסורו הוא רק מדברי סופרים, משום שאין דרך גיזה בכך, ואין דרך טוי' בכך, ואין דרך ניפוץ בכך יב.

יג. צריך לזהר שלא לנקות את השטיחים במכונת מנקה שטיחים בשבת (והיינו אף במכונה שאינה מופעלת בכח האלקטרי), שמלבד שיש בנקוים איסור מלבן, שהרי דעתו וכוונתו לנקותם,

תקון דוד ושאל

ואוסר אפי' לטלטלה משום שהיה כלי שמלאכתה לאיסור, בשם א"ר ושלחן שלמה, ועי' בישיע"ק סי' שג סוף ס"ק ב מש"כ על אותם שמקילים ועוברים בשאט נפש ומחללים השבת בידיים בסריקת ראשם שצריך להזהירם אולי ישמעו ויקחו מוסר, אך בכ"ש צדד להתיר במברשת המיוחדת לשבת, ועי' במג"א שג ס"ק כב וס"ק כג וכו' שם (ובש"פ) שמותר להפריד השערות זה מזה ביד (ועי"ש בחי' רע"א), ועי' בבאה"ט שג ס"ק יג, ובא"ט היי בגוזז באות יד מש"כ על הריב"ש הנ"ל באיסור סריקת השער.

(י) עי' לקמן בתקון דוד ושאל שעל סי"ג שיש כאן פס"ר שינתק השערות, ובכל מקום שאסור לעקור אסור לנתק וכו' עי"ש בשבת צד: (יא) אר"ח שג כו והטעם — משום שדומה לבונה וסותר, ועי' מג"א שם ס"ק כ ובמחה"ש שם, ובקש"ע כ' בתולה אסורה לקלוע שערותי', משום שבארצו נזהרו הנשים האורתודוקסים לגזוז שערותיהן בעת חתונתם (והחמירו על עצמם שלא ללכת אפי' בכסוי ראשן) ובמילא רק הבתולות קלעו שערותן.

(יב) עי' בכורות כה. ותולש לאו היינו גוזז והתניא התולש את הכנף והקוטמו וכו' ועי' רמב"ם ט ז ועי' ברא"ש בבכורות שם שהמורט נוצה בין מעוף חי ובין מעוף מת חייב ודע דאת שדרכו להסירו בתלישה חייב בתלישה, ואת שדרכו בגיזה חייב בגיזה, כחולין קלז. מודי ר"י במידי דאורחא וכו' ופרש"י שם, ועי' משנ"ב שכ' שבעופות דרכן בתלישה כמו בבהמה ע"י גיזה, ועי' שבת עד: בתוספתא פ"י יג, ובירושלמי דף נא בתולש כנף עוף וכו' ובא"ט ה"ד ועי' גם באה"ט שמ ס"ק ג ובמג"א שם סק"ג, ובט"ז שלו ס"ק י ובמה שהקשה היד אהרן על דבריו שהובא בבאה"ט ס"ק ג ועי' גם מג"א שטז סעי' כא, וגם בס' בר"מ על הסמ"ג לאווין ס"ה אות קכב ולעיל ס"ב.

צריך גם כן לזוהר מלהשתמש בה, משום שהמכונה מורטת ותולשת את הצמר מן השטיחים יג.

יד. אין מגרדין בהמה במגרדת, מפני שמשרת את השער יד.

טו. אסור להסתכל בשבת במראה מתכת החריפה כאיזמל (המראות בימי קדם היו עשויות ממתכת מלוטשת ומצוחצחת היטב), ואפילו כשהיא קבועה בקיר, גם כן אסור, מפני החשש שישיר בה את הנימין המדולדלין שבשערו, כדרכו בחול, וכל החשש הזה אינו

תקון דוד ושאל

יג) הטעם שצריך לזוהר בזה כי בכל פעם שפותחים תיבת המכונה אחר הנקוי, אנהנו מוצאים שם צמר הנתלש מהשטיח במשך הנקיון והוי פ"ר, ואף שהוי מקלקל בפסיקת התלוש, מ"מ אין ההיתר בזה ברוד, ע"י במג"א שיד ס"ק יד, ובמה שכ' בא"א בסוף סי' שיו על דבריו, (ע"ש בדבור ומג"א אות יד וב"י סי' זה דפסיקת תלוש וכו' וצ"ע וכו') ע"ש שהניחו בצ"ע, ואף בקרוב הדבר לפסיק רישא אסרו כמ"ש בא"א שכ' יח (אבל משמעות המחבר משום סחיטה משמע הטעם דהוי קרוב לפ"ר, ע"ש), ויש בזה עוד חשש שימתח הצמר ממקור אדיגתו שנארג שם בקשר חזק ע"מ להתקיים, ויש בזה חשש התרת קשר של קימא, (וע"י בש"ע הרב סוף סי' שיו ובא"א שיו ס"ק ו, שאפי' במתיר שלא ע"מ לקשור ג"כ יש חשש איסור דרבנן) ובכל אופן יש כאן פ"ר שינתקו השערות ובכל מקום שאסור להתיר אסור לנתק או לחתוך ע"י ש"ע הרב הנ"ל בסוף סעיף ו וברמ"א שיו ג, והגם שיש לומר שהוי רק פ"ר דלא ניחא לי' במידי דרבנן שמקלקל הוא (וע"י שבת קג. ובתוס' ד"ה לא צריכא שם מסתבר שבדרבנן ליכא איסורא, וע"י תוס' פסחים כה ד"ה לא אפשר), מ"מ אליבא דרשב"א ורמב"ם גם במילי דרבנן אסור פ"ר, ומובא במנ"ח פ' לב שכ' בשם הגה' מהרש"ם לאו"ח, ומלבד זה פשוט שיש בזה איסור משום מלבן, וכ"כ לי מו"ר מהרי"ט רב במ"ש בירושלים, בעמ"ח ספ' בי"ד וספר בי"ש, וציין לאו"ח שב ס"ק לב ד"ה ומשפשו ובה"ל ד"ה טיט וכן הרה"ג ר' יונתן שטייף זצ"ל אמר לי בפשיטות שאסור משום מלבן, ובענין העברת מראה טיט ע"י מברשת (ע"י כלל יג ס"ד) ע"י בקצות השלחן סי' קטז ס"ק לו שנ"ל שבודאי אסור שזו דרך ליבונה, וע"י בכ"ש בדין נקוי עפר ע"י מברשת שאוסרו משום עובדין דחול.

יד) ביצה כג. ג' דברים וכו' ומקרדין וכו' ושם בגמ' ת"ר וכו' ועושיין חבורה וכו' וע"ש בתוס' ושלש וכו' אבל במגררת שלנו שהן של ברזל כ"ע מודו דאסור וכו' שתולש שערות וע"י או"ח תקכ"ג ס"ב (ובב"י שם) ובמג"א ס"ק ב משום שהוי פ"ר, ואעפ"י שאינו מכויץ להשיר את השער וגם לא ניחא לי' אעפ"י אסור כמ"ש בסי' שכ' יח, וע"ש גם במשנ"ב שהביאם וכ' שיש בדבר משום חבלה ומשום משיר השער, ע"ש בבה"ל.

רק במראה (מתכת), אבל לא במראה (ראוי) שאינה של מתכת, אפילו כשאינה קבועה בקיר) טו.

כלל יג מלאכת כביסה (הנובם)

(לסדר כי תשא)

והיא מלאכת רחיצת בגדים לשם נקוים (או"ח שכ) שא, שב, וסי' שלה.

תוכן הכלל

איסור שבסחיטת משקין שאינם מלבנים — כשאינו נבלע בגדולי קרקע; איסור מראית עין שבשטיחת הכבסים — (בשעת תלייתם על החבלים לייבשם, ולא בשכבר תלויים שם) (תקדו"ש ה); אלונגטית (במקפיד עלי' לסחטה) להביאה בידו, במקום שיש עירוב (תקדו"ש כ); בהג"ל למסרה לבלן (תקדו"ש כ); בשפיכת מים על מי רגלים שעל הארץ — אי הוי כמתקן (תקדו"ש ב); בגרירת משקה צבוע (שנשפך על המפה) שמצטבעים מקומות אחרים על ידי גרירתו (תקדו"ש ג); גלוי חבית שכל פי' מכוסה — וחסר טפח בין הכסוי ובין המשקה שבה (י ותקדו"ש י) ותקדו"ש י'; גרוד בוץ ורפש שעל געליו, וכשכושן במים (יד); גרוד בגדיו המלוכלכים ברפש לח או יבש (יד); הבוץ הג"ל להפילו על ידי כסכוס הבגד, ועל ידי עכו"ם (יד); דחיקת הסכין בגרירת המשקה הנשפך על המפה (תקדו"ש ג); הוצאת לכלוך וכתם על ידי כביסה (כ); הקפת אמת המים, או קפיצתו עליו, הי מינייהו עדיף — (בעובר עליו בשבת) (ו); העברה בנהר — בהליכה לדבר מצוה, בשנוי (ז); העברת הג"ל בסנדלו או בנעליו (ז); בהג"ל בדרכו חזרה (ז); בהג"ל בהליכה לצורך שמירת פירותיו (ז); בהג"ל בהלכת הרב לתלמידו (ז); הצעת חתולים נקיים (או מלוכלכים) תחת התינוק ברחיצתו (תקדו"ש ח); בהג"ל על ידי אינו יהודי (תקדו"ש ח); בהג"ל ביום טוב (תקדו"ש ח); הכנסת או הוצאת ברז או מגיפת חבית — שכרוך במטלית (יא); בהג"ל כשכלי עומד תחת החבית — בשעת סתימתה (יא); הסרת הפקק שבין שני מקוואות — להשיקן (יב); החזרת הפקק הג"ל לאחר טבילתו במקוה (יב); בהג"ל פקיקת ביב, שידרו המים לבור, ולא לרשות הרבים (יב); בהג"ל פקיקת ביב (העשוי למשיכת מים מן המעיין) שנקב, והמים יוצאים למקום אחר (יב); בהג"ל פקיקת חבית בפקק פשתן כשאינ כלי תחת החבית (ואין בחבית מים או יין לבן) (יג); הסרת נוצות מבגד על ידי מכבדות של קסמים, בידו, או על ידי מברשת (יח); הסרת נוצות התחובות בבגד (יח); הגדרת "חדש" (בבגד חדש) (תקדו"ש יז); הגדרת קצץ (תקדו"ש כה); התרחצות בים ובנהר (וסחיטת בגד הרחצה) (כ); התקלחות במקלחת (כלל יא תקדו"ש נח); הוצאת מים שעליו — כשעולה מן הרחצה (תקדו"ש יח); ההבדל שבין ישראל היודע שעכו"ם עושה מלאכתו בביתו — בשבת, ובין ישראל הרואה שהעכו"ם עושה מלאכתו בשבת (תקדו"ש כו); הגדרת "רבים" (כו ותקדו"ש ש); חתולים הרטובים בבין השמשות (טלטולם בשבת) (תקדו"ש ח); חתולים — שיטוחם בחדר לייבשם (ח); חתולים — שיטוחם של הג"ל בשמש (ח); חתולים — שיטוחם של הג"ל נגד האש במקום שהיד סולדת בו (תקדו"ש ח); טבילת אדם באלונגטית והספגותו באלונגטית (כ); טבילת קרי (תקדו"ש כ); טבילת נדה שלא בזמנה — בשבת (תקדו"ש כ); ישראל הרואה עכו"ם עושה מלאכתו (מלאכת הישראל) בשבת, ולא קצץ לו שכר, או שעושה מלאכתו בחנם (כו); ישראל הרואה עכו"ם כובס בגדי ישראל בפרהסי' בשבת, והבגדים נכרים וידועים שהם של ישראל — בענין הבעת מחאתו לעכו"ם, (אפי

תקון דוד ושאול

טו) שבת קמט. אין רואין במראה בשבת וכו' וכן בתוספתא יד הט"ז ואין רואין במראה וכו' רמב"ם כב יד ובטור וש"ע או"ח שם סעי' יג וסמ"ג לאווין סה.

בקצץ לו שכר) (כו); כבוס בגדים נקיים (א); כביסה — במכונת כביסה (תקדו"ש א); כביסה בבגדים צבועים (ד ותקדו"ש); כסוי חבית שיש בה מים — במפה (י); בהנ"ל בכסוי המיוחדת לכך (י); בהנ"ל כשהחבית אינה מלאה לגמרי (י); כבסים שמכבסים על יד הנהר אם הם בכלל "שם בעליו עליו" (תקדו"ש כו); בהנ"ל באופן כזה בספינה (תקדו"ש כו); לבישת כבסים שכבסם הנכרי בשבת (תקדו"ש כו); לכלוך שעל הבגד — לקנחו בסחבה (ב); בהנ"ל להזהר בקינוחו — (שלא לדחוק הבגד) (ב); לקיחת ילד בחיק בשבת — בלי כר (תקדו"ש ב); לעבור בתעלה בשבת (ו); ללכת במקום שיכולים להתחלק וליפול לתוך המים (ו); לחקור — אם העכו"ם עושה מלאכתו בצנעה (תקדו"ש כו); נתינת עורות לבורסקי או כבסים לכובס נכרי בקציעה (כשלא יחד לו יום למלאכתו) והנכרי יעשה המלאכה בביתו (כד); בהנ"ל כשהעכו"ם רוצה לעשות המלאכה בחנם (כה); בהנ"ל לרמוז להעכו"ם באופן בלתי ישר שהוא צריך ללבנים במוצאי שבת (תקדו"ש כד); בהנ"ל לומר הנ"ל להעכו"ם ברמז — בחול (תקדו"ש כד); לומר לעכו"ם לעשות מלאכתו (היינו מלאכת עצמו) בשבת (תקדו"ש כד); בהנ"ל כשעכו"ם עושה מלאכת ישראל בקציעה (תקדו"ש כד); בהנ"ל בלא קציעה — כשהישראל לא נהנה ממלאכתו (תקדו"ש כד); בהנ"ל נתינת כבסים לעכו"ם בערב שבת — בלא קציעה, ואין שהות לגמרה מבעוד יום (כה); נתינת כבסים לעכו"ם ביום ה' (כה); ניעור בגד שחור מן האבק ומן העפר (יו); נקוי טלית מצוה מעפר (תקדו"ש יז); נקוי כובע שנפל לארץ (יז); ניעור אבק נעלים (תקדו"ש יז); נקוי שטיחים במכונת מנקה שטיחים (יט); נגיעה בלבנים לחים בשבת (כ); נקוי יבש (כא); נגוב כלים בסמרטוט המיוחד לכך, ושאינו מקפיד עליו לסחטו — גם בחול, ורק כלים שישתמש בהם עוד בשבת זו כב ותקדו"ש ג); נגוב כוסות וכדומה במטלית (ג); נטילת ידיים על בגד שהשתין עליו תינוק (תקדו"ש ב); בהנ"ל ביש צואה על הבגד (תקדו"ש ב וח'); ניעור המים שעל הבגד (רק בבגד חדש או גם בישן) או שעל המפה (יח); סחיטת בגד ממימיו (א); סנון מים מתולעים (איסורו משום מלבן ואין בו משום איסור ברירה) (ד); סנון הנ"ל על ידי שנוי (ד ותקדו"ש); סתימת פי זכוכית או פך במוך, בנייר, א בבגדי פשתן (וכשיש בפך וכו' מים או יין) (יא); סחיטת שערות או האלונטית, או עוד (כ); סחיטת השערות שברחיצת פניו (תקדו"ש כ); סחיטת שער שפמו (בששוחה) (תקדו"ש כ); סחיטת הנ"ל בשמוצץ המשקה שבשפמו לתוך פיו (תקדו"ש כ); נגוב מפה על תנור — כדי לשטחה על השלחן (תקדו"ש ח); סנון מים זרך בית יד (שרוול) כתנתו (ד); עכו"ם העושה מלאכה בדבר ששם ישראל נקרא עליו — כגון ספינה (כו); עכו"ם העושה מלאכה בחמריו ובביתו לצורך ישראל (כז); בהנ"ל וידוע שעושה המלאכה בשביל ישראל (כו תקדו"ש); עכו"ם העושה מלאכה בלי קציצת שכר — אך שידוע שלעולם נותנים שכר בשביל מלאכה זו (תקדו"ש כה); עכו"ם העושה מלאכה בדבר שידוע שמנהג כל בני העיר לחתו בקבלנות (תקדו"ש כו); עכו"ם העושה מלאכה בדבר שאין שם ישראל נקרא עליו רק שעשאו בפרהסי' ונתפרסם ברבים שנעשה לצורך ישראל — אם צריך למחות בו מדינא (תקדו"ש כו); ערבה שנקצצה בשבת — על ידי עכו"ם (תקדו"ש כו); עכו"ם העושה מלאכה, והוא דבר שאינו מפורסם לרבים שעושהו בשביל ישראל, וגם אינו עושהו בפרהסי' (תקדו"ש כז); קינוח מים או שאר משקאות שנשפכו על השלחן וכדומה — בבגד שמקפיד עליו (ג); קינוח ידיו שנתלכלכו — במפה שמקנחים בה את הידים, ובדבר שמקפיד עליו (יד); קינוח הנ"ל בנזב הסוס (שאינו מחובר) (תקדו"ש יד); קפול בגדים (כג — ובכלל לח נינא); קנוח כלים על ידי ספוג (טז); טלטול הספוג הנ"ל (שם בתקדו"ש); רכוך וכסכוס בגדים (טז); רכוך וכסכוס חלוק הלבוש לעור הבשר (טז); שפיכת מים (וכדומה על הבגד שהשתין עליו תינוק (ב ושם בתקדו"ש); שפיכת מים על קרקע, כלי עץ, או על עור (ב); שפשוף הידים — לפני נגיבתן במגבת (ב); שטיחת בגדיו שנתרטבו מן הגשם או מן הזיעה (ה); שיטוח הנ"ל נגד האש (ה); בהנ"ל טלטולו ומקפיד על מימיו (ה); שטיחת הבגד הנ"ל כל כך סמוך לאש, שיתחמם כשיעור יד סולדת מחומו, ויתבשלו המים (ה); שטיחת האלונטית הרטוב מערב שבת (תקדו"ש ה); שטיחת הנ"ל בבין השמשות (תקדו"ש ח); נתינת חפץ לעכו"ם למכרו בקציצת שכר — ויום השוק הוא בשבת (תקדו"ש כד).

קיצור הלכות שבת

קפא

א. המכבס בגד צמר, פשתים או איזה מין שהוא להוציא ממנו לכלוך וכתם, חייב, וכבוס זה הוא כשעושה דרך הכובסים, דהיינו כשמשפשף צד אחד על השני, ומכבסם במים לשם נקוים, ואפילו באין כתמים בבגדים, והם נקיים, גם כן אסור לכבסם, וכן הסוחט את הבגד ממימיו ולא שפשפו גם כן חייב, שהסחיטה היא מצרכי הכביסה, ומלאכת כביסה היתה במשכן בלבון צמר או פשתן בהיריעות ובבגדי הכהונה א.

ב. בגד שיש עליו איזה לכלוך מקנחו בסחבה או בסמרטוט וכדומה, (אך יזהר לקנחו בקלות, ולא לדחוק את הבגד, כי על ידי דחיקתו יוציא את הלכלוך הבלוע בו, ויעבור על איסור סחיטה).

תקון דוד ושאל

(א) זבחים צד. שבת קה—קו, תוספתא פ"י הי"ג המכבס והסוחט מלאכה אחת וכו', ועי' רמב"ם ט י — יא שכ' שם המלבן צמר פשתן או "השני" וכיו"ב מדברים שדרכן ללבנן דרך כיבוס חייב, ושיעורו כדי לטוות ממנו חוט ארוך כמלא רוחב הסיט כפול שהוא ד טפחים, וכ' עוד שם שכיבוס אסור משום תולדת מלבן. הסוחט את הבגד עד שיוציא המים שבו הר"ז מכבס וחייב — שהסחיטה היא מצרכי הכביסה כמו שההגסה היא מצרכי הבשול, ובסחיטת שער ועור אין חיוב רק איסורא איכא, וע"ל ס"ה בתקון דוד ושאל ובכלל ה' סעיף כח ובמג"א שכ' סכ"ג ובסי' שכו ס"ח ובסי' של ס"א, ועי' טור וש"ע סי' שב (ועי"ש בב"ח בסי' שב שבדברים הצבועים שייך ג"כ מלבן, אבל בפרישה בשם מהרש"ל (שם ס"ק יא) כ' שלא שייך בהם מלבן, ובאב"ג סי' קנז מוכיח מלשון הרמב"ם שכ' השני, ושני הוא דבר אדום, א"כ מוכח מזה שגם בדברים צבועים שייך ליבון, ועי"ש בפ"ט הי"א במ"מ שהביא דברי הרמב"ן שכ' הסוחט בגד הוא תולדת צובע וכו', ועי"ש בכ"מ ובב"י בסוף סי' שכ' שלא ירד לסוף דעתו של הרמב"ן, ועי' מש"כ בנ"א כלל ט שמישבו עפ"י הירושלמי פ"ב הדא איתתא דשרקא אפא הוא תולדת מלבן, ובשבת צד: בתלמוד בבלי כ' משום צובע, (ועי' מה שהקשה ע"ז באב"ג סי' קסה) ועי' עוד בזה בחי"א כלל כב ס"א, ובכ"ש ובמע"א במלבן) ובט"ז סי' שכ סעי' יב ובש"ע הרב סי' שא נו. והנה מלאכת הכביסה נחלקת לחלקים שונים, א. שנותנים מים על הלבנים, ושורין אותם במים, ב. שמשפשפים צדם הא' על השני כדרך הכובסים, ג. סוחטים את הלבנים ממימיהם שספגו. ד. תולים אותם בחמה ליבשם, ה. מזלפים עליהם עוד פעם מים בהכנה לעיגולם במכונת מעגילה (זירה) או במעגל יד, או כדי לגהצם במגהץ, והיום יש לנו מכונות כביסה — שהמכונה עושה כל המלאכות האלו באופן אוטומטי, ויש מכונות כביסה שגם מיבשים את הלבנים — ופשוט שגם המכבס במכונת כביסה חייב משום מלבן (כמו המכבס ביד) — מלבד איסור הבערה שיש בזה במחברם להספקת האלקטרי בשבת.

ולשפוך מים (או נוזל אחר) על הבגד, אסור, משום שנתנית מים על בגד הוי ככיבוס, ולכן בגד שהשתין עליו תינוק, אסור לשפוך עליו מים, כדי לבטל את מי הרגלים שנבלעו בתוכו, (אבל על מי רגלים שעל הקרקע, כלי עץ או שעל העור, מותר לשפוך מים ולבטלם). וכשאדם נוטל ידיו (בשבת) ורוצה לנגבן במגבת, טוב לשפשף ידיו היטב זו בזו, שלא ישאר עליהן רק מעט מים (שמעט מים המובלעים במגבת, כיון שמובלעים דרך לכלוך, לא הוי ככיבוס), ואין הבדל בין המקנח ידיו במגבת צבועה, ובין המקנחן במגבת שאינה צבועה, (שגם במגבת צבועה צריך ליזהר שלא ישאר רק מעט מים על ידיו, אבל יש אומרים שבמגבת צבועה אין לחוש בשום אופן, שבמגבת צבועה לא שייך כיבוס כל כך) ב.

תקון דוד ושאל

(ב) שבת קיא, ובתוס' ד"ה האי, וביומא עז: ובתוס' ישנים ד"ה עובר, וביראים, ובטור, ועי' גם שבת קמב: היתה עליו לשלשת (דבר מאוס) מקנחה בסמרטוט וכו' ובב"י ובב"ח שם שב וברמב"ם ט יא, ובש"ע הרב שא נו שהביא לשון הרמב"ם שמכבס הוא תולדת מלבן, ועי"ש סי' שב כ—כא, וכ' שם שגם משקה המלכלך אסור לשפוך על הבגד — משום שבשפיכת המשקה עליו, הוא מעביר לכלוך גדול יותר, וע' או"ח שב ט—י, וכ' במשנ"ב שם בשם סה"ט, (א"ר), וכן משמע בסמ"ג שבמכוין בנתנית מים לשם כיבוס אפי' מים מועטים אסור לשפוך, (עי' בב"י שם שב) ועי"ש בבה"ל ובש"ע הרב שב כא בקו"א, ועי' גם בס' מנ"ח דף קלב: שהביא בשם מלבושי יו"ט על הלבוש שהביא מדרשות מהר"ש סי' ק שכ' שם שכשתינוק השתין על מלבושו של שבת שהי' מטפיה ידו במים והטפחה על מקום מי הרגלים, ועי' עוד בש"מ שאחר שהביא דברי המג"א שבסי' שב ס"ק כו שאפי' ליטול ידיו על הבגד אסור, משום שזה הוא כיבוסו — ציין לתשו' מהרש"ם שבא"ר ס"ק ל הביא בשם סמ"ג, סמ"ק, מרדכי, ואגודה להקל בנט"י על הבגד שהשתין עליו התינוק, וכ' שבהמ"ר (בפי"ח) כ' בשם ריב"א שמותר לשפוך מים על מ"ר אפי' שלא בדרך נטילה, וא"כ עכ"פ בדרך נטילה יש להקל, וכ' עוד בהגהותיו לסי' שב יא בשם הרשב"א ביצה יח שהביא בשם ספר הישר לר"ת שבבגדים שלנו שצריכים כיבוס הרבה בכל גווני לא אמרינן שרייתן זהו כיבוס, וכ' במנ"ח דף קלב: בשמו שכל המחברים לא הביאו לא דברי ספר הישר ולא דברי הרשב"א הנ"ל, ולתת מים על בגד שאין עליו שום לכלוך עי' בש"ע שב ט—י שי"א שמותר משום שלא אמרינן שרייתו זהו כיבוסו רק כשמלוכלך שאז הוא מכוין להעביר הלכלוך, אבל לא כשהוא נקי (וגם הם לא התירו רק במים מועטים אבל לא במרובים משום החשש שיסחוט) ויש אוסרים גם בנקי — ועי"ש במג"א ס"ק כ (והו"ד בנו"י סי' לה יג עי"ש) שאף להאוסרים הוא דוקא כשנתן המים בדרך נקיין,

ג. מים (או שאר משקאות) שנשפכו על השלחן וכדומה, אסור לקנחו בבגד שהוא מקפיד עליו, שכיון שיבלעו בו מים מרובים, חיישינן שיסחטו ממימיו, וכן לא ינגב כוסות (או שאר כלים שפיהם צר) במטלית או במפה, משום שפי הכוסות צרים הם, ומחמת דחיקת המפה לתוכם כדי לנגבם, יסחטו המים ג.

תקון דוד ושאל

דהוי כמו כיבוס — אבל בדרך לכלוך כגון המנגב ידיו במפה אחר הנטילה — מותר, וכך נוהגים לנגב את הידים בבגד שהטיל עליו תינוק מ"ר — כדי לבטלם — משום שאין זה רק דרך לכלוך, אבל כשיש צואה על הבגד שהטיל עליו תינוק מ"ר — כדי לבטלם — משום שאין זה רק דרך לכלוך, אבל כשיש צואה על הבגד אסור להעבירו אפי' בדרך לכלוך, וגם אסור ללתת מים ממש על מ"ר שבבגד כדי לבטלם, ואפילו ליטול ידיו עליהם אסור שזהו כיבוסו עי"ש בש"ע ומג"א ס"ק כד, וע' שם ס"ק כב — כו, וכ' שם שלא ליקח ילד בשבת, בלי כר ועי"ל ס"ט ועי' ע"ה שב כא, ובש"ע הרב שם ס"ק כא. ומ"ש בפנים שהרוחץ ידיו טוב לשפשפם זב"ז, כ"כ בקש"ע ובחי"א כב א — והטעם הוא שבמים מרובים י"א שאפי' כשהוא דרך לכלוך אמרינן שרייתו זהו כיבוסו, ואין אנו בקיעים בשיעור 'מרובים — כמה הוא, ובש"ע הרב שב כא כ' שטוב להחמיר בדבר שאין בו הפסד כלל, אך שמסיים שהמנהג להקל, וכן עיקר, ועי' בבה"ל שב ט ד"ה שיש עליו לכלוך, ובשע"ת שם ב שהביא דעות שונות, וכ' שלשפוך מים על מ"ר שעל הארץ מותר לכתחלה, ואין דינו כמתקן — (שהרי הוא מבטל את האיסור בשבת) משום שזה דומה למסיר גרף של ריעי שמותר בשבת, עי"ש ובמ"ש בשם הא"ר שמתיר לשפוך עליו מים בדרך נטילה אפי' על מ"ר שבבגד, ועי' נז"י לה יז שסיפוג מים שעל הידים שהוא דבר מועט, מותר אף בדבר שמקפיד על מימיו, ובמים מרובים בדבר שמקפיד על מימיו אסור אף דרך לכלוך — מחשש שיבא לידי סחיטה, ועי' במג"א ס"ק כב שהזכרנו ובא"א שם, ועי' בקש"ע שדעתו לחלק בין מפה צבועה לשאינה צבועה — כדעת הרש"ל הו"ר בב"ח ובפרישה סוס"י שב, (ועי"ל סוף סעי' א בתקון דוד ושאל) ועי' בא"א שב ס"ק יח שאינו מחלק ביניהם, וכ"כ בבמסגה"ש פ סט, וכך מוכח להדי' בש"ע הרב, וכ' בעמודי השלחן שכ"כ במשנה ברורה בשם אחרונים. (ועי' לקמן ס"י בתדו"ש).

ג) ועכשיו המציאו מפה פלסטית, והמנהג לפרשו ולשטחו ממעל למפה העשויה מכותנה — ותועלת רבה יש בהשתמשותה בשבת, וכשנשפך משקה על מפה הסופגת לתוכה — משקאות, יזהר בגרירת המשקה הנשפך בסכין, שלא לדחקו בכוח, ובמשקאות הצבועים יזהר שלא יצטבעו שאר המקומות שבמפה, ט"ז שכ ס"ק יב, ובמ"ז שם בשם א"ר, וכ' שם במ"ז שגם לנער את המים מעל המפה ג"כ אסור והו"ד במחה"ש, וצ"י לסי' שב א ומג"א ס"ק ב, ועי' שא סמ"ו וש"א ס"ג ומג"א ס"ק ו ובנו"י לה ס"ק יז ובניגוב הכוס עי"ש בנו"י שאפי' באינו מקפיד על המים לסחטם

ד. מים שנמצאו בהם תולעים, אסור לסננם במפה, משום איסור ליבון וכיבוס, ובשעת הדחק שאין לו מים אחר לשתות מותר (משום שבמעט הסודר או המפה שכפיו, לא חיישינן לליבון או לסחיטה), ואף על פי כן לא ישתה דרך שרוול (היינו בית יד של) כתנתו משום שיצטער ויסתגף בלבישת הכתונת הרטובה והספוגה מים, וחיישינן שיסחטה ממימי'ה.

תקון דוד ושאל

ג"כ אסור משום שא"א שלא יסחט מעט מהמשקה הבלוע במפה כשמנגבים את הכוס, ורק בספסל התירו כשאינו מקפיד עליו לסחטו גם בימי החול, ועי"ש שאין הבדל בין שאר משקאות הבלועים במפה ובין מים הבלוע בה, וכ"ה בש"ע ובמג"א ס"ק כב וא"א בסי' שב, ועי' ג"כ בט"ז שכ ס"ק יב, וכ' שם שלנגב את הידים לאחר הנטילה מותר אפי' בבגד שמקפיד על מימיו, וכ' עוד שם בליקוטי רימ"א בשם ברכ"י בשם הרדב"ז ללמד זכות על מנהג העולם שאין נזהרים בזה ומנגבים את הכוס במפה, משום שאין הדבה מים בדופני הכלי שנחשוש שיבא לידי סחיטה אא"כ מנגב בה הרבה כלים, וקרוב שיבא לידי סחיטה — שאז צריך לגעור בו, וכ' במג"א שב ס"ק כז שבסמרטוט המיוחד לכך שאין מקפיד עליו לסחטו לכ"ע מותר, והו"ד במשנ"ב ס"ק נט, ועי' ע"ה שב כג, וכ' עוד בס"ק נט במשנ"ב שגם הרבה כלים יכולים לנגב בו, ואם יתרטב הסמרטוט מצד א' יכול לנגב בו מצד אחר, ועי' בבה"ל בד"ה משום, שכ' שבשעת הדחק אין למחות ביד המיקל לנגב כוס צר בדבר שאין מקפיד עליו לסחטו אחר הניגוב, והוא נזהר לשפוך כל המים מן הכלי לפני הניגוב, (ועי"ש שכ' שהמג"א בתירוצו השני נד מתירוצו הראשון, עי"ש שכ' "א"נ י"ל דה"ק כיון שהכוס צר וכו'" וכ' שלפי תי' זה בכוס רחב לא חיישינן שיבא לסחיטה כיון שהמים מועטים ומותר לנגבו אפי' במפה שמקפיד עליו, וכ' שזה לא כמו שהבינו איזה אחרוני זמנינו וכו' עי"ש), ועי' במסגה"ש פ ס"ק עד שכ' שם שלפי"ד בכוסות אפי' כשאין פיהם צר ג"כ אסור, ועי' או"ח שב יב ובמג"א שם ובש"ע הרב שם סכ"ג ובהי"א כלל כב, ובכ"ש בהמלבן.

ד) תשובת הרא"ש מובא בב"י, ועי' א"ר בש"ע הרב, ובאו"ח שיט טז ובמג"א ס"ק יז, בא"ר ובחי' רע"א שם ובמשנ"ב שם, ובהי"א כלל כב ובכ"ש במלבן, וכ' בש"ע הרב שב כא אבל ירא שמים יחמיר לעצמו (בשתיית המים במפה) ואין חלוק בכ"ז בין בגדים לבנים לצבועים, שגם בצבועים שייך איסור כיבוס (ועי' לעיל ס"א בתקון דוד ושאל, ובא"א שם ס"ק יח) (אולם איסור בורר אין בזה — שאיסור בורר לא שייך רק במתקן הדבר קודם אכילה או שתי', אבל באופן זה הוא רק מעכב את הפסולת שלא תכנס לתוך פיו) ועי' בצ"צ במשניות שבת כא ב שיעץ לשתות המים ע"י מפה לבנה מאד שע"י השתי' לבנוניתה מתכהה, עי"ש, ועי' שע"ת שיט יא שכ' בשם גו"ר שנוהגין לסנן ע"י שנוי — שנותנים הסודר על פי

קיצור הלכות שבת

קפה

ה. ה' הולך בדרך בירידת גשמים ונתרטבו בגדיו (מן הגשם, או מן הזיעה), מותר לו ללכת בהם לביתו, (ואין אנו חוששים שיבא לסחטם) וכשפושטם בביתו אסור לו לשוטחם כדי שיתיבשו, וכל שכן שאסור לשטחם נגד האש במקום שהכגד יכול להתהוות חם, בחום שהיד סולדת בו, (ואפילו בחדר סגור אסור לשטחם בשבת) וכן אסור לנער בגד מן המים שעליו, ובגד שהוא מקפיד על מימיו (ואם לא ה' מנערו ממימיו ה' נמנע מללכשה) אסור אפילו למלטלו, לאחר שפשטה מעליו, שחיישינן שיסחטוה.

תקון דוד ושאל

הכד או החבית ושופכים לתוך הכוס או הקערה שהוי שנוי גדול — ואפילו האוסרים לסגן יין עכור, י"ל שמודים בשנוי כזה — לכן אין למחות במי שנוהג היתר בזה, (והו"ד במנ"ש ס"ק ע"א), ועי' גם בהגה' מהרש"ם שכ' כך ביין שיש בו קמחין, ועי' בכ"ש במלבן שג"כ כ' כדברי הרב בש"ע שלו ואוסר לסגנם ע"י המפה — אם לא בשעת הדחק, ועי' מג"א שי"ט ס"ק יז הנ"ל שכ' שלהאוסרים לתת מים נקי, שאין עליו לכלוך, — גם זה אסור (והו"ד בנז"י לה כב).

5) שבת קמו: או"ח שא מה—מו, וכ שם שלא אסרו לשוטחם אלא בשבת (משום מראית עין שיאמרו שכבסם בשבת — ובכל מה שגזרו משום מראית עין אפי' בחדרי חדרים אסור), אבל כששטחם מע"ש א"צ לסלקם (שהמראית עין היא בשעת תליית הבגדים על החבלים לייבשם, ולא כשכבר תלויים שם, תו"ש ועי' לבו"ש, ועי' שא מג"א ס"ק נה ובא"א שם, ובתפ"י שבת פכ"ב, אות לח, ובמג"א שם ס"ק נז, ובש"ע הרב סי' שא נז—נט ועי"ש שכ' שאסור לשטוח הבגדים סמוך לאש כל כך — שיתחממו הבגדים עד שיעור יס"ב (שהיינו כשיעור שכריסו של תינוק בן יומו נכוית בו ועי' קצוה"ש סי' קטז ס"ק כא, ועי' בזה באו"ח שיח יד ובפמ"ג, ובפ"ת יו"ד קה, ובדרכי תשובה ס"ק נא ובתקון דוד ושאל סק"ח) — ובדרך אגב זה הוא שיעור קטן מאד), ואם יתחממו הבגדים כשיעור הזה יעבור על איסור בשול, ואסור לשטחם סמוך לאש אפילו בנשרו רק שריי' מועטת, ואפי' כשאינו שטחם רק מנגבם כשהוא לבוש במ, שאז אין בהם איסור מראית עין, אפי"ה אסור משום איסור בשול, ואם אינם סמוך לאש שיוכל הבגד להתחמם כשיעור יס"ב — מותר אם אינו שטחם, עי"ש בסי' שא מו, ובמג"א ומחה"ש שם, ועי"ש שבנשרו במים מרובים אסור אפי' לטלטלם — כשמקפיד עליהם — מחשש שיסחטם, ועי' במשנ"ב שא ס"ק קע"א, ובחי"א כב ד—ו והובא גם בש"ע הרב, וכ' שם ואם נשרו בשכר או ביין אדום או בשאר משקים שאינם מלבנים מותר לטלטלם אפי' בנשרו הרבה, ואפי' לכתחלה מותר להשרותו בהם כגון לסגנם עליו כמש"כ שם בסי' שיט וסי' שכז, עי"ש. ועי' באו"ח שב א, ושם ס"ב בש"ע הרב, שיש בזה ב דעות, הדעה הראשונה היא לחלק באיסור ניעור בין בגד חדש (שמסתמא מקפיד עליו מפני שמתקצר במים) ובין בגד ישן (שמסתמא לא

ו. ה"י הולך והגיע לאמת מים (צנור או תעלה להעברת מים ממקום למקום), יכול לדלג על פני התעלה, אפילו כשהיא רחבה, ומוטב שידלג ויקפוץ על אמת המים ממה שיקיפה, מפני שמרבה בהילוך (ויש אומרים שמוטב לו להקיפה), אבל לעבור בה אסור, שלא יבא לידי סחיטה, ואפילו במקום שיכול להתחלק וליפול במים גם כן אסרו לו ללכת, משום שאפשר שיתחלק וירטבו כגדיו וישרו במים, ויבא לידי סחיטה ו.

ז. ה"י הולך לדבר מצוה, כגון לקבלת פני אכיו, רבו או מי שגדול ממנו בחכמה, יכול לעבור בנהר ולקדם פניהם, וכלבד שיעשה שנוי, כגון שלא יוציא ידו מתחת שפת חלוקו, כדי שיזכור ולא יבא לידי סחיטה, ואסרו לו לעבור בסנדלו שכיון שאי אפשר להדקו ולקשרו יפה חיישינן [שיפול ואתי לאתויי], אבל התירו לו לעבור בנעליו, ומשום שהלך לדבר מצוה, התירו לו אף לחזור. וההולך לשמור פירותיו (ששמירת כספו הוי גם כן קצת מצוה) מותר לו לעבור בהליכה, אבל לא בחזרה ו.

תקון דוד ושאל

מקפיד עליו) ואף אם יסחט ממנו המים (שכשמנערים בגד נסחטים ממנו המים) דבר שאינו מתכוין הוא, ויש מי שאוסר בין בחדש ובין בישן, וכ' שם וטוב לחוש לדבריו, ועי' מסגה"ש פ עט שכ' גם בבגדים השרויים במים שלא היו לבוש בהם, ג"כ אסור לטלטלם, בשם רמ"א ומג"א. ועי"ל כלל לח ג בתקוד דוד ושאל מה שהבאתי שם בשם הלב"ש.

(ו) שבת קיג: או"ח שא נ ועי' מג"א ובא"ר שם ובא"א ס"ק ו ובנז"י סי' יח ז וס"ק ז, ובסי' שא סעיף מו בהגה. דלוג מקרי כשעושה פסיעה גסה ומפסיק רגליו ברחבה, וקפיצה היא שקופץ בשתי רגליו, דודי זקני בביאור הגר"א.

(ז) יומא עז. ותוספתא פ"ד או"ח שא ד, ובש"ע הרב שא ג, ובקש"ע פ לז ועי"ל סי' תריג ז שאסור להרב לעבור במים כדי ללכת לתלמידו, ועי"ש ס"ה בהגה שכ' שמותר לו לעבור במים אפי' בהי' לו דרך אחר שיכול להקיף את אמת-המים מוטב שיעבור בה ולא יקיף שלמעט בהליכה עדיף והאחרונים כ' שיקיף (מהרש"ל ב"ח, ט"ז, ומג"א) בהמסקנא והו"ד בבאה"ט תריג י, ובע"ה שם, ועי' שם ס"ק י במח"ה ועי' בש"ע הרב בפ"א שא א שהתיר לפסוע על הרפש ולא כ' דבר על הדילוג ועי"ש עוד בסי' תרי"ג יז ג ח) או"ח תריג ה—ז, וסי' שא מה—מו, וח"א כב ז (הו"ד במשנ"ב שא ס"ק קסד) ועי' או"ח שב י, ואם החתולים היו רטובים בבין השמשות עד כדי טופח ע"מ להטפוח שלא יכול לטלטלם אז, אמרינן מגו דאיתקצאי לבין השמשות איתקצאי לכולי יומא, הובא במשנ"ב שח ס"ק סג (ועי' שו"ת מנחת יצחק סי' פא מה שמקשה ע"ד והניח הדבר בצ"ע)

ה. חתולים (חתיכת אריג שמלפפים ועוטפים בהם תינוקות), מותר לשוטחם בחדר להתיבש, ואפילו נגד השמש גם כן מותר, דכיון שנתלכלכו ולפעמים יש עליהם גם צואת התינוק, אם כן מוכח שלא כבסם בשבת, ואפשר שאפילו כאין עליהם צואה גם כן מותר, אם לא נרטבו כולם במי רגלים, משום שהכל יודעים שדרך התינוקות להשתין, ולהרטיב את החתולים, ולא יחשדו אותו

תקון דוד ושאל

ועי' שא מו בהגה ובמשנ"ב שא ס"ק קסו שציין שם לס' שמב לענין הבא מבית המרחץ שצריך לשטוח את המגבת והאלונטית הרטוב מערב שבת, ולא ימתין עד אחר השקיעה, וכ' שמסי' שמב מוכח שאם הוא צריך להאלונטית לצורך שבת שיש להקל לשטחה בביה"ש, אך שיזהר שלא לסחטה, וג"כ נכון לזהר לשטחה בצנעה, ולפי"ז מפה שנתרטבה אסור לשטחה על תנור בית החורף במקום שיכולה להיות חם כשיעור יס"ב אפילו כשדעתו לנגבה כדי לשטחה על השלחן לצורך שבת, כמו שכתבנו בפנים בחתולים, ואם המפה נתרטבה בדבר שכבר נתבשל כגון בשכר ובמי דבש — עי' בזה לעיל בכלל יא שתלוי אם יש בשול אחר בשול או לא (עי' שם ס"י), ואפשר ששייך ליבון גם במשקה צבוע (עי' מ"ז שא ס"ק כט בשם מג"א ס"ק נו), אך עי' בזה בנו"י לה ס"ק ז שכ' שמשמע שהפמ"ג ס"ל שבהיות שבמקום שאין היד ס"ב אין איסור רק משום מראית עין שהוא מד"ס (שרק בשטחו במקום שהיס"ב ויש חשש בשול אסור מה"ת) (עי' א"א ס"ק נו), ע"כ במפה הנצרכה לצורך שבת ובחתולים הנצרכים לתינוק ס"ל להתיר וכ"ה בחי"א להתיר בחתולים וכ' רק שלא ישטחם נגד התנור שאז יש בהם איסור בשול, שהיינו איסור מה"ת, ועי' כ"ש במלבן שמתיר להציע תחת תינוק בשעת רחיצתו — חתולים נקיים, וכ' שאף מלוכלכים יש להתיר בשעת הדחק, (וכ"ה בפמ"ג רק שכ' לשים החתולים בעריבה מקודם ואח"כ לערות עליהם המים, עי' מ"ז שב ס"ק ו) ומסיים ואעפ"כ ישנה קצת, ועי' בבה"ל שב י ד"ה דלא אמרינן שכ' שלא להתיר במלוכלכים, אף שהפמ"ג מתיר, אך עי' א"י כ' להתיר, וכ' שאפי' בנקיים שמתיר להציעם תחת התינוק — שדינו כדין חולה שיב"ס — ברחיצתו ביו"ט — אעפ"כ טוב שא"י ישימם לתוך המים, ועי' ל בס"ב ובש"ע שב י בהגה (ועי' בהנ"ל גם בשבת קיא, בסוף תוס' ד"ה האי וכו' וברא"ש שם ביומא בפ"ח שהביא דברי ר"ת, והו"ד הר"ת גם ברמ"א שב י הנ"ל ובמג"א שם ס"ק כד שפוסק לאסור בצואה, ועי' בחי"א (בנ"א) שהניח דבריו בצ"ע, ועי' מש"כ בשו"ת אב"נ או"ח סי' קסא שדברי המג"א מבוארים גם בריב"א ועי"ש שיש הבדל בין צואה למי רגלים, והמקנה ידיו טופחים בבגד שנתלכלך בצואה כ' שחייב עליו חטאת), ועי' א"א ס"ק כד, בלבו"ש ובמחה"ש ובצ"צ במשניות שבת פכ"א ובש"ע הרב בסי' שב (ועי' לקמן בכלל כג א בתקון דוד ושאל מה שהבאתי בחבור חתולי התינוקות הנ"ל בסכת בטחון בשבת, ואם יש בו איסור משום תפירה).

שכבסם בשבת, ובלבד שלא ישמחם נגד האש במקום שהיד סולדת מחומה ה.

מ. טוב להזהר ולא ליקח תינוק לחיק בשבת, בלי כר ט.

י. חבית שיש בה מים (וכיוצא בה) אסור לכסנה במפה, מחשש שתרטב המפה ויסחטנה, אבל במפה המיוחדת לכסוי החבית מותר לכסותה, (שבמיוחדת לכך לא חיישינן שיסחטה, ויש שנוהרים גם בזה) ואם החבית אינה מלאה לגמרי, ויש בין המים שבתוכה להכסוי חלל טפח, אז לא יכסה אותה על פני כולה, משום איסור עשיית אהל, אלא יניח מקצת פי' מגולה (ויש אומרים שאין בכסוי כלים משום אהל, על כן אין למחות ביד הנוהגים להקל) ועיין לקמן בכלל לד סעיף כט ובתקון דוד ושאל כאן י.

תקון דוד ושאל

ועי' בירושלמי שבת פ"ז ה"ב (דף נא.) שכ' שם המלבנו, ההין דמגפר עאיל מני נחבלין אליקה (האי דמעשן בגפרית על בגדין ותבלין הבאין ממדינת אליקה (חייב משום מלבן, קרבן העדה) הדא אתתא דשרקא אפה, (האי אתתא דמעברת סרק על פני' כדי ללבן בשדה) דשרקא מעזלא (שמעברת סרק על המטווה שלה, כדי ללבנו) ההן חייטא דיהיב חוטא גו פומי' "האי חייט שנותן החוט בפיו כדי ללבנו וכו' חייב משום מלבן, שם בקה"ע), והמפרשים לא הביאו את הירושלמי הנ"ל, ועי' בסוף הירושלמי בתורתן של דאשונים שכ' שהדוקח מביא את המאמר הדא אתתא דשרקא, אך כנראה שגירסא אחרת היתה לו בו, ועי' גם בבר"מ שבסמ"ג ע"ז באות קלא בלאוין ס"ה).

ט) מבואר בארוכות לעיל בסעי' ב, ומה שכ' בפנים הובא בס"ח סי' רסז והו"ד במג"א שב ס"ק כג.

י) שבת מה. הדר חזי' דפרס דסתוהר אפומי' דכובא (ואנח נטלא עילוי' — ועי' מע"א ובחידו' רע"א בש"ע שכ' שכנראה מהרמב"ם כב הל' טו ששימת כלי על הסודר לא מעלה ולא מוריד) עי"ש ומה שכתבנו בזה בעינינו אהל — עי' בכלל לד סעיף יח בתקון דוד ושאל. ועי' גם שבת קלט. ועי' טור וש"ע שכ' טו, ועי' מחה"ש בסי' תקי ס"ק טז שכ' שלהיש מחמירים שבסי' שב ס"ט שאפי' בבגד שאין בו לכלוך ג"כ אומדים שרייתו זהו כבוטו, גם בסודר העשוי לפרסו על החבית אסור משום כבוט ועי' בש"ע הרב שכ' כא שכ' להתיר בבגד המיוחד לכך, משום שבבגד העשוי לכך לא חיישינן שיסחטו, אך בפריסת בגד שע"ג חבית יין אדום שמן או שכר וכיו"ב כ' להתיר, וכבר בארנו את זה למעלה וכתבנו בכלל ה סט"ז שיש שני מיני סחיטה, הא' סחיטת פירות והיא תולדת מפרק, והב' היא סחיטת בגדים ולבנים ממים — והיא תולדת מלבן ומכבס, ויש שחילקו גם סחיטת בגדים לשניים, הא' היא — בסחטם ממים (או יין לבן) אז הוא חייב משום מלבן,

קיצור הלכות שבת

קפ"ט

(לסדר ויקהל)

יא. כבר כתבנו למעלה בכלל ה בסעיף כו שאסור לשתום פי זכוכית, או פך, במוך (היינו צמר גפן), בנייר, או בבגדי פשתן, ושאסור להכניס או להוציא ברוז או מגופה מחבית כשמטלית כריכה סביבו, משום איסור סחיטה, ושצריך לזוהר שלא יעמוד כלי תחת החבית בשעה שסותמה, ואז יכולים להקל כשנקב החבית בצדה, ושיש מי שכותב לאסור יין לבן, ושכפך או זכוכית שיש בו מים בכל אופן אסור להכניס או להוציא את המגופה שמטלית כריכה סביבה יא.

תקון דוד ושאול

והב' היא — בסחטם משמן ויין (אדום) שאין מכבסים, ואדרבה מטנפים את הבגדים — שאז האיסור הוא משום מפרק, ולא משום מלבן, ויש הבדל ביניהם שבמפרק אינו חייב רק בצריך למשקים הנסחטים, מה שאינו כן במלבן — שבמלבן הדרך הוא לסחוט את המים והם הולכים לאיבוד כמו שכתבנו לעיל בכלל ה הנ"ל והוה"ד בט"ז שכ' סעי' יב בשם הרן וש"פ, ועי' בזה גם בבאה"ט שכ' כא ובמשנ"ב שכ' ס"ק נה) וע"כ כ' בש"ע הרב שלא גזרו בשריית בגד במשקין שאין מלבנין מהחשש שיסחוט, כיון שאינו חייב אא"כ צריך למשקין הנסחטין, ולזה אין לחוש, שיחזיק המשקין הנסחטין ← דרך בנ"א לעשות כך, אבל במים המלבנים אסור לשרות בגד מהחשש שיסחטו כדי ללבנו ויתחייב משום מלבן, כמבואר לעיל בכלל ה הנ"ל, ועי' ג"כ בזה בחי"א יד יב—יג, ובא"א ריש סי' שכ' שבסחיטת משקין שאינם מלבנים אפי' בצריך להמשקים הנסחטים אפי"ה י"ל שאינו חייב מה"ת אא"כ נבלע בגד"ק כמו פשתן, ועי"ש שצמר הוי גדולי גדולין — משא"כ בבגד משי, בזה הוא מסתפק אם הוא בכלל גד"ק, ועי"ש שבכל אופן אסור הוא מדרבנן, ועי' בש"ע הרב שדעתו כדעת הט"ז שהסכים להר"ן ביין לבן שמלבן ועי' בה"ל ד"ה יש מי שמתיר, שהביא דעת הר"ן שיין דומה למים לענין כביסה, ועי' עוד בסי' שטו יג שאסור לגלות חבית שכל פי' מכוסה, וחסר טפח בין הכסוי ובין המשקה שבה (וכן אסור לכסותה כולה משום אהל), (ועי' שע"ת שעל סי"פ שם, שהביא בשם גן המלך לחלק בין יין שצריך לאויר החבית כמבואר במנחות שלא מלאו חבית יין שיהא ריחו נודף, אבל בחבית שמן או דבש אפי' כשכמה טפחים חסרים ג"כ מותר לכסותם, שאין לו צורך בחוסר שבחביות אלו).

(יא) ועי' לעיל כלל ה סכ"ו שכתבתי שיש מחלוקת בין ש"ע הרב ובין המשנ"ב בפקיקת החבית (שבסי' שכ' סי"ח) שפקקה במגופה הכריכה במטלית, אם יש בזה חשש ואיסור משום ליבון המטלית (ועי' ש"ע הרב שכ' כד ובה"ל דה"מ יש מי וכו' הנ"ל), ועי"ל בכלל ה הנ"ל שהסברתי את זה, שהחומר שיש כאן הוא מחמת שהמשקה נכנס לתוך הזכוכית והוא נהנה מהם, ועי' או"ח שכ' טז ויח' ובש"ע הרב שם ובכ"ש.

יב. שני מקוואות זה על גב זה ו אין בכל אחד כשיעור נוטל את הפקק מבנתיים ומשיקן (לחבר אותן לשיעור ארבעים סאה) ומחזיר את הפקק למקומו, לאחר הטבילה, וכיב העשוי למשיכת מים מן המעיין להבור, ויש נקב בכיב (היינו צנור) והמים יוצאים למקום אחר, מותר לפקקו כדי שלא יצפו המים על האוכלים ועל הכלים, לפי שאינו חושש אם יצאו מים מועטים ואינו דוחק את הפקק (כל כך) ואין מתקנו כל כך יפה, אבל אין פוקקים את הכיב כדי שירדו המים לבור, ולא לרשות הרבים, משום שאז הוא מקפיד יותר שיהא מהודק ומתוקן יפה יב.

יג. יש מי שמתיר לפקק חבית בפקק פשתן משום שכיון שהברזה ארוכה חוץ לפשתן ואין ידו מגעת להפשתן, הוי כספוג שיש לו בית אחיזה, שמותר לפוקקה, אבל צריך ליזהר שלא יעמוד כלי תחת החבית כמו שכתבנו בסעיף יא, וזה דוקא בשאר משקאות ולא במים, שבמים (ולהדעה שכתבנו לעיל סעיף יא גם ביין לבן) אסור יג.

יד. נתלכלכה ידו בבוץ בטיט ובצואה, לא יקנחה בדבר שמקפיד עליו, ואפילו במפה שמקנחים בה את הידים, לא יקנח את ידיו, משום גזרה שיכבסנה, ובנתלכלכו נעליו בבוץ ורפש כבר כתבנו למעלה בכלל א יח שמותר לגרדן בדבר שמותר למלטלו בשבת או בקורה (אבל לא במגרד וכדומה המקלף העור), ועיין שם עוד שכשעשויות עור משכשכן במים, אבל לא מכבסן, ושם הטיט שעליהן יבש צריך ליזהר גם משום איסור טחינה, ובנתלכלכו בגדיו ברפש או בטיט, עיין בכלל ט סעיף ו (ובכלל כט ו-ז) שאם הוא לח מגרדו בצפורן או בגב הסכין, אבל אם הוא יבש אסור לגרדו (ואפילו לכסכם את הכגד זה בזה מכפנים, כדי שיפול הכוץ והטיט שמכחוץ, גם כן אסור) משום איסור טחינה (ויש אומרים שעל ידי עכו"ם מותר שהרי אינו צריך לעפר הנגרה, והוי' מלאכה שאינה צריכה לגופה) ולכבס הכוץ והטיט שעל רגלו היחף, יש מי שמתיר אפילו בטיט יבש יד.

תקון דוד ושאול

(ב) תוספתא עירובין ח ה, רמב"ם כב כא, ועי' בהנ"ל בכס"מ ובמג"א שכ' ס"ק כג ובמחה"ש, ובראב"ד שם פ' כב.

(ג) שבת קיג: ובדף קג: ובתוס' ד"ה לא צריכא (ועי' גם שבת קלג. ובסוכה לג: ובזבחים נא: ובשבת קיא.) ועי' בטור שכ ובב"י ובש"ע סעי' יח ובט"ז ס"ק יב ובמג"א שם, ועי"ל בסוף סעי' י בתקון דוד ושאול.

(14) רמב"ם פכ"ב יט מי שנתלכלכה ידו בטיט מקנחה בזנב הסוס

קיצור הלכות שבת

קצא

טו. אסור לכסכם (היינו לפרך ולשכר) הכגדים שהם קשים לאהר הכביסה, כדי לרככם, שמתוך הרכוך הם מצטחצחים, ומדנהנה ומתכוין בצחצוחו, הוי לי' כמלבן, אבל חלוק (היינו כתונת) שלבשו לעור הבשר, ולא נראה מבחוץ, הוא מתכוין רק לרככו, ומותר (ויש שמחמירים אפילו ריכוך חלוק התחתון העשוי מפשתן, ולא התירו לרככו אפילו קצת, ונכון לחוש לדבריהם, אבל העולם נהגו להקל, ונזהרים רק בכלי המיוחד לכך, כמבואר בתקון דוד ושאל יה.

טז. ספוג שאין לו בית אחוזה, כבר כתבנו דינו למעלה בכלל ה סעיף כז שאין מקנחים בו (את הקערה ואת הטבלה וכיוצא בהם) יו.

יז. בגד שחור אסור לנערו מן האבק או מן העפר, אבל להסיר הנוצות בידו מעליו, מותר, ויש שחוששים גם בזה, ואם

תקון דוד ושאל

וכו' אבל לא במפה שמקנחים בה את הידים וכו' וכ' במ"מ במקור הדין שהוא מהתוספתא, ועי' באו"ח שב סי"א, ובש"ע הרב שב כב, ובחי"א כב יג, ועי' בתוס"ח שם שכ' בשם הפמ"ג שמותר לקנחן בסמרטוט ועי' בתו"ש שכ' בזה שהכוונה היא שיקנח ידו בזנב הסוס שאינו מחובר שאל"כ הלא קיי"ל שאסור לטלטל בעל חי, ואפילו במקצת אסור, עי"ש ובדין נתלכלכו נעליו עי"ל כ"א סי"ז ובתקון דוד ושאל, ובנתלכלכו בגדיו עי' בכלל ט ס"ו, ודעת הי"א בזה תמצא במשנ"ב ש"ב ס"ק לו, ועי' במ"ז שם ס"ק ג שכ' לאסור ליטול טיט היבש מע"ג נעליו אבל שע"ג רגלו היחף התיר אפי' לרחצו במים משום צער, וכ' שאין בו משום גבול, וכ' שם שמותר לקנח טיט היבש הנ"ל שע"ג רגלו בקיר והו"ד בבה"ל שם ד"ה או על וכו', ועי' בכלל יב סעי' יג בתקון דו"ש.

(טו) שבת קמ. מיסתמיך ואזיל ראב"י וכו' מהו לכסכוכי כיתניתא וכו' וברש"י שם, ועי"ש שחלוק מתקשה לאחר הכביסה ומשפשפים אותו כדי לרככו, ועי' הרכוך החלוק ג"כ מצטחצח יותר, ואפי"ה לא אסרו רק בסודר או בבגד עליון, אחר שנראה כמתכוין לצחצחו, אבל לא בבגד תחתון שאדם לובש על בשרו, ולא נראה, ואין אדם מקפיד על ליבוננו, וי"א שאפי' בחלוק התחתון לא התירו אלא כשהוא של צמר או של משי, אבל של פשתן אסור לרככו, ואפי' מעט לא, ונכון לחוש לדבריהם, אבל העולם נהגו להקל, ורק בכלי המיוחד לכך נהגו ליזהר כ"כ בש"ע הרב שב יב, ועי' או"ח שב ה' ובהגה שכ' בשם הב"י בשם הש"ל, ועי' במג"א שם (והו"ד בבאה"ט אות ח) שמנהג העולם לכסכסן בידים, אבל בש"ל אסור, וכן הסכים בא"ר (שם בבאה"ט), עי"ש מג"א ס"ק ת, וברמב"ם כב ז, ובמשנ"ב שב ס"ק כד—כה, (טז) עי' למעלה וכ' בפמ"ג שאף לטלטלו אסור אם לא לצורך גופו או מקומו.

הנוצות תחובות בכגד בודאי אסור להסירם, וגם להסירם במכבדות של קסמים אסור, ונהגו להחמיר אף במכרשת יי.

יח. המנער כגד שחור חדש מן הטל ומן השלג, ומקפיד שלא ללבושו בלי נייעור, חייב, ואם אינו מקפיד, או שהוא מקפיד אבל צבע הכגד הוא אדום, או לבן, או משאר הצבעים, או שהכגד ישן, אז מותר לנערו, במה דברים אמורים בנפל טל על הכגד, אבל בירדו עליו גשמים, והכגד הוא חדש, אז אין הכדל איזה צבע יש לכגד, ובכולם אסור לנערו, (ועיין בתקון דוד ושאל כאן שיש מי שאוסר אפילו בכגד ישן) יח.

תקון דוד ושאל

(יז) שבת קמו, אמר ד"ה המנער טליתו וכו' ופרש"י שהיינו מן העפר ועי' בב"ח בסי' שב שהביא שהא"ז כ' לחוש לדבדי רש"י ובסמ"ג כ' שר"ח מפרש כרש"י, וכן במדדכי כ"כ והוא כהסה"ת, ואף שרבים חולקים ע"ד עי' שבת קמו. ד"ה המנער לכתחלה יש ליזהר, והו"ד בהגה, וכ' שם להתיר בנטילת הנוצות, ועי"ש במג"א ס"ק ד ש"כ בשם ס' הזכרונות שחשש בזה לאיסוד, ועי' ש"ע הרב ש"כ בסי' שב ג שאין בנוצות הללו איסור מוקצה, משום שבטח שהנוצות האלה מן הכרים באו, וראויות הן להחזירן ולשכב עליהן, ועי' בנ"א כלל מד שחוכך להחמיר בזה בכגד שחור ועי' בזה בשביתת שבת ש"כ שבטל לגבי הכגד. וכ' שם בגמ' שחייב במנער רק כשהכגד שחור וחדש (וחדתי נקרא כל זמן שלא נשתמשו בו עדיין כ"כ ועדיין הוא בחידושו, ועי' ברמב"ם פ"י והו"ד בב"י בסי' שב, ועי' באו"ח שב ס"א ובמג"א שם ובמשנ"ב שב ד"ה יא בבה"ל, (ובהגה שלז ב) ובבה"ל שם שהמסיר הנוצות במכבדות הוא כמזלזל באיסור שבת ומחזי כעובדין דחול, ועי' בכ"ש במלבן, ועי' בישועות יעקב ס"ק א ש"כ להחמיר ולא לנער עפר מטלית מצוה בשבת (והו"ד בנו"י לה ס"ק א) ועי' ג"כ במשנ"ב שם ש"כ ליזהר ולא לנקות כובע שנפל לארץ, ועי' עוד שם בבה"ל ד"ה עלי, ועי' בשו"ת בית יצחק סי' קלא שהתיר לנער אבק נעלים, וכ' שנייעור אבק נעלים אין בכלל צחצוחן.

(יח) שבת קמו. הנ"ל המנער טליתו וכו' ובגמ' שם ועי' בזה רמב"ם יח ובמ"מ שם ועי"ל בס"ק יז בתקון דוד ושאל שחידושו של הכגד אינו תלוי בכיבוס רק בלא נשתמשו בו כ"כ עי"ש ובש"ע שב ס"א ובמג"א ס"ק א ובא"א שם וכשנבלעו מי גשמים בכגד או אסור לו לנערו, משום שטבע בגד בלוע ממים, להסחט ממימו בשעת הנייעור, בד"א בכגד חדש שמתקצר במים, והוא מקפיד עליו לנערו תיכף, אבל בכגד ישן (או שאינו מקפיד עליו לנערו) מותר לנערו — משום שאף אם יסחט ממנו המים, הוא אינו מתכוין לזה, ומותר בדבר שאינו מתכוין ואם הוא מקפיד עליו אז הוי פ"ר שיסחטו ממנו המים בנייעורו, והרשב"א בחי' אוסר אפי' בכגד ישן, ועי' א"א סי' שב ס"ק ד, ובשו"ת אב"ג או"ח סי' קסד, ובבה"ל

קיצור הלכות שבת

קצג

יט. כבר כתבנו למעלה בכלל יב סעיף יג ליוזר שלא לנקות שטיחים במכונת מנקה השטיחים בשבת, (ואסור אפילו במכונה שאינה מופעלת בכח האלקטרי), שמלבד שיש בו איסור משום מלבן (שהרי מתכוין לצחצחם, כלעיל סעיף טו), ודעתו לנקות השטיחים, צריך עוד ליוזר בזה משום שהמכונה מורטת ותולשת את הצמר מן השטיחים יט.

כ. מותר להטבל בשבת ולהסתפג באלונטית (סדין או מגבת להסתפג אחר הרחיצה) ובלבד שלא יסחוט שערותיו או האלונטית, אבל להתרחץ בים ובנהר לתענוג כבר נהגו לאסור על פי הפוסקים, ובפרט שאי אפשר לפשוט את בגד הרחצה מבלי לסחוט מעט מהמים הספוג בו, (ובכלל יש ליוזר מלנגוע בלכנים לחים, משום סחיטה, ועי' בזה לעיל סעיף ה, ולהתקלח במקלחת בצוננים עין כלל יא נח) כ.

תקון דוד ושאול

שב ד"ה לחוש, ועי' גם במג"א ס"ק ב ובא"ר ובש"ע הרב שם ב ובבה"ל ד"ה עלי' ובקצות השלחן סי' קנ"ז סק"ג. (ובענין העברת זיעת החלונות בסמרטוט ואם יש בזה משום מלבן עי' בשו"ת חלק לוי סי' קד שאוסר, ועי' מג"א שכג טו באיסור הצהרת זוכית בשבולת שועל והו"ד לקמן בכלל כט טז בתקון דוד ושאול).

יט) עי' לעיל כ"ב יג.

20) להתטהר מקריו, ומותר ג"כ להטביל גר בשבת כמבואר בכלל לה, ועי' בזה לעי' כלל יא שההיתר בזה הוא בדיעבד (סעי' נח ובתקון דוד ושאול שם), ועי' ביצה יח, וביבמות מו: תקוני וכו' ובתוס' ד"ה תקוני, ובטור וש"ע רסח ה, ובסי' שכו ח ומג"א ס"ק ח בש"ע הרב שא נט—ס וסי' תריג ובשו"ת מחנה חיים ח"ב לו ולעיל כלל יא סעי' נח שהבאתי דעות שונות בזה, והטובל צריך ליוזר שלא להוציא את המים שעל גביו ד' אמות, ומסתפג באלונטית שאין מקפיד על מימיו (ולפי א"א דו"ז הגר"א סתם אלונטית הוא דבר שאין מקפידים על מימיו) ומביאה בידו במקום שיש עירוב, אך יזרר מלמסור את האלונטית לבלן — שהבלנים חשודים על הסחיטה כמבואר בסי' שא מה—מט ובסעי' שכו ז—ח ובמג"א שם, וכ' שם במג"א ס"ק ח שנהגו הנשים שלא לטבול טבילה שלא בזמנה בשבת — משום חשש סחיטה וסחיטת שער, ועי' הי"א עד ותוס"ח שם שרק בטבילת מצוה התירו, ועי' שו"ת נוב"י סי' כח ובק"נ (הו"ד בה"ג בפ"ג דשבת בתפ"א) בטבילת נדה בליל שבת, ועי' בכ"ש שכ' שלא להתיר טבילת נדה שלא בזמנה משום שמיחשב נמי כמתקן מנא, וב' קולי לא מקלינן, (אבל מותר להטבל לקריו) ועי' מחה"ש שכ ס"ק כג שמ"מ מותר לרחוץ פניו, ואף שסוחט שעריו התירו בזה משום כבוד הבריות, וכבר כתבנו לעיל ה כח שהסוחט את השער או העור עובר על איסור

כא. גם נקוי יבש, שמכבסים את הבגדים בנפט רותח במכונה מסובכת, כדי להוציא מהם כל לכלוך וכתם, אסור משום מלבן.

כב. כבר כתבנו למעלה בכלל יא סעיף מה, ובסעיף ג בכלל זה בתקון דוד ושאל, שבשבת צריך לנגב את הכלים בסמרטוט המיוחד לכך, ושאינו מקפיד עליו לסחטו גם בחול, ושאסור להדיח כלים שלא ישתמש בהם עוד בשבת זוכא.

כג. דיני קפול בגדים בשבת תמצא לקמן בכלל לח סעיף נ-נא. (נסדר פקודי)

כד. מותר לתת, ערב שבת סמוך לחשיכה, עורות לבורסקי לעבדן, או כבסים לכובס נכרי (לכבסם), כשקצץ לו תשלומים בשכר מלאכתו (שאז הנכרי עושה מלאכתו כדי לקבל שכרו, ואינו נראה כשליח ישראל), וכל זה רק כשלא אמר לנכרי לעשות את המלאכה בשבת, והעכו"ם יעשה המלאכה בביתו, ולא בבית הישראל כב.

תקון דוד ושאל

מד"ס, עי"ש שהארכתי בדברים, ועי' בתו"ש שכ' שלפי"ז צריך גם השותה ליזהר מלסחוט טעור טפמו, וכ' שאין נזהרים בזה, ויש להם על מי לסמוך (היינו על הרשב"א שהיכא שהמשקין הולכין לאיבוד מותר וכו') ובמחה"ש הנ"ל חולק עליו וכ' לא ידעתי מדוע אין בקנוח לאחר סעודה משום כבוד הבריות וכי גרע הוא מבשר שבין השניים שהתירו לו לחצוץ משום כבוד הבריות, והלא גם השפה כשהיא רטובה גנאי היא לו, ואפשר דיש לחלק, ע"כ, וכ' בנו"י שלפי"ז לסחוט המשקה מטפמו כשהיא רטובה גנאי היא לו, ואפשר דיש לחלק, ע"כ, וכ' בנו"י שלפי"ז לסחוט המשקה מטפמו לתוך פיו באופן שאין המשקין הולכין לאיבוד בודאי אסור ובמניעת נגיעת לבנים לחים משום איסור סחיטה עי' גם בסי' שא סעי' מו ומג"א ס"ק נח ולעיל סעי' ג.

(כא) עי"ש בתקון דוד ושאל.

(כב) שבת יז: ב"ש אומרי' אין נותנים עורות לעבדן ולא כלים לכובס נכרי וכו' ולהלן דף יט ובתוס' שם וברמב"ם פ"ו ובאו"ח רנב ב ועי"ש במגן אברהם סעיף קטן ו שכתב להתיר לתת הכבסים לכובס נכרי אפי' בע"ש סמוך לחשיכה. משום שקצב שכרם בזה ידוע, והוי כקצץ, אך לא יתן את הכבסים להנכרי ע"ש סמוך לחשיכה ויאמר לו ראה שאני צריך לנסוע במוצ"ש ואצטרך להלבנים האלה שאני נותן לך ט"ז שזו ס"ק ג ואחרוני' ופמ"א סי' לח והו"ד באה"ט רנב ג, ובא"ר שם ס"ק ט כ' שאסור לומר כהנ"ל להנכרי אפי' בנותנו לו בה' בשבת, אם א"א לו לעשותו קודם שבת, ועי' בזה בש"ע הרב (והו"ד בנו"י סי' מב ס"ק לב) שאוסר

קיצור הלכות שבת

קצה

כה. ואם לא קצץ דמים לעכו"ם בשכרו (ועיין בתקון דוד ושאל שבהתנה עם העכו"ם שיתן לו שכרו כראוי, דינו כקצץ לו המלאכה בחנם ומצפה לתשלום שכר בשביל מלאכתו ואין קצבתו ידוע (שאז הוא עושה המלאכה בספק בשביל ישראל ונראה כעושה המלאכה בשליחת הישראל), אז אמור לתת את הכבסים וכדומה לכובס הנכרי בערב שבת אלא אם כן יש לו שהות לגמור את המלאכה מבעוד יום, או שיתנם להנכרי ביום ה' (שכשבוע) שאז מותר אפילו באינו יכול לגמור מלאכתו לפני השבת כג.

כו. כשהישראל לא קצץ דמים לעכו"ם (או כשהעכו"ם עושה מלאכת ישראל בחנם בטובת הנאה), והישראל רואהו עושה מלאכתו בשבת, אז הוא צריך למחות ביד העכו"ם ולומר לו שלא לעשותה אפילו בנתנה לו כמה ימים לפני השבת, אך כשקצץ לו דמים בשכר מלאכתו, אז אין צריך למחות בידו רק

תקון דוד ושאל

בזה אפי' באינו אומרו לו בפירוש, ורק גלה דעתו שיעשהו בשבת, ועי' במ"ז שז"ס"ק ב שבחול מותר לו לומר לנכרי ברמז, והעכו"ם יבין מתוך כך לעשות לו המלאכה בשבת, והעכו"ם צריך לעשות המלאכה בביתו, ולא בבית ישראל, והישראל יהנה מהמלאכה רק בחול ולא בשבת, ואם עושה מלאכת ישראל בקציעה יכול ישראל אחר לומר לעכו"ם זה עשה מלאכתך, כיון שאין לו הנאה ממלאכה זו הוי' כמלאכת עכו"ם, שמותר לומר לו לעשות מלאכה לעצמו, תו"ש בסי' שז, מיהו בלא קציעה אסור אע"ג שאין נהנה מזה, משום שאסור לסייע לעוברי עברה, ועי' בסי' רמז ד ובמג"א ס"ק ז שאם העכו"ם רוצה לעשות המלאכה לישראל בחנם מותר אפילו בנתנה לו מע"ש, ועי"ש ברמ"א שיש חולקין בזה וטוב להחמיר כשעושהו לו בחנם, ובא"ר כתב שבחנם הוי' כלא קצץ, ואוסר בע"ש (והתיר רק בד' וה'), ומשום זה כ' בחי"א להבטיח להעכו"ם לתת לו כסף בשביל יי"ש, שאז הוי' כקצץ, וזה הוא שכרו, ועי' בט"ז סק"ג, ועי' נו"י ב י שאם הישראל נותן לעכו"ם חפץ למכור ויום השוק הוא בשבת, שהוי' כאלו אמר לו בפני לקנות או למכור בשבת, א"ר ולבו"ש, ולא כמג"א, וכתב שזה מיירי דוקא בקצץ לו שכר, שבלאו הכי אסור בכל אופן).

(כג) עי' או"ח רמז שכשמתנה עם העכו"ם שיתן לו שכרו כראוי ואפי' לא פירש הסכום ג"כ סגי ודעת העכו"ם סמיכא ע"ז, ועי' עוד רמז ד, וסי' רמז א, וסי' רנב ב, ועי' חי"א כלל ג שכ' שאם הדבר ידוע שנותנים שכר על מלאכה זו לעולם סגי אפי' בלא קצץ. (כיון שהנכרי יודע בודאי שיתן לו שכרו, אך כשהעכו"ם מסופק בדבר — אז אין דינו כקצץ, ועי' מג"א רנב ס"ק ו—ח).

קיצור הלכות שבת

כשהמלאכה נעשית בפרהסיא ומפורסם לרבים שהיא מלאכת ישראל, שאז צריך למחות בידו משום מראית העין. ומשום זה הבגדים או החלוקים הידועים ונכרים שהם של ישראל, צריך למחות ביד העכו"ם הכובסם על יד הנהר, ואף על פי כן אין חוששים שיכבסם בשבת בפרהסיא, ומותר לכתחלה ליתנם לו אפילו בערב שבת, אבל דבר ששם ישראל נקרא עליו (כגון ספינה וכדומה), אסור מדינא כו.

כו. במה דברים האלה אמורים בעכו"ם העושה מלאכה בחפצי ישראל, ומפורסמת היא, שהיא מלאכת ישראל (כגון כלים של ישראל שהם ביד הכובס, או בנתן עורות לעכו"ם לעשות לו

תקון דוד ושאל

כד) ע"י שבת יז: וברוקח בשם ירושלמי הו"ד במג"א שם ס"ק ט, ובאו"ח שם, וע"י בש"ע הרב רנב ז ובקו"א שם שכ' שדוקא בישראל רואהו עושה מלאכתו בשבת שצריך למחות בידו, אבל לא ברק יודע, וכשרואהו צריך למחות בידו אפי' בנותנו לו בד' וה' ואפי' בשכר כשלא קצץ עי"ש, ובשע"ש כ' שדוקא בחנם הדין כך, אבל בשכרו ולא קצץ או דוקא בנותנו לו מערב שבת ולא הי' לו שהות לגמרה מבעוד יום, או לא די שצריך למחות בידו כשרואהו רק שצריך עוד לחקור אח"ז שלא יעשה המלאכה בצנעה, אבל בנותנו לו בד' וה' אי"צ למחות בידו אפי' כשרואהו, וע"י בא"א שזו ס"ק כח שכ' שג' נקראים "רבים", ובענין החלוקים שמכבסים על יד הנהר כ' בש"ע הרב רמז ס"ק ג בקו"א שאפשר שא"צ למחות בנכרי המכבסם בשבת — משום שאין ידוע מי הם בעליהם, וא"כ אין זה נקרא שם בעליו עליו, וע"י בנו"י מב ס"ק לו שכ' שלפי"ז אם נכתב שם בעליו עליו אפשר שצריך למחות מדינא, אך שכ' שאפשר לחלק בין ספינה ובין חלוק שבספינה היא נקראת לגמרי על שמו — שאומרים ספינת פלוני, משא"כ בחלוק שבעל"ז לא מפורסם כ"כ, וע"י שם בנתיב חיים שכ' בכבסם הנכרי בשבת שנכון שלא ללבשם, ובחי"א כלל ג ס"י כ' שבדברים שידוע מנהג כל בני העיר לתתם בקבלנות כגון למשל כבסים לכובס וכיו"ב מותר אפי' בפרהסיא, וכ' במג"א שם ס"ק ט והו"ד בש"ע הרב שכ' אבל דבר שאין שם ישראל נקרא עליו רק שעשאו בפרהסיא ונתפרסם ברבים שדברים אלו נעשו בשבת לצורך ישראל, כגון ישראל ששכר נכרי לעשות לו כלים חדשים בקבלנות, ועשאו בשבת בפרהסיא, אף שנתפרסם ברבים שהדברים האלה נעשו לצורך ישראל, מ"מ משום שעדיין לא נקרא שמו עליהם להיות נקראים כלים של פלוני ועדיין לא באו ברשותו, לפיכך אף שעושהו במקום מפורסם א"צ למחות בו מדינא, ומ"מ כ' שטוב להחמיר ולמחות בידו משום רנון ולעז (שיאמר שהנכרי עושה מלאכת ישראל בשליחתו של ישראל) וכ"ה בהגה סי' תרסד יא בשם הרשב"א בחי' בערבה שנקצצה ע"י עכו"ם בשבת, עי"ש, ובנו"י ע ח"ב ה. וע"י או"ח רנב ג.

נעלים), אז צריך למחות בידו, אבל אם הישראל לא נתן לו דבר, והנכרי תופר הנעלים מעורות שלו ובביתו, לצורך ישראל, אז אפילו כשהישראל רואהו עושה מלאכתו בשבת, אפילו הכי אין צריך למחות ביד העכו"ם, אפילו ~~פושטת סתיו~~ ~~במקום שבת~~ ~~שמואל~~ ~~להשימה~~, ולא קצץ לו שכר, משום שעדיין אין שם הישראל נקרא עליהם, והנכרי, אם יחפוץ, יכול למכור את החפצים לאחר, ולעשות לישראל אחרים במקומם ואף לכתחלה מותר לומר לנכרי לעשותם, אפילו בערב שבת סמוך לחשיכה רק שלא יאמר לו לעשותם בשבת כה.

כלל יד מלאכת הניפוץ (המנפץ)

היא מלאכה המכשירה את הצמר, פשתים וכדומה לעשות מהם חוטים — (ומלאכה הנ"ל לא הובאה בש"ע).

תוכן הכלל

ניפוץ גידים וכדומה (א); ניפוץ גבעולי פשתן וקנבוס (א); ניפוץ סיב, גמי (קנא גומא), או הוצים (ב); סריקת צמר (צמר בהמה או צמר גפן), או פשתים (א).

א. הסורק צמר או פשתים לשם הכשרתם לטויו' (או המנפץ דברים אחרים וסורקם לטויו' כדרך שסורקים את הפשתן ואת הצמר, או כמו שנופצים את הצמר) והמנפץ את הגידים, דהיינו שחובטם במקל וכדומה (כדרך שהסופרים עושים), בשביל שיעשו כעין חוטים לטויו', כל זה נכלל במלאכת ניפוץ וחייב, אבל המנפץ גבעולי פשתן וקנבוס (צמח סיבים), חייב משום דש, ויש מי שכותב שחייב בזה משום דש ומשום מנפץ א.

תקון דוד ושאול

(כה) עי' ח"א כלל ג י שכ' שכשהחפצים אינם שייכים לישראל, אז אפי' בידוע שעושה את המלאכה בשביל ישראל זה ג"כ מותר, ובש"ע הדב איתא בזה שמוותר רק אם אינו מפורסם לדברים שעושה הדבר בשביל ישראל וגם שאינו עושה המלאכה בפרהסיא, שאז יש להתיר אפי' בלא קצץ, וא"צ למחות בידו. עי"ש דנב ס"ד ומג"א ס"ק ט וסקט"ו ועי' בתוס"ח ס"ק יב בכלל ג על החי"א.

(א) שבת עג: תנא הדש והמנפץ וכו' כולן מלאכה אחת וכו' ודף עג. במשנה והמנפצו ופי' דש"י שם, ובפי' המשניות לדמב"ם שם, ובפי' הרע"ב שם ועי' שבת קה: במשנה והמנפץ, והצובע, והטווה כמלא דוחב הסיט כפול, ועי' פדש"י שמפירושו משמע שבצמר בהמה חייב רק משום מנפץ, ובצמר גפן חייב רק משום דש דג"ק הוא, ובק"נ שם כ' שאף שהרא"ש

ב. מי שמנפץ סיב (סיב הוא כעין חוט, ומסיבי הצמחים מכינים חוטים חבלים ואריגים) גמי (גמי הוא קני גומא, קנה סוף שעושים ממנו חוטים לקשירה ולאגידה) או הוצים, עד שנעשו כעין חוטים חייב משום מנפץ ב.

כלל מן מלאכת צביעה (הצובע)

והיא מלאכת צביעת דבר בצבע המתקיים, או שנוי צבעו לצבע אחר (ועי' או"ח שג, שכ וסי' שכח).

תוכן הכלל

איזהו גדוע יותר — בקנוח דם — המקנח במטלית אדום או המקנח במטלית של צבע אחר (תקדו"ש ו); המאדם שפה אדומה ומוסיף בה אדמומית (תקדו"ש ו); הרכבת צבעים (לצבע חדש) (ב); חפיפת הראש במשחת קרם (ד); טיחת בצק על פני האשה (תקדו"ש ד); מסמוס חומרי צבע במים או בשאר נוזלים (ב); מירוח משחת קרם על פני אשה (לשם עידון עורה) (ד); נקוי השיניים במשחת השיניים (ד); עשיית עין הצבע (ב); צביעת חוט צמר פשתן וכדומה (א); צביעת בגד, חתיכת אריג, כלי, קירות הבית (וכן סידום בסיד) דלתות ורהיטים (א); בהנ"ל שיעור איסור צביעה (א); צביעת רצפת הבית בצבע (בצבעי שמן או בלכה) (א); צביעת מים שבזכוכית לנוי (ג); צביעת פנים, שפתיים, צפרניים, שערות, וכחילת עיני האשה (ד); צביעה בצבע שאינו מתקיים (תקדו"ש דד); צביעה המתקיימת במשך יום השבת (תקדו"ש ד); צביעה באיש (שאינו דרכו בכך (תקדו"ש ד); צביעת יין שרף על ידי הסוחרים (ה); צביעת אזני דגים על ידי מוכרי דגים (ה); צביעה דרך לכלוך, וכן — נגיעת בידיו המלוכלכות בצבע הפירות שאכל, וכן — קינוח דם חטמו (ודם מכתו) במטפחת (ו).

תקון דוד ושאל

מחייב בדש אף שלא בגד"ק, אעפ"כ הוא כותב הטעם בצמר גפן שגד"ק הוא — כדי שלחשב לתולדת דש, ולא לתולדת מנפץ, שמנפץ בצמר בהמה אינו משום דש דלאו גד"ק הוא, ועי' במא"מ ח"ב בדישה שכ' — לפי הדא"ש ורש"י — לחלק בין מה שגדל בקרקע ממש שדומה לדש, ובין מה שאינו מן הארץ רק שנקרא גד"ק שהוא בכלל מנפץ (ועי"ש מה שכ' בדעת הרמב"ם שהיא כדעת הערוך, שדש לא שייך רק באוכלים, ויתישב בזה קושית המג"א על הרמב"ם, ועי' ח"א כג שכ' שהמפרק דבר מחבירו (כגון פשתן מגבעוליו) הוי בכלל דש, והמנפץ הוא ענין סריקה — שע"י הנפוץ כל שער יבדל ויפרד בפני עצמו, וכ' עוד שם במנפץ גבעולי פשתן וקנבוס, שחייב שתיים, והו"ד במנחת חינוך במוסך שבת שם, ועי' גם בברית משה על הסמ"ג לאווין סה בהמנפץ שהאריך בענין זה ובמג"א, והנה מלאכת ניפוץ, טווה, מסיך, ופציעה לא נזכר באו"ח, וגם מלאכת האורג לא נזכר רק במג"א, ועי' ברמב"ם פ"ט הי"ב יג יד וטו' ושם תמצאם ובאחרונים, ועי' כ"ש ובע"ה שם ט, במשנ"ב סוף חלק ג, ובשו"ת אב"נ או"ח סי' קע.

(ב) עי' ירושלמי פ"ז ה"ב (דף נא). ההן דנפיס סיב וכו' והו"ד ברוקה, ועי' ח"א כג ב.

א. הצובע חוט של צמר, פשתן וכדומה, שיש בו כשיעור חוט של ד טפחים, או שאפשר לטוות מדבר הנצבע, חוט כזה, או הצובע בגד (אפילו חתיכת אריג), כלי, קירות הבית (או שמד אותם), דלתות, רהיטים, או רצפת הבית בצבע (או בצבעי שמן או בלכה), חייב משום צובע, ומלאכה זו היתה במשכן בצביעת התכלת א.

ב. העושה עין הצבע, כגון שנתן קנקנתום (זה חומר צבע שחור, שהשתמשו בו לצביעה) לתוך מי נפצא (הוא מין דיו) שיעשה הכל שחור, וכן הדין במסמס חומרי צבע במים או בשאר נוזלים, או כשהרכיב את הצבעים לעשות מהם צבע חדש שחייב ב.

ג. הצובע מים שבזכוכית לנוי, חייב ג.

ד. אשה אסורה לצבוע פני', שפתי', צפרני', ושערותי', ואסורה גם לכחול עיני' בשבת כמבואר בתקון דוד ושאל, ובדין המושח משחת קרם על שערותיו לשם חפיפת הראש, או שמושח משחת שיניים לנקיון שיניו, וכן אשה הממרחת משחת קרם (קרם זה תמרוק לעידון העור) על פני' בשבת יבואר דינו בכלל כט לאיסור משום איסור מריחה ומחיקה בשבת, ובדין אבוק פני הנשים בפודר בשבת עיין בתקון דוד ושאל כאן ובכלל לב סעיף יזד.

תקון דוד ושאל

(א) שבת עה. שוחט משום מה מחייב רב אמר משום צובע וכו' ועי' רש"י שם ובשבת קז. ועי' בתוס' כתובות ה: מה שמקשים ע"ד (וכדבריהם מקשה גם הרשב"א בחי' לשבת), ועי' בזה בתני' המגיני שלמה, והו"ד בשו"ת בית אפרים או"ח סי' כב שהביא דאי' לפירושו מהירושלמי פ"ז ה"ב דשבת (בדף נא.) מה צביעה היתה במשכן שהיו משרביטין בהמה וכו' (ועי' ג"כ שם בירושלמי שהעושה חבורה ונצרך בה דם שחייב משום צובע), ועי' באב"נ סי' קעו ובסי' קצז, בשו"ת חכ"צ סי' צב, במנ"ח, ובנ"א בצובע ובמא"מ בצובע (שם אות ב), ועי' רמב"ם פ"ט יג שכ' שאין הצובע חייב עד שיהא צבע המתקיים, אבל צבע שאינו מתקיים כלל כגון שהעביר סדק או ששר ע"ג ברזל וכו' וכל שאין מלאכתו מתקיימת בשבת פטור (אבל אסור מד"ס) ודעת הסמ"ג שחייב בזה.

(ב) רמב"ם ט יד העושה עין הצבע וכו' וחייב, ושיעורו כדי לצבוע בו חוט ארוך וכו' ועי"ש בהשגות הראב"ד, ועל' במ"מ שכ' שמקור הדין הוא בשבת יח מ"ת נתינת מים לדיו זו היא שרייתו עי"ש, ועי' באו"ח שכ' ס"ק כה במג"א.

(ג) בצובע מים שבזכוכית חייב אף להראב"ד הנ"ל, שהרי מלאכת הצביעה נגמרה, ועי' כ"ש, ח"א כד ד, ובע"ה שכ' א—ב.

(ד) שבת צד: וכן הכוחלת וכו' ועי' גם בגמ' צה. כוחלת משום

ה. סוחרים אסורים לצבוע יין שרף או עוגות וכדומה בשבת, וכן צריך ליזהר מלתת כרכום לתוך התבשיל מפני שצובעו (ויש אחרונים שמתירים בזה במתכוין לתקן את המאכל, ולאכלו) וכן אסור למוכרי דגים לצבוע אזני הדגים, כדי שיתראו כטריים (ויש אומרים שכזה יש גם מן החיוב) ה.

תקון דוד ושאול

צובעת וכו' ובברייתא שם גודלת וכו' וכן וכו' אשה לא תעביר סרק על פני (סרק הוא מין צבע) בשבת, ומטעם זה אסורה גם לכחול עיני בשבת, או לטוח בצק על פני (עי' רש"י במשנה ד"ה וכן פוקסת, ועי' ירושלמי פ"י ה"ז (דף סד); הכוחלת חייבת משום כותבת, הפוסקת חייבת משום צובעה) שכשנוטלתה מאדים הבשר והוי כמין צביעה, והרמב"ם כ' דהאיסור הוא משום כותב, וכך היתה גירסתו בגמ' (עי' רמב"ם כג יב) וכן הוא בערוך, ועי' או"ח שג כה ובבה"ל ד"ה משום צובע, ובשע"הצ ס"ק סה, ובמשנ"ב ס"ק עט, ובמג"א שכ כה, וסי' שג ס"ק יט, ועי' בשע"הצ הנ"ל שכ' לפי דברי המ"מ שכ' על הרמב"ם שכ' בצבע שאינו מתקיים שאסור רק מדברי סופרים, וכ' המ"מ הטעם שבעינן מלאכתו מתקיימת כמו בכתיבה (עי' שמ ד), (ומסתפק המשנ"ב שם באם הצביעה מתקיימת במשך יום השבת, אם מקרי דבר המתקיים, משום שכ' במשנה שבת קב: העושה מלאכה, ומלאכתו מתקיימת בשבת חייב, ובחי"א כ' בשם הסמ"ג לחייב באינו מתקיים, לפי שרצונו שיתקיים לשעה עי' או"ח שכ יט—כ) ומה שכ' בפנים הוא לפי הרמב"ם, אבל לדעת הסמ"ג באשה גם חיוב יש (ועי"ש שכ' וגרסינן וכו' אשה לא תעביר שרק וכו' בכל אלה לא מצינו חיוב רק כשאדם חפץ באותו הצביעה ועי"ש בבר"מ שמכאן מוכח שדעתו שחייבת מה"ת), מיהו באיש שאין דרכו בכך אליבא דכ"ש אסור ולמשנ"ב מותר, עי"ש שג ס"ק פא, ועי' גם מנ"ש פ ס"ק קנ, וביו"ד קפב, ובע"ה שג ל, ובכ"ש בצובע, ובאיסור אבוק פני נשים (ואנשים) בפודר בשבת עי' מ"ש לקמן בכלל לב סעי' יז בתקון דוד ושאול בשם שו"ת בית ישראל לאסור, והביא בשם שו"ת מהר"ם מבריסק להתיר בפודר לבן, (ועי' גם מה שהבאתי לעיל בכלל יג בסוף ס"ח בתקון דוד ושאול בשם הירושלמי שבת פ"ז ה"ב "הדא אתתא דשרקה אפא" (האי אתתא דמעברת סרק על פני' כדי ללבן בשרה, חייב משום מלבן, עי"ש קה"ע), ודברי הירושלמי לא הובאו במפרשים עי"ש), ועי' בזה גם בשו"ת אגרות משה הנדפס מחדש סי' קיד שכ' ג"כ להתיר בפודר לבן.

ה) או"ח מג"א שכ יט, כ"ש בצובע, וחי"א כד ג וכ' שם שלסמ"ג יש בזה מן החיוב, ולפי הפמ"ג חייבים בזה אפי' להרמב"ם, עי"ש בתו"ח, ושניהם מביאים ראיה משבת עה: דשוחט חייב משום צובע בית השחיטה, אבל עי' בבה"ל בסי' שכ על סי"ט ד"ה ליתן וכו' שמביא בשם או"ז שכ' שהכוונה ב"ניחא ל"י דליתווס בית השחיטה" היא על עור בית השחיטה, עי"ש, ועי' מג"א ס"ק כד שחולק על הרדב"ז סי' קלא שכ' שאין זה דרך

ו. כשידיו צביעות מפירות שאכל, יש לו ליזהר שלא יגע בכגדו, מפני שצובעו, ומי שיש לו מחורים ר"ל (היא מחלת תחתוניות, שבא מהתרחכות הוורידים בחלחולת מחמת הצטברות דם בתוכם) המוציאים דם, לא יתקנח בנייר שצובעו רק ירחין במים, וכמו כן לא יקנח דם חטמו ודם מכתו במטפחת, אך כשנמצא במצב קשה ודחוק יש להקלו.

כלל מז מלאכת טו" (הטוה)

היא מלאכת עשיית חוטים ומתיחתם מצמר ופשתים ושזירתם, ולא הובא המלאכה הנ"ל בש"ע.

תוכן הכלל

ההבדל בין שזירת חוט דק, ובין חוט עבה קלוע מחוטים רבים (ב); טו"ת צמר, פשתים, כותנה, גוצה, גיד, גילון, או דבר אחר הנטוה (א); טויה בכלי (במכונה) או היא מלאכת עשיית חוטים ומתיחתם מצמר ופשתים ושזירתם.

א. הטוה, שיעור אורך ד טפחים, מצמר, מפשתים, מכותנה, מנוצה, משער, מגיד, מנילון או מדבר אחר הנטוה, חייב, ולא דוקא הטוה בכלי או במכונת, אלא אפילו הטוה ביד גם כן חייב

תקון דוד ושאול

צביעה, שהיא דרך לכלוך, ועי' שב ס"י שגם בכיבוס אוסרים דרך לכלוך ומכל שכן בצביעה דרך לכלוך שבודאי אסור, ועי' בא"א שכ ס"ק כה שכ' להתיר נתינת כרכוס בתבשיל רוטב וכן יין אדום ביין לבן ואפי' ברוצה לעשות מראה, והני מילי בבעה"ב בביתו כדי לאכלו, אבל בסוחר העושה גוון במאכל כדי שיקנו ממנו וכו' אסור, וכן במוליד בו ריח כדי למכור אסור ודלא כשו"ת חכ"צ ז"ל ע"כ, ועי' בזה עוד במ"ז שכ' בסי' שיח ס"ק טו שבניחא לי' אז יש צביעה (אפי') בתה עי"ש, ובמה שכ' בזה במשנ"ב שכ ס"ק נו ובנ"א כד ג, ועי' גם בבאה"ט שכ ס"ק כב.

ו) עי' בתקון דוד ושאול בס"ק שלפנ"ו ובמג"א שכ ס"ק כד שהבאנו שם, ועי"ש במג"א ס"ק כה שבבגד אדום ודאי שאסור שמתקן הוא והו"ד בכ"ש שאין הבדל במראות המטלית שבכולם לכה"פ אסור אבל החי"א מסיים להקל בשעת הדחק, ובא"ר מצדד להקל באדום ואפי' בלבן כשא"א בענין אחר והו"ד בבאה"ט שכ ס"ק כב, ועי' שכח סעי' מח ובמשנ"ב שם ובמג"א שכ ס"ק כה ועי' שבת ירושלמי פ"ז (דף נא.) שכ' המאדם אודם בשפה חייב ובקרבן העדה כ' ע"ז אפי' בשפה שהיא אדומה אלא שמוסיף בה אדמומית — חייב, ובש"ק כ' שמכאן ראי' להמג"א בסי' שכח ס"ק גב שלהניח בגד אדום על המכה בודאי אסור — משום צובע והו"ד במא"מ ובכ"ש, ועי"ש במשנ"ב שכ' שיש שכ' להקל בשניהם כיון שהיא דרך לכלוך, ויכולים לסמוך עליהם היכא דא"א בענין אחר.

משום איסור טו'י, וגם העושה לבדים, (היינו חומר עשוי מצמר, כמו לבד לכובע, והיום עושים את הלבד מצמר שנכבש ונתחבר יחד בלחץ מכבש או בחום), חייב א.

ב. על שזירת חומים דקים, חייב משום טו'י (אבל על שזירת חומ עבה קלוע מחומים רבים, חייב משום קושר) ג.

כלל יז מלאכת הנסכת המסכת (המסיך)

והיא מלאכת מתיחת המסכת כלומר חוטי הארץ, השתי, (ומלאכה זו לא הובאה בשו"ע).

תוכן הכלל

חביטת השתי בשעת האריגה (כדי ליישרו) (א); מתיחת חוט השתי מכובד העליון לכובד התחתון (א).

א. המסיך, שמותח חוט השתי מכובד עליון לכובד התחתון (כנויים לגלילים שכורכים עליהם את חוט השתי, במכונת האריגה, עיין כלים נא). וכן החובט השתי בשעת האריגה, כדי ליישר וליישב חוט השתי יפה זה בצד זה, חייב, והמלאכות האלה היתה במשכן, במלאכת הפשתן והתכלת ליריעות א.

כלל יח מלאכת עשיית הנירין

(העושה שני בתי נירין)

(מלאכה זו לא הובאה בש"ע).

תוכן הכלל

עשיית גפה, כבדה, סבכה, סל, וסדיגת מטה בחבלים (ובתבון) (א).

א. העושה שני בתי נירין, חייב (וראה בזה בכלכלת שבת במלאכת העושה ב בתי נירין, שמאריך בפירוש ובאופן עשייתם,

תקון דוד ושאול

(א) רמב"ם ט טו ועי' כ"ש בטוה, חי"א כד א, ובע"ה י—יא ובעושה לבדים להרמב"ם חייב משום איסור טו'י אבל להראב"ד האיסור הוא משום מגבן, ועי' בט"א שהסביר דבריו בזה כי מלאכת הטו'י היא קבוץ חלקים קטנים שבצמר או בפשתים וגם מלאכת עשיית לבדים כך היא, עי"ש, ובמא"מ בטו'י אות א.

(ב) עי' ירושלמי שם (דף נא). ההן דעביד חבלין ההן דדעביד ממזר חייב משום טוה, ובכ"ש בטוה, ובחי"א כה, ובזת"מ כט שכ' שם שאין הבדל בין הטוה בידים ובין טוה במטו'י ועי"ש שכ' שכ"ה אפי' בלוקח החוטין ושזור אותם.

(א) עי' בכ"ש שהאריך לפרשו, ועי' בתויו"ט כאן ובפ' יג מ"ב, (א) עי' בסעי' שלפנ"ז ובכ"ש בעושה בתי נירין ובתוסיו"ט שכ' לעיל, ורש"י כ' הנך לאו נירין ממש אלא משרשר ומרכיב חוט א' בשתי מלמטה וא' מלמעלה ומעמיד את השתי בהם וכו', וכ' ברמב"ם וכן כל העושה

ועיין גם כן בתוספת יום טוב בשבת פרק ז משנה ב), וכן העושה נפה, כברה, סל, סבכה (זו אריג דק ועשוי מעשה רשת שמקשמים בו בגדי נשים, או הנשים מכסות בו את הראש, וכן סבכה בלול עופות, או מחיצה העשוי מעשה רשת), או המסרג (היינו קולע) מטה בחבלים (או בתבן) וכדומה, וסדר אותם לסריגה, ושיעורם שיעשה ב בתים, והמלאכה הזו היתה במשכן באריגת היריעות והקלעים א.

כלל יט מלאכת האריגה (חאורג)

והיא מלאכת הכנסת חוט הרחב, הערב, בין חוטי השתי (מלאכה זו לא הובאה בש"ע או"ח) — ועיין שג כו.

תוכן הכלל

הנסכת המסך (א); הפרדת החוטים בשעת האריגה (ג); אריגה בתחלה (ב); ארג חוט להשלים בו הבגד (ב); אריגה בשפת היריעה (ב); אריגת (אבנט) צלצול קטן (ב); הי מקצת הבגד ארוג, וארג על הארוג (ב); מיסך (א); סריגת פוזמקאות, גרביים או עבודת רקמה למיניהם (או תקונם) (ה); עשיית דבר מעץ רך ששמו מילין (ד); קליעת נימים שערום וקנים (ג); קליעת פאה נכרית (תקדו"ש יט ב); קליעת שערות ראש שבמחובר (ג); קליעת ענפי ערבות או חוטי ברזל (תקדו"ש ד); שיעור איסור אריגה (ב).

א. דרך האורגים שמותחים את החוטים תחלה באורך וברוחב, ושני אנשים או חוזים את החוטים זה מצד זה, וזה בצד השני, ואחד חובט בשבט על החוטים ומתקנם עד שיעשו כולם שתי בלא ערב, ומתיחת החוטים כדרך האורגים, היא הנסכת המסך, והמותח נקרא מיסך, ושכופלים אותו ומתחילים להכניס את השתי בערב, היא מלאכת אריגה א.

ב. מלאכת אריגה היתה במשכן באריגת היריעות והקלעים, ושיעורו לחיוב הוא באריגת שני חוטין ברוחב שני אצבעות, וחייב בין בשארגן בתחלה, ובין שהי מקצת הבגד ארוג, וארג על הארוג כשיעור שני חוטין, ואם ארג חוט אחד והשלים בו את

תקון דוד ושאול

שני בתי גירין בדבר שעושים אותו בתים כגון אלו, חייב, ועי' בזה בפמ"ג, ועיין ג"כ בע"ה שמ יד שמפרש דדברי הרמב"ם וב' בתי גירין. ועיין במגן אבות שכ' שאף שגם חצי שיעור אסור מן התורה, דין מיסך, בכלל יז ודין עושה שני בתי גירין שונה בזה.
(א) רמב"ם פ"ט והו"ד בחי"א ועי' ג"כ רמב"ם ט יח, ובכ"ש בהאורג.

הבגד, חייב (ארג בשפת היריעה שני חופין ברוחב ג בתי נירין חייב, הא למה זה דומה לאורג צלצול קפן ברוחב ג בתי נירין) ב. ג. המדקדק את החוטים ומפרידם בשעת האריגה, הרי זה תולדת אורג, וגם הקולע נימים, שערות וקנים וכדומה, אסור מטעם זה, וכל זה רק כשהם תלושים, אבל הקולע שערות ראש המחוברים בראש, אין דינו כאורג (שאין דרך אריגה במחובר בראש, ועוד שאין סופה להתקיים, שסופה לסתרה) ואיסור קליעתם הוא משום בונה, ולסתרם אסור משום סותר ג.

ד. מצינו שגם מי שעושה דבר מעץ ששמו מילין שהוא רך, ומכנים הרוחב על האורך, שחייב משום אורג ה.

ה. גם סריגת פוזמקאות, גרבים, עבודת רקמה למיניהם (או תקונם של אלה) אסור משום איסור אריגה ה.

תקון דוד ושאל

ב) שם ברמב"ם הי"ט, והו"ד בחי"א כה ה, (ועי' בע"ה שמ טו, שהביא דברי הרמב"ם בהל' יח, והעתקנו מדבריו לעיל בס"ב במוסגר, ועי"ש בע"ה שתמה על השיעור שתי אצבעות שנתן בזה הרמב"ם, שהלא במשנה שבת קה: איתא שיעורו כמלא הסיט ועיין שם שהביא פירוש המ"מ ע"ז ושרש"י פי' שהוא חצי שיעור מטוי' עי"ש) ועי' עוד בכלל מד י בחי"א ובש"ע או"ח שג סעי' כו, ובמשנ"ב שם ס"ק פב שכ' שקליעת פאה נכרית אסור מדרבנן, משום אורג, ואף שאין סופה להתקיים, מ"מ אסור מדרבנן כמו בכותב בדבר שאינו מתקיים — שאיסורא אית בי, ובסתירת הקליעה כ' שדומה לתולדת בוצע, וציין להרמב"ם ט כ, וביי בשם הכל בו ובדה"ב, (עי"ש בשעה"צ ע—עא) ועי' שג ס"ק כ.

ג) עי' בסעי' שלפנ"ז ועי' רמב"ם ט כ ובמג"א ובשעה"צ שהבאנו בס"ק שלפנ"ז, ולעיל כלל יב יג בתקון דוד ושאל, ובקש"ע כאן כ' אסור לקרוע וצ"ל לקלוע או לשזור אפי' ב חוטים או שערות תלושות, ועי' כ"ש בזה.

ד) ואפשר שגם קליעת ענפי ערבות, חוטי ברזל (תיל) אסור ג"כ שאין הבדל מה הוא שזור ועי' תקון דוד ושאל ס"ק ג, ובזת"מ ל א כ' האורג בין בבגד ובין בקנים או שעושים חלונות מחתיכות עץ כמו שעושין לסכך עליו או בשערות או בכל דבר וכו' (והו"ד גם במשנ"ב בדף האחרון לח"ג), ועי' בירושלמי (הו"ד בע"ה שמ טז).

ה) עי"ל ס"ב, ובשנו"ח.

(לסדר ויקרא)

כלל כ מלאכת בציעה (חמוצע או הפוצע)

והיא מלאכת הפרדת החוטים הנ"ל הארוגים יחד — ומלאכה זו לא הובאה בש"ע אר"ת.

תוכן הכלל

התרת קליעות פתילות או נר הבדלה (תקדו"ש א) ; התרת הארוג מן המסכת (א) ; סתירת קליעת חוטים (א) ; פציעת ראשי חוט שניתק בשעת האריגה — ושזורם יחד עד שיארג (א).

א. הבוצע (הפוצע) שני חוטים, שהסיר חוטי השתי מהערב (או הערב מהשתי) הארוגים יחד, חייב, וכן הסותר קליעת החוטים ברוחב שתי אצבעות, והותקנו על ידי זה, גם כן חייב, ולהראב"ד פירושו של בוצע הוא שלאחר גמר האריגה חתך את האריג מן המסכת, וחתך שני חוטים, ולהר"ן פירוש בוצע הוא שדרך האורג הוא כשינתק לו חוט באמצע האריגה, שפוצע (מפצל ומפריד) ראשי החוטים, ושזורם יחד עד שיהא נארג, וכשעושה כך בכ' חוטים, חייב, ומלאכה זאת היתה במשכן באריגת היריעות א.

כלל כא מלאכת הקשירה (הקושר)

והיא מלאכת חבור שני חוטים או שני דברים על ידי קשירה, ומלאכה זו הובאה בש"ע אר"ת סימן שיז).

תוכן הכלל

אבנט — להכניסו במכנסיים חדשים (ה, ועיין גם בסעיף ג ובכלל לח סעיף יא) ; באינו עשוי להתיר הקשר ביומו, ונחוצו מאד להתירו, ורצונו להתירו על ידי עכו"ם (תקדו"ש א' וחי') ; בדרכו לעשות עניבה ובלי כוונה נקשר או שנתהדק מאליו (תקדו"ש ב) ; התרת קשר במקום צער (תקדו"ש א) ; מטפחת בצוארו מקושרת בשני קשרים מערב שבת (ב) ; מכנסיים (או תחתונים) העשויים להכניס בהם משיחה או רצועה (ס"ג) ; בהנ"ל כשהבגד

תקון דוד ושאל

(א) בחי"א מביא ב' השיטות הראשונות, והכ"ש מביא גם דעת הר"ן — וצריך להחמיר בכולן, (ועי' גם מג"א תקיד ס"ק יח שאסור להתיר קליעות פתילות (או נר הבדלה) וכ' בנ"א ע"ז שהטעם משום פוצע, (ועי"ל כלל יט בתקון דוד ושאל) וכ' הרמב"ם והוא שלא יהא מקלקל אלא יתכוין לתקן — כדרך שעושים אלו שמאחים את הבגדים הקלים ביותר שבוצעים ואח"כ מאחים וחוזרים ואורגים החוטים שבצעו עד שיעשו שני הקרעים אחד, והסותר הקליעה לתקן הר"ז תולדת בוצע, ושיעורו כשיעור הבוצע, ועי' בס' מא"מ בפוצע — שהביא דעת רש"י, הרמב"ם, הרא"ה, והראב"ד ומפרשם (ונכון כאן לעורר שנכון לתלוש מערב שבת איזה חתיכות צמר גפן (הנקרא גם מוך), שיהיו מוכנים לשבת לעת הצורך ובפרט כשרואה שיזקק להם בשבת, מ"נ).

ישן ואין הנקב צר (ג); בהג"ל ביש טורח להכניס בו המשיחה (ג); הג"ל בבגד חדש (ג); ניתוק קשר שאינו יכול להתירו (תקדו"ש ב); גפסק לו אחד מציציותיו (תקדו"ש ז); עשיית הכריכות בשבת בהיו ציציותיו תלויין בקשר עליון (תקדו"ש ז); פתילת חבלים — מאיזה דבר שהוא (ו); הג"ל הפרדתם (ו); קשירת קשר חזק ומהודק בשני אופנים (ב); קשירת קשר חזק בראש אחד של חוט (ב); קשר של קימא שאינו מעשה אומן — או להיפך (תקדו"ש א); קשר שקיים יותר מיום אחד, או שקיים למשך של ז' ימים (תקדו"ש א); קשר שקושרו בליל שבת ועשוי להתירו ביום שבת (תקדו"ש א); קשירת דבר חשוב (בקשר שאינו של קימא) קשירת חבל הנפסק מן הדלי (ה); קשר — שדרך להמלך — להשאירו קשור (ז); (התרת אגודות תבן קש דשא או עלי לולבין, ה תקדו"ש); (בהג"ל בגמי לה, ה תקדו"ש); קשר קשר סתם — והוא דבר שדרכו לעולם לקיימו מקושר למשך שבעה ימים (תקדו"ש א); בהג"ל באין דרך לעולם לקיימו למשך ז' ימים (תקדו"ש א); קשירת קשר לדבר מצוה (ה); קשירת קשר אחד מערב שבת והשני בשבת (תקדו"ש ב); שבירת קשר שק כספו (באויבים באים עליו לגזול כספו, תקדו"ש א).

א. הקושר והמתיר הם מאבות מלאכות, שכמשכן היו צידי החלזון קושרים ומתירים ברשתותיהם שכל הרשתות הן עשויות קשרים קשרים, והם קשרי קיימא, ופעמים שהיו צריכים להסיר חופים מרשת זו ולהוסיף על זו, ומתיר מכאן וקושר כאן, ויש בזה הרבה דעות מה נקרא קשר של קיימא, ואנחנו מחמירים בכל שני קשרים המהודקים א.

תקון דוד ושאל

(א) (עי' שבת קיא — קיג, ובדף קנז, ובעירובין קב—קג) — שבת עד: קשירה במשכן היכי הואי וכו' ועי' פרש"י שם ובתוס' בדף עג. על המשנה ד"ה הקושר והמתיר, ובהרא"ש שם אות ו (ועי"ש בתפא"ש), ובפי' הרע"ב למשניות, וברי"ף וברמב"ם פ"י א—ט (שדעתם לחייב בקשר של קיימא רק כשהוא ג"כ מעשה אומן, וכשאין בו רק מעליותא חדא, דהיינו שהוא מעשה אומן ואינו של קיימא, או שהוא של קיימא ואינו מעשה אומן — איסורו רק מדב"ס, ואם הוא מעשה הדיוט וגם אינו של קיימא הוא מותר אף לכתחלה, ודעת פוסקים אחרים שבקשר של קיימא לחודי' חייב חטאת, ואין מחלקים בין מעשה הדיוט למעשה אומן, ודעת רש"י שאם הקשר קיים קצת דהיינו למשך שבעה ימים — אז איסורו מדב"ס, ולפוסקים אחדים אפי' כשקיים יותר מיום אחד ג"כ איסורו מדב"ס), ועי' בטור סי' שיו שנקט כשיטת רש"י, (עי' ב"י ב"ח וט"ז ס"ק א שמפרשים דבריו — ועי' ג"כ בע"ה שיו ז), ועי' בש"ע שיו א ובהגה ובמג"א ס"ק א—ב, ובס"ג ובס"ה ובמג"א שם), ובא"א ס"ק ב שכו' לדעת הפוסקים שקשר שאינו עשוי להתירו באותו יום שהוי קשר של קיימא — שהיינו לאחר כד שעות, אבל בפחות מזה ביומו מקרי, ואם קושר קשר בליל שבת ועשוי להתירו ביומו של שבת, אע"ג שאין ממש באותו יום מ"מ י"ל שמותר — מטעם שהוא פחות מכד' שעות, (והו"ד במשנ"ב בס"ק ו שם), ועי' ג"כ שם בבאה"ט ס"ק יג שכו' שלא לעשות קשר למטה בלולב מפני שהוא עשוי שלא להתירו

ב. כשצריכים לקשור איזה דבר בשני חוטים או משיחות (היינו חבל דק או פתיל), או כשצריכים לארוז איזה חפצים, דרך היא שמסנבים חוט או משיחה אחת סביב החבילה וקושרים שתי הקצוות יחד, ועושים שני קשרים זה על גב זה כדי שתהי' חזקה ומהודקת (ובקשר אחד לא יתחזק). אך כשצריכים לקשור איזה דבר בשבת, אז אסור לקשור שני קשרים זה על גב זה, אפילו בדבר שדרכו להתירו בו ביום, ועל כן צריכים לזהר במטפחת שכורכים סביב הצואר שלא לקשרו בשני קשרים בשבת, וכן אם יש לו מטפחת בצוארו המקושרת בשני קשרים, יזהר להתירו לפני כניסת שבת, שאם לא יאסר להתירו בשבת. וכן אסרו לעשות אפי' קשר אחד בראש אחד של חוט או משיחה, או לקחת שתי הקצוות זו אצל זו ולקשור בשתייהם יחד קשר אחד, כיון שכאופן זה גם קשר אחד מתקיים, ולעשות בשתי קצוות זו עם זו קשר אחד ועליו עניבה, אם הוא דבר שדרכו להתירו בו ביום (או לפני

תקון דוד ושאל

ביומו), ועי' בש"ע הרב שיו א בסופו שכ' שם לפי הדעות (עי' לעיל בדעת רש"י) שקשר לא נקרא של קיימא רק בקיים לכה"פ ז ימים — שדוקא שבשעה שקשרו הי' במחשבתו שלא להתירו עד ז ימים אז הוי קשר של קיימא, אבל בקשרו סתם (ולא חשב עד כמה יניחו מקושר) אינו נקרא קשר של קיימא ומותר להתירו בשבת. אא"כ שהוא דבר שדרכו לעולם לקיימו למשך זמן של ז ימים כמו למשל הכתונת שיש שאין דרכו להחליפו ולהתיר המשיחות של בית הצואר שבה משבת לשבת — שאז אסור, ועיי"ש עוד בש"ע הרב (שהביא דברי הט"ז) והחמיר להלכה בכל שאינו עשוי להתירו ביומו שאסור לקשרו בשבת אפי' בסתם — או להתירם, אא"כ בצריך הרבה לכך — שאז יש להקל עיי' עכו"ם, (ועי' שם באו"ח שיו א הקושר קשר של קיימא וכו' הגה וי"א שכל קשר שאינו עשוי להתירו באותו יום עצמו מקרי של קיימא וכו' שלא להתיר שום קשר שהוא שני קשרים זה על זה דאין אנו בקיעים וכו' דאפי' בשאינו של קיימא אסור לקשרו וה"ה להתירו וכו' ומ"מ נראה דבמקום צער אין לחוש ומותר להתירו שאינו אלא איסור דרבנן וכו' ועי' בזה במג"א ס"ק ו שבס' הזכרונות אוסר אפי' במקום צער, וכ' במע"א שלא להקל רק כשאין הקשר מהודק כמג"א שם ס"ק ד ועיי"ש במחה"ש, ועיי"ש גם בב"י ובט"ז שהו"ד בבאה"ט אות א), ועי' בנו"י סי' יב ס"ק ד שכ' בשם א"ר להתיר לשבור קשר שק, שכספו בהשק ופיו קשור — כדי להצילו מהאויבים שבאים לגזלו ממנו, אך בא"א ס"ק ג הניחו בצ"ע (בסי' שלד, ועי' ג"כ בסי' שא ס"ק מו שאוסר להוציא דבר לכרמלית אפי' במקום פסידא אם לא בהוצאה כלא"י, וכ"ה בנו"י) ובחי"א כלל מה ג כ' על דברי הא"ר שהוא נגד דעת כל הפוסקים.

שתולך לישן), מותר, ואם לאו אסור אפילו ביש בדעתו להתירו בו ביום, אבל לעשות שתי עניבות (או אפילו הרבה עניבות) זו על גב זו מותר אפילו כשדעתו שיעמוד הקשר מקושר כך ימים רבים, (ועיין בתקון דוד ושאל בסעיף ז וכאן) ב.

ג. בגדים העשויים להכניס בהם משיחה או רצועה כגון מכנסיים חלוק (תחתונים, חליפת שנה) או נעלים, אז אם הבגד ישן ואין הנקב צר שאין מורח להכניס בתוכו את המשיחה, מותר, ואם יש בו קושי ומורח, אסור, וכל זה רק במקום שאין רגילים לקשור את הרצועות בראש המשיחה, אבל במקום שרגילים לעשות קשר בראשה אסור להכניסם, אפילו בכגד ישן ובנקב רחב, מחשש שישכח ויעשה קשר, (ועיין לקמן בכלל לח שבכגד חדש אסור להשחיל רצועה בכל אופן משום תקון מנא) ג.

תקון דוד ושאל

(ב) שם ברמב"ם (והו"ד שם בש"ע הרב) ובאו"ח שיז א, וכ' שם שכ"ז רק לדבר הרשות אבל לדבר מצוה — ולא סגי בעניבה — אז מותר לקשור קשר שאינו של קיימא (אפילו באם הוא מעשה אומן — כך מפרש המשנ"ב את דבריו, ומביא שם בשם בית מאיר שזו רק דעת הרמב"ם והטור, אבל לרש"י ותוס' (והרע"ב מצדד ג"כ כך) — אסור לקשור קשר כזה אפי' לדבר מצוה, ועי' בפמ"ג א"א ס"ק טו וס"ק ב), ועי' ג"כ לעיל בתקון דוד ושאל בשם ההגה שבמקום צער ל"ג ומותר להתיר ב קשרים שאינם מהודקים, ועי' בזה מש"כ בלבו"ש, ובדין העושה קשר א מע"ש והשני בשבת — כ' המהרש"ם בתשובה שזה דומה לשבת ק"ד: שאם כ' אות אחת והשלים בה את הספר או שארג חוט א' בשבת והשלים את הבגד שחייב ה"נ כאן, ועי' (בכ"ש) ובחי"א כלל כו—כו וכ' שם שכל שדרכו לעשות עניבה וכו' ובלי כוונה נקשר שדינו כקשר שעשויים להתירו בכ"י — שמותר לקשרו ולהתירו, וכ"כ בשלחן ע"ש שאם מתחלה לא הדק את הקשר ואח"כ נתהדק מאליו — שמותר לנתקו כיון שבתחלת הקשירה מעשה הדיוט היתה, ועי' שע"ת שיז אות א שהביא בשם הברכ"י שבגלילתו המנהג לקשור ב קשרים בחגורתם אשר במתנם — כיון שהוא קשר הדיוט ואינו של קיימא, ולית דחש לה רק מיעוטא דמיעוטא, כ' ביש"ש שכל קשר שאינו יכול להתירו — מותר לנתקו אם הוא לצורך, ואין לעשות כך בפני ע"ה שלא יבא להקל יותר, והו"ד במג"א ס"ק יא, באה"ט אות ט, בש"ע הרב בחי"א ובמשנ"ב.

ג) שיז ב וברמב"ם ועי' במ"מ שכ' שמקורו מהתוספתא ועי"ש במג"א ס"ק ט שכ' צ"ע שאפילו הנקב רחב אסור במקום שרגילים לקשור וכו' ועי' גם או"ח ג מתירין בית הצואר מקשר שקשרו כובס שאינו קשר של קיימא, אבל אין פותחין אותו מחדש דמתקן מנא הוא, הגה אפילו כבר נפתח וכו', ועי' לקמן בכלל כג ובכלל לח, ועי' גם ש"ע הרב שיז ו בחי"א כו ד ובמשנ"ב שם.

ד. **אבנט** (היינו חגורה רחבה, אזור) מותר להכניס אפילו במכנסיים חדשים (שרק במשיחה חששו שיבטלו ויניחו שם) שלא מבטלים שם את האבנט, שעשויים להוציאו מהמכנסיים ולהכניסו לשם תדיר, ולא הוי מתקן מנא ד.

ה. **אם** נפסק החבל המעלים בו מים מן הבור, מותר לו לצורך לקשור בדלי איזה דבר חשוב כגון אבנטו (או דבר אחר שאנחנו בטוחים שכודאי לא יבטלו שם לעולם), ולהעלות בו את המים, ומכל מקום יזהר שלא יקשרנו בקשר של קיימא ת.

ו. **הפותל** (שוזר) חבלים מן ההוצים (היינו עלים של דקל), מחוטי צמר, מחוטי שער או מכל מין שיהי' חייב משום קושר, (והמפרידם ואינו מתכוין לקלקל, חייב משום מתיר) ו.

ז. **קשר** אפילו אינו של קיימא, שדרכם של בני אדם להמלך, לפעמים, להשאירו קשור, אסור לעשותו מתחלה משום גזרה שימלך וישאירנו כך כשהוא קשור ז.

תקון דוד ושאול

ד) או"ח שיז ג.

ה) או"ח שם ס"ד, חי"א כו יא, ובש"ע הרב שיז ה, ועי' שכד ד בקשין של שבלים שמקושרים בב' או בג' מקומות — מותר להתירן כדי שתאכל מהם הבהמה הגה וי"א שלא שרי להתיר רק בקשר שאינו של קיימא וכו' ועי' בכ"ש שכו' אגודות תבן או דשא מותר להתירן אפי' במקושרים בקש"ק שלא שייך קש"ק באכלי בהמה ויש אוסרים, וכ"כ בחי"א באוכלי בהמה שמותר לקשור בהם שלא שייך בהם קש"ק, אך שכו' שזה דוקא בגמי לח וכיו"ב שינתק כשיתיבש, אבל קש וכיו"ב או בעלי לולב דלא מינתקי דינם כתבן (ועי' בה"ל בסי' שיז ד"ה עניבה מה שהעיר על דברי החי"א הנ"ל) ועי' משנ"ב שכד ס"ק יב שלדינא אין להקל באכלי בהמה.

ו) רמב"ם פ"י והו"ד במג"א שיז ס"כ ובחי"א כו ז, ושיעורו כדי שיעמוד החבל בפתילתו בלא קשירה — שנמצא מלאכתו מתקיימת, וכן במפרידם כשיעור הפותל וכ' בש"ע הרב ע"ז אבל מד"ס האיסור בכ"ש, והו"ד בתוס"ח שם, וכ' בכ"ש שנ"ל ששוזר שאמרינן לעיל שחייב משום טוי' — היינו בחוט דק.

ז) יראים והו"ד במרדכי (ועי' מש"כ בזה באב"נ סי' קפא), ועי' מג"א ס"ק כ ובט"ז ס"ק א, ובחי"א כו ג כ' הלכך אסור לקשור רצועות שבמכנסיים אפי' כשדעתו להתירו באותו יום שהרי רגילים להניחם שם תמיד. ועי' בש"ע הרב שם בסי' שיז, ובמג"א ס"ק טו ובא"א שם והו"ד בכ"ש שמש"ה צריך לזהר שלא לקשור ב חוטים ויעשה עניבה עליו שאף

ח. קשר שאינו של קיימא מן התורה מותר לקשרו לצורך מצוה (כגון למדוד אחד משיעורי תורה) אם אי אפשר למדוד באופן אחר, ולצורך, התירו גם במעשה אומן אם אין הקשר של קיימא מן התורה (ויש מי שכותב שצריך עיון אם התירו להתיר (או לקשור) קשר קיימא שאינו מעשה אומן בצורך גדול, כמבואר בתקון דוד ושאל) ת.

כלל כב התרה (התרת קשר) (המתיר)

או"ח שיז.

תוכן הכלל

התרת קשר שאינו של קיימא — אפילו בקשר ועליו עניבה מתירים רק כשהיתה כוונתו להתירו ביומו (א); התרת או הפקעת או חתיכת משיחה כשאינה געשית כלי על ידי זה או שאינה מתקנה למדה (ב); התרת או הפקעת דלת (ב); התרת קשר שאסורים לעשותו — בשבת (ג); התרת קשר שלא געשה לקיום זמן ארוך או שדרך להתירו ביומו — על ידי עכו"ם אם הוא נחוץ מאד לצורך שבת (ג); בהג"ל — ניתוק או התרת הקשר הג"ל (ג); היתה דעתו לעשות עניבה ונתהדק (ד); התרת וקשירת קשר באכלי בהמה (ה); התרת קשר במקום צער (תקדו"ש ג); הפרדת שזירת חבלים (ו); פתיחת רוכסן שנתקלקל (תקדו"ש ו); קשירת שני קשרים בערב שבת (ז); קשירת חבל ברוחב הפתח (לעכב יציאת הפרה) (ח); בהג"ל להשאיר קצתו אחד קשור (ח); קשירת

תקון דוד ושאל

שמתכוין להתירו ביומו עכ"פ מדעשוי להניחו קשור דילמא מימלך, (ועי' לעיל ס"א ובמשנ"ב בסוף הסי' ובשעה"צ אות כב, ובבה"ל בריש הסי' (ועי' במג"א שיז ס"ק כ בהיו ציציותיו תלויין בקשר עליון שמותר לו לעשות הכריכות ולענבן, ועי' עוד שם בא"א שיז ס"ק ו שם ובמג"א ס"ק כ בדין נפסקו לו א' מציציותיו ואין לו רק הבגד הנ"ל, אם התירו לו להתיר הציצית בשבת כדי לצאת בו לרה"ר, ועי' בדי השלחן ס"ק ד שעל סי' קכג בקצה"ש בציצית שהקשר עליון התרופף שיזהר ולא יהדקו שיש בזה חשש חיוב חטאת להרמב"ם, ואם הי' רפוי מאד והקשר השני הי' רחוק קצת מקשר שתחתיו, אז י"ל שגם להרא"ש אסור להדקו, וכן יזהר בקשר מהודק שלא לפתחו קצת שיש בזה משום מתיר קשר עי"ש.

(ח) שבת קנו, וכ' בבית מאיר שמה שכ' שם בש"ע ס"א שבמקום מצוה התירו לו קשר אומן (אעפ"י שאסרוהו שלא במקום מצוה) הוא רק דעת הרמב"ם והטור, אבל לרש"י ותוס' (והרע"ב שם ג"כ מצדד כן) קשר האסור, אסור אפי' במקום מצוה, והו"ד במש"ב שיז ס"ק יג, ועי' פמ"ג שיז (מ"ז) סק"ה שכ' שצ"ע אם התירו לומר לעכו"ם שיתיר (או שיקשור) קשר קיימא שאינו מעשה אומן — בצורך גדול, ועי"ש בחי' רע"א על ס"א הנ"ל, ועי' בזה לקמן בכלל לב סעיף לט, וכלל לח סעיף מב ובתקון דוד ושאל, ועי' גם בשו"ת אב"נ סי' קפב ב, ועי"ל כלל כג ס"ב בתקון דוד ושאל בקשירת האבנט דס"ת בתפלת מנחה.

קצתו אחד באבוס — והשני בפרה (ט); קשירת הג"ל בחבל גרדי (ג); קשירת שני חבלים זה למעלה מזה (תקדו"ש ח); קשירת אבנט ספר תורה אחר תפלת מנחה או אחר תפלת שחרית (כג ב); שזירת חבלים (ו).

א. המתיר דבר הקשור בקשר של קיימא, חייב. ויש בהגדרת קשר של קיימא הרבה דעות (ועיין בכלל כא ששם בארנו מה נקרא קשר של קיימא), ואנחנו אוסרים להתיר שני קשרים, שקשרו שתי הקצוות פעמים, קשר על קשר, או אפילו קשר אחד בקצה החוט או המשיחה, וכן אם נוטלים שתי הקצוות ביחד ועושים בשתי הקצוות (ביחד) קשר אחד, שבאופן זה גם קשר אחד מתקיים, גם כן אוסרים, ואין אנחנו מתירים רק אם עושים בשתי קצוות קשר אחד זה עם זה ועליו עניבה, ואפילו קשר זה (שעושים עניבה על הקשר) אין מותר לקשרו או להתירו בשבת רק באופן שדרכם של בני אדם הוא להתירו בו ביום, (והוא גם כן החליט להתירו בו ביום). אבל לעשות עניבות זו על גב זו, מותר אפילו הרבה א.

ב. פירות שקשורים (או תפורים) יחד בחוט, כמו מחרוזת של תאנים וכדומה, או עוף ממולא שדרך לתפרו קודם הבשול, וכמו כן כסוי כלים שקשורים בחבל או בפתיל, לכלים, וכן צלוחית יין שרף או יין, או בקבוק קטן של סמי רפואה שדרך לקשור חוט מסביב לפיו, מתיר או מפקיע (היינו שמתיר קליעת החבל או הפתיל) או חותך את המשיחה, כשאינו מתקן הכלי על ידי הניתוק (שפסיקת תלוש מותר כשאינו נעשה על ידי זה כלי ואינו מתקנו למדה), ויש מחמירים ומתירים בזה רק בצורך גדול ועל ידי עכו"ם. (ודלת המחוכרת לקרקע, תתבאר דינה לקמן בכלל לד, שאם קשרה בחבל מתיר החבל אבל אסור להפקיעה) ב.

תקון דוד ושאל

(א) עיי' לעיל בכלל כא בדעות הפוסקים בזה, ועיי' גם ע"ה שהביא התוספתא פי"ג חותל של תמרא וכו' זה הכלל קשר שהוא של קיימא ויכול להתירו בא' מידיה ועיי"ש גם אות טז שכ' שאף שדחאו אותה מהלכה, עכ"פ שמענו דקשר של קיימא א"צ להיות חזק מאד, שהרי אפי' ביכול להתירו בא' מידיה חייבים עליו, ולפי"ז יש להזהיר הנשים שיש בבגדיהן הרבה קשרים, שאין עשויים להתירם בכל יום, ועשויים ליפות הבגדים, אלא שנעשו שבקל יכולה להתירה באחת מידי' — שאסור להתירן ולקשרן וקרובין לבא לידי איסור סקילה וכן באנשים בהקשר שאחורי המכנסיים שהוא קשר תמידי וכו' שלפרקים במשך הזמן מרחיבים או מקצרים אותו שאסור בשבת להתירו וכו' אא"כ עשויים בעניבה ועיי' גם תקון דוד ושאל. ס"ב.

(ב) כ' ברמב"ם י ז כל קשר שחייבים על קשורו תטאת, חייבים ג"כ

ג. קשר שאמורים לעשותו אסור גם כן להתירו, אבל קשר שלא נעשה לקיום זמן ארוך, (ויש אומרים שכך הדין גם כשדרך להתירו ביומו), מותר להתירו על ידי נכרי אם הוא נחוץ מאד לצורך שבת, משום דהוי שבות דשבות, (ועיין בתקון דוד ושאל שניתוק המשיחה או הקשר, והתוכו, קל יותר מהתרת הקשר) ג.

ד. אם דרכו לעשות עניבה (וגם מחשבתו היתה לעשות עניבה) ובלא כוונה נקשר הקשר ונתהדק, דין הקשר הזה כדין

תקון דוד ושאל

על התרתו, וכל קשר שהקושר אותו פטור אבל אסור גם המתירו פטור אבל אסור, וכל קשר שמותר לקשרו מותר גם להתירו ועי' או"ח שיד ז—ט ועי"ש גם בסעי' י ובסי' שיז, ובחי"א כז ה ובכ"ש בהמתיר, ובה"ל שיד ד"ה חותלות שכ' שהרמב"ם מפרש מפקיע שהיינו מנתק וקורע, ועי' כ"ש ובאה"ט שם ח שהם מתרגמים להפקיע להתיר קליעתו ועי' ירושלמי נא, חוסל של תמרים וכו' קורע ומתיר, ועי' במג"א שם ס"ק יד שפסיקת תלוש לא אסרו אא"כ מתקנו למדה (היינו שפוסקו בגודל אמה וכו' למדוד בו אמה לבוש) או שנעשה עי"ז כלי וכו' שמקלקל בפסיקת תלוש מותר ול"ד להיכא שהוא קשור הכסוי בכלים עי"ש והו"ד בבאה"ט שיז יד, ועי"ש במג"א שהביא התוספתא שבת פי"ז ה"ט וביצה פ"ג סוף ה"ט קורע אדם העור מעל פי החבית של יין, ובלבד שלא יתכוין לעשות מרוב, וכ' ע"ז בש"ע הרב מפני שהוא כמתקן כלי, (ועי' נז"י ט ח"ב ט שגם בפסיקת תלוש לא התירו רק לצורך שבת, משם תו"ש) ועי"ל כלל כד ד ובתקון דוד ושאל שבסעיף הבא.

ג) שבת קיא: במשנה רמב"ם י ז, שיז א, חי"א כז ט, וכ' במסגה"ש ומ"מ בב' קשרים זה ע"ג זה שקשרו לזמן ארוך אין להתיר אף ע"י א"י, וציין למ"ז ס"ק ה ובא"א ס"ק ו (הבאתיו בכלל כא בתקון דוד ושאל ס"ח), וציין גם לחי"א, וכ' ע"ז במנ"ש שדוקא להתיר ממש את הקשר שיש בו חשש איסור מה"ת, אסור אבל לנתק את הקשר באופן שאין בו אלא איסור דרבנן אפשר שמותר ע"י עכו"ם בצורך גדול, אבל עי' תל"ד שיז ז שמצדד שניתוק המשיחה הוי כהתרת קשר, וכ' במג"א שיז יא (והו"ד בבאה"ט ס"ק ט ובחי"א כז ב) שכל קשר שמותר להתירו מותר לחתכו ולנתקו — רק שלא יחתכו בפני ע"ה וכו' וכ' בש"ע שיז א בהגה (ובש"ע הרב ס"ב) שבמקום צער מותר להתיר אפי' קשר כפול אם דרך להתירו ביומו, שבמקום צער אין להחמיר בד"ס, אבל בכ"ש כ' שדוקא באין הקשר מהודק מאד — יש להקל במקום צער ועי' בש"ע שיז בט"ז ובמג"א) ועי' בבדי השלחן סי' קכג סוסע"י ו שכ' לאסור חיתוך או ניתוק חוט המקשר שני הגרבים אם לא ע"י עכו"ם וצורך גדול, וכן אסר ניתוק חוט הכרוך על פי כלי פירות מרוקחים שמצניעים מקיץ לחורף, שהוי קשר של קימא, ולקמן כלל כד ס"י.

קשר העשוי להתירו בכל יום (עיין בתקון דוד ושאל). ובגד שקשרו אומן קודם גמר מלאכתו עיין למעלה כא ג בתקון דוד ושאל שמתירין בית הצואר ביומו אחר הכביסה אבל אין לפתוח אותו מחדש, וחיובו הוא משום מתקן מנא ועיין גם לקמן בכלל לח סעיף ד.ד.

ה. יש מתירים להתיר ולקשור באכלי בהמה, שבאכלי בהמה לא שייך קשר של קיימא, ויש אוסרים בקש, בתבן או בעלי לולב. ויש מתירים רק בקשר שאינו של קיימא, ולדינא, אין להקל בקשר של קיימא ה.

ו. הפותל חבלים (היינו, שעושה חבל שזור מחוטים ופתילים), חייב משום תולדת קושר, והמפרידם, ואינו מתכוין לקלקלם, חייב משום תולדת מתיר (ועיין בתקון דוד ושאל ששיעורו לחיוב הוא כדי שיעמוד החבל בשזירתו בלא קשירה בקצתו, שנמצאת מלאכתו מתקיימת, אבל מדברי סופרים האיסור הוא בכל שהוא) ו.

תקון דוד ושאל

ד) עי' חיי"א כו ב שכ' שם שקשר העשויים להתירו ביומו לא מיקרי קשר ומותר להתירו, אך שכ' שכיון שי"א שכל קשר שקושרים אותו בקשר מהודק שיכול להתקיים כך לעולם מקרי של קיימא, ולכן אין להתיר שום קשר אלא במקום צער, אבל הכתונת שאין דרך להחליפו משבת לשבת, ואין דרך להתיר קשרו בכל יום, אסור לקשרו ולהתירו. (ועי' מג"א שיש ס"ק יא) ועי' בש"ע הרב שכ' בקשר סתר ולא הי' בדעתו דבר וכו' שלא הוי קש"ק אא"כ הוא דבר שלעולם דרכו לקיימו לז' ימים כמו הכתונת וכו' (וכ"כ בשלחן עצי שטים, והו"ד בנו"י סו ס"ק י ודלא כט"ז) אבל — מסיים שם בש"ע הרב — שלהלכה יש להחמיר כהט"ז שכל שאינו עשוי להתירו ביומו הוי קש"ק אא"כ יש לו צורך גדול להתירו אז יש להקל ע"י נכרי, וכ' עוד בחיי"א הנ"ל ומכל מקום אם דרכו לעשות עניבה ונקשר בלא כוונה דינו כקשר העשוי להתירו בכל יום ועי' עוד שם בנו"י ס"ק ד בשם א"ר ובשע"ת בשם ברכ"י.

ה) או"ח שכד ד, ועי"ש שהמחבר מתיר גם באגודות קש, והדעה השני' היא של החיי"א בכלל כא ח (ועיין בזה לעיל בכלל כא שכ' שם שהמשנ"ב בבה"ל מתמה עליו) והדעה השלישית שאין להקל בקשר של קיימא — היא דעת הרמ"א וש"ע הרב ובתו"ש ובית מאיר כ' שכ"ע הכי סברי — ובמשנ"ב כ' שלדינא אין להקל שדעת רש"י והרמ"ך ג"כ שיש קושר ומתיר באכלי בהמה, ועי' מ"ז ס"ק ז (ועי' בחיי"א בזה שכ' שם לחלק בין גמי לח וקש, שרק בגמי לח וכדומה אין איסור קשר שכשיתייבש ינתק, אבל בקש וכיו"ב, וכן בעלי לולב דלא מינתק — דינם כתבו שאסור לקשרם) ועי' בכ"ש שמתיר (במלאכת המתיר) גם באגודת קש (ודשא) אפי' בקשורים בקשר של קיימא, אך שכ' שיש אוסרים.

ו) (במגדל עוז ציין המקור לזה בירושלמי אלו הקשרים, וחפשתיו

ז. גם בערב שבת צריך לזוהר שלא לקשור שני קשרים במטפחת הכרוך על צוארו, שאפשר שישכח להתירו בערב שבת, ויאסר להתירו בשבת.

ח. קושרים חבל ברוחב הפתח שלא תצא הפרה, שקשירה זו אינה של קיימא, משום שעשויים להתירה לעתים קרובות ובתדירות, כדי להוציא את הבהמה ולהשקותה, ואפילו לקשור בשבת שני קצות החבל בשני צדי הפתח (כגון שלא הי' החבל קשור בפתח כלל מאתמול) גם כן מותר, ואין חוששים שישאיר קצתו אחת קשורה לפתח לעולם, ובכל פעם יתיר, לצורך הוצאת הבהמה קצתו השני, שהשערתנו היא שלפעמים יתיר קצתו אחד ולפעמים השני, אבל להשאיר קצתו האחד קשור, אסור.

תקון דוד ושאל

ולא מצאתיו בירושלמי שלנו (ו) הובא בדמב"ם י ח אך לא בש"ע, והובא במג"א שיו ס"ק כ, וכ' הדמב"ם שם ושיעור הפותל חבלים כדי שיעמוד החבל בשזירתו בלא קשירה בקצתו וכו' ומד"ס האיסור בכ"ש, וכן המפרידו (כשיעור הפותל) — חייב משום מתיד, והוא שלא יתכוין לקלקל שכל המקלקלים פטורים מן התורה ואסורים דק מדברי סופרים, והו"ד בש"ע הדב, ועי"ש בס"י שיו ס"א, ובתוס"ח ובנו"י סו ט, וגם במקרא קודש שם כב ס"ק כא. (רוכסן) שנתקלקל בשבת ע"ל שצריך לזוהר ולפשוט את המלבוש, ולא לתקנו ולפתחו — שאנו יודעים כמה מן הטורח שיש בפתחתו — ואפשר שיש בזה משום תקון מנא, טירחא יתירא ועובדין דחול, ועי' בזה עוד לקמן בכלל לח).

ז עי' שבת קיא: וכשם שהוא חייב על קשורן, הוא חייב על התירן וכו' הו"ד בדמב"ם י ז ו והו"ד גם בקש"ע פ סעי' מה—מו, ועי' או"ח שיו א, ובשע"ת אות א' ובש"ע הרב שהביאו דעת הפוסקים הדאשונים בהיתר דצועות מנעול שבשבת קיב, וכ' שם בש"ע הרב ס"א שת"ח הקושר נעליו בא' מימות החול על דעת שלא להתירן באותו לילה, אסור להתירן בשבת, ואי בעינן במחיר — להתירו ע"מ לקשור עי' בב"י בס"י שיו הנ"ל, שכי' שלחיוב חטאת בעי, אבל לא לאיסור מדרבנן שלעבוד מדרבנן די אם הוא דק מתיר שלא לדעת לקשור, ועי' בזה גם בשבת עג. תד"ה בקושר מה שכי' בזה.

ח שבת קיא. ראבי"א קושרין לפני הבהמה בשביל שלא תצא ובגמ' שם קיב: ועי' בש"ע ובמג"א שיו ס"ו וס"ק טז שה"ה שמותר לקשור שני חבלים זה למעלה מזה, ולא אמדינן שיבטל ויניח אחד מהם קשור, דק משעדינן שלפעמים יתיר זה ולפעמים זה, ועי' ג"כ משנ"ב שם ס"ק ל, ובבאה"ט ס"ק יד, ופשוט שמירי כאן בחבל שהוכן לכך ואינו מוקצה, וכן בס"ט.

ט. אסור לקשור חבל בשבת באבוס ובפרה (דהיינו קשירת קצה האחד באבוס וקצתו השני בפרה), משום שאפשר לעולם לא יתיר רק קצתו האחד והשני ישאר קשור לעולם, והקשר שעשה יהי' קשר של קיימא, אבל אם הי' כבר קשור באבוס (או להיפוך) אז מותר לו לקשרו עכשיו בפרה, משום שאם ישאיר קצתו האחד קשור, מן הסתם ישאיר קשור, קצה החבל שהי' קשור מכבר. אך במה הדברים האלה אמורים בסתם חבלים, אבל בחבל גרדי (חבל אורג) שהוא חשוב מותר (שלא ישאירו שם לעולם) ט.

כלל כג מלאכת תפירה (התופר)

והיא מלאכת אחד שני דברים נפרדים, וחבורם (בדבר המאחד) בא"ח שיזו ושמי'.

תוכן הכלל

דבוק ניירות או קלף בדבק וכיוצא בו (ד); דבוק עץ לעץ או עורות בדבק (ד); החזרת צמר גפן או נוצות שנפלו מכרים (ח); בהג"ל מלוי הכר בנוצות (לכתחלה, ח); הדוק שתי תפירות שנתרפו בתוך שאר התפירות שבבגד (תקדו"ש ד); הדוק השרוול (היינו — בית יד) על ידי חוט שסביב הזרוע (ב תקדו"ש); הדוק הג"ל כשהנקבים שבבית יד שהחוט עובר בתוכם הם רחבים (ב תקדו"ש); הוצאת חוטי הכלבה מבגד בשבת (ג); המתחת חוט בשערה או בזפת (כדרך הסנדלרים) כדי להקשותו (תקדו"ש ז); חבור שתי חתיכות אריג, בד לבד, וכיוצא בו, בשתי תפירות, וקשירת שתי קצות החוט (א); כריכת ספרים עתונים או גליונות (ו); מתיחת חוט התפירה — לפני התפירה (שלא יתכווץ החוט, ז); קיפול בגד — שעל ידי מתיחת חוט תפירה (ה); בהג"ל ניתוק והפרדתו (ה); קשירת אבנט ספר תורה בשעת תפלת מנחה או שחרית (תקדו"ש ב); קימוט בגד במחט ארוך, וכן — קימוט שעל ידי מחט שראשו אחד עב (תקדו"ש א); תפירת שלש תפירות ולא קשר קצות החוטים (א); תפירת שתי תפירות — בלי קשירת קצות החוטים (תקדו"ש א); תחיבת מחט לשולי הבגד — להחזיקו למעלה (תקדו"ש א); תחיבת סכת בטחון להג"ל (תקדו"ש א); תחיבת סכת בטחון לחתולי תינוקות וחבורם על ידי זה (תקדו"ש א); תחיבת מחט בקרע (שלא יתראה הקרע), ואין לו בגד אחר ללבוש (תקדו"ש ב); תיוק מכתבי מסחר בתיק — בשבת (תקדו"ש א).

א. המחבר שתי חתיכות של אריג, בד לבד וכיוצא בו בשתי תפירות, וקשר שני קצות החוט, שלא תשמט התפירה (ואפילו בקשר שני קצות החוט יחד), חייב משום איסור תפירה, ואם תפר

תקון דוד ושאול

ט) עי' תקון דוד ושאול שבס"ח קיג במשנה ושם בגמ' מביא וכו' חבל וכו' וקושרו בפרה ובאבוס וכו' הכא חבל דגרדי עי"ש והטעם שלא גזרו בחבל דגרדי, משום שהוא חשוב, ולא יניחו שם, וכו' שם התוס' ד"ה התם וכו' שלא גזרינן חבל דגרדי אטו חבל דעלמא — משום שגם בשאר חבלים לא שכיח שיניח קצתו הא' קשור, אלא לפעמים מתיר זה, ולפעמים זה, ועי' בסוף סי' ש"ז ומשנ"ב שיזו ס"ק ל, ובש"ע הרב שם ובנו"י.

שלש תפירות חייב אפילו בלא קשרם (שהרי אז התפירה מתקיימת אפילו בלי קשירה) א.

תקון דוד ושאל

(א) שבת עג. במשנה והתופר שתי תפירות, ובגמ' עד: והא וכו' והוא שקשרן, ורש"י, וכן בדף קה. ובגמ' שם, ועי' גם פי' הרע"ב, וברמב"ם י ט ובאו"ח שמ ס"ו, ועי' גם ירושלמי פ"ז ה"ב (דף נא: — נב.) ובפי"ג ה"ב (דף עב.), ועי"ש שהתופר שתי תפירות חייב, והוא שקשר ראשי חוט משני הצדדים כדי שלא ישמט, ואפי' כשלא הי' של קיימא, ואם הי' של קיימא חייב גם משום איסור קשירה, וכל זה לחיובא, אבל לענין איסורא יש אומרים שאסור (ואפי' בלא עשה קשר כלל, ועי' בא"ר, במשנ"ב, רמ"ך בשם הירושלמי, בשעה"צ בסי' שמ, ושם בש"ע הרב, ובחי"א כלל כח א, ובכ"ש, וכ' ברמב"ם שם (והו"ד בפוסקים, ומג"א שמ ס"ק יא ובא"א שם) שכשעשה ג' תפירות חייב אף בלי קשר שהרי התפירה מתקיימת, ותפירה היא אב מלאכה — שתפרו את היריעות שבמשכן, ועי"ש בגמ' ובפי' רש"י שם ע"ה. כ' בשע"ת בסי' שמ אות ג לעי' בגו"ר סי' יז—יט "מה שמקמטים בגד ע"י תפירת מחט ארוך או שראשה אחד עב ותוחבים פעמים ושלש עד שמספיק לקמוט כמו תפירה — אם מקיימין אותם כך וכו' ודאי אסור לעשות כך בשבת, ואפילו לתחוב שולי הבגדים למעלה בשעה שעוסק בעבודתו או בשעת הילוכו ע"י תחיבת מחט, אעפ"י שאח"כ המחט חוזרת ושומטת. ואין להתיר זולתי לדעת הר"ר יואל וכו' ומסוף דבריו משמע שאין להחמיר בתחיבה זו כ"א בעשאה ע"ד שתתקיים, עי"ש ע"כ", (ולפי"ז צריך לזוהר ולא לתייק מכתבי מסחר בתיק בשבת (בעטיפה העשוי' משני לוחות קרטין — שהיא כעין כריכות ספר, ויש בה תיל — חוטי מתכת בצורות טבעות שנפתחות, ונסגרות לאחר ששמו בה את הניירות), ואפילו כשנקיבת החורים בהניירות נעשו מע"ש, ג"כ צריך לזוהר ולא להשחילם על הווים (הטבעות) — בשבת, מלבד שמכתבי מסחר הם מוקצה ואסור לטלטלם בשבת), ועי' ג"כ בק"נ שבת עה אות יב שכ' שמש"ס משמע שבלא קיימא התפירה אינה אב מלאכה אבל איסור בדבר יש אפי' בדלא קיימא ולכך תמה אני על מנהג העולם שתוחבין עם המחט וכו' וכן הנשים שמחברין את הצעיף עם מחטים האלו הא הוי שתי תכיפות, ועי' בזה בשו"ת ערוגת הבושם או"ח סי' פ כג שכ' לאסור בסכה אפי' בתופר בב' תפירות, וכנראה שהמחבר דבר בסכת בטחון, שמחבר בה דברים ע"ד שמתקיימים, אסור אליבא דכ"ע — שהלא כנראה מהרמב"ם והוה"ד בש"ע ולקמן בסעי' ד, שלא דוקא התופר דרך תפירה חייב אלא גם המחבר דברים באופן אחר (כגון המדבק ניירות או קלף בדבק, או עץ לעץ וכן עורות זל"ז) גם כן חייב, ועי' בשו"ת מנחת יצחק ח"ב שדן בחבור החתולים של תינוקות (שמחברים בסכת בטחון) שכ' להחמיר בו לכתחלה — אף שהיא חבור כלאחר יד, עי"ש, ועי' בענין זה גם בס' בר"מ שעל הסמ"ג שכ' על דברי הק"נ שהבאתי לעיל שהעולם סמכו — והשתמשו במחטות הללו לחבר הצעיף וכיו"ב — על הראב"י והו"ד בהגה"מ שבת פ"ז ובחידושי אנשי שם על המרדכי שם אות נא שמתיר לגמרי תפירה שאינה להתקיים, וגם הד"מ כ' באו"ח שם במתיחת החוט סביב הזרוע

ב. לפעמים התפירה מתרפה והחתיכות מתפרדות זו מזו, אז אסור למשוך בחוט התפירה בשבת, כדי שיתהדקו ויתחברו החתיכות, משום איסור תפירה ב.

ג. דרך החייטים שקודם שתופרים את הכגד, מדבקים ומחברים את החתיכות בתפירות מרווחות (הנקראות חוטי הכלכה), וכשגמרו תפירת הכגד מסירים ומוציאים את החוטים האלה, ובשבת אסור להוציא את החוטים האלה, משום מכה בפטיש, (גמר מלאכה), אבל לא משום קורע ג.

תקון דוד ושאל

שנהגו בו להקל כהראב"י, ועי' גם לעיל מה שהבאתי בשם שע"ת בשם גור", אך גם הוא לא כ' רק במחט שאינה מחברת על דרך להתקיים, ולא בסכת בטחון שהיא מחברת הדברים בחבור המתקיים, ולפי"ז צ"ע אם יכולים להשתמש בסכת בטחון בשבת. ואפשר שכיון שאין דעתו שתשאר שם, א"כ אין דעתו להתקיים, ועי' שי"ד ס"י ומג"א סי' ש"מ ס"ק י"ח. ועי' בזה בשו"ת חלקת יעקב הנדפס מחדש בח"ב ס"ח שאוסר בב' תפירות בסכת בטחון עי"ש. (ב) עי' שבת עה. ובירושלמי דף נב. המתח צדדיו וכו' או"ח שמ ס"ו, ושם בש"ע הרב ובחי"א כח ב, ובקש"ע פ מט, והרמב"ם פ"י ה"ט מפרש ההלכה הזו שמתח חוט התפירה שהיינו לפני התפירה שלא יתכווץ החוט בשעת התפירה והעתקתיו בס"ז, ועי' באו"ח שמ ס"ז שיש שנותנים חוט בתוך בית יד שעל זרועותם וכשרוצים להדקו מותחים את החוט ומהדקים את בית היד, שאסור למתוח את החוט הזה, אלא א"כ הנקבים יהיו רחבים קצת ומתוקנים בתפירה בעיגול (שאו אינו דומה לתפירה, שהוי רק כמכניס קרסים בלולאות, כיון שמתוקן למתחו כשלבשו — ולרפותו כשפשטו ואם אינו מהדקו יפה, ונמלך לפעמים להניחו כך או לפשטו כשהוא מהודק — אסור להדקו בשבת, ועי' משנ"ב שם, ובכ"ש. ועי' בתוס"ח שהביא שמי שנקרע לו בגד בשבת, ואין לו בגד אחר — יכול לתחוב מחט במקום שנקרע, כדי שלא יראה הקרע, בשם הד"ט ופ"ת. (ועי' לעיל בתקון דוד ושאל ס"ק א'). ועי' במנ"ש שצריך ליזהר בקרה"ת בתפילת מנחה של שבת שלא לקשור את התורה באבנטה אפי' בקשירה ועלי' עניבה כיון שלא יתירו אותו עד יום ב, (עי' למעלה ככ"ב ס"א בסופו). ועי"ש בס"ק קנה שגם בשבת היו צריכים ליזהר, אך במסגה"ש ס"ק פה כ' שאם דעתו לקרות בו במנחה שיש להתיר, אבל במנחה צריך ליזהר, ע"כ.

(ג) או"ח שב ב ומג"א ס"ק ה והחויב בזה משום מכה בפטיש כמו בלוקט יבולות, ועי' רמב"ם י יח שגם המנער טלית חדשה שחורה כדי ליפותה ולהסיר הצמר הלבן הנתלה בה וכו' ג"כ חייב משום מכה בפטיש, ואין חייב (בשניהם) רק במקפיד עליהן ליפותן, אבל בלוקט יבולות והוא רק מתעסק בעלמא — אסור רק מדרבנן, (והו"ד במשנ"ב שב ס"ק ח), ועי' שבת עה: אמר ר"י האי מאן דשקיל אקופי מגלימי' וכו' וכן לקמן קמו אמר ר"ה המנער טליתו בשבת וכו'.

ד. התופר מחבר שני דברים ועושה אותם לגוף אחד, על כן המדבק ניירות או קלף בדבק וכדומה, חייב משום איסור תפירה, וכן כשמדבק עץ לעץ או עורות על ידי דבק בשבת, גם כן נכלל באיסור תפירה ז.

ה. בגד שדרכו לכפלו על ידי חוט התפירה, שנפרד קצת, אמור להדקו על ידי מתיחת חוט התפירה משום איסור תפירה בשבת (והוא הדיון שאסור לנתקו ולהפרידו) ה.

ו. אסור לכרוך ספרים עתונים או גליונות בשבתו.
ז. דרכו של התופר למתוח חוט התפירה לפני התפירה כדי שלא יתכווץ החוט, אך בשבת אסור לעשות כך, מפני שזה הוא מצרכי התפירה ז.

ח. צמר גפן או נוצות שנפלו מכרים מותר להחזירם, אבל אסור למלאותם לכתחלה (ועיין לח יב) ח.

תקון דוד ושאל

ד שבת עד: התופר שתי תפירות (ועי' יראים וברמב"ם י ט ובאב"נ סי' קפח) ובאו"ח שמ יד — ועי' במשנ"ב ובבה"ל ד"ה הר"ז וכו' שהביא ראי' מדף עד: ששייך תופר אף בעצים, וכ' שם ש"ק מב שמסתברא דשיעורו הוא ג"כ כבתופר דהיינו שיעור ב' תפירות לחיוב, ועי' בפמ"ג שכ' שאף שהמחבר דבר בב' תפירות צריך לקשור שתי קצות החוט כמש"כ לעיל בס"א (ובלא קשר אסור מדרבנן, ק"נ), אבל ביש עוד תפירות ושתיים מהם נפרדו ומהדקם ע"י מתיחת החוטים האלה, שחייב במתח שני החוטים אפי' בלא קשרם, כיון שבאופן זה לא תשמט התפירה ומתחברות עם החוטים שלא נתפרדו, (ועי' א"א שמ ס"ק יא), ועי' בכ"ש בתופר ובחי"א כלל כח ה, ועי' מג"א שמ ס"ק יא שהתופר ב' תפירות וקשרן שחייב נמי משום קושר, ועי' בהרע"ב ובתויו"ט שבת פ"ז מ"ג ד"ה אבות מלאכות, ובת"י כ' שבתפר יותר מב' תפירות חייב נמי משום קשירה אף שלא קשר שלא גרע מהכופל (הפוטל) חבלים בכלל כב' ו שהוי"ל תולדת קושר והו"ד בתוס"ח כלל כח ס"ק ב.

ה) עי' חי"א כח ב שכ' שדבר שדרך לקפלו בקמטים ע"י חוט, ונפרד קצת — ומושך החוט ומהדקו — חייב משום תופר, וה"ה שאסור לנתקו, ויש בזה איסור מה"ת, ועי' כל"ח סנ"א ולעיל ס"ב.

ו) ומסתברא שאין הבדל בין התופר חתיכות אריגים ובין התופר ניירות — ובפרט שדרך לכרכם, ועי"ל ס"ד ומש"ה בשם המשנ"ב בתקון דוד ושאל לס"ד.

ז) רמב"ם ט י, ועי"ל ס"ב, והו"ד בחי"א כח ג — (ונראה שלמתוח חוט בשעוה ובזפת — כדי להקשותם, כדרך הסנדלרים, ג"כ אסור — שהוא ג"כ מצרכי תפירה).

ח) עי"ל ואין בזה תיקון מנא כיון שכבר היו בכר, רש"י, אבל אסור למלאותם בתחלה — שעכשיו עושהו מנא, שם, וכ"מ מהריטב"א הר"ן, או"ז,

כלל כר מלאכת קריעה (הקורע)

והיא מלאכת שסיעת וניתוק דבר אחד והפרדתו לשני חלקים או"ח שיו וסי' שמ.

תוכן הכלל

בקבוקי יין ושכר הסתומים וכרוכים במשחה — חתיכתו בסכין (תקדו"ש ד); בהנ"ל בשבירת אותיות (שם בתקדו"ש); הפרדת לבדים, ניירות, עורות, עצים או קלף התפורים או דבוקים זה בזה (ג); הפרדת עלים (דפי ספר) שנדבקו על ידי שעה או דונג — או בשעת כריכתם (ג); הפרדתם במקום כתב (ג); חתיכת דפי הספר שלא נחתכו עדיין — (חתיכתם על ידי עכו"ם) (ג); בהנ"ל ביש עליהם אותיות (ג בתקדו"ש); הפרדת דפי הספר — איסורו משום מה (ג); הוצאת מאכל שבכלי — והכלי כרוך בנייר, במטלית, או שארונו בנייר ופיו סתום — ויש לו צורך במאכל לשבת (ד ובתקדו"ש); הוצאת פקק במחלץ (ז); הצאת הנ"ל בביתו (ז); התרת חותלות גרגרות ותמרים, וכן — סלי פירות שפיותיהם קשורים בחבלים (ד בתקדו"ש); הפרשת בגדיו מן הקוצים (כשנסתבכו בקוצים) (ח); חתיכת גליוני ספרים לכריכתם (ה); חתיכת קשר ותפירה שהאומנים תופרים ומחברים, בו זוג נעליים, וכן — חתיכת תפירת בית הצואר שתפרה הכובס (ט); בהנ"ל באינו של קיימא (ט); חתיכת חוט המקשר שני הגרביים וכן חתיכת חוט הכרוך על פי כלי פירות מרוקחים שמצניעים מקיץ לחורף (י); פתיחת פחים וקופסאות סרדינים (ז ותקדו"ש); פתיחת טבק הארונו בנייר (תקדו"ש ד); פתיחת קופסת סוכד (תקדו"ש ד); פציעת אגוזים במטלית (ח); קריעת שני אריגים שנתפרו יחד — ודעתו לתקנם בזה (א); קריעת דבר מגוף אחד (תקדו"ש ג); קריעת דבר בכעסו (ב); קריעת אבל בבגדו לסימן אבלותו (ב); שבירת החרס, קריעת הנייר לקרעים (ה); בהנ"ל ההבדל בזה בין מקפיד על המדה, ובין אינו מקפיד (ה); קריעת איגרת המחותם (ו ותקדו"ש); בהנ"ל קריעת האיגרת הנ"ל בצד החותם על ידי עכו"ם (ו ותקדו"ש); קריעת הנ"ל לצורך גדול על ידי אמירה דאמירה (ו ותקדו"ש); קריעת הנייר שנחתם בו התנור שטומנים בו החמין לשבת (תקדו"ש ד); קריעה ביד (תקדו"ש ה); קריעה לשם קלקול (תקדו"ש ה); קשר שנקשר סתם — ובדעת הקושר שאפשר שבעל הבית יתירו (תקדו"ש ט).

א. הקורע שני אריגים לבדים בדים (או חומרים אחרים, שנתפרו או שנתחברו יחד), וכוונתו לתקנם על ידי זה, חיוב, ומלאכה הזאת היתה במשכן, שכשתפירת היריעות לא היתה ישרה, קרעו את התפירה ומללו קצת מלפני' כדי שתתישר התפירה ותתישב א.
ב. הקורע איזה דבר בחמתו שמיישב דעתו בזה ועושה נחת רוח ליצרו הרי הוא כמתקן, וכן הקורע על מי שחייב לקרוע עליו, שמתקן בקריעה זו שעושה, יש מי שאומר שיש בו חיוב משום איסור קריעה אבל לדעת רוב הפוסקים אין בו רק איסור ב.

תקון דוד ושאול

והמאירי, ויש בזה גם חיוב חטאת, ולהרמב"ם רק איסור יש בו משום גזרה שיתפרו, ועי' שבת מה. ואין נותנין את המוכין בכר וכו' ובש"ע ס"ח ומג"א שמ ס"ק יד.

(א) שבת עה. ובגמ' ורש"י ר"פ האורג, וברמב"ם י י. ובאו"ח שמ סעי' יד.

(ב) שם ברמב"ם והו"ד בכ"ש בקורע, וכ' בחי"א כט א שזה רק להרמב"ם שפסק במלאכה שאצ"ל כר"י, אבל לדידן שאנו פוסקים כבעלי

ג. המפריד והמפרק ניירות או קלף (או ניירות הדבוקים זה בזה, על ידי תפירה או על ידי דבק), וכן עורות, לבדים או עצים הדבוקים בדבק וכדומה (ולא נתכוין לקלקל), חייב משום קורע, ומכל מקום אם נדבקו איזה עלים על ידי שעה או דונג, או שנדבקו בשעת קשירה (ולא נדבקו במקום הכתב), מותר להפרידם זה מזה ולפתחם, כיון שלא נעשה לקיום, אבל דפי הספר שטרם נפתחו, כגון דפי ספר חדש שלא נחתכו עדיין, אסור לחתכם ולהפרידם זה מזה, אפילו על ידי עכו"ם, (וחייבים עליו משום מתקן מנא, ויש מי שאומר, משום קורע על מנת לתקן) ג.

ד. מיני אוכל שבכלי, והכלי כרוך בעור או במטלית, או שהם ארוזים בנייר, ופיו סתום, נוהגים לקרוע את הנייר ולפתחו בשבת, כדי להוציא מהכלי את המאכל או את המשקה שבו, לצורך שבת רק שנוהרים שלא לקרוע את הנייר במקום כתב, ונימוקם שהתירו בפסיקת תלוש כשהוא מקלקל והלא הם קורעים וזורקים את הנייר לאשפה, (ולכתחלה יזהרו לפתחם מערב שבת), (ויש מי שמחמיר ולא

תקון דוד ושאל

התוס', דאב"ד, רשב"א ודמב"ן שמלאכה שאצ"ל פטור, זה רק אסור, ועי' ע"ה שיו יט—כ, וסי' שטז כו ומג"א שם ס"ק טו.

ג) רמב"ם י—יא ובאו"ח שמ יד ובמג"א ס"ק יח אבל במתכוין דק לקלקל אסור דק מד"ס ככל המקלקלים על שעוברים רק איסור מד"ס, ע"ה ומשנ"ב, ועי' ש"ע שיד י ובמג"א שם שכל דבר שלא נעשה לקיום מותר ומכ"ש הכי שנעשה שלא במתכוין, והו"ד בנו"י סז טז ומשנ"ב שמ מה, וכ' בא"א שמ ס"ק יח שדפי הספר שעוד לא נחתכו שאסור לפתחם אפי' ע"י גוי, וטעמו שאסור משום שהוא קורע ע"מ לתקן, אך בבה"ל סוס"י שמ כ' שאסור משום מכה בפטיש, שכל היכי שהתיקון נעשה תיכף בשעת הפעילה אין זה בכלל קורע רק בכלל תיקון מנא, שהוא מכה בפטיש, (שם בד"ה וחייב, בשם רש"י ועי"ש עוד בבה"ל ד"ה ולא נתכוין לקלקל, ובבאה"ט ס"ק יח ובכ"ש בהקודע, ובקש"ע פ נ, ובע"ה שיו יט, ועי' בש"ע הרב שכ' שאין חייבים משום קורע דק כשקורע ומפריד דברים שנתחברו יחד, כגון שקורע בגד הארוג מחוטים הרבה, אבל הנייר שהוא מגוף א' אין בחתיכתו משום קורע (ומטעם זה התירו קריעת העור שעל פי החבית של יין — מפני שהעור גוף א' הוא, ול"ש בו איסור קדיעה, אלא איסור חיתוך הוא, במקפיד לחתכו במדה, שאסור משום שעושה כלי, והו"ד בנו"י סז ס"ק כא, ועי' בנ"א שהוא ג"כ רצה לומר כך ודחאו מכה הירושלמי שכ' שם שבעור שייך קריעה ועי' גם בתש' חיים שאל סי' עד מ"ש בזה ועי' גם בה"ל שמ סי"ג ד"ה אין, ועי' במ"ז שמ ס"ק ב שאם נדבקו במקום הכתב — ע"י שעה וכדומה — (ולא בגליונים) — אין לפתחם שכשמפרידם יש לומר שהוי בכלל כותב וכו' והו"ד במנ"ש פ ס"ק קסג, (ועי' לקמן ס"ו במראה מקומות).

התיר פתיחתם רק ע"י עכו"ם, ועיין להלן בסעיף ז וכתקון דוד ושאל כאן ובכלל ככה.

תקון דוד ושאל

ד) ע"י מג"א שיזו ס"ק יד שמביא התוספתא שבת פי"ז ה"ט ובמסכת ביצה פ"ג סוף ה"ט) קודע אדם העור מעפ"י החבית יין. ובלבד שלא יתכוין לעשות מרוב, ע"ש במג"א שכ' שמקלקל בפסיקת תלוש מותר לגמרי, וכ' ע"ז בתו"ש מיהו לא שרי רק לצורך שבת, ומטעם התוספתא הנ"ל התיר החזו"א לקרוע עור שעפ"י הכלי כשהיא דרך השחתה, והתוספתא הובא ג"כ בש"ע הרב שיד יב שכ' שם ואינו חושש על קריעת העור מפני שפסיקת התלוש מותר לכתחלה רק שלא יתכוין לעשות מעור הקרוע כעין מרוב מפני שאז הוא מתקן כלי, והובא ג"כ בכ"ש בקודע, וכ' עוד שם לאסור קריעת נייר והביא שלפר"ח (יו"ד קיח ס"ק יח — על ס"ד) חייב בזה, ועי' בכ"ש במוחק שכ' להסכים לדעת הח"צ בסי' לט שחולק על הפר"ח הנ"ל (שאסור לקרוע את הנייר שנחתם בו התנור שטמנו בו את החמין לשבת אפי' ע"י עכו"ם, וח"צ חולק עליו) ומתיר ע"י עכו"ם, ועי"ל בכלל לה ס"ד בתקון דוד ושאל, ועי' ט"ז תקיט ס"ק ה ד"ה במהרי"ל ובמ"ז ובמג"א שם ס"ק ד, ועי' שאילת יעב"ץ ח"ב סי' קמ, (ודברי הפר"ח הנ"ל הובאו גם במ"ז רנב ס"ק יח, ועי' גם שמ ס"ו וסי"ד, וכ' בכ"ש שמדאינו מתכוין בקריעת נייר לקרוע במדה הוי רק כמתקן מנא, והוי רק שבות דשבות באמירה לעכו"ם שמותר לצורך גדול, ועי' עוד בסי' שיזו א"א ס"ק יח, ועי' גם בקש"ע שכ' להתיר בקריעת החוט שעל פי הכלי שכרכו במשיחה, ובזכרו ת"מ לב ג משמע שאפי' כשהכלי ריק ונקשר בחוט או במטלית שמותר לקרוע בשצריך להשתמש בכלי, ועי' ג"כ בש"ע או"ח שיד י שמותר לחתוך ולהפקיע חוט שנקשר בו — אם לא נעשה לקיום כלל, ועי' בזת"מ הנ"ל שכ' וכן מותר לחתוך החוטין כדי לפתוח בקבוק עם משקין, ועי' במע"א בקושר שכ' בבקבוקי יין (בוטעלין) ושכר שסותמין אותם וכורכים אותם במשיחה שאפשר שמותר לחתכה בסכין, ובא"א שכג ס"ק ב כ' בישראל הקונה יין מעכו"ם לקידוש — יכול לפתחו ע"י עכו"ם — ששבירת אותיות בדבר שאינו מתקיים הוא אסור רק מדרבנן, ואמירה לעכו"ם איסורו ג"כ מדרבנן, וא"כ הוי רק שבות דשבות במקום מצוה, ועי' בזה במנ"ש פ ס"ק קסד אות ט שהביא דברי הפמ"ג וכ' שהפמ"ג לא התיר רק בדיעבד, ושראוי להחמיר ולפתוח את הבקבוק מערב שבת, והו"ד בשו"ת פי"ז סי' כ, ועי' בכ"ש שכ' שבקבוק הנחתם בחותם שיש בו אותיות — שאסור לשבור את החותם אפי' ע"י עכו"ם, והו"ד בליקוטי רימ"א ח"ב ז ושם בס"ק ח, וכ' עוד שכסוי כלים שקשור בחבל לכלי, וכן צנצנת י"ש (או רפואה) שקושרים סביב פי' מתיר, מפקיע או חותך החוט כשאין מתקנו למדה (היינו כגודל מדה, למדוד בו דברים, לכו"ש, ועי' גם בע"ה בזה בסי' שיד ס"כ) או שע"י הפסיקה הוא לא נעשה כלי (שם בפ"י הלו"ש על המג"א דס"ק יד בסי' שיד) (ועי' ג"כ בתפא"י בהל' גבירתא בסוף פכ"ב על מ"ב שמתיר לקרוע נייר (בלי

ה. אין שוברים את החרם ואין קורעים את הנייר אפילו כשאין מקפידים על המדה, מפני שהוא כמתקן כלי, (ובקורע ומקפיד

תקון דוד ושאל

אותיות) מפי צלוחית) ועי' ג"כ בגמ' שבת קמו. במשנה שובר אדם חבית לאכול ממנה גרוגרת וכו' ובפוסקים והו"ד במג"א שיד ס"ק ג, ובא"א ס"ק י, ועי"ש בדף זה שאמרו חותלות של גרוגרת ושל תמרים מתיר ומפקיע וחותר, ועי"ש בב"י בס"י שיד, ובמה שהביא בשם הכלבו שכ' מתיר הקשרים ומפקיע כל החבלים ואפי' בסכין ואפי' בגופן של חותלות לפי שכ"ז הוא כשובר אגוזים או שקדים בשביל האוכל שבהם, ועי' ג"כ בע"ה שכ' בזה בס"י שיד טו סלים או שקים שיש בהם פירות ופיותיהם קשורים בחבלים ל"מ שמותר להתיר החבלים שהרי אין זה קשר ש"ק שהרי קשרם כדי להתירם אלא אפי' בקשה להתירם — הוא ג"כ יכול לחתוך החבל בסכין או סותר שרשרות החבל ואין זה מלאכה שזהו ממש כשובר קליפות אגוזים ושקדים בשביל האוכל שבהן, ואין זה בגדר מקלקל שלכתחלה אסור, משום שבוה מקלקל במלאכה אבל כאן לא מלאכה היא וכו' עי"ש (וכנראה שדעתו בזה שהתירו בדברים התלושים האלו שכיון שאין כוונתו כאן לשבור החבית רק להגיע להגרוגרת ולקחתה כמו בשבירת אגוזים ששברם להגיע להאגוזים ולקחתם, וכן בכולם), ועי' ג"כ בכ"ש בפירות קשורים או תפורין יחד עם חוט או עוף ממולא שדרך לתפרו קודם בשולו וכו' מתיר מפקיע או חותר כשאינו מתקן הכלי עי"ה, ועי"ש במקור הדברים בש"ע ח—ט ובמג"א שם.

ועי' בתל"ד (והו"ד במג"ש פ ס"ק קסד ט) בענין פתיחת טבק הארוז בנייר שדמה אותה לפתיחת מעטפת מכתב הסתום, וצדד להקל בשניהם ולא העלה דבר ברור בזה. — ועי' ג"כ בענין פתיחת וקריעת קופסת סוכר כשו"ת מנחת יצחק סי' עז שמתיר לפתחו לצורך תיבוק שדינו כחולה שאין בו סכנה כמו שכתבנו לעיל בכלל ט, ועי"ל בכלל כב ב ולהלן בכלל לא א ועי' שם במנחת יצחק הנ"ל בדין פתיחתו ע"י עכו"ם ועי' ג"כ בשו"ת אגרות משה סי' צג שאפי' בפתיחת הנייר ושק הסוכר לא התיר רק בצורך גדול ועל ידי עכו"ם וכו' עי"ש ואין צריך לומר שאוסר פתיחת מיני פחים בשבת (בס"י קכב), וכבר כתבנו בזה בפחים לאיסור בשם התהל"ד כמבואר לקמן בתקון דוד ושאל ובסעי' ה, עי"ש.

ובענין פתיחת איגרת עי' לקמן בסעי' ו שהבאתי דעת הפר"ח בפתיחת איגרת החותם שכ' שיש בו מן החיוב, והחכ"צ א"ר ושאלת יעב"ץ הו"ד בשע"ת מתירים לפתחו ע"י עכו"ם, ודעת הכ"ש לומר לעכו"ם לקרוע את הנייר בצד החותם, ובס' זת"מ כ' שגם זה אסור, ובמג"א בשם אגודה כ' לומר שכ"ז שהמכתב אינו פתוח לא יוכל לקראו, ואם יבין העכו"ם ויפתחנו לית לן בו, ועי' מג"א ומחה"ש סי' תקיט ס"ק ד וכ"כ בתו"ש, ועי' ג"כ בפחד יצחק בערך אמירה, והו"ד בנו"י ט ב ס"ק ח ובשע"ת ס"ק ה,

על המדה חייב גם כן משום מחתך), והקורע נייר לקרעים לצורך קינוח, יש אומרים שחייב משום קורע, שהרי הוא קורע על מנת לתקן (וחתוך גליונות הספרים לפני כריכתם, במכבש שיש בו מכשיר החותך דפי הספר בדיוק ולפי מדה הדרושה, גם כן נראה שאסור משום מחתך, שהרי מקפיד לחתכן על פי המדה ועיין גם לעיל סוף סעיף ג בזה) ה.

תקון דוד ושאול

ועי' בסי' שיד ז ובט"ז ובמג"א שם, וגם בבאה"ט אות ד ובמשנ"ב ס"ק כה ובשע"ת שז ס"ק ה ובבה"ל בסי' שמ ד"ה הנייר.

ה) ביצה לב. רמב"ם כג ו, ובאו"ח שמ יג, ועי' בכ"ש שגם בקורע ביד חייב משום מחתך, ועי' שם במשנ"ב שמ ס"ק מא ובבה"ל ד"ה אין שוברין וכו' ובע"ה שכא מ, וכ' במשנ"ב הנ"ל שהקורע נייר לקרעים כדי לקנח א"ע בהם או לתשמיש אחר, חייב משום קורע (שהוא ע"מ לתקן) וכ"כ גם בא"א שכג ס"ק ה בקורע נייר שחייב, ובאין קורע שיעור כדי לתפור ב' תפירות אסור עכ"פ מדברי סופרים (ועי' מש"כ להלן בשם שו"ת תפארת אדם ובשם ש"ע הרב בזה), ועי' בגז"י סז ס"ק כג ובא"א שמ ס"ק יח ובמנ"ש פ ס"ק קסב, ושם בקונטרס אהב"ש אות ח.

(ועי' ג"כ בשו"ת תפארת אדם בח' או"ח סי' לא שכ' שם בפתיחת איגרת או חבילה "מכל הלין משמע וכו' לא מבעיא אם הוא דבוק באיזה דבק, חייב — וגם אם יש אותיות או צורה או לקרוע הנייר אסור — אלא אפילו אין בהם אחת מכל אלו, לא דבק ולא אותיות וגם אינו קורע מכל מקום ע"י ישראל אסור וגם ביו"ט אסור לכתחלה, ועי' בהגהת מהרש"ם וכו' עיי"ש, אך עי' מה שכ' שם בקריעת נייר לצורך קינוח בשעת הדחק גדול שאין לו נייר אחר, ויש בטול תורה ותפלה עיי", וכ' שהיות שלפ"ד אין בקריעת הנייר איסור דאורייתא, ואפשר לו לקרעו בשנוי בשמאל ובאצבע א' וכו' עיי"ש בדבריו וגם בעצי עדן על מתני' אבות מלאכות מ' חסר אחת) ועי' עוד בע"ה שכא מ שכ' שם והקורע נייר לכיסוי הכלי או לקנח חייב משום מחתך, ועי' רמב"ם כג ה"ו ובפ' יא הי"ז (ועי' גם בע"ה שיו יט שכ' בקורע ע"מ לתפור כ' הרמב"ם אבל להפסידה פטור, ובפירוק ניירות דבוקין או עורות דבוקין וכו' לא כ' לשון הזה, וכ' הטעם שבכל קורע הוא מקלקל וכו' אבל בפירוק ניירות לא בכל פירוק יש קלקול, ולכן אם אינו מקלקל א"צ ע"מ לדבק כמו במתיר שא"צ ע"מ לקשור וכו' עיי"ש, (ועיין לקמן בכלל לג בסעי' ח בממ"ק) (ובאמת אפילו קריעה בעלמא לשם קלקול, אסור מדרבנן — כדין כל המקלקלין שפטורים אבל אסורים), וכן דעת הכ"ש בהמתך שיש בקריעת או חתיכת נייר וכו' לתשמיש מן החיוב, ועי' ש"ע הרב שמ יז שדעתו בקרעו לאיזה תשמיש — והנייר הוא מגוף אחד — שאיסורו הוא מפני שהוא כמתקן כלי (ולקרוע מחדש דפי ספרים שטרם נפתחו — עי' בפמ"ג שם א"א ס"ק יח — שאסור לקרועם אפילו ע"י עכו"ם — ועי'

ו. לקרוע איגרת המחותם, אסור אפילו על ידי עכו"ם, ויש מי שמתיר לקרוע את האיגרת בצד החותם על ידי עכו"ם, ויש שמחמירים ואומרים שאפילו באופן זה ועל ידי עכו"ם אין להתיר רק לצורך גדול, ויש מי שאומר לומר לעכו"ם שאינו יכול לקרותו כל זמן שאינו פתוח, ואם יבין העכו"ם ויפתחנו לית לן בהו.
ז. מותר להוציא פקק במחלץ בשבת, ויש מי שאומר שצריך ליוזרר אם אפשר, ויש מי שאומר שבביתו ואין אדם רואה, מותר, (ואם מותר לפתוח פחים וקופסאות סרדינים עיין כאן בתקון דוד ושאל) ז.

תקון דוד ושאל

במשנ"ב שם בסוף הסי', ובכ"ש במלאכת תופר, קורע ומחתך, ולמעלה בס"ג) ואם יש עליו גם אותיות, אז י"ל שהו"ל ג"כ מוחק מדרבנן, מ"ז תקיא ב, ועי' א"א שיב סק"ב, וסי' תקח מ"ז ס"ק ב, ועי' בס"ד מה שכ' שם.
(ו) הפד"ח יו"ד קי"ח על ס"ד שם שדעתו שיש בזה חיוב חטאת, ובשע"ת שזו ה' כ' בשם חכ"צ, שאילת יעב"ץ וא"ר להתיר לפתחו ע"י עכו"ם, וכ' פיק חזי עמא דבר, ע"י עכו"ם מתירים, ולישראל אסור, ובכ"ש כ' לומר לעכו"ם לקרוע את הגייר בצד החותם — ולא יקלקל את החותם, (והו"ד בנו"י א ס"ק ח) ובס' זת"מ כ' שגם זה אסור, ובמג"א בשם אגודה כ' שלא יאמר לעכו"ם בפירושו לפתחו, רק שיאמר לו אינני יכול לקרותו אם אינו פתוח, והעכו"ם יבין מאליו ויפתח אותו, ובתו"ש כ' שאפי' באין אותיות על החתימה — אסור לומר לעכו"ם לפתחו, ועי' במג"א תקי"ט (ובמחה"ש) ס"ק ד. ובמ"ז שמ ס"ק ה וס"ק ז, ובנ"א כלל כט וצג' ובמשנ"ב שם ס"ק מא ובבה"ל ד"ה הנייר ועי"ל לב סעי' מה.
(ז) או"ח שיד ו, ובחי"א מא ג שמתיר (ועי' בתו"ח שם), והו"ד במשנ"ב שיד ס"ק יט, וכ' ע"ז שפשוט הוא שמותר, אבל בכ"ש כ' שיש ליוזרר ולא להוציאו רק ביתד או בסכין (בכל דבר שלא הוכן לכך) — היכא דאפשר — משום עובדין דחול, ובהגה' מהרש"ם שיד ח כ בזה שבביתו ואין רואה ליכא משום עובדין דחול, וציין לביצה כח ורש"י שם, וכ' שאף שאין זה כללא, יש לצדד בזה כאן, (והו"ך במנ"ש), וכ' עוד במנ"ש פ קסד שהביא בשם התל"ד שיד יב שהעלה עפ"י המג"א שם ס"ק יג שפחים וקופסאות סרדינים שהם כלים גמורים שאסור לפתחם בשבת, והביא ג"כ דברי הפמ"ג שיד י שכ' כללא דמילתא בכלי קטן כל בנין וסתירה גרועה שרי לצורך שבת לאכול ממנו, אבל בכלי גדול של מ סאה אסור אפי' בנין וסתירה כל שהוא, ועי"ל בסעי"ד, וכנראה שהקופסאות האלה לא גרועים מחיבור ע"י חשוקים שהוכיח המג"א בסי' שיד ס"ק יד מדברי המרדכי פ"ב דביצה דמיקרי כלי שלם וצריך ליוזרר ולא לפתחם בשבת אך א"א דו"ז בביאור הגר"א ע"ש אות ד' (ועי' בזה גם במ"ז שיד ס"ק א), הסכים להפוסקים שס"ל שאין סתירה בכלים אפילו כשעושה שבורה בכלי שלמה, אם לא כשעושה אותו כלי ע"י השבירה — שאז אסור משום מכה

ח. מי שנסתבכו בגדיו בקוצים, מפרישם בצנעה ובנחת כדי שלא יקרעו, ואם נקרעו, נקרעו, (שהרי לא נתכוין לקרעם), וכמו כן מותר לכסות אגוזים במטלית, כשפוצעם ואינו חושש שהמטלית תקרע.

ט. זוג של נעליים התפורים ביחד כדרך שהאומנים תופרים אותם, אסור לחתכם זו מזו בשבת, אפילו כשהתפירה אינה של קיימא, וכך הדין בכוכם שתפר את בית הצואר שאסור לפתחו בשבת, ויש מתירים באינו של קיימא, וכן עיקר, ומכל מקום אין להקל בפני עם הארץ (שעם הארץ לא יבין ויקל יותר) ט.

תקון דוד ושאל

בפטישו, והו"ד במשנ"ב שם ס"ק ז, עי"ש ובשבת קמו. שובר אדם וכו' וברש"י ובפמ"ג במ"ז הנ"ל בסי' שיד ס"ק א, ובא"א ס"ק א. ובמע"א בבונה, ובשמב"ה פ אות כב ועי"ל ס"ד, ולקמן כלל לד אות לד-לה.

ח רמב"ם כב ד והלכה זו לא נזכרה כאן בש"ע רק בעניני יו"ט בסי' תקח ס"ב והו"ד במג"א שב ס"ק ד ובחי"א כט ג, ובמשנ"ב סוף סי' שמ, ובהפרשת בגדיו מקוצים, אין כאן פ"ר כיון שהוא מפרישת במתינות ובוהירות.

ט שבת מה. א"ר יהודה א"ר הפותח וכו' ועי' גם בהגה' מרדכי בנתוק תפירת נעלים, שם, ובש"ע שיו ג ובהגה, ובחי"א כז ה ובכ"ש בהמתיר שכ' שם שלצורך גדול יש להתיר לנתק תפירת נעלים ע"י עכו"ם וציין לכ"מ פ"י, ועי' בש"ע הרב שיו ז שכ' שיש מתירים בתפירה שאינה ש"ק וכן עיקר, וכ' שמ"מ אין להקל בפני ע"ה, ועי' נו"י סז ד וס"ק ט בהתרת קשר שבבית הצואר שקשרו הכובס (שם שיו ס"ק ה) שלמ"ד (הטור) שקשר שאינו עשוי להתירו ביומו הוי קש"ק, וכיון שלא קשרו הכובס כדי להתירו בודאי היום, אין להתירו אלא ע"י עכו"ם, אם צריך ביותר (שמתירין שבות דשבות בצריכין לו הרבה), ובשלחן ע"ש חולק ודעתו שלא בעי שיהא בודאי דעתו להתירו היום, ואדרבה כל שאין בדעת הקושר שיהא הקשר "בודאי" קיים היום, רק קשרו סתם, ויכול להיות שהבעה"ב יתירו אז לא הוי קש"ק, ועי' ג"כ בש"ע הרב ס"א שכ' כך בקושר קשר סתם ולא הי' בדעתו כלום אף שקשרו זמן מרובה קודם השבת ולא התירו בנתיים לא הוי קש"ק ומותר להתירו בשבת אא"כ הוא דבר שלעולם דרכו לקיימו ז"י כמו הכתונת שיש שאין מתירה רק כשמחליפה משבת לשבת וכו' עי"ש, וכ' להחמיר לענין הלכה שאין להתירו, דכל שאין עשוי להתירו ביומו הוי קש"ק אא"כ צריך הרבה לכך או יש להקל ע"י נכרי — כש"כ להלכה בט"ז, עי"ש ובנו"י שם, ובסק"א. ועי' גם במג"א ס"ק י, ועי' מה שכתבתי לעיל כלל כב ס"ג.

כלל כה מלאכת צידה (הצד)

(והיא מלאכת לכידת ותפיסת חיות או עופות וכדומה) או"ח שטו.

תוכן הכלל

איך לתפוס בעלי חיים ביתיים (ב); איך להתנהג בפתיחת דלת כלוב שלא יעבור על איסור צידה בסגירתה (ב בתקדו"ש); איך להתנהג בסתימת תיבה שיש בה דבורים (יד); איסור דת תרנגולת בחצר — משום מה (תקדו"ש ד); איך יתנהגו סוחר עופות בסגירת חנותם כשעופות החדשים קופצים מכלובם, כשמזינים אותם בשבת (תקדו"ש יז); אינהו צידה מה"ת, ואיזהו מד"ס (ט); בענין חשיבות בית מקורה — בצידת עוף ורב ערך בית קטן בצידת חי (ג); בדין פרישת מצודה לבעלי חיים — ובהבדל שיש בזה בין חי הנכנסת לתוכה בשעת פרישתה, ובין חי הנכנסת לתוכה אחרי כן (י); דבורים אם הם במינם נצוד (יג ותקדו"ש); דבר שלעולם אינו ממית בנשיכתו, ורץ אחריו לנשכו (תקדו"ש יא); הריגת כלב שוטה — בשבת (תקדו"ש יא); הריגת כלב "ספק שוטה ספק אינו שוטה" (תקדו"ש יא); הריגת הנ"ל על ידי עכורים (תקדו"ש יא); הכנסת בעל חי (שמרד) — לתוך כלובו (ב); הכנסת בעל חי שעוד לא התרגל לשוב לכלובו בערב (ב); בהנ"ל לסגור עליהם הדלת (ב); בהנ"ל לצודם על ידי עכורים (ב); הצד חי רעה במקום צר — וירא לתופסה שם (תקדו"ש א); הכנסת בעלי חי כדי שלא יגרמו לו היוזקות בבית (תקדו"ש א); בהנ"ל בעופות חדשים (תקדו"ש א); בהנ"ל בעופות חדשים לתופסם על ידי עכורים (תקדו"ש א); הרקת המצודות של דגים שנפרשו מערב שבת על ידי עכורים ויש הפסד להניחם שם עד אחר שבת (תקדו"ש ה); העמדת מלכודת לעכברים בשבת (וכן לתת להם סם — בשבת, י); בהנ"ל איסורה היא רק לכתחלה או אף בדיעבד (תקדו"ש י); העמדת המלכודת הנ"ל מערב שבת (תקדו"ש י); ההבדל שבין צידת זבובים לצידת דבורים (תקדו"ש יג); חיוב מלאכת צידה — אפילו בגרמא (תקדו"ש א); מלוי חלל הפתח — לעכב את הצבי (שנכנס לבית) מלברוח (ז); בהנ"ל איש אחד שדחק עצמו וישב לו (אצל) לפניו מן הראשון, והראשון הלך לו (ז); נעילת דלת חדר שהנצוד שם — והדלת היתה סגורה מתחלה (תקדו"ש א וטז); נטילת פרעוש ביד — בשבת (תקדו"ש יב), ודעות שונות בזריקת הנ"ל (שם); סגירת דלת כלוב בנכנסו בו העופות מעצמם (תקדו"ש ב); בהנ"ל דחית עוף מאחורי לבית — ואין הפסד (תקדו"ש ד); סגירת דלת בית בשביל עופות שאין באים לכלובם (תקדו"ש ב); סגירת החלונות — כשצפור עפה לבית שאינה נצדת שם (תקדו"ש ט); סגירת הדלת בהנ"ל, בצפור שעפה לבית, וקר בחוץ, וכונתו היא רק להשמר מצנה (תקדו"ש ט); סגירת הדלת בעד הנצוד — שיש בצידתו איסור מן התורה (תקדו"ש ט); סתימת תיבה גדולה — ביש בה זבובים (תקדו"ש יד); בהנ"ל הפרחת הזבובים שבתובה (תקדו"ש יד); פתיחת הדלת להנצוד שבבית, וכן פריקתו ממצודתו (תקדו"ש ב וז); פריסת רשת קטנה על המים והדג שבתוכם (ה); פרישת רשת (וכן צידתו בחכה) באינו מעלה אותם מן המים בשבת (ה); פרישת מחצלת על כורת דבורים — לשם הגנה (יג); בפרישת הנ"ל להשאיר נקב פתוח (יג); פתיון הדבורים (צרעין) שיצאו מהכורת — ולהחזירם על ידי עכורים (ישראל) (תקדו"ש יג); צידת בעל חי בשבת (א); בהנ"ל ההבדל שבין בעל חי שיש במינו נצוד, ובין בעל חי שאין במינו נצוד (א); צידת בעלי חי שלא מרדו, והם בני תרבות שהתרגלו לשוב לכלובם בערב, ויצאו — וחושש שיגנבו אותם (צידת הנ"ל) (ג); צידת עוף חדש (תקדו"ש ב); צידת תרנגולת — שנשמטת ובורחת — על ידי קטן, או על ידי עכורים (ד); צידת בהמה הנשמטת כשיתפסוה (ד); צידת חתול (ד); צידת ארי (תקדו"ש א); צידת זבובים לאיזה צורך (תקדו"ש א); צידת דבורים או חגבים — אם הם במינם נצוד (תקדו"ש ה); צידה ממקום שהנצוד שם עוד מחוסר צידה (ו); צידת צבי ישן, עור או חולה מחום (ו); צידת צבי חיגר וזקן, או חולה מעייפות (ו); צידת צבי חיגר איסורו הוא מן התורה או מדברי סופרים (תקדו"ש ו); צידה בכלבים בחול (תקדו"ש ח); צפור קטן שעפה לתוך המגדל או צפור גדול שעפה לתוך החדר — והחלונות פתוחים (תקדו"ש ט); צידת הריגת בעלי חי שמזיקים (יא); צידת הנ"ל והריגתן באין רצים אחריו (תקדו"ש יא); צידת הנ"ל ברק

מצערים (תקדו"ש וסעיף יב) ; צידת והריגת בעלי חיים שרק לפעמים ממיתים (תקדו"ש יא) ; צידת עכו"ם בשביל ישראל (טו) ; צידת עכו"ם — וההבדל שיש בין עכו"ם הצד בשביל ישראל, ובין עכו"ם שליטת פירות מחובר בשביל ישראל (טו) ; צידת עכו"ם — וההבדל שיש בהג"ל בין שצדן לצורך עצמו ובין שצדן לצורך ישראל (טו) ; צידת עכו"ם הג"ל — בספק אם העכו"ם צדן היום (טו) ; צידת צבי (על ידי סגירת דלת) בשני בני אדם (טז) ; בצידת צבי הג"ל — כשאחד לא יכול לסגרה בעצמו (טז) ; בצידת צבי הג"ל — באחד יכול לסגרה בעצמו, והשני אינו יכול (טז) ; צידת תרנגולת שיש בה פצע — כדי לשפוך נוזל על מכתה (יז) ; בהג"ל לחכות עד מוצאי שבת (יז) ; בהג"ל באפשר לעשותו על ידי עכו"ם (יז) ; רץ אחר צבי עד שנכנס לטרקלין (תקדו"ש א) ; שיעור איסור צידה (תקדו"ש א) ; שסוי כלבים וכדומה בחיות, ועשה פעולה לסייע בצידתן (ח) ; בהג"ל בלי סיועו (ח).

א. אסור לצוד שום בעל חי בשבת, והצד דבר שבמינו נצוד כגון בהמה חי' עוף או דגים, שדרך העולם לצודם, בין שצדם במלכות, במממורת, במצודה, ברשת, בחכה או ביד, חייב, אבל בזבובים או בפרעושים וכדומה, דברים שאין במינו נצוד, רק איסור יש בצידתם, וצידה היתה במשכן, שצדו את החלזון ואת התחשים לצורך המשכן א.

ב. בהמה חי' או עוף שלא הורגלו עדיין לבא בערב לכלוב (או לרפת) שלהם, וכן אם הורגלו, אלא שעכשיו מרדו וברחו, אסור להכניסם לתוך הכלוב או לתוך הכית, ואפילו אם הם בבית או בכלוב אלא שהדלת פתוחה אסור לסגרה משום שכזה הם נצודים, ואפילו לצודם על ידי עכו"ם אסור ב.

תקון דוד ושאל

א) שבת עה. הצד צבו וכו' ת"ר הצד חלזון, ובשבת קו. ר"י אומר הצד צפור וכו' כל הענין עד סוף ק"ז: ורמב"ם י"ט—כ וכו' שם שכל מקום שאם ירוץ בו יגיע להחי' בשחי' אחת חייב, (ועי' מג"א תצו ס"ק ו ששיעור שחי' הוא ו טפחים, והו"ד בכ"ש), ועי' או"ח שטז ג ועי"ש גם בסעי' א וש"ע הרב שם, ובאו"ח תצו ט בשם תוס' ביצה י, ובר"ן שם שחייב רק כשהם גדולים שיכולים לברוח ולפרוח, ואם רדף אחר צבי עד שנכנס לטרקלין רחב ונעל בפניו, ואם יבא לקחתו משם יצטרך לרדוף אחריו — איסורו אינו אלא מד"ס, לפיכך הצד ארי אינו חייב עד שיכניסנו לכיפה שלו שהוא נאסר בה, (אבל חי' רעה שנצודה במקום צר — אף שירא לתופסה שם — אפי"ה חייב משום צד, ט"ז ומ"ז והו"ד בכ"ש, ואם הי' הנצוד שם והפתח סגור מותר לסגרו יותר, שם), וכ' בחי"א כלל ל סעי' א וו' שזבובים אפי' בצדם לאיזה צורך ג"כ איסורם רק מד"ס, וכ"כ בכ"ש, בש"ע הרב שטז א וד' והו"ד במשנ"ב שטז ס"ג, ועי' לקמן ס"ה, ועי' רש"י שבת קו ; (והו"ד בע"ה שטז יז) שמשונה מלאכת צידה משאר מלאכות שבמלאכת צידה חייב אפי' בגרמא — שזהו דרך הצידה שנועל בפני הצבי, ועי' עוד ברש"י שם קז. בד"ה שלא לצורך, ושם בתוס' ובירושלמי.

ב) או"ח שטז יב ובמג"א ס"ק כו, ובמשנ"ב ס"ק נח וכו' שם שלפי"ז

ג. ואם כבר הורגלו והמה בני תרבות שדרכם לבא בערב לכלוב שלחם (או למקומם), ויצאו, וחושש שיגנבו אותם, אז מותר לדחותם לבית גדול שאין יכולים לתפסם שם במריצה אחת, אך כל זה דוקא בלא מרדו כמו שאמרנו ג.

(לסדר תוריע)

ד. אם רוצה לתפוס בעלי חיים ביתיים שלא מרדו, או אם כשרוצה לתפסם, אין צריך לצודם כלל, דהיינו כשרוצה לתפוס חי' היא עומדת מיד מאלי' (כדרך הבהמות), או כשרוצה לתפוס עוף, למשל תרנגולת, היא מיד מתכופפת תחת ידו ומושבת עצמה לפני רודפה, אז מותר לדחותה מאחורי' לבית, (אך יזהר שלא ליגע בה תחת כנפי' שמדשרבטת עצמה הוי נושא דבר מוקצה שאסור למלטלו בשבת), ואם נשמטת ובורחת, ואינו יכול לתפסה בלי קושי, אז אף על פי שבאין לכלובן בערב אסור לצודן, ואף על פי כן אם קטן או עכו"ם יצודוהו כדי להחזירה, אין מוחים בהם. ובהמה שלא מרדה אף שנשמטת כשיתפסוה, לא שייך גבה צידה ומותר לתפסה. ודין חתול כדין חי' ד.

תקון דוד ושאול

יש לזהר שלא להכניס העופות מן הבית (אם הוא גדול והעוף שבו עוד מחוסר צדיה) לכלוב שלהם — ואם מכניסם לכלוב רק בשביל שלא יגרמו לו הזיקות, בבית, אפשר שיש להקל, (ועי' בבה"ל שם), ובעופות חדשים יש איסור בכל אופן ואפי' בנכנסו מעצמם לכלוב — אסור לנעול דלת הכלוב בפניהם, ועי' בחי"א ל ג שאם עוף חדש יוצא מביתו שאסור לצודו אפי' עי' גכרי, והביא שם בשם א"ר שכ' בשם תיור"ט שבאותם שאינם באים לכלובם אפי' כשהם בבית אסור לסגור את הדלת בפניהם (דלא כמג"א) — וכ"ש בכלוב שאסור לסגרו בפניהם, עי"ש, ועי"ל ס"ד שביד אסור לטלטלם, ועי' בקצות השלחן קכא ס"ק ט שביונים המגודלים בבית יש איסור צידה, כי הם עשויים להשמט כשבא לתופסם ועי' בקש"ע פו כ, בכ"ש, בצידה, ובש"ע שטז ז וכד' (ומ"כ במול"ש בשם החזו"א שהנכנס ללול עופות או לרפת בהמות שיש בהם חשש צידה, שיזהר מיד כשפותח את הדלת, למלאות (תיכף) חלל הפתח בגופו — כדי שלא יעבור על איסור צידה בסגירת הדלת, עי"ש ולקמן סי"ז בתקדו"ש).

ג) חי"א ל ד שהרי הם כנצודים ועומדים ולא שייך בהם צידה כמ"ש בס"ד ועי' מג"א שטז ס"ק כו וס"ק ב וש"ע ס"א. ומשנ"ב שטז נג, ובקש"ע פו כא, ובמסגה"ש שם, ועי' גם א"א שטז ב שכ' שם שבצידת עוף אין הבדל בין בית גדול לקטן אלא בין מקורה או לא, ובחי' היא להיפוך. ד) או"ח שטז יב, חי"א ל ד, כ"ש בהצד, ש"ע הרב שטז כד, ובמג"א שם כו, ובסי' שח מ, ובמשנ"ב שח קנב שכ' שבלא הפסד ממון אפי' הדחי'

ת. השולח דג מן הים לתוך ספל מים, וכן הפורס רשת קטנה על המים וחדג שבתוכם (וחדג הי' בתחלה במקום שהי' יכול להשתמט), חייב וכן אסור לפרוס רשת או לצוד דגים בחכה בשבת, אף על פי שאין מעלה אותם מן המים ה.

ו. הצד ממקום שהנצוד (שם) עדיין מחוסר צידה, חייב, וכן הצד צבי (שלא נצוד עדיין, אף על פי שהוא) ישן או עור (היינו סומא) או חולה, מחמת חום שנולד לו בגופו, חייב (מפני שהצבי עשוי להשתמט כשמרגיש יד האדם הרוצה לתפסו, ואם כן עוד מחוסר צידה הוא), אבל הצד צבי חיגר, זקן או חולה מחמת עייפות שנלאה ואינו יכול לזוז ממקומו, איסור צידתו הוא רק מדברי סופרים ו.

תקון דוד ושאל

אינו נכון כשאינה לצרכה ועי' שבת קכ"ח: במשנה תרנגולת שברחה וכו' ובגמ' שם (ועי' מג"א שח ס"ק סט שפי' כוונת הראב"ד שהקשה על הרמב"ם שכי' הטעם שאין מדדין תרנגולת בחצר משום שנשמטת אגפיה (ועי"ש בא"א), והראב"ד (ורש"י) כ' משום מוקצה, וכ' המג"א כוונת הראב"ד משום שהוא דבר שאינו מתכוין, והוא כמ"ש בסי' תצח שמותר למשוך הצמר אילך ואילך (שם יב ובמג"א ס"ק כב) וכן שמותר לחוף ולפספס ביד, ובמא"מ כ' שהרמב"ם מדייק בלשונו וכ' *מפני שהוא נשמט מן היד, ואגפיה נתלשין" משמע מלשונו שהוא חשב זה כעין פ"ר שבודאי נתלשין ע"י השמיטה, ולא פי' משום מוקצה, מפני שהוא רק איסור מדרבנן) ועי"ש בא"ר אות פ הו"ד בב"מ במחודש שמא.

ה) (עי' עוד בזה לקמן בכלל כו). ועי' רמב"ם פי' יא, ל ט, ש"ע הרב שטז יג שם מג"א סק"ב, כ"ש בהצד ועי' שבת קז הצד פרעוש וכו', ובמשנ"ב שם ס"ק יב שהגבים טהורים לרש"י הוא דבר שבמינו נצוד אך לא להרמב"ם, ובדבורים כ' בפ' משילין בביצה שאין במינם נצוד ותמהו על הב"י עי' סי' שטז ס"ג ושע"ת ס"ק יח, ולהריק מצידות דגים שנפרשו מע"ש, ע"י א"י כשיש הפסד להניחם עי' שע"ת סי' רמד. (ועי' בזה גם לקמן כלל כו סעיף ג בתקון דוד ושאל).

ו) שבת קו: זה הכלל מחוסר צידה וכו' וחייב משום שהוי עוד מחוסר צידה, ועי' ש"ע שטז ס"א וסעי' יב ומג"א ס"ק ב וכו' וש"ע הרב שטז א"ב, אבל הצד צבי לפני שיכול לרוץ איסורו רק מדרבנן, (ועי"ל ס"א), ועי' רמב"ם י, בירושלמי ובמאירי ובמשנ"ב בסי' שטז, והב"ד החי"א בארנבת חולה שמונחת בדרך שדינה כדין צבי הנזכר בפנים, וכ' שבלא"ה אסור לו לקחתה משום מוקצה, ועי' חי"א כלל ל ומשנ"ב ס"ב, ובט"ז וכ"ש בצד, ועי' בפמ"ג שכי' שאפי' בחיגר היכול ללכת קצת איסורו רק מדרבנן, שהרי יכול להשיגו בריצה אחת, וחשוב כנצוד ועומד, ועי' שבת קו: ת"ר הצד צבי וכו' ובש"ע ס"א וס"ב ובמג"א שם ובבה"ט.

ז. צבי שנכנס לבית וישב אחד על סף החדר ומלא את כל חלל הפתח עד המזוזות, כדי שלא ישאר מקום לצבי לברוח, חייב, (ואז מותר לאיש אחר לשבת בצד הראשון, אפילו על דעת שישאר שם מיושב לאחר שיעמוד הראשון וילך לו, כיון שהצבי כבר נצוד על ידי הראשון, ויש מי שאומר להתיר רק כשהראשון יושב, למשל, בתוך חלל הפתח כלפי הבית, שאז מותר להשני לשבת בתוך חלל הפתח כלפי חוץ, באופן שכשהראשון עוזב את מקומו השני לא זו ממקומו, ואף על פי כן הצבי לא יכול לברוח, כמבואר בתקון דוד ושאל) ז.

ח. המשסה כלבים (וכדומה) בחיות כדי לצודם, ועמד בפניהן עד שישגיג הכלבים, חייב, אבל כשלא עשה פעולה לסייע לצידתן, אסור רק מדברי סופרים ה.

תקון דוד ושאל

ז ע"י שבת קו: ובתוספתא דשבת יג ה ובביצה כד. ובאו"ח שטז ה—ו במג"א ובהגה שם בשם הר"ן ובמ"מ שאם הדלת כבר סגורה שמותר לנעלה במנעול — שהמנעול רק שמירה היא, ולא צידה, שכבר נצוד ועומד הוא, וכן כשהי' הצבי קשור בבית שמותר לו לסגור הדלת, ואפי' אם הותר הצבי אח"כ — אין צריך לפתוח אז את הדלת כדי שיצא, כיון שבהיתר סגרה, א"ר בשם הר"ן, ולפתוח את הבית בפני הצבי כ' במ"מ שמותר והו"ד, במג"א ובאחרונים, ובאה"ט אות ו וכן התירו לפרקו ממצודתו — ובלבד שלא יטלטלנו ומה שכ' בפנים בסוף הסעי' שהתירו רק בא' יושב בפתח לצד חוץ וא' ישב מצד פנים שאין בישיבת השני משום צידה שזה דוקא באופן זה משום שבעת שהראשון הלך לו השני לא זו ממקומו, כ"כ בתיו"ט, (הו"ד במג"א ס"ק יא) ובלבו"ש שם בשם חמד משה ובא"ר ס"ק טז וש"א — וזה דלא כמג"א ות"ש ס"ק יא, ועי' משנ"ב ס"ק כה שדעת הרבה אחרונים כדעת התיו"ט ועי' שעה"צ שם.

ח) שם בגמ' בפ"י ר"ח, וברמב"ם י כב המשלח כלבים וכו' ועי' כ"ש בצד ובמשנ"ב שטז י ובהגה בס"ב המשסה כלב וכו' וי"א שאף בחול וכו' וכתב המג"א ס"ק ד בעזר לכלב בתפיסת החי' חייב, אבל כשלא עשה מעשה בעצמו הוא פטור (אבל אסור), ואז רק לאיסורא נאמר, ועיין מ"מ, ובמחצית השקל שם, וכן כתב בשלחן ערוך הרב שטז ג שאסור מדברי סופרים, ועיין בה"ל ד"ה הוי צידה, שבאינו עושה מעשה בעצמו כלל רק ששיסה את הכלב איסורו רק מדברי סופרים אבל בעשה מעשה שעמד בפני החי' והבהילה וכדומה — גם להרמ"א חייב כמו שפי' המג"א דברי הרמב"ם עי' ס"ד, ובחי"א ל ה כ' המשסה כלב בדבר הנצוד עד שהוא עיף וכו' חייב, ופשיטא כשהוא רודף אחריו וכו' דחייב, ועי' הגה ב דהצד בכלבים אפי' בחול. אינו זוכה לשמחת לויתן ואסור משום מושב

ט. צפור קטן שעפה לתוך המגדל או לתוך התיבה, או צפור גדול שעפה לתוך החדר, וסגר עלי' את הדלת, חייב, אבל צפור קטן שעפה לתוך בית גדול וגבוה וסגר עלי' את הדלת, אסור רק מדברי סופרים, שעוד מחוסרת צידה היא ט.

י. הפורש מצודה, מכמורת או שפשפת כדי לצוד בה בעלי חיים, אם בשעת פרישתה נכנס הבעל חי, חייב, אבל כשרק אחרי כן נצוד מאליו, אסור רק מדברי סופרים, ואסור גם כן להעמיד מלכות לעכברים בשבת, ולקמן בכלל כו' וכאן בתקון דוד ושאל כתבנו שאסרו לתת להם סם המות גם כן בשבת.

תקון דוד ושאל

לצים, מדרש פ' שמיני, ד"מ, ובא"א ס"ק ה הוסיף וכ' שזה ממדת עשו, ושללכת לצוד חיות אסור ומותר רק בפרנסתו בכך, ועי' במג"א ס"ק ד—ה.

ט) עי' או"ח שטז א—ב ובמג"א ובכ"ש בהצד, וכ' בט"ז ס"ק ב והו"ד בבאה"ט שבבית גדול שאין יכול לתפוס בו צפור או שהחלונות פתוחים, אין הצפור נחשב כנצוד, ובחי"א ל ב כ' באם הצפור נכנס לבית שאינו נצוד שם, אעפ"כ אסור לו לסתום חלון הפתוח, אך בזמן שקר בחוץ ומצטער להניח את הפתח פתוח, שאז מותר לו לסגור את הדלת הפתוחה אם אין כוונתו רק להשמר מצנה, כיון שאין בו צידה מן התורה, אף שהוי פ"ר מדרבנן, אבל בשאר חי' ועוף ששייך בו צידה מה"ת אסור — אע"ג שאינו מתכוין לצידה, משום שהוי פ"ר, והו"ד גם במשנ"ב ס"ק ה, ובמע"א בצידה ס"ב. (ועי' במנחת הגרשוני בצפור הנכנס לבית, ולא ידעו שאסור לסגור הבית, וסגרו — אם מותר בכה"ג לפתוח ולסגור אח"כ את הבית, ועי"ש שהביא דברי החי"א הנ"ל, וצדד להתיר בזה וסמך על הערוך שמתיר בפ"ר דלא ניחא לי' ואף שאין ההלכה כדעת הארוך צדד להתיר משום שהוא ג"כ פ"ר בדרבנן, עי"ש בדף מד:).

י) תוספתא פ יג ה' ופסקי תוס', שבת יז: במשנה ב"ש אומרים וכו' ובש"ע שטז ובמג"א ס"ק ט שכ' שנ"ל שמהאי טעמא אסור לפרוס מצודה לעכברים וכ"כ שם בא"א, ובחי"א כ' שאסור רק להרמב"ם שדעתו שמלאכה שאצ"ל חייבי' עלי' אבל לדידן מותר לפרוש המצודה שהלא אין צריך לו העכבר, ובתפ"י ה"ג פי"ג ה"ו כתב ג"כ שאסור מדרבנן וכ"ה בש"ע הרב שטז, ובמסגה"ש כ' ע"ז שגם בשו"ת ר"ח מ"ז כ' להתיר, אבל לכתחלה בודאי שיש להחמיר, ועי' בשו"ת שב"י ח"ב סי' מה שכ' שמן הדין הי' מותר להעמיד סם המות לפני העכברים והזבובים משום צערא — שהוי מלאכה שאצ"ל ואף שרבו החולקים מ"מ כאן הוא רק גורם, אך אעפ"כ אסור משום שאין עושין גרף של רעי לכתחלה בשבת, וגם בהגהות רי"ש כ' בשם שו"ת קרית חנה סי' ד' שאסור, וכ"כ בשו"ת האלף לך שלמה סי' קלה, וכ"כ בעיקרי דינים או"ח סי' יד אות כט, וכ' שם שיש להחמיר בו משום איסור מוקצה לטלטל את הסם שלא בר אכילה הוא, וכ"ה שם מהר" ט"א והובא במנ"ש פ קע, ושם בקונט' אהבת שלום קנב: ובענין פרישת מצודה מע"ש עי' בסי' רנב א באו"ח שמותר.

יא. בעלי חיים שמזיקים וממיתים ודאי, מותר לצודם ולהרגם, אף שעכשיו אינם רודפים אחריו להרגו או להזיקו יא.

יב. בעלי חיים שאין דרכם להזיק רק מצערים אסור לצודם, ולכן אסור לתפוש פרעוש, אבל כשהוא על גופו ועוקצתו, משום צער הגוף התירו לו לזרקו אבל אסור להרגו כמו שיבואר לקמן בכלל כו סעיף דיב.

יג. מותר לפרוס מחצלת על כוורת דבורים, שלא יכן השמש או שלא ירדו עליהן הגשמים, ובלבד שלא יתכוין לצודו, ויזהר גם להשאיר בכוורת נקב (ואפילו נקב קטן שאינו נראה לדבורים גם כן מספיק) שאינו מכוסה במחצלת (כדי שלא יהא פסיק רישא) יג.

תקון דוד ושאול

(יא) שבת קז. הצד נחש וכו' רמב"ם י כה (ואפי' לדעתו שמלאכה שאיצ"ל חייב, כאן פטור, משום שאין רצונו בעצם הצידה כלל, ואדרבה רוצה להבריחו מעליו, וכ' בש"ע הרב שטז כב שאם אין רצים אחריו עכשיו — אז צריך לעשות שנוי בהריגתו, ולהראות את עצמו כאלו אינו רוצה להרגו וכך הדין בספק נפשות דהיינו כשהחיות האלו אינו הורגות רק לפעמים, וכ' שם אבל דבר שאינו ממית לעולם בנשיכתו אסור אפי' לדרסו — ואפי' רץ אחריו — שאין מחללים שבת במלאכה גמורה של תורה בשביל היזק הגוף, והעיקר כסברא הראשונה (עי"ש), ומ"מ כל בעל נפש יחמיר על עצמו באיסור תורה במקום האפשר — דהיינו שלא לדרסו אם אפשר לו להשמר ממנו, וכן להזהיר לאחרים להשמר ממנו, ועי"ל כו ה ועי' גם ש"ע הרב שטז יא ובסי' שכח ס"ג, ועי' סי' שטז כב בע"ה שכ' להתיר בהריגת כלב שוטה, אבל מסתפק בכלב ספק שוטה ספק אינו שוטה, וכ' שיש להתישב בזה, אך זה ודאי דצריך לומר לעכו"ם שיהרגנו, עי"ש ובאו"ח שטז י ובסי' במג"א ס"ק יב במחה"ש, בא"ר, בת"ש, ובפמ"ג, ועי' גם במג"א ס"ק כב — כג, וכן ברמב"ם יא ד.

(יב) שבת קז: וכן שם הצד פרעוש וכו' ועי' רש"י תוס' רא"ש רי"ף וב"י ובסעי' שלפנ"ז, ובפרעוש יש פוסקים המתירים ליטלו גם כשהוא על כתנתו בפנים, ויש שמתירים רק כשעוקצו, ונכון להחמיר, אבל אין למחות ביד המקילים, וכשיכול להפילו על הארץ בלי נטילה ביד — נכון להחמיר, ועי' ש"ע ס"ט ט"ז שטז ס"ק ח ובמ"ז שם, ובמג"א ס"ק יח.

(יג) או"ח ס"ד (ועי' גם ס"ג) ובט"ז, ובמג"א שם, ועי' ג"כ בשע"ת שם יח שכ' בשם מהרי"ט צהלון סי' רמה אודות צרעין שיצאו מהכוורת שמותר לומר לעכו"ם להעמיד נגדם מטה משוח במי למון, ולדבר להן דברים טובים, עד שיקבצו במטה, ולקחת המטה עמהם מבלי שיסתום פתח הכוורת, ואפי' לישראל אפשר ששרי, וכ"ה בא"ר, עי"ש, ועי' בש"ע הרב שטז ה, ובמג"א ס"ק ט ובמחה"ש שם, וכ' שם שדבורים הן אין במינן נצוד וכ"כ בא"א ס"ק ז, ודלא כב"י ועי"ל ס"ה ועי"ש בש"ע הרב שכ' שאין צידת זבובים דומה לצידת דבורים, שמתיבה הזבובים יכולים לברוח, כשפותחים את התיבה,

יד. כשרוצה לסתום תיבה או כלי שיש בתוכו זבובים, יזהר להפריחם משם, תחלה, כדי שלא יצודם, אך לחפש אחריהם ולדקדק שלא ישאר מהם כלל, אין צריך, רק יפריח מה שנראה לו ודי.י.

טו. עכו"ם שצד (או שליקט פירות ממחוכר) בשביל ישראל או בשביל ישראל ועכו"ם, צריך הישראל להמתין במוצאי שבת בכדי שיעשו, (וכן הדין בכל מלאכה שנעשה בשבת בשביל ישראל או אפילו כשלא נעשה בשבילו, רק בשביל ישראל אחר, רק המלאכה היא אסורה מן התורה, אז גם כן צריך להמתין במוצאי שבת בכדי שיעשו), אבל עכו"ם שצד (למשל דגים או שליקט פירות) לעצמו אסורים הם לישראל אפילו במלטול (ואפילו בספק, אם ליקטן או צדן היום גם כן אסורים בשבת), אבל במוצאי שבת הם מותרים מיד אפילו בודאי צדם (או ליקטם) היום טו.

טז. צבי שנכנס לבית ונעלו שנים בפניו אז אם גם אחד הי' יכול לנעול את הדלת, אז שניהם פטורים מן התורה (שכל מלאכה שאחד יכול לעשותה ועשאוה שניים, הם פטורים מפני שהמלאכה לא נעשתה כדרכה בחול), אבל אם אחד לא יכול לסגרה, וסגרוה

תקון דוד ושאול

אבל צידת דבורים בכוורת נחשבת כצידת ארי בכיפתו — והוי צידה גמורה, ועי' בשעה"צ שטז אות תו שכ' שגם דעת דו"ז הגר"א היא שדבורים הן אין במינן נצוד, ושכ"ד שאר פוסקים, ועי' ביצה לו: פורסין וכו'.

14) שבת קו: ת"ר הצד וכו' צרעין ויתושין וכו' (ושבת מג, וביצה לו: פורסין מחצלת ע"ג כוורת וכו' ובטור שטז ובב"י) ובש"ע ס"ג בהגה ובמג"א שם, וכ' שם בהגה שרק תיבה קטנה לא יסגרו אבל בתיבה גדולה (דהוי תרי דרבנן) שאם אדם העומד בתוכה לא הי' יכול לתפסה בשחי' אחת, ועוד, שהוא דבר שאין במינו נצוד, מש"ה התירו בהגה, וכ"כ בכ"ש, אבל בא"ר חולק עליו ואוסר אפי' בגדולה, והו"ד בנו"י ס"ק ה, והטור כ' להתיר בזבובים שלרוב קטנותם מצוי שכשפותחים את הפתח הם בורחים, כולם, ואינם דומים לדבורים, אבל המג"א והב"ח כ' להחמיר, והט"ז הכריע וכ' שאם הפריח הזבובים שראה, אין לחפש עוד יותר, משום שזה לא הוי רק ספק פ"ר במלתא דרבנן (שהוא דבר שאין במינו נצוד) ואין להחמיר בו כ"כ, וכ"כ גם בחי"א ל' כמו שכתבתי בפנים, וכ"כ בקש"ע, ועי' משנ"ב שטז ס"ק טז, ובפמ"ג שם והו"ד בשעה"צ יח, ובבאה"ט שם ס"ק ד.

טו) ביצה כד. מצודות חי' וכו' ובטור שכה ובאו"ח סעי' ה—ו ובב"ח ובמג"א ובב"י ובסי' תקטו ס"ק ט, ובא"א שכה ס"ק יד שכ' בפירות שיב"ס אם נלקטו היום, שהם בחזקת שעכשיו נלקטו ועי' גם מחה"ש שטז ס"ק כ, ובחי"א סג יז, ובסי' רעו במ"ז ובא"א שעל ס"א ובמחה"ש שם, ובמ"ז שכה ס"ק ו.

שניים, שניהם חייבים, ואם אחד יכול לעשות את המלאכה (היינו המלאכה שעשאוה שניים) בעצמו, והשני אינו יכול, אז היכול חייב, והשני (נחשב רק למסייע, ואין בו ממש ו)פטור טו.

יז. תרנגולת (החוזרת ללול בלילה) שיש בה פצע, ותרנגולות האחרות מנקרות בה, ויש חשש שימיתוה, יש שמתיר לצודה

אם היא במקום גדור, ולשפוך עלי' הנוזל ששופכים על המכה, אך צריכים ליוזר שלא למרוח את הנוזל, ואם אפשר לעשותו על ידי אינו יהודי אסור לעשותו על ידי יהודי, וכן אם אפשר לחכות עד מוצאי שבת, אסור לעשותו בשבת, כמבואר לקמן בכלל כט סעיף יב יז.

כלל בו מלאכת שחיטה (השוחט)

והיא מלאכה המביאה לידי מיתת (וקיצור חי) החי, או להוצאת חלק מדמו, או"ח שיה, שטו.

תוכן הכלל

אופן הכי טוב בהחלפת המים מדגים ועלוקות (תקדו"ש ג); איזה בעלי חיים מותר להמית בשבת, ואיזה אסור (ה); אכילת גבינה שיש בה תולעים חיים — בשבת (ו ותקדו"ש ד); איך יתנהג בכריכת מטלית על המכה, שלא יעבור על איסור צובע (תקדו"ש ז); במלאכת שחיטה נכללת כל פעולה המביאה לידי נטילת נשמת בעל חי — בין על ידי שחיטה, בין על ידי ירי וביין על ידי נחירה או הכאה (א); בנטילת נשמה אין הבדל בין קיצר חי בהמה חי או עוף וכו' או אדם (א); בהריגת דגים אין הבדל בין שופך המים מן הדג, ובין מוציא הדג מן המים (תקדו"ש ב); בשליית דג מן המים ומשאירו חוץ למים, השיעור לחיוב הוא כשמתהוה יבש בין סנפיריו כגודל סלע — ובדג קטן מסלע — משערים לפי גדלו (תקדו"ש ב); באמידת ישראל לנכרי בהחלפת המים שעל הדג, חוששים שימות הדג, שבאופן זה מיתת הדג באה כתוצאת פקודתו (תקדו"ש ב); בעילת בתולה בשבת (יא); דריסת נמלים וכיוצא בהם — לדרסם דרך הילוך, באינו מתכוון להרגם (תקדו"ש ה); הוצאת דם מן החי, ואינו צריך לדמו (תקדו"ש ח); הוצאת דם מנפיחת יד ישראל (שרפואתו להוציא דם ממכתו) — על ידי עכו"ם (תקדו"ש ט); החלפת המים שעל דג חי שהושם לתוך ספל מים מערב שבת (להחליפו על ידי נכרי) (ג); החלפת המים לדגי זהב או לעלוקות שבבקבוקי מים, שמשתמשים בהם לצורך רפואה, שדרך להחליף מימם בכל יום (ג); הריגת פרעוש, זבוב, רמש, או שממית, הריגת תולעים שבתוך קטניות או שמתהוים מן הבשר (ד); הריגת כנה (שמתהוה מן הזיעה) ד; השלכת פרעוש (העוקצו) למים בשבת (תקדו"ש ד);

תקון דוד ושאול

טז) שבת קו: צבי שנכנס לבית וכו' רמב"ם י' כג או"ח שטז ובש"ע ה, ובש"ע הרב שטז ז, ועי"ש מג"א ס"ק י—יא, ובהגה שם.
יז) במה"ש בשם החזו"א, ועי' בדי השלחן סי' קכא ס"ק יא שב' להזהיר סוחר עופות שיש להם כלובים בחנות, ובכל פעם מביאים לתוכם עופות חדשים, ולפעמים כשהסוחר מזין אותם, הקטנים שבהם קופצים מהכלוב לתוך החנות, וכשהסוחר רוצה לעזוב את החנות אינו יכול לסגרה כי ע"י סגירתו הוא צודה את העופות שחוץ לכלוב, וכי לעשות דלתות כפולות לחנות, ועוד כ' שיכול גם לצודם ע"י נכרי,

קיצור הלכות שבת

רלה

הריגת תולעים הגדלים בין עור ובשר בהמה (תקדו"ש ד); הריגת שממית בשבת (תקדו"ש ד); העמדת סם לעכברים בשבת (ז); הכאת בעל חי בשבת (תקדו"ש ח); הוצאת קוץ, התחוב בבשר איש, על ידי מחט (תקדו"ש ט); הוצאת גרעין חטה שנתחב לגרון אחז (תקדו"ש ט); הנחת רטי על מכה, וכן הדוק המכה ביד או בתחבושת בשבת (יב תקדו"ש); העמדת עלוקות לחולה — לצורך הקזת דמו (יב תקדו"ש); הקזת דם להג"ל או לבהמה שנחלתה (יב); הוצאת קוץ התחוב בבשר אביו — במחט (תקדו"ש ט); העמדת עלוקות (או קרני אומן) לאב על ידי בנו, ובחנם (תקדו"ש ט); הקזת דם לחולה או לבהמה שנחלתה על ידי עכו"ם (יב); חכוך שחין או פצע בשבת (תקדו"ש י); חבלת חי — איסורו משום מה (תקדו"ש ח); מלילת פרעוש (ד); מציצת דם ממכה או מפצע — בשבת (תקדו"ש ט); מציצת דם שבין השיניים (תקדו"ש ט); מציצת דם מחתוך שבאצבעו (תקדו"ש ט); נטילת מקצת נשמה בהוצאת דם מן החי, או בחובלו (ח); עקירת שיניים בשבת (יג); עקירת שיניים על ידי עכו"ם — במצטער מאד עד שחלה כל גופו (יג ותקדו"ש); בהג"ל לחולה שיש בו סכנה (יג); פציעת איש או חבלת בהמת חבירו בדרך נקמה — בשבת (יד); פתיחת מלכודת שיש בה עכבר — לפני החתול (ז); קדיעת דבר מחמת כעסו — בשבת (יד); רטי מוצצת דם בכל פעם, אבל לא עלוקה (תקדו"ש יב); ריסוס פליט הגורם להתעלפות הזכובים (תקדו"ש ה); בהג"ל בשביל חולה שאין בו סכנה או תינוק — כשהדלת או החלון פתוח (תקדו"ש ה); שליית דגים מן החבית או מספל מים והנחתם חוץ למים עד שלא יוכלו לחיות עוד (ב); הג"ל על ידי נכרי כשירא שהדג ימות או שיתקלקל יותר או שהמים יבאישו (ב).

א. שחיטה היא מאבות מלאכות, והיתה במשכן בשחיטת אילים ותחשים, וחייבים במלאכה זו על כל פעולה המביאה לידי נטילת נשמה של איזה בעל חי אם על ידי שחיטה, ואם על ידי ירי', נחירה או הכאה וכדומה, ובין שקיצר חיי בהמה חי' או עוף, ובין שקיצר המשך והתמדת חי דג שרץ או אדם חייב א.

ב. החונק את החי עד שימות חייב לפיכך השולח דג מן החבית או מספל מים והניחו עד שמת או עד שאינו יכול לחיות עוד, דהיינו שהתהווה יבש בין סנפיריו כגודל סלע (או אפילו בהתהווה ריר בין סנפיריו וכשנוגעים שם באצבע, הריר נמשך מן האצבע) חייב (אפילו בתחזירו למים אחר כך, לפי שאין יכול לחיות אחר כך זמן רב) ולכן אסור לשלות דג מן המים אפילו על ידי נכרי, אף על פי שירא שהדג ימות (או שיתקלקל יותר, או שהמים יבאישו) ב.

תקון דוד ושאול

(א) שבת עה, ורמב"ם יא א—ב (ועי' גם בשבת קז): או"ח שטז ח—י ושם בש"ע הרב סי"ג, ובחי"א לא א, ובכ"ש בהשוחט, ועי' פרש"י ד"ה משום נטילת נשמה שהואי במשכן באילים מאדמים ותחש וחלזון, ועי' סמ"ג לאווין ס"ה שהשמיט 'חלזון', ועי' בב"מ שם שציין להירושלמי שכ' שחלזון לא הי' במשכן עי"ש בהשוחט.

(ב) עי' בשבת קז: ובס"ק שלפנ"ו, וברמב"ם שם ובמג"א שט"ז ס"ק יז, ועי' בכ"ש בהשוחט שבדג קטן משערים לפי גדלו, ואין הבדל בין המוציא דג מן המים ובין השופך המים מן הדג, ועי' בכ"ש ששיעור סלע הוא רוחב

(לסדר מצורע)

ג. מי שהניח (מערב שבת מבעוד יום) דג חי לתוך ספל מים (ששם הוא כבר נצוד ועומד, ואין בו עוד איסור צידה) (וכן הרופאים המחזיקים עלוקות בבקבוקי מים לצורך רפואה, ומחליפים את המים בכל יום, כדי שלא ימותו) יש שהתירו (להם) להחליף את המים על ידי נכרי, גם בשבת (אבל לא על ידי ישראל משום איסור מוקצה) כיון שמוזנותיו עליו (וביום טוב מותר גם לישראל להחליפם) ג.

ד. אפילו פרעוש, ההורגו הוא כהורג גמל, וחייב, וכן ההורג שממית, זבוב או רמש, חייב, ורמשים שהוייתם מן הגללים ומן הפירות שהבאישו כגון תולעים שהתוו מן הבשר או מהתולעים שבתוך קטניות, אסור מדברי סופרים, לפיכך צריך ליוהר שלא להרוג פרעוש העוקצו, רק לזרקו חי (ולמללו יש מי שאוסר, ויש מי שמתיר, וצריך להחמיר). וכנה שאינה פרה ורבה מזכר ונקבה ואין הוייתה מן

תקון דוד ושאול

שליש טפח (ועי' יו"ד סי' ל' ס"ב ובש"ך ס"ק ה וברא"ש פא"ט סי' לג ובי' ובקש"ע להר"ד פלדמן, ובחולין נ: נקדרה כסלע וכו' וביו"ד מח ד, ובנקה"כ על ס"ק ה הנ"ל בש"ך שחזר מדבריו שבש"ך, ועי' גם בס' ברורי המדות והשיעורים) ועי' עוד בש"ע הרב שם שטז יג, ובחי"א לא ב ובתוס"ה, ובמג"א שכ"ח ס"ק נג (ומש"כ בענין הוצאת הדג מן המים — אין איסורו משום צידה שהרי כאן כבר נצוד ועומד הוא מע"ש, אלא משום נטילת נשמה, ואם ימות הדג ע"י שלא החליף המים — הוא לא עשה דבר, אבל אם הוא יאמר לנכרי להחליף מימיו ועי"ז ימות — הדג ימות על ידי אמירתו, ואמירה לעכו"ם שבות, ואף ששבות דשבות הוא אעפ"כ אסור שגם שבות דשבות לא התירו רק לצורך גדול) ועי' א"א סי' רמד ס"ק יז ובסי' שז ס"ק ז, ובמ"ז ש"ז ס"ק ה ובכ"ש בהשוחט, ועי' גם בס"ק שלאח"ז ובשבת קז: ובתענית כד, וברש"י ד"ה יומא חד שמעי', (ואין שליית דג זה דינו כדין גורם משום שבשעת השלי' ניכרת התחלת המלאכה, ותיכף כשנוטל הדג מן המים תתחיל מיתתו כמו במלאכת אפי' שהתחלות האפי' היא תיכף ומיד, אף שאין נגמרת עד לאחר זמן, ועי' בזה במנחת הגרשוני).

ג) חי"א לא ב וכ' שכך נ"ל, וכ"ה בא"א ס"ק יז, וכ"כ שם בתוס"ה והמחה"ש אוסר בהחלפת מימי דג ועלוקות הנ"ל, ועי' בבדי השלחן סי' קכא ד שכ' שגם דין דג-זהב שמחזיקים אותו בזוכיית לנוי, הוא ג"כ כעלוקות, ואין להחליף מימם רק ע"י עכו"ם, וכ' עוד שהרקת כל המים בפ"א לא טוב הוא להדג רק יוסיפו מים בהכלי וישפכו ממנו, ויחזרו ויוסיפו פעמים אחדות עד שיתחלפו המים ויהיו נקיים. עי"ש.

העפר רק מהזיעה, אינה חשובה ברי' ומותר להורגה (ועיין לעיל בכלל כה בדין צידתם) ז.
 ה. בעל חי המזיק, ועלול לסכן חיי האנשים, וברור שממית, כגון נחש ארסי, עקרב, או כלב שוטה וכיוצא בו, מותר להורגו בשבת, אפילו בלא רץ אחריו להזיקו. ושאר מזיקים כגון נחש ועקרב במקום שאין ממיתים, מותר להרגם רק ברצים אחריו, אבל לדרסם לפי תומו כדרך חילוכו, מותר (אפילו במתכוין רק שיופיע כאלו אינו מתכוין, וכן מותר לכוף עליהם כלים) אבל נמלים ושאר שקצים ורמשים אסור לדורסם אפילו דרך חילוכו.

תקון דוד ושאול

(ד) עי שבת קז: רמב"ם יא ב, ומ"מ שם, ועי' טור שטז ובש"ע ט ובמג"א סי"ט וס"כ ובא"א שם, וכ' שם ברמב"ם רמשים שהן פריין ורביין מזכר ונקבה או נהוין מן העפר כמו הפרעושין ההורג אותן חייב וכו' אבל רמשים שהויתן מן הגללים ומן הפירות שהבאישו וכו' כגון תולעים של בשר ושבתוך הקטניות ההורגן פטור, עי"ש, וכ' במג"א שטז כ ע"ז ומ"מ התולעים הגדלים בפירות במחובר אסור להרוג שמקרי שרץ גמור, ועי"ש בא"א שכ' בתולעים הגדלים בחיי הבהמה בין עור לבשר אסור ליתנן לב"נ וההורגן בשבת חייב והו"ד בנו"י יט ט ובס"ק י שם ועי"ש שכ' בשמו שדוקא כנים מותר להרגן לכתחלה אבל בתולעים הללו כ' שפטור אבל אסור, ובתולעים שפירשו מהפירות התלושין כ' שאסור מה"ת, ודוקא בלא פירשו פטור עליהם, ורק תולעים מבשר ודגים אף שפירשו פטור עליהם ואסור מד"ס ע"כ וכ' עוד שם בשם לקט הקמח להתיר לאכול הגבינה שיש בה תולעים, משום שהריגתן בפיו הוי כלאחר יד, ועי' ג"כ כ"ש בהשוחט שכ' שמותר לאכלה בשבת דמיני' קא רבו וכו' ואפי' כחי לא הוה וכו' (ועי' בזה חולין סו—סז וביו"ד סי' פד ובמפרשים שם) וכ"ה בשו"ת אבן יקרה, ועי' בזה עוד לקמן ס"ו וס"ז ובמשנ"ב שטז ס"ק מב ומח' ובשעה"צ אות סט ובשעה"ת אות ב, וכ' שם בש"ע ס"ט שאף שכנה מותר להרגה, אסור להרוג פרעוש וכ' המג"א שם ס"ק יח של"ד לקוץ בר"ה שכאן הפרעוש אינו מזיק רק מצער, ועי' בבאה"ט שם ס"ק יג בשם שו"ת חו"י סי' קסד לאסור לזרקו למים, וכ"ה בא"א שטז ס"ק כא, וכ"ה בברכ"י להחמיר אך שכ' שלא למחות לנשים שיש להן על מי לסמוך, והובא ג"כ בנו"י יט ט, ועי' בש"ע הרב שכ' ש"אפי' למים" בסוגריי, ואף שיש דעות להתיר מלילת פרעוש עי' בבה"ל שטז ד"ה לא ימללנו שהביא דעות המחמירים וכ' שאין להקל בזה, וכ"ה בש"ע הרב שטז יט לאסור, וכן הוא דעת החי"א לא ג לאסור כדעת ההגה בס"ט, ועי' מ"ז ס"ק ט ובא"א ס"ק כא, כ' במג"א ס"ק כג ובאחרונים שאסור להרוג שממית ואף שאומרים שיש סכנה בנפול לתוך המאכל — הלא יכול לכסות המאכל, ועוד שלא ברי הזיקא, וכ"ה בש"ע הרב משנ"ב ומסה"ש.

(ה) שבת אמר ריב"ל כל המזיקין נהרגין בשבת עי"ש ובתו' ד"ה

ו. גבינה שיש בה תולעים שלא פירשו עדיין (שמותר לאכלם בחול) מותר לאכלם גם בשבת (ואינו חייב עליהם משום הורג או מחבל) ו.

ז. לפתוח את המצודה או המלכודת, שיש בה עכבר, לפני החתול שיהרגנו, אסור, וכן אסור להעמיד סם לעכברים בשבת, (והאיסור בסם לאו משום נטילת נשמה היא, שהרי רק גורם הוא, אלא משום מוקצה שהם לאו בר אכילה הוא) ז.

ח. החיוב של נטילת נשמה אינו רק בנטילת כל הנשמה, אלא אפילו בנטילת מקצת הנשמה, דהיינו שהוציא דם מאחד מאברי החי (כי הדם הוא הנפש), ולא שיצא דם ממש מן האבר, אלא אפילו בחובלו עד שנצרך הדם תחת העור גם כן חייב (לפי שהיא חבורה שאינה חוזרת, שכיון שנצרך הדם תחת העור שוב לא יחזור למקומו, אלא שאין הדם יכול לצאת עכשיו לפי שהעור מעכבו, ובשביל זה הוא חייב משום נטילת דם שכאותו מקום). אולם הדברים האלה

תקון דוד ושאל

כל וכן להלן בגמ' ועי' טור וש"ע בסי' שטז ס"י וח' ובמג"א וא"א שם, ובמ"ז ס"ק ח ובחי"א לא ז, ובש"ע הרב שטז סכ"ב שכ' לאסור בנמלים לדורסם אפי' באינו מתכוין להרגם — שהוא פס"ר. ועי' בדברות משה „בענין מקלקל בחובל ומבעיר (בסי' כג) מה שכ' בזה ובדברי התוס' שם לד' בקושייתם על ר"א — אם א"צ כלל, שהלא או מלאכה שאצ"ל היא וכו' עי"ש, ועי' גם בס' מול"ש בשם החזו"א לאסור רסוס פליט או שאר נחל חריף הגורם להתעלפות זבובים ויתושים אף שהחלון פתוח, ובשביל חולה — אף שאין בו סכנה, או בשביל תינוק מותר לרססו אם החלון או הדלת פתוחה מפני שדרכם להמלט טרם יתעלפו, ועי' בבדי השלחן קכב ס"ק ט שכ' מה שנתחדש בימינו נוול שמזלפים בבית להמית הזבובי' והפרעושים, אסור לזלפו בשבת שהרי לפעמים יקרה שמזלף על הזבובים ואז הרי ממיתם בידיו. (ו עי' חולין סו—סז ובכ"ש בשוחט והבאתי הדברים בזה לעיל בתקון דוד ושאל שעל סעיף ד ומשם תדרשנו.

ז) עי' ע"ד א"ח יד כט שכ' שהטל אורות מסתפק אם יש איסור בפתיחת המצודה הנ"ל, ועי"ש שכ' שעכ"פ יש איסור בפתיחתו בשבת (והו"ד במנ"ש פ קע) ועי' בעיקרי דינים או"ח סי' יד באות כט שכ' בהעמדת סם לעכברים ולזבובים בשבת שאסור משום מוקצה, ועי' גם בהגה' רי"ש נ"ז שהביא בשם שו"ת קרית חנה לאסור, ועי' גם בשו"ת שבות יעקב ח"ב סי' מה לאסור להעמידו בשבת משום שאין עושים גרף של ריעי לכתחלה בשבת, והעמדת הסם היא דבר שהי' יכול לעשותו מע"ש, ועי' ש"ע הרב שטז כב ועי' במג"א סוף ס"ק ט בהעמדת מלכודת בשבת לאסור ועי' בנו"י ס ס"ק יא, ולעיל ס"ה בתקון דוד ושאל.

קיצור הלכות שבת

רלט

לא נאמרו רק בחובל אדם בהמה חי' עוף או אחד משמונה השרצים המוזכרים בתורה (בפרשת שמיני) שהם החולד, העכבר, הצב, האנקה, הכח, ההלטאה, החומט, והתנשמת, שלכל אחד מאלו יש עור המעכב על הדם לצאת, אבל בשאר שקצים ורמשים אינו חייב עד שיצא מהם דם (ולא ברק נצרר הדם ולא יצא, שאז היא רק חבורה חוזרת, שאלמלא נעקר הדם הי' יוצא לחוץ) כיון שאין לו עור המעכבו. **ט.** המוצץ דם מחבורה ופצע (פרט למציצה בברית מילה), חייב וכמו כן אסור למצוץ דם מבשר החניכיים ט.

תקון דוד ושאל

ח עי' ירושלמי נב. דשב"ל אמר וכו' שחיטה תולדה דחבורה וכו' ועי' ג"כ בבמה מדליקין ה"ה (דף יח) ר"י בי ר' בון אמר איתפלגון ר' לעזר ורבי יוחנן וכו' חד אמר שחיטה עיקר חבורה תולדה וכו' ועי' ג"כ בשבת עה. ותוס' ד"ה כי וכו' ועי' ג"כ בתוס' רי"ד שבת קו, וז"ל דחובל הוי תולדה דשוחט דכיון דחבלה לא הדר הדרה לעולם כדהוית מה לי קטלה כולה מה לי קטלה פלגה, ועי' רמב"ם בפ"ח ה"ז שכ' בהחובל שחייב משום מפרק, ועיין במגיד משנה שם, ודש"י פעם פירש שחיובו הוא משום שוחט, והיינו משום נטילת נשמה, ופעם כ' שחיובו הוא משום צובע, ודעת רוב המפרשים הוא שחיובו משום נטילת נשמה, ודע דהחיוב של נטילת נשמה בהוצאת דם אינו אלא בצריך להדם — שאל"כ רק איסור יש בו, ואיסור זה כולל פציעת אדם וגם פציעת בע"ח. ועי' בכ"ש בהשוחט, ובמשנ"ב שטז ס"ק ל, שכ"ש לזוהר מלהכות בע"ח בשבת כי יש בזה איסור בכל אופן, ועי"ש גם בס"ק לב שכ' שהיות שקי"ל שחבורה שאינה חוזרת לא שמה חבורה, ע"כ שאר שרצים שעורם רך כבשר, הדם נצרר בהם במהרה, ואח"כ שב לקדמותו, לפיכך אינו חייב עד שיצא מהם דם משא"כ בשמונה שרצים שאין עורם רך, הדם לא נצרר בהם כחבורה גמורה לפיכך יש לחיובו אף בנצרר ועי' שבת פ"ז שמונה שרצים וכו' ושם בש"ע שטז ס"ח ועי' גם בש"ע הרב שטז כב (ובענין שחט רוב שנייט בבהמה, והיא מפרכסת, אי החובל בה חייב, עי' מ"ז שט"ז ס"ק ה שכ' בזה לחיובו, בעטאו בשבת, משום נטילת נשמה).

ט כ"כ בחי"א כלל ל ס"ה ובמשנ"ב (בשם אחרונים) בסי' שכח ס"ק קמו, ומקור הדין במג"א בסי' שכח ס"ק נג שכ' שם והמוצץ בפיו אסור דהוי חבורה (בשם רש"י פי"ט) וא"כ אסור למצוץ דם שבין השיניים ואפשר דהוי אב מלאכה וכו' והו"ד גם בבאה"ט שם ס"ק לח, ואיסור מציצת פצע היא משום חובל, ורק במילה התירו משום סכנה, ואסרו מציצת הדם שבין השיניים אעפ"י שהוא מפרק כלא"י מ"מ אסור מד"ס כשיבואר לקמו, ועי' ש"ע הרב שכח נד, ועי' זת"מ שכ' ג"כ כך במי שחתך אצבעו (שלא ימצוץ הדם) (ועי' גם ש"ע הרב שטז יד—טז), וכ' בא"א שטז ס"ק לג במי שנפחה ידו ורפואתו להוציא דם, שאפשר להתירו ע"י עכו"ם, ועי' בש"ע שח יא ובמג"א בסי' שכח ס"ק לב שכ' להתיר להוציא במחט, קוץ התחוב בכשרו,

י. אסור לחכך שחיין או פצע בשבת, שעל ידי החכוך יצא דם הנבלע בבשר, ויתחייב משום חובל (עושה חכורה) י.

תקון דוד ושאול

רק שיוהר שלא להוציא דם, (ועי' סנהדרין פד:) ועי' גם בתל"ד ובמחה"ש שם ובש"ע הדב שח לה, ובהוצאת קוץ לאביו עי' בא"א שכח ס"ק לב—לג שאסור, ועי' דמא ג ביו"ד הי' לו קוץ תחוב (לאביו) לא יציאנו שמא יבא לעשות בו חבורה, וכן וכו' לא יקיו דם לאביו וכו'. ובעשיית זלוף לאביו עי' בס' גשד החיים אי אוסדין בזה מהחשש שיעשה לו חבורה והביא שם תשובת הדה"ג מהד"י הדצוג ז"ל ומוהר"ר שלמה זלמן אויערבאך שליט"א שהעירו בזה להיתר וחלקו בין העושאו מדעת אביו ועפ"י צווי שמותר ומה שכ' בגמ' לאסור הוא בעשאו שלא בדצון אביו, ועי' מה שכ' ע"ז בשו"ת מנחת יצחק שדן בדבריהם וכ' שכמה מן הדוחק יש בדבריהם עי"ש, ועי' גם בסי' כז ובסי' כח במנחת יצחק הנ"ל שכ' באב שהדופאים פקדו לתת לו זלוף בכל יום. והוא חלוש וטירחא יתידא היא לו ללכת לרופא אחר או לבית החולים, ובנו 'רופא יר"ש" שיכול להודיק את הנסיוב תוך גוף אביו, ועוד שבנו עשאו בחנם ולאחד צדיך לשלם, עי"ש שביאר החלוקי דינים שבזה, והביא שם תשובת הירושת הפליטה בסי' טו בענין זריקה רפואית לחולה סוכר בשבת (שהבאתי דבריו במקום אחר שצדד להתירו עי' עכו"ם — כשהוא מצטער הרבה) וגם הביא שם בענין הזריקה נגד אבעבועות שנותנים לילדים לחסון מפני המחלה (שהובאו הדברים גם בקש"ע צא יח, והביא גם התשובה הידוע מח' תשובה מאהבה סי' לד וסי' קלה) ועי' בזה גם בשיודי המנחה שהב"ד זכר יהוסף סי' קד (שם דף קעג), ועי"ש במנח"ד (דף קמו.) בענין ישראל מסייע בשבת לעכו"ם בעניני רפואה, ויש עוד בזה בשו"ת משאת בנימין עג. ועי' ג"כ בשו"ת אבני זכרון ח"ג סי' מ ובשמב"ה רה. ועיין בכ"ש שכ' בענין העמדת שרעפפען (הנקרא באנקעס שחייבין עליהם (עי"ש בהשוחט), (ובענין הוצאת גרעין חטה (או תירס) שנתחב לתוך גרון האווז (שדרך לפטמו לצורך שמנו), והוא מסוכן למות בשביל זה עיין במנח"ד פז ט שהביא בשם א"ח שה ו שהביא דברי שו"ת מהרי"א סימן ס—סא להתיר להוציאו, והמהר"ם שייק בסימן קנה כתב שאם אינו תחוב בעומק ואין פ"ר בעשיית חבלה אז לכתחלה יש להוציאו על ידי עכו"ם ואם אין לו עכו"ם מותר להוציאו בעצמו אם אינו תחוב בעומק, שאל"ה אסור להוציאו על ידי ישראל) ועיין גם בס' גשר החיים הנ"ל בענין העמדת עלוקות וקדן אומן לאביו ולאמו ובמג"א שטז ס"ק נג הנ"ל ועי' גם בפרדס סי' כ שנת להוצאתו בארצה"ב חודש כסליו בהוצאת דם לאביו ברשות אביו בשביל בדיקת דמו, ועי' בזה בהמקורות שהובא בזה במפרשים ושם, בסנהדרין פד: רב לא שביק לבריי למשקל לי' סילוא וכו' וברש"י וברייף ובר"ן ובגמ' שם בכל הענין, ובדמב"ם הל' ממדים פ"ה ה"ז ובכ"מ שם, ובמנ"ח מצוה מח, ובסמ"ג עשין ע.

(י) מג"א שכח ס"ק לג (וס"ק לב) והו"ד במשנ"ב שכח ס"ק צ ובשעה"צ

יא. מותר לבעול בתולה בשבת (אף על פי שעושה חבורה, שדם בתולים מפקד פקיד) יא.

יב. הסוחט את המכה או את הפצע, להוציא ממנה דם, או השם עלי' רטיה המוצצת דם וליחה, חייב (ויש מי שכותב שאין האיסור בהנחת רטי' ברור לנו אם איסורו רק מדברי סופרים או מן התורה) וכן הדין במעמיד עלוקות לחולה שאין בו סכנה, לצורך הקזת דמו, או בהקזת דם לחולה הנזכר או לבהמה שנחלתה שחייב. ובהקזת דם על ידי עכו"ם יש מתירים אפילו כשהיא רק חולה בעלמא, ויש מתירים רק כשהבהמה מסוכנת יב.

תקון דוד ושאול

ע. ובבאה"ט ס"ק כ, ובש"ע הרב שכח לג, ואין הדין זה דומה לדין מפיס שחין מפני הליחה שבו בסעי' כח ששם הליחה אינה מחוברת ומובלעת בבשר אבל כאן הדם הוא מחובר וכשמוציא הדם המובלע בבשר, יש בו משום עשיית חבלה (ועי' גם במשנ"ב שטז ל) וכ' שם בש"ע ס"ק מח שהבא לכרוך מטלית על מכה יעבור על איסור צובע — שהמטלית יצטבע מהדם, ומש"ה ירחוץ המכה במים או ביין תחלה כדי להעביר הדם שבמכה, וי"א שכורך קורי עכביש על המכה ומכסה בהם כל הדם וכל החבורה ואח"כ כורך עליו את המטלית, אך הב"י מפקפק בזה משום שקורי עכביש מרפא, (ולכן כ' הדין הזה בשם י"א, משנ"ב) וגם בשע"ת מביא בשם מח"ב שכ' שדעת בעל מור וקציעה לאסור להניח קורי עכביש על החתך, ובקצש"ע צא יא כ' שיכסה את המכה בקורי עכביש ע"י עכו"ם, ובש"ע הרב כ' לחוש לדברי המחמירים, אבל העיקר כסברא הראשונה (היינו שמותר לרחוץ המכה במים, ולכרוך עליו את המטלית) ועי' במשנ"ב שהביא שהמלבישי יו"ט צדד להקל וכן התו"ש, והא"ר צדד להקל בשעת הדחק, ועי' בסי' שכ ס"ק נט במשנ"ב בשם הרדב"ז והתח"צ להקל בכריכת מטלית ע"ג מכתו וכ' שאין לחשוש משום איסור צביעה שהמטלית יצטבע, משום שאין איסור צביעה כשהיא דרך לכלוך, ועי' בסעיף הבא.

יא) ועי'ל בסי' רפ סעי' ב (וכתובות ו.) ובט"ז ס"ק ב, והו"ד בבאה"ט שם, ובחי"א לא ד ויזהר שלא יקנח הדם במפה משום צובע (פמ"ג והו"ד במסגה"ש) ואע"ג שמקלקל הוא — מ"מ לכתחלה אסור ובפרט במפה אדומה שמתקן הוא ועי' שכח מג"א נב, ובמשנ"ב ס"ק קמת, ושם בש"ע סעי' מח, ובבאה"ט שכ ס"ק כב, ועי' במג"א שכ ס"ק כד שהביא הרדב"ז ואעפ"כ הוא מסיים שלא להקל עי"ש ובמחה"ש ועי' גם מה שכ' בס"ק שלפנ"ז שהבאתי דעת החולקין שמקילין בצביעה שהיא על דרך לכלוך ועי' ג"כ לעיל סו ו. יב) עי' רש"י עירובין קג: ד"ה כאן והו"ד במג"א סי' שכח ס"ק נג וכ' שם שלדחוק בידיו על המכה כדי להוציא ממנה דם או לכרוך איזה דבר עלי' (אפילו דבר שאינו מצטבע מהדם) כדי להדקה ולהוציא ממנה דם הוי אב מלאכה ואסור משום חובל והביא בשם הגהמ"י על הרמב"ם כא כו

יג. אסור לעקור (להוציא) שן בשבת, שאף על פי שעל כל מכה של חלל דהיינו מהשיניים ולפנים (והשיניים בכלל) מחללים את השבת, אף על פי כן אסרו בזה משום שמיחוש אינו בכלל מכה, ועוד שההוצאת שן אינה רפואה ברורה וידועה, ואדרבה לפעמים הוא מביא את עצמו לידי סכנה על ידי הוצאתה. ומי שחושש בשיניו ומצטער מאד עד שחלה כל גופו, מותר לו לומר לעכו"ם להוציאה, ולחולה שיש בו סכנה מותר לעשות את כל המלאכות האלה יג.

תקון דוד ושאול

שגם המניח דטי' — שמושכת ליחה ודם — על הפצע והמכה להוציא ממנה את המוגלה ואת הדם — ג"כ חייב (משום שמתכוין לכך), ועי' זבחים יט (ועי' בשירי המנחה (דף קעג):) שהביא שם בשם האחרונים שדטי' המוצצת דם חמורה מהעמדת עלוקה — שטבע הרטי' למצוץ דם אבל העלוקה לא בכל פעם תמצוץ עי"ש) ועי' ש"ע הרב שכח נד שכ' שאסור להניח על המכה דבר המושך דם וליחה משום מפרק וכו' כיון שהוא מניחו שם כדי למשוך הר"ז כחובל ומפרק בידיו, ועי' חיי"א לא ו שיש בזה ספק אם חיובו מה"ת או שאיסורו הוא מדרבנן, ועי' בס"ק נג בס"י שכח במג"א שמצדד שם במדבק עלוקה שג"כ יש בו משום חיובא, ולכן אפילו להסוברים שהתירו איסור מדרבנן לחולה שאין בו סכנה אפי' ע"י ישראל, הכי אסור, ויש להחמיר בהם משום ספיקא דאורייתא, משנ"ב שכח ס"ק קמו, ועי"ש גם בס"י שטז ס"ק ל, וגם בע"ה שכח נו, ובמג"א שכח ס"ק ג ובס"י שטז ס"ק טו שכ' שלהקיד דם לאדם או לבהמה לכ"ע יש בו מן החיוב שהרי הוי מלאכה הצ"ל (וחמוד בהקזה מבשאר חובל ומוציא דם, שבהקזה הוא מתקן, משנ"ב שם ס"ק ל ובבה"ל) ולהקיד דם ע"י עכו"ם הכ"ש מתיר רק במסוכנת, וכ"ה בש"ע הרב בס"י שלב ג, אבל בחיי"א כלל נט סתם ולא כ' שהתירו רק במסוכנת, ועי' או"ח שלב ד, במשנ"ב ס"ק ט, ובנ"א כלל לא וכלל סט, והטעם שהתירו ע"י עכו"ם הוא משום צער בע"ח, ועי' בש"ע הרב ובמש"כ שם בגליון, ובמסגה"ש צב ה, ובזריקה רפואית שנותנים לחולה סוכר בשבת, וכן זריקה רפואית שנותנים לילדים נגד אבעבועות — לחסון מפני המחלה, וגם בדין נתינת זריקה רפואית לאב על ידי בנו הרופא עי' לעיל בסעיף ט בתקון דוד ושאול.

יג) (עי' שבת קכט, וברמב"ם ב י ובר"ן שם) או"ח שכח ג וב' ועי' לחה"פ מבעל הקש"ע שהגי' כאן דהיינו מן השפה ולפנים תחת מן השיניים ולפנים כי כן הוא בגמ' וברמב"ם וכ' שלשון הטור והש"ע אינו מדויק, ועי' בבאה"ט ס"ק ב בשם הכנה"ג להחמיר בהוצאת שן אפי' בחלה כל גופו (כדעת הט"ז ס"ק א) וכ"ה בש"ע והו"ד במנ"ש צב, אך דעת שאר האחרונים לא כך היא, שם, ועי' בש"ע הרב בקו"א ליו"ד סי' קפז באו"ח שכ' יא בד"ה מ"ש הח"צ שכ' שמע"ז כח מוכח שכאב גדול הוי כמכה של חלל דודאי יש שם איזה מכה או חבורה, וכ' שכ"ה בב"ח, עי"ש. ועי' בפסקי דינים מבעל צ"צ החדשות וכ' שם שדעת הרא"ש שבשינוי כייב לי' טובא והו"ל מספק כמכה

יד. הפוצע איש או חובל חית או עופת חבירו, בדרך נקמה, יש אומרים שחייב עליו מן התורה, מפני שמיישב דעתו ומשכך חמתו על ידי הכאה זו, והרי היא מלאכה הצריכה לגופה, (וכך הדין גם בקורע דבר מחמת כעסו) ויש מי שכותב שאיסורו הוא רק מדברי סופרים.

כלל כו מלאכת הפשטה (המפשיט)

(לסדר אחר)

והיא מלאכת הסרת והפרדת העור מעל בשר בעל חי שמת (וכן הפרדת דלולים מבשר החי) או"ח שכא.

תוכן הכלל

הפשטת עור מבעל חי שמת מעצמו או שהומת (א); שיעור איסור הפשטה (א); הפשטת עור עופות ועור דגים (א ותקדו"ש); פירוק (והפרדת) הדוכסוסטוס מהקלף (ב).

תקון דוד ושאל

של חלל ומחללים עליו את השבת, והב"י נוטה לדעתו של הרא"ש, וכ"ה בב"ח, ועי' בסי' שכח ס"ג בש"ע הרב וכו' וצ"ע למעשה, (והו"ד במנ"ש צב בס"ק כב, ועי' במשנ"ב שטז ס"ק ל שהביא בשם ש"ע הרב ומא"מ שבהוצאת שן רק איסור יש (שחבלת דם — מלאכה שאין צריכה לגופה היא) אך המג"א שכח ס"ק ג סובר שאסור מה"ת וכ"ה בפמ"ג וחי"א ובמסגה"ש בסי' צב ס"ק ו (שאינן זה מלאכה שאצ"ל), עי"ש, כ' בחי"א סט יא שמה שהאריך הט"ז להתמיר בהוצאת השן (בחלה כל גופו) — כבר תי' הש"ך בנקה"כ (שבאיסורי שבת קיי"ל שמסייע אין בו ממש — ועי' בזה כלל לו סעי' מח לעיל כלל ט סעי' מה בתקון דוד ושאל בסעי' ט) ובמשנ"ב שכח בש"ע בתחלת הסי' שחולי שיניים מקרי של חלל היינו לענין לתת עליו סמים, אבל לא להוציאה, ומ"ש שבחלה כל גופו מותר להוציאו ע"י עכ"ם — הוא לפי דברי החי"א, והובא בב"י בשם או"ח, וכ"ה בקצש"ע צב ד, ועי' מש"כ בש"ע הרב שכח ד שאפילו במקום שצריך חילול אין מחללין ע"י ישראל אלא בדבר שיש לחוש בו שאם לא יעשהו יסתכן וכו' וכן יש לנהוג במדינות אלו שנוהגים להחמיר אפילו בדבר שיש סכנה במניעתו שלא לעשותו ע"י ישראל וכו' א"כ בדבר שאין במניעתו שום סכנה כלל יש לעשותו ע"י נכרי אף אם יש לחוש שיתעצל קצת, אבל אם אין נכרי כלל וכו' ומ"מ כל בע"נ יחוש לעצמו באיסור של תורה, ע"כ (ועי' כלל ט סעי' כג ומנח"ד צב על ס"ח (דף קמו); שהביא דברי המהר"ם שיק סי' קלח שבחולה שיש בו סכנה שצריך לאכול בשר צלי או מבושל שצריך למלחו תחלה, ומותר למלחו בעצמו וכ"ה בשו"ת אבני צדק שהו"ד לעיל כלל יא יב עי"ש, וכלל ט סעי' כג וכ"ש שאם יש אפשרות לעשותו ע"י עכ"ם שישראל עומד ע"ג, ובלי איחור שודאי נכון לעשות ע"י עכ"ם, וכ"ה בהגהת מהרש"ם בשם מגן אבות, והו"ד בא"ח שכח אות יד).

יד) עי"ל כלל כד ס"ב ובתקון דוד ושאל של הרמב"ם חייב ולהראב"ד

רק אסור, עי"ש ועי' בשבת קח ולעיל כלל ה' ס"א.

א. המפשיט עור מבעל חי (בין שמת הבעל חי מעצמו ובין שהומת על ידי אחרים), כשיעור לעשות ממנו קמיע (ויש מי שכותב שגם הפשטת עור עופות ועור דגים נכללו באב מלאכה זו) חייב, ומלאכה זו היתה במשכן, שכן במשכן הפשיטו את עורות האילים והתחשים א.

ב. המפרק ומפריד הדוכסוסטום (חלק שבה הדלדולים שעל העור לצד הבשר) חייב משום איסור הפשטה (ועיין בדיון הקולף עור מעובד ומחלקו בעביו שיתבאר דינו לקמן במחקר) ב.

כלל כח מלאכת עיבוד ומליחת עור (המעבד והמולח)

והיא מלאכת התקנת דבר ולעשותו מתקיים, או"ח סי' שכא.

תוכן הענינים

אי יש כבוש אחר כבוש (תקדו"ש יב); דריכת ודריסת עור (ונתינתו בבית הדריסה ב וג); הקשת אוכל והפגת מרירתו, או רכוכו על ידי מלח (ו); זריית סוכר על פרות שדרכם לכובשם בסוכר (תקדו"ש ח); כבישת צמוקים ביין (יג); מליחת עור (א); משיכת העור ומתיחתו על דבר (ב); משיחת הנעלים והמגפיים בשבת (ד); משיחת הנ"ל כשהם ישנים; משיחת הנ"ל על ידי עכו"ם (ד); בהנ"ל משיחתם בדונג, (על ידי עכו"ם) (ד); מליחת דבר לשם שמורם לזמן רב (ו); מליחת בשר ודגים חיים (תקדו"ש ו); בהנ"ל להדיחו כשחל יום שלישי שלו בשבת (ו); בהנ"ל במונח בכלי ולהערים בשפיכת נטילת ידים לנקיות עליו (ו); בהנ"ל מניעת נטילת ידים של שחרית עליו (כשקם ממשכבו) — משום דוח רעה שעליהם (תקדו"ש ו); בהנ"ל על ידי נכרי (ו); בהנ"ל כשהבשר הוא של קצב (והבשר הוא למכירה) (תקדו"ש ו); בהנ"ל באוזנות פטומות — שיפסד שומנם על ידי הצלי" (ו ובתקדו"ש); בהנ"ל כשאפשר לאכלו צלי (תקדו"ש ו); בהנ"ל טלטול בשר ודג שאינו מלוח או מעושן, וכן טלטול שומן בהמה צונן (תקדו"ש ו); מליחת צנן בצל ומלפפון (ז); בהנ"ל בנתינת שמן או חומץ לתוכו — לפני שמלחו או בשעת מליחתו (ז ותקדו"ש); מליחת בשר מבושל או ביצים (ח); הנ"ל בשביל להניחם לסעודה אחרת (ח); מליחת פולים ועדשים מרובים בקליפתם (ט); בהנ"ל מליחתם — בדעתו לאכלו לאלתר (תקדו"ש ט); סיכת רגלו כשהיא בתוך הנעל (ה); סיכת רגלו — והוא נועל נעליו אחר סיכתה (ה); סיכת גופו בשמן (מועט) וגלגולו על גבי העור (ה);

תקון דוד ושאול

(א) עי' שבת קטז: ת"ר י"ד שחל להיות בשבת מפשיטין וכו' ועי' בשעה"מ פ"א דקרבן פסח יד, ובירושלמי פסחים פ"ו ה"א במרה"פ מ"ש, ובמג"א שג ס"ק כב (ובדמ"ג שם) ובשאגת ארי' נ—נא, ועי' גם ח"א לב א, ובכ"ש במפרשים שכ' שם שדוקא המפשיט מבע"ח מת אבל מחי — פטור — שאין דרך הפשט בכך, ולא אסור רק מד"ס כפטורי דשבת (ועי' מ"ש שם בכ"ש בהפשטת עור אווז). ובע"ה שכא כו כ' ויראה לי שגם הפשטת עור עוף ודג הוי אב מלאכה שלהדי' אמרינן בשבת קח. שיש להם עור, ובמנחת הגרשוני במלאכת הפשטה מסתפק בזה ולא הזכיר דברי הע"ה הנ"ל.

(ב) רמב"ם יא ו ועי' ח"א לב א וכ"ש בהמפשיט, ובסוף פי"ג מ"ו

קיצור הלכות שבת

רמה

בהנ"ל כשמתכוין לצחצח את העור (ה) ; עיבוד והכשרת עור לשמוש — בסיד במילין, קליפת האלון וכיוצא בו (א) ; עשיית מי מלח מרובה (וכיוצא בו) לתתם לתוך כבשים לשם שמורם לזמן רב (ברוצה לאכול מהם גם לאלתר) (י) ; בהנ"ל בנותן שמן למלח או למים לפני שמערבם (תקדו"ש י) ; עשיית מי מלח עזים באין נותנם לתבשיל (תקדו"ש י) ; בהנ"ל אי יש הבדל במתכוין לתתם לתוך תבשיל או לא (תקדו"ש י) ; בהנ"ל טעם איסור שימת מי מלח מרובים לתוך כבשים (תקדו"ש י) ; עשיית מי מלח מעט לטבול בו פתו או לשפכו על נתחי דג וכו' (י) ; בהנ"ל בעשאם לצורך סעודה אחרת (תקדו"ש י) ; בהנ"ל בעשייתם עזים (היינו — חריף בטעמם) (י) ; בהנ"ל בנתינת כמה אחוזים מלח לתוך המים, המי מלח נקראים עזים (י) ; עשיית שני שלישי סוכר ושליש אחד מים (תקדו"ש י) ; עיבוד חלב או שומן (שאינו אוכל גמור) (יא) ; שלקות כבשים או ציר הנבלע בדג — סחיטתם (תקדו"ש י) ; שימת מלפפונים לתוך חומץ חזק ולהשהותם בתוכו חי רגעים (יב) ; שימת מלפפונים חיים לתוך הכבשים שיתחמצו (יג) ; שפיכת יין וכדומה בחומץ, ובהנ"ל בכונתו להחליש החומץ (יג ותקדו"ש יג) ושריית דג מלוח בחומץ (יב) ; שלש דעות בטעם איסור מליחת צנן וכו' בשבת (תקדו"ש ז).

א. המעבד והמכשיר את העור לשמוש בין שעובדו בסיד, בין במילין, בין בעפצים, ובין בקליפת האלון וכדומה, או המולחו, חייב, ומלאכה זו היתה במשכן, שכן במשכן עיבדו עורות האילים והתחשים, ושיעורו כדי לעשות ממנו קמיע א.

ב. הדורך והדורס על העור בכדי שיתקשה, המרככו בידים, או המותח אותו ומושכו בכדי לישרו כמו שעושים בבית עיבוד העורות, חייב ב.

ג. אסור לתת את העור בבית הדריסה בשבת ג.

ד. אסור למשוח הנעלים והמגפים בשמן או בשאר דברים המרככים את העור, ואפילו נעלים ישנים אסור למשוח (אך יש מי שמתיר בישנים על ידי עכו"ם), אולם למשחם בדונג אוסר גם כנעלים ישנים ואפילו על ידי עכו"ם, כמבואר לקמן בכלל כפי סעיף ג שהממרח בדונג חייב ואם משחם על ידי עכו"ם אסורים עד לערב בכדי שיעשוד.

תקון דוד ושאל

(א) וחייב בזה א' המולחו וא' המעבדו — משום שהמליחה היא ג"כ מין עיבוד, עי' רמב"ם יא ה, ע"ה שכא נז, חיי"א לב א—ב, ש"ע הרב שכא ב, כ"ש במעבד, ובמג"א שכז ס"ק ב.
(ב) מג"א הנ"ל בסי' שכז ס"ק ב, כ"ש וחיי"א לב ב—ג, ורמב"ם יא ה, ובפכ"ג י.

(ג) חיי"א לב ד וסיים וזה אסור מדרבנן.

(ד) רמב"ם כג י, הרמב"ם אסור בחדשים והראב"ד לפי הת"י אסור גם בישנים, ועי' או"ח שכז ד, ועי' חיי"א לב ה שכ' המרכז עור בשמן הר"ז מעבד וחייב וכו' ומ"מ נ"ל לאסור (אפי' ישנים) בזמה"ז דנפשי ע"ה

ה. לא יסוך איש את רגלו כשהיא בתוך הנעל או סנדל החדש, אבל סך הוא את רגליו בשמן ונועל נעליו או סנדליו, וסך הוא את כל גופו בשמן ומתעגל על גבי העור, וכל זה רק בשמן מועט, אבל אם יש בשמן, שנשתפשף ונשחק מגופו, כדי לעבוד את העור, אז אפילו כשאינו מתכוין לעבדו, גם כן אסור, ואם מתכוין לצחצחו, אז אפילו בשמן מועט אסור.

ו. אף על פי שאין עיבוד באוכלין, מדרבנן אסור למלוח כל דבר שהמלח פועל בו לשנות את טבעו לרככו, להקשותו, או להפיג מרירתו, או שהמליחה מאפשרתו להתקיים זמן מרובה, ודומה לעיבוד. ומשום זה אסרו למלוח דגים חיים או בשר (שאינם מבושלים או אפויים) וכדומה, וכמו כן אסור להדיח בשר הצריך שרי' שחל יום השלישי שלו, ביום השבת, ועיין יורה דעה סט יב בהגה), ואפילו במקום הפסד אסור, (ואם הכשר מונח בכלי, אז אם אפשר בהערמה, דהיינו שצריך ליטול ידיו לנקיות, שאז הוא יכול ליטול ידיו על הבשר יעשה כך, ואם אי אפשר בהערמה, אז מותר לישראל לשפוך עליו מים. וכל זה רק כשהבשר הוא כבר בכלי, אבל אם אין הבשר בכלי, שאז צריך לשפשף הבשר במים, אסור), ובמקום הפסד מותר להדיחו על ידי נכרי ואם אין הפסד, שיכולים לאכלו צלי, אפילו על ידי עכו"ם אסור להדיחו (ובאווזות פטומות ששמנם נפסד על ידי צלי, מותר להדיחם על ידי עכו"ם, כמו שאמרנו).

תקון דוד ושאל

וכו' וכ' במשנ"ב שכו ס"ק יב שכ"ש בכוונתו במשיחת השמן להשחיר את הנעלים, שאסור לכ"ע משום חשש צביעה, ועי' כ"ש בהמעבד שכ' בצחצוח הנעלים ע"י המרוח השחור (שקורין וויקסען) — שאפי' בעשאו ע"י עכו"ם אסור עד לערב בכדי שיעשו, והו"ד במשנ"ב שם, ובתוס' חיים על החי"א הנ"ל, וכ' עוד שם שע"י עכו"ם מותר למשוך הנעלים הישנים בשמן.

ה) שבת קמא: תני ר"ח וכו' ולא יסוך את רגלו שמן והוא בתוך המנעל וכו' אבל סך את רגלו שמן ומניח בתוך המנעול וכו' וסך כל גופו בשמן ומתעגל וכו' אמר ר"ח לא שנו אלא שיעור לצחצחו (שיעור לצחצחו — ומיהו איהו אפי' לצחצח לא מכוין, רש"י), ועי' טור שכו, רמב"ם כג י, ושם בש"ע ס"ד ובמשנ"ב שם ובס"ק טז.

ו) שבת קח: ר"ח משמי' דאביי אמר צנון אסור וביצה מותרת, רמב"ם כב י, טור וב"י שכא, ובש"ע ה—ו וכ' בב"י בשם שבלי לקט שאסור למלוח בשר או דג חי, כדי שלא יסריח, וכ' ע"ז בבאה"ט ועי' סס"י תק ומשמע שאפי' במקום הפסד אסור, והתוס' והרא"ש כ' שאפי' כדי לאכלו חי אחר המליחה ג"כ אסור — משום שמחזי כעיבוד, שהמלח מכשיר את

האוכל ומתקנו, אבל להדיח הבשר כדי לאכלו אח"כ חי (כמבואר ביו"ד סז ב) מותר — שאין זה בכלל תיקון שאין התיקון בגוף הבשר, שמדיחו רק משום דם בעין שעליו, כמבואר ביו"ד שם, ועי' בחולין יד תוס' ד"ה ונסבין (ועי' משנ"ב שכא ס"ק כא), ומ"מ אסור להדיח בשר שיעבור זמן הדחתו בשבת, שלא יאסר, שהלא יכול לאכלו צלי ואין לו הפסד גדול כ"כ, ואפי' ע"י נכרי אסור להדיחו, ועי' במג"א ס"ק ז ובשע"ת שכא א שהאריכו בזה, וכי בשם שבוי"ח"ג כב שהמג"א שהחמיר בסי' שכא ס"ק ז מיירי רק ביחיד בביתו אבל בקצב המוכר לאחרים, ודאי שמפסיד ומותר לו להדיחו ע"י עכו"ם, וכ"ה באוונות פטומות שע"י הצלי' יפסיד השומן, ולא אוסר בזה אפי' ליחיד, שם והמחמיר ידיו ע"י אמירה דאמירה, ועי' מחה"ש על המג"א הנ"ל בסי' תק ס"ק יג ובא"א, ובמ"ז ס"ק ד, ובנ"א כלל לג י, והא"ר בסי' שח ונב"י או"ח מ"ת כז ובדג"מ ומא"מ ועוד אחרונים מתירים אפי' בבשר בהמה, וכי בא"ר ונב"י שאם א"א ע"י נכרי מותר גם ע"י ישראל, ובקש"ע פ נז כ' שיש להדיחו ע"י נכרי (ואפי' שלא במקום הפסד) אבל ע"י ישראל אסור, ועי' א"א כאן בס"ק ז ובמור וקציעה סי' סה, ופ"ת יו"ד סט כא—כט, ובעיקרי דינים הא"ח יג—יד בשם דבר משה שמתיר לישראל להדיחו בכלאחר יד דהיינו שיטול ידיו עליו והו"ד בנו"י בשם בית יצחק שכ"כ בשם הג' ר' אברהם ברודא (רק שיוהר שלא לרחוץ ידיו עליו בשחרית כשקם ממטתו — שרוח רעה שורה עליהם) ועי' תוס"ח לב ס"ק ו שאם אין הפסד כלל לאכלו בצלי אז אפי' ע"י נכרי אסור, בשם מג"א ש"ע הרב וש"א, ועי' עוד בפחד יצחק ע' בשר אות ב, ובמור וקציעה סי' כא, ובא"ח החדש סי' תעו א שהביא בשם כרם שלמה בשם תשו' ת"מ בא' שהי' לו בשר כזה שחל יום שלישי בשבת, מה לעשות בבשר זה בליל פסח, והורה למלחו כשיעור מליחה ולהדיחו, לצלותו ולבשלו אח"כ, ועי' מע"ש דף ריח, וכי שכנראה גם הפמ"ג מ"ז יו"ר סט ס"ק לב הסכים שלכבוד שבת ודחיקא ליי' שעתא או במקום הפסד מרובה מותר אף לכתחלה לבשלו אחר הצלי' ובלבד שימלחנו תחלה שיעור מליחה ויצלנו כחצי צלייתו ואח"כ יוכל לבשלו, ועי' מה שכ' שם בשם כנהג"ד, ועי' מג"א תעו א, ובח"י שם ס"ק ב, ובשע"ת שם, ובשו"ת רדב"ז ח"א סי' קלח (הו"ד בפ"ת סט אות כה ביו"ד) ובשו"ת מנחת יוסף עא, (נסתפקתי בעוף השוהה למות יום או יומים אחר השחיטה, ויום השבת חל ביום השלישי שמזמן השחיטה, אי מונים השלשה ימים משעת שחיטה, וצריך להריח את הבשר ביום השבת או יכולים לאחרו עד ג' ימים משעת יציאת נפשה, ומצאתי כעין שאלה כזו בשו"ת ברית אברהם יו"ד כט — שהעלה להקל במליחת עוף כזה גם בב"מ שיש לחשוב משתצא נפשה, (ועי' פ"ת יו"ד סט אות כב), ועי' בש"ע שח לא בענין טלטול בשר חי ובאה"ט שם שבשר שאסור לאכלו חי אסור לטלטלו, ובא"ר שהתיר בזה משום שראוי לכלבים (ועי' לקמן בדיני מוקצה סכ"ד, ובתקון דוד ושאל בסעי' מב) ועי' שם במשנ"ב, שהביא רברי התו"ש שכ' בדג מלוח או מעושן להתירם בטלטול שראוי לאכלם ע"י הדחק כמו באומצא, ועי"ש ד"ה דחזי לאומצא בבה"ל, שמסיים בשם התו"ש הנ"ל, דה"ח, ש"ע הרב, ה ח י"א, והש"ש לאסור טלטול שומן צונן של בהמה, (ובענין טוב ומהות חיוב מולח

ז. צנון, בצלים ומלפפונים שרוצה למלחם, טובל חתיכה חתיכה במלח ואוכלה תיכף (אבל אסור לו לטבול שתי חתיכות ולהניחם לפניו כדי לאכלם מיד זו אחר זו, כי עד שיאכל האחת תשהה השני במלחה), ואם נותן עליהם מיד שמן או חומץ, מותר, שהשמן והחומץ מחלישים כח המלח.

ח. בשך מבושל וביצים שאין המלח מועיל לשנות טבעם רק נותן בהם טעם, מותר למלחם ולאכלם באותה סעודה, אבל בשביל להניחם לסעודה אחרת, אסור, ויש מתירים בזה (וכן היא דעת דודי זקני בביאור הגר"א) ה.

תקון דוד ושאל

עי' בש"ת מהרי"א אסאד שדן בזה באו"ח סה—סו ועי"ש מה שכ' נגד דעת הפמ"ג בפתיחה לה"ש שיש בו משום מפרק, ועי' בר"ן ע"ז עד: ד"ה והרמב"ן ודעתו שיש בו משום מבשל, ועי' שו"ת מהרי"א הלוי ח"ב צח שאיסורו הוא משום מתקן, ואיסורו הוא רק מדברי סופרים).

(ז) שבת קח: תני ריב"ח אין מולחין צנון וכו' ר"ח משמי' דאביי אמר צנון אסור וביצה מותרת וכו' ועי' רמב"ם כב ו שנותן טעם האיסור — במליחת כמה חתיכות צנון ביחד, מפני שנראה ככובש כבשים, וברש"י (שם) כ' שעל ידי המלח מתקשים ודמי למעבד, וביד אהרן כ' שאסור משום שמחזי כעובדין דחול, ועי' שו"ת שבו"י שרצה לחלק ולאסור רק המלפפונים שנמלחו עם קליפתם המרים (והו"ד במנ"ש פ צג) ועי' בקש"ע בהל' יו"ט סי' צח סעיף לא (שהמנחת יו"ט כ' שם) שהק"נ בפ' שמונה שרצים אות ד דחה דבריו, ואסר למלוח אפי' מה שצריך לאותה סעודה, וכ' בט"ז שלמלוח הירק (סלט) תחלה בפני עצמו, ולהשהותו עד שהמלח יחדור לתוכה ולסגן המים שיוצאים מהם ואחר כך לערב אותם עם שמן וחומץ (כמו שאחדים עושים) איסור גמור הוא, וכ"כ בתו"ש, ועוד אחרונים, ועי' מסגה"ש, משנ"ב ובש"ע או"ח שכא ג—ד ובמג"א שם ועי"ש שלהחליש כח המלח צריך לתת השמן בתוכו לפני המליחה או תיכף אחר המליחה, ועי' לקמן סעי' י בתקון דוד ושאל, ועי"ש במשנ"ב ס"ק י ויד' ועי' ש"ע הרב שכא סעי' ג—ד.

(ח) שם בגמ' משמי' דאביי, ועי' או"ח שכא ג—ה ובמג"א שם ובמשנ"ב ס"ק כא, ובבה"ל ד"ה אסור למלוח, ובש"ע הרב שכא סוף ס"ה.

ואם מותר לזרות סוכר על מיני פירות כגון על תותים דובדבנים ענבים וחתיכות לימונים וכו', וכן על מיני ירקות לפי"ד הפוסקים והרמב"ם באיסור מליחת האוכלים שנזכרת בפנים שאיסור מליחת אוכלים בשבת הוא משום כובש כבשים ולפי"ז לפי מנהגנו לכבוש גם בסוכר, א"כ יש איסור גם בכיבושם בסוכר, ומצאתי בספר קצות השלחן שהגיע לידי בשעת ההדפסה שדן בזה ודעתו שזה תלוי במחלוקת האחרונים אם התירו מליחת בשר והוצאת דמו ע"י סוכר ועי"ש שהביא דברי הדרכי תשובה יו"ד סי' סט אות שכח שעקרי הד"ט ועוד אחרונים מתירים, ושכ"ס רוח

קיצור הלכות שבת

רמ"ט

מ. וכן אסור למלוח פולים ועדשים מרובים שנתבשלו בקליפתם (כדי לרכך הקושי שיש בהם, מצד קליפתם) ט.

י. אפילו לעשות מי מלח מרובה (או שאר משקים עם הרבה מלח), כדי לתתם לתוך הכבשים, דהיינו לתוך מיני ירקות, או שאר דברים שכובשים, לשם שמורם לזמן רב, אסור (ואפילו ברוצה לאכול מהם גם עכשיו, ומיד, שאינו טורח בשביל ימי החול לבד, מכל מקום כיון שכובש אותם כדי להתקיים לזמן רב, הוא דומה לעיבוד שהמלח מקיימם, ואם הוא עושה מעט מי מלח כדי לשימם לתוך תבשילו, או לטבול בו פתו, או כדי לשפכו על נתחי דג או עוף צלוי שאוכלו בשבת, מותר, אבל אסור לעשותם עזים, דהיינו לעשותם שלישי אחד מים עם שני שלישי מלח, שבאופן זה אפילו מי מלח מעט אסור לו לעשות י.

תקון דוד ושאול

חיים אוסר ושבערוגת הבשם אוסר הבשר אפי' בדיעבד וכ"ה בכ"ס אך שכ' שלהרמב"ם שהבאתי לעיל יש לאסור לזרות סוכר על המינים שנוהגים לפזר עליהם סוכר, ורק על דברים שאין דרך לכבשם בסוכר מותר לזרות עליהם סוכר כדי לאכלם לאלתר או בסעודה אחרת בשבת זו כמו שהתירו מליחת ביצים, והלבוש כ' הטעם בזה משום שאין דרכם לכבשם במלח, וציינ בזה למ"ז ס"ק ב ולמג"א ס"ק ז ולא"א שם (בדין שרית בשר בחומץ), וסיים שם אבל זרית לפל טחון על המאכלים מותר ואין בה לא משום מעבד ולא משום כובש כבשים, עי"ש ולקמן בתקון דוד ושאול ס"י).

ט) עי' חולין ו. ואו"ח שכא ו ואסור למלחם אפי' כשדעתו לאכלם לאלתר — שכיון שהמליחה מועלת להם דינם כצנון — ונראה ככובש כבשים ומעבד טז ס"ק ו ובאה"ט ס"ק י, ועי' ש"ע הרב שכא ד, חי"א לב ט במג"א ס"ק ח ובט"ז שכא ו ובסוגיין שבת קח:.

י) שבת קח הנ"ל או"ח שכא ב וכ' בתו"ש שדוקא במתכוין לתתם לתוך הכבשים אסור אבל לתוך התבשילים מותר אפילו בהרבה, אך דעת המאירי לאסור בזה, וכ"כ בא"ר והו"ד במשנ"ב (והטעם לאסור בהרבה, הוא משום שיחשבו שעושים לצורך חול) ועי' במשנ"ב ס"ק י שהביא בשם הרמב"ם וש"פ שאפילו נותן שמן לתוך מי המלח להטעימו ג"כ אסור, אבל בנותן שמן למלח או למים לפני שמערבם יש מקילים — משום שהשמן מחליש כח המלח, עי"ש ותו"ש (ועי' א"ר ומ"ז שכא ד) ועי' מחה"ש שכא ס"ק ד שחולק על התו"ש שסובר בנותן השמן קודם שאפי' לצורך סעודה אחרת התירו, ודעתו שמותר רק לאותה סעודה (ועי' לעיל סעיף ז), ועי' משנ"ב ס"ק יא שכ' בשם א"ר בשם הרבה ראשונים שמעט מי מלח מותר לעשות לטיבול הפת וכדומה — בין בעשאם לצורך סעודה זו ובין שעשאם לצורך סעודה אחרת (ורק לצורך חול אסרו) וכ' שגם דעת הר"ן כך היא

יא. חלב או שומן שאינו אוכל גמור יש בו משום עיבוד יא.

יב. אסור לשים מלפפונים לתוך חומץ חזק, ולהשהותו בתוכו משך זמן של יח רגעים, ואפשר שזה אפילו בדיעבד אסור יב.

יג. אסור לכבוש צמוקים ביון, או לשפוך יין, או שאר משקים, לתוך חומץ, כדי שיתהפכו לחומץ, משום שזה דומה לכובש כבשים, וכן אסור לתת מלפפונים חיים לתוך הכבשים כדי שיתחמצו, (ובדין השוכח לערב חומץ לתוך חזרת חרדל מלפפונים או חרוסת, מערב שבת, איך יתנהג בכלילתם בשבת, עיין לעיל בכלל י סעיף ג) יג.

תקון דוד ושאול

וכן בנהר שלום מצדד כהא"ר, וכן מוכח במאירי, ודלא כמג"א (ודעת הרב בש"ע שלו היא להתיר רק סמוך לסעודה ממש) ועי' בשו"ת השיב משה או"ח יא שכ' לאסור לעשות ב' שלישי מלח אפי' כשאינו נותנם לתבשיל, ובנו"י עח ס"ק ד כ' בשם יסוד יוסף שגם שני שלישי סוכר ושליש א' מים אסור לעשות (עי"ל אות ח'), ועי' חולין ו בטעם איסור שימת מי מלח מרובים לתוך מי כבשים — שהוא, משום שמחזי כמורייס (היינורוטב של דגים כבושים), (ועי' ירושלמי שבת פי"ד ה"ב (דף עד :)) הלמי צריכה אומן, מי מלח אינה צריכה וכו'). ובענין סחיטת כבשים שלקות או ציר שנבלע בדג עי' למעלה בכלל ה' שכל שאין צריך לציר היוצא וכוונתו רק לתקנם — מותר לסחטם, אבל בצריך למשקה היוצא מהם, רק לקדרה שיש בה אוכל מותר לסחטם. (יא) הוא מרש"י ור"ן בפ"ק דביצה והו"ד בכ"ש בממחק, ועי' ח"א לב יב ומע"א, ובפמ"ג שכא מז ס"ק ו.

(יב) כ"ש בממרח, וח"א שם, וכ' במ"ז שכא ג שאסור לתת ירק חי לתוך חומץ חזק ולהשהותו שם כשיעור שיתן דבר על האור וירתח (ולקצת דעות היא יח רגעים), ועי' מנ"ש פ ס"ק לה שצדד להתיר לשרות דג מלוח בחומץ בשבת מטעם שאין כבוש אחר כבוש, כמו שאין בשול אחר בשול, עי"ש.

(יג) ט"ז שכא ג ובאה"ט שם ו (ועי' ביד אהרן שכ' שהאיסור בזה הוא משום עובדין דחול) ועי' משנ"ב ס"ק טו שכ' שם שפשוט שמותר לכ"ע לשפוך משקים לחומץ כשכוונתו להחליש כח החומץ, וכן פשוט שאסור לתת מלפפונים חיים לתוך הכבשים כדי שיתחמצו (ועי' מנחת פתים שמביא שמהרע"ב שבת כ מ"ב בנותנין מים ע"ג שמרים וכו' כדי שיצלו שכ' שם כדי שיקלטו טעם היין — שמשמע מזה דלא מהט"ז הנ"ל, וכ' ע"ז במנח"י לחלק בעניניהם שמה שהט"ז אוסר לשפוך יין או שאר משקים לתוך החומץ הוא משום שהיין יתהפך לחומץ (וכוונתו שהיין יכבש ויתהפך לחומץ), משא"כ בענין המשנה הנ"ל ובהרע"ב שם, המים רק קולטים טעם היין.

כלל כט מלאכת מחיקה (הממחק)

הסרת השער או הצמר מעל העור כדי להחליקו (או"ח שכא).

תוכן הכלל

גרוד לכלוך שעל נעלים (ו); הנ"ל שכשוכן במים (ו); הנ"ל חפיפתן במים (ו ובתקדו"ש); הנ"ל גרודן במגרד ובשפשפת (ז); הנ"ל גרודן בגב הסכין (תקדו"ש ז); הנ"ל כשראש המגרד וקני השפשפת הם עבות ועגלגלות, והבוך לח (ז ולעיל כלל א סעיף יח ובתקדו"ש); גלוי קצתה אחת של רטי' — בשביל קינוח פי הפצע והמכה (ואחר כך יקנח קצתה השני' — י); העברת שער או צמר ביד, בכלי או בחומר כימי (א); בהנ"ל שיעורו (א); החזרת רטי' (על הפצע) — כשנפלה על גבי קרקע (ט); החזרת הנ"ל כשנפלה על גבי כלי (ט); החזרת הנ"ל כשהסירה בכונה (ט); השחזת סכין ושאר דברים הצריכים השחזה וגירוד (טז); הצהרת הסכינים בשבת (תקדו"ש טז); הסתבנות בסבון בשבת (יח); הסתבנות בסבון הנעשה מחלב (יח); הסתבנות בסבון נוזל (יח); חפיפת כלים במלח (טז); הנ"ל בהדחה בעלמא (טז); בהנ"ל בשימת מלח למים שמנקה בהם את הכלים (טז); חליבת בהמה בשבת (יו), וכלל ה סעיף י, ובכלל כו וסעיף ט ובכלל ט טו בתקדו"ש ובכלל לח); טלטול החלב הנ"ל שנחלב בשבת (יז); בהנ"ל קניית החלב הנ"ל מהחולב האיננו יהודי בדבר מועט (תקדו"ש יז); מריטת נוצות עופות (מכנפיו או מעורו, ב); מריחת משחה על רטי' או על תחבושת (ג); מריחת שעווה, זפת, או דונג על מסלית וכדומה (ג); מריחת הנ"ל או שמן עב לסתום בו החבית (ד); מריחת משחת קרם על שער הראש, או משחת שניים — לשם נקויים (ד); מריחת משחת קרם על פני אשה בשבת — לשם עידון העור (ד); מריחת רטי' על ידי עכו"ם (תקדו"ש ג"ד ובסוף כלל ט); בהנ"ל להניח רטי' ממורחת מערב שבת, על גבי המכה במצטער הרבה (ט, ותקדו"ש ג"ד); מריחת בצק (להשתמש בו לסתימת נקב שבחבית — תקדו"ש ג"ד וס"ה); מריחת שעווה על הפקק, ועל מגופת החבית (ה); משיחת המגפיים והנעלים בדונג — על ידי עכו"ם (תקדו"ש ח); משיחת שערי ראש, זקן, והפנים במשחה — או בשמנים המשמשים לצורך זה (יג); מחיקה באוכלים (יד); הנ"ל בדבר שאי אפשר לאכלו בלי מריחה (יד); נגיעה בשערה בשבת (יד); סתימה על ידי עכו"ם — בטיט (תקדו"ש ד); סתימת החורים והסדקים במרק — (מדק זה עשוי מגיר טחון בלול ונלוש בשמן — והגדים משתמשים בטיט דביק זה לסתימת הסדקים שבעץ לפני צביעתו (י); סתימת נקב שבחבית בחלב או בשומן עב (ה); בהנ"ל כשלא הכינם לתשמישו (תקדו"ש ה); קינוח רטי' (י); רסוק תפוחי אדמה, תפוחים פולים, או עדשים מבושלים (טו); בהנ"ל בשהיו כבר מרוסקים קצת (טו); רסוק סוכר שבקפה וכדומה (תקדו"ש טו, וכי"א); שיפת עור ביד (ח); שימת רטי' על פצע שנתרפא (להגן על הפצע שלא יגרד, יא); שפיכת שמן על פצע תרנגולת המצטערת (יב); שפשוף כלים בנחר בחול וכדומה (טז); בהנ"ל באינו מוכן ולא ייחד לו מקום (תקדו"ש טז); בהנ"ל להזהר מאיסור לישא (תקדו"ש טז); שפשוף כלי כסף באבן היין (טז); בהנ"ל משום איסור תיקון כלי (טז); שסיפת כלי זכוכית בשבולת שועל (תקדו"ש טז); שחיקת ילדים בשערה מדק (שמשתמשים בו להדבקת השמשות למסגרות החלונות), חומר וטיט (יט).

א. הממחק (היינו שגורד ומחליק), ומעביר את השער או את הצמר מן העור בין ביד, בין בכלי, ובין באיזה חומר כימי, וכן המקרח שער בעל חי שמת (אף על פי שאין לו צורך בהשער שמסיר, כי כאן לא נטילת השער היא המלאכה, רק קריחת

העור), חייב. ומלאכה זו היתה במשכן בהחלקת עור אילים והעברת צמרתם, ושיעורו הוא כגודל לעשות ממנו קמיעא.

ב. המורט נוצות מכנף או מעור עופות ואווים, חייב ב.

ג. הממרח משחה על תחבושת (היינו שמושח וממרח סממני רפוי על רטי, לשימו על הפצע) או הממרח (על מטלית

וכדומה), שעוה, זפת, דונג וכל דבר שהוא בר מירוח, עד שהוא מחליק פניו, חייב ג.

ד. לפיכך אסור לשים שעוה או שמן עב בנקב החכיות לסתמה, אף על פי שהכינו מאתמול, וכן אסור למרוח משחת קרם

תקון דוד ושאל

(א) שבת עג. והממחקו (מגרר שער, רש"י) ועי' שם עח: במשנה לענין שיעור מלאכה הנעשית בעור שהוא כדי לעשות קמיע, ועי' רמב"ם פ' יא ה"ה המוחק מן העור כדי לעשות קמיע חייב, וכו' מוחק זה המעביר שער או הצמר מעל העור אחר מיתה עד שיחליק פני העור, ועי' ח"א לד ב ומע"א בממחק ושם בכ"ש.

(ב) שבת עד: ת"ר התולש את הכנף והקוטמו והמורטו חייב ג' וכו' ממרט חייב משום ממחק, והוה"ד ברמב"ם פ"א ה"ו המורט נוצה מן האברה וכו' תולדות מוחק וחייב, ועי' במ"מ שם ובפ"ט ובפ"א ה"ו, ועי' גם בכ"ש שכ' שהמפרק הנוצות (היינו — שמורט חלק הרך ושהעיר משני צדי הקנה) מכנף היא תולדת ממחק וכ"ה במורט הנוצות, עי"ש, ועי' במ"מ הנ"ל שכ' והקוטמו לאחר שתלשו חותך ראשו שהוא דק ומניחו בכסת, ולצד זנבו שהוא קשה הוא מורט שער ומכאן ומשליך הקנה ונותן השער בכר או בכסת — חייב משום מחתך שהרי מקפיד למרטו עד מקום שיהא ראוי, ונראה שהמ"מ מתכוין בזה למה שהתכוין הכ"ש "בהמורט נוצות" (שמפרשו שם בלע"ז פעדערן שלייסען) ועי' בח"א כלל לה זו הממרט נוצה מן הכנף ועל ידי זה נעשה הכנף חלק בלא שער חייב משום ממחק, ועי' ירושלמי פ"ז ה"ב (דף נא. ובסוף דף ג:) ת"ת וכו' התולש כנף בעור המורטה וכו' המורטה חייב משום מוחק (המורטה — לצד זנבו שהיא קשה מורט שער ומכאן ומשליך הקנה ונותן השאר בכר, קה"ע) והקוטמה חייב משום מכה בפטיש (הקוטמה — לאחר שתלש הנוצה, חתך ראשה שהוא דק וראוי להניחו בכר או בכסת, קה"ע) עי"ש.

(ג) שבת עה הממרח רטי בשבת חייב משום ממחק ורש"י שם, ועי' רמב"ם יא ו' ופ' כג הל' יא, ועי' ירושלמי פ"ז ה"ב (ד נב.) מה מחיקה היתה במשכן וכו' שהיו שפין את העור ע"ג העמוד וכו' והו"ד בר"ח שעל דף עה: הנ"ל, (ועי' בזה גם לקמן ס"ה וסעי' ט—י בתקון דוד ושאל) ועי' באו"ח שכת, כ"ה ומג"א ובסי' שג סט"ו ובמ"ש המג"א שם, ועי"ש בעשיית רטי ע"י עכו"ם שהתירוה בחלה כל גופו, או בסכנת אבר, ומשמע שם שרטי מרוחה מע"ש מותר ע"י עכו"ם, ועי' עוד בזה לקמן בתקון דוד ושאל. (ועי' לעיל כ' כ"ג ס"ז בדין המתחת חוט בשעוה ובזפת כדי להקשותו).

קיצור הלכות שבת

רנג

על שער הראש (כדי לסבן אותם ולנקות ראשו), וכן אסור למרוח משחת שיניים (לנקיון שיניו), וכמו כן אשה אסורה למרוח משחת קרם (הוא כעין תמרוק לעידון העור, שדרך הנשים למרוח בהם את פניהם לפני יציאתן לחוץ או לפני השנה) על פני' בשבת ד.

ה. **מטעם** שמא ימרח וימחק אסרו למרוח שעה גם על גב הפקק (שבפי הצלוחית) ועל גבי המגופה (שבפי החבית) בשבת, וגם לסתום נקב שבחבית, בשעוה, אסרו, ואסרו אפילו בחלב ושמן עב, (ולאו דוקא באלה אסור לסתום נקב, אלא אפילו בבצק אין לסתום, משום שגם בצק הוא בר מירוח) ה.

(לסדר קדושים)

ו. **אף** שאמרנו שאסור למשוח רטי' בשבת משום ממרח, מכל מקום בחלה כל גופו, על ידי הפצע, מותר לו למשוח רטי' על ידי עכו"ם. וכן כשיש לו רטי' ממורחת מערב שבת, ומצמער הרבה, מותר לו להניחה על גבי הפצע בשבת, על ידי עכו"ם, ורטי' שנפלה

תקון דוד ושאל

ד) עי' שבת קמו. במשנה היתה נקובה לא יתן עלי' שעה מפני שהוא ממרח, וכן בע"ב שם בגמ' מישחא רב אסד וכו' גזדינן משום שעה וכו' ועי' דמב"ם כג יא שכ' לפיכך אין סותמין נקב בשעוה וכיו"ב שמא ימרח, ואפילו בשומן אין סותמין את הנקב גזרה משום שעה (ועי' בזה במ"מ שם ובכס"מ) והוה"ד בטור שיד וסי' שג, ובאו"ח שם, סי"א ובמג"א ס"ק טז וכו' שם במג"א שהאי שהזכיר דק איסור ממחק שיש בסתימת הנקב בשעוה, ולא הזכיר איסורו משום מוקצה מוכח שמירי בהכינו לתשמיש זה מאתמול, ועי' בתקון דוד ושאל כלל סי"ז. (ועי' בשו"ת אגרות משה סי' קיב שכ' להתיר בנקוי שינים בשבת ויו"ט במבדשת שיניים, בלא לחלחה במים לפני ההשתמשות בה ובלא מידוח המשחה על השינים, ויזהר שאחד הנקיון ג"כ לא ישפף מבדשת השינים במים).

ה) שבת קמו הנ"ל ועי' או"ח שיד ובמשנ"ב ס"ק מה ובשאר אחרונים ששומן וחלב דינם כשעוה, עי"ש בסעי' יא, ובבצק אם הוא בד מידוח עי' בט"ז שם ס"ק י שדעתו שהוא בר מידוח (ועי"ש בש"ע סי"א וגם בש"ע שיח סי'), ודעת המג"א בסי' שיח ס"ק כב שבצק אינו בד מידוח, וכתו"ש ובא"ד הסכימו לדעת הט"ז ועי' בכ"ש בממחק, ובחי"א ג"כ הביא דברי הט"ז בבצק ועי' במשנ"ב שיח ס"ק נב ועי' בא"א דנ"ט ס"ק יב שכ' לאסור לומר לעכו"ם לסתום התנוד בשבת — שהוי (ממרח) אב מלאכה, ואסור אף בנתבשל התבשיל שבו כ"צ (עי"ש בהטמנת חמין לשבת), ועי' בבאה"ט שיד יב, ובמחה"ש שיח על המג"א ס"ק כב, ובמנ"ש פ ס"ק קפא, ובפמ"ג שיח מ"ז סק"י שממרח שייך אפי' בדוק אם דוצה לדבק בו איזה דבר, ועי' חי"א לה ד, ובע"ה שכא לז.

על גבי קרקע לא יחזירנה, אבל מותר להחזירה כשנפלה על גבי כלי (וכל שכן כשרק הוחלקה ממקומה), מיהו כשהסיר אותה בכוונה, או אפילו מעל גבי כלי לא יחזירנה, ויש חולקים ומתירים בזה, ואפשר כשהסירה על מנת לתקן יש לסמוך עליהם להקלו.

ז. **מגלה** אדם קצתה אחת של רטי' ומקנח את המוגלה שעל פי הפצע, ומחזירה, וחוזר ומגלה קצתה השני' ומקנח פי הפצע ומחזירה עליו (שכיון שאינו מסירה כולה בבת אחת, מותר להחזירה) אבל לא יקנח את הרטי', משום ממרח ז.

ח. **פצע** שכבר נתרפא מותר לתת עליו רטי' בתחלה, בשבת, מפני שאינו מניח את הרטי' עליו רק כדי להגן על הפצע שלא יגרד וישרט מבגדיו (ומכיון שהפצע כבר נתרפא אינו בהול עליו כל כך, ואין אנחנו חוששין שימרח משחה או שישחוק סממני רפוי לשימו על הפצע, וביתר דיני רפואה עיין בסוף כלל ט) ה.

תקון דוד ושאול

(ו) עי' עירובין קב: מחזירין וכו' אבל לא במדינה אם בתחלה וכו' אסור, ועי' רמב"ם, ועי' בטור ובש"ע סי' שכח סכ"ה, ובמג"א ס"ק כט שכ' שבהיות שמירוח הרטי' הוא מלאכה גמורה, וא"כ בעשאו ע"י עכו"ם הוא שבות גמורה, ע"כ לא התירוהו אפי' ע"י עכו"ם רק בחלה כל גופו או בסכנת אבר, ובנפלה לא יחזירנה עי' שם במג"א ס"ק כו שכ' הטעם שהחוששין שימרחו להחליק הגומות (אבל משום גזרה שישחוק סממנים עי' שבת יח ת"ר וכו' ואספלנית ע"ג מכה וכו' ובעירובין קב: הנ"ל וברמב"ם כא הל' כז ובמ"מ שם) אין כאן שהרי הרטי' נעשה מאתמול, וכשנפלה ע"ג כלי כ' במג"א ס"ק כז שמותר להחזירה משום שעד שלא נפלה לארץ — אנחנו מדמין אותה להוחלקה ממקומה, שמותר להחזירה, ואם הסירה במתכוין כ' במג"א בשם שב"ל והו"ד בא"ר וכן הסכים דו"ז בביאור הגר"א, והו"ד בשעה"צ שכח אות נג' שכן כ' רש"י ורבנו יהונתן להחמיר, ודלא כהר"ז והרע"ב והרשב"א שמתירים ותמה על הב"י שלא הסכים לזה עי"ש, וכ"כ האו"ז והמאירי להחמיר בזה, וסיים ע"ז השעה"צ ומ"מ לאו דבר ברור הוא וכו' עי"ש ובאות נד שם, ועי' ש"ע הרב שכח ס"ל, ובחי"א לה ד ובכלל סט ט—יא, ובכ"ש בממחק, ובענין שימת רטי' על בהמה בשבת עי' מ"ז שלב ס"ק ב שכ' לאסרו.

(ז) עירובין קב: ת"ר רטי' שפרשה וכו' ומגלה מקצת רטי' וכו' ורטי' עצמה לא יקנח וכו' עי"ש וברמב"ם פכ"א הכ"ז, ובאו"ח שכח סכ"ו ושם בש"ע הרב ובכ"ש.

(ח) ש"ע או"ח שכח כז ובמג"א שם שכ' שכיון שכבר נתרפא הפצע אינו בהול עוד, ולא חיישינן שיבא לידי מירוח או לידי שחיקת סממנים, ועי' ש"ע הרב שם, ובכ"ש, ובסמ"ג לאווין סה בממחק.

קיצור הלכות שבת

רנה

ט. תרנגולת שיש בה פצע, ותרנגולות אחרות מנקרות בה, והתרנגולת מצטערת, מותר לו לשפוך שמן או שאר נוזל על הפצע, ובלבד שיזהר שלא יבא לידי איסור מריחה, ועיין בזה בכלל כה סעיף יז ט.

י. אסור למשוח שער הראש והזקן במשחה ריחנית ובכל מיני שמנים המשמשים למשיחת השערות או הפנים בשבת, משום ממרח י.

יא. השף בידו על עור, המתוח בין הכדים, לעשותו חלק לשם הכשרתו לשימוש (כדרך הסופרים בעיבוד הקלף), חייב, ומטעם זה אסרו משיחת המגפיים והנעלים, וצחצוחם, שהרי על ידי משיחתם העור נעשה חלק ומצטחצח יא.

יב. נתלכלכו נעליו בבוץ ורפש, מגרדן בדבר שמותר לטלטלו בשבת, או בקורה, ואם הן עשויות עור, משכשכן במים, אבל לא מכבסן, ובשעת הדחק, שאין אפשרות אחרת (ונעליו מלוכלכות בבוץ וצואה), יכול לגרדן גם בקיר (אף שנראה כמוסיף על הבנין) ואפילו בקרקע (ולא חששו שמא ישוה גומה) יב.

תקון דוד ושאול

(ט) עי' או"ח שלב ב, ולעיל כה סעי' יז.

(י) עי' רמב"ם כג יב, באו"ח שג כה, ובמשנ"ב שם ס"ק פא שהביא ממאמר מרדכי שהנוהגים להחליק שערותיהם בחלב מהותך ומעורב במיני בשמים חוששני להם מחטאת שנראה שיש בזה משום ממרח — וראוי לכל איש להזהיר לבני ביתו ע"ז, ועי' לעיל ס"ג.

(יא) שבת עה, ובירושלמי פ"ז ה"ב (דף נ"ב). השף את העור ע"ג העמוד חייב, ועי' רמב"ם יא ו או"ח שכו ד, ומג"א ס"ק ב שכ' שם הדורס על העור עד שיתקשה או המרככו בידו ומושכו ומשוה אותו כדרך שהאומנים עושים חייב, וכן כ' שם השף בידו על העור המתוח בין העמודים חייב משום ממחק, ועי' בכ"ש שכ' להתיר בסיכת נעלים בשמן על ידי עכו"ם, אך לצחצוחם בדונג אפי' ע"י עכו"ם אסור, ואם צחצוחם, הם אסורים עד מוצ"ש בכדי שיעשו, והו"ד במשנ"ב שכו ס"ק טז וכ' שמשמע שטעמו הוא משום מירוח והו"ד הכ"ש גם בתוס"ת, ועי"ש בחי"א לה ב ולג' ה

(יב) עי' לעיל כלל א ה, ובאו"ח שב ח שבת קמב: היתה עליו לשלשת וכו' היתה של עור נותן עלי' מים וכו' ועי' ג"כ זבחים צד). ובש"ע שב ס"ז — ט, וכ' שם במשנ"ב ט שאף אם אינו משפשפו זע"ז רק שחופפו היטב במים את מקום הלכלוך ומדיחו שיהא נקי ג"כ בכלל שפשוף הוא, ואינו מותר רק בנותן עליו מים עד שיכלה הלכלוך, (ועי' בזה בקצש"ע סי' פ סעי' מ שכ' שאם הוא של עור — כי בעור שפשוף בעלמא לא הוי כבוס אלא כשמשפשפו צד על צד כדרך הכובסים, עי"ש).

יג. אבל לגרד את הנעלים בצפורן או אפילו בגב הסכין אסור, משום שקולף את העור (ואסור משום מחיקת עור) ומטעם זה אסור לגרד את הנעלים במגרד (הקבוע ליד הדלת), ובשפשפת (היינו מקלעת של קני מתכת) שלפני כניסת הבית. ואם ראש המגרד וקני השפשפת רחכות יותר מגב הסכין (או שהן עבות ועגלגלות), והכוין לה, מותר לו לגרדן בהן, (ועיין לעיל כלל א סעיף יח, שיש אומרים שכטיט לח אין להחמיר) יג.

יד. אין איסור מחיקה באוכלין, הואיל שאפשר לאכלן בלאו הכי, ומשום כך מורח אדם חמאה או גבינה וכיוצא בה על הלחם כדי לאכלו, אבל דבר שאי אפשר לאכלו בלי מריחה, אסור למרחו יד. טו. אסור לרסק תפוחי אדמה, תפוחים, פולים או עדשים מבושלים, אבל אם היו כבר מרוסקים קצת מותר לגמור רסוקם טו.

תקון דוד ושאול

יג) שבת קמא. אר"כ וכו' טיט שע"ג מנעלו מגררו בגב סכין וכו' אבל לא ישן וכו' עי"ש (ופי' רש"י שהוא מקלפו ויש בו משום ממחק) ועי' או"ח שב ח שאסור לגרד נעליו וכו' בסכין (היינו אפילו בגב הסכין, מפני שקולף העור, ועי' ש"ע הרב שם מסגה"ש ומנ"ש), וכ' שם בט"ז ס"ק ג שלפי"ז אין לקנח המנעלין בברזל שלפני כניסת ביהכ"ג שחד מלמעלה, וכ' בקש"ע שבאינו חד מותר, ובחי"א לה ג כ' שאם הוא עב ורחב וא"א בענין אחר, מותר לגרד בו, וכ"כ בכ"ש, ובע"ה שב יז כ' שיש להחמיר גם בעב ורחב, ובמג"א שב ס"ק יז כ' שהברזל שהמהרי"ל דבר אודותיו מיירי בהי' עב ורחב בראשו ולא הי' לו חוד, וסיים ומ"מ יש להחמיר דהא אפי' בגב הסכין אסור, ועי"ש בש"ע הרב שהחמיר כדעת הט"ז, ועי' במשנ"ב שב ס"ט שכ' שלדינא בטיט לח יש להקל אבל ביבש צריך ליוזר משום חשש טוחן כאו"ח שב ז.

יד) עי' רמב"ם כא יג, בטור שכא ובש"ע סי"ט ובמג"א ועי"ש ס"ק כח"כט ופמ"ג ולבוש ובמשנ"ב ס"ק עח וכ' שם לפיכך מותר לגמור שחיקת הריפות (היינו — מעשה דייסא) והטעם שמותר לגומרן הוא משום שכבר דכו אותם במדוכה ונתבשלו כל צרכן, ואין מחוסר אלא שחיקה מעט, ועי' בסי' שיד סעי' יא ובמג"א ס"ק טז (והו"ד בבאה"ט ס"ק יב), ועי' באה"ט שיד ס"ק י בשם ספר הזכרונות לאסור ליגע בשעוה בשבת וביו"ט משום גזרה שימרחו (ובשם הראב"ן הביא שחלב ושומן ג"כ דינם כשעוה). ועי' שכא יט ומג"א ס"ק כט (והו"ד בבאה"ט ס"ק כה, ומשנ"ב ס"ק פב) שלמרח תפוחים מבושלים על הלחם (וכן שומן וחמאה) מותר, וכ' הטעם שבלא"ה יש להקל בו מטעם שאפשר לאכלו בלי מריחה, ע"כ כאן שאין כוונתו למרח רק לשימו במקום שאין הפרוסה מכוסה בתפוח, מותר.

טו) או"ח שכא יט הנ"ל ובחי"א לה ה' ובכ"ש בממרח ובטוחן, והובא ג"כ בחי"א כלל יז ס"ג שאסור לרסק תפוחי אדמה מבושלים או שאר מאכל

טז. להשחיו סכין או שאר דברים הצריכים השחזה וגרוד, אסור, בין במכונה בין ביד (ואסור להשחיו אפילו על עץ בעלמא), שכל החלקת פני דבר אסור משום ממרח, אבל מותר לשפשף כלים (המותר לנקותם בשבת) בנתר כחול ובכל דבר המנקה, ואף על פי שלפעמים משתפשף מעט מן הכלי, דבר שאינו מתכוין הוא ומותר, אבל כלי כסף באבן היין אסור מפני שבודאי יתגרד וישתפשף, משום שהוא רך, (ופסיק רישא הוא), וכן אין חופפים כלים בכח במלח משום שעל ידי החפיפה ימס המלח (והרי זה דומה לריסוק שלג וברד שמבואר דינו לעיל כלל ה סעיף יג) אבל הדחה בעלמא אפילו במלח מותר שהרי נמס ממילא (ודוקא לחוף ולשפשף במלח עצמו אסור, אבל) לתת את המלח במים שמנקה בהם את הכלים, מותר, רק שצריך ליוזר מהאסורים שיש בעשיית מי מלח, (ועיין לקמן בכלל לח שיש מי שאוסר נקוי כלי כסף באבן היין, משום איסור מתקן כלי וגמר מלאכה) טז.

תקון דוד ושאול

משום טוחן, וכשהיו מרוסקים קצת מותר לגמור רסוקם, שם בש"ע ובש"פ, ובענין רסוק סוכר עי' בחי"א שמתיר לרסקו אפי' בידים.
 (טז) עי' שבת נ. נ"כ בכל חפין את הכלים חוץ מכלי כסף בגרתקון וכו' נתר וחול וכו' עי"ש, ופי' רש"י שם. (נתר — הוא מין מלח נתרן, שהשתמשו כחומר מנקה ומטהר, ושכיח הרבה במלח הבישול, ובחול ובגררי אדמה), ועי' רמב"ם פכ"ג ה"ז, ובאו"ח שכג ט ובמג"א ס"ק טו, ומ"ז שם ס"ק ח שכ' לאסור השחות הסכין, אפי' בעץ וכדומה — משום איסור ממחק, (והו"ד במשנ"ב שם ס"ק מ) ולנקותו בחול (היינו — עפר) שהכינו לכך מע"ש וייחד לו מקום כ' בא"ר שמותר (אבל בלא ייחד לו מקום, הוא בטל אגב עפר הבית, ואסור לטלטלו, שם ואחרונים, והו"ד גם בתוס"ח כלל מ ס"ק א) וכ' שם בש"ע שכג ס"ט שדוקא כלי כסף אסרו לשפשף באבן היין, אבל לא שאר כלים, ועי' במשנ"ב שכג ס"ק לח ובבה"ל שם שמורסן קיל מנתר וחול, וכ' שם שדוקא כשהמורסן והחול הי' מגובל במים מע"ש או שמשמש בו בלי תערובת מים או להיפך כשנותן בו הרבה מים שלא יתדבקו כלל גררי החול — שאם לא"ה יש בו חשש לישה — אבל יוכל לקחת את החול בידים רטובות (כמו שכתבנו לעיל בכלל י ה ותקון דוד ושאול), ועי' בזה בש"ע שכו י ובמג"א ס"ק י, וכ' במג"א שכג ס"ק טו בשם מהרי"ל לאסור לשטוף זכוכית עם שכולת שועל להצהירו, וכ' ע"ז המג"א וצ"ע למה, וכ' שאפשר שס"ל שדוקא להדיח שרי, אבל להצהירו אסור ועי' בפמ"ג שכ' שלפי"ז גם להצהיר את הסכינים בשבת אסור, ועי"ש א"א טו), ועי' בח"מ (והו"ד במשנ"ב שע"ה אות מא) שכ' על דברי המג"א שלא נהירא לי' שבנתר וחול בודאי מצהיר ואפי"ה מותר ומתריך הוא שהמהרי"ל מיירי בשטיפת הכלי זכוכית שלא לצורך היום, שאז אפילו בהדחה בעלמא

יז. בחליבת בהמה בשבת נוהגים לחלוב על ידי נכרי, וטוב שהנכרי יחלוב לתוך המאכל, אבל החלב אסור אפילו במלמול עד מוצאי שבת (רק הנכרי החולב מעמידו במקום המשתמר) ועיין לעיל כלל ה סעיף י ובתקון דוד ושאל יז.
יח. כבר כתבנו בכלל י סעיף י שמנהגנו הוא שלא להסתכן בסכון (כבורית) בשבת, משום איסור נולד ומשום שמשיר את

תקון דוד ושאל

ג"כ אסור (ועי' בסי' שכו במג"א ס"ק יא ובבאה"ט שם ס"ק ח בשם ג"ו). ועי' גם לקמן כט סעי' טז בתקון דוד ושאל.
(יז) עי' בזה לעיל בכלל ה סעיף י שיש בזה דעות שונות שיש שסוברים במלאכת חליבה שאיסורה מה"ת ויש שסברו שאיסורה מד"ס, — ויש שסברו שאיסורה נכלל בסוג דישה, ויש שדעתם שאיסורה היא משום ממחק, ויש שאומרים שאיסורה משום קוצר וכו' (ועי"ש שרמזתי שם לדברי שו"ת משפטי עזיאל בח"א י—יא ובח"ב סי' מז ונ' במה שצדד לאנשי מושבות שבא"י שאין להם סדור אלקטרי, ואין נמצאים שם אינם יהודים, ואנשי המושבות מתפרנסים ממשק החליבה, עי"ש מה שכ' שם בזה ובע"מ קצות השלחן בבדי השלחן קלב ס"א שכ' בחולב בשבת שחייב סקילה וזכרת וכו' שעובר על דברי שו"ת מ"ע הנ"ל כדי להראות אפיסותם, שאין בהם ממש עי"ש בדבריו, ועי' גם בזה בחזון איש או"ח סי' לח ושבת סי' ב אות ד סי' ז—ח ועי"ש בס' האיש וחזונו דף מט שכ' בשם החזו"א שחליבה על האוכלים מלבד שמפוקפקת היתה מצד הדין, גם לא היתה מעשית, כי המקילים לחלוב על אוכל גם הם דרשו שהחלב יבלע באוכל וכו' עי"ש ועי' בזה בש"ע הרב סי' תקה סעי' א—ב שכ' שם באיסור חליבה ביו"ט בד"א בחולב לתוך כלי ריקן וכו' אבל מותר לחלוב לתוך כלי שיש בו מאכל וכו' בד"א וכו' כשחולב וכו' שיש בכלי פירורין והחלב נבלע בהן וכו' יפה וכו' אבל החולב חלב הרבה וכו' כיון שהרבה חלב נשאר לבדו וכו' אסור משום מפרק, ובשו"ת אחיעזר ח"ג סי' לד ועי' בזה בש"ע שה כ ובסי' שכד ס"ט בענין המראת האוונות, ובמג"א שה ס"ק יב ובמחה"ש שהחלב אסור אפי' בנחלב לתוך אוכל, ועי"ש שה כט—לב בש"ע הרב, וכ' שם כדעת הי"א שבש"ע שצריך לקנות החלב מהא"י בדבר מועט שלא יהא נראה כחולב לישראל, וכ"מ שם בשע"ת ס"ק א. ועי' בזה בט"ו, לבוש, ובאה"ט אות ח שכ' שם שבעכו"ם החולב מעצמו א"צ לקנותו ממנו, ועי' (סי' שה) בב"ח שכ' בשפחות הנשכרות לשנה שא"צ לקנותו מהן לחלוב לתוך האוכל כדי שיהא שבות דשבות, וכ' במנחת פתים סי' שה דבר מועט היינו אפי' דבר שאינו שוה פרוטה, ועי' בחי"א נט יא—יב ובתוס"ח שם, ועי' גם בש"ע הרב שח ט שהחלב אסור בטלטול אפי' לצורך גופו או מקומו, ועי' בא"ר שכ' להחמיר בחליבת ישראל אפי' באין עכו"ם, ודלא כמג"א, ועי' בזה גם בק"נ שבת פרק כד אות א, ובא"ח שהביא עוד דעות להחמיר בזה ע"י ישראל, והו"ד במנ"ח דף קמב.

קיצור הלכות שבת

השער. ובסבון מוצק שלנו שהוא רך אסור גם משום ממחק (וראיתי יש שמתירים בסבון נוזל, ויש שמונעים להסתבן אפילו בסבון נוזל, וא"א דו"ז בביאור הגר"א מחמיר וכתב שלא להסתבן בסבון העשוי מחלב, אפילו בימי חול) ית.

יט. צריך להזהיר את הילדים שלא לשחק בשעוה, מרק (היינו דבק זכוכית), חמר וטיט, בשבת יט.

כלל 5 מלאכת שרטוט (המשרטט)

והיא מלאכת התות דבר (או רשימה על איזה דבר) בקוים מדוייקים, על ידי חוט הסקרא (סרגל או דבר אחר) — לחתוך ישר — או"ח שכא.

תוכן הכלל

שרטוט על נייר, עץ וכדומה (א); שרטוט לצורך כתיבה או לחתוך מיושר (א); שרטוט לצורך חשבון (ב); רשימת דבר המתקיים (או אינו מתקיים) על קלף (ג); רשימה על קלף הג"ל או על עץ בצפורן (ג); רשימה על קלף או עץ בכלי (ג); רשימה על הנייר בצפורן (ג); החלקה במחליקיים על פני הקרח בשבת (ג בתקדו"ש); קפול הנייר (להשתמש בקפולו תמירת השרטוט (ג בתקדו"ש).

תקון דוד ושאל

יח) שכו י שכו' שם בהגה לאסור להסתבן בסבון וכו', והו"ד גם בש"ע הרב שכו י שכו' לאסור לרחוץ ידיו במלח וכ"ש בבורית וכו' והר"ז כמוליד בשבת ודומה למלאכה וכו' ולדברי האומרים וכו' אבל יש להחמיר כסברא הראשונה. וכ' בכ"ש בלש בממחק שבסבון (שלנו) שהוא רך אסור לכ"ע משום ממחק, והו"ד במשנ"ב שכו ס"ק ל. וכ' שכ"כ בדברי מנחם בשם המעש"ר, ולבד זה משמע מרש"י נ: שבורית משיר השער, וכ"כ הר"ן וכן המנהג בכל ישראל להחמיר בזה, ובהיתר רחיצה בסבון נוזל עי' בקצות השלחן סי' קכו בבדי השלחן ס"ק יג. ובע"ה שכו ס"ק יא שכו' שיש שמכינים מע"ש בורית שנתך ומותר לנקות בזה את הידים, וכן מותר לנקות בעפר לבינה כתושה, שהוא כ' בטור, ועי' בבאה"ט מש"כ בזה בשם גנ"ז ושם בסי' שכו בע"ה שכו' ויש מי שמתיר לסוך בבורית ודבריו תמוהים ופשיטא שאסור, ועי' מג"א ס"ק יא, ועי' בשו"ת אגרות משה סי' קיד שכו' בענין התרחצות בבורית לח הנ"ל שלא ברירא לי' מילתא להתיר, וכ' שבביתו לא משתמשין בבורית זו בשבת, (ועי' בבה"ל שציין לביאור הגר"א שדעתו כדעת הרבה מגדולי הפוסקים שבחלב אף בחול אסור להתרחץ ואם יש להשיג סבון שלא נעשה מחלב בודאי נכון לחוש לדברי המחמירים). יט) עי' ש"ע שמג, א, ובקש"ע קסה ובחי"א ובש"ע הרב שמג ב—ג, וכ' שם אבל החינוך בל"ת בין של תורה בין של דבריהם הוא בכל תינוק שהוא בר הבנה וכו' כשאומרים לו זה אסור לעשות וכו' ועי' בחי"א שם ובשעה"צ אות טו שבדבר איסור שהוא מדרבנן החיוב למחות בידו הוא על האב, עי"ש.

א. המשרטט (כצבע או בלי צבע) על קלף, נייר, עץ (או שאר דברים), בין ששרטטו כדי לכתוב מתחתיו שתי אותיות, ובין ששרטטו כדי לחתכו מיושר (כחרשי עצים המעבירים חוט סקרא על גבי קורה כדי לנסרה בשוה, או כהבנאים שמושכים חוט סקרא לקצוץ אבנים ולחתכן מיושר), חייב א.

ב. שרטוט הי' במשכן, שלפני חתיכת העורות, קרשי המשכן, כסף וזהב ואבנים, התוו מקום החתיכה בקוים מדויקים, כדי לכוין בחיתוכם, (ולכן אסור לשרטט בסרגל או במחוגה, להתוות בו מעגלים וקשתות, כמו שעושים למדידת קטעים או לקביעת אחידות של ממדים, וכדומה, בשבת, ונראה שהאיסור בזה הוא משום כתיבה שלא גרע מסימוניות, או משום כתיבה ומשום שרטוט) ג.

ג. לרשום (רשימה בעלמא, אבל לא כעין אות) בצפורן על גבי קלף, כמו שאנשים רושמים לסימן, מותר (שאין רשימה זו מתקיים), אבל על נייר אסור, שעל נייר הוא מתקיים, ודוקא בצפורן על גבי קלף מותר, אבל בכלי שעושה רשימה יותר עמוקה, אף על קלף ועץ אסור, שניכר היטב ומתקיים, ויש אוסרים לרשום אפילו בצפורן על גבי קלף, ונכון לאיש להחמיר על עצמו כדבריהם ג.

תקון דוד ושאל

(א) רמב"ם יא יז, חי"א לד, או"ח שמ ס"ק כב במשנ"ב, ובכ"ש במלאכת משרטט.

(ב) עי' ע"ה שכא מ, ונ"ל שאסור משום כתיבה — שכך הוא הדרך לקבוע מדת דבר וכו' ע"י מחוגה ע"י התות מעגלים וקשתות וכו' ולא גרע מסימוניות כרמב"ם יא י שכ' והכותב וכו' חייב ואפי' משני סמניות ועי"ל כלל לב ס"ט שאסרו לרשום אף רשימה בעלמא שאין בה שום תמונת כתב, ועי"ש שלי"א אפי' ברשימה לסימן בעלמא יש מן החיוב עי"ש ובשו"ת בית יצחק ח"א סי' נז.

(ג) רמב"ם יא יז שכ' שם המשרטט כדי לכתוב תחת השרטוט שתי אותיות חייב, חרשי עצים שמעבירים חוט של סקרא (היינו חוט מפוייח או מצובע לכוין חתוכם) ע"ג הקורה, או הגבלים העושים כן באבנים חייב משום תולדת משרטט, ואחד המשרטט בצבע או בלא צבע חייב, (ולפי"ז צריך ליזהר שלא לקפל את הנייר במקום השרטוט — כמו שהילדים עושים במחברות שלהם — כי כאשר אמרנו שרטוט אסור אפי' בלא צבע), ועי' או"ח שמ ה שיותר לרשום על הספר וכו' שאין זה מתקיים, בשם הטור, וכ' הרש"ל שזה דוקא על קלף שקשה, שבזמן הטור כתבו ספרים על קלף וכו' וכ"ד הט"ז, ועי"ש בב"ח שאוסר אפי' בקלף, ועי' בש"ע הרב שמ ז שכ' ויש אוסרים אפי' בקלף אם הוא דבר מתקיים, והרושם על הקלף דבר שאינו מתקיים אסור מדב"ס ויר"ש יחמיר על עצמו כדבריהם ועי"ש

(לטדר אמור)

כלל לא מלאכת חתיכה (המחתך)

היא מלאכת כריתת דבר לחלקים ולחתיכות לפי צרכו — או"ח שכא.

תוכן הכלל

חתיכת עור, נייר, עצים, מתכת, אריגים, וגם נוצות עופות, כפי מדה הדרושה לו — כדרך שחותכו בחול (א); הג"ל בחתכו שלא כדרך חתיכתו בחול (א); בהג"ל שיעוד איסור מלאכת חיתוך (ב); חייט שחתך מאורך השרוול או המכנסיים להתאימו למדה וגודל הדרוש (ג); חנוני שמכר אריג (או חתיכת אריג לצוארון) לבגד — וחתכו לפי המדה (ג); חותך נייר ואינו מקפיד על המדה (ה); בהג"ל חתיכתו או קדיעתו דרך הפסד או כמתעסק (ה); בהג"ל קריעת או חתיכת נייר לבן להשתמש בו בבית הכבוד (ה); בהג"ל כשאותיות כתובות עליו (ה); בהג"ל בחתיכת גליונות הספרים (ו); בהג"ל חתיכת דפי הספר, שטרם נפתחו (תקדו"ש ה); חתיכת דבר תלוש וחותכו במדה או שמתקנו לכלי (תקדו"ש א); חתיכת נייר ועשייתו לכסוי כלי (תקדו"ש ה); חתוך וקטימת שרביט מענף תלוש להכות מישהו (ז); בקיעת עצים לחתיכות גדולות — והם מיוחדים לתשמיש ומוכנים לטלטול (תקדו"ש א); בקיעת עצים לחתיכות ומקפיד על המדה (תקדו"ש א); בקיעת עצים לשבבים (להדליק בהם האש) (תקדו"ש א); גרוד ראשי כלונסות — לעשותם שוים וחדים (תקדו"ש א); חתיכת קשרי שפוד (תקדו"ש א); חתיכת חוט התפירה שבעופות הממולאים (תקדו"ש א); חתיכת דבר בכלי או ביד (תקדו"ש א וה'); חנוני שחנותו פתוח בשבת — בתמידות (תקדו"ש ג); חתוך ותיקון קולמס (ז); חידוד עיפרון (ז); חדוד פקק ותקונו לצורך סתימת פי צלוחית (ז); חתוך דלעת והתאמתה לסתימת חבית (ז); חתוך וקטימת קיסם — לחצוץ השיניים (ז); חתוך וקטימת קיסם הג"ל — חיובו משום מה הוא (תקדו"ש ז); בהג"ל ההבדל בין קטמו ביד ובין קצצו בכלי (ז); חתוך באוכלי אדם או בהמה (ח); בהג"ל בקטף העלים מעצם (ח); טעינת ופריקת סחורה מעגלה בשבת (תקדו"ש ג); מתי אין באוכלים משום תקון כלי, ומתי יש בהם (תקדו"ש ז); מתי התירו לאורח לחצוץ שיניו בקיסם שאין צריך תקון (תקדו"ש ט); בהג"ל קטימת קיסם הג"ל ביד (תקדו"ש ט); נסידת קרשים ועצים — וכונתו לנסידת העצים (ד); נסידת קרשים ועצים — וכונתו ליהנות מהנסורת (ד); קטימת ראש הדק של הנוצה, לשימו בכד (תקדו"ש א); קטימת ומלילת עצי בשמים ביד, לשם הוספת והתפשטות דיחם (ט); קטימת הג"ל לחצוץ בו את השיניים (ט); בקטימת הג"ל — מדוע החמידו יותר בקטימת עצי בשמים (תקדו"ש ט); קטימת קש או תבן לחצוץ בו השיניים (ט); קטימת ומלילת עצי בשמים — לשם הולדת דיח (תקדו"ש ט); קטימת עצי בשמים הוא ביד או גם בכלי (תקדו"ש ט); שימת בשמים בבגד או באוכל, לשם הולדת דיח (תקדו"ש ט); תלישת עלי לולב לצורך אגודות (תקדו"ש ט).

א. המחתך עור נייר עץ מתכת, וכן כל מיני אריג (ואפילו נוצות של עוף) ומתאימו לאורך ורוחב של צרכו על ידי חתיכה, ניסור או נשיפה, בין שחתכו על ידי מכשיר החותך דהיינו

תקון דוד ושאול

בש"ע ובבאה"ט ובמשנ"ב ס"ק כג שכ' שיש מחמירים בזה, והביא עוד פוסקי' שכתבו להחמיר בזה עי"ש בבה"ל ד"ה מותר. ועי' ג"כ בכ"ש במלאכת משרטט ובחי"א כלל לד (ומשום הג"ל צריך ג"כ ליהרר שלא להחליק במחליקיים על הקרח בשבת). ועי"ל כל"ב סט"ו ועי' ג"כ בע"ה שכחא כח.

בכלי או במכונה, ובין שהפרידו ביד (אם רק חתכו כדרכו בחול), חייב, ולגזור ולהפרידו שלא כדרכו בחול, אסור מדברי סופרים א.

ב. המלאכה הזאת היתה במשכן, שכן במשכן חתכו עורות אילים ותחשים, לפי מדה הדרושה לעשותם מכסה לאוהל,

ושיעורו לחיוב הוא כשיעור לעשות ממנו קמיע ב.

ג. לפי זה חייב שחתך מאורך השרוול או מהמכנסים כדי להתאימו למדה וגודל הדרוש, או חנוני שמכר אריג לבגד, או חתיכת

אריג לצווארון לבגד (וכדומה), וחתכו לפי מדה הצריכה, חייב ג.

תקון דוד ושאל

(א) שבת עה: ת"ר וכו' קוטם חייב משום מחתך וכו' ופרש"י שם. ועי' ג"כ רמב"ם יא ז שהמחתך עור או כל דבר וכו' ומקפיד על מדתו וכו' חייב, ועי' בבה"ל שכב ד"ה א' קשים וכו' שכ' שמלאכת מחתך תלו' בכל דבר בדרך חתיכתו בכלל אם בכלי חיובו הוא בכלי ואם ביד — אז חיובו ביד וכן הלאה, ועי"ש גם ס"ק יח שמסתברא שאיסור מדרבנן יש בדבר בכל אופן עי"ש. ועי' בש"ע הרב שיד טז שכ' המחתך העור ומקפיד לחתכו במדה הצריכה לו — כגון שגזרו לרצועות וסנדלים חייב משום אב מלאכה של מחתך, שכן במשכן חתכו עורות אילים במדה לעשותם מכסה לאוהל, וכל החותך איזה דבר תלוש ומקפיד לחתכו ולתקנו למדה (או כשמתקנו לכלי ועי' מש"כ בזה לקמן שמ יז) הר"ז תולדת מחתך — כגון הקוטם ראש נוצה וכו' וראוי לשימו בכר, חייב אם מתכוין לכך, מפני שמקפיד לקטמו וכו' וכן המגרד ראשי כלונסות וכו' וכן המבקע עצים לחתיכות אם מקפיד על המדה, חייב משום מחתך, (אבל המבקעם לשבבים להדליק בהם את האש חייב משום טוחן אפילו באינו מקפיד על המדה (עי"ל כלל ט ח ובתקון דוד ושאל שם ובכלל לח מט), והמבקעם לחתיכות גדולות, ואינו מקפיד על מדתן — אין בו איסור אלא מד"ס — משום שהוא מעשה חול ויש בו משום זלזול שבת — אם אין בהם משום טלטול מוקצה (כגון שהעצים הם מיוחדים לתשמיש ומוכנים לטלטול (עי"ל) דיני דברים האסורים בטלטול משום איסור מוקצה בסעי' טו). לפי"ז חיל שנצטוה לבקוע עצים יזהר שלא לבקוע חתיכות דקות שלא יעבור על איסור מה"ת, ועי' בזה לעיל בכלל ט בתקון דוד ושאל הנ"ל), אבל שאר דבר תלוש שאין בחתיכתו משום מעשה חול מותר לחתכו לכתחלה כל שאין מתכוין לחתכו במדה, ואין חותכו לחתיכות דקות מאד, והוא דבר שאין בו תיקון כלי (כמבואר בסי' שיד ובמג"א שם ס"ק יד), לפיכך מותר לחתוך קשרי השפוד וכו' וכן עופות ממולאים שתפרם מותר לחתוך חוט התפירה שבהם (כמ"ש בס"ט), ועי' לעיל כלל כד ובע"ה שכא מ.

(ב) רמב"ם יא ז ש"ע הרב שמ ז.

(ג) רמב"ם שם, חי"א לו כ"ש במחתך, ועי' במשנ"ב שכב יח שכ' ומה יפה עשו הנביאים וחז"ל שאסרו לנו מקח וממכר בשבת, שיכול לבא

קיצור הלכות שבת

רסג

ד. הנוסך קרשים או עצים, אם כוונתו לנסירת העצים, חייב משום מחתך, ואם כוונתו ליהנות ולהשתמש בנסורת, חייב משום טוחן ועיין למעלה כלל ט ח.ד.

ה. הקורע נייר לבן (או שחותכו במכשיר החותך), להשתמש בו בבית הכבוד, או לצורך תשמיש אחר יש פוסקים שכתבו שחייב משום מחתך, ואם אותיות כתובות עליו, אסור מדברי סופרים גם משום איסור מחיקה, (והחותך ואינו מקפיד על המדה עיין דינו לעיל בכלל כד סעיף ה), ולקרוע או לחתוך דרך הפסד או כמתעסק, אסור מדברי סופרים ה.

ו. לחתוך גליונות הספרים במכש שיש בו מתקן החותך דפי הספר בדיוק ולפי מדה הדרושה (כדרך הכורך, לפני כריכת

תקון דוד ושאול

ע"י לידי חיוב הטאת — כגון שמוכד סחורה וחותכו לפי מדה, ועי' בנו"י (ליקוטי רימ"א כו יח) שהביא דברי החת"ס החו"מ סוס"י קצה שכ' שאפי' מי שהוא נושא ונותן (עוסק במסחר) בחניתו או שטוען ופורק מעגלה וכו', הוא בכלל מחלל שבת עי"ש וכ' שם שמה שאמרו שמו"מ דרבנן הוא דק בעשאו באקראי, אבל חנוני שחנותו פתוחה בתמידות הוא מחלל שבת, כמ"ש בנחמ"י ובזמן שהי' לנו שופטים היו סוקלים אותו, וכמ"ש בתוסיו"ט ביצה ג ז, וכ"כ הדמב"ן פרשת אמור. והוה"ד גם בשמב"ה ועי"ל בכלל לב סל"א.

ד) שבת עד: אמר ר"פ האי מאן דפרים סילקא חייב משום טוחן וכו' האי מאן דסלית סילתי חייב משום טוחן וכו' אי קפיד אמשחתא חייב משום מחתך, ועי' רמב"ם ה טו, ובלח"מ שם ובאג"ט בטוחן הל' ג' סעי' י. ובכ"ש במחתך ובטוחן, ובמשנ"ב שיר מא ובסי' שכב ס"ק יח ולעיל בכלל ט ח וכאן בתקון דוד ושאול ס"א.

ה) עי' בזה לעיל כלל כד בסעי' ד"ה"ו, ולקמן כלל לג ס"ח וט', ועי' בע"ה שכ' שכך הדין בעשאו כסוי לכלי, ועי' פ"ח יו"ד קיח שיש בו מן החיוב, ובכ"ש שכ' שגם קורע ביד חייב, וכ"כ בע"ה שכא מ, ואם יש עליו אותיות י"ל שחייב גם משום מוחק, מ"ז תקי"א ב, וסי' שיב א"א ס"ק ב, ועי' ש"ע או"ח שמ יג, ובא"א ס"ק יח, ובנו"י סז ס"ק כג ובמנ"ש פ ס"ק קסב, ובש"ע הרב שמ ס"ק יז (שכ' שבקריעת נייר אין איסור רק משום תקון מנא, עי"ש שדעתו שאיסור קריעה לא שייך רק בב' גופים שנתחברו), ובמשנ"ב שמ ס"ק מא שכ' בקורע נייר לצורך קינוח שחייב משום קורע, (ועי' גם שו"ת תפארת אדם סי' לא), ולקרוע דפי ספר שטרם נפתחו עי' לעיל כד ג בתקון דוד ושאול ובפמ"ג שמ א"א ס"ק יח, ובמשנ"ב ובבה"ל בסוף סי' שמ ובכ"ש במלאכת תופר קורע ומחתך, ואם מותר לקרוע איגרת המחותם עי' לעיל כד ו, ובמשנ"ב שמ מא, (ובשו"ת תפארת אדם לא הנ"ל).

הספרים, כבר כתבנו לעיל בכלל כד סעיף ה (ש) אסור משום מחתך, שהרי מקפיד בגזרתו לחתכם לפי מדה הדרושה. **ז. המחתך ומתקן קולמס, המחדד עיפרון, המחדד פקק ומתקנו לסתום** בו צלוחית, החותך דלעת ומתאימה לסתימת פי החבית (דמדמקפיד על מדת הפקק שיהי' כמדת פי הכלי, משום זה, מלבד החיוב שחייב עליו משום מתקן כלי, הוא גם כן) חייב משום מחתך, (שאף שאין באוכלים משום תיקון כלי כמו שיתבאר בסעיף ח, היינו לעשות מהם כלי, אבל לתקן מהם כלי אחר אסור) **ח. החותך והקוטם שרביט מענף תלוש, כדי להכות מישהו, או הקוטם ומחדד קיסם, לחצוץ בו את השיניים, אם קטמו ביד, חייב משום מחתך, ואם קצצו בכלי, חייב משום מתקן מנא. ה. מ. אין איסור חיתוך באוכלים (ודוקא בדבר שהוא מאכל גמור) ואפילו אם הוא מאכל בהמה, כגון תבן או קש, אבל אם**

תקון דוד ושאול

(ו) שהרי הוא מקפיד שלא יחתוך מן האותיות, וא"כ הוא מקפיד על המדה, ויש בזה גם משום תיקון מנא. כבסי' שמ סעי' יד. **ז** עי' שבת עד: ואי קפיד אמשותא חייב משום מחתך, ועי' ביצה פ"ד מ"ה ובגמ' לג ע"א וע"ב ועי' רמב"ם יא ז ש"כ שם המחתך וכו' והוא שיתכוין למדת אורכו ורחבו וכו' וכן המגרד ראשי כלונסות (שם בגמ' שבת עה: וכו' וכן כל חתיכה שיחתוך חרש עץ מן העצים או חרש מתכת מן המתכות חייב משום מחתך וכו' ואף שאין באוכלין משום תיקון כלי (או"ח שכב ד) כ' הר"ן שהיינו לעשות מהם כלי אבל לתקן מהם כלי אחר אסור כמו שאיתא בשבת קמו: א"ש האי טרפא דאסא אסור, מ"ט וכו' עי' או"ח שיד ס"ה, ועי' בזה בנ"א כל"ו ס"ג, ובכ"ש בהמחתך ועי' בזה גם במגן אבות דף ה. ובברית משה על הסמ"ג לאוין סה בהמחתך שכ' שיר"ש יזהר גם באוכלים שלא לכוין לחותכם במדה שוה זו כזו כיון שלדעתו המרדכי, הסמ"ק והיראים כולם סברו שגם באוכלים יש חיוב בחתכם בכה"ג, עי"ש באות רא.

(ח) עי' ביצה לג ע"א וע"ב רא"א וכו' ובגמ' אר"י אוכלי בהמה וכו', ועי' גם בתוספתא ביצה פ"ג יב רא"א נוטל אדם קיסם וכו' וחכ"א לא יטול אלא מן האבוס וכו' ובלבד שלא יקטמנו לחצות בו שיניו וכו' ועי' ברמב"ם יא ז שחייב משום מחתך ואפשר שחייב שניים, ולהרא"ש חייב משום תקון כלי, משנ"ב שכב יא, ועי' בכ"ש שכ' בקוטב שרביט ביד שחייב משום מחתך (ולהרמב"ם פי"א ה"י פטור אבל אסור) ובכלי חייב משום מתקן כלי, ועי' מג"א שכב ס"ד ובשבת פא: רא"א נוטל אדם קיסם וכו' ובסי' שכב יג—יד ובבאה"ט ובמשנ"ב שם ובבה"ל ד"ה אבל וד"ה אחד ותוס"ח לו ס"ק א, ועי' ג"כ בס' ברית משה על הסמ"ג לאוין סה בהמחתך באותיות רג — רה.

קמף עלים מעצם, כיון שהענף אינו מאכל בהמה, שייך בו איסור מחתך ט.

י. מותר לקטום ולמלול ביד, עצי בשמים, שנותנים ריח טוב, כדי שיהא ריחם נודף יותר, אבל אסור לקטום לחציצת השיניים (אך קש או תבן מותר לחדד ולקטום לצורך חציצת השיניים, ואפילו בכלי גם כן מותר, כיון שהם מאכלי בהמה כמו שבארנו בסעיף ט.)

כלל לב מלאכת כתיבה (הנותב)

והיא מלאכת עשיית אותיות או רשומים בדבר — על איזה דבר (או"ח שמ, שז, שכב, שלט).

תוכן הכלל

אחד עשה שתי נקודות ובא אחר ועשאן שתי אותיות (תקדו"ש ט); איסור „לפני עור“ באינו מסייע לו בשעת עשיית האיסור, ואינו אומר לו בפירוש שיעשהו בשבת (תקדו"ש

תקון דוד ושאול

ט) עי"ל ס"א כלל ט סי"ב ולעיל כלל ג טז בתקון דוד ושאול ולקמן בסעי' י ובחי"א לו ג.

י) שם בגמ' ביצה לו: ואע"ג שאוכלי בהמה אין בהם חיובא דתיקון כלי ומותר לתקן קש לחציצת השיניים (אפי' בכלי), בעצי בשמים החמירו משום שאינם עומדים לאכילה, (והטעם שמותר לקטום קש או תבן הוא משום שכל דבר העומד לאכילה הוא מוכן לכל צורך, ומותר לאכלו בכל אופן שירצה אם קטום או לשבור, לבוש, וכ"ה במאכלי בהמה, אבל קיסם אסור לקטום — אפי' באין צריך תיקון — משום גזרה שיבא לתקנו ויתחייב חטאת (כמ"ש ברמב"ם הנ"ל בפ"א), ועי' מה שכתבתי בזה לעיל בסוף ס"א בתקון דוד ושאול, ועי' ע"ה שכב ושם באו"ח ובמשנ"ב ובבה"ל ובכ"ש במב"פ ובקש"ע פ נט), וכ' במג"א שכב סק"ד שמשמע בגמ' שבת פא: שבהזמינו חבירו לסעודה, ולא הי' לו פנאי להכין מחצצות, ויש לו קיסם שאין צריך תיקון — מותר לאורח לחצוץ בו שיניו — אם במקום ההוא נחשב לבזיון לצאת בשיניים ששירי האוכל נתקעו ביניהן, ובפמ"ג הוסיף וכ' שאפי' ביד מותר לו לקטום את הקיסם, אם א"א לו לחצוץ בו שיניו בלי קטימה (והו"ד בשעה"צ שכב יב) וכ' האחרונים אבל להוליד ריח אסור — דהיינו לשים בשמים בבגד וכדומה או באוכל שנותן בו ריח, ועי' שם שכב ס"ק ו במג"א שדוקא להוסיף ריח שרי למלול או לקטום אבל באינו מריח כלל אסור למללו ולקטמו כדי להוליד ריח, וכן כ' שם שדוקא ביד מותר לקטום אבל לא בכלי, ועי' שם בפמ"ג בשם חכ"צ, במשנ"ב שם, ובט"ז סי' תקיט ס"ק ה, ובתקון דוד ושאול לעיל ס"ה, ובענין תלישת עלי לולב כדי לאגדו ביום א דסוכות עי' בפמ"ג א"א סי' תרנ"א ס"ק ג, ובשע"ת שם ס"ק ג ובתל"ד שכב ס"ק ו ובמנ"ש סי' פ ס"ק קיז. — ובענין חתיכת דברים שאינם מאכלים עי' גם בש"ע הרב סי' שמ יז ובסי' שיד טז—יז.

לה, ומח); איך להתנהג בשותף מחלל שבת שמעיקרא הבטיח לשותפו לשבות בשבת ולסגור עסקו, ולאחר זמן התחדט, ועושה בו מלאכה בשבת (תקדו"ש מח); (אכילת פירות מחוברים על ידי תלישה בפה בשבת — במקום צער — תקדו"ש מח); גרישת אשה (וכן גרישת אשת שכיב מרע) בשבת (תקדו"ש מו); גדול אוחו בקולמס וקטן אוחו בידו (ד ותקדו"ש); בהג"ל כשהאוחו בקולמס התכוין לסייע לו (ד ותקדו"ש); בהג"ל שוגג אוחו בקולמס ומזיד אוחו בידו (ד ותקדו"ש); בהג"ל קטן אוחו בקולמס וגדול אוחו בידו וכותב (ד ותקדו"ש); גרימת חלול שבת בשלוח כסף ליהודי המחלל שבת — הרגיל לרשום הסכום שמקבל — ואיסור עשיית מסחר עמו (תקדו"ש לא); הגהת אות אחת ותיקונה לשתי אותיות (ג); העברת דיו על גבי סקרא (ו); העברת דיו על גבי דיו (ו); העברת סקרא על גבי סקרא (ו); העברת סקרא על גבי דיו (ו); הגהת האותיות "לו" לאותיות "כנ" (תקדו"ש ג); התכוין לכתוב מלה שלמה, והפסיק באמצע (י); התכוין לכתוב מ ודלג הקולמס (י); הדפסה בשבת (יח); בהג"ל סודר האותיות (איסורו) (יח); הגהת והחלפת האותיות המשובשות (יח); הסתרת האותיות ממושכן שבשעת ההדפסה, והחזרתן למקומן (אחד ההדפסה) (יח); הברגת אותיות לפרוכת, וכן חבורן לה או תחיבתן לתוכה (כב); החזרת האותיות שנפלו מעל הפרוכת וחיבורן לה באופן המותר (כב ותקדו"ש); בהג"ל והחלוקי דעות שיש בזה (תקדו"ש כב); הטבעת קול בתקליט (כ ובתקדו"ש); הזקוק לאיזה מאכל בשבת ורוצה לבקשו מחבירו או מחנוני, איך יתנהג (כו); הזכרת שם דמים (היינו כסף, מחיר) בדבר שאין מחירו ידוע (כו); הזכרת שם דמים בדבר שמחירו ידוע (כו); הזכרת סכום דמים (כו); הזכרת הג"ל בשואל מחבירו (כח); הזכרת שם מדה בדבר שאין מדתו ידוע, ואין רגילים למדורו (כח); בהג"ל כשמדתו ידוע (כח); הזכרת סכום מדה (כח); הזכרת הג"ל בשואל מחבירו (כח); הזכרת סכום מגין (כט); בהג"ל השתמשות בלשון "מכור לי" (כט); בהג"ל בשואלו לפי התנאים הנוכרים, אך ששילם לחבירו (או לעכו"ם) כסף בשביל החפץ או שהראה להעכו"ם את הכסף שיקחהו (ל); בהג"ל כששילם לעכו"ם על ידי עכו"ם אחד (ל); בהג"ל כשהעכו"ם לקח איזה חפץ מהישראל והשליך את הכסף לתוך כלי ישראל (ל); ההבדל שיש בין איש הפותח חנותו בקביעות ובין המוכר או קונה דבר מאכל או סחורה באקראי ובהזדמנות (לא); השתתפות במסחר עם ישראל החשוד לעסוק במסחרו בשבת (תקדו"ש לא); הליכה לבקורת רופא בשבת (תקדו"ש לא); בהג"ל גרימת חלול שבת על ידי כתיבת פתק רפואה (שנקרא מיגון) (תקדו"ש לא); הדפסת ספר בבית דפוס עכו"ם שיש לו פועלים ישראלים החשודים להדפיסו בשבת (תקדו"ש לא); הרוצה להקדיש חפץ "ידוע" בשבת איך יתנהג (לח); הקדשת חפץ סתם (לקנות ספר תורה או לפסוק סכום כסף) (לח); השערת ששים באיסור שנפל לתוך היתר (לט ותקדו"ש); בהג"ל בנתערב האיסור בהיתר מערב שבת, ולא נודע עד שבת (לט); הוראת הוראה להיתר בשבת (לט); השלכת אחד מתערובת חד בתרי ביבש ביבש (ואין אדם אחד אוכלו) (תקדו"ש לט); הדחת סכין טרפה הטעון שפשוף היטב (תקדו"ש לט); התחדות בריצה בשבת (מ); הטלת גורל בשבת (מא); הטלת הג"ל לדבר מצוה, ובלא אפשר לעשותו מערב שבת (תקדו"ש מא); הטלת גורל, באב שנותן לבניו משלו (מא); הטלת גורל לצורך אמירת קדיש או עלי' לתורה (מא); הטלת גורל על ידי סכין (תקדו"ש מא); ההבדל שבין גשיאת בתולה לבין גשיאת אלמנה בקנין החופה (מג ותקדו"ש); הפרשת תרומות מעשרות או חלה במזיד (תקדו"ש מו); הפרשת הג"ל בשוגג (תקדו"ש מו); החרמת בהמה (להקדש) או הערכת דבר ונתינת דמיו להקדש הג"ל (תקדו"ש מו); הנחת עירובי תחומים וחצירות בשבת (מו); השארת דין ודברים אצל עורך דין ישראל מחלל שבת שקרוב הדבר שיעסוק בעריכת הדין, וגם ילך לערכאותיהם, בשבת (תקדו"ש מח); השולח סחורה "למעביר חפצים" (שפעדיטער) שהוא ישראל מחלל שבת, ושאם ישיג קונה בשבת, בטח ימכור לו גם בשבת (תקדו"ש מח); הזמנת סחורה מסוחר יהודי מחלל שבת שידוע ששולח הסחורה הדרושה בשבת (תקדו"ש מח); היש היתר להנות מחבילות (וממכתבים) המובאות בשבת על ידי דואר, ובפרט כשהעכו"ם חותם תחת הישראל (תקדו"ש מח); בהג"ל במקומות שאסור לשאת בשבת (שאינן עירוב) או בשולח מכתב בדואר אכספרס (תקדו"ש מח); בהג"ל בשלוח מכתב באחריות בצורך והפסד גדול

קיצור הלכות שבת

רסז

(תקדו"ש מח); הקשבת חדשות בעיני מלחמה ברדיו שנפתח על ידי עכו"ם בשבת, או שנערך מערב שבת על ידי שעון אוטומטי (תקדו"ש גא); ההבדל שבין קריאת ספורי מלחמות שבעבר ובין קריאת הספורים והידיעות על מלחמות שבהמה (תקדו"ש גא וגו); זריקת נסיוב בשבת (כגון נסיוב אבעבועות) (תקדו"ש מח); זריקת הנ"ל לחולי סוכר (תקדו"ש מח); בהנ"ל אם לפי הרופא אין חשש ביעמוד החולה יום או יומים בלי זריקה (תקדו"ש מח); בהנ"ל אם לפי דברי הרופא אין לאחר את הזריקה, והוא חולה שאין בו סכנה (תקדו"ש מח); בהנ"ל להוליך תינוק לרופא להוציא ממסתו ליחה לצורך זריקה נגד אבעבועות לתינוקות אחרים (תקדו"ש מח); חליקת חלב להקונים, ביום השבת (בלי נסיעה ובלי קבלת כסף) (לב); בהנ"ל כשקונים מבשלים החלב בשבת (תקדו"ש לב); בהנ"ל חלב המחלק חלב לקונים נכרים (תקדו"ש לב); חלון ראוה (של חנות) הפתוח בשבת, (ודלת החנות סגורה) (תקדו"ש לג); חקיקה באבן (תקדו"ש ט); ישראל העובר הגבול לשמוע דברי תורה מהרב שבעיר, ובכל פעם שעובר הגבול, הממונה שעל הגבול חותם חותמו על תעודת זהות העובר (תקדו"ש יט); כתיבת שתי אותיות מכל כתב ולשון (א); כתיבה בעט, בעיפרון, במכונת כתיבה (או בצבעי גיר (א); כתיבה בדיו, בצבע (בדבר המתקיים) על קלף, נייר בד ומתכת (על דבר המתקיים (א); כתיבת איגרת, כתב בקשה, מברק, או שליחת חבילה על ידי עכו"ם בשבת, על ידי אמירה דאמירה (א ותקדו"ש וי"ט ותקדו"ש ש); בהנ"ל בהופעת ישראל לפני השופט בשבת בתור עד, ואי אפשר לו להשמט, ויש חשש הפסד אם לא יופיע, ואין מוכרח לחתום בעצמו או לנגוע בעט המוקצה (תקדו"ש מח); כתיבת אות אחת בשבת (י); כתיבת אות כפילה או אותיות מספר הכפולות (ב); בהנ"ל בכתיבת אות אחת בדיו ואות אחת בצבע (ב); בהנ"ל בכתיבת שתי אותיות על שתי מגילות בשתי ערים בהעלם אחד וביום אחד (ב); כתיבת שתי אותיות, ולא נעשה מלה על ידי זו (תקדו"ש ב); כתיבת אות אחת להשלמת הספר (ג); בהנ"ל כשחסר אות הנ"ל באמצע הספר או בסופו (ג); כתב והתכוין לקלקל את הנייר או את הקלף (ג); כתיבה על בשר איש (תקדו"ש ה); בהנ"ל שריטה על בשרו (ה ותקדו"ש ש); בהנ"ל חקיקה בבשרו (ה ותקדו"ש ש); כתיבה במים או במי פירות, והכותב על עלי ירקות (ז ותקדו"ש ש); כתיבת סוד בעט טבול בחלב, וחמוס הנייר אצל האש (תקדו"ש ז); כתיבה על השלחן על ידי טבילת אצבעו במשקה (תקדו"ש ז); כתיבה על נייר שיש תחתיו נייר פחם (תקדו"ש ז); כתיבת שתי אותיות בשני גליונות דפי הפנקס ויכול לקרותן כאחת (יא); כתב אות אחת ברצפה, ואות אחת בתקרה (יא); כתבן בשתי זוויות קירות החדר (יא); כתבן בשני קירות החדר והם רחוקים זה מזה (יא); כתבן על גליונות שני דפי הפנקס ואין נהגין זה עם זה (יא); כתיבת אשורית בלי הזיונין משעטנ"ז ג"ץ (יב); כתיבת אות שנקד עליה לסימן, ועל ידי זה האות נקרא כמלה שלמה או כמספר (יג); כתיבה בימין או בשמאל (וכן השולט בשתי ידיו בשוה) (יד); כתיבת איטר (יד); כתיבה בשמאלו, לאחר ידו, ברגלו, בפיו, או במרפקו (טו); כתיבה בשמאל במקום סכנה ופקוח גפש (תקדו"ש טו); כתיבת הקצרות (תקדו"ש ט וכו); כתיבה על השעוה (תקדו"ש כ); כתיבה, על ידי טסיתים החקוקים בהם אותיות (כב); לשער בששים בשבת (לט ותקדו"ש ש); להתחיל קנין מערב שבת, שיגמר בשבת (לד ותקדו"ש ש); לבקש מחבירו למלאות לו הכלי, או לשפוך בו עד הרושם, ולמחר ימדדו או ישקלו מה שלקח ממנו (לה); לדון דין בשבת (מה); להכניס משהו לבית הסוהר, להלקותו או להחרימו (מה); לתת חליצה לאשת אחיו, ליבמה או לקדש אשה או לעשות איזה מעשה בית דין שהוא (מה); מסירת חבילה לעכו"ם מערב שבת, שימסרם בבי דואר בשבת (יט ותקדו"ש ש); מקום שמראים בו אמנות (ומיירי בנזדמן לו לראותו באקראי, ולא הלך לבקר המקום בכונה (טז ותקדו"ש ש); בהנ"ל בהלך לשם בכונה (טז ותקדו"ש ש); בהנ"ל לשוחח עם העכו"ם בענין זה (טז ותקדו"ש ש); מדידה בשבת (תקדו"ש על כב וסי' לט); מדידת מצוה, כשאינו לצורך מקח וממכר (תקדו"ש כב וסי' לט); בהנ"ל במודד להתלמד להוראה (תקדו"ש לט); מדידת חור בכותל אם יש בו טפח (לענין טומאה) (תקדו"ש לט); מודד והוא רק מתעסק (תקדו"ש לט); מכירת ס"ת על ידי גורל (תקדו"ש מא); מתן פסק דין

בשבת (כג); מקח וממכר בשבת (כג); נקיבת פתקה (ששם הקונה נרשם עלי) ועושה נקבים כמספד בקבוקי היין (וכדומה) שלוקח הקונה (לז); בהנ"ל להביט בפתקה הנ"ל ולקרוא (לז); בהנ"ל שימת פתקה (שהסכום כתוב עלי מערב שבת) ליד שם הקונה הרשום לחנוני בפנקסו (לז); בהנ"ל לשים גרעין על יד שם הקונה לסימן (לז); בהנ"ל שימת פתקה הנ"ל על יד שם הנודב, בפנקס בית הכנסת (תקדו"ש יא); נתינת מתנה בשבת (תקדו"ש כב); נתינת מתנה לצורך מצוה או לצורך שבת (לח ותקדו"ש כב); נתינת מתנה לחתן (או להרב) הדורש, בשבת (לח ותקדו"ש); נתינת משכון שלא לצורך שבת (לח ותקדו"ש); נתינת משכון בשבת לצורך מצוה או לצורך שבת (תקדו"ש כב); בהנ"ל באיזה לשון הוא צריך להשתמש בנתינת המשכון (תקדו"ש כב); נתינת מודעה בעתון נכרי שידפיסנה בשבת (תקדו"ש מח); בהנ"ל באינו מקפיד שיהא נדפס דוקא ביום השבת (תקדו"ש מח); נסיעה בשבת לצורך בקור חולה (על פי בקשת החולה) (מו תקדו"ש); נתינת עט, נייר ודיו לרופא לצורך כתיבת פתק רפואה, (טלטול מוקצה לצורך חולה שאין בו סכנה) (תקדו"ש מח); בהנ"ל על ידי עכו"ם (תקדו"ש מח); סודר קידושין (נישואין או גיטין) בליל שבת (מד—מה); עשיית קנין סודר בשבת (מו); בהנ"ל בשכיב מרע המחלק כל נכסיו (מו); בהנ"ל במחלק חלק מנכסיו (מו); בהנ"ל במפרש שאפילו ישאר בחיים, לא יחזור בו (מו); עכו"ם הנושא מכתבים מניח המכתב מידו (ואין הישראל לוקחו מידו) (מח ותקדו"ש); עיכוב עכו"ם על ידי השופט (בשביל חוב ישראל) והשופט כותב פרטיכל על זה (תקדו"ש מח); פתיחת ספר שאותיות כתובות או מודפסות על חודי דפיו (גב וטו ותקדו"ש); בהנ"ל פתיחתו בשמאל (ועיין שם אם יש הבדל בין סגירתו בשמאל ובין סגירתו בימין) (טו ותקדו"ש ונב); פריעת חוב בשבת (לז); פריעת חובו בשבת על ידי נכרי או על ידי משכון (לז); בהנ"ל בנשבע לפרוע (היינו, לשלם) חובו ביום מיועד והיום שיחד חל בשבת (לז); בהנ"ל כשנכרי הביא כסף תשלומים על חובו, והישראל אינו נוגע בכסף, ואינו עושה חשבון עם העכו"ם אם יש להרשות לנכרי להניח את הכסף בבית ישראל (לז); בהנ"ל כשישראל הניח אצלו משכון ורוצה להחליפו במשכון אחר אם המלוה יכול לנגוע במשכון (תקדו"ש לז); בהנ"ל בעכו"ם הניח משכון על חובו לישראל, והעכו"ם רוצה במשכונו או להחליפו במשכון אחר (לז); בהנ"ל הבא לקחת משכונו ואין הישראל מאמינו, המותר לו לישראל לערב עבורו, בשבת (תקדו"ש לז); בהנ"ל עכו"ם שהניח מלבושו למשכון בבית ישראל ורוצה להוציאו מבית ישראל דרך הלבוש (תקדו"ש לז); פתיחת מכתב בשבת (תקדו"ש מח); פדיית בכור בחל יום האחד ושלושים שלו ביום השבת (או ביום טוב) (מב); פדיית הנ"ל בערב שבת (מב ותקדו"ש); פדיית הנ"ל בחפץ השהו חמשת שקלים (מב ותקדו"ש); ציור צורה בצבע המתקיים על קיר עץ נייר וכדומה (ח); בהנ"ל בצר צורה בכלי צורה (ח); צביעת הפנים והשפתיים, וכן כחול העינים וריסיהן, וטיחת הפנים בבצק, וצביעת הידים לשם נוי (יז ותקדו"ש); בהנ"ל ההבדל בין איש לאשה (יז ותקדו"ש) צבע המתקיים במשך יום השבת, אם נכלל בסוג דבר המתקיים (תקדו"ש יז); צלום על ידי עכו"ם בשבת (כא); בהנ"ל בשעת הדחק היוצא מן הכלל (כא); בהנ"ל בפיתוח הנגטיבים, והכנת העתקות הצלומים (תקדו"ש נא); קריעת עור בתבנית כתב (ט); בהנ"ל רשם על העור בתבנית כתב (ט); קניית בקבוק יין מחותם לצורך קידוש לליל שבת מעכו"ם מוכר יין, ואי אפשר לקנותו ממנו רק במוכר לו סכום דמים או מדה (תקדו"ש כז); בהנ"ל כשעכו"ם החנוני שובר אותיות החותם (תקדו"ש כז); בהנ"ל שבירת אותיות בדבר שאינו מתקיים או שהם משעוה (תקדו"ש כז); קניית חפצים ממכונת אוטומטי בשבת (לג); בהנ"ל בדבר שאין איסור מוקצה רק איסור מקח וממכר (תקדו"ש לג); בהנ"ל בלקח המטבע בידו בשוגג (לג); בהנ"ל איזה חלוקים בזה (תקדו"ש לג); בהנ"ל כשהמכונה עומדת ברשות הרבים (לג); בהנ"ל כשהמכונה שייכת לישראל (ורוצה להשאירה בחוץ בשבת) (תקדו"ש לג); בהנ"ל כשהמכונה עומדת ברשות הישראל (תקדו"ש לג); בהנ"ל לשים את החפצים הנמכרים לתוך המכונה בשבת (תקדו"ש לג); קניית אלמנה על ידי ביאה בשבת (מג); בהנ"ל העמדת החופה בערב שבת בעוד

היום גדול (מג ותקדו"ש); קדוש האשה והעמדת החופה בערב שבת בעוד היום גדול (תקדו"ש מג); קריאת מכתבי מסחר ושטרי הדיעות ועיונו בהם בשבת (מח); בהג"ל לנגוע בהמכתב, אם מקפיד עליו להצניעו (כדרך הסוחרים) (מח); קריאת מכתבי שאילת שלום ואיגרות (מח); קריאת מכתב שקבל בשבת ועיונו בו (בלי קריאה בפה) (מח); קריאת הג"ל בעוד לא קרא המכתב (מח); קריאת רשימת אנשים המזומנים וקרואים לסעודה (מט); בהג"ל על ידי בעל הבית (תקדו"ש מט); קריאת ספורי מעשיות, מלחמות, וספרי מליצה הכתובים בלע"ז (ג); בהג"ל אם כתובים בלשון הקודש (ג); קריאת ספרי חשק הכתובים בלשון הקודש (ג); בהג"ל אם מותרים בטלטול (ג); קריאת רשימת מיני מאכל שיגישו לסעודה (מט); קריאת דרכון שכתוב בכתב עמים, כשאינ צריך להראותו לשוטרים או לשומרי הגבול (תקדו"ש ג); טלטול הג"ל (וכן טלטול שטרי כסף והמחאות) (תקדו"ש ג); קריאת כתב שבקיר והחקיקה שוקעת (תקדו"ש ג); קריאת עתון בשבת (נא ותקדו"ש); בהג"ל לחתום על עתון המודפס בשבת (נא ותקדו"ש); קריאת עניני מסחר המודפסים בהג"ל (נא ותקדו"ש); טלטול הג"ל (נא ותקדו"ש); בהג"ל, טלטול מכתב שראוי לצור בו צלוחיתו (תקדו"ש נא); רשימת שתי רשימות בדבר המתקיים על דבר המתקיים (ז); רשימת אותיות בחלב או דם הגקדש (תקדו"ש ז); רשימת רשימה באצבע, על ידי העומדים למבחן הצבא (תקדו"ש ט); שרט שריטה אחת על שני קרשים או שתי שריטות על קרש אחד (ט); שליחת מכתב בדאר בערב שבת (יט תקדו"ש, ועיין בזה גם לקמן בסעיף מח בתקדו"ש); שליחת עורך דין עכו"ם לערכאותיהם בשביל גביית חוב יהודי, בהפסד מרובה (תקדו"ש יט); שליחת מברק (שנכתב מערב שבת) על ידי עכו"ם בשבת (תקדו"ש יט); שכירת או השכרת איזה דבר בשבת, וכן מכירתו או קנייתו בדבור, ואינו קוצץ דמי המקח (כד); בהג"ל כשאינו מזכיר שם דמים כלל רק שמשתמש בלשון מכירה או שכירות (כד); בהג"ל היש הבדל בזה בין דבר מצוה לדבר רשות (כה); שליחת סחורה, בערב שבת, ברכבת, שתגיע לשם בזמן מיוחד, ולא תגיע לשם רק כשיובילוהו גם בשבת (ואין בדבר צורך גדול) (תקדו"ש מח); בהג"ל כשהפועלים העובדים ברכבת (או בבי דאר) הם ישראלים מחללי שבתות, ואם מישהו שולח חבילה מערב שבת או הפועלים כותבים ושמים חותמת הדאר על הבולים (תקדו"ש מח); שחיקת משחק (דרך צחוק) בשבת (מ); שחיקת משחק בשבת (כדי להרויח) (מ); שחיקת כדור ברשות הרבים או בכרמלית (תקדו"ש מ); שחיקת כדור על קרקע מרוצפת (תקדו"ש מ, וכלל א טו); שכה למכור פרתו (שלא בכרה עוד) מערב שבת, וכנראה שתלד בשבת (איך יתנהג) (תקדו"ש מב).

א. כתיבה היא אב מלאכה, שבמשכן כתבו אותיות על הקרשים לסימן, לדעת איזה בן זוגו, ולהכירם אם יתחלפו במשך פריקתם, ומשום זה הכותב שתי אותיות מכל כתב ולשון בעט, בעיפרון, במכונת כתיבה (או בצבעי גיר), בין בדיו, בין בצבע, ובין בדבר אחר המתקיים, על גבי קלף, נייר בד, מתכת, קרשים ועל שאר דברים שהכתב מתקיים עליהם, ואינו מתמחק, חייב א.

תקון דוד ושאל

(א) שבת עג. במשנה, וכן לקמן קג. במשנה הכותב שתי אותיות וכו' בין משתי סמניות בכל לשון חייב וכו' משום רושם וכו' על קרשי המשכן וכו' ושם בגמ' בע"ב שם משמעון וכו' שתי אותיות והן שם אחד כגון שש תת רד גג וכו' ועי' שם ברש"י ובתוס' ובפני' הרמב"ם למשניות וברע"ב, ובתוס' ד"ה בגלטורי, וכן בדף קד: כתב בדיו וכו' על שני

ב. אפילו כתב אות אחת כפולה כגון שכתב גג, דד, וו, חח וכיוצא בהם, או שכתב אותיות המספר הכפולות, חייב, ואפילו כתב אות אחת בדיו ואות אחת בצבע, או שכתב שתי אותיות על שתי מגילות בשתי ערים כהעלם אחד ביום אחד (שהרי יכול לקרב את שתי המגילות יחד) גם כן חייב ב.

ג. המגילת אות אחת ועשאה לשתיים, כגון שחלק (והפריד) גג החית ונעשה שני זיינין, ואפילו לא כתב רק אות אחת, אבל השלים בה את הספר (ולאו דוקא בסופו אלא אפילו באמצע הספר, אם על ידי זה ישלם הספר) חייב (ואפילו התכוין בכתיבתו

תקון דוד ושאל

כותלי זויות וכו' ובגמ' שם, וברמב"ם יא ט—טז והביאם במג"א שם, ס"ק ז והובאו גם בחי"א (כלל לז) ובכ"ש (בכותב) במשנ"ב (בסי' שמ) ובבאה"ט (שמ ס"ק ו).

והנה בכתב עמים דעת הרמ"א בסי' שו יא שאינם אלא מדרבנן ומקורו בא"ז הל' שבת סע"ו, וכ"ה בהג"מ פ"א מהל' תפילין שהביאו דעת רבינו יואל שרק כתב אשורית ויונית נקדא כתב, והו"ד בבה"ל סוף סי' שו, והוא העלה שם שדעת הא"ז היא דעת יחיד, ושכל הפוסקים ס"ל שגם כתבם נקרא כתב מה"ת, וכ"ה בשו"ת נוב"י תנינא לג, ובמג"א שם י, ובב"ש אע"ז קכו א, ובש"ע הרב שם ח ובכ"ש בהכותב, ובמע"א בכותב אות א, ובחת"ס בחי' שבת קג, ד"ה כולה, וגם בשו"ת שלו בח' חו"מ סי' קצה כ"כ בהדיא, ועי' גם בח' או"ח קמה פא וברמ"ץ או"ח כג, וכ"כ בחי"א לז ה (ועי' במנ"ש שהביא דעת כמה מהפוסקים האלה בסי' עג ב), ועי' ג"כ בס' ישמח משה על גיטין ח.

ואם מותר לכתוב איגרת, כתב בקשה, מברק, או לשלוח חבילה ע"י עכו"ם בשבת (והעכו"ם יכתוב את הכתובת) עי' לקמן בסעי' יט ובתקון דוד ושאל שם, ובמנ"ש עג ב ובמשנה ברורה שם כב ובבה"ל ד"ה משקיף. וכ' במשנה אין הכותב חייב עד שיכתוב ב' אותיות אבל בכתב רק אות אחת (אפי' היא גדולה כשתיים) אין בו מן החיוב, אבל איסור מן התורה יש בו כבכל חצי שיעור שאסור מה"ת, כ"כ במאירי שבת ג, וכ"ה ברש"י שבת עד, בד"ה וכי מותר לאפות, ועוד הרבה פוסקים שהבאתי לעיל בכלל ה' ס"א בתקון דוד ושאל ועי' בזה גם בס' ברית משה על הסמ"ג אות רח בלאווין סה בכותב.

ב) עי' בסעי' שלפנ"ז בתקון דוד ושאל ועי' ברמב"ם שם, ובמג"א וש"פ כמש"כ בסעי' שלעיל וכ' במשנ"ב שמשמעות הגמ' שכ' שם הכותב שתי אותיות משמע אפי' בלא נעשה תיבה עי"ז שג"כ חייב, ועי' שבת קג. הכותב שתי אותיות וכו' בין משם א' (שני אלפינ) בין משתי שמות עי"ש שכך פי' רש"י והרע"ב והמאירי שם (ועי' בא"נ קצה) ועי' גם באו"ז ח"א פ"ב דגיטין סוף סי' תשט"ו ובמג"א שם ס"ק י ובאב"נ סי' רט אות ה. ועי' גם לקמן ס"י בתקון דוד ושאל.

קיצור הלכות שבת

רעא

לקלוקל הקלף או הנייר, גם כן חייב, משום שאין חיוב „הכתיבה“ על מקום הכתיבה אלא על הכתיבה ג.

ד. קטן אוחז בקולמס (עט), וגדול אוחז בידו וכותב, הגדול חייב, אבל להיפך אין בכך רק איסור מדברי סופרים.

ה. הכותב על בשרו, חייב (שהרי כותב על עור, ואף על פי שחמימות בשרו עתידה להעביר את הכתב, לאחר זמן, אף על פי כן נחשב הכתב הזה לכתב המתקיים, ורק מתמחק לאחר זמן. אבל השורט בבשרו אף על פי שיצא דם על ידי שריטתו, אסור רק מדרבנן (משום שאין דרך כתיבה בכך) ואם חקק בבשרו יש מי שאומר שחייב ה.

תקון דוד ושאל

ג) שבת קד: אמר ר"ש הב"ע כגון שנטלו לגגו של חית ועשאו שני זיינין וכו', רמב"ם יא הל' יג, וש"פ, ועי' במג"א שמ ס"ק ז ובמחה"ש שמפרשו שהיו תגיין על האות, עי"ש ולקמן בסעי' יב בתקון דוד ושאל, ובגמ' איתא עוד תי' א"ר כגון שנטל לתגו של דלת ועשאו ריש והובא ברא"ש ורי"ו והרמב"ם לא העתיקו כי דעתו שזה נכלל בדין דהשלים הספר עי' בבה"ל שמ ד"ה במשקין ועיין בירושלמי פרק כג, ובשו"ת אב"נ סימן רנ, ובמ"מ שם יא הל' יג שכתב שהרמב"ם לא הביא דברי רבא בשביל שסתם כר"ש. ועי' שבת קד: תנא כתב אות אחת והשלימה לספר וכו' חייב, ועי"ש רש"י ד"ה והשלימה שכ' אות אחרונה של אחת מכ"ד ספרים" שנראה שדוקא בהשלים א' מכ"ד ספרי קודש הדין כך, ולא נזכר זה בשאר מפרשים, ועי' במנחת חינוך אות לד שמפרשו בטוטו"ד, ועי' במעשה רוקח פ"ט הל' יח בהל' שבת שכ' על דברי הרמב"ם הנ"ל בפ"א הי"ג ואם ארג חוט א' והשלים בו הבגד חייב" מסקנא דמילתא היא לכ"ע וחיובו משום מכה בפטיש, ועי' בברית משה על הסמ"ג לאווין ס"ה אות רז בהכותב שכ' בזה 'שהחיוב משום כותב בזה הוא משום שחייב בזה משום מכה בפטיש והחיוב הזה אחשבי' להתחייב עליו גם משום כותב, עייש.

ד) תוספתא שבת יב י וכו' שם אחד אוחז בקולמס ואחד אוחז בידו וכותב וכו' שוגג אוחז בקולמס ומזיד אוחז בידו וכותב וכו', קטן אוחז בקולמס וגדול אוחז בידו וכותב, חייב וכו', והובא בא"ר, אבל גדול אוחז בקולמס וקטן אוחז בידו, פטור אבל אסור, שבזה הגדול לא עשה דבר, ואם האוחז בקולמס התכוין לסייע לו, החיוב תלוי באוחז הקולמס, כ"ה לפי נוסח א"א דו"ז הגר"א בתוספתא הנ"ל, ועי' במג"א שמ ס"ק ז' ובמשנ"ב שמ ס"ק כב שהביאו דברי התוספתא, וכן בנו"י לו יא.

ה) שבת קד: במשנה הכותב וכו' הכותב על בשרו חייב, המסרט וכו' כתב במשקין וכו' ובכל דבר שאינו מתקיים פטור, והובא ברמב"ם ועי"ש יא טז שכ' במשרט בבשרו צורת כתב אסור מדברי סופרים — משום שאין דרך כתיבה בכך והו"ד במג"א ס"ק ז' בסי' שמ ובמשנ"ב שמ כב,

ו. המעביר דיו על גבי סקרה (היא צבע אדום עז) חייב משום כותב (ומשום מוחק, שהרי בכך מוחק את הרשום מתחתיו), אבל המעביר דיו על גבי דיו או סקרה על גבי סקרה, אסור רק מדרבנן (שהרי מעשיו לא הביאו לו תועלת) וכן המעביר סקרה על גבי דיו, אסור רק מדרבנן, (שהרי מקלקל הוא במעשיו) ו. ז. רשם שתי רשימות בדבר המתקיים (בצבעים המתקיימים) על דבר המתקיים (על דבר שהנרשם עליו מתקיים, ולא מתמחק), חייב. אבל הכותב במים או במי פירות וכדומה, או שכותב על עלי ירקות וכדומה יבואר לקמן סעיף טז שאסור רק מדרבנן ו.

תקון דוד ושאול

ועי' ח"א לו ב ש"כ שנ"ל שהחוקק בבשרו חייב, ועי' גם נז"י לו ז וס"ק יב ש"כ המשדט צורת כתב פטור אבל בחוקק חייב (בשם החי"א).

ו) גיטין יט. אתמר המעביר דיו ע"ג סיקרא ר"י ור"ל דאמרי תרוייהו חייב שתיים וכו' (ועי' גם רמב"ם פי"א הל' טז), ועי"ש ברש"י שהמעביר כתב ע"ג כתב וחדשו אסור רק מד"ס — שהלא לא אהני מעשיו, אבל בהעביר דיו ע"ג סקרא שעכשיו הוא כתב הגון יותר מבראשונה, חייב, ואם העביר סיקרא ע"ג דיו אסור רק מדברי סופרים משום שמקלקל הוא בכתיבתו, והו"ד במג"א שמ ס"ק ז ובמשנ"ב עי"ש ועי' באה"ט שמ ו ובנו"י לו ט (ועי"ש בתוספתא יב ה"ז הכותב וכו' נפלה דיו ע"ג ספר ומחקה וכו' והמוחק לתקן כל שהוא חייב).

ז) עי' שבת קד: במשנה הנ"ל כתב במשקין במי פירות וכו' ובכל דבר שאינו מתקיים פטור, ועי' ג"כ תוספתא פי"ב הל' כתב וכו' בדם הקרוש בחלב הקרוש וכו' זה הכלל כתב דבר וכו' ואינו חייב עד שיכתוב דבר שהוא של קיימא על דבר שהוא של קיימא, ועי' רמב"ם יא טו אין הכותב חייב עד שיכתוב בדבר הרושם ועומד כגון דיו ושחור בסקרא וקומוס וקנקנתום וכיו"ב, ויכתוב ע"ד שמתקיים הכתב עליו כגון עור וקלף נייר ועץ וכיוצא בהם, אבל הכותב בדבר שאין רשומו עומד וכו' או שכתב בדיו וכו' ועל דבר שאינו עומד אינו חייב וכו' וכתב המגיד משנה שמקור דין הרמב"ם הוא מהתוספתא הנ"ל ש"כ שיכתוב וכו' על דבר שהוא ש"ק, ועי' משנ"ב שמ כב ש"כ בהכותב בעופרת שחייב משום שהוא ג"כ דבר העומד, וכ"ה בע"ה שמ סל"ב, ועי' רשב"א שבת קטו: ד"ה הא דאמרינן וכו' עי"ש שלענין שבת לא בעינן שיכתוב במה שיתקיים הכתב לעולם, ודי במתקיימין קצת, עד שדרכן של בנ"א לכתוב בהן דברים שאין עשויים לקיימם לעולם אלא זמן אח' כספרי הזכרונות וכיו"ב והלכך לענין שבת מלאכת מחשבת היא וכו' עי"ש, ועי' ג"כ בבאה"ט במג"א שמ ס"ק ז ובמשנ"ב בבה"ל ד"ה במשקין, ובע"ה שמ יט, (ועי"ש במה שהביא בשם הדגמ"ר בענין חיוב כתיבה בדבש המעורב במים). ובענין כתיבה במים כ' בתפ"י שאסור מד"ס, והמשנ"ב בשעה"צ (שמ ס"ק כח) חולק עליו וכו' שא"י מנין לו זה שמרש"י הרע"ב והר"ן משמע שבמים בעלמא אין איסור, ומה שאסרו לכתוב על שמשת החלון המפוייחת והכסוי

(לטדר בהר)

ת. המצייר איזה ציור על הקיר, עץ, או נייר (וכדומה), בששר (צבע אדום) או בחמרים אחרים המתקיימים, כדרך שהציירים רושמים, חייב משום כותב, ואם עושה צורה בכלי צורה (היינו בכלי העומד לכך, לנאותה) אז אפילו עשה רק מקצת הציור, חייב משום מכה בפטיש, שהרי זה גמר מלאכת הכלי, כמו שיבואר לקמן בכלל לח ת.

תקון דוד ושאל

אדים וכפור, שאני, שניכר הכתב שם יותר, ועי' עוד להלן בתקון דוד ושאל בזה.

ובענין כתיבה בגיד כ' בשו"ת בית שלמה ח"א לז שהוי דבר המתקיים — אף שיכולים למחקו והכותב בו עובר על איסור תורה, והו"ד בנו"י מד ס"ק י.

(ובדין רושם כמין אותיות בדברים הנקרשים כגון חלב ודם הנקרש — עי' לקמן בסעי' יט, ועי"ש גם בדין שליחת מברק ע"י עכו"ם בשם מנ"ש בשם השו"מ, ועי"ש בסעי' כ בענין כתיבת הקצרנות ובענין הטבעת קול במקלט, ועי' שבת קג, ובסי' שמ ס"ד ובבה"ל במשקין).

ועי' במשנ"ב שמ ס"ק יח ובשעה"צ כו—כט שכ' בשם הפרישה והמשנה בשבת קד: שמה שצדיך לכתוב בדיו וכדומה זה רק לענין החיוב אבל מד"ס אסור אפי' בטבל אצבעו במשקה וכתב בו על השולחן נייר או קלף, (עי"ש בש"ע שמ ס"ד) והאחרונים כתבו שאפי' כתב במשקין על דבר שאינו מתקיים כגון על עלה ירקות — ג"כ אסור מד"ס, (ועי"ש שהביא שלדעת רש"י (ללשון א) היא, שבמי "גשמים" יש חיוב חטאת, ועי"ל מה שכ' בשם התפ"י בכתיבה במים), וע"ע במ"ז שמ ג (והו"ד בנו"י לו טז) שיש שכותבים סוד על נייר בעט טבול בחלב שלא נתבשל לאחר החליבה — וכשחבירו משיג מכתבו, הוא מחמם את הנייר — כדי שיחמם החלב, ועי"ז מתגלה הכתוב על הנייר בצורה ברורה ונוחה לקריאה, וכ' שם שבשבת אסור לחמם המכתב הזה כדי שיתגלה הכתוב משום איסור כותב (ובמקום שהחוס הוא כשיעור שהיד סולדת בו אסור לשים אפילו נייר חלק, כי יש בו לחלוחית מים והם מתבשלים על ידי החמום), ועי' במנחת הגרשוני במלאכת הכותב שמסתפק בכותב בחלב הנ"ל שטוד מחוסר הכרת הכתב, אי הוי עי"ז ככותב ולא נהגין זה עם זה או לא.

ובענין כתיבה על נייר שיש מתחתיו נייר פחם ועי"ז הוא כותב כמה טפסים בפעם אחת אי חייב בזה אפילו בכותב רק אות אחת ביד, או במכונת הכתיבה או שכתבו ע"י הנייר הזה באופן שנהגין זה עם זה כמו שכתבתי בסעי' י"א — עי' במא"מ לג אות יז.

ח) שבת עה: וקג: הצר בכלי צורה אפי' כ"ש וכו' ועי' גם פי' המשניות להרמב"ם פי"ב מ"ד) וברמב"ם יא הל' יז וגם בפ' י' ה"טז והו"ד בבאה"ט

ט. הקורע כתבנית כתב על העור (או נייר וכדומה), חייב, שהרי חקיקה היא בכלל כתיבה, אבל הרושם על העור כתבנית כתב אסור רק מדברי סופרים (ואיסורו הוא משום גזרה שיכתוב על דבר המתקיים) ובשביל זה (אף שאסרו לרשום) (רשימה בעלמא שאין בה שום תמונת כתב) על נייר, שהרשימה מתקיים עליו) התירו לרשום בצפורן על קלף לסימן (בעלמא, ולא כמין אותיות) משום שהרושם שבו אינו מתקיים, ויש אוסרים אפילו ברשימה כזה על קלף (כמו שבארנו לעיל כלל ל סעיף ג) לפי שסוברים שאפילו ברושם לסימן בעלמא יש חיוב, אם הרושם מתקיים, שכך היו רושמים במשכן על קרשי המשכן לדעת איזה הוא בן זוגו, ולכן הם אומרים, שאם שרט רשימה אחת על גבי שני קרשים, או שני רשימות על קרש אחד, הוא פטור, אבל אסור הוא מן התורה, מפני ששרט רשימה המתקיימת, והרושם על הקלף, שהרשימה לא תתקיים, אסור מדברי סופרים, משום גזרה שירשום רשימה המתקיימת, כדבריהם ט.

תקון דוד ושאל

שמ ס"ק ו ועי' ע"ה שמ יט ובש"ע הרב שמ י ושם סי' שב ס"ה שכ' וכל העושה וכו' כגון הצר וכו' אפילו מקצת צורה הרי עשה מקצת גמר הכלי וחייב וכו' ועי' במשנ"ב שמ סוף ס"ק כב ובמ"ז שמ ס"ק ד ובבה"ל ד"ה במשקין (ועי"ש שכ' שדברי הרמב"ם ברושם רשמים נובעים מירושלמי זכאל גדול שכ' הצר צורה הראשון חייב משום כותב, והשני משום צובע, והסביר שהראשון רשם איזה צורה באבר כדרך הציירים לפני שמעבירים עליו את הצבע ועל רשימת התמונה הזאת כ' הרמב"ם שחייב משום איסור כתיבה.

ט) רמב"ם יא טז, ובירושלמי פרק יב מ"ד (דף ע.) ועיין שם במ"מ על הרמב"ם שכ"כ בתוספתא (יב ו) וכ' שהיא הגירסא הנכונה, ועי' גם בפ"ד דגירושין, וכבר מוזכר ברשב"א בחידושו לשבת קג ע"ב, (וגירסתו היא להיפוך שהקורע פטור והרושם חייב) ועי' או"ח שמ ה, ובמג"א ס"ק ט—י (ועי"ש שכ' לאסור גם כתיבה על הקלף, בשם הב"ח) ועי' ג"כ במג"א שמ ס"ק ז ובש"ע הרב שמ ס"ז שכ' הקורע על העור כתבנית כתב חייב שהרי חקיקה היא בכלל כתיבה וכו' (ולפי"ז נראה שגם חקיקה באבן אסור), ועי' ע"ה שמ ל—לב, ובבאה"ט ובמשנ"ב ובשעה"צ שמ ס"ה (ועי' גם תוספתא יב ח שכ' בא' שעשה (היינו — שכתב) שני נקודין ובא אחר וגומרן ועשאן שתי אותיות, האחרון חייב), ועי"ש במגיד משנה יא י שהכותב בכל כתב ובכל לשון חייב ואפילו משני סמניות, וכתב המגיד משנה שהאי סמניות אינן אותיות ידועות בכתב רק סימנין בעלמא כגון נונין הפוכים דכתיבי גבי ויהי בנסוע, והו"ד במג"א שמ ס"ק י ומזה אנחנו פושטים האיסור שיש

קיצור הלכות שבת

רעה

י. אף על פי ששיעור כתיבה לחיוב חטאת הוא שתי אותיות, הכותב אות אחת גם כן עושה איסור מן התורה, אבל חיוב חטאת אין באות אחת אפילו כשהיתה סמוכה לכתב הכתוב מכבר, כיון שבשבת לא כתב רק אות אחת, וכך הדין בכל אות אחת אפילו בגדולה כשתיים, וכן אם הסופר התכוין לכתוב מ ודלג הקולמס וכתב כ"ו (כיון שהתכוין לכתוב רק אות אחת, נחשב כתיבתו לחצי שיעור ו) רק אסור מן התורה (כמו בכל שיעורי שבת שלא נתנו רק לחיוב חטאת וסקילה, אבל איסור מן התורה יש גם בחצי שיעור) ואם כתב שתי אותיות, אפילו כשאין להם פירוש (והבעת איזה מושג) כגון שכתב א"ג, כמבואר בתקון דוד ושאל, אז אפילו התכוין לכתוב מלה שלמה והפסיק באמצע (שלא הוציא לפועל את בוונתו) גם כן חייבי.

יא. כתב שתי אותיות בשני דפי הפנקס ונהגין זה עם זה (דהיינו שכתבן בגליונות הדפים, שיוכל לקרותן כאחת) ואפילו כתבן בחדר בשתי זוויות הקירות, גם כן חייב (מפני שהן זו כנגד זו ויכול לקרותן כאחת) אבל כתב אות אחת ברצפה ואות אחת בתקרה, או שכתבן על שני קירות החדר, והם רחוקים זה מזה,

תקון דוד ושאל

בכתיבת הקצרות — שכותבים על ידי סימנים מוסמכים וקצרים הידועים עכשיו בכל העולם, והלשון אספרנטו שמשמשים בה, והמדוברת על ידי הרבה אנשים בהרבה ארצות — אפשר שגם כן יש איסור בכתיבתו ואי"ה לקמן נכתוב עוד מזה, (ועי' בשמב"ה שבאמת נראה שפשט מהנ"ל שיש איסור בכתיבת הקצרות). — (ועי' בשו"ת זקן אהרן מה שכ' בח"ב או"ח סי' י"ג בענין התרת עשיית הרושם בשבת (שהוצרכו לעשות רושם באצבע לסימן) להעומדים למבחן הצבא).

(י) עי' שבת קג: וברמב"ם יח הל' כג, ובמשנ"ב ס"ק כב ובכה"ל ד"ה על שהביא ראי' שאין הבדל בין הכותב מלה שיש לה איזה הבנה ובין מלה שאין לה הבנה — מסתמא דמתניתין שכ' שם, הכותב שתי אותיות משמע שחייב על כל שתי אותיות אפילו על אותן שאין להן הבנה, אך במ"מ פרק יא הלכה י' כ' בכותב שתי אותיות שוות שאין להם פירוש כגון אא שרק פטור אבל אסור הוא, ועי' ע"ה שמ כד וברמב"ם א יד שכ' שכל המתכוין לעשות מלאכה בשבת, והתחיל ועשה כשיעור חייב — אעפ"י שלא השלים כל המלאכה כיצד וכו', אלא משיכתוב שתי אותיות חייב, ובענין חצי שיעור בשבת עי' לעיל בכלל ה ס"א בתיקון דוד ושאל, ושם בכלל לב ס"א ובמג"א שמ ס"ק ב ועי' בש"ע הרב שמ ס"ד וכן הכותב או המוחק וכו' אבל על אות אחת פטור אבל אסור מה"ת כשאר חצי שיעור, עי"ש.

או שכתבן על שני דפי הפנקס, באופן שאין נהגין זה עם זה איסורו הוא רק מדברי סופרים יא.
יב. הכותב אשורית וחסרים הזיונין משעטנ"ז ג"ץ, יש מי שפותר על כתיבתו, מפני שלא נגמרו מלאכתו, וכן הדין בכל כתב עכו"ם שלא השלים אותיותיו כתיקונן, שפטר אבל אסור מדברי סופרים, ויש מי שאומר שאין הזיונין מעכבין (שהלא גם בגיטין כותבים (אפילו) בלי זיונין, שמזה מוכח שנקרא כתב גם בלעדן) וחייב הטאת גם בלי זיונין יב.

תקון דוד ושאל

(א) שבת קד: הכותב וכו' על שני כותלי זויות, ועל שני לוחי פנקס והן נהגין זה עם זה חייב וברש"י שם, וברמב"ם יא יב ובמ"מ (וכן בפ"א הי"א) והוה"ד גם במג"א שם ס"ק ז ובמשנ"ב שם כב אות ה, ובנדון קרטונים שמשתמשים בהם להודעת מספר הדף שהקהל מתפללים שם, ובקרטונים יש מספרים נבדלים שמעמידים אותם זה אצל זה, ואין מחברם זה לזה ע"י בש"ע הרב בסי' שמ בסוף ס"ד שכ' בספרים שכתוב עליהם אותיות בראשי חודי הדף שיש אוסרין וכו' ויש מתירין לנעלן לפי שכיון שהאותיות הן כתובות כבר אלא שמחוסרין קריבה בעלמא אין בזה משום כותב, כיון שאפשר להקריבן בקל בלי עשיית מעשה חדש ה"ה כמקורבים ועומדים, ואינו עושה כלום בקריבה זו וכו' (עי"ש בשם הרמ"א כנה"ג וט"ז), אך ע"י בזה מה שכ' בקצור השל"ה העתקתי דבריו לקמן בכלל כב שכתב שיש חיוב הטאת בקריבת טסי כסף שבעצי חיים לעטור וקשוט הס"ת, ובתיקון דוד ושאל, ומצאתי בנדון כזה בתפארת אדם סי' לג שדן בכזה, ועי"ש שהביא דברי הנ"א בכלל לז' ב שצדד להתיר בטסי כסף, ובמחברם — ע"י גם בס' נחלת בנימין שכ' שבשבת הי' אסור לשאול באורים ותומים כיון שהאותיות הצטרפו ע"י יומא עג: כיצד נעשית ר"י אומר בולטות ר"ל אומר מצטרפות וכו', ועי"ש בפ"י מצטרפות, וע"י בזה לקמן סכ"ב בתיקון דוד ושאל, (וע"י ג"כ בשו"ת אגרות משה שכ' להקל באינן מחוברות עי"ש בסי' קלח) ועי"ל בתיקון דוד ושאל על סעי' טו ועל סי' כב.

(ב) במג"א שם בס"ק י כ' בשם הגה"מ שצריך זיון, והוא כ' ע"ד שהא דבעי זיון היינו בכתב אשורית וכו' ואפשר דבכתיבה דקה נמי פטור וכו' אבל בכתב עכו"ם וכו' וע"י ג"כ בש"ע הרב בסי' שמ ס"ח שדעתו כהמג"א בכותב אשורית וחסרו הזיונין משעטנ"ז ג"ץ שפטר אבל אסור מד"ס — מפני שלא נגמרה מלאכת כתיבתו, ובמשנ"ב שם סכ"ב אות ה כ' בזה שהיב משום שהרי כבר נפסק לעיל באו"ח לו שאין הזיונין מעכבין, ושכך נהגין בגיטין שכותבים אותם אפי' בלי זיונין (וע"י בזה ג"כ בא"ז ח"א פ"ב דגיטין סי' תשיא בסופו), וע"י בבאה"ל בסוף סי' שו בסוף ד"ה בכתב שלהם — שהביא רא"י לדבריו, ודעתו שאפי' הפוסקים שס"ל שבכתב אשורית חיסור הזיונין מעכבין — זה דוקא בכתיבת סת"ם, עי"ש.

קיצור הלכות שבת

רעז

יג. הכותב אות אחת ונקד עלי' לסימן, אף על פי שקוראים אותה על ידי זו כמלה שלמה, איסורו הוא רק מדברי סופרים, כיצד כגון שכתב אות מ והכל קוראים אותה מעשה, או שכתבה במקום מנין (ומספר), שהרי היא כמו שכתב ארבעים, אף על פי כן איסורו רק מדברי סופרים יג.

יד. השולט בשתי ידיו בשוה, וכתב בין בימינו ובין בשמאלו, חייב, אבל איטר שכתב בימינו שהיא לו שמאל של כל אדם, פטור, ואם כתב בשמאלו חייב יד.

טו. הכותב בשמאלו (או) לאחר ידו (היינו בגב ידו, שאחז הקולמס באצבעותיו והפך ידו וכתב) ברגלו, בפיו או במרפקו (בבליטת עצם הקנה של היד הנמצא במקום הפרק שבין הקנה ובין הזרוע) שאין דרך לכתוב בו, אסור רק מדברי סופרים יח.

טז. כבר כתבנו בסעיף ז שהכותב בדבר שאין רשמו ניכר כגון במשקין ובמי פירות, או שכתב בדיו (וכיוצא בו) על עלי ירקות, ועל כל דבר שאין הכתיבה מתקיים עליו, עובר על איסור מדברי סופרים, לכן יש ליזהר מלכתוב באצבעו (או לצייר איזה צורה באצבעו), במשקים שעל השלחן, או אפילו על דבר שאינו

תקון דוד ושאול

(יג) רמב"ם יא יג ועי' משנ"ב שמ כב. (ועי' גם לעיל בכתיבת סימנים שמשמש בהם לכתיבת הקצרות וברמב"ם יא י.)
(יד) רמב"ם יא יד, כ"ש בהכותב מג"א שמ ס"ק ז, ובמשנ"ב שמ כב הנ"ל. (ופי' איטר שהזכרנו בפנים הוא — השולט בשמאלו יותר מביד ימינו.
(טו) רמב"ם יא יד ובמשנ"ב שמ כב, וכ' שם אבל איסורא יש אפי' ברגלו (ומטעם זה צריך ליזהר שלא להחליק במחליקיים בשבת, ועי' לעיל בסעי' ט שיש איסור אפי' ברשימה על קלף, שהרשימה לא תתקיים בו) ועי' בחי"א לזו שבכל מלאכות — חוץ מכתובה — העשאן בין בימינו ובין בשמאלו, חייב, והביא ראי' לדבריו מתוספתא פ"י ה"ד שכ' שם בכותב ברגלו, בפיו, במרפקו שפטור אבל אסור, והו"ד במשנ"ב שמ כב) (ועי' בזה בשו"ת אב"נ רט אות ט' שצדד לחייב למוחק בשמאל, וחולק על הא"ר שכ' להתיר בפתיחת ספרים שאותיות כתובות על צדי דפן, ולסגרן, שהא"ר כ' לפתחן בשמאל, וכתב הבעל אב"ג שלא נראה לו דבריו ושרק בכתיבה שאין יכולים לכתוב בטוב בשמאל, אין חייבים עליו, אבל במחיקה חייבים בשמאל כבימין — וכ' שם שגם בשבירת העוגות דין שמאל כדין ימין) ועי' אבן העזר סי' קכג בח"מ, וב"ש, ובמא"מ במוחק, ועי' גם במנח"ד צ"ב ס"ק ז שכ' שהיכי שנחוק לכתוב ולחתום משום פק"ג ומשום סכנה — שיכתוב ויחתום בשמאל, עי"ש בשם ספר מנורה הטהורה, ובשם מאורי אור.

מתקיים ועומד, או על זכוכית המפוייחת והכסוי' קיטור ואדים, או על הכפור שעל שמשות החלון, או באפר, חול או שלג, וכן אין לחקוק בשומן הנקרש או בדם (ויש אומרים שיש בזה גם חיוב חטאת או סקילה) או בדבש, אבל לרשום באויר כמין אותיות, מותר, מפני שאין רשומן ניכר כלל, והוא הדין שמותר לכתוב על השלחן בלא משקין, שגם זו היא כמו כתיבה באויר, שאין רשומה ניכר כלל, אף על פי שעל ידי זה הוא מאמן את ידו לכתיבה, אין בכך כלום, וכן מותר לראות אומנות בשבת אף על פי שלומדה (ועיין בתקון דוד ושאל שלראות אומנות מותר רק באקראי שנודמן לו לראותה בלי כוונה, אבל לא ללכת לשם בכוון, ושכך כתב אחד מאחרוני זמננו) טו.

יז. צביעת הפנים והשפתיים יש מי שאומר שאסור משום כתיבה, וכן אסרו כחילת העיניים ורסיהן כדרך של הנשים,

תקון דוד ושאל

טז) רמב"ם יא טו, וכ' בפרישה שמ אות א שלכתוב בשומן הנקרש אסור מד"ס וכ"כ בש"ע הרב שמ ו, אבל בתוספתא משמע (לפי באורו של החסדי דוד) שג"כ חייב וכבר רמז לזה הא"ר, (והו"ד גם בשעה"צ אות לו, וכ' שגם מהגהת א"א דו"ז הגר"א מוכח שהוא מה"ת, ועיין בזה בבאה"ל ד"ה במשקין) ועי' באו"ח שמ ד ובבאה"ט ס"ק ז—ה, וכ' שם בבאה"ל שמה שכ' בתוספתא (יב ו) שכתב בדם הנקרש — פירושו וכוונתו ששרט בתוך הדם, ועי' לקמן כלל לג סעי' י"א בתקון דוד ושאל, ובענין אי מותר לכתוב במים — עי' מה שכ' לעיל בתיקון דוד ושאל על ס"ק ז, ומה שכ' בפנים שמותר לראות אומנות בשבת כמג"א שמ ס"ק ח בשם ת"ה, כ' במשנ"ב שמ ס"ק כא שזה רק באקראי אבל לא ללכת שם בכוון, וגם כשנודמן לו ולא הלך לשם בכוונה גם כן לא ידבר בזה עם העכו"ם דבר משום איסור ממצוא חפצך כסי' שו ס"א, ועי' שבת קג, מאי קעביד וכו' שמאמן ידו וכו' ובענין למוד חכמת הניתוח בשבת או אפי' בחול עי' בשו"ת לבושי מרדכי מה"ג או"ח סי' כט, בנוב"י מהד"ת סי' רי (ועי' ג"כ בשו"ת חת"ס חיו"ד סי' שלו מה שכ' באיסור השתמשות ונתוח המת להתלמד בו לצורך רפואה ומה שכ' על הנוב"י הנ"ל), בשו"ת חלקת יעקב סי' פד, ובשאלת יעב"ץ הו"ד בשע"ת שו אות ג, ובשו"ת אמרי יושר בסי' כב, ובשו"ת מהר"ם שיק סי' שמד (ועי"ש ג"כ בהאו"ח סי' שג ובשו"ת מלמד להועיל סי' לא בכהן שלומד חכמת הרפואה שבודאי מטמא למתים אם להוכיחו, וגם אם לקרותו לתורה עי"ש), ועי' ג"כ שו"ת תפארת אדם יו"ד סי' עח שהביא גם דברי ש"צ ומנח"א שכ"כ הגאונים הנ"ל שמותר רק ביהי' מזה תכלית ללמוד חכמת הרפואה להציל נפשות ישראל ממיתה ודוקא ביש החולה לפנינו מותר, ואם לאו אסור עי"ש.

ועיין בזה לעיל במלאכת צביעה בכלל טו סעיף ד ובכלל כט סעיף ד ובתקון דוד ושאל שם י.

יח. **המדפיס** חייב משום כותב (והמסדר את האותיות בדפוס חייב גם משום בונה, וליש אומרים הוא חייב גם משום מעמר, ויש מי שאומר שחייב גם משום בורר). המגיד והמתקן ומושיב

תקון דוד ושאל

יז) שבת צד: במשנה אסור לאשה שתעביר סרק על פני שבת. ומטעם זה אסורה לכחול את עיני' בשבת או לטוח בצק על פני' — דכשנטלתו מאדים הבשר והוי כמין צביעה, והובא באו"ח שג כה ומג"א ס"ק יט, וכ"ה ברמב"ם כב כג, ובפ' כג יב כ' שאסור לכחול העיניים בפוך וכיוצא בו משום כותב, וכך היתה גידסתו בגמרא וכ"ה בערוך, ועי' ע"ה שג ל. ועי' ברמב"ם ט יג שכ' שאין הצובע חייב רק בצבע המתקיים, וכ' במ"מ שלמדו מדין כתיבה שצריך לכתוב בדבר המתקיים, (ועי"ש שג אות סח בשעה"צ שמסתפק באם הצבע מתקיים במשך יום השבת אם מקרי עכ"פ דבר המתקיים — משום שאיתא במשנה שבת קב: העושה מלאכה ומלאכתו מתקיימת בשבת חייב שמוה משמע וכו' עי"ש, ועי' בחי"א כד א שהביא דעת הסמ"ג שחייב אפי' באינו מתקיים — לפי שדצונו בכך שיתקיים רק לפי שעה, ואנחנו יודעים שהנשים צובעות פניהן רק ליום א' ואח"כ רוחצין את פניהן, וצריך לעיין עוד בדבר זה, וכ' שם בחי"א שלדעת הרמב"ם בצביעת פני האשה יש רק איסור, ועי"ל ס"ז בשם הרשב"א וסט"ז ועי' בזה בשו"ת אב"ג סי' קעז אות ד"ה. ועי' במש"ב שג על סעי' כה (ובס"ק עח) שכ' לפי הרמב"ם והש"ע שבאשה שדרכה בכך אסור מדרבנן (שאינן איסור צביעה על עור אדם מה"ת), ובאיש מותר, ועי' תוס"ח שכ' ובאיש מדאין דרכו בכך פטור אבל אסור (לכ"ע — בשם מג"א, א"ר וש"פ), ובכ"ש כ' שבאיש אסור הוא, ועי' תוס' מו"ק פוקסת וריב"א מפרש וכו' בירושלמי צובע וכו' ועי' ג"כ ירושלמי נ"א. בענין המלבנו שבמשנה שם שכ' שם הדא אתתא דשרקא אפה וכו' ובפני משה שכ' וכן האשה זו כשהיא שודקת פני' וכו' הר"ז משום מלבן, ועי' במנ"ש סי' פ ס"ק קנ שכ' שהעיקרי דינים יג לב כ' בשם טל אורות שאסור לגשים לצבוע ידיהן לגוי בצבע עשב שכיון שדרכן בכך חייבות משום איסור צביעה בשבת, ועי"ש שהאריך לאסור אפי' בדבר שאינו מתקיים, ועי' גם מג"א שג ס"ק יט, ובש"ע הרב שכ' לאסור כחילת העיניים בין לאיש ובין לאשה משום שדרכן בכך, עי"ש ובשעה"צ שג ס"ק סה, שלחלק יצאו בין אשה הצובעת פני' בסרק ובין אשה האוכלת פירות הצובעים ועי"ז נצטבעו פני' וידי', ועי"ש באו"ח שכ' יט—כ ולעיל כלל טו ד ובתיקון דוד ושאל שם (ועי' בשו"ת בית ישראל שאוסד אבוק פני האשה בפודר ליפות עצמן ואסרו ג"כ לאנשים, וציין בשו"ת מהד"ם מהבריסק שמחלק ואוסד רק בצבעות שאינם לבנים, עי"ש וצ"ע בזה, ועי' ג"כ במשנ"ב בענין החלקת השערות בחלב מהותך שכ' בזה בשם המא"מ שיש בו חשש חיוב חטאת) ועי"ש בש"ע שג ס"ק כה, ביו"ד קפב, ובחי"א בצובע, ושו"ת אגרות משה קיד.

אותיות אחרות תחת האותיות המשובשות, חייב משום בורר, משום סותר על מנת לבנות ומשום מכה בפטיש. והסותר את האותיות ממושכן ומחזירן למקומן לאחר שהדפיסו בהן, חייב משום סותר ומשום בורר יח.

יט. אסור לכתוב איגרת או כתב בקשה (למושל או שר), או לשלח חבילה או מברק על ידי נכרי בשבת ויש מי שמתירו לצורך מצוה ובהפסד גדול, ויש מי שמתירו גם בהפסד גדול בלבד, ובכל אופן טוב לכתבו על ידי אמירה דאמירה (דהיינו שיאמר לעכו"ם שהוא יאמר לעכו"ם אחר לכתבו) יט.

תקון דוד ושאל

יח) כ"ש בהכותב, והו"ד גם בתוס"ח שמוסיף שהמסדר האותיות חייב ג"כ משום בורר, וכ' שגם בס' עץ חיים כ' כך, ודברי הכ"ש מובאים גם בנו"י לו ס"ק יח.

יט) הנה בענין שליחת מכתב בדאר בערב שבת — כ' בחי"א כלל ג יא שמותר, משום שהוי כקצץ, (שאפי' אם המשלח לא משלם בעבור המכתב כאן — יצטרך המקבל לשלם) ועי' בזה לקמן תיקון דוד ושאל סמ"ח שיש שכתבו ליזהר בזה, וכתבו שנכון שבשום אופן לא ישלחו מכתבים וחבילות בע"ש כשהפועלים ישראלים כמו בארצות הברית — אבל בשבת אסור לשלוח מכתב אפי' ע"י עכו"ם, ואפי' בקצב לו שכר אסור, ומ"מ במקום הפסד מותר — משום שהוי שבות דשבות במקום הפסד — (עי' כלל ז כז בתקון דוד ושאל), ודוקא לתתו לעכו"ם, ורק באיגרת מותר — משום דהוי דבר שבצנעה, עי"ש, ובשבוי" ח"ב מב, ועי' שבת יט. אין משלחין איגרת ביד נכרי ע"ש אא"כ קצץ וכו' ובטור ובש"ע רמ"ז ופמ"ג מ"ז ס"ק ג שכ' שעכשיו שיש לנו בי דאר שהולך בקביעות בשביל השרים וסוחרים וישראל ג"כ מוסר לו איגרת אפשר שמותר אפי' בלא קצץ, אפי' בשאי אפשר להמכתב להגיע לשם רק באופן שילך גם בשבת. — ובענין כתיבת מכתב בשבת ע"י עכו"ם, או במסירת חבילה לעכו"ם מע"ש — שהעכו"ם יכתוב וימסרו בבי דאר בשבת, זה תלוי בדין — כתב עכו"ם (חוץ מכתב אשורית ויונית) — אם מקרי כתב, שהבאתי בזה לעיל בס"א, ועי' בשע"ת שו"י ש' להתיר לכתוב כתב בקשה בעיסקי ממון ע"י עכו"ם — שהוי שבות דשבות במקום הפסד, וכ' שבבר"י כ' לאסור, ובסי' שז אות ג הביא דברי השאילת יעב"ץ ח"ב קלט, שצדד להתיר מסירת חבילת מרגליות לעכו"ם שימסרו בבית דאר בשבת, ועי"ש שהביא גם דברי שו"ת זרע אמת שהתיר בהפסד מרובה לשלוח עורך דין נכרי לערכאותיהם, להשתדל בגבית חוב יהודי מאינו יהודי, הגם שעכו"ם יכתבו בכתב שלהם, וסמך בזה על דעת הרמ"א שדעתו בכתב שלהם שאינו אסור אלא מדרבנן, וכ"ה דעת השו"ת שב"י ועי' שבות יעקב, שהבאתי לעיל, שכ' שכדאי הרמ"א לסמוך עליו בהפסד מרובה, וכ"כ בנוב"י מ"ת כט, אך עי' בזה במנ"ש עג ס"ק ב שכ' בזה שהנוב"י לא התיר האמירה לעכו"ם רק בע"ש שיכתוב בשבת.

כ. גם הטבעת קול בתקליט וכתיבת הקצרנות אסור מטעם איסור כתיבה כ.

תקון דוד ושאול

אבל לומר לו להעכו"ם בשבת, אסור. — ובענין שליחת מברק בשבת (אפי' כשנכתב מע"ש) כ' בבית יצחק בחאו"ח סי' נו ועי' גם ביו"ד ח"ב במפתחות לא — שאין להתיר ע"י עכו"ם, כיון שא"א לשלחו בלי כתיבה ממש — בשבת, והרושם ממברק הוי כתיבה שכך דרך לכתבו (עי' שו"ת זקן אהרן ח"ב סי' יג) — וכתיבה אסור מה"ת, עיי"ש והו"ד בנו"י א יג, ובמנח"ד פ ספ"ח, וכ"כ בשו"ת שו"מ ח"א סוף סי' קצד (והו"ד במח"ד סי' פ על הקש"ע סעי' סב בשם הגה' מהרש"ם) שאסור לכתוב מברק ע"י נכרי בשבת — שיש בזה איסור מה"ת, שלא גרע מסימניות (עי' רמב"ם יא י והכותב בכל כתב לשון חייב ואפילו משני סימניות, כגון נונין הפוכין שגבי ויהי בנסוע, וכו' עיי"ש בתיקון דוד ושאול), וכ"כ בשד"ח בקונט' הכללים אות קיא שדעת רוב הפוסקים היא שכתב עכו"ם אסור מה"ת, וכ"כ בש"ע הרב שמ"ח בחי"א לזה ה' במג"א שמ"י, ועי' ג"כ בב"ש אב"ע ריש סי' קכו — גם המשנ"ב בסי' שו ס"ק מז שאין לומר לעכו"ם לכתוב מכתב אפי' כשהוא לצורך מצוה עכו"ם היא דעת יחיד, (וכ' שאח"כ מצא כ' כן בנוב"י מ"ת סי' לג), וכ' בסי' שו ס"ק מז שאין לומר לעכו"ם לכתוב מכתב אפי' כשהוא לצורך מצוה אם לא שהוא ג"כ לצורך גדול, או אפשר שיש להקל, ובחי"א כ' שאפשר שלצורך גדול כגון לצורך חולה או לצורך מצוה יש לסמוך על המקילין, וגם בזה צ"ע, והמנ"ש כ' שמי שרוצה לסמוך על המקילין יסמוך עליהם ע"י אמירה דאמירה (היינו שיאמר לא"י שהוא לא"י אחר שיכתוב את המברק — ועיין בעניני אמירה דאמירה בשע"ת שכא טו, בבאה"ט שז ג, בחת"ס ח"א ס, ובס' החיים — הו"ד במשנ"ב שז ס"ק כד) ועי' בנו"י שלדברי השב יעקב הנ"ל יש להתיר בהפסד גדול — ומסיים ג"כ לכתבו ע"י אמירה דאמירה כמו שכ' במנ"ש שהו"ד לעיל וכ"כ ג"כ בתוס"ח בשמו (ג יד), ועי' גם א"ח החדש בסי' שז שכ' בשם נזירת שמשון שלצורך גדול יש להתירו ע"י עכו"ם (ועי' ג"כ בשו"ת עצי חיים או"ח סי' כג (והו"ד בשמב"ה דף קכד) שכ' לאותם שדרים בכפרים שמעבר לגבול וברצונם לעבור את הגבול בשבת כדי לשמוע דברי תורה ודרשה מהרב שבעיר — אך בכל פעם שעוברים את הגבול הממונה שעל הגבול חותם חותמתו על תעודתם או על הרשיון שלהם, וגורמים שיכתב בשבילם בשבת, וכ' להתיר בזה לעבור הגבול וכ' שמה שהממונה חותם חותמו על הרשיון — אף שהישראל הוא קובע לו מלאכתו בשבת, עיי"ז אעפ"כ עכו"ם אדעתי דנפשי קעביד, ולטובת עצמו קא מכוין, ולצורך מצוה כהאי גוונא מותר).

(כ) כ' במנח"ד על סי' פ סעיף פח בשם שו"ת בית יצחק יו"ד ח"ב סי' לא במפתחות — שאסור לדבר בשבת בתוך המכונה פונוגרף (פונוגרף זה מתקן הרושם צלילים, דבור זמרה על גבי תקליטים, ויש תקליט בצורת לוחית, שעונית או גויל שנקלטים בו הקולות ע"י הפונוגרף), וכ' שם הטעם משום שהוי ככותב משום שנתהוה שם רושם בהשעוה וכו' וכ' באו"ח שמ"ג

כא. אסור לישראל לפתח נגטיבים ועתקות פוטוגרפי (הנקראי צלומים) בשבת, וכן אסור לעמוד לפני מתקן פוטוגרפי (הנקרא מצלמה) בשבת, כדי שהאומן העכו"ם (היינו הפוטוגרף או הצלם) יעשה לו תמונה פוטוגרפית, ויש מי שמתיר לעת הצורך ולצורך שעה כשהדבר נחוץ מאד וזמנו בהול שאי אפשר לו להמתין עד מוצאי שבת, ונחוץ היא לו לתתה לערכאות, וטוב שיעשה שאלת חכם בדבר כא.

(לסדר בחקותי)

כב. אסור לחבר או לתחוב אותיות של כסף (זהב, מתכת, עץ, או זכוכית) או להכריגם לפרוכת, לספר תורה, או לבגד

תקון דוד ושאל

שהמוחק שעה שעל הפנקס חייב, וכ"ה בכותב על השעוה, ע"כ, (ובפוטוגרף שלנו — מלבד איסור כתיבה שרושם הזמרה על התקליט כדרכו (שהוא דרך כתיבתו) — יש עוד איסור שמשתמש בשבת בכח האלקטרי), ועי' מה שכ' בזה על דברי הבי"צ הנ"ל בשמב"ה בסי"פ, והביא ג"כ דברי שו"ת ערוגה"ב בחל' או"ח סי' סח שכ' שאיסורו רק מד"ס (משום שהוא רק כותב כלא"י, ועי' עוד שהביא דברי הבי"צ הנ"ל ושו"מ שהבאתי לעיל בס"ק שלפנ"ז שאסור לשדר מברק משום שלא גרע מסימניות ודרך כתיבתן כך היא, ועי' במה שכ' בשמב"ה שמזה יש לדון לאיסור על כתיבת קצרנות (סטגרופי), ופשוט הוא, ועי"ל בתיקון דוד ושאל בס"ט (ועי' בתיקון דוד ושאל על סעי' יט — שהבאתי שם הרמב"ם יא י והתיקון דוד ושאל שם שכ' שאפי' על סימן בעלמא כגון על גונין דויהי בנסוע ג"כ חייבים, ועי' מג"א שמ י). כא) עי' בדף האחרון שבס' מנ"ש ומנחיו"ט שהביא בזה תשובה מהה"ג ר"ח שהאריך בזה וכ' שע"י עמידתו מכוון ומיושר נעשה תמונתו דומה ממש לניקף דהוי מסייע ממש, והו"ל כזה אינו יכול, וזה אינו יכול, דשניהם חייבים, (ועי"ש ששאלתו היא אם יש היתר בעמידה לפני מתקן הפוטוגרפי שלא הוכן בשבילו) ומהה"ג ר' יונתן שטייף ז"ל ראיתי תשובה — הו"ד בשמב"ה בסי' פ על סס"ב — שכ' שאם היהודי אינו יודע שהנכרי עושה לו תמונה פוטוגרפית, אז אין איסור, אבל לדעת אסור, שלרוב מבעירים באלקטרי בהתקנות התמונות במכשיר זה, ואפילו אם אינו בדרך הבערה, הרי יש בזה תולדת כותב, כמ"ש ברמב"ם, אמנם לעת הצורך ולצורך שעה וזמנו בהול שא"א לו להמתין עד מוצ"ש וכו' נ"ל להקל וכו' אמירה לנכרי עפ"י הפרטים המבוארים באו"ח שזו ה ועי' בתשובה כעין זו בקרן לדוד סי' קב במי שצריך לעמוד על מבחן הצבא וצריך עפ"י חוק להראות צלם תמונתו אי רשאי לעמוד לפני מכונת צלם הגוי, כשמעמידה לצלם גוי העומד שם אז, ואין להצלם לעשות שום מלאכה מיוחדת בשביל הישראל, (ובענין פתוח הנגיטיבים עי' ס"ח וברמב"ם יא יז (שהרושם וצייר)... חייב משום תולדת כותב), ועי' בס' מנחיו"ט הנ"ל דף סט. ע. וע"ב שם.

קיצור הלכות שבת

רפג

גשבת, וכן אותם המסדרים הכלי קודש (היינו למשל טסי הכסף) על התורה ויש לכלי קודש האלו מסיסים שחקוקים בהם אותיות, ודרך לחבר האותיות זו עם זו (למשל לכבוד חג הפסח מחברים מסימים מהאותיות פ-ס-ח, וכן הלאה), צריכים לזהר שלא לחבר את אותיות האלה בשבת וביום טוב עצמו, משום איסור כתיבה, ויש מי שכותב לזהר שלא לפתוח ארגו בטחון על ידי צירוף אותיות, (ועיין עוד לקמן סימן לג סעיף ז) כב.

כג. אין עושים שום מעשה בית דין בשבת (שמתן פסק דין עלול להביא לידי רשום וכתיבה בשבת), ומטעם זה אסור גם כן לעשות כל פעולת מקח וממכר, וחמורה גזרה זו משאר גזרות שלומדים אותה מפסוק (ממצוא חפצך ודבר דבר, ישעי' נח יג),

תקון דוד ושאל

כב) עי' מג"א שמ ס"ק י (הו"ד בחי"א — ועי' שלחן עצי שטים), וכי' שם בחי"א לזו (ובזת"מ מב ג) באותיות שנפלו מהפרכת לחברם ע"י מחט דרך ב' נקבים בלבד — שאז לא יתקיימו, וגם יחברם ביד שמאל, ולא בימין, ועי"ש שהביא ראי' לדבריו מהתוספתא פ"י ד, שהבאתי לעיל סעי' טו בתיקון דוד ושאל, ואיטר יד כ' שיעשהו בימין (ועי' אב"נ סי' רט אות ט), ועי' בנו"י לו יג ובס"ק יח שהביא דברי א"א זקני בקצור של"ה שכ' להזהיר הבע"ב שיש להם טסי כסף לס"ת שיש בו כמה טסים קטנים שנחקקו בהם אותיות ומעמידים אותם זא"ז להודיע איזה הוא החג שחוגגים עכשיו, שצריך לזהר מאד שלא להעמידם זא"ז בשבת או ביו"ט (וכן לסתרון — אסור), ואם עשאו בשבת חייב חטאת, עי"ש ובמג"א הנ"ל שמ ס"ק י שהביא הגמ' גיטין כ בקובע אותיות כסף ע"ג הבגד שהוי כתב (ועי' מחה"ש), בנ"א, ובמנ"ת, ובמא"מ כלל לג טז ובכ"ש בסוף הכותב שכ' שדעתו בזה שרק איסור יש בחבור אותיות כסף להפרכת וכדומה (ובהסרתן), וציין להמג"א הנ"ל, והביא ראי' לדבריו מרקם אותיות בבגד וכו' שהרי כל כה"ג לא נחשב לכתב גבי גט אשה, (בגיטין כ' הנ"ל), א"כ ה"ה לענין שבת, וכ"ש בחיבר כל האות בפ"א על הבגד, אף שדינו ככתב (עי' מג"א לב ס"ק נו, וסי' שלד ס"ק יז) ל"ד לכותב, משא"כ הכי האות עשוי ועומד לכן נ"ל שאיסורו רק מדב"ס, ועי' שכ' בהנ"ל שתלוי בפלוגתת ראשונים שלהרשב"א אם לא הוי כתב בגט לא הוי כתב גם לענין שבת, והר"ן כ' שאף שלא הוי כתב בגט, בשבת שמלאכת מחשבת אסרה התורה הוי כתב (הו"ד בשו"ת תפארת אדם או"ח לג בתשובתו לענין פתיחת וסגירת מנעול (או ארגו בטחון) שנעשה באופן שא"א לפתחו רק מי שיודע לצרף אותיות של איזה מלה (וכדומה שידועה רק לבעלים ומסבבים באותיות עד שמצטרפות ורק אז נפתח המנעול (או ארגו הבטחון) — ודן בזה אי יש בזה משום כתיבה או מחיקה, (ועי"ש שכ' שבע"נ יזהר מלפתחם בשבת), ועי"ל סי"א בתיקון דוד ושאל.

ומלבד זה הלא כבר נאמרה בימי נחמי' ואם כן דברי קבלה הן, ודומה לדבר מן התורה נג.

כד. אסור לקנות, למכור, לשכור או להשכיר דבר בשבת (משום גזרה שמא יכתוב) ואין הבדל בין המוכר או משכיר בדבור בלבד, ובין המוכר ומוכר את החפץ תיכף ומיד (או ביומו), ואפילו באינו קוצץ וקוצב דמי המקח או השכירות, ואפילו אינו מזכיר שם דמים כלל רק שמשתמש בלשון מכירה או שכירות גם כן אסור כה.

כה. אין הבדל בזה שאמרנו בין דבר מצוה לדבר הרשות, ואסור לקנות לדבר מצוה רק באופן שמותר לקנות לדבר הרשות, וכן אסור לשכור אפילו לדבר מצוה כה.

כו. מי שזקוק לאיזה מאכל (או דבר אחר לשבת), ורוצה לקחתו מחבירו או מחנוני, יזהר שלא להזכיר לו סכום דמים, סכום מנין, וסכום מדה כאשר נבאר בעז"ה כו.

תקון דוד ושאל

(ג) ועי' כ"ש במוחק, ומה שכתבנו בזה לקמן בסעי' מה ובתיקון דוד ושאל שם. ואפילו בערב שבת אין דנין כמבואר במשנה סנהדרין לב. לפיכך אין דנין לא בע"ש ולא בעיו"ט וכו'; ועי' גימוקי יוסף שם. (ועי' סי' קנט בשו"ת רע"א בחקירתו בעניני אין עושין קנין בשבת, וכן בהוא דאין מקדשין ואין מגרשין אם מותר לעשותם מע"ש שיחול הקנין בשבת — ועי' ירושלמי פי"ח ה"א (דף פד:); א"ר אלעזר אדם עומד מע"ש ואומר הר"ז תרומה למחר, וכו' ריב"ב אומר וכו').

(כד) שבת קנ. לא ישכור אדם פועלים בשבת וכו' ועי' גם קנא. ימחשיכין לפקח על עסקי כלה וכו' ריב"א אומר ובלבד שלא יזכיר לו סכום מקח, ועי' רמב"ם כד ה ובטור וש"ע שו"ס ס"ג ס"ו סי"ג וסי' שז ס"ב וס"ח ובמג"א שם ובש"ע הרב סי' שז ס"ד ובא"א שם ס"ק יט.

(כה) שם באו"ח ועי"ש ס"ו ובבאה"ט שהביא דברי המ"מ שהובאו דבריו במג"א סעיף קטן יב שם שרק התעסקות והפקוח על הדברים בלא מלאכה התירו וכו' עי"ש, ועי' גם ש"ע הרב ובפמ"ג ועי"ש מ"ז ס"ק ג שצ"ע אי מותר להודיע שיש בית למכור או להשכיר בשבת, ושכ' שם שהזכרת סכום מקח אסור אפי' בחפצי שמים. ועי' שם סי"ג ובבאה"ט שם (ועי' גם רעו ס"ב שהרמ"א ציין לו בסי' שז ס"ה מה שכ' שם בהיתר מלאכה לצורך דבר מצוה).

(כו) עי' ביצה כט. אומר אדם לחבירו וכו' ושם בגמ' ובאו"ח שכג א—ה. ובבאה"ט שם, ובמשנ"ב ובבאה"ל שיש כאן ג דברים שצריכים לזכור (והם שלשה דברים שהם באמת ששה) — והיינו סכום דמים, סכום

כו. בדבר שאין מחירו ידוע אסור להזכיר שם דמים (כגון לומר תן לי אגסים בחמש פרוטות) אך יאמר לו, תן לי שני אגסים וכדומה, ובדבר שמחירו ידוע יש מתירים להזכיר שם דמים, משום שאומרים שכוונתו בזה רק להודיעו כמות הדבר ושיעורו בקרוב ולהגיד לו כמה נחויץ לו, וכבר נתפשט בזה המנהג כהמתירים, אבל אסור להזכיר סכום דמים, דהיינו לעשות עמו חשבון מהסכום שחייב לו בשביל אותם שלוקח עכשיו (דהיינו לומר לו תן לי אגסים בעד חמש פרוטות, וכבר יש לך בידי עשרים פרוטות, ויהי' לך בידי בסך הכל עשרים וחמש פרוטות), שכיון שמזכיר לו הסכום שחייב לו, ניכר שהוא עושה מסחר (ומשא ומתן). ואפילו לשואל מחבירו אסרו להזכיר את הסכום, לפי שדומה למסחר ולמשא ומתן כו.

תקון דוד ושאל

מנין, וסכום מדה, והנה במנין פשוט שמותר לומר — תן לי אגוזים במנין, אבל לעשות חשבון הכולל וסך הכל אסור (היינו שיאמר למשל "כמה אגוזים יש לך בידי — חמשים, תן לי עוד חמשים ואתחייב לך מאה") זה אסור — משום שדומה למקח וממכר, וזה מה שנקרא סכום מנין. וכן במדה אסור לעשות לו חשבון ממה שחייב לו מכבר, ולחברו ולהוסיפו למספר המדות שלוקח עכשיו, ולחשוב הסך הכל של המדות שחייב לו — שזה ג"כ דרך מקח וממכר, וכן לחשוב מחיר ושויים של הדברים שכבר לקח ושלוקח עכשיו, ולצרפם בסך הכל, ג"כ אסור — וזה מה שנקרא סכום דמים, אבל במדה ודמים עצמם — דהיינו שיאמר תן לי אגוזים בעשר פרוטות, בזה דעת המחבר שאסור (שהרי אמרו בגמ' שאסור לפסוק דמים) וכן דעתו שאסור להזכיר שם מדה, אבל הרמ"א בשם הגהת אשר"י ס"ל שבאופן זה מותר — שמה שהזכיר הסכום עשר פרוטות הוא רק לסימן בעלמא, להודיעו כמה נחוצים לו, ואין זה רק כאומר לו מנין אגוזים, ומה שנזכר שם בביצה שאסור לפסוק דמים היינו בדבר שאין מחירו ידוע — שאז לא נוכל לומר שהתכוין רק להודיע לו במה הוא צריך, שהרי א"י כמה יתן לו בעד הסכום שהזכיר, וכ' בד"מ שכך הדין במדה שאם למשל הוא מבקש ממנו מדה אגוזים, שאין רגילים למדדם, שאז אין אנו יכולים לומר שכוונתו רק לסימן להודיע לו כמה הוא צריך, שהרי אינו יודע כמה מחזיק המדה, ואם יספיק לו מה שהמדה מחזיקה, וע"כ בטח כוונתו שימדדנו דוקא, אבל ביין ושכר שרגילים למדדו, כוונתו רק להודיעו כמה הוא צריך, שהרי אינו יודע כמה מחזיק המדה, ואם יספיק לו מה שהמדה מחזיקה, וע"כ בטח כוונתו שימדדנו דוקא, אבל ביין ושכר שרגילים למדדו, כוונתו רק להודיעו כמה הוא צריך ואין כוונתו שימדדנו דוקא ע"כ מותר.

(כו) או"ח שכג א—ה ועי"ש ס"ג ובמג"א סק"ד וה' ועי' גם שו יג ובבאה"ט ס"ק יח, ובסי' שז ס"א, ועי' בחי"א כלל לח ה, ובמסגה"ש פ בס"ק קא, ובש"ע הרב שכג א (והיש מתירים שהו"ד בפני' היא דעת הרי"ף

כח. בדבר שאין מדתו ידוע, ואין רגילים למדדו אסור להזכיר שם מדה כלל, שבזה אין אנו יכולים לומר שרק לסימן הזכיר המדה כדי להודיעו כמה הוא צריך שהרי אינו יודע כמה מחזיק המדה (כגון שאומר תן לי מדה אבטיחים צהובים, במקום שאין מודדים אבטיחים צהובים כלל), ואם כן בודאי כוונתו שימדדנו דוקא, אבל בדבר שמדתו ידוע (כגון יין ושכר) שבזה אפשר שהתכוון להודיע כמה הוא צריך, יש מקילים, (אבל גם בזה צריך ליזהר מלומר תן לי כך וכך מדות או להשתמש בלשון ובכטוי, מדוד לי) והמנהג בזה כהיש מקילים, ונהגו שהמוכר מטיל טבעת במדה, כדי שלא יהא המשקל בדיוק, (ואין בזה גזל משום שהבעלים יודעים שהמנהג כך הוא ומותרים על החסור), וגם בזה אסרו לעשות חשבון ממה שלקח כבר ולצרף בחשבוננו מה שלקח כבר ולחשוב את הסך הכל, כמו שהזכרנו למעלה בסעיף כז בדין סכום דמים), שזה נקרא סכום דמים ואסור, משום שכיון שעשה חשבון הרי הוא דומה למסחר (ולמשא ומתן) ולעובדין דחול, (וגם בזה הדין שגם השואל צריך ליזהר ולא להזכיר את הסכום כמו למעלה בסעיף כז) כח.

כט. מותר לומר לחנוני או לחכירו תן לי חמשים ביצים שכך דרכו של בעל הכית למנותן בביתו לדעת כמה חסר לו ולכמה הוא זקוק עוד, כדי שלא יקח יותר ממה שצריך לו) אבל אסור לו לעשות עמו חשבון ממה שלקח כבר ומה שלוקח עכשיו

תקון דוד ושואל

ראבי' והג"א) ועי"ל בס"ק כו בתיקון דוד ושואל, ובא"א שכג ס"ק ב שכי' בעכו"ם המוכר יין וכו' וא"א רק במזכיר לו סכום דמים או מדה שאפשר שמותר לו להזכירו, אך אותיות החותם ישבור העכו"ם וכו' כמבואר כל הנ"ל לקמן בכלל לג סעי' ט, ועי' בישועות יעקב שו כא שג"כ מתיר לקנות לצורך דבר מצוה משום שבקניית מטלטלין אין דרך לכתוב שטר על מכירתם — ואין כאן החשש שיכתוב, ועי' לקמן בכלל לח סי"ג בתיקון דוד ושואל בדין נתינת מתנה לעכו"ם לדבר מצוה, ועי' בש"ע בסי' שו מג"א ס"ק ט"ו ד"ה מקח וממכר ובחי"א ס' יא שיש מחמירים בנתינת מתנה לחברו בשבת משום שדומה למקח וממכר שהרי יוצא מרשותו (ואפי' לחייב את עצמו לתת כך וכך לחבירו ג"כ אסור), אבל צדקה מותר לתת (וה"ה שהתירו לצורך שבת או לצורך מצוה, שם ומג"א וא"ר), ועי' סי' שז יא ובמג"א ס"ק טו ויד' שאין להניח משכון רק לצורך מצוה או לצורך שבת, ולא יאמר לו הילך משכון רק נותנו סתם, ועי' ש"ע הרב שו סעי' כח ומה שכת' לקמן בסעי' לח.

כח) ברמ"א שהזכרנו לעיל ובש"ע הרב ובד"מ, ריא"ז ומג"א ועי' גז"י ובמה שהביא בשם הלבוש, ובמ"ז ס"ק ב שהזכרנו.

(שזה נקרא סכום מנין), ודומה למסחר ולמשא ומתן שהזכרנו למעלה שאסור, (ואפילו באומר לו בפירוש השאילני, גם כן אסור) וגם בזה צריך ליזהר מלומר לו מכור לי, רק יאמר תן לי כט.

5. ואפילו באופנים האלה שזכרנו לא התירו רק כשאינו נותן לו כסף, שאז לא נראה כמקח וממכר רק כשאלה, אבל אם משלם לו כסף אסור, ואפילו בקונה הדבר מעכו"ם ומראה לו את הכסף שהעכו"ם יקח לו את הכסף בעצמו, גם כן אסור, ואפילו על ידי עכו"ם אחר אסור לשלם להעכו"ם הזה. ואם עכו"ם קונה דבר מישראל ומשליך את הכסף לתוך כלי הישראל, בודאי אסור שאם הכסף מגיע ליד הישראל, הרי זה פשוט מקח וממכר ל.

6. אף שאמרו במקח וממכר בשבת שאסור רק מדברי סופרים (לדעת רוב המפרשים) אך יש מי שכותב בזה שזה דוקא כשמוכר או קונה סחורה במקרה ובהזדמנות אבל הפותח את חנותו בקביעות, יש מי שכותב שהוא מחלל שבת ממש (כמבואר בתקון דוד ושאל) ובזמן שהיו לנו שופטים דנו אותו למיתה בשביל זה וסקלו אותו לא.

תקון דוד ושאל

כט) שם באו"ח וש"ע הרב סי' שכג הנ"ל ובסי' שו ד, ומג"א. ובחי"א לט ז—ח (ועי' גם שבת קמח).

ל) שם ושם במג"א, בש"ע הרב ובסי' תקיז ועי' בתיקון דוד ושאל בסעי' לא.

לא) שו"ת חת"ס סי' קצה בחו"מ וציין לתיו"ט ביצה פ"ג משנה ו וכו' שרק באקראי ליקח דבר מאכל מחבירו זה אינו בכלל דברי נחמיי יג טו וכו' אבל הקובע מו"מ ופותח חנותו בשבת ושוכר ומשכיר הר"ז מחלל שבת בפרהסיא ומכ"ש בכותב בפנקסו וכו' כשמחתך סחורה כמדתה חייב, וכן כל חתיכה שיחתוך חרש עץ וכו' או חרש מתכות מן המתכות חייב וכו' ובזמן וכו' היו סוקלים וכו' וכו' שכ"כ ברמב"ן (אמר) בפ' שבתון זכרון תרועה, וכן הובא גם בשו"ת בית שערים האו"ח סי' צ ועי' מנ"ש פ ס"ק רז שלקצת מפרשים דעת רש"י היא שבמו"מ בשבת יש איסור מה"ת, עי"ש ברש"י ביצה לזה. משום מקח וממכר וכו' ומקח וממכר אסור מן המקרא וכו' (ועי"ש בתוס' בד"ה משום מקח וממכר — ובארעא דרבנן בהשמטות אות קמד שכ' שיש בזה מחלוקת בין רש"י ותוס' שדעת רש"י שהיא מה"ת ודעת התוס' שהוא מדרבנן ואיסורו הוא משום גזרה שיכתוב) (עי' ג"כ בכ"ש המוחק) ועי' ג"כ בס' דח"כ מבעל שד"ח סי' פא שכ"כ, ועי' עוד בזה בשו"ת חזון נחום סי' כח, (ועי"ש במנ"ש הנ"ל שהביא מע"ש בשם בית פרץ שהוכיח את המוכרים בשבת בפרהסי' ומורים היתר לעצמם — עי' שהעכו"ם מניח את הכסף תחת המפה, והעיר שעוברים על איסור, ולא

ל.ב. חלבן המחלק חלב מבית לבית, אסור לו לחלק החלב לקונו בשבת, אף שאינו מקבל כסף מקונו בעד החלב בשבת, וגם אינו נוסע (בשבת) לב.

תקון דוד ושאל

מהני מה שהעכו"ם מניח הכסף תחת המפה — וכ' ע"ז 'שהמכסה פשעיו לא יצליח' ובקש"ע סי' ע"ב כ' כל המחלל שבת בפרהסיא ה"ה כעובד כוכבים, אם נגע ביין אוסרו והפת שהוא אופה הוי כפת עכו"ם, והתבשיל שהוא מבשל הוי כמו בשולי עכו"ם, ופרהסיא הוי עשרה מישראל, ואפילו בלא חיללה בפניהם ממש, אלא שיודעים בחילול השבת, ג"כ די, ובמנ"ש שם כ' שאפילו בפחות מעשרה הוי פרהסיא, ועי' בש"ח הל' שחיטה שכ' שאפילו כשהדבר מפורסם, והוא ידע שיתפרסם, ואפילו בחיללה לתיאבון במזיד באיסור מה"ת ובש"ע הרב ביו"ד סי' ב' בקו"א הביאו, (ועי' בש"ע שלד במחלל שבת בדרבנן בשוגג שתיקונו הוא להתענות מ' יום, עיי"ש, ועי' שבת קיה: אמר חב"א אמר ר"י כל המשמר שבת כהלכתו אפי' עובד ע"ז כדור אנוש מוחלין לו וכו', וכן שם אר"י משום רשב"י אלמלא משמרין ישראל שתי שבתות כהלכתן מיד נגאלין, וכ' בתניא בקו"א שבסוף אגרת הקודש, ולהיות שמחמת חלישות הדור אין כח בכ"א ואחד להתענות וכו' לזאת עצה היעוצה כמארז"ל כל השומר שבת כהלכתו וכו' כהלכתו דייקא, לכן מוטל על כל אחד ואחד להיות בקי בהלכתא רבתא לשבתא וכו' עיי"ש, ובענין הצטרפות מחלל שבת למנין עי' א"א נה ד שכ' שאין לצרף מומר לחלול שבת למנין, וכן בסי' רפב א"א ס"ק ז' כ', כך, וכן בשו"ת חכ"צ לח אך עי' בזה בשו"ת מהרי"א יו"ד סי' נ' שאין אוסרים יין בנגיעתם רק כשהעידו בפניהם ובפני בי"ד וכו' והו"ד בשו"ת מלמד להועיל כט ועיי"ש שציין ג"כ לשו"ת יהודה יעלה הנ"ל ולשו"ת רשב"ן צ שציין ג"כ לשו"ת דורש לציון ושהביא בסי' קלט תשובה מבעמ"ח שו"ת עין הבדולח שכ' ג"כ כהג' מהרי"א אסאד הנ"ל (ועי' ג"כ שו"ת משיב דבר סי' ט וגם במג"א סי' קצט ס"ק ב, ובשאלת יעבץ ח"א סי' מט, ובהגהת רע"א יו"ד סי' רס"ד ועי' ג"כ בשו"ת שו"מ באב"ע, ובשו"ת בנין ציון החדשות סי' כג שיש בזה דעות שונות ויש אוסרים ויש מתירים, ואי מומר נקרא ב"ב עי' שו"ת חת"ס או"ח סי' קטו וסי' קעו ובחומ"מ קלד ובבית מאיר קכט ובאו"ח סי' שלא בשם מחנה חיים), ועי' בזה לעיל כלל יא בתיקון דוד ושאל, ולפתוח חלון ראיה בחנות בשבת — והחנות סגורה עי' שו"ת מהר"ם שיק או"ח סי' קב שמתיר, וכ"כ בשו"ת נטע שורק סי' יח, וישנם חרדים הנמנעים לפתחו, ועי' שו"ת חלקת יעקב סי' סח (שה"ד).

לב) שו"ת משפטי עזיאל ח"ב או"ח שהוא נכלל בכלל פותח חניתו בשבת — אף שאינו נוסע ולא מקבל כסף, ואם קונו מבשלים החלב בשבת, עובר גם על לפני עור, ואפי' ביש חלבן אחר במקום שיכלו לקנות ממנו — יש עכ"פ איסור מד"ס (הו"ד בשמב"ה והביא גם הלבושי מרדכי ח"ג קלג שאפי' במכירת חלב לנכרים אין שום צד היתר), ועי"ל סל"א.

לג. אסור לקנות ממכרים ממכונת אוטומטי בשבת, ואיסורו הוא משום מקח וממכר, (ואפילו בלקח המטבע בידו בשוגג, שאז התירו לו להניחו במקום שירצה ואין בו משום איסור מוקצה, גם כן אסור, ועיין בתקון דוד ושאל) ואם המכונה שייכת לישראל, הוא מחוייב להכניסו לביתו לפני שבת, ויש מתירים להניח את המכונה במקומה אם היא עומדת ברשות הרבים, והלוקח אינו נכנס לרשות ישראל, אבל לשים את הממכרים לתוך המכונה בשבת אסור, אפילו כשאינם מוקצים לג.

תקון דוד ושאל

(לג) בשו"ת גבעת הלבונה או"ח סי' כח כ' לאסור לשים מטבע לתוך מכונת אוטומטי העומדת ברחוב וכדומה (המצויות בארצנו) וכאשר שמים לתוכה מטבע היא זורקת מתוכה חפצים או ממתקים כערך המטבע. ואין עומדים אצל המכונה ואין יודעים למי שייכת, ובעל המכונה רק ממלא אותה מעת לעת והיא באופן אוטומטי מוכרת את החפצים שלפי המג"א שח ס"ק ז מותר לו להניחה במקום שירצה. ג"כ אסור משום איסור מקח וממכר. ואם בעל המכונה זו הוא ישראלי, אסור לו להניחה בחוץ במשך יום השבת, שלא ימלט שלא יקנה אחד ממנה בשבת וכליו של אדם קונים לו מדין חצר, וכמו שאסרו לתת כסף לנכרי לקנות לו דבר בשבת (ואפי' בסתם אסור אם יום השוק הוא בשבת) וכמו שכ' באו"ח שזו ג--ד ובבאה"ט ס"ק ד) כ"כ כאן אסרו, (ובענין נתינת המטבע במקום שהוא רוצה כשלקחו בידו בשוגג שהבאנו בשם המג"א, עי' מנ"ש דף פו שהביא מתוס' שבת (הו"ד בנז"י) שיכול להוליך את המוקצה בידו, אבל להשתמש בו אסור שזה הוי כטלטול חדש, עי' שח ג) (ובמג"א רסו ס"ק יט ובא"א רסג ס"ק כה), ובנז"י לח ח"ב ס"ק יב כ' בשם הישועות יעקב ס"ק ט דהא דמותר לטלטלו למקום שירצה זה דוקא כשלא עמד בינתיים אבל כשעמד בינתיים אז כשרוצה ללכת הוי כטלטול חדש, ועי' גם בשע"ת (שח ס"ק ז) שכ' שבמוקצה גמור אפי' בא לידו מע"ש ושכחו בידו עד שהגיע השבת, צריך להניחו מידו, ועי' גם א"א שם, ס"ק ז שמסתפק בזה, וכ"כ בש"ע הרב שח סוסע"י יג לחוש בזה לדבר האוסרים ולהתיר רק במקום הפסד ועי' בזה א"א י"ט ולעיל כלל ב סעיף טו), ועי' בענין מכונה הזו גם בשו"ת מהרש"ג ח"ב סי' קיז שצדד להתיר במכונה העומדת בר"ה והלוקח אינו נכנס לרשות ישראל, שאז מותר לפי"ד או"ח רנב ה שגם במלאכת מה"ת מותר כשנעשה מאלי' בשבת, א"כ כ"ש שמותר במשא ומתן, ואף לדעת התוס' שבת יז: ד"ה אין שאסרו בעכו"ם יוצא מבית ישראל לאחר שקיעת החמה, זה רק שם שהישראל מוסר לו החפץ משאי"כ כאן שהכל נעשה מעצמו מותר, ובכ"ז אסור כשהמכונה עומדת ברשות ישראל, וגם בשימת החפצים הנמכרים לתוך המכונה בשבת ויו"ט אסור, עי"ש (והו"ד גם בשמב"ה פ לב).

לד. דעת רוב הפוסקים האחרונים שמותר להתחיל קנין מערב שבת אף שיגמר בשבת, ויש מי שאוסר, כמבואר בתקון דוד ושאל לה.

תקון דוד ושאל

לד) דרכם של בתי חרושת הגדולים (וכן הממשלות) כשצריכים לחומר רב הנצרכים לבניית בנינים או לעבוד ויצור בתעשי' — שמבקשים את הסוחרים הגדולים להציע מחירם הקבוע בעד הסחורות הדרושות וביום המיועד (שיהי' בכך וכך לחודש) הפקידים יתועדו לבחור בהצעה היותר נוחה, והיותר מתאימה להם, (והסוחרים נותנים ערבון שלא יחזרו בדבורם ומחירם), וכאשר הפקידים מחליטים הם מודיעים את הסוחר שנתן לו הזכות להעמיד לרשותם את החומר הנצרך, ואם יקרה שיום המוגבל — שהפקידים יפתחו את האיגרות ויקראו את ההצעות — יחול ביום השבת, או הלא הקנין יגמר בשבת, ועכשיו השאלה אם מותר לו לישראל להציע מחירו ולהתחיל בקנין מע"ש שיגמר בשבת כפותח אדם מים לגנה בסי' רנב ה או לא, והנה השאלה הזאת כבר הובאה בשו"ת כת"ס או"ח מו שאוסר ועי' בזה גם בדברי הג' רע"א ח"א קנט (ועי' בקובץ תל תלפיות שנת תרנד קונט' "פב" "וצד" שהאריך לאסור ודברי הכת"ס הובא שם, והירושלמי יומא פ"א שאסור לכה"ג בערב יוה"כ לקדש אשה אחרת ע"ת שיחולו הקדושין כשתמות אשתו שהוי כקונה קנין עיין שם, ובשאגת ארי' סימן צג, ועיין בא"ח סימן שז שהביא בזה דברי המהר"ם שיק בחלק או"ח סימן קלא (הובאו דבריו גם בשמב"ה), שו"ת אבני צדק אורח חיים לד, וכן הוא בשו"ת מהרא"ף, וכ"ה בשו"ת מהרש"ג חלק ב קיז (וראיתו ממג"א שלט ס"ק ח' שכ' בענין פדה"ב שחל בשבת שהיו יכולים לתת הה' שקלים לכהן מע"ש ולהתנות תנאי שיחול הפדיון בשבת אם לא משום הברכה שמפסיד, ומשמע מזה שמצד הקנין הנעשה בזה בשבת אין עיכוב כשהתחילו מע"ש) וכ"כ בשו"ת אמרי יושר להתיר, ועי' שו"ת אבני חפץ לב אות ו. ובתשו' חדות יעקב ח"ב סי' קלג, ועי' בשו"ת רע"א שדעתו נוטה לאיסור ועי' לעיל סכ"ג וכך הבינו הנו"י בסי' מד יח, ועי' ג"כ אב"נ או"ח סי' נא ותשו' תורת חסד חאו"ח יג—יד (ועי' מנ"ח דף קמד; שהביא דברי הא"ח בשם שו"ת מהר"ם שיק או"ח קלד להתיר להציע מחיר מע"ש במכירה פומבית שיחול ביום השבת, וכן לעשות שלית עכו"ם להיות נוכח בהמכירה עי"ש, ועי' גם בשו"ת זקן אהרן ח"ב או"ח סי' יב בענין עמידה במכירה פומבית הנ"ל וקניית בית שנכתבה עליו חוב הישראל עי"ש ועי' ג"כ באב"נ סי' מד שהתיר לישראל בהפסד מרובה לעמוד במכירת ההכרזה הנ"ל, וכ' עוד שימסור הלוקח מודעה להרב שאין רוצה לקנותו עד אחר שבת וכו' עי"ש, ועי' מחזה אברהם סי' מ' שחולק עליו ואוסר), ועי' או"ח ריש סי' רנב בבאה"ט ובמשנ"ב שם, ועי' גם בשו"ת חלקת יעקב סי' סג שכ' שאפשר שגם מצד הישראל — המוכר — לא חל הקנין בשבת, רק בשעה שמחליט אם רוצה בהפסד הערבון או לא וזה יכול להחליט לאחר שבת, עי"ש.

קיצור הלכות שבת

רצא

לה. מותר לומר לחבירו מלא לי כלי זה או תן לי בו עד הרושם, ולמחר נמדוד או נשקול אותו לה.

לו. בשם שמקח וממכר (משא ומתן) אסור בשבת, כך אסור לפרוע חובו בשבת, ואפילו לפרוע חובו על ידי נכרי או משכון גם כן אסרו בשבת. אבל מי שנתחייב בשבועה לפרוע חובו לחבירו ביום מיועד, והיום שיחד לו חל בשבת, מותר לו לשלם חובו בשבת, על ידי משכון או על ידי נכרי. ועכו"ם שהביא לישראל כסף לשם תשלומים על חובו, מותר לו לישראל להרשות לעכו"ם להניח הכסף בביתו (של ישראל), רק שהישראל לא יגע בו ולא יעשה עמו חשבון ובאופן זה הישראל יכול להחזיר לו משכנו או להחליפו במשכון אחר, וגם בזה טוב שהעכו"ם בעצמו יקח את המשכון, והישראל לא יגע בו לו.

לז. מזה שנוהגים המוזגים (או חנונים מוכרי מצרכים שונים) שמקבלים כסף מקונים מערב שבת, וכותבים על פתקה, פלוני הניח סכום כך וכך, ולמחר בשבת כשהקונה לוקח ממנו יין, המוזג נוקב נקבים בפתקה כמספר בקבוקי היין שלקח הקונה, אין מעשיהם נכונים, שמלבד שאין נכון לעשות לכתחלה נקבים בנייר בשבת, אסור גם להביט ולקרות בפתקה שכתוב בה הסכום שקבל, וכן חנוני שקוניו רשומים בפנקסו, אסור לו לכתוב פתקאות עם סכומים

תקון דוד ושאול

לה או"ח שכג ב.

לו) עי' מ"א שו וסי' שכה ס"ק טו וזח', ובמשנ"ב שם ס"ק טו, שכי' שם שרק כשהעכו"ם מחליף את המשכון אסור לישראל ליגע בו — שבישראל לא מחזי כמקח וממכר אלא כשמשאילו, ואם בא העכו"ם לקחת משכנו ואין הישראל מאמינו אין ישראל אחד דשאי לערב עבודו — משום ממצוא חפצך וכ"כ בחי"א ס ט בשם מג"א שכה, וכי' שם שכשהעכו"ם לובש המשכון כדרך מלבוש — אז מותר להוציאו מבית ישראל בשבת, ומקודו מש"ע שו י. (ועי' בשו"ת הב"ח קמו שהתיר לקבול ולהתלונן להשופט בשבת בחשש הפסד ממונו שאצל העכו"ם, (ודעתו לפי הדא"ש בפ' כל כתבי שסובר שבכל שבות התירו בהיזק שבא לאדם פתאום, ודעת הב"ח שהדבר הזה הוא כלל בכל שבות שבא שלא ע"י מעשה, ועי' מה שכי' בסעי' לד בשם האב"ג שנראה שכ"ד), ועי' ג"כ בשו"ת בנין ציון החדשות סי' נ שדן בענין כזה בגביית חוב מעכו"ם העוזב המדינה שסמך על דברי הב"ח עי"ש. ועי' ג"כ שו"ת אמרי יושר, ח"ב סז, ובשו"ת מהרש"ם ח"ג דכה. (ועי' מה שהבאתי בכלל לח סכ"ט בשם המג"א שלא להתיר בפסידא ועי' עוד מה שהבאתי שם ולקמן סעי' מח ד"ה ובענין).

שונים מערב שבת, ולשים אותן על יד שם הקונה הרשום בפנקסו, מטעם שהזכרנו (שאסור לקרות הפתקאות האלה בשבת), ויותר נכון לעשות כהנוהגים לשים גרעין על יד הקונה לסימן, וגבאי צדקה הרוצה לסמן שם הנודב ולזכור את הסכום שנדב, אפשר שמותר לו לשים פתקה על יד שם הנודב, משום שהוא חפצי שמים, ומכל מקום גם הוא צריך להחמיר ולהשתמש בגרעין אם אפשר, וכך נהגו הקדמונים לו.

(לסדר במדבר)

לח. רק לצורך מצוה או לצורך שבת מותר לתת מתנה, וכשמקדיש איזה חפץ ידוע, נכון שיקדישו מערב שבת (אפילו בינו לבין עצמו), כי מה שמוציאו מרשותו ומוסר לרשות הבית הכנסת נראה כמקח וממכר, ולהקדיש חפץ סתם (כגון לקנות ולתת ספר תורה לבית הכנסת) או לפסוק סכום כסף, מותר לה.

תקון דוד ושאל

לו) רא"ש הו"ד בב"י שכג מג"א ס"ק ה ועי' תו"ש או"ח שכג ובאה"ט ד, ובא"א שם ס"ק ה, ובמשנ"ב ס"ק כ, ובחי"א לח ט.
 (לח) עירובין ע"א. גיטין עז ועי"ש ברא"ש ובכתובות ז, ובמג"א שו ס"ק טו, ובש"ע הרב שו סעי' י"ד, וט"ו, וחי"א ס"א. ועי"ש במג"א ס"ק טו והו"ד בבאה"ט ס"ק ז שצ"ע מה שנהגו לתת כלים להחתן הדורש בשבת, ומה וכו' ליתן כך וכך מעות אסור וכו', ועי' א"ר ס"ק יט, שכ' ליישב המנהג, ובמשנ"ב ס"ק לג, ובפמ"ג א"א שו ס"ק טו ומתה"ש שם, ובשו"ת מהרי"א אסאד או"ח סי' פג שהאריך וכ' שהרב הדורש המקבל מתנות יכוין שלא לזכות בהן עד מוצאי שבת, וכ' שבלא"ה אין בזה איסור משום שמסתמא יחד לו כלים מע"ש ועי"ש גם בסי' רו, ובשו"ת כפי אהרן נט, ובשלחן ע"ש כ' שיתן משקה עם הכלי שנותן להחתן דחשיב המשקה לצורך שבת. (ועי' עוד בבאה"ט אות ד' בנתינת משכון שלא לצורך שבת שכ' שאסור) ועי' עוד א"ח שו ס"ק ו ובמנ"פ בסי' שו מש"כ בזה, ובישו"ע מה שהערה על דברי המג"א הנ"ל, וכן בבית מאיר אבע"ז סי' מה, ובשו"ת בנין שלמה סי' יח, ועי' ג"כ כלל לב סעיף מב בתיקון דוד ושאל במתנה לנכרי, ובשו"ת מלכאל ח"א סי' ב' וח"ב סי' ק, ובס' החיים בסי' שכג אם איסור נתינת מתנה על המקבל היא רובץ או על הנותן, ובארצה"ב שמוזמנים אורחים לחגיגת בר מצוה ליום שבת וליום א' יזהרו לתת המתנות לבני המצוה ביום א ולא ביום השבת, ובזה ירויחו שלא יחללו את השבת באיסור הוצאה מרשות לרשות, וגם במה שנוהגין שהרב נותן לו סדור, יזהר שלא ימסורו לו רק ביום א, ונכון שאין להקנות לו הסדור עד יום א, כנ"ל שאין נותנים מתנה רק לדבר מצוה ואפשר שאין מצוה בנתינתו זה.

קיצור הלכות שבת

רצג

לט. כל מדידה אסורה, לבד מדידת מצוה כמו שנבאר בכלל לח סעיף מב וסעיף מז, ודוקא כשאינה לצורך מקח וממכר אבל לצורך מקח וממכר אפילו לדבר מצוה אסור למדוד, ואיסור שנתערב בהיתר וצריך ששים לבטלו יערוך אותו לפי אומדנה (כהשערה וראות עיניו), ובאומד מותר לשער אפילו בנתערב מערב שבת ולא נודע לו עד שבת. וכן מותר להורות כל הוראה להיתר ואינו חשוב כמתקן, שהרי הדבר הזה הי' מתוקן מאליו אלא שלא הי' ידוע לשואל עד שבא המורה והורה לו. ויבש ביבש שנתערב חד בתרי כבירה דעה קטא שיש מחמירין להשליך אחד, מותר להשליכו בשבת משום שזה אינו אלא חומרא, ויש מי שמתיר להשליך אחד רק לצורך שבת, ועיין בזה גם לעיל כלל ז סעיף ט בתקון דוד ושואל לט.

מ. אין לשחק שום משחק שדרכם של בני אדם לרשום ולהעלות על הכתב, ואפילו לשחק דרך צחוק אסור משום שמא ירשום ויכתוב, ולהרויח הכל אסור (ואפילו המשחק זוגי ובלתי זוגי גם כן אסור כשמשחק להרויח), משום שהוא כמקח וממכר, וגם אין לשחק בכדור יד ורגל (אפילו במקום שאין בו החשש משום אשווי

תקון דוד ושואל

(לט) שבת קנו. במשנה ומדבריהם וכו' ומודדין וכו' בשבת, וכן שם ע"ב א"ל וכו' מדידה דמצוה וכו' א"ל מתעסק בעלמא אנא, או"ח שו ז ומג"א שם בס"ק טז שכ' שם שמותר למדוד חוד שבכותל אם יש בו טפח שהטומאה תעבור דרך שם, ואע"פ שהכהנים יכולים לצאת משם — בכל זאת כשמודד שיעורי תורה לא מחזי כעובדין דחול, ועי' שם בא"א שכ' להתיר למדוד כשמתלמד להוראה. ועי"ש שדעתו שמותר ג"כ למדוד אם יש בדבר ששים לבטל איסור, ומותר אפילו בנתערב מע"ש ולא נודע לו עד שבת, ועי' בסי' שכג ס"ק יד שדעתו לאסור למדוד, שם בא"א, ועי' בנו"י מד ס"ק כד שהניחו בצ"ע, ועי' בחי"א ס י (שהביא דברי האו"ה ותה"ד, שהר"ד שבמג"א שכג ס"ק יד) וכ"ה בש"ע הרב שכג י אלא שהוא כ' והעתיק לשון המג"א 'מותר לשער ששים אפילו בנתערב מע"ש (ועי"ש גם סי' שו יח) ובחי"א כ' 'ומותר לשער ע"פ אומדנא למדנא רק כשמתכוין לאיזה צורך, אבל במודד שלא לצורך, והוא רק מתעסק בעלמא, מותר', ועי' מג"א שכג יד שיבש ביבש שנתערב חד בתרי מותר להשליך אחד מהם להתיר האחרים, בשבת, כיון שמדינא מותר גם בלא זה, כשאין אדם א' אכלו, ומנהג להשליך א' הוא רק לחומרא, ע"כ לא הוי מתקן עי"ז, ועי' בסי' שכג ס"ק ז במ"ז בסכין טרפה שרוצה לחתוך בו לחם בצונן שצריך שפשוף היטב אין לעשותו בשבת משום תיקון כלי, ועי' ש"ע הרב שם בס"י שלהורות היתר מותר ואינו חשוב כמתקן וכו' כמ"ש בפנים, ועי' יו"ד קטא וסי' צט ה' ובמדידת חום עי' שו"ת אגרות משה סי' קכח שהתיר אפי' לחולה שאב"ס.

נומות, וגם אין להתחרות בריצה (שהלא אין רצים בשבת רק לדבר מצוה) מ.

מא. אסור להטיל גורל אפילו על ידי נכרי, משום שמא יכתוב (ואפילו לחלק את החלקים למי יפול חלק זה ולמי חלק זה, גם כן אסור, ואפילו כשהחלקים שווים), אבל עם בני ביתו והוא נותן להם משלו מותר להטיל גורל, וכן מותר להטיל גורל כדי להחליט על פיו מי שיאמר קדיש, או מי שיעלה לתורה מא.

מב. בחל יום האחד ושלישים של הבכור ביום השבת (או ביום טוב), אין האב פודה את הבכור בחמשת שקלים עד לאחר השבת, ואפילו בחפץ השווה חמשת שקלים אין לפדותו בשבת, משום שדומה למקח וממכר, (וגם בערב שבת אין פודים אותו, אפילו באופן שכבר כלו לו, בערב שבת הכ"ט יום, יב שעות ותשצ"ג חלקי השעה, משעת הולדו, משום שמן התורה הבן צריך להיות בן שלשים יום שלמים) מב.

תקון דוד ושאל

(מ) או"ח שלח ה ובסי' שח מה ובמג"א שלח ס"ק ח ושם בא"א שאוסר משחק בעצמות גם בחול משום מושב לצים, ובש"ע הרב שם ס"ו, ובהגה שם ס"ה מסיים בשם תוס', סמ"ג ומה"מ פכ"א שמ"מ אין למחות ביד נשים וקטנים וכו' ומוטב שיהיו שוגגים וכו', וכ' שם בשעה"צ בשם מחה"ש והגר"ז שאפי' בקרקע מרוצפת אסור שקרקע בקרקע מיחלף, וכ' בש"ע הרב בסי' שח ובאו"ח שם שיש מתירים לשחק בכדור ונהגו מקדם להקל וכו' ויש להם על מי לסמוך וכ' שם במשנ"ב ס' קנח ומ"מ לכ"ע אסור לשחק בר"ה ואפי' בכרמלית אסור לשחק וכו' וכ"ז כשמשחקים שלא ע"ג קרקע שאין בו הגזרה שישווה גומה וכו' ועי' לעיל כלל א טו, ובפמ"ג א"א שח ס"ק עב, ולקמן בכלל לח ס"מ בתיקון דוד ושאל ובתי"א לח יא ובכ"ש במוחק ובע"ה שח ס"ק ע, ועוד פוסקי' שהו"ד לקמן לח מ.

(מא) או"ח שכב ו מג"א ס"ק ט וחי"א לח יב. ובכ"ש במוחק והיינו אם הגורל הוא כדי לחלק איזה דבר ואסור אפי' במקום דאתי לאינצויי, מג"א הנ"ל, והו"ד במשנ"ב ס"ק כד, ובבנוה"ק בשם שבות יעקב ח"ג כד שלהטיל גורל מותר רק מתוך ספר כנהוג אבל ע"י פתקאות שנכתבו מע"ש ושם כל א' כתוב עליו — גורל כזה אסור להטיל אפי' להחליט ע"פ מי שיעלה לתורה, וכ"כ בס' החיים (והו"ד בנוז"י מד כח), ועי"ש במג"א בס"ק ט (והו"ד במשנ"ב ס"ק כה) שאסור להטיל גורל בשבת אף לדבר מצוה — ואפי' בלא מצי למיעבד מאתמול ג"כ אסור וביו"ט משמע שמותר, (ועי' בא"א בענין מכירת ס"ת ע"י גורל), ועי' גם בא"ר ומחה"ש סי' תק שגורל ע"י סכין אסור — אם מחלק בגורל עם אחרים ועי' שבת קמח: במשנה מפיס אדם עם בניו ועם בני ביתו וכו' ושם בדף קמט.

(מב) עי' בזה לקמן בתיקון דוד ושאל לסעי' מה ובאו"ח שלט ד ואפי'

קיצור הלכות שבת

רצה

מג. כידוע שונה דין נושא בתולה מדין הנושא אלמנה, שבתולה נקנית על ידי החופה (והרבה אחרונים כתבו שאפילו בבתולה יש לזוהר לכתחלה שיתיחדו אחר החופה בערב שבת, משום שהחופה שלנו אינה עושה אותה רק כמקודשת בעלמא, ואך שבבתולה די ביחוד בעלמא, ולא צריך דוקא יחוד הראוי לכיאה, ולכן אפילו היתה נדה או שבני אדם נכנסים ויוצאים בחדר היחוד גם כן מספיק)

תקון דוד ושאל

בחפץ ששונה ה סלעים אין פודים — משום שדומה למו"מ, וגם הוא אינו יכול למסור לכהן את הכסף מע"ש שיחול הקנין בשבת, משום שבאופן זה יפסיד את הברכה, שבע"ש לא יוכל לומר וצונו, שעוד לא חלה המצוה, ובשבת ג"כ לא יוכל לברך משום שבשבת הוא אינו עושה דבר, ע"כ ימתין עד מוצ"ש, מג"א שלט ס"ק ח בשם התה"ד, (ומה שכ' בפנים שצריך להיות ל שלמים — זה עפ"י תי' הח"צ מג"א וש"א — ודלא כהב"ח וש"ע, ועי' בזה גם בשעה"צ ס"ק כח) ועי' כ"ש במוחק שכ' שבהיות שהגזרה זו חמירא כ"כ ע"כ אפי' במקום מצוה אסרוה, (ועי' שו"ת מהרי"א יו"ד רסב (ושו"ת נוב"י מ"ת סי' קפו ותשוב' רע"א על הש"ך הנ"ל בסי' שה ס"ק יב) שכ' בחל יום לא של הנולד בשבת, שיפדהו במוצ"ש ולא יאחר המצוה, ועי' גם מג"א סי' תקסח ס"ק י ובש"ך יו"ד שה, ובמטה אפרים תקפא מא, ובשבות יעקב ח"ב קז (והו"ד בשו"ת זקן אהרן ח"א סי' יח) שכ' בעבר ופדה את הבכור בשבת, שבדיעבד הבכור פדוי, ועי"ש בז"א הנ"ל שמבאר את דבריו), ובענין פדיות הבכור בליל לא' כשחל יום הלא' הנ"ל בע"ש בימי החורף שהיום קצר עי' בקובץ המאור מספר צ. — ובענין בכור בהמה שבעל הבהמה שכח למכרה ורואה שתלד בשבת, והיא לא ביכרה עוד, הרבה אחרונים דנו בזה, ועי' ביו"ד סי' שכ ובאות ד—ה בפ"ת שם, והוה"ד גם בס' מנ"ש ובשהמנ"ח דף קעז, שציין לכת"ס חאו"ח סי' נט, וא"ח שו"ו ותשוב' אוריין תליתאי סי' קנח שהביא דברי הכת"ס הנ"ל, ועי"ש גם בשו"ת עבודת הגרשוני סי' כה, ובשו"ת עין הבדולח סי' לה שדן בזה אי מהני הפקר לבכור בזמן הזה, שמצוה להפקיעו מקדושתו, ועי"ש שצדד שהעכו"ם יעשה קנין מעצמו, והישראל לא יעשה, ומצדד שם שקנין דרבנן מהני לדאורייתא, שהפקר ב"ד הפקר, אלא שהב"ד רק מפקיר ואין מזכה לאחר, ובבכור די הפקר שיצא מרשות ישראל מה"ת להפקיע מבכור, עי"ש), ועי' במ"פ על יו"ד שכ' הנ"ל, ובשו"ת מהרש"ם ב קצד, ובשו"ת חת"ס יו"ד שי — טז — יז, ובשו"ת אבן יקרה ח"א נ מהד"ב צ ומהד"ג עא, ובע"ה שכ' טו—יז, ובבי"צ ח"ב יו"ד קכח שכ' ג"כ ליתנו במתנה לעכו"ם ככת"ס והוסיף עוד להחמיר להטיל בו מום ע"י עכו"ם באמירה דאמירה וישבו ג' ת"ח ויתירו, (ועי' עוד בש"ע הרב תמד ט שג"כ כ' שאף לעכו"ם אין נותנים מתנה בשבת רק לצורך מצוה), ועי"ש במנ"ש צ ס"ק כא, ובענין הפקר בשבת עי' במג"א סי' רצו ס"ק ט, ובשעה"מ פ"ח מהל' לולב, ובשו"מ ח"ו סי' כא, ובמשכן בצלאל כט יג, ובענין נתינת מתנה בשבת עי' עוד מה שכ' לעיל בסעי' לח.

אבל באלמנה אינו קונה אותה למעשה ידי' ולירשה רק על ידי ביאה, ומשום טעם זה לא יבא עלי' ביאה ראשונה בשבת, שהוא כקונה קנין בשבת. (והרבה פוסקים הסכימו לדעת המחבר שגם באלמנה די ביחוד הראוי לביאה, ואם היתה טהורה והכניסה מערב שבת לחדר מיוחד שאין נכנסים ויוצאים שם קנה אותה קנין גמור, ולפי זה צריך לזוהר לעשות את החופה בערב שבת בעוד היום גדול שיהא ביכלתו ליחד עמה מבעוד יום אחר החופה) מג.

מד. בשעת הדחק, שמחמת איזה סכסוך בין שני הצדדים העמדת החופה נתאחרת עד ליל שבת, וצרכי הסעודה כבר מוכנים, ואחור החופה ליום אחר תביא לידי הפסד גדול וגרימת חרפה לחתן ולכלה, וחוי' מזה החתן לא קיים עוד מצות פרי' ורבי', באופן זה התיר הרמ"א לסדר קידושין בליל שבת (ובמקרה זה הוא בעצמו סדר הקידושין) מטעם שגדול כבוד הבריות, ואך במקום שאין התנאים האלו קיימים, אין להתיר, ופשוט צריך לזוהר לכתחלה מלבא לידי אחור זמן, שאחור זמן מביא לידי הרבה מכשולות כמו טלמול מוקצה (טלמול הנרות), ולידי אחור זמן הדלקת הנרות על ידי הנשים הנמצאות במעמד החופה (שעל ידי זה ידליקו נרות חשבת בבין השמשות) ולקלקולים נוספים מד.

מה. מטעם שמא ירשום ויכתוב אסרו לדון בשבת, להכניס מישהו לבית הסוהר, להלקותו או להחרימו, וכן לתת חליצה לאשת אח שמת בלא בנים, או ליבמה, וכן לקדש את האשה (וגם לסדר קדושין נשואין, או גיטין) או איזה מעשה בית דין שהוא בשבת, כמבואר לעיל בסעיף כג מה.

תקון דוד ושאל

(מג) או"ח שלט ה, וסי' דפ ב ובש"ע אבה"ע סי' סד—סה, ובדברי א"א דו"ז בביאור הגר"א שם באבה"ע סי' נה וסי' סד, ובסדור דה"ח, ועי' גם בסי' שלט ס"ד ובמג"א ס"ק יא, ובבאה"ט ס"ק ד, ועי' גם במשנ"ב ס"ק לב ובשעה"צ שם שכ' שדו"ז הגד"א אינו מחלק בין בתולה לאלמנה, וכ' שלכתחלה ודאי שנכון להחמיד כבעל דה"ח בסדור שלו, שכ' שאפי' בבתולה לדעת י"א החופה שלנו אינה קונה, ובמילא כשבא עלי' ביאה ראשונה בלילה הוא קונה קנין בשבת, א"כ אף בבתולה צריך לזוהר ולעשות החופה בעוד היום גדול, כדי שתתיחד עמו עוד לפני שבת, ועי' בחכמ"א קיט יג (ובשו"ת נחמ"י סי' כא ובהעדת הגד"י העניקין בהסכמתו שם), ובענין נישואין שבבין השמשות עי' סי' שלט ס"א שיש הבדל בין ביהמש"מ של שבת ובין ביהש"מ של יו"ט.

(מד) או"ח שלט ס"ד בהגה שכ"כ ועי"ש גם במג"א.

(מה) עי' ביצה לו: (פ"ה) ואלו הן משום שבות וכו' ואלו הן משום

קיצור הלכות שבת

רצו

מו. אסור לקבל קנין סודר בשבת, ורק בשכיב מרע שהקנין הוא להניח דעתו, מותר, משום שדברי שכיב מרע ככתובים

תקון דוד ושאל

רשות לא דנין ולא מקדשין, ולא חולצין ולא מיבמין, ואלו הן משום מצוה לא מקדשין, ולא מעריכין, ולא מחרימין, ולא מגביהין תרומות ומעשרות וכו' ועי' בזה ברא"ש, בפרישה בתפרת שמואל, ובק"נ שם, ובטור חו"מ הל' דיינים סי' ה' ובאו"ח שלט ס"ד ובמג"א ס"ק ג—ה, ובפמ"ג בפתיחה כוללת להל' שבת, ובענין לקיית מלקות בשבת (עי' ביבמות ו: ובסנהדרין לה:): ברמב"ם כג' יד ובפ' כד ה"ה, ובס' החינוך מצוה קיד (ובמנ"ח שם), ובסה"מ להרמב"ם ל"ת שכב שכ' שם לשון המכילתא לא תבערו אש וכו' עי"ש (ועי' בב"מ לאווין סז בסמ"ג מה שכ' לפרש הדברים), ובירושלמי פ"ד ה"ו בסנהדרין, ובמג"א שלט ג' ובמחנה"ש ובמנח"ד קיד, ובאבנ"ז הל' שבת א' מו, ושם באו"ח סי' רכח עי"ש. (ובענין שביעה בערכאותיהם בשבת עי' בשו"ת מלמד להועיל או"ח נד), ובלעכב את הנאשם ולשימו בבית הסוהר עי' בשו"ת שבו"י ח"א סי' יד ובע"ה שלט אות יב, ובשו"ת מתרשד"ם או"ח ח (ועי' באב"נ או"ח סי' מו שהביא דבריו, ומה שהקשה על המג"א שלט ס"ק כד), ועי' גם בגמ' ביצה הנ"ל לא דנין ולא מקדשין וכו' וכן בגמ' דף לו. והוה"ד בטור ובב"י שלט ובאו"ח ס"ד ועי"ש שגם לחופה אין כונסין עי"ל ס"ק כג. — ובענין הגבהת תרומות ומעשרות וכו' עי' ברש"י ביצה לו ודף לו ד"ה לא נצרכה שאסור משום תקון הדבר, וכ"ה ברש"י שבת לד ד"ה ספק חשיכה, ועי' ג"כ תוס' גיטין לא ד"ה ובמחשבה, ובד"ה במחשבה בתוס' בכורות דף מה, וכ"ה ברמב"ם כג ט, אך בהלכה יד כ' הטעם משום שהוי כמקדיש בשבת, ועי' שאגת ארי' סי' נ' (ובמג"א) שכג ס"ק יד ובא"א שם, ובעבד והגב' תרומות ומעשרות בשבת עי' במאירי ביצה יח (בשיטת כ"י) שצדד להתירן לאחרים, אך עי' בשעה"מ בפ' כג מהל' שבת שהביא לאוסרו (בשם תוס' שבת דף מג. ד"ה טבל) וכ' שאפי' בליכא רק איסור דרבנן ג"כ אסור לאחרים, וכ"ה ברא"ש במי שהוציאנהו, ובטור, ועי' ג"כ במ"ז סי' תמד ס"ק ב שכ' בחלה שדינה כתרומה וכו' והחרימו בחלת חז"ל בענין הפרשותה בע"ש בבין השמשות, שכשאין לו מה לאכול, שהתירו לו להפריש מעשר בביהשמ"ש משום מצוה, אך לא התירו הפרשת חלה, שהלא יכול לאכול מהלחם ולשייר ממנו עד אחר שבת, ולהפריש אז מן המשויר (וכשחל שבת בע"פ ולא הפריש חלה ביום הששי מבעוד יום ונזכר בבין השמשות שלא הפריש חלה (וה"ה בלא הפריש חלה מבעוד יום מהלחם החמץ שיאכל בשבת בבוקר) מותר לו להפריש אז חלה, משום שא"א לו לאכול ולשייר חתיכה מכל מצוה) ועי' מג"א סי' תקו ס"ק ה, ובסי' רסא ס"ק ג ושם במשנ"ב ס"ק ד, ובס' בינה לעתים (מחברו הוא בע"מ של האורים ותומים על חו"מ) על הרמב"ם הל' יו"ט פ"ג ה"ח, ועי' בש"ע הנ"ל שאין פודין את הבן, ואין מגרשין (אא"כ הוא גט שכיב מרע) אך בכולם כשכבר נעשו בשוגג, במזיד או בטעות מה שעשוי עשוי, ועי"ש בזה בס' רסא הנ"ל ובמשנ"ב ובשעה"צ על ס"ד הנ"ל, ובש"ע הרב שלט ז' ובסי' שית, ובח"א לח ו ובכ"ש במוחק.

וכמסורים דמי, ואין הוא צריך קנין, וזה דוקא במקום שהקנין הוא לגמרי שלא לצורך, כגון שמחלק כל נכסיו, שאז אפילו בלי קנין הוא גם כן קונה, והקנין הוא באמת רק להפיים דעתו, ויש אומרים שאפילו כשהקנין הוא לצורך, כגון במחלק רק מקצת נכסיו או שמפרש שאפילו אם יעמוד מחליו גם כן לא יחזור בו, גם כן התירו חכמים בשכיב מרע מו.

מז. אסור להניח עירובי תחומים ועירובי חצרות בשבת (וביום טוב), משום שהלא אסור לקנות רשות בשבת), שקניין שביתה הוא כקניין בית, ואין קונים בית בשבת (וביום טוב) מז.

מח. אסור לקרא מכתבי מסחר, שטרי הדיוטות, כגון שטרי חוב חשבונות ושטרי מכר ומתנות, ואפילו לעיין בהם אסור, משום גזרה שיכתוב וירשום איזה דבר או שימחוק, (ואם מקפיד על איזה מכתב לשמרו ולהצניעו שלא יאבד, כדרך הסוחרים האומפים את המכתבים כדי להצניעם ולשימם במסדר, מוקצה הוא ואסור לפלמלו). ובקריאת איגרות ומכתבי שלום, יש ליהדר במקום שאפשר, אך מכתב שקבל בשבת יש אומרים שמותר לו לעיין בו, משום שאפשר שיש בו צורך היום, אבל לא יקרא אותו בפה. (ובקבלת מכתבים בשבת, נוהגים ליהדר שלא לקבלו בידו מיד נושא המכתבים, אלא אומרים לו להניחו על איזה דבר) מח.

תקון דוד ושאול

(מו) ב"ב קנו: אמר ר"ל קונין קנין משכ"מ בשבת וכו' ועי' רשב"ם, בתוס' ד"ה קונין, והגהת הרא"ש שם, שכ' וכ"כ באו"ז וכו' ועי' בחו"מ רנא ובה"ג שם סי' ה' (ובסי' רנד א) ובאבה"ע סי' קלו ז שבשכיב מרע וכו' שהתירו לו לגרש אשתו שלא תטרופ דעתו וכו' האחרונים שמירו שכשנכתב הגט מע"ש לא נכתב זמן היום רק שבוע זה סתם — שכ' בכה"ג אין בו פסול משום מוקדם, ועי' אבה"ע סי' קכו ס"ז, ובאו"ח שו"ט, ובסי' שלט ד ובא"א שסט ס"ק א.

(מז) עי' ביצה יז, ודוקא עירובי חצירות ותבשילין שהו"ל מצוה וצורך גדול התירו לערב בחשיכה, אבל לא עירובי תחומין, שאף שעירובי תחומין הוא ג"כ רק לדבר מצוה, אפ"ה גזרו בזה משום שהו"ל אקנויי רשות תוס' גיטין ו: ד"ה עירבתם. (ועי' בזה בה"ג בסוף פ"ב דשבת, וכן בסוף פ' יב דשבת — שלתפא"י) ועי' בתוס"י שבת פ"ב מ"ז ואו"ח תקכח ס"ק ו ובאו"ח תטז ובבאה"ל ד"ה מפני ובכ"ש במוחק.

(מח) שבת קמט. אמר אביי גזרה שמא יקרא בשטרי הדיוטות וכו' ועי' רש"י שם, וכן בדף קטז: בד"ה שטרי הדיוטות, וברמב"ם כג יט, ובאו"ח שז יב—יד בש"ע הרב בסי' שז ואסרו גם באיגרות ומכתבים מפני שמתחלפים

בשטרי הדיוטות — ומיירי בשכבר יודע מה שכתוב בה, אבל בקבלו בשבת מותר לקרותו שאפשר שיש בו דבר שהוא מצרכי הגוף או שהוא לצורך היום, ועי"ש ס"ק כ במג"א בשם הרא"ש שאם מקפיד על האיגרת לשמרה — שאסורה משום מוקצה, ועי' עוד שם בס"כ שלא יגע באיגרת שהובאה בשבילו מחוץ לתחום, ועי' בנז"י שכ' בזה בהובא מחוץ לתחום שאסור להוציאו (ולהכניסו) מבית לחצר, ועי"ש במג"א ס"ק כ בטעם האוסרים לקחת מכתב מעכו"ם המביאו מחוץ לעירוב, משום שחיישינן שהישראל יקחנו מידו, טרם שיעמוד (השליח העכו"ם) לפוש, ולכן הצריכו העכו"ם להניחו על השלחן וכדומה — כדי שהוא יעשה את ההנחה, וכ"ה במביא מחוץ לתחום עי"ש, ואף שהט"ז בס"ק יב מצדד בזה להתיר, אעפ"כ טוב לזהר בזה, ולצאת ידי הכל, משום דדעת הרבה ראשונים היא, שגם בזמן הזה יש רשות הרבים, ועי"ש במג"א הנ"ל שהביא בשם הג"מ בשם מהר"ם להתיר, ואף שאסרו בעכו"ם שהביא דורן לישראל משום החשש שיאמר לו הישראל לך והביא — זה לא שייך כאן, שהלא אינו יודע מי ישלח לו איגרת, ומשום שמא ירבה בשבילו ומשום מוקצה נמי ליכא עי"ש, ובמשנ"ב שזו ס"ק נה שמביאו, וכ' שאין באיגרת השלוחה לו רק איסור מוקצה ולא איסור תחומין — משום שאין כאן גזרה שיאמר לנכרי להביא לו מחוץ לתחום, שהלא באיגרת א"י מי ישלח לו איגרת, ועוד שבאיגרת אינו נהנה מגוף המלאכה עי"ש.

ואם יודע שכתוב במכתב אך עניני מסחר אסור אפילו לעיין בו, ובלבו"ש כ' הטעם שאסרו ההרהור משום שא"א שלא ישא ויתן בו בדברים, ועי' בזה בא"א שזו ס"ק יט, ובש"ע הרב סי' שז סעי' כ"כ, ובקש"ע סי' צ ס"י, בכ"ש בהמוחק ובנז"י א.

ובענין פתיחת מכתב בשבת עי' זת"מ מב ו שכ' שם שאסור לשבור חותם שיש בו אותיות, ושאסור אפילו ע"י אמירה לעכו"ם, ואפילו בקריעת הנייר טביב לחותם אסור. (ועי' בזה בהגהת חת"ס על הש"ע שזו על המג"א ס"ק כ שכ' להתיר בשעת הדחק קריעת הנייר טביב החותם שלא ישבר האותיות על ידי עכו"ם, וכ' שכ"ד המג"א בסי' תקיט ס"ק א, והביא שכ"ה דעת הדג"מ בשם החכ"צ סי' לט להתיר ומהריעב"ץ התיר אפי' בשבירת האותיות, ועי' בשע"ת שג"כ הביא דברי השאילת יעב"ץ (שזו אות ה) שהתיר לפתוח איגרת חתומה בסי' קמ, ומסיים ולדינא וכו' מה עמא דבר ע"י אינו יהודי מתירים ולישראל אסור ובפרט אם יש על החותם אותיות בכתב אשורית וכ' במשנ"ב לסמוך ע"ד הענ"ת לצורך גדול (שם), ועי' במג"א דס"ק כ הנ"ל והו"ד גם במשנ"ב שלכתחלה יש לנהוג כהאגודה ולומר לעכו"ם אינני יכול לקרוא המכתב כל זמן שאינו פתוח, ואם העכו"ם יבין יפתחנו, ולצורך גדול יש להקל לפתחו ע"י עכו"ם ובפרט כשהמכתב הוא בתוך מעטפה (בה"ל ד"ה הנייר בסי' שמ ושם בסי' שז), ועי' מה שכ' בזה בתקדו"ש בכלל כד ס"ד, ובכלל לא ס"ה בתקון דוד ושאל ובכלל לג ס"ח בדעת הפוסקים שבוזה, ועי' בש"ע הרב שזו כא—כה, ובסעיף יג, ובכ"ש בהמוחק, ובמנ"ש פ' קסד—קסה, ובבאה"ט שזו יא, ושם בשע"ת. (ובנוגע לשבירת חותם וקריעת הנייר ביו"ט עי' בחי"א בכלל צג).

ועל דבר המנהג לשלח סחורה בע"ש ברכבת להוליכה למקום ידוע עד יום קבוע, ומוכרחים להוליכה בשבת, כדי שהסחורה תגיע לשם בזמן — שהמנהג לשלוח אפילו באין בדבר צורך גדול, ע"י בזה במנחה חדשה שעל קצש"ע דף קנח שהביא בזה המלצת המהרש"ם בתשובתו וכ' הטעם בזה שכיון שאם זמן הבלת הסחורה תאוחר, ולא תגיע למקום הנשלח לזמן קבוע, אז חברת הרכבת צריכה לשלם לו בעד הנזק הבא לו ע"ז, ועפ"י רוב הסוחר דורש בתשלומי הטבה יותר מדמי שליחת הסחורה בזמנה, אם כן זה אינו כאומר שיובילו את הסחורה בשבת, אלא כמשלם בשביל האחריות שהחברה מקבלת על עצמה אם זמן ההובלה תאוחר, והחברה אדעתא דנפשא קעבדא, ועוד שהלא ביד החברה להוביל את הסחורה ברכבת המהירה או עם רכבת מיוחדת בליל מוצ"ש, ואם היא שולחת את הסחורה ברכבת הרגילה — אדעתא דנפשא קעבדא. (ואי יש היתר בשליחות הזמנת סחורה לסוחר יהודי, להמציא לו איזה סחורה, ויודע שהסוחר ישלח לו הסחורה הדרושה בשבת ע"י בשו"ת חלק לוי בזה).

ואי הותר ליהנות מחבילות המובאות בשבת ע"י בי דאר ע"י בשו"ת חלקת יעקב סי' לה שצדד בהתירו וכ' אף שהמקבל צריך לחתום, וכשהעכ"ם חותם תחת הישראל אז נעשה איסור בשבת (וכן הוא במכתב רשום — דהיינו שהאיש שאליו נשלח המכתב צריך לחתום שקבל המכתב) ועי"ש שציין לשבת קכב שנראה שם החילוק גבי נר לא' נר למאה שמותר היכי שהעכ"ם עשאו לצורך עצמו וכ' וכבר השיג הא"ר על המג"א ודעתו בעשאו לצורך שניהם שמותר וכמו שכ' בתפא"י בספינת קיטור שהספינה ממילא הולכת בכל יום, וג"כ הרכבת והדאר הם מועסקים והולכים בכל יום אפי' בלי משלוח הזה, בשביל רובא דרובא עכ"ם, ותנועת הרכבת והדאר לא יפסקו אפי' בלעדי משלוחו, וגם מה שחותם בשביל הישראל, הוא אינו עושה בשביל הישראל רק בשביל עצמו שיהי' הכל בדיוק ובסדר, והישראל אינו נהנה מזה, שלדעתו הוא הי' יכול לשלוח לו גם בלי כתיבה הנ"ל, וציין למשנ"ב בבה"ל רעו שכ' גבי נר להתיר ברוב עכ"ם אף שהעכ"ם הדליק הנר גם בשביל ישראל, אך שכ' שלא צדד להתיר רק (ביו"ט או) במקום שיש עירוב, אבל במקום שאסור לשאת בשבת, או בשולח אכספרס עי"ש שכ' שלא שייך ההיתר הזה.

ועי' בשו"ת מהרש"ם ח"ב סי' קלו ובהשמטות לח"א סי' רמז הגדפס בסוף ח"ג, ובשב"י ח"ב סי' מב, ובשיורי מנחה דף קנח שכ' ואותם המקילים לשלוח מכתב באחריות במקום צורך והפסד גדול, שכותבים ונותנים להמשלח פתק בטוח, בהדאר, צריכים ליזהר עכ"פ לשלוח את המכתב ע"י עכ"ם, והעכ"ם ימסור את המכתב להממונה (הפקיד) העכ"ם העובד בדאר, כדי שתהא אמירה דאמירה עי"ש.

ובנתינת מודעה בעתון נכרי על יום השבת (או נתינת מודעה לפרסום ברדיו או בסכיון (הנקרא גם טלביזיו') שיש סכרא שבפרסום ברדיו או בסכיון האיסור עוד יותר גדול מהאיסור שיש בהדפסת המודעה בעתון נכרי), שתהא נקרא בשבת ע"י בשו"ת חלקת יעקב סי' סה שכ' שכשהתנה עם העכ"ם שיופיע המודעה בשבת, והמופיע בשבת ידוע שנדפס בליל שלפניו, א"כ

הוי כמפקיד ואמר לו בפירוש להדפיסו בשבת, אך אפי' בלא הקפיד הישראל ונתן לו המודעה להדפיסו ביום שירצה נ"ל ג"כ שאסור מהא דסי' רמד ס"ד שמלאכת פרהסיא אפי' במטלטלין.. דינה כמו מלאכת מחובר, והאי נמי מלאכת פרהסיא היא שהקורא המודעה לא ידע שהוא לא הקפיד על הדפסתו ביום השבת דוקא, ומסיים בצ"ע בזה, עי"ש (ועי' מה שהובא בזה בהדפסת עיתונים בשבת בהקובץ המאור הנדפס בארצה"ב שנת תשי"ב אלול שכ' הרה"ג וידפעלד שנראה לו בזה שאיסורו מה"ת, והה"ג צבי הירש טעבעל שהעיר על דבריו וכ' שק"ק לומר שיש בזה איסור מה"ת, ודן בזה משום שאין מחזיקין ידי עוברי עברה, וכ' שאיסורו הוא משום מסייע ידי ע"ע, וכ' למנוע מלהחזיק ולסייע להם אפי' באמצע השבוע), ועי' מה שאכתוב עוד בזה הענין לקמן בשם בנין ציון סי' טו.

והנה בדין לפני עור ובדין מסייע ידי עוברי עברה יש הרבה באחרונים ועי' בס' תו חיים מדף לח עד דף נד שהביא שם דברי הרבה אחרונים ודיוניהם בזה במצבים ואופנים שונים והרבה תשובות הובאו בזה גם במנ"ש ובנו"י ואעתיק אחדים מהם.

ועי' בזה במג"א שכח ס"ק טז שכ' שאמרינן מסייע אין בו ממש אפי' במלאכה דאורייתא והביא רא"י מתוס' שבת דף צג ד"ה אמר, ועי"ש בט"ז ס"ק א שמחלק ואוסר בישראל המסייע לפני שהעכו"ם עושה המלאכה, שאז הוי כישאל המתחיל במלאכה ואסור אפי' בד"ס, משא"כ במסייע רק בשעת עשיית המלאכה של הנכרי, ועי' ג"כ בט"ז יו"ד קצה ס"ק כא בנטילת צפרני אשה יהודית ע"י גוי' בשבת (הו"ד לעיל בכלל יב) ובנקה"כ ובפמ"ג שם ובסי' שכח, (ועי' מה שמקשה על הט"ז הנ"ל והנקה"כ במפתחות שו"ת בית יצחק לסי' לה מגמ' עריכא דעירוכין יא שמוכח שיש ממש במסייע), ועי' גם שו"ת רדב"ז ח"א סי' רמג, ועי' גם בש"ע שכח יז שכ' במקום שמותר לו לישראל להתרפאות ע"י עכו"ם, שכשהעכו"ם יכול לעשותו בעצמו שמותר לו לישראל החולה לסייע בעצימת ופתיחת עיניים, (ועי' גם מה שכ' לעיל בסעי' ג בהגה ובט"ז, ובאחרונים שחלקו עליו והו"ד בשעה"צ ס"ה ט).

ואביא בזה איזה חילוקים שהובאו במפרשים בשו"ת בנין ציון סי' טו כתב שאין איסור ל"ע שייך אלא במסייע לו בשעת עשיית האיסור או שאומר לו בפירוש שיעשהו בשבת, אבל בלא"ה אין איסור רק בב' עברי דנהרא שא"א לו לקחתו מבלעדו, וביכול לקחתו בעצמו אעפ"י שאפשר שע"י שהוא מושיטו לו הוא מרבה באיסור — מותר (עי' טו"א חגיגה יג, באבני מלואים ד"ה אין מותרים), ומשום זה התיר לתת ספר להדפיס, למדפיס עכו"ם שיש לו פועלים ישראלים החשודים להדפיסו בשבת כיון שהוא לא דורש ממנו בפירוש שידפיסוהו דוקא בשבת, ועוד שהוא יכול לתת לפועלים מלאכה אחרת שלא יתעסקו במלאכת ישראל הנ"ל, והובא דבריו בשו"ת מהרש"ם ח"ב סי' צג, ועי' גם בשו"ת תורת חסד סי' ה שכתב לחלק ואומר של"ע לא שייך בקונה ממנו בכסף שהלא בידו לקנותו מאחר, וגם דבריו הובאו בש"ת מהרש"ם בח"ו סי' יז, וכ' ע"ז שגם משום מסייע אין בו רק במסייע לו בגופו ובמונו — לא כשמכרו לו, עי"ש, ועי' גם בשו"ת מחנה

חיים בסי' מה שמחלק בין היכא שיש כח ביד הבית דין למחות, לבין אין להם, שבאין להם כח למחות לא חל עלינו האיסור "לפני עור". ועי' בזה בשו"ת ערה"ב או"ח נד, ובשו"ת כת"ס יו"ד פג, ועי' ג"כ שם בסי' קפג, ובשו"ת מהר"י אסאד יו"ד קעז, ובשו"ת נטע שודק או"ח סי' יט, ובשו"ת לבו"מ ח"א סי' מג, ובשו"ת זכרון יהודה סי' קיז. ועי' גם בשו"ת תורת חסד בחילוקו שמחלק בין שמזמין האיסור לפני חברו ובין מאכילו בידיים. ועוד אביא תשובה אחת לדוגמא בעניני שותפות משו"ת עין יצחק או"ח יג ובמפתחות שכ' בהשתתפות ירא שמים עם ישראל החשוד על חלול שבת במסחרו, ועי"ש שכ' שיתנה עמו שלא יעשה במסחר בשבת. ואם יעסוק בו בשבת, אז לא יטול שכר ממה שיעשה בשבת, וכיון שאין לו הנאה מזה סמכינן שלא יעסוק בו בדבר שאינו נוטל שכר וריוח מהכנסה שבו כי למה יטריח בכדי, ועי' גם שו"ת חת"ס ח"ו סי' פג, שו"ת מלמד להועיל או"ח לד ובסי' נז — וא"ח לסי' שז ובסי' רמה בשם בית היוצר ובבית היוצר הנ"ל סי' ז.

ויש עוד דבר שנחוץ לפעמים לדעתו והוא בענין לעמוד תחת בקורת רופא בשבת שהובא בברכת משה סי' כא בשם מנ"י שכתב שמדינא אין בדבר איסור (אפי' באין נחוץ לו כ"כ לבקרו דוקא ביום השבת) אבל המחמיר לחוש שלא לגדום חלול שבת (שהרי אפשר שיכתב לו פתק רפואה, ועוד) תבא עליו ברכה, וכ"ה בא"ח החדש שג"כ כתב כהנ"ל בסי' שכח.

ואציין איזה פוסקים שהביאו דבריהם בענין זה; אי שייך לפ"ע באיסור דרבנן עי' בתשוב' הרדב"ז ח"ד סי' אלף שכט, ובהגהת חכמת שלמה בסוג האיסור של לפני עור אם הוא מן התורה או מדרבנן, ועיין בתוס' ע"ז דף כב, ובהקובץ יגדיל תורה בקונ' מספר סי' קא, ובתשו' פנ"י חיו"ד סי' ג ובנר למאור סי' מב ובשו"ת הרי בשמים מה"ת סוף סי' כג, ובשו"ת משיב דבר ח"א סי' מג, ובמי באר סי' כא אות ב, ובענין עובדים חרדים שעובדים בקואופרטיבים אינם דתיים עי' בס' קול מבשר, ועי' גם בשו"ת קלד עג—עד, בלבו"מ ח"א מג וסי' ג.

ובהיות שבכלל הזה אנו עוסקים בעניני כתיבה אביא איזה דוגמאות שיש להם שייכות לעניני כתיבה והם: עי' בשו"ת בית שלמה (הו"ד בנו"י מד ס"ק י) בישראל שהי' מוחזק לרשום סכום הכסף שקבל בדואר, וכי' שם שהשולח כסף להנ"ל ויודע בבירור שיקבלו מהדואר בשבת שהוי מסייע לידי עוברי עברה ועובר גם על ל"ע וכו' ואף שמחלל שבת גם מלבד זה, מ"מ כיון שעכשיו הוא חלל שבת על ידו, איסורא קעביד.

ובנו"י הנ"ל ובמנ"ש הביאו עוד ממהרש"ם ח"ב צג שכבר הוזכר לעיל לאסור להושיט לרופא יהודי מחלל שבתות פנקס שכותבים בו שמות החולים והתרופות שנתנו להם בשבת, משום איסור מוקצה מחמת חסרון ניס, בלי חקירת השאלה אי יש בזה משום מסייע לידי ע"ע, אך בענין היתר עשייתו בע"ש כ' שכיון שאין איסור בשעת מעשה, ע"כ הוא מסיים שאם ינוחהו הישראל הממונה מוכן וכו' ולא נטלו אחר שגמר הרופא את כתיבתו (מע"ש, רק מניחו שם) והרופא ירשום בו גם למחר — ביום השבת — אז אין בו משום מסייע וכו'.

(לסדר נשא)

מז. אסור לקרוא רשימת מיני אוכל ומגדים שיגישו לסעודה, וכן אסור לקרוא רשימת אנשים (הקרואים לסעודה), כדי לדעת מי הם הנוכחים, אבל מותר לשמש לקרוא שמות הקרואים (או הרשימה ממיני המאכלים שיגישו), כי אין להשמש רשות למחוק שם אחד מהקרואים או אחד ממיני המגדים מט.

תקון דוד ושאל

וכנראה שגם בתקופות שלפנינו אירע ג"כ שיהודי עבד בבי דאר, שכ' בשם השד"ח מערכת ו' כו' שהביא דעת אחרונים שמספק (ובפרט באיסור דרבנן) אין לחוש ללפני עור וכו' (כשיש ישראל מחלל שבת העובד על הרכבת או בדואר, ואם שולחים מכתבים או חבילות בערב שבת אפשר שהישראל העובד שם יכתוב או ישים עליו חותם בשבת), ועי' בדעת תורה ס"ב ס"ק ה' ובשו"ת רע"א סי' צג, ובאגלי טל בטוחן לח כה—כו, ועי' בשו"ת המנחה דף קנת: מש"כ שם בשם הרש"ם, ובארצות הברית שהרבה יהודים עובדים בבי דאר, וכמעט אין בי דאר שלא יעבדו שם יהודים וגם הרבה נושאי מכתבים הם יהודים, וע"י שילוח המכתבים וחבילות בע"ש גורמים ליהודים האלה לבא לידי חלול שבת ונשאלה הרבה פעמים השאלה הזו בהקובץ המאור אי נכון לעשות כן ועי' בזה בהמאור קונט' גז, סא, ועב. ועי"ש שבשום אופן לא נכון לעשות כך.

ובענין מי שקיבל הזמנה שיופיע לפני השופט בשבת כדי להעיד, ואין ברור לו שיצטרך לכתוב ולחתום על עדותו בשבת — עי' בשו"ת זכר יהוסף קג שכ' שרק באי אפשר לו להשטמ מזה ויש חשש הפסד בדבר ואין מוכרח לחתום בעצמו, אז יבא לפני השופט (וכ' ואף שהעכו"ם שכותב עדותו חותם בעבורו, והוא צריך לתת להעכו"ם הרשאה לחתום בעבורו, מ"מ הלא הוא אינו מצוה לו להעכו"ם שיחתום) עי"ש שצדד להתיר כשא"א באופן אחר ויש חשש הפסד, רק שיוזהר שלא לנגוע בעט המוקצה שמתנודד ע"י הגניעה, ושאסור ג"כ משום עובדין דחול, והו"ד במנ"ש דף קעג, וכ' שם עוד על אודות דברי הב"ח (שהו"ד בבאה"ט שזו ס"ק א) שמתיר לעכב עכו"ם בשבת ע"י השופט בשביל חוב ישראל (ועי' בזה בתל"ד שם ס"ק ב, לעיל סל"ו ובקש"ע ס"צ סעי' יג, וכן בחי"א כלל ס"א ג) שמצא בתשובה מהג' מ"ס המהרש"ם שאם השופט כותב פרטי-כל ע"ז, שהוי כאומר לו שיכתוב בשבת, אז יש לפקפק הרבה על דינו של הב"ח, וכ' שבע"ג יזהר בזה משום שלרוב הפוסקים כתב שלהם אסור בשבת מה"ת, אך משום שישגם עכ"פ כמה פוסקים שסוברים שכתב שלהם הוא מדרבנן, המיקל בהפסד מרובה יש לו על מה לסמוך, ועי"ש שהביא דברי הריב"ש בס"י שפזו שהחמיר מאד בכעין זה.

(מט) שבת קמט. ועי' לעיל תיקון דוד ושאל סעי' מה, ועי' אור"ח שזו יב ובאה"ט שם, וכ' בשבות יעקב ח"ג כא שלבעה"ב אסור לקרות הקרואים מתוך הכתב כיון שאפשר לו בלא זה, ורק בשמש התירו כי החשש

נ. לקרוא ספורי מעשיות ומלחמות, וספרי מליצה, הכתובים בלע"ז, (היינו בשפה זרה, לא בלשון הקודש) אסור, ואם כתובים בלשון הקודש יש מתירים, (והרבה פוסקים אוסרים אפילו בכתובים בלשון הקודש), ובספרי חשק אסור לקרוא אפילו בכתובים בלשון הקודש, ואסור לטלטלם בשבת, כדין כל שאסור לקרותו, אסור גם לטלטלו.

נא. יש מקילים לקרוא עתון בשבת, מפני שהקורא מתענג בקריאתו, ויש להתמיר, ובכל אופן צריך לזהר ולא לחתום על עתון המודפס בשבת (היינו שלא להתחייב מראש לקבל עתון העתיד לצאת), וגם צריך לזהר שלא לקרוא עניני מסחר המודפסים בעתון נא.

תקון דוד ושאל

שלא ימחק שם אחד מן הקרואים לא שייך אצלו ועוד שחששו שאם לא יקרא מתוך הכתב יטעה ויבא לידי תקלה וחורבן כמו בעובדא דבר קמצא בגיטין נה: כמבואר בשע"ת שז אות ד).

ג) עי' עוד בשב"י ח"ג כג שדוקא אותם הספורים שמספרים על המלחמות שעברו, אבל כשיש מלחמה באותו זמן, וצריכים לדעת איזה צד גובר — אז מותר לקרותם וכ"כ בשאילת יעב"ץ ח"א סי' קסב, ועי' בזה בשבת קטז: בתוס' ד"ה וכ"ש ועי' ש"ז סט"ז ובש"ע הרב שז ס"ל ועי' במנ"ש סי' צ בס"ק כב (השני) שכ' שתעודת מסע (שנקרא — דרכון) שכתובה בכתב עמים — אסור לקרותה (גם אין לטלטלה) אם אין לו צורך להראותה לשוטרים או לשומרי הגבול, וכן הדין בשטרי כסף (ובהמחאות), עי"ש, ועי' נז"י ה ב שכ' הטעם בכתב שבקיר וחקיקה שוקעת שמותר, משום שחקיקה שוקעת קשה למחוק, ושבתוך כך יזכור ששבת היום, והוא מש"ע הרב, ועי' א"א כא, ובנז"י א ה, (ועי' ט"ז שז יג).

נא) עצי שטים (והו"ד בכ"ש), ואם אסור לקרות איזה דבר — אסור לטלטלו, ט"ז שז יג), ועי' א"א שז ט, ומכתב שראוי לצור בו צליחתו, מותר לטלטלו, ועי' בזה במג"א שז ס"ק כ, ועי"ל בס"ק מט שכ' להתיר לקרות החדשות ממלחמות אפי' במקום שא"א להגיע לו שום נזק מהמלחמה — כיון שמתענגים בכך — ויש להם צער במניעת קריאתם, ובפרט לאותם שרגילים בקריאתם, אלא שכ' שיש למנוע מזה משום שבסוף העתונים מודפסים עניני מסחר — והרהור מתוך כתב אסור, (עי' א"א שז ס"ק יט, שאוסר עיון באיגרת המסחר משום זה, ועי' גם ש"ע הרב שם סעי' כו—כח) ולפי"ז נכרי שפתח את הרדיו לעצמו — מותר לו לישראל להקשיב להחדשות בעניני המלחמה (וכן כשנערך הרדיו מע"ש ע"י שעון אוטומטי — לאותם שמתירים לערכו מע"ש, ועי' לקמן בכלל לו בסעי' ל בתיקון דוד ושאל שהבאתי דעת האוסרים בזה, עי"ש, ועי' בשו"ת מנחת יצחק סי' קז שהאריך לאסור להעריך הרדיו ע"י שעון מע"ש, שיפתח את הרדיו בשבת, (ועי' ג"כ בשו"ת חלקת יעקב סי' סא מה שכ' בזה להעריכו בשביל חולה שאיב"ס שהוא עצב רוח, וקול זמרה

נב. ספר שעל חודי דפיו נכתבו או נדפסו אותיות, חותמות או ציורים (ואין לו רק ספר כזה) פותחו וסוגרו בשבת ואינו חושש משום מחיקה או כתיבה, ויש אומרים שהמחמיר שלא לפותחם תבא עליו ברכה, וטוב לפותחם ביד שמאל (ויש למנוע מלכתוב ומלדפוס על חודי הספר כי יש שסוברים שאין לפותחם בשבת) נב.

כלל לג מלאכת מחיקה (המוחק)

(מלאכה זו כוללת איסור העברת והסרת האותיות והרשימות שהזכרנו כלל לב) (או"ח סימן שמ)

תוכן הכלל

הסרת טפת דיו וכדומה (שנפלה על ספר) על ידי לחיכה, רחיצה במים, (ספיגה גרידה או מססה) ג וז; הסרת הנ"ל על ידי גרוד בסכין, על ידי מחיקה בנוזלים כימיים המוחקים את הכתב, או על ידי קנוח (תקדו"ש ג' וז); הסרת שיעה שנפלה על אות שבספר הורדת והסרת אותיות מפרוכת, מבגד, או ממטפחת ספר תורה (או ברוגן ממנס) (ו); הסרת שיעה מקלף בלי נגיעת אצבעו וצפרנו (תקדו"ש ה); הסרת שיעה מעל אותיות שעל הנייר (תקדו"ש ה); הסרת שיעה שנטף על חצי אות (להסירה על ידי תינוק) (תקדו"ש ה); לסמן המקום שפסק מלמודו, בשערה (ד); מחיקה שעל ידי כתיבת דיו על גבי סקרא בשבת (יא ותקדו"ש); מחיקה על מנת לכתוב שתי אותיות (א ותקדו"ש); מחיקת טשטוש דיו ויש במקומו לכתוב שתי אותיות (א); מחיקת הנ"ל ואין בדעתו לכתוב השתי אותיות הנ"ל בשבת דוקא (א); מחיקה, ואין בדעתו לכתוב במקומו כלל

תקון דוד ושאל

הוא רפואה להחייאת רוחו, וצדד להתיר וכו' שאין דעתו נוחה מהרדיו מטעם קול באשה ערוה וכו' אבל לדאבונו וכו' ויאמרו עלנו שחכמים המה להרע ולהטיב לא ידעו וכו' ועי"ש גם בסי' סב). ועי' גם בשמב"ה פ ס"ק לט, ועי' בשע"ת שו ג, ובנו"י לו ז שהביא בשם קיצור של"ה שאסור לקרות בשבת דבר שנדפס בכתב האומות הן ספרים והן עתונים, ועי' ג"כ במשנ"ב שז ס"ק סג שאוסר קריאת עתונים — מפני שיש בהם ידיעות מעיניני מסחר — בשם אחרונים, ודלא כשבות יעקב, וכן כ' בעיקרי דינים בשם שאילת יעב"ץ (בסי' יד אות לב), וכ"ה בכ"ש במוחק סוף אות לג בשם ע"ש, וכן הביא בנו"י בשם יסוד יוסף והו"ד במנ"ש דף צז, ודף קמד, ובשו"ת מחנה חיים מתיר לקרותם בשבת אך שכ' שהחרדים לא יקראו אותם בשבת, והו"ד בשמב"ה צ ט, ועי' בשו"ת מהר"ם שיק או"ח קכג שאסור לחתום על עתונים המודפסים בשבת, שהרי מדפיסים גם בשבילו — אא"כ יתנה שבשבת לא יביאו לו עתון — שהרי בלא"ה אסור לקרותו בשבת, עי"ש.

גב) לבוש, רמ"א בתשובה סי' קיט וט"ז שם, ובשע"ש כ' שהמחמיר שלא לפתחם תע"ב, והא"ר כ' לפותחם ביד שמאל (ועי' באב"ג שחולק עליו, וכ' במוחק בשמאל שחייב, וכ' שרק בכותב שא"א לכתוב טוב בשמאל כבימין הוא פטור, אבל סגירה שיכולים לעשות טוב בשתיים חייבים גם על שמאל (ועי' חי"א ט ב).

(א) מחיקת אותיות יתרות שבספר תורה (על מנת לתקן את הספר תורה) (ב ותקדו"ש) מחיקת הטשטוש משעוה שנפלה על הספר (ה); בהג"ל אות שנמצא מכוסה באמצע הקריאה (ה ותקדו"ש); בהג"ל ההבדל שיש באותיות שתחת השעוה, כשנראין האותיות, ובין כשאין נראין (ה ותקדו"ש); בהג"ל בנמצא באמצע הקריאה (ה ותקדו"ש); בהג"ל בנמצא בין גברא לגברא (תקדו"ש ה); בהג"ל אם אפשר להסיר השעוה כלאחר יד (תקדו"ש ה); בהג"ל להמשיך ולקרוא בספר שכבר קרא בו את המכוסה בשעוה (תקדו"ש ה); מחיקת רישומים וציורים (ז); פרוק טסיסי כלי קודש (של ספר תורה, שאותיות חרות עליהם (ו)); פתיחת איגרת המחוממת שיש עליה אותיות (ח); הג"ל על ידי עכ"ם (ח); בהג"ל לפתוח את המעטפה בצד החותם על ידי עכ"ם (ח ותקדו"ש ותקדו"ש ט); בהג"ל לצורך גדול (ח); בהג"ל באמירה לעכ"ם ברמז (ח ותקדו"ש); פתיחת בקבוקי יין או יין שרף שאותיות טבועות וחוקות בהלכה או בהנייר שעל פיהם (ט); בהג"ל שבירת חותם הבקבוק, לצורך קידוש, על ידי עכ"ם (ט ותקדו"ש); פתיחת פחים להסתפק מהאוכל שבהם לצורך שבת (כלל לה ו כלל כד יז בתקדו"ש); פתיחת חבילה טבק בשבת (תקדו"ש ט); פתיחת וסגירת מגעול או ארגז בטחון שפותחים אותו על ידי סבוב אותיות עד שמצטרפות למלה (כלל לב ותקדו"ש לסעי' כב); פריקת קרטונים (וכן העמדתם זה אצל זה לשם הודעת מספר הדף שהקהל מתפללים שם) (כלל לב סעיף יא בתקדו"ש, ושם בשמם באיזה דבר שמחברם); פתיחת ספר שיש על חודי הדפים שלו אותיות או ציורים (י ותקדו"ש); קריעת נייר הסתום בפיו, להוציא ממנו לצורך שבת, מין אוכל הארוז בתוכו (ט); שבירת עוגות שיש עליהן ציורים או אותיות (ז); בהג"ל ההבדל שיש בין אותיות שנעשו מצפוי סוכר (וכדומה) שאינו מגוף העוגה, ובין אותיות שנעשו מחומר העוגה (ז); בהג"ל העוגות הג"ל לתתם לתינוק (ז ותקדו"ש); בהג"ל העוגות הג"ל לשברם ביד שמאל (ז ותקדו"ש); בהג"ל כשהאותיות נעשו ממי פירות, או ששברם בפיו דרך אכילה ולא בידו (ז).

א. מחיקה היא אב מלאכה, והיתה במשכן בכתובה שעל קרשי המשכן שכתבו עליהם לשם סימן, לדעת איזה הוא בן זוג הקרש, ואם אירע לפעמים שהכותב טעה, הוא מחק מה שכתב כדי לרשום את הסימן הנכון, לפיכך המוחק על מנת לכתוב שתי אותיות חייב, (וחייב אפילו על טשטוש דיו בלבד, שיש במקומו לכתוב שתי אותיות) ואפילו כשמחיקתו לא היתה על שם לכתוב במקומו בשבת (רק בזמן שירצה), אף על פי כן חייב, (ואף שמן התורה אין חייבים רק על מחיקה שהיא לשם כתיבה, מדברי סופרים כל מחיקה אסורה) א.

תקון דוד ושאל

(א) שבת עג. והמוחק ע"מ לכתוב שתי אותיות, וכן לקמן עה: ת"ר וכו' מחק אות גדולה וכו' רמב"ם יא ט, או"ח שמ ג, וש"ע הרב שמ ד, ובע"ה שמ יח—כג, ועי' ג"כ שבת קג. במשנה שכך כותבין על קרשי המשכן לדעת איזו בן זוג וכו', וכ"ש שחייב במוחק ב' אותיות שנכתבו שלא כהוגן, ע"מ לכתוב ב אותיות אחרות במקומן — שזה הוא עיקר האב מלאכה של המוחק, ועי' א"א שמ ס"ק ז (ועי"ש שכ' שאפשר לחלק בין מוחק טשטוש בעלמא — ובין מוחק דבר שנחזף למחקו, שבוה חייב אף בשלא ע"מ לכתוב ב אותיות, משא"כ במוחק טשטוש), ועי' ג"כ במשנ"ב שמ ט.

ב. גם המוחק לשם תיקון (דהיינו שהיו אותיות יתרות בספר תורה ומחקן) חייב ב.

ג. מפת דיו (או שאר דבר לח) שנפלה על ספר לא יסירה (אף שהיא עדיין לח) בין על ידי לחיכה, ובין על ידי רחיצה במים, משום איסור מחיקה, (ואסור להעבירה גם על ידי מחיקה ספיגה, גרידה, מססה, על ידי חומר כימי ועל ידי קנוח) ג.

ד. לסמן המקום שפסק בלמודו בשעוה, אסור משום חשש מירוח. ה. שעוה שנפלה על אות אחת שבספר אסור להסירה, ואם נפלה על שתי אותיות, המסירה חייב חטאת (אבל הנמוקים בזה שונים, יש אומרים שהחייב בזה הוא משום איסור כתיבה, ויש אומרים משום מריחה), ומשום זה יש ליזהר שלא להסיר השעוה שנמפה על אות שבספר תורה, או למחוק את המשמוש משעוה שנמפה על הספר, ואם נמצא אות מכוסה בשעוה באמצע הקריאה, עיין בדינו כאן בתקון דוד ושאלה.

תקון דוד ושאל

ב) עי' תיקון דוד ושאל בס"ק שלפנ"ז בפמ"ג, וכ"ה בעיקרי דינים בשם טל אורות שכל שהוא לתקן חייב אפי' מוחק שלא ע"מ לכתוב, והו"ד בשעה"צ שמ ס"ק נב.

ג) תוספתא יב ז הכותב וכו' המוחק אות א' גדולה וכו' נפלה דיו ע"ג ספר ומחקה וכו' אם יש במקומה כדי לכתוב שתי אותיות חייב, ומה שכ' בפנים הוא עפ"י ס"ח סי' תתצו (הו"ד בבאה"ט שמ ד) שכ' שם נפל דיו וכו' על ספר אל ילחכנו בלשונו ואל ירחצנו במים מפני שמוחק. ועי' גם באו"ח לב יז במג"א ס"ק כג ובבאה"ט שם כו, במשנ"ב ס"ק סו ובבאה"ל ד"ה טפת דיו, ובמשנ"ב שמ ס"ק יג ובבאה"ט שמ ס"ק ד ובסי' קמג ס"ק ט, במעדני אשר במוחק, ובכ"ש במוחק, בחי"א לח ב שהביא דברי הא"ר בשם ס"ח הנ"ל, ועי' באו"ח שמ ג ושם בא"א ס"ק ז הנ"ל ובהל' קרה"ת. ד) שכנה"ג, והו"ד בבאה"ט שמ ד ובאחרונים.

ה) תוספתא יב ז (הו"ד לעיל ס"ג), דמב"ם יא ט, וברא"ש שבת פ"ז סי' ט הכותב אות א' גדולה וכו' מחק וכו' חייב וכו' ועיקר החיוב הוא בשביל מחשבת הכתיבה והלכך אפי' טשטוש דיו נמי וכו' עי"ש, ועי' בטור בסי' שמ, ועי' במחה"ש ובכ"ש ובשו"ת מעיל צדקה שתולקים על הב"ח וכתבו במסיד שעוה מב' אותיות שחייב משום ממדת ולא משום מוחק, ועי"ש בבאה"ט שמ ס"ק ד שהביא בשם הב"ח ליזהר מלהסיר שעוה שנטף על הספר אפי' בנטף רק על אות א', ואם נטף על שתיים והסירו חייב חטאת, והביא שם בשם שו"ת שבות יעקב שבקלף אין איסור רק במסיר השעוה באצבעו וצפרנו שאז יש בו משום ממדת, אבל לא במסירה מהקלף באופן שלא יגע בה, וכ"כ ביד אהרן, ועי' בשו"ת מעיל צדקה הנ"ל שכ' לאסור הסרת השעוה מעל אותיות הנייר שזה הוי מוחק ממש, ועי' מנ"ש פ קצח שהביא דברי הדע"ק

ו. כשם שכתבנו למעלה בכלל לב סעיף כב שאסור לחבר, לתחוב להכריג אותיות כסף (זהב, מתכת, עץ, או זכוכית) בפרוכת, בכגד, או במטפחת הספר תורה בשבת, כך אסור להסירם, להורידם, או לברג אותן מהם. וכן כשם שאסור לחבר את הטסיסים שעל כלי קודש של הספר תורה, ולהסמיך אות פ ס ח זה לזה לפני פסח וכדומה, כן אסור לפרקן בשבת, משום איסור מחיקה, ועיין למעלה בזה ו.

תקון דוד ושאול

והבני יו"ד רעט ס"ק ב שבשעוה שנטף על חצי האות מותר לומר לילד להסירו שבחצי האות לא שייך חזי לאצטרופי, ואפי' נימא שאסור מד"ס מ"מ הו"ל האמירה לקטן שבות דשבות לצורך מצות קריאת ס"ת. ועי' מג"א שכ' בסי' לב ס"ק כג שמותר כשהסיר השעוה (עי"ש במחה"ש) ועי' ח"א לח ג ובתוס"ח שם שכ' שאם נטף שעוה וכו' על אות וכו' שבס"ת שצריכים לקרות בו עכשיו, אז אם נראין האותיות יקראו בו כך, אבל בא"א לראותן כיון שאסור לקרות אפי' מלה אחת שלא מן הכתב (כ"כ בקש"ע סי' כד סעי' יב, ועי"ש שהביא שכ"כ ברמב"ם פי"ב מהל' תפלה — וכ' שהרמב"ם הזה נעלם מהמג"א, ועי' בחי"א לא לה) ע"כ אם אפשר להסיר את השעוה וכו' כלא"י דהיינו שנתייבש היטב ואם יכפיל הגויל יפול — אז יעשה כך, ואם לאו אין קוראין בו, ואם נמצא באמצע הקריאה יקרא את המלה המכוסה — בזומט, ואח"כ יקרא הלאה בספר, ואם השעוה נפלה על מקום שאין צריכים לקרות שם עכשיו — יכולים לקרות בספר תורה כזה בברכות, ועי' בכ"ש שכ' באין נראה האות מתחת השעוה, ונמצא במקום שצריכים לקרות בו עכשיו — שיוציאו אחרת, ועי' במשנ"ב שמ ס"ק י שכ' בשם הפמ"ג וחי"א בדיני קרה"ת בנמצא השעוה באמצע הקריאה, אף שאסור לסלק השעוה והחלב, מ"מ אין להוציא אחרת עבור זה רק יקראו אותה התיבה בע"פ, (וכ"כ גם בבאה"ל בסי' לב בדי"ה נטף בשעוה, וכ') שאח"כ יסיים בהספר מניין הקרואים כיון שכבר קרא מה שמכוסה, ומותר להמשיך ולקרות בזה הספר, ואין כסוי השעוה פוסלת הספר מלקרות בו, וכ' במשנ"ב קמ"ג ס"ק כה שבדבר שיש מחלוקת הפוסקים אין להוציא ס"ת אחרת (מאחר שיש פוסקים המקילים לקרות בס"ת פסול), ועי' בדה"ח שכ' בנמצא השעוה בין גברא לגברא שיש להוציא ס"ת אחרת באין האותיות נכרין וכ"כ במשנ"ב הנ"ל.

(ו) גיטין כ הובא במג"א שמ ס"ק י ועי"ש במחה"ש ות"ש וש"א ובשלחן ע"ש. ובחי"א לזו כ' לחברם דרך ב נקבים בלבד כדי שלא יתקיים, וגם יחברם ע"י מחט וביד שמאל (שדעתו שבכל מלאכות חוץ מכותב, חייב בין בימין ובין בשמאל, והביא רא"י לזה מתוספתא והו"ד במשנ"ב שמ ס"ק כב) ועי' בזה באבני נזר סי' רט אות ט' שכ' שנראה לו פשוט שמוחק בשמאלו חייב, ודוקא כתיבה שא"א לכתוב טוב כ"כ בשמאל כמו בימין פטור וכו' עי"ש, והבאתי דבריו למעלה בכלל לב ס"ק כב במראה מקומות ובפנים שם ובסעי' טו.

קיצור הלכות שבת

שמ

(לסדר בהעלותך)

ז. אסור למחוק אותיות בין בסכין בין במחק גומי (המשמש למחיקת כתב), ובין בנוזלים כימיים המוחקים את הכתב המבואר לעיל בסעיף ג, וכמו כן אין למחוק רישומים או ציורים בשבת, וכן אסור לשבר עוגות שיש עליהם אותיות או ציורים (ובפרט כשיש על העוגה אותיות או ציורים שנעשו מצפוי סוכר שאינו מגוף העוגה, שבדאי אסור לשברם) משום שהוי כמחק את האותיות, ויש מי שכותב שאם האותיות נעשו מהחומר שהעוגה עצמה נעשתה, או שהעוגה נילושה במי פירות שמותר לשברה, ויש מי שמתיר גם כן בשובר האותיות בפיו דרך אכילה, ולא בידו.

ח. דין מחיקת אותיות על ידי קריעה כבר כתבנו למעלה בכלל כד ובכלל לא בדין פתיחת איגרת המחותם שיש עלי' אותיות, וכתבנו שם שאפילו על ידי עכו"ם אסור, ושיש מי שמתיר לפתוח את המעטפה על ידי עכו"ם, ושיש מי שאוסר אפילו בתנאים האלה אם לא לצורך גדול, ושיש מי שאומר שיאמר לעכו"ם איני יכול לקרות המכתב כל זמן שאינו פתוח, ואם יבין העכו"ם ויפתחנו מעצמו לית לן בה.

תקון דוד ושאול

ז עי' בב"י שמ בשבירת העוגות שהביא דברי המרדכי בזה בשם הר"מ לאסרו מד"ס ושבתניוק אין לחוש וכו' ועי'ש באו"ח ס"ג ובמג"א ס"ק ו ובדג"מ מ שם ובמשנ"ב על או"ח שמ ג שכ' שבאין שוברם ביד יכולים לסמוך על הדג"מ שמצדד להקל בעיקר הדין בזה, ובכ"ש כ' שבעשיות (העוגות) מגוף העוגה, מותר' הם משום עונג שבת, ועוד כ' טעם שמקלקל הוא, ובחי"א ג"כ הביא הטעם של עונג שבת, וכ' בזה אבל כשכתב עלי' במשקין או בדפוס מעצמה מותר משום דהוה דבר שאינו מתקיים על דבר שאינו מתקיים, ואע"ג שבשאר כתיבות אסרו גם בזה למחקו, כאן ל"ג משום עונג שבת, (ועי' מ"מ פ"ה מהל' חמץ ובפסחים לו, ובסברת מהר"ש הלוי הו"ד במג"א ס"ק ו) ובש"ע הרב אינו מבדיל בין הציורים נעשו מחומר העוגה או מחומר אחר, ומתיר רק בנותנה לתינוק, שם ס"ד, ועי' גם מג"א ס"ק ז, ועי' גם משנ"ב שמ ס"ק טו בשם אגודה להקל בהיו האותיות כתובות בדבש המעורב במים או בשאר מי פירות, וכ"ה בא"ר חי"א הנ"ל ובתפ"י, ועי' בבאה"ט ס"ק ל, ועי' בעיקרי דינים שהביא בשם הרבה אחרונים שמקילים בשבירת העוגות הנ"ל, ובא"ר כ' שטוב לשברם בשמאל, הו"ד בנו"י, ועי' בס"ק שלפנ"ו שהאב"נ חולק עליו, ועי' גם בקובץ הפרדס שנת לב ח"ד בענין אכילת סוכריות או מיני עוגות שונות ששם ביהח"ר עליהם באותיות בולטות, שאין באכילתם בשבת איסור משום מחיקה.

ח עי' בזה לעיל בכלל כד ס"ה וס"ו בתיקון דוד ושאול, ועי' בכ"ש שכ' להתיר בפתיחת איגרת בצד החותם, משום שאין כאן לא תשמיש (ואין בזה משום מתקן מנא) ולא מדה (ובמילא אין כאן משום איסור מחתך) והו"ל

ז. בקבוקי יין שרף ויין שאותיות טבועות בהשעוה ודונג (או בהנייר) שעל פיהם, צריך לפתחם מערב שבת, ובדיעבד בשכח להכין יין לקידוש ויש לגוי יין כשר מחותם, יכול היהודי הרוצה לקנות יין לקידוש בליל שבת, לקחת היין מן העכו"ם, ולשבור החותם על ידי אמירה לעכו"ם, (ויש להתירו על ידו משום שהעכו"ם בדידי' קטרה, מלבד ששבירת אותיות משעוה היא מדברי סופרים), ועיין לקמן בכלל לד סעיף לב בתקון דוד ושאל, ובכלל לה סעיף ו ובתקון דוד ושאל, ולעיל בכלל כד סעיף ד במיני אוכל הארוזים בנייר הסתום בפיו אם מותר לקרעו לצורך שבת, ובתקון דוד ושאל שם וכאן בדין פתיחת חבילות טבג בשבת ט.

תקון דוד ושאל

שבות דשבות שמוחר לצורך גדול, ובמשנ"ב כ' שבצורך גדול יש להקל לפתחו ע"י עכו"ם (ועי"ש שמ ס"ק מא, ובבה"ל שם שהביא דברי הפר"ח הידוע ביו"ד קיח שכ"ש בישראל הפותח וכו' חייב חטאת בקריעת הנייר הוא מקלקל ע"מ לתקן, ותיקונו הוא מה שצריך לפותחו וכן דעת ספר הזכרונות וכו' ובשו"ת חכ"צ סי' לט (הו"ד בשע"ח שז ס"ק יז) פליג ע"ד הפר"ח הנ"ל והתיר ע"י עכו"ם וכו' ונראה שהוא סובר שהוא מלאכה שאצ"ל שהלא אין מתקן בגוף הנייר מידי וכו' אך לפי"ז הדמב"ם שפוסק שמלאכה שאצ"ל חייב, יסבור שיש בזה איסור מה"ת, ואסור ע"י עכו"ם, ובנ"א כלל כט הביא דלכ"ע פטור וכו' ובאמת לא ברירא סברתו בזה ולא סברת החכ"צ שבאמת הקורע את האיגרת לקרותו הוא מלאכה הצ"ל, שעיקר המכתב הוא לקרותו אכן היכא דסגירא האיגרת בנייר אחר (מעטפה) בודאי הקורע המעטפה הוא מקלקל ומותר ע"י עכו"ם, אכן לשיטת רש"י שהסותר על מנת לבנות במקום אחר, שמקלקל בכאן ומתקן במקום אחר חייב לר"י, אם כן הכי נמי בזה יש בכל גווני איסור מן התורה ואפילו על ידי עכו"ם יש לזוהר, וכן המגן אברהם בסימן שז ס"ק ב מצדד לאיסור כדעת הספר הזכרונות, ומ"מ נראה להמשנ"ב להתיר לפתחו בצורך גדול ע"י עכו"ם, ובפרט כשהמכתב מונח בתוך המעטפה, ולכתחלה טוב יותר לעשות כמ"ש באגודה) ודעה השלישית היא דעת האגודה שהו"ד שם בסי' שז ס"ק כ במג"א והו"ד בפנים כדעה השלישית שיאמר לעכו"ם איני יכול לקרות המכתב כל זמן וכו' ועי' עוד שם במג"א ס"ק לא ובמח"ש, ובאו"ח תקי"ט בט"ז ס"ק ה ובמג"א ס"ק ד ובשע"ת שם על סעי' יד, ובעיקרי דינים יד אות פ ובתל"ד שיד ט, ובמנ"ש קסד בסי' פ, ובזת"מ סי' מב ו (שכ' שם לאסור אמירה לגוי בקריעת הנייר סביב לחותם רק יאמר איני יכול לקרותו, וממילא יבין, וגם זה בדוחק כי בעו"ה הרבה חלול שבת יוצא מזה דבלא"ה אסור לקרות איגרת משא ומתן וענייני מלחמות ואפי' לעיין בכתב בלא קריאה וכו' עי"ש) וכלל לב סעי' מה, ובמע"א דף א' אות ה.

ט) עי' א"א שכג ס"ק ב, ובמנ"ש פ קסד שדעתו שהפמ"ג לא התיר פתיחת בקבוק יין לקידוש ע"י עכו"ם רק בדיעבד, ואם אפשר לפותחם מע"ש

קיצור הלכות שבת

שיא

י. דין פתיחת ספר שיש על חודי הדפים שלו אותיות או ציורים, כבר כתבנו למעלה בכלל לב, אם מותר, ומתי מותר לפתחו.

יא. דין הכותב בדיו על גבי סקרא וחיובו משום איסור מחיקה וכתובה תמצא למעלה בכלל סעיף ויא.

תקון דוד ושאל

אין לסמוך על הקולות וכ' שקרוב הדבר לומר שנקרא פושע כשהי' אפשרות לפותחו מע"ש ולא פתחו, עי"ש ובא"א הנ"ל, ובכ"ש בהמוחק, ובשע"ת שיד ד ובט"ז ס"ק ח ובמג"א ס"ק יא שם, ועי' במנ"ש הנ"ל שהביא שם בשם תל"ד שיד ס"ק יג שצדד להקל לפתוח מעטפה סתומה וחבילות טבק סתומים ולא העלה דבר ברור בזה, והמנ"ש סיים שראוי להחמיר בכל הדברים הנ"ל, ובפרט בדבר שיש אפשרות לפתחו מערב שבת ועי' גם מג"א תקיט ס"ק ד ובעיקרי דינים סי' יד אות פ ובשע"ת שז ס"ק יד.

י) עי' בזה לעיל בכלל לב סעי' נא, ובשו"ת הרמ"א סי' קיט שמתיר לפתחו ולסגרו, ובלבוש (וכ"ד המג"א בסי' שמ ס"ו, וכ"ה במאמר מרדכי) כ' שיש ליזהר ולא לפתחו, ועי"ש בט"ז שמ ס"ב שחולק על הלבוש ובשלחן ע"ש כ' שהחמיר לפותחו תע"ב, ובא"ר כ' לפתחו ביד שמאל, ועי' באב"נ סי' רט שכ' שרק בכתובה יש הבדל בין יד ימין לבין שמאל, אבל לא במחיקה, (ועי' גם בסי' רי מה שהקשה על דברי הט"ז ואיך בירר דעת הרמ"א), איך שהוא דעת הרמ"א ודעת ש"א ובתוכם הכנה"ג, הט"ז, הפרישה, הדמ"ע, החו"י והתו"ש היא להקל, וכתבו שכן המנהג, ומ"מ כ' בכ"ש להחמיר וכ"ה בחי"א והו"ד במשנ"ב להחמיר ביש לו ספר אחר, ולכתחלה בודאי יותר טוב ליזהר ולא לעשות אותיות על חודי הדפוס.

יא) גיטין יט. איתמר המעביר דיו ע"ג סקרא בשבת וכו' חייב שתיים וכו', וברמב"ם יא טז וטעם החיוב בהעביר דיו ע"ג סקרא משום שעכשיו הוא כתב הגון יותר מבראשונה, ומש"ה חייב שתיים, ועי' בבאה"ט שמ ו ובמשנ"ב שמ כב ובנז"י לו ט.

ובענין הדלקת נר חלב, שאותיות חקוקות בו, לנר שבת, ואי שייך בזה איסור מחיקה עי' בשו"ת חסד יהושע סי' כה, שהביא התוספתא בשבת פ' י"ב הל' ו (שהבאתי לעיל בסעיף טז בתיקון דוד ושאל) בענין הכותב בדם הקרוש שחייב (וציין גם להש"ע בסי' שמ ס"ד ולבאה"ט שם), ומחלק ואומר שהפרישה שהעלה ככה בדעת התה"ד מיירי בכותב ומשרטט בתוך הדם והחלב, והתוספתא מיירי בכתב על הדם או על החלב, וא"כ, הוא מסיים, באותיות שנחקקות, רק איסור דרבנן איכא, (אך עי' בזה מה שהבאתי למעלה בתיקון דוד ושאל שבסעיף טז, ומה שכתב בזה בבה"ל עי"ש), וציין ג"כ לתשובת מהרש"ם שכתב בעישון סיגריה שיש עליהן רישום אותיות, שהודפסו עליהן, שגם כן דן בזה אי יש בהן משום מחיקה, שצדד שיש בהן הרבה התירים א. שהיא מחיקה שלא ע"מ לכתוב, ב. שהמחיקה היא כלאחר יד, ג. שרק גרמא דמחיקה יש כאן, ע"י עישון הנ"ל, וכמו כן כאן עי"ש.

כלל לד. מלאכת בניי' (הבונה)

והיא מלאכת הקמת והתקנת בנין והרכבתו והוספתו עליו (או"ח שיג, שיד וסי' שטו)

תוכן הכלל

אחד סדר הנדבך, ואחד הטיחו בטיט (בבנין הקירות) (ב); הנ"ל בשירה העליונה) (ב); בהנ"ל כשצדד האבן, והגיחה ביושר בבנין, ושם עפר בצדדי' (ב); בהנ"ל החופר גומה או מלא אותה, או שרדד והשוה תל בחצירו או ברצפת ביתו וכדומה (ג); בהנ"ל חפירת גומה בעפר וחול תלוש, (וכן תחיבת גר בכלי מלא עפר הקשה קצת (תקדו"ש ג); בהנ"ל ההבדל שבין תחיבתו לתוך העפר, ובין הוצאתו מן העפר (תקדו"ש ג); בהנ"ל בהשקיע אבנים (משובצות) ברצפת ביתו או בחצירו (ג); בהנ"ל החזרת אבנים הנ"ל כשנתדלדלו ויצאו ממקומן בשבת, ולא הטיחן בטיט ולא חזקן בצרורות ועפר) (תקדו"ש ג); איסור בנין במאכל, כגון גבול אוכלים או גבון גבינה או חמאה, והשם אותם לתוך תבניות לצייר מהם איזה צורה מסויימה ליפותם (ט); איסור מעמר בהנ"ל באין כונתו ליפותם (ט בתקדו"ש); איסור בנין בפיתח כלי זכוכית, או בהכנסת ידית הפטיש או הקרדום לתוך הברזל וכדומה (ח); בהנ"ל הכנסת טריז לידית הקרדום בראשו (כדי להדקו להברזל) (ח ותקדו"ש); אהל קבוע (שדיגו כבנין המחובר בקרקע): בעשאו בשלש מחיצות, ויש בגגו (או בפחות משלשה טפחים לגגו) טפח על טפח ברום טפח (שיש בו מן החיוב אפי' בדק מוסיף עליו) כשעשאו למשך זמן של ח' או ט' ימים (ט); אהל ארעי: כשלא עשאו למשך זמן גדול של ח' או ט' ימים (טז); בהנ"ל ביש לו שתי מעלות, דהיינו שעשוי לזמן מועט, וגם אין בגגו (או בסמוך לגי טפחים לגגו) טפח על טפח ברום טפח (ועושה גם את המחיצות) (טז); בהנ"ל ביש לו רק מעלה אחת, דהיינו שעשאו לזמן מועט, או שאין בו טפח על טפח ברום טפח (בגגו) כנוכר למעלה (טז); באהל עראי והחלוק בין גג למחיצה (יז); בהנ"ל הארבעה חלוקים שבגג (יז); בהנ"ל החלוק הא' באין שם שלש מחיצות ויש טפח על טפח ברום טפח תחת הגג שעשה, והגג נעשה להגן או לצל (יז); בהנ"ל פריסת ופתיחת הכילה שעל החשוקים שעל עגלות תיגוקות, וכן פריסת רשת על גבי החשוקים שעל גבי מטות התיגוקות וכדומה (יז ותקדו"ש); בהנ"ל בשכבר מתוחה ברוחב טפח מערב שבת או שהחשוקים דחבים טפח או שאין בין חשוק לחבירו שלשה טפחים (יז); בהנ"ל ביש באהל הנ"ל שלש מחיצות המגיעות לארץ (ואינו מתכוין להשתמש לשם הגנה מצל או לשם תשיש אחד) (יח); בהנ"ל באין לו שלש מחיצות וגם הגג אינו להגן לצל או להשתמש תחתיו (דק על גביו) (יט); בהנ"ל כשיית תיבה, שריקה שיעור טפח סמוך לגגה, בכסוי שאינו קבוע בתיבה בצירים (יח); בהנ"ל ההבדל בזה בין כלי העומד במקומו, ובין כלי שנתלטל והובא לכאן (יז ותקדו"ש); בהנ"ל כשיית חבית מים, ושימת דף שלחן על חבית שצדה הפתוחה הוא למעלה (יח); בהנ"ל כשהמכסה שעל החבית מיוחד לה מכבר (יח); בהנ"ל בהיתה מקצת החבית מגולה (תקדו"ש יח); בהנ"ל במחזיר קדרה על הכידה, שאינו מתכוין כלל בזה לכסותה (יח); בהנ"ל לשים דף שלחן על גבי רגלים (שאין בו מחיצות ואין מתכוין לאהל) (יט ותקדו"ש); (בהנ"ל לבישת כובע שקודין ברייטעל, בשבת) בהנ"ל ההבדל בין אם דרך להשתמש תח תהאהל הזה ובין אם אין דרך להשתמש תחתיו; בהנ"ל בכמה מחיצות מותר לעשות אהל בספרים בשבת כשצריך ללמוד מתוכם (כ ותקדו"ש); בהנ"ל מגירה שנשמטה כולה מן השולחן ויש טפח בעומק חללה (תקדו"ש יח); בהנ"ל פרישת ומתיחת גג ארעי שאינו מתכוין בו לעשיית אהל, והגג קבוע במחיצות, מערב יום טוב (כא); בהנ"ל תליית פדוכת במוטות, כדי לעשות חופה, והפדוכת אינה קשודה למוטות מבעוד יום (כא); בהנ"ל פרישת וילנות כהים על החלונות (בשעת מלחמה), שהשונא לא יראה את האור שבבית (תקדו"ש כא); בהנ"ל פרישת ומתיחת כסא גוף, לפתוח שלחן או כסא המתקפל, או מטה המתקפלת (כא); בהנ"ל עשיית מחיצה בלי גג ולא עשאה

קיצור הלכות שבת

שיג

להתיר דבר מה (דהיינו לטלטל על ידה בשבת, לדופן לסוכה, או להתיר תשמיש בפני ספרים) ועשאה רק להגן או לגוי, וגם אין טירחא או מעשי אומן בתלייתה (כב); בהג"ל בשכבר פרישה מערב שבת כשיעור טפח, מן הצד, ורוצה להוסיף בפתחתה (כגון פתיחת קיר המתקפל הפתוח כשיעור טפח מערב שבת) (כב); בהג"ל תליית וילון שתלוי ליד החלון או ליד הפתח, או פרוכת שתולים ליד ארון קודש, וכן מחיצה שאינה קשורה למטה ונעה ונדה ברוח, בשבת (כג); בהג"ל תליית פרוכת בשבת בשניים (כג); בהג"ל הוספת מחיצה שהיתה פתוחה כשיעור טפח מערב שבת, במקום שהתוספת אהל באה להתיר (תקדו"ש כב); בהג"ל הוספת תוספת קבוע או ארעי על בנין קבוע (כד ותקדו"ש); בניית אהל קבוע (ז וטו); בניית אהל ארעי (ואינו עשוי לחי או לטי ימים) (טז); בהג"ל הוספת בנין אהל קבוע (בעשוי לחי או לטי ימים) (טו כד ותקדו"ש); באיזה בנין יש בנין בכלי, ובאיזה בנין אין בנין בכלי (ז); בנין בקרקע, או הוספתו בבנין (י טו); בהג"ל בהוסיף על המחיצה, על הרצפה, על התקרה, או על הגג (יא); בהג"ל הטח בנין בטיט, בסיד או שיצק עליו מלט (יא); בהג"ל הבנאי שקבע קרש בקיר או ברצפה, והנגר שהושיב אשנב בבנין, והזגג שקבע שמשה בחלון (יא); בהג"ל שבירת צירי דלת על ידי מסגר (או סתם עכו"ם) (יב); בהג"ל פתיחתם על ידי סכה, מחט סכין או מסמר (יב); בניי, איסורה בכל שהוא (א); בהג"ל חפירת קרקע לצורך הנחת היסוד (א); בהג"ל הקמת הבנין וקריו הגג (א); בהג"ל בנין שהקימו מאבנים, מלבנים, מטיט, ממלט או מעצים וכדומה, או שמוסף על בנין הקיר, רצפה, תקרה או גג (א); החופר גומה ואין צדיך אלא לעפרה (ד); בהג"ל בחפרה בשדה (ד); בהג"ל בעושה גומה בקמח או בפירות (ד); החזרת דלת או חלון לצידו, בבית, במחסה, בבור, או בדית (ה); בהחזרת דלת הג"ל לצידו, וגם בהסרתם (בסי"ב); בהג"ל בדלת או חלון שאינו מחובר בצידו רק תחוב בחוזק, וסתרם או תקעם בשבת (ואינו עשוי להוציאם רק לעתים רחוקות) (יג); בהבדל שיש בהג"ל בין כשהם מחוברים בצידם, ובין כשאינם מחוברים (יג); בהבדל שיש בהג"ל בפתיחת דלת שבתקרה, ביש לה צידים, או באין לה צידים (יד); בהג"ל בדלת שעשוי לסתירה בשבת, והיא טוחה בטיט (יד); בהג"ל כשמלבד איסור סתירה יש בה גם איסור הבערה (יד); בהג"ל לפתחה על ידי עכו"ם (יד); בהג"ל דין פתח שעשויים להכנס בו בפחות מלי יום (תקדו"ש יג); החזרת כלי פרקים המוברגים זה בזה שנפרדו, ודרכם להיות מהודקים בחוזק (לג); בהג"ל בדרכם להיות מהודקים ברפיון (תקדו"ש לג); בהג"ל במהדקו מעט באופן שיהא רפוי ואינו רפוי (תקדו"ש לג); בהג"ל על ידי עכו"ם (תקדו"ש לג) בהג"ל אם יש הבדל בזה בין פדיקת הכלים האלו על ידי עכו"ם ובין החזרתם והדוקם, שעל ידם (תקדו"ש לג); החזרת דלתי כלים (שהן קבועין בצדיהם) ויצא הציד התחתון כולו ממקומו (לא); בהג"ל כשרק מקצתו יצא ממקומו (לא); בהג"ל החזרת ציד העליון, שרק מקצתו יצא ממקומו (לא); בהג"ל גטילת דלתי כלים שאינן קבועין בהם בחוזק (לא); בהג"ל בהחזרת דלת לבניין שבקרקע או לכלים המחוברים לקרקע (או שהכלים הם גדולים כל כך שמחזיקים מ סאה בלי עובי הרגלים והלבזובין) (לב); העמדת דפי שלחן על חביות כשפיהן למטה (כט); החזרת רגל ספסל שנשמט, או סמיכתו על ספסל אחר (ולא ישבו עוד עליו מערב שבת) (לד); בהג"ל שימת דף על ספסלים או על חתיכות עצים שהכניס מערב שבת לכך (לד ותקדו"ש); בהג"ל כשראש הרגל השבור נשאר בספסל ואי אפשר לתחוב בו את הרגל (לד בתקדו"ש); בהג"ל כשהרגל כבר נאבד (תקדו"ש לד); בהג"ל לטול ספסל שאין להשתמש בו בשבת (תקדו"ש לד); הרחבת פי נקב מורסה שישאר פתוח (מ); בהג"ל ומתכוין רק להוציא עכשיו את המוגלא שבתוכה (מ); בהג"ל על ידי עכו"ם (מ); הוצאת סכין התקוע בקיר עץ (מג); הוצאת סכין התקוע בספסל (מח); בהג"ל בתחבו לתוך הספסל ושלפו ממנו מבעוד יום (מח); בהג"ל בתקוע לתוך החבית, באופן שכשיוציאו ממנו יעשה פתח לחבית (מח); בהג"ל הוצאת הסכין התקוע בחבית (ולא הוציאו עוד ממנו מעולם (תקדו"ש מג); בהג"ל כשאין בו צורך כל כך (תקדו"ש מג); החזרת מוט או זכוכית המשקפיים (תקדו"ש לב); התזת ראש מגופת חבית שלמה (מו); בהג"ל התזת

ראש החבית (בחבית גרועה) בסייף (מו); בהג"ל גקיבת המגופה מן הצד (מו); בהג"ל גקיבת החבית בין מלמעלה ובין מן הצד (מו); בהג"ל גקיבת החבית ברומח (מו); הוצאת פקק מפי בקבוק במחלץ (מו); חבור עץ בעץ ושלוּב קרש בקרש על ידי מסמרים או על ידי דבק (ז); טבילת מסרק בשמן בלול במים, להשכיב בו שער הראש ולסדרם יפה בסריקתו (מט"ג); יישור מחט שנתעקמה, (וכן אזניות המשקפיים שנתעקמו) (לט); יישור והמתחת אברי תינוק שנתעקמו (מא); בהג"ל משך זמן התירו, ואם ההיתר הוא על ידי נכרי או גם על ידי ישראל (מא); כסיית תיבה בכסוי שאין מחובר לתיבה בצירים (וכן הסרתה) בשבת (כט); כסיית תיבות קטנות (והסרת הכסוי מעלי) שבעלי החנות אורזים בתוכן חפצים ללקיחות (תקדו"ש כט); כסוי מעשנה שהחור שלה היא מן הצד (ל); בהג"ל בשחורה היא מלמעלה (ל); בהג"ל בשחורה היא פחותה מג' טפחים (תקדו"ש ל); בהג"ל ביש לה דלת ברזל קבועה, סובבת על צירי (ל); בהג"ל כשיש גחלים לוחשות בתנור, ורוצה לסגור המעשנה (תקדו"ש ל); מתי נאמר הכלל אין בנין וסתירה בכלים ומתי לא נאמר (לב וז); גקיבת חור במבנה (כגון גקיבת חור בקיר או בקרקעית האדמה, שיצאו המים דרך שם) (ה"ו); בהג"ל כשהנקב עשוי להכניס וגם להוציא (תקדו"ש ה"ו); בהג"ל ההבדל שיש בחומר האיסור בין הנוקב גקב בכלי שיש בו רווח שיעור מקוה ובין כלי שהכלתו היא פחותה משיעור מקוה (תקדו"ש ה"ו); גקיבת גקב כל שהוא במתכת או בבנין וכדומה, ודרך לנקוב גקב בהג"ל לאיזה תשמיש, ואין הנקב עשוי להכניס ולהוציא (תקדו"ש ה); גקיבת גקב חדש (או הרחבת הנקב) בחבית (מד); בהג"ל פתיחת גקב ישן, והנקב אינו למטה מן השמרים (מד); בהג"ל ההבדל בזה בין חבית של חרס ובין חבית של עץ (מד); בהג"ל ברזא שבחבית ואי אפשר להוציאה ורוצה להסתפק מן היין (ואין הברזא תחובה נגד השמרים) (מה ותקדו"ש); סגירת פתח, שעשוי לכניסה ויציאה שלעתיים רחוקות, בדלת שאינה סובבת על צירי וקשרה שם לנעול בה, והי' לדלת ציר ונשבר ומקום הציר ניכר, והדלת נגדרת על הארץ (כד); בהג"ל כשאין לדלת היכר ציר (כה); בהג"ל כשהדלת קשורה ותלויי יפה באופן שבעת שהיא פתוחה אינה נגדרת על הארץ ואינה גבוהה מן הארץ רק כמלא נימא (כה); בהג"ל כשאינה קשורה ותלויי כלל (כו); בהג"ל כשהפתח עשוי ליציאה וכניסה תדירה (כו"כ); בהג"ל כשהפתח עשוי ליציאה וכניסה תדירה, והדלת עשויי מקרשים הרבה, וגם אין לפתח אסקופה (כו"כ ותקדו"ש); בהג"ל כשאין בו תרתי לדיעותא (תקדו"ש כז); בהג"ל נעילת דלת העשויי מלוח אחד (ויש לה ציר), לסגור בה פתח שאינו עשוי ליציאה וכניסה תדירה (כז); בהג"ל סתימת חלון בפקק שכבר סתם בו פעם אחת, או שחשב מערב שבת לסתום בפקק הזה (כח); בהג"ל לסתמו בדבר שאין דרך לבטלו ולהגיוחו שם רק לזמן קצר (כח); בהג"ל סגירת הברזלים הקבועים בדלתות החלונות בליל שבת, במקום שאין צורת הפתח לעירובין (תקדו"ש כח); בהג"ל הסרת התריסין (והחזרתם לחלונות) כשכבר עשה ככה כמה פעמים קודם שבת, וכן הוא בנטילת החלונות והחזרתם (תקדו"ש כח); בהג"ל תחיבת שני עצים עם בליטות בנקבים שבקצוי הבימה, כדי לתלות עליהם הכלי קודש, אי יש בתחיבתם משום בנין וסתירה בשבת (תקדו"ש כז); סמיכת קורת בית שנשברה — בצד המטה (ברפיון) — והפסקת ירידתה יותר (לז); בהג"ל לסמכה במקל או בעץ בעלמא (שהוכן לטלטול) (תקדו"ש לו); בהג"ל אם יש להדק המקל להקורה (תקדו"ש לו); סלסול שערות הראש על ידי קרסים — בשבת (ג); עשיית כלי אדמה או כלי חרס שהכלתו היא פחותה משיעור מקוה (ז); עשיית כלי מתחלתו בשבת (וכן שבירתו) (לב); בהג"ל שבירת חשוקות חביות קטנות של מרקחת (על ידי נכרי) (תקדו"ש לב); בהג"ל בחבית ששברי מודבקות (תקדו"ש לב); בהג"ל בכלי שנתפרק ואין צריך אומן להחזירו (תקדו"ש לב) עשיית גקב בלול תרנגולים (וחיובו) (מב) עשיית כלי מתחלתו, או כלי שנתפרק וצריך לאומן בהחזרתו (תקדו"ש לב); פתיחת גקב ישן שבחבית, שנסתם, במקדח (תקדו"ש מה) פתיחת דלת סגורה — במכשירים — על ידי עכו"ם (תקדו"ש יב); בהג"ל דעות שונות שיש בזה (תקדו"ש יב); בהג"ל שבירת מנעול דלת ארון קודש הנעולה — בשביל הוצאת ספר תורה — על ידי עכו"ם

קיצור הלכות שבת

שטו

(תקדו"ש יג) בהג"ל היש הבדל בין צידים שלנו לצידים שלהם (תקדו"ש יג); בהג"ל דין העושה חלונות עץ (לשם שמירה מהגנבים — על גבי שמשות החלון) תקדו"ש יג וכח); בהג"ל להסיר החלונות הג"ל שנעשו לשם סתימה ולקחת אותם משם, בשבת (תקדו"ש יג); ההבדל שיש בזה בין קיר עץ. ובין קיר אבנים (תקדו"ש יג); פנוי דפשו, טיט, בוז, וזבל שברחוב (או שבחצר) על ידי עכו"ם (ד) פתיחת (או סגירת) מטריי או שמשיי — בשבת (לה); בהג"ל איסור מוקצה שבונה (תקדו"ש לה); בהג"ל לומר לעכו"ם לשאתה להגן עליו (תקדו"ש לה); בהג"ל כשהמטריי פתוחה מעט מערב שבת (תקדו"ש לה) קליעת צמות (שערות ראש) האשה (או הילדות) (או סתירתן) — בשבת תקדו"ש ל"ח); בהג"ל סתירתן על ידי עכו"ם לצורך טבילת מצוה (תקדו"ש לח) שימת מפה על השלחן — וקצוותי תלויות מסביב לשלחן (לו); תקיעת יתד או מסמר בקיר או בבנין או הוצאתו ממנו (ה, יא);

א. הבונה כל שהוא. היינו שעושה איזה מלאכה מעבודת הבניי' — מחפירת הקרקע לצורך הנחת היסוד עד קרוי הגג — כל שעשה את המלאכה לשם הקמת בנין קבוע, בין שהקימו מאבנים, לבנים, טיט, מלט או עצים וכדומה — או שמוסיף על הבנין בין בקיר, רצפה, תקרה או גג חייב משום בונה א.

ב. אחד סדר את הנדבך (שורת אבנים, לבנים או קורות עצים בבנין). ואחד הטיחו ומרחו בטיט או במלט, ההטיחו בשכבת הטיט — חייב, במה דברים אמורים בשורה האמצעית, אבל בשורה העליונה, גם המניח את האבנים או את העצים על גבי הטיט — חייב משום בונה, מדאין צריכים להניח עליו טיט, ובשורה התחתונה, אפילו כשרק צדד את האבן או את האדן והניחו ביושר על הקרקע במקום הבנין — ושם עפר בצדי' — חייב ב.

ג. כל העושה פעולה בגוף הקרקע או במה שמחובר בו וכוונת תכליתו לצורך בנין — חייב משום בונה, לכן החופר גומה, או מילא אותה, או שרדד והשוה תל בחצרו או ברצפת ביתו (או

תקון דוד ושאל

(א) שבת עג. ושבת קב: הבונה כמה יבנה וכו' כל שהוא, רמב"ם פ"י הי"ב.

(ב) שבת קב: (ובתוספתא פ"ב א תני ר"י אומר וכו') א' נותן האבן וא' נותן הטיט וכו', ובירושלמי כלל גדול סוף ה"ב, מה בנין הי' במשכן, שהיו נותנים קרשים ע"ג אדנים וכו' ועי' ע"ה שהוא מפרש שהירושלמי רוצה להשמיענו שגם בנין מן הצד וגם בנין ע"ג כלים הוי בנין וכו' עי"ש ועי' בחי"א לט ב ובכ"ש בהבונה ובמג"א שטו ס"ק כא. ובמחה"ש שם ובאבנ"ז סי' ריד (ובמע"א שה"ד המג"א בבנין ע"ג כלים שפטור אבל אסור).

שהשקיע אבנים משוכצות כרצפת ביתו או כחצרו) — חייב משום בונה ג.

ד. **המפנה** את הרפש, מיט, בויץ וזבל שברחוב ושכחצר חייב — ואפילו על ידי עכו"ם אסור. אבל בחופר גומה ואין צריך אלא לעפרה אין בו איסור אלא מדברי סופרים, שהרי מקלקל הוא (לגבי הגומה — ובשדה — שאינו מקלקל — הוי לי' פסיק רישא, וחייב להרמב"ם), אבל בקמח ופרות לא שייך גומה ומותר לכתחלה ג.

ה. **הנוקב חור במבנה** — כגון שנוקב חור בקיר או בקרקעית האדמה — שיצאו המים דרך שם וכדומה, וכן התוקע יתד או מסמר בקיר, או המחזיר דלת או חלון לציריו בבית, מחסה, כור ודות — חייב משום בונה ה.

תקון דוד ושאל

ג) שבת עג: אמר ר"ש היתה לו גבשושית ונטלה וכו' גומה וטממה בבית חייב משום בונה בשדה — משום חורש, ועי' שבת בה, (וברמב"ם ח א.) ושם י יב, וכ' באחרונים (הו"ד במשנ"ב תצח ס"ק צא) שאפילו בקרקע תלוש וכן בעפר שבכלים שייך ג"כ איסור עשיית גומה, כמ"ש במג"א תצח ס"ק לב, וכ' עוד שם במג"א (והו"ד בבאה"ט אות יח) שאסור לתחוב נר בכלי מלא עפר אם העפר קשה קצת משום שעושה גומה בתחיבתו, ולהוציא משם מותר, ואעפ"י שעושה גומה בהוצאתו לית לן בה, (והו"ד גם במשנ"ב שם בשם ש"ע הרב וש"א, וכ' שבנ"א מפקפק בזה), ועי' בכ"ש בהבונה ובש"ע הרב שייג כד ובאו"ח שלו במשנ"ב ס"ק ה, ובשעה"צ שם, ומע"א דף כד, ועי' מג"ח על קש"ע פ עג שמביא בשם תשו' לב חיים ח"ג סג שמי שקרקעות ביתו מרוצף באבנים וטיט, וקצת מהן נתדלדלו ויצאו ממקום קביעתן לחוץ שאסור לו להחזירן ביום השבת, ואפילו לא סביבן בטיט וגם לא בצרורות ועפר אעפ"י חייב משום בונה עי"ש.

ד) עי' או"ח רמד ס"ק ח במג"א, וכ"כ בחי"א כלל מ ובכ"ש בהבונה, וכ' שם שהמג"א מירי ברפש וטיט המחובר ברחוב, עי"ש ובא"א שם, ועי' ג"כ בשו"ת חת"ס או"ח סא (והו"ד לעיל בכלל א ס"ב), ועי' כ"מ שבת פ"א הי"ז שבשדה להרמב"ם חייב בחופר גומה ואין צריך אלא לעפרה — שהרי דעתו שמלאכה שאצ"ל חייב, והו"ד בכ"ש שם, וגם הביא דברי המג"א שבסי' תצח ס"ק לב שהביא דברי הר"ן שבקמח ופרות לא שייך גומה ומותר לעשותה לכתחלה, והו"ד גם בחי"א מ ב.

ה) ואם החור עשוי להכניס ולהוציא אסור ג"כ משום מכה בפטיש והמשהו פני הקיר והסותם נקב שבו חייב משום בונה, ועי' רמב"ם י יד העושה נקב וכו' כדי שיכנס להם האורה חייב משום בונה, ושם בהל' טז כ' והעושה נקב כ"ש וכו' חייב משום מכה בפטיש, (עי"ש שבת קמו: ודף קב. העושה נקב בלול תרנגולים וכו'). ועי' תפא"י פ' יב שכ' בעושה נקב כ"ש בקרקע או בכותל להכניס או להוציא למים או לאויר שחייב משום

קיצור הלכות שבת

שיז

ו. מה שאנחנו אומרים בנוקב חור בקיר או בדבר אחר — כגון בכלי המחובר לקרקע שחייב משום בונה, זה רק כשהחור הי' להכניס או להוציא, אבל כשהחור הי' להכניס וגם להוציא — חייב גם כן משום מכה בפטיש, וכן הדין בנוקב חור בכלי המכיל שיעור מקוה, אבל בעושה נקב בכלי שהכלתו ובית קבולו הוא פחות משיעור מקוה, אין בו חיוב משום בנין (שאינן איסור בנין בכלי רק בעושה כלי גמור — מתחלתו) כמבואר לקמן בסעיף לב. ומשום זה אם החור נעשה בזה כדי להכניס ולהוציא חייב משום מכה בפטיש, אבל כשעשה את החור רק כדי להכניס או להוציא (והנקב לא נעשה לתיקון, ואין דרך לעשות נקב כזה בכלי כזה לאיזה תשמיש) אז אסור רק מדברי סופרים כמבואר במראה מקומות כאן ובסעיף הו.

תקון דוד ושאל

בונה, ואם הוא להכניס ולהוציא חייב ג"כ משום מכה בפטיש, ועי' שיד במג"א ס"ק ג' ובמחה"ש שמפרשו שדעתו כהלח"מ שבדבר שבמחובר יש בו חיוב גם משום בונה, מלבד מכה בפטיש, ועי' שע"ש שכ' העושה נקב בבנין אפי' כ"ש להכניס או להוציא חייב משום בונה, ואם עשה להכניס או להוציא וכו' לול וכו' שמחובר לקרקע שעשוי להכניס וכו' אורה ולהוציא וכו' חייב אף משום מכה בפטיש, אבל בנקב העשוי וכו' בכלים וכו' ועשוי רק להכניס או להוציא וכו' עי"ש, והו"ד במע"א דף כד: ועי' גם ג"א מא א, ובמש"ב שיד ס"ק ח' ובשה"צ שם. ועי' ג"כ א"א שיד שכ' שכך הדין בנקב שעשה בכלי שיש בו רווח שיעור מקוה אבל בעשה נקב בכלי הקטן משיעור מקוה, אז אם עשאו להכניס ולהוציא יש בו גם משום מכ"פ וכשאינן בו רק להוציא או להכניס או אין בו איסור רק מדרבנן כמו שאמרנו, והו"ד בכ"ש ובשע"ש כ' ג"כ שבאופן זה אין בו רק איסור מד"ס, והוסיף "אא"כ הגב עשוי לתקון" (ועי' ג"כ משנ"ב ס"ק ח' ובשה"צ שם שכ' שרק בכלים בעינן שיהא להכניס ולהוציא, אבל בשאר דברים לא בעינן רק שיהא דרכו של אותו דבר לעשות בו נקב כזה לאיזה תשמיש) ועי' בזה בש"ע הרב שיד ב' שדעתו שבין בכלים ובין בשאר דברים חייב משום מכה בפטיש רק כשהנקב עשוי להכניס ולהוציא. (ועי' מג"א שם ס"ק ה' ובסי' שח ס"ק כב) ובח"א לט ג א ויג, ומא' א. ולקמן בדיני בנין בקרקע, ובתיקון דוד ושאל שבסעיף ו.

(ו) שבת קמו. א"ר דבר תורה כל פתח שאינו עשוי להכניס ולהוציא וכו' ועי' רמב"ם פ"א א וטז' ובפ' כג הל' א, ובטור וש"ע שיד ס"א ובמג"א ס"ק ג' ובא"א, בח"א מא א ובש"ע הרב שיד ב—ג ובכ"ש בהבונה, ועי' גם לעיל בתיקון דוד ושאל ובמע"א בבנין וסתירה בכלים שאין בנין וסתירה בכלים רעועים שאין מחזיקים מ' סאה כמבואר בס"ז, אבל אם מחזקת מ' סאה שייך בו בנין וסתירה ואין דינו ככלי אלא כאהל קבוע, וכ"כ יש בנין וסתירה בכלי שלם אפי' בחבית קטן, והעושה נקב כל שהוא, והנקב עשוי להכניס ולהוציא חייב, אך בעשוי רק להכניס או להוציא איסורו רק מדרבנן

(לסדר שלח)

ז. העושה אהל קבע שהוא טפח על טפח כגובה טפח, (והיינו באינו מחובר בקרקע) כמבואר לקמן בסעיף י"ד, חייב משום תולדת בונה. המחבר עץ בעץ או את הקרשים — אם על ידי שלוב קרש בקרש, אם על ידי מסמרים, או על ידי דבק והתאמה — וכן העושה כלי אדמה, או כלי חרס (לפני ששורפם בכבשן) — ואפילו כשהכלתם ובית קבולם הוא פחות משיעור מקוה — חייב, (וחייב עליו משום איסור בנין, משום שכל שהוא בנין גמור חייבים עליו ויש בו בנין בכלים כמו שבארנו בסעיף ו) אבל בבנין גרוע — כגון להחזיר פרקי הכלי או לדבק שבריו יחדיו — דוקא בכלי גדול שמחזיק מ' סאה אמרינן בו שיש בנין בכלי ז.

תקון דוד ושאל

כמו שאמדנו לעיל דכל פתח שאינו עשוי להכניס ולהוציא אינו פתח, והעושה נקב להכניס אור ולהוציא הבל חייב משום בונה, ואם הוא להכניס ולהוציא שאר דברים אינו חייב משום בונה דכל הפתחים והחלונות בבנין הוא להכניס אור ולהוציא הבל, אבל החיוב הוא משום מכה בפטיש שהוא ג"כ אב מלאכה, דכל דבר שנגמד בו המלאכה חייב משום מכה בפטיש, ואפי' בכל שהוא שכן דרך לעשות נקב כל שהוא להכניס בו מחט לפתוח מנעול קטן, ובחיוב זה דמכה בפטיש אין בין קרקע ובין כלים עי' או"ח שיד, ושם בשע"ש, ובנ"א בכלל מא ה"א, ועי"ש בשע"ש שכ' העושה נקב בבנין אפי' כ"ש להכניס או להוציא חייב משום בונה ואם עשאו להכניס ולהוציא דומיא דפתח של לול תדנגולים שמחובר לקרקע ועשוי להכניס אויר או אודה, ולהוציא הדיח הדע הדי זה חייב אף משום מכה בפטיש, אבל העושה נקב בעץ או בברזל או בכלים אינו חייב אלא משום מכה בפטיש, והוא שעשוי להכניס ולהוציא, אבל בעשוי דק להכניס או דק להוציא איסורו הוא דק מדברי סופדים אלא א"כ הנקב עשוי לתקון שאז אפי' בעשוי דק להכניס לבד חייב משום מכה בפטיש, עי"ש ולעיל בתיקון דוד ושאל ס"ה. ועי' בזה גם במשנ"ב בסי' שיד ס"ק ח ובשעה"צ שכ' שמה שהביא המג"א "שכל פתח שאינו עשוי להכניס ולהוציא שאין חייבין על עשייתו" שזה קאי דק אכלים שהנקב שעושה להם יש עליהם שם פתח כדאיתא בגמ' ולכן בעינן שיהא עשוי להכניס ולהוציא דומיא דפתח אבל בשאר דברים לא בעינן דק שיהא דרכו של אותו דבר לעשות בו נקב כזה לאיזה תשמיש, והמג"א קיצד בלשון הדמב"ם, ומשמע קצת שאכולהו קאי, ול"נ לע"ד, עכ"ד. ועי"ל בס"ק שלפנ"ז בתיקון דוד ושאל.

ז) שבת עד: ואע"ג שבמשכן גופי' אהל הוי התם האדנים היו מחוברים בקרקע, משא"כ באהל קבע שהוא דק תולדת בונה זו באינו מחובר בקרקע, מג"א שטו ס"ק כא ובכ"ש בהבונה, ועי' בירושלמי פ"ז סוף ה"ב (דף נב:) מה בנין הי' במשכן וכו' אפי' נתון ע"ג דבר אחד וכו' בנין ע"ג כלים בנין אדנים כקרקע הן, ועי' לעיל בתיקון דוד ושאל בס"א, ובדמב"ם

ח. לפי מה שאמרנו שככלי גמור אפילו אינו מחזיק כשיעור מקוה, אף על פי כן יש בו בנין, (לפי זה) הנופח כלי זכוכית, או המכניס ידית הפטיש והקרדום לתוך הברזל (וכדומה) חייב משום בונה ה.

ט. המגביל מיני אוכלים (כגון בצלים עם ביצים, או חלב דג מלוח) או המנכן גבינה, או חמאה (או השם אותם בתכניות לצייר מהם איזה צורה מסויימת) — בכוונה ליפותם, חייב משום תולדת בונה ט.

תקון דוד ושאל

י. יג, ובשבת קלח. אהלי קבע לא יעשה וכו' חייב חטאת וכן בשבת מז. ובע"ב שם מלבנות המטה וכו' ואם תקע חייב חטאת וכו' ועי' שיג ט באו"ח, ובסימן שטו ח ושם בסעיף קטן ח בט"ז ושם במ"ז שכתב שם ואהל קבוע הוי רק שרחב טפח על טפח, ואף תוס' אהל קבוע חייב חטאת, ואף מחיצה מהצד וכו' ואהל טפח פחות מטפח אי אסור מדרבנן תלוי בפלוגתא אי חצי שיעור אסור מן התורה או לא, עיין שם, ועיין עוד שיג במ"ז ס"ק ו ובא"א שיד ס"ק א שאף שאין בנין בכלים העושה כלי שלם חייב משום בונה, ועי' עוד שטו מג"א ס"ק כא ושם ס"ק א (ובט"ז שטו ס"ק ד וס"ק יא) ובמשנ"ב בסי' שטו על ס"א, ובחי"א לט א שגם המכניס טריז (טריז — היינו יתד חדה בקצה הא' ורחבה בראשה שתוקעים אותה לידית הקרדום או בחריץ של גזיר עץ) לידית הקרדום בראשו כדי שתהא הידית מהודקת לברזל — ג"כ חייב משום בונה (והמסירו חייב משום סותר) ועי"ל ס"ח וסל"ב.

ח) שבת ע"ה: אמר ר"ש ב"ל וכו' והמנפח בכלי זכוכית חייב משום מכה בפטיש, ובירושלמי פ"ז סוף ה"ב (דף גב); ר"א בשם רשב"ל וכו' והנופח כלי זכוכית חייב משום בונה (שלעשות כלים לכתחלה יש בנין בכלים, קה"ע) ועי' בסעי' שלפנ"ז, וברמב"ם פ"י הט"ז, ובכ"ש בהבונה ושם בה"ג בסוף פ"ג, ובאו"ח שיג ט ובמג"א ס"ק טז ובחי"א לט א. — ועי' גם שבת קב: עי"ל שופתא בקופינא דמרא ר"א משום בונה וש"א משום מכה בפטיש וכו' ופרש"י בד"ה שופתא ובתוס' ד"ה האי וכו' ובשבת מז. וע"ב במלבנות המטה שהזכרנו לעיל, וברמב"ם י יג.

ט) שבת מגבן משום מה מחייב וכו' מחייב משום בונה וכו' ועי' רמב"ם י יג ופרק ז הלכה ו ובמ"מ שם שגם בדבר מאכל שייך בונה, ושיעורו בכגורגרת כמבו' בגמ' הנ"ל וברמב"ם שם, ועי' באו"ח שמ י ובמג"א שם ס"ק יז, שאם מדבק פירות ומתכוין ליפותם או לצייר מהם איזה תמונה שאז חייב משום בונה, וכשהוא מדבקם ואינו מתכוין להשוותם וליפותם שאז חייב משום מעמר, עיין שם ובטור שיט ומגן אברהם סעיף קטן יח—יט ובחי' אדם כלל מ וכלל יג ס"ג ובכ"ש בהבונה ובמע"א (דף כד:), וגם באדם שייך בונה ומשום זה אסרו למתוח אברי תינוק בכוונה

י. כלל הדבר שיש שלש מידות בכונה, א) בנין בקרקע, ב) אהל קבוע, ג) ואהל עראי.

יא. א) בנין בקרקע: אם בונה (או סותר) בבנין שמחובר לקרקע — ואפילו אם רק מוסיף על הבנין כל שהוא (כמו שיבואר לקמן בסעיף כד) בין שהוא מוסיף על המחיצה (בעבי' או כגבהה וכדומה), ובין שמוסיף על הרצפה, תקרה או גג — כגון שתקע יתד בבנין (או שמוציאו ממנו), או שטחו בטיט (או בסיד, או שיצק עליו מלט), או שקבע קרש בקיר או ברצפה, או הנגר שהושיב אשנב בבנין והזגג שקבע שמשה בחלון (חוץ ממה שחייב בזה משום מירוח הדבק שהזגגים משתמשים בו להדבקת השמשות למסגרות החלונות — ושנקרא מרק) — חייב משום בונה (או סותר) יא.

יב. השובר או מנתק צירי דלת (ובזה יש איסור גם בעשאו על ידי מסגר או סתם עכו"ם) או המסיר או מחזיר דלת או חלון לצירם — חייב משום בונה (או סותר) כמו שמבואר לעיל בסעיף היב.

תקון דוד ושאל

לישדן, ואפי' לכדכן בחתולים בכוונה הנ"ל לישדן ג"כ אסור, אם אין דרכו לכרכו בהם בחול, עיי"ש והו"ד בתיקון דוד ושאל בסמ"א, ועיי"ש כי שם מקומו:

י) ביצה לב: בנין קבע אסרה תורה וגזרו וכו' על בני עראי משום בנין קבע, וכו') (ועיי' בכ"ש בהבונה, ובש"ע שטו ובטור שם ובדמב"ם פ"י יב—יג ובפ' כב הל' כו וכו') ועיי' גם שבת קכה: אמר רבב"ח אד"י הכל מודים שאין עושין אהל עראי בתחלה ביו"ט וכו' לא נחלקו אלא להוסיף וכו' ועיי' גם עירובין קב. הני דכדי וכו' זיל כרוך בודיא וכו', ועיי' בש"ע שטו סעי' ח ובמג"א ס"ק כא שם בדין אהל משופע שיש בגנה, או בפחות מג' טפחים סמוך לגגה טפה, הר"ז אהל קבוע, ואם אין בגנה טפה, ולא בפחות מג' טפחים סמוך לגגו טפה, הר"ז אהל עראי, ואם הוא מתוקנת לכך כמו כילת חתנים מותר לנטותו ולפרקו שטו ס"י ומג"א ס"ק יב, ועיי' גם מע"א (דף כג:).

יא) שבת קב. במשנה, ורמב"ם פ"י הל' יב, וסמ"ג לאווין סה, ומג"א שטו ס"ק כא, ובש"ע הרב שם, ובחי"א לט א—ב וה', ועיי' עוד בזה בתיקון דוד ושאל לעיל בס"א ובס"ב.

יב) או"ח שיד ז, שכ' שם בפותחת וכו' שאסור וכו' ולשברו, שבכלים נמי שייך בנין גמור וסתירה, ומטעם זה אסור להסיר הצירים שאחורי התיבה בנאבד המפתח, ויש מתירים בזה, ובשבירת פותחות תיבות יש אוסר ויש מתיר, ויש להתיר על ידי עכו"ם, וכתב שם במגן אברהם ס"ק יא בשם היש"ש שרק בהפסד מרובה או שנחפז לצורך מצוה, מותר עיי' עכו"ם, אבל בסכין או במחט שרי לפתחה, (ועיי' מע"א דף כד: ששבירת

יג. ואפילו אם הדלת או החלון אינו מחובר בציריו רק תחוב בחוזק — כל שאינו עשוי להוציאו רק לעתים רחוקות — כשפתרו או תקעו בשבת חייב משום בונה (או סותר), ובמחובר בציריו, אפילו באינו תחוב בחוזק, גם כן חייב כשהוציאו מהצירים או החזירו (שהגזרה „שמא יתקע בחוזק” שגזרו — לא נאמרה רק בכלים, שבכנין חייב אפילו באינו תקוע בחוזק). (ובדלת או חלון שעשוי לפתחם או לסגרם תמיד יבואר לקמן בסעיף כו שאין הבדל ובין אם הם מחוברים בצירם, ובין שאינם מחוברים — מותר לפתחם או לסגרם וכן דלת שבתקרה ביש לה צירים, מותר לפתחה או לסגרה, ובאין לה צירים או רק אם עשוי לפתוח ולסגור בה את הפתח תמיד — מותר לסלקה או לסגור בה. ודלת שעשוי לסתרה בשבת — אפילו טוחה בטיט (כגון הלוחות והפחים ששמים על פתח התנור שטומנים בו את החמין לשבת, וטחים אותו לתנור — בטיט) — מותר לסתרה בשבת, ויש מחמירים בזה. (ומלכד איסור סתירה — יש בפירוק הפח מעל פתח התנור, עוד איסור משום הבערה, שעל ידי הסרת הפח הגחלים שבתנור מתלהבים — אבל מותר לפרקו על ידי עכו"ם. ובליל שבת שיש לספק ולחשוש שהתבשילים לא נתבשלו עוד כל צרכם אסור לסתמו אפילו על ידי גוי) יג.

תקון דוד ושאול

הצידים או המנעול אסור מדרבנן — שבשובר הוא מקלקל בסתירה — אבל לקבוע צירים או מנעול בכלי לכ"ע אסור אפי' ע"י נכדי דהוי מלאכה דאורייתא לתקון מנא, עי' שיד ס"ז ובמג"א ס"ק י שם, ועי' גם בט"ז שם סק"ח שחולק בזה כמבואר שם בלבו"ש) עי' גם מג"א שח ס"ק כב, ט"ז שיג ס"ק ה ש"ע הרב שיד יז, כ"ש בהבונה, וחי"א מג א, שג"כ סיים שם שמותר לפתחו ע"י (סכה) מחט (סכון) ומסמר, ואם מותר לפתוח דלת סגורה במכשירים (בכליו של אומן) — ע"י אמירה לעכו"ם, ואם יש לחוש ולגזור שישבר המכשירים או שיני המנעול שהוא דבר דלא שכיח (ובפרט כשהוא אומן), עי' שע"ת שיד אות ב שהביא בשם מהר"י הלוי אחי הט"ז שמותר, ובשם מח"ב מתשו' זרע אמת הביא שאסור, (והי' מעשה שנאבד מפתח הארון קודש, ולא יכלו לפתחו, והורה להביא מסגר (עכו"ם) לפתחו, וצוה שאם יאמר הגוי שלא סגי בלא שבירת שיני המנעול או יביאו ס"ת מביה"כ אחר לכבוד הקהל), הו"ד בתוס"ח מג ס"ק א, והביא גם דברי תשו' בית יהודה שהורה בכזה למעשה, להביא עכו"ם וישבור המנעול כיון שמקלקל הוא, ובשבות דשבות במקום מצוה ל"ג רבנן.

יג) שבת קכב: ת"ר וכו' (ובעירובין קא, ודף קב). ועי' שח מג"א ס"ק כב, וט"ז שיג ה, ושם מג"א ז, ועי' בבה"ל שם שהביא בשם תו"ש שמצדד בפתח העשוי להכנס שם בפחות מל' יום שהוי פתח העשוי להכנס בה תדיר, ועי' סי' תקיט א ובבאה"ט ס"ק א ובמשנ"ב ס"ק א ובש"ע הרב שיג יד—טז.

יד. ב) אהל קבוע: אם עשה שלש מחיצות ואהל עליהן (והיינו אפילו באינו מחובר בקרקע) וגם יש בגגו (או בפחות משלשה מפחים סמוך לגגו) מפה על מפה ברום מפה — אז דינו

תקון דוד ושאול

ובכ"ש בהבונה, ובנת"מ מג ד. ועי' בחי"א לט יג שכ' המחזיר דלת או חלון בבנין שבקרקע בצידים שלהם — חייב, ואין הבדל בין צידים שלנו, ובין צירים שלהם (הצירים שלהם היו עשויים מעץ או מברזל והיו בולטים מן הדלת א' למעלה וא' למטה, והכניסו הבליטה שלמעלה בחור שלמעלה במשקוף, והציר של מטה, במפתן (סף הפתח) כדי שתהא הדלת חוזרת לכאן ולכאן, וכ' שם בתוס"ח בשם נז"י בשם ספר החיים שיג וז"ל ונראה שדוקא בכעין חלונות (וקואטירין) ודלתות הבאים לסתום מקום חלל ממש, או הוי כבנין המחובר לקרקע שאסור אף בתוס' אהל (היינו שפתוח במקום התוספת), אבל בחלונות שכבר יש להם חלון זכוכית (חלון עם לוחות זכוכית (הנקרא ג"כ שמשה, ששמים אותה בחלון) רק שעושה גם חלונות של עץ — לשם שמירה מהגנבים — לא הוי כבנין אף במחובר לקרקע וכו' ודומה לפרוכת שלא הוית מחיצה, כיון שיש לפני' דלת. (וגם החשש "שמא יתקע" אין בצירי ברזל שלנו שבבנין החומה — שאין קבועים שם הצירים במסמרות, רק בתחלת הבנין געשה שם, ואחר שנעשה הבנין א"א לקבעה במסמרות, ע"כ מותר להסיר החלונות ההם שנעשו לסתימה, וליטלם ביום השבת, ובפרט במקום הפסד וחשש גניבה וא"א בלא"ה — מותר לסתמם בלילה וליטלם בשבת — ובקיר של עץ שיש לחשוש ל"שמא יתקע" יש להתיר ע"י עכו"ם, ובבנין אבנים מותר ע"י ישראל), וכ"כ בשו"ת גור ארי' סי' קלה עי"ש, ועי"ל סכ"ח, וכשנאבד מפתח הבית ונשאר תינוק בחדר עי' לקמן כלל לה ג שהתירו לו (אפי') לשבור הדלת, ולהוציא את התינוק כדי שלא יתבעת וימות ועי' לקמן בסעיף כה ובאו"ח שיג סוף ס"ג, ומג"א ס"ק ח, וסי' תרכו ג, ומג"א שיג א, קש"ע פ סס"ט, חיי"א לט ז, וכלל מב א, ועי' משנ"ב שיג ס"ק כט ובש"ע הרב שכ' שאפי' בנגדרת על הארץ או ששומטין אותה על הארץ שכיון שעשוי להפתח תמיד, הדלת היא רק מחיצת עראי עי"ש בסי' שיג י, ובחי"א בשם הרי"ף והרמב"ם, ובט"ז שטו ס"ק ד ויא' ובכ"ש בהבונה שכ' שכ"כ ברשב"א בחידושיו בשבת קלה, ובמשבצות שטו ח כ' שאפילו בסדין בד' קונדסין מחשב אהל קבע אם הוא קשור בהן, ועי' גם שם בא"א א, ובמג"א שטו ס"ק כא ובבאה"ט סוס"י שיד מש"כ בשם הרמב"ם (פ"י יג) ועי' ג"כ לקמן סעי' כד, ועי' בהגה רנט ז שהביא דעת המחמירים לסתור סתימת התנור הטוח בטיט ע"י ישראל אם אפשר לעשותה ע"י ישראל קטן או א"י, ואם א"א יעשהה גדול ע"י שנוי קצת, וכ' והכי נהוג עי"ש ובמשנ"ב, ועי' עוד לעיל בכללי הטמנה וחזרה ובשול שכתבתי בשם הגה שאין לפתחו בשעה שאין התבשילים מבושלים עוד כ"צ — משום בשול עי"ש באות א, מש"כ שם בשם א"א ס"ק יב שם בסי' רנט, ועי' ג"כ א"א שיד ס"ק ט שכ' בהטמין התבשיל לשני ימים שאין לפותחו בשבת.

קיצור הלכות שבת

שכג

כבניין מחובר לקרקע, ולכן אם אפילו רק מוסיף עליו חייב מן התורה — אך זה דווקא בעשוי לזמן מרובה דהיינו לשמונה או לתשעה ימים יד.

מז. ג) אהל עראי: (היינו שאינו עשוי לשמונה או תשעה ימים) כך דינו, א) ביש לו שתי מעלות (יתרונות), דהיינו שעשוי לזמן מועט, וגם אין בגגו (או בסמוך לשלשה טפחים — לגגו) טפח על טפח ברום טפח, או אפילו בעושה את המחיצות, יש שאומרים שמותר לעשותו לכתחלה, וביש לו יתרון אחד (היינו מעלה אחת) — דהיינו שעשוי רק לזמן מועט, או שאין בו טפח על טפח ברום טפח — או אסור לכתחלה, וביש לו שני החסרונות — דהיינו שעשוי לזמן מרובה, וגם יש בו טפח על טפח ברום טפח — כבר כתבנו שזה הוא אהל קבע, וחייבים עליו מן התורה טו.

מז. באהל עראי שאסור יש חלוק בין גג למחיצה — שכנג יש ארבעה חילוקים, א) באין שם שלש מחיצות ויש טפח על טפח ברום טפח תחת הגג שעשה, או דוקא כשנעשה להגן או לצל — אסור (ומטעם זה אסור לפתוח את הכילה שפורסים על עגלות התינוקות ולפרוס רשת העשוי נקבים נקבים על החשוקים שעל מטותיהם וכדומה, ואיסורו הוא משום עשיית אהל עראי, אבל כשרשת זו (וכדומה) כבר מתוחה שיעור רוחב טפח (מלבד עבי' של עגול הכריכה) מערב שבת, או שהחשוקים רחבים טפח או שאין בין חשוק לחבירו שלשה טפחים — שאז הוי לי' כלבוד — באופנים האלה הוא רק מוסיף על אהל ארעי — ומותר (ועיין בתקון דוד ושאל) שהבאתי שם שיש מי שכותב להתיר מתיחת הגג שעל עגלות תינוקות שלנו (שעשוי להגן על התינוקות מפגיעת השמש או מפני הגשמים) — מפני שדופן גג עגלות התינוקות שלנו הוא רק תוספת דופן העגלה והגג קבועה בעגלה בצירים ושיש מי שאסרו משום שעשוי להגן וכוונתו בזה להאחיל ולהגן על התינוק טז.

תקון דוד ושאל

יד) שבת קלח אהלי קבע לא יעשה וכו' ועי' בזה לעיל בס"ז בתיקון דוד ושאל שם. וברמב"ם י יג. ובש"ע בט"ז שטו ס"ק ד ויא' (ובמ"ז ס"ק ח) ובא"א ס"ק א. ובמג"א שטו ס"ק כא ובכ"ש בהבונה.

טו) ביצה לב: אמר ר"ג וכו' בנין קבע אסרה תורה וכו' וגזרו רבנן על בנין עראי משום בנין קבע וכו' ועי' מ"ז שטו ס"ק ח. וא"א ס"ק י ובכ"ש בהבונה ועי' בר"ן הו"ד בבאה"ט שטו ס"ק כא בסופו.

טז) שבת קכה: רא"א וכו' ובגמ' שם הכל מודים שאין עושין אהל

יז. ב) ביש באהל הנזכר שלש מחיצות שמגיעות לארץ, או אפילו באינו מתכוין להשתמש לשם הגנה, לצל או לשום תשמיש אחר, אף על פי כן אסור לעשות הגג (משום אהל), משום שעל כל פנים הוא „חזי“ לתשמיש — (ומטעם זה אסור לשום כסוי על תיבה (או על כלים אחרים) שריקה שיעור טפח סמוך לגגה — כשאין הכסוי קבוע בתיבה בצירים — משום שהכסוי מאהיל על הדבר שבתוכה כמו שיבואר לקמן בכלל כט, וכן אסור לשום כסוי על הכית מים ולכסותה (וכן להסירה) כולה, (כשריקה שיעור טפח) מטעם זה, כמבואר לעיל בכלל יג סעיף י — בשם יש אומרים — (ועיין עוד לקמן בסעיף כט באיסור שימת דף שלחן על הכית שצדה הפתוחה היא למעלה — משום איסור עשיית אהל). ומה שאסרנו בשימת כסוי על התיבה משום איסור אהל, היא רק במקרה שאין הכסוי מיוחד מערב שבת לכסוי כלי הזה, אבל כשהמכסה מיוחד לכסוי כלי הזה —

תקון דוד ושאול

עראי בתחלה ל"נ אלא להוסיף, ועי' פרש"י ותוס' שם ובטור שטו ובב"י, ועי' ג"כ עירובין קב. הני כיפי דארבא בזמן שיש בהן טפח, א"נ אין בהן טפח ואין בין זל"ז שלשה, למחר מביא מחצלת ופורס עליה, מ"ט מוסיף על אהל עראי הוא וכו' ועי' ג"כ עירובין מד. ועי' או"ח שטו ב ובמג"א ס"ק ד—ו ובס"ד שם, ובט"ז ס"ק ג שם, ובבאה"ט ג—ו, ובמשנ"ב ס"ק יא—יב שכ"ש שאסור לפרוס סדין על העגלות וכו' אם לא שהי' כבר פרוס מע"ש ברוחב טפח, ועי' גם בכ"ש ובש"ע הרב שם ס"ח, וביש ברוחב העצים טפח מותר לפרוס עליהן מחצלת בשבת שהוא רק מוסיף אהל עראי העשוי מבעוד יום, ועי"ש שטו ד ובח"א כלל מב ס"ג במטה המסוגרת בחבלים פחות מג' טפחים שמותר לפרוס עליו — שהוי כסתום, ועי' גם במשנ"ב ס"ק כה. ועי' שם מג"א ס"ק כא בכילה או שאר אהל משופע שיש בגגם או סמוך לגגם טפח שהוי אהל קבע, ואם אין בגגם, ולא בפחות מג' סמוך לגגם, טפח, הרי זה אהל עראי, (ועי' גם סעי' י יא ובמג"א שם שבמתוקנת לכך כגון כילת חתנים, שמותר לנטותה ולפורקה), ועי' בשו"ת חלק לוי בח' או"ח קב שאפי' להמחמירים בפתיחת מטרי' ושמי', גם כן מותר למתוח את הגג שעל עגלות תינוקות (שעשוי להגן עליהם בפני הגשם וקרני השמש) מפני שדופני עגלות תינוקות שלנו אינם אלא תוספת על דופני העגלות, והגג קבוע בהעגלות בצירים וציין למג"א שטו ס"ק ו הנ"ל והו"ד בשמב"ה סי' אות לו ועי' בקצות השלחן סי' קכ ובדי השלחן שם ס"ק ט שכ' והעגלות הקטנות שבזמננו שמשכיבים בהם התינוקות ויש להם גג להאהיל שמתקפל ומתפשט פשוט שאסור לפשטו בשבת אעפ"י שהגג מחובר להעגלה, ואינו דומה לכסא של פרקים שמותר לפתחו בשבת כמבואר בש"ע שטו ה ובמג"א ס"ק ח, ובש"ע הרב שטו יג) שהתם ההיתר שאינו מתכוין לעשיית אהל, משא"כ כאן שכוונתו להאהיל ולהגן על התינוק ואסור וכ' שצריך להזהיר את ההמון ע"ז.

מותד לכסותו בו, וכן התירו במי שאינו מתכוין, כגון המחזיר קדרה על הכירה — שאין כוונתו בזה לכסות כלל, ועיין במראה מקומות בביאור הדינים האלה) י.

תקון דוד ושאל

(יז) עי' שבת קלט: אמד רב האי פדונקא אפלגי' דכובא שרי אכולי' כובא אסוד, ועי"ש ברמב"ם פכ"ב כז—לא ולג' ובטוד ואו"ח שטו יג ובט"ז ס"ק יא שמתיד בכסוי תיבה, הואיל שהוא מיוחד, לכך, ועי"ש במג"א ס"ק ו ש"כ' בתיבה רחבה, ואינה קבועה בצירים, שאסור לכסותה בכפורת — אעפ"י שאינה אלא לפתח, אבל באינה רחבה גם המג"א מתיר בס"ק כא עי"ש ועי' מחה"ש שם ש"כ' להתיר בזה, ודימהו למחזיר קדרה לכירה בשבת, שמתירים, ועי' לעיל מה ש"כ' בכלל יג ס"י בכסוי חבית מים ועי' גם במע"א ש"כ' בהל' בונה וסותר אות ד שהכובא היא חבית הרחבה הרבה (תוס' ור"ן) וכ' שם שאסור לשטוח עלי' בגד לכסותה על פני כולה, והוא שחסרה טפה, אבל אם מלאה יין מותר לכסותה כולה שאין בה איסור משום אהל, והוא מבואר בש"ע בסי' שטו סי"ג שהזכרנו, (ועי"ש ש"כ' שאפשר שאין צריך למחות במכסה חבית מים, מאחר שלהדאב"ד ולהדשב"א אין בכסוי כלים משום בנין (עי' בב"י שטו בד"ה בגד), וכ' שם עוד בב"י הנ"ל בשם האחרונים לחלק בין כלי שעומד במקומו, ובין כלי המטלטלים אותו ממקום למקום שאז הוי כעושה מחיצות ג"כ, ועי' ג"כ בחי"א כלל מב ס"ד ש"כ' ליהרר בכסוי התיבות, שלא לכסות התיבה כולה בכסוי הנזכר, וכן אותן התיבות שערוכות באופן שמושכין את מכסותיהן, צריך ליהרר ולא למשוך מהן כל הכסוי — שלא להוי כסותר אהל, אלא יניחה מכוסה קצת שאז הוי רק כתוספת אהל, וכתב גם כן שמכל מקום נראה לו שלא למחות במכסה חבית מים (וכן בתיבה ומטה שיש לה כסוי שאינו מחוברת בה), שיש להם על מי לסמוך, וטעם שחבית אסור הוא מפני שנראה כמשמר (כאלו מסנן מן הפסולת) וכי' כמבואר בבית יוסף הנ"ל, וכ' עוד שם בתיבה (היינו מגירה) — המוכנסת ומוצאת בגדירה משלחן — ויש טפח בעומק חללה, שאסור להחזירה בשבת, משום אהל, וכ"ה במע"א הנ"ל, אך בקש"ע כ' שזה הוא אהל שנעשה מלמעלה למטה, שהרי מקודם נעשה הגג (היינו — דף השלחן) ואח"כ הדפנות (כשמחזירה) (ועי' שטו ס"ו ש"כ' שם כשמסדרים חביות זו על גב זו אחת ע"ג שתיים או חזו בידו העליונים, ויסדר התחתונים תחתיו וכו'), וכ"כ בכ"ש להתיר מטעם זה והוסיף עוד שהמגירה מיוחדת לכך (להכנסה ולהוצאה) (ועי' מה שכתבנו בזה לעיל בשם הט"ז בס"ק יא), ועי' גם שבת לו: תוס' ד"ה וב"ה, וגם בתוס' חיים מב ס"ק ג, ובמשנ"ב שטו ס"ק מח ובבה"ל, ועי' שם בבאה"ט בעניני כסוי תיבות קטנות (ונ"ל שכך הדין בקופסיות) שהביא ג"כ דעת הט"ז בזה, ועי"ש בקש"ע שהביא הטעם במניח מקצת החבית מגולה, אעפ"י שגם בזה שהוא מכסה יש רוחב טפח ויתר, אעפ"י מהני להתירו משום שכיון שאינו מכסה כולה א"כ גם המקצת שכסה ג"כ לא מהני, ואין לו ערך, ועי' ש"ע הרב שטו ס"כ

יח. ג) ביש לאהל הנזכר שתי מעלות, דהיינו, שאין לו שלש מחיצות, והגג שעושה גם כן אינו להגן או לצל או להשתמש תחתיו (רק על גביו), אז מותר לעשותו לכתחלה. (ומטעם זה התירו לשום דף-שלחן על רגליים, מחמת שאין בו מחיצות, וגם אינו מתכוין (בעריכתו) לאהל, וכן מותר מטעם זה לבישת כובע גדול הנקרא "ברייטעל" משום שאין לו מחיצות, ואינו מתכוין לצל, ואפילו בשם טליתו על הכובע (שהוי אז כמו דפנות סביבותיו) אף על פי כן מותר — מדאינו מתכוין לצל, — ועיין בזה במראה מקומות) יח.

יט. ד) וכל זה כשדרך בני אדם להשתמש תחת האהל הנזכר, אבל באין דרכם להשתמש תחתיו, אז אפילו לעשות ארבע

תקון דוד ושאל

(וס"ט, יב וסי"ט), וגם באו"ח שכ טו המובא גם למעלה בכלל יג י, ועי' פמ"ג מ"ז סי"א בסי' שטו (ובסי' שיט) ובתו"ש.

יח) כ"ש בהבונה, ובש"ע שטו ג ומג"א שם ס"ק ז שכ' שאין אהל בלי מחיצות וכו' עי"ש ובס"ק ח שם, ועי' גם בט"ז שם ס"ק ח בהיתר הכובע הנקרא ברייטעל, ועי' בזה גם שבת קלח ועירובין קב ובאו"ח שא ס"מ בדין כובע וכו' וכן בסמ"א שם ובמג"א ס"ק נא—נב (ועי' גם בסי' תרכו ס"ג) ובש"ע הרב סי' שא סעי' מח — מט ועי' בחי"א שכ' בדין שימת דף השלחן על הרגליים כמ"ש בפנים, ועי' במשנ"ב בסי' שטו ס"ק כב וס"ק כג (ובאו"ח תקב סוף ס"א), ועי' בש"ע הרב שטו ט, (ועי' גם בחי"א שם בלבישת הכובע שזכרנו לעיל), (ועי' בביצה לב: אר"י האי מדודתא וכו' מלמעלה למטה אסוד וכן וכו' חביתא (משום דהוי דרך בנין) ועי' פרש"י ותוס' שם וברמב"ם הל' יו"ט פ"ד ובש"ע שטו ס"ו הנ"ל כשמסדרים חביות זעג"ז וכו' אוחו בידו העליונה ויסדר התחתונות תחתיו וכו' ובמג"א ס"ק ז הנ"ל וס"ק ט שכ' שם דאין אהל בלי מחיצות וכו' (ולפי"ז אפשר שנכון ליהדר ג"כ שלא לשחק בקוביות בנין בשבת ועי' לקמן תקב ס"א שגם בעדיכת העצים אסוד משום בונה ואפשר שאסוד גם משום מוקצה) ועי' בבה"ל שטו ס"ה מה שכ' בד"ה לכתחלה שכ' במטות ברזל המקופלות ליהדר לפותחה באופן שמתחלה יפרסו את הסדין (היינו ידיעת בד לבנה שפורסים על המטה) ויאחזנו באויר, ואחר כך יפשו את המטה ויעמידה תחת הידיעה הנ"ל — שאז הוי שלא כדרך בנין, אך שמסיים שאפי' בעצם הפשטת המטה הוא מסתפק משום טירחא, אך לכבוד אורחים ואין לו מטה אחרת עי' סי' שלג כ' לעשות העדכת המטה באופן שהזכרנו, וביש לו מטה אחרת פשוט שיותר טוב (אפי' ביש לו אורחים) להשתמש במטה אחרת, ומטות ברזל המקופלות שלנו הן כנראה שונות והן עשויות מגוף א' ועשויות מתחלה להשתמש בהן על ידי פירוק ועי' סקי"ז מה שכ' בשם הר"ש במגידות, ולקמן בסוף סעיף כד בתקדו"ש, ועיין גם מה שכתב בענין כזה בשו"ת קרן לדוד, סי' צה, ועי' בקצות השלחן קכ ס"ק טז שכ' בזה להתיר וכו' שרוב המטות שלנו אין להם ג' טפחים בין השליבות וכו' שאין זה דומה לסי' שב ומותר

מחיצות ואהל עליהן גם כן מותר בשבת (ולכן מותר להניח ספרים מכאן ומכאן וספר על גביהם — כשצריך ללמוד מכולם, ויש אומרים שבספרים רק בשתי מחיצות מותר לעשות אהל) יט.

(לטור קרוח)

כ. כל גג עראי שאינו מתכוין בו לעשיית אהל, ומחיצות נקבעו ונתחברו להגג הנ"ל מערב שבת, רק שהיו מכופלים ומונחים, אז מותר לפושטן ולהעמידן בשבת, ולכן כסא העשוי פרקים (כסא נח, או שלחן המתקפל) שכשרוצים לשבת עליו פותחים אותו, והעור או הכד גמתח ונפתח. מותר לפותחו לכתחלה בשבת, מפני שאין הוא עושה דבר בשבת, ואינו דומה לעשיית אהל — שהרי הגג עם המחיצות עשויים ועומדים הם מכבר, אלא שעכשיו הוא מותחם לשבת עליהם (ועיין בזה בתקון דוד ושאלו ובדין פתיחת מטה המקופלת בשבת) כ.

תקון דוד ושאלו

יט) (שבת קלוז:) ועי' טור בסי' שטו שכ' כ' הרשב"א בשם תוס' שלא אסרו אלא בכה"ג שצריך לאויר של מטה וכו' ע"כ מותר להניח ספר א' מכאן, וא' מכאן וא' ע"ג, ובש"ע ס"ז ושם בט"ז ס"ק ד וס"ק ו—ז (ושם במ"ז) ועי"ש שמפרש דברי הב"י כפשוטן ושדוקא בשתי מחיצות מותר, ועי' רמב"ם פכ"ב כח ובתיקון דוד ושאלו ובש"ע הרש"ז שכ' כדברי הט"ז, ועי' בכ"ש בבונה שהביא הדברים שבפנים, ועי' בקצות השלחן סי' ק"כ ס"ק יא במשנ"ב ס"ק כט—לא ובבה"ל שם.

כ) עי' שבת קלח. אבל מטה וכסא טרסקל וכו' ובטור ואו"ח שטו ה' ובמג"א ס"ק ח, (ועי' ג"כ בש"ע תרכו ג' ושם בהגה), והוה"ד בש"ע הרב שטו יג ועי' גם שם בס"א, ועי' כ"ש בהבונה שכ' לאסור בתליית פרוכת בקונדסין לצורך חופה כמו שעושים בטעות בפולין בשמחת תורה, וכ' שמה שהקיל הרמ"א בזה בסי' שטו ח היינו רק בקשורה בקונדסין מעיו"ט, ואין להתיר הדבר משום כבוד התורה, משום שעיקר הדבר הזה מה"ת הוא וכו', ועי' בתו"ש שם שכ' שבדף הקבוע שבקיר בית הכנסת, בלא"ה מותר לשים ספרים משום שאין כוונתו לפשוט את הדף לשם אהל (כמו למשל בחופה שכוונתו בהעמדת הגג לשם אהל) עי"ש במג"א שטו ס"ק ז בשם הרא"ש ועי"ש במשנ"ב שט"ו ובשעה"צ (וקשה להבין שאם החופה נעשית לאהל למה באמת התירו להעמידה בשבת ומצאתי בזה בקצות השלחן שמפרש דברי המג"א בזה שבאמת החופה היא לכבוד ואינה עשוי' להאחיל, ואעפ"כ ביש לה מחיצות אסור להעמידה בשבת, ומחדש המג"א שאם המחיצות מחוברות להגג מע"ש שאז מותר לפתחה בשבת כמו כסא של פרקים, וכן הדין בהדף שבכותל ואפי' ביש להדף מחיצות עי"ש בבאורו ובאמת כן כתוב בש"ע הרב שכ' בסי' ג'

כא. וכל זה לא נאמר רק כשהגג הי' מחובר להמחיצות מערב שבת, אבל כשלא הי' הגג קבוע ומחובר להמחיצות מבעוד יום, אז אין לפרסו ולמתחו על המחיצות שמעמידן תחתיו בשבת ומשום זה אסרו תליית פרוכת בקונדסין (במוטות) לעשות חופה — כשאינה קשורה במוטות מבעוד יום (והתירו העמדת החופה וסילוקה רק בהי' הגג קבוע למחיצותי' מבעוד יום) כא.

כב. ובעשיית מחיצה בלי גג אסרו רק בעשותה להתיר דבר מה (למשל לטלטל איזה דבר — בשבת — או לשם דופן לסוכה, או כדי להתיר תשמיש בפני הספרים), אבל בעשותה להגן או לנוי (כגון שתולאה על כותלי סוכה — וכדומה) ואין טירחא או מעשי אומן בתלייתה — אז מותר לתלותה בשבת, מיהו בפרוסים כבר כשיעור טפח מן הצד מערב שבת, אז אפילו בעשויים להתיר איזה דבר, בכל זאת מותר להוסיף בפתחתם בשבת (ומטעם זה קיר המתקפל הפתוח כשיעור טפח מערב שבת, מותר לגמור פתיחתו בשבת — אפילו בעושה להתיר דבר מה) כב.

תקון דוד ושאל

וכן הדף אם יש לו מחיצות, וא"כ אין עליו שם אהל עדאי כיון שהיא בלי מחיצות, ועי' ח"א כלל מב ס"ד ובכלל לט ס"ד) ועי' ג"כ בבה"ל סי' שטו בד"ה לכתחלה מה שהזהיר במטות ברזל המקופלות שלנו העומדות אצל הקיר ליזהר בפתחתן וכו' עי"ש, ונראה שמטות שלנו שונות ממטות ברזל שבמן המשנ"ב שבזמננו יש להן אדיגות סמיכות, ודינן כדין מטה המסורגת ואין בין חבל לחבל ג טפחים שהתידו בה בסי' שטו ד, וכנראה שכן דעת המשנ"ב שכ' אך אם השליבות וכו' סמוכין זל"ז שאין ביניהן ג טפחים וכו' אפשר שיש להקל עי"ש והו"ד לעיל בסעי' יח בתקון דוד ושאל והבאתי שם דברי פוסקים אחרים בזה.

(כא) עי' שטו ה ושם במג"א ובסעי' יג בש"ע הרב ועי' ג"כ בשו"ת משפטי עזיאל בח"ב סי' מד שכ' להתיר בפרישת וילונות כהיט שפורשים אותם בשעת מלחמה בשעות האפילות על החלונות כדי שהשונא לא יראה את האור שבבית וכו' וכ' שאין בזה לא משום בנין וסתירה ולא משום איסור עובדין דחול.

(כב) עי' עירובין צד דרב ושמואל הו' יתבי וכו' ועי' שטו א בט"ז ובמג"א ובביאור הגד"א ובבאה"ט ובמשנ"ב ובתו"ש שכ' שכל זה דוקא במחיצת עראי אבל במחיצת קבע (שכוונתו שישאר כך) אסור, ועי' ח"א לט ד, ועי' מ"ז שם ס"א שכ' בתליית וילון על מחיצה שיש בה סדקים ובקיעות גדולות, להגן על הנר מנשיבת הרוח, שלא יכבה הרוח את הנר שבסוכה (או נר שבת) וכ' שם שאין הוילון הזה נחשב כדבר המתיר (שהלא צריכים להדליק נר לסעודה כבסי' רסג ס"ה, ועי' גם סי' תקיד בגרם כבוי) משום שהוילון הזה פועל רק כהעדר ומניעה שלא ינשב הרוח על הנר ולא יכבנו,

קיצור הלכות שבת

שכט

כג. מחיצה שאינה קשורה למטה ונעה ונדה ברוח (כגון וילון שתולים על פני החלון, או לכסוי על פני הפתח) או פרוכת שתולים על ארון הקודש — מותר לתלותה בשבת (אף שתלוי שם בקביעות) מדאינה עשוי רק לנוי ולצניעות (אך מחמת חשש שהצד המעלה תתקמט בידו ותעשה אהל, על כן יזהרו לתלותה על ידי שני אנשים — ששני אנשים יכולים להזהר שלא לקפלה, אבל לא אחד, ויש שלגמרי נמנעים ואין תולים פרוכת בשבת) כג.
כד. כשם שאסור לעשות אפילו בנין עראי בשבת, כך אסור להוסיף על בנין קבוע תוספת קבוע כמבואר לעיל בסעיף טו (ויש אומרים שאפילו תוספת עראי אסור להוסיף עליו), ולכן פתח

תקון דוד ושאול

ע"ש, ועי' בכ"ש בבונה ובש"ע הרב ריש סי' שטו ובס"ה, ועי' במג"א שם ס"ק יח שכ' שהנוטה פרוכת וכדומה צריך ליזהר בו יותר משום שמתכוין לעשות מחיצה, (ואין לדמותו לשבת קלה: במימרא דר"ש), ועי' ח"א לט בסוף ס"ד שכ' שאם הי' המחיצה כגודל טפח מע"ש שמותר להוסיף (ולהגדילה), וכ"כ בש"ע הרב, בקש"ע, ובכ"ש, ע"ש ובשו"ת חת"ס בחל' או"ח סי' עג בפתיחת קיר המתקפל ועי' בש"ע שטו י"ב ושם בש"ע הרב, ועי' בתוס"ח על הח"א הנ"ל שכ' בהוספת המחיצה הנ"ל בהיתה פתוחה טפח מע"ש, שבפמ"ג מסופק בזה היכא שהתוספת אהל באה להתיר — (אף שהיתה המחיצה כגודל טפח מע"ש) — שאפשר לומר שהוי כעשיית אהל עראי בתחלה שאסור הואיל שבאה להתיר, והביא בשם שו"ת גור ארי' ח"א סי"ד שמסיק לאסור להוסיף על המחיצה כשהתוספת באה להתיר, אף שהיתה המחיצה טפח מע"ש, אך שלא היתה מותרת בלי תוספת, ע"ש והו"ד בנו"י ועי' בזה בקצות השלחן קכ ס"ק ג (ועי' ג"כ במע"א בזה שכ' בקיר המתקפל להתיר לפשטו כולו — בעומד מופשט מע"ש כגודל טפח אבל בהי' מקופל אעפ"י שקפולו הוא מחוצה יותר מטפח ג"כ לא מהני שהרי זה לא נעשה בשביל מחיצה וכו') אבל מחיצה המתרת ודאי וגמור אסור אף בתוספת מחיצה עי' שיג מג"א ס"ק א, מה שכ' בשם תשו' הר"י הלוי שגם בפקק החלון כתב לאסור לסתמו אחר שמת המת דהוי כמתקן, וכ' שם שלפי"ז בנפל סכך מהסוכה ביו"ט ונשא אהל טפח, שאסור להוסיף על אהל טפח מאחר שהוספתו מותרת מסוכה, ועי' גם בשו"ת חת"ס הנ"ל, וגם בברכ"י שטו ג) ועי' עוד משנ"ב שטו ס"ק יא, ובשעה"צ ובבה"ל ד"ה אם ועי' עירובין צד, ובשבת קלת, כג) שבת קלת: גוד בכיסנא וכו' רמב"ם כב לב ובראב"ה, או"ח שטו יב ובמג"א ס"ק יח—יט (ועי' גם מה שכ' בס"ק א, ועי' ש"ע הרב שם ס"ז ובכ"ש בהבונה), בהגה בס"א ובט"ז שם ולהצמיד וילון לקיר שעל יד החלון וכדומה במסמרים דקים וקצרים בעלי ראש רחב הנקראים נעצים כ' בבדי השלחן סי' קכ ס"ק ל שאסור משום בונה שבמחובר לקרקע אפי' בנין גרוע אסור, ואפי' בכלי שאינו מחוברת לקרקע אסור לחברו דהרבה פעמים נתקע בחוזק, והוי בנין חשוב כמו צירים התקועים שאסור אפי' בכלים, משום שחיישינן שיתקעם בחוזק, ועי"ל סל"א.

שאינו עשוי לכניסה ויציאה תדירה, אלא לעתים רחוקות, ועשה לו דלת שאינה סובכת על צירי' (ציר — היינו עין או ברזל הבולט מן הדלת, שמכניסים אותו בחור שלמטה בסף ולמעלה במשקוף, כדי שתהא הדלת חוזרת לכאן ולכאן, וכן הדין בדלתות שלנו שמחברים אותן בוויים במזוזות הפתח, והדלת סובכת עליהם) — וקשר את הדלת בפתח ותלאה שם לנעול בה, אז אם יש ציר בדלת זו או אפילו אין בה עכשיו אלא שהי' לה ציר ונשבר, ומקומו ניכר, מותר לנעול בה בשבת, ואפילו כשהיא באופן שכשפותחים אותה היא נגדרת על הארץ, וכשנועלים בה מגביהים אותה ומעמידים אותה על הסף, מכל מקום מותר, שכיון שהיא קשורה ותלוי' וגם יש בה היכר ציר, אם כן ניכר שהיא דלת העשוי' לנעילה ופתיחה, ואינו נראה ככונה, ומכל שכן כשיש לה עדיין ציר, שמותר, ובלבד שיזהר שלא להחזיר את הציר למקומו, כמו שכתבנו לעיל בסעיף ה' וסעיף יב-יג שאז הוי ככונה כד.

כה. אבל באין לה היכר ציר אסור לנעול בה בשבת — דכיון שהדלת הזו אינה עשוי' להפתח רק לעתים רחוקות,

תקון דוד ושאל

(כד) ביצה לב: וגזרו רבנן על בנין עראי וכו' ובתוס' שבת קלז: ד"ה זר"א, וברמב"ם כב הל' כז ובעירובין קא. במשנה ושם בפרש"י, ובאו"ח שיג ג (ועי' לעיל בסעי' טו) ובמג"א שיג ס"ק ז, ובש"ע הרב שיג א וסי' שטו ב שלא אסרו רק כשהתוספת קבוע (ועי' בזה גם במסגה"ש פ ס"ק קב) ובחיי"א לט ס"ה כ' שאפי' תוספת עראי אסור להוסיף על בנין קבוע, וכ"כ בקש"ע ס"פ, ועי' בלבו"ש בסי' שטו על ס"א שכ' שמה שאסור לעשות אהל בשבת הוא כשעושאו בתחלה בשבת אבל אהל עראי העשוי מע"ש מותר להוסיף עליו שבת כמבואר בס"ב והו"ד כאן בס"ז, ועי' לעיל בסכ"ב במראה מקומות (ועי' בזה גם במנ"ש פ ס"ק רט) ועי' גם ש"ע הרב שטו ס"ח וסעי' יז ועי' בשיעור עתים רחוקות בתו"ש (והו"ד בנו"י כט ובמנ"ש פ ס"ק ריא) שהוא פ"א בשלשים יום אך עי' בש"ע הרב תקי"ט ס"ד שכ' «אם הפתח עשוי לפתוח ולנעול תדיר וכו' דרכו לפתוח ולנעול בכל יום וכו' עי"ש ועי' שו"ת מהרש"ם ח"ו מג (והו"ד בשמב"ה פ ס"ק לג) בענין השני נקבים שיש בקצוי הבימה, ובשעת קריאת התורה תוחבים בהנקבים האלה שני עצים עם בליטות לשום עליהם את הכלי קודש במשך זמן הקריאה, ולאחר הקריאה כשמחזירים הכלי קודש על התורה, מוציאים העצים מהנקבים, וכ' שאין בהוצאת והכנסת העצים משום בנין וסתירה — משום שעשויים לכך, כמו שאמרו בסי' רנט (ועי"ש בב"י ובט"ז שם ס"ק ג ובאו"ח שם סעי' ז) גבי סתימת התנור, ושכבר כ' החת"ס בחל' או"ח סי' עב בתשובתו על הגוב"י בענין נשיאת המטרי' שרמזתי לתשובתו בסעי' לה בתיקון דוד ושאל) שבנין לשעה לא הוי בנין עי"ש.

והדלת אינה ניכרת (לדלת). אם כן הנעילה נראית כבונה, אך אם היא קשורה ותלוי' יפה, באופן שאף כשהדלת פתוחה אינה נגררת על הארץ, ואפילו כשאינה גבוהה מן הארץ אלא כמלא נימא (היינו — כחוט, כמשהו) — ניכרת היא על ידי זה שהיא דלת, ומותר לנעול בה כה.

כו. אם הדלת אינה קשורה ותלוי' כלל, וכשפותחים אותה שוממים אותה לגמרי, אז אסור בכל אופן לנעול בה פתח שאינו עשוי לכניסה ויציאה תדירה, אבל פתח העשוי ליציאה וכניסה תדירה — מותר לנעול בה, ואפילו באין בה היכר ציר גם כן התירו בנעילתה כמו שמבואר לעיל בסעיף ידכו.

כז. דלת העשוי' מלוח אחד אין נועלין בה פתח שאינו עשוי לכניסה ויציאה תדירה, ואפילו כיש לה ציר (שכל שאינה סובבת על צירי' — נראה כבונה וסותם מקום הפתוח), אבל בפתח העשוי לכניסה ויציאה תדירה יש להקל לנעול בה, אם יש שם אסקופה (היינו — סף), (שזו ניכר שהוא פתח), ויש אומרים שאפילו בעשוי' מקרשים הרבה, ועשוי' לכניסה ויציאה תדירה שגם כן יש להקל לנעול בה — אפילו באין לפתח אסקופה כזו.

כח. פקק החלון כגון לוח או דבר אחר שסותמים בו את החלון — יש אומרים שאם כבר סתם בו פעם אחת לפני השבת, או

תקון דוד ושאול

(כה) שם עירובין קא. בגמ'.

(כו) שם בעירובין הנ"ל.

(כז) עירובין קא. במשנה הדלת וכו' ושם בגמ' דלת אלמנה וכו' ובטור שיג ובש"ע ס"ד ובש"ע הרב ס"א, וכ' בב"י, מג"א, מחה"ש, בחי"א כלל לט ס"ה ובש"ע הרב שאם הפתח עשוי ליציאה וכניסה תדירה אפי' כשאין שם אסקופה — והדלת עשוי' מקרשים הרבה — שג"כ יש להקל לנעול בה, והו"ד במסגה"ש פ ע, וכ"ה בשעה"צ שיג אות כד, ועי"ש בלבו"ש על מג"א סי' שטו ס"ק ח במשנ"ב ס"ק לא שהביאו דעת הרמב"ם שלא אסרו רק בתרתי לריעותא דהיינו שהדלת עשוי' מלוח אחד, ושאין להפתח אסקופה, ועי"ש במג"א ס"ק ח שכ' בשם הב"ח להקל אף בלוח אחד אם הדלת עשוי' ליציאה וכניסה תדירה, וכ' שם ע"ז שהרמב"ם מקיל טפי (והו"ד בבאה"ט ס"ק ה), ועי' במג"א וא"ד שמצדדים בפתח העשוי לכניסה ויציאה תדירה, לסמוך על הרמב"ם, והו"ד במשנ"ב שם ס"ק לא, ועי"ש במשנ"ב שכ' בזה שאפי' אין הקרשים מחוברים, והוא הכניס כל קרש בפני עצמו — אפי"ה לא נחשב לדלת של לוח אחד.

אפילו שרק חשב עליו קודם השבת לסתום בו, שאז מותר לסתום בו אפילו כשהדבר שסותמים בו לא נקשר לשם, אבל כשלא סתם בפקק הזה מעולם, וגם לא חשב עליו, אז אסור לסתום בו בשבת, אם הוא דבר שדרך לבטלו ולהניחו שם לזמן ארוך, אבל בדבר שאין דרך לבטלו שם אלא לזמן קצר — כגון בגד וכדומה, מותר לסתמו בו בכל ענין, ויש שאומרים שאם אין פקק זה עשוי להפתח תדיר, רק לעתים רחוקות — אז אסור לסתום בו בכל אופן, משום שהוי כמוסיף בנין הקבוע בקיר כח.

כט. תיבה שהכסוי שלה אינו מחובר לה בצירים — אסור לכסותה בכסוי בשבת — משום איסור עשיית אהל בשבת (וכמו כן אסור לקחת ולהסיר כסוי מעלי משום איסור סתירת אהל), ובסעודות גדולות שמשתמשים בחביות במקום רגלי השלחן, ומעמידים דפי השלחן על החביות בשבת, צריכים ליזהר להעמיד את החביות בצד הפתוח למטה — שאם יעמידן בצדן הפתוחות למעלה, וישים את הדף על צדן הפתוחות — הרי הוא עושה אהל כט.

תקון דוד ושאל

כח) שבת קכה: פקק החלון וכו' ולקמן בגמ' ובאו"ח שיג א ושם בש"ע הרב, ועי' גם מג"א ס"ק ז, ובחי"א ו—ט, והטעם שצריך מחשבה הוא להוציאו מאיסור מוקצה (וסגי בזה במחשבה לאיזה דבר שהוא — ואין צריך דוקא מחשבה לסתמו), ודף שעורכים עליו או שאר כלי שמלאכתו לאיסור, אין צריך מחשבה, שמותר לטלטלו לצורך גופו ומקומו כמ"ש בס"י שח, פמ"ג מ"ז בריש שיג ואם הדבר הי' קשור אין צריך עוד מחשבה, א"ר, ואם סותם בו פ"א בחול ג"כ מספיק ש"ע הרב, והיש אומרים שהבאתי בסוף הסעי' בפנים, הוא דעת המג"א הנ"ל שסובר שבאין הפקק עשוי להפתח רק לעתים רחוקות אסור לסתום בו בכל אופן, (בס"ק ז), והו"ד בש"ע הרב ועי' בנו"י ט ח"א ס"ח ז שהביא בשם שו"ת בית שלמה מ שכ' בענין הברזילים הקבועים בדלתות החלונות שמותר — בליל שבת — לסגרם ולהכניסם דרך הנקב, לתוך הבית, אפי' במקום שאין צורת הפתח לעירובין בעיר, (והו"ד בתוס"ח כלל לט ס"ק ו), ועי' עוד בענין הקוואטירין, החלונות והדלתות האלה בנו"י ט ח"א ס"ק יז, ובשמב"ה פ ס"ק לד שהביא מאוח"ה בס"י שיג שמותר לתלות התריסין בפנים מן הבית בשם שו"ת שנות חיים (ס"ק עג, ובהשמטות לסי' שנג), ועי' בהגה' מהרש"ם שח ט בשם ספר החיים שמותר להסיר התריסין ולהחזירם להחלונות, ובכתבי הדע"ק השיג עליו, ומ"מ אם עשה כך כמה פעמים לפני השבת יש להקל, וכ"ה בנטילת החלונות והחזרתן, עי"ל סי"ג.

כט) או"ח שטו יג ובמג"א ס"ק ו, ועי' באה"ט ס"ק כא, ובט"ז מש"כ בכסוי ובהחזרת כסוי תיבות קטנות שאין נזהרים בהן, והטעם בזה, עי' ס"ק יא, ובמ"ז שם, ובמג"א ס"ק ז ובמחה"ש שם, ובמשנ"ב ס"ק מח—מט

5. ארובה (מעשנה) שפתוחה מן הצד וסתימתה היא כמו תוספת מחיצה — אז מותר לסתמה בשבת, אבל בפתיחה למעלה — אסור לסתמה בשבת (וביום טוב) משום עשיית אהל, ואם יש לה דלת ברזל קבועה, סובכת על צירים, מותר לפתחה ולסתמה, שכיון שהיא קבועה שם הוה לה כדלת הסובכת על צירי' 5.

6. דלתות כלים, למשל של שידה תיבה ומגדל — שיש להם דלתות מצדיהם, ויש להן ב' צירים אחד למעלה הנכנס בחור שבמשקוף ואחד מלמטה הנכנס בחור שבאסקופה — אז אם יצא הצייר התחתון כולו ממקומו אסור להחזירו משום החשש שיתקנו ויהדקו שם בגרזן כדי שיעמוד שם, ויתחייב משום בונה או מכה בפטיש, ואם יצא מקצתו התירו לו לדחקו במקומו ולא חיישינו שיתקעו — שאין הוא צריך לזה, לפי שלא יצא ממקומו לגמרי, אבל בציר העליון אסור להחזירו אפילו כשיצא רק מקצתו — משום גזרה שיתקעו בחוזק, שאת העליון צריך להדק יותר כדי שישאר במקומו, שהתחתון ישאר במילא במקומו אם העליון הוא בחור האסקופה. במה דברים אלו נאמרים בהחזרת הדלתות להכלים, אבל בנטילתן התירו אם אינן קבועין בהן בחוזק — שהרי אין בנין וסתירה בכלים, אולם כשהן תקועות בחוזק גם פריקתן אסור — משום איסור סותר לא.

תקון דוד ושאול

ובבה"ל שם, ובחי"א מב ד, ובכ"ש בסוף הסותר, ועי' עוד בא"א שטו ס"ק ח שתיבה המחזקת מ סאה אסור לכפותה על אוכלין וכדומה בשבת. (ל) שטו ס"ק ז במג"א ובאה"ט ומחה"ש ולב"ש (ע"ל ס"ק ז הנ"ל) וא"א שם, והובא דברי המג"א גם במשנ"ב ס"ק כ שכ' המג"א בסתימת נקב המעשנה — ששם העשן יוצא — בכר של תבן שאפשר שאסור וכו' אבל כאן הנקב שהעשן יוצא שם מחזיק כל רוחב המחיצות שסביב לה והוי' ע"י סתימות הכר כגג על המחיצות, (ולפי"ז פשוט כשהנקב הוא מן הצד, שהתירו סתימתו בכר, עי"ש בפמ"ג הנ"ל וכו' שם עוד שהפח העשוי בהמעשנה וקבוע שם שמותר לסתום בו כמש"כ בפני") ועי' בתו"ש שכ' שהמג"א לא מיירי רק כשהחור שהעשן יוצא מתוכו מחזיק ג טפחים, שאל"ה אמרינן לבוד, ועי' מחה"ש שם, אך להפמ"ג לא פשוט הדבר כ"כ, אך במשנ"ב כ' שהסומך בפחות מג' טפחים על התו"ש לא הפסיד, שכנראה שבלא"ה הדבר רפוי הוא אצל המג"א, וכ"ז רק כשאין בתנור או גחלים לוחשות שאל"ה הרי גורם כבויים ע"י סגירתם, כמש"כ בפמ"ג (והוי פס"ר), ועי' במשנ"ב הנ"ל ובא"א שטו ס"ק ז, וסוסי רנט וסי' רעז, ולעיל סעי' יג ובתקדו"ש.

(לא) עי' עירובין ק ב מחזירין ציר התחתון וכו' וברא"ש ועי' שיג ס"ק וט"ז ס"ק ה, ומג"א ס"ק כב, ובע"ה אות כח שכ' שם שסתם שידה תיבה ומגדל אין פתחיהן מן הצד כמ"ש בפנים, רק מלמעלה, ובמילא אין חילוק בין ציר

ל.ב. אך בהחזרת דלת לבנין שבקרקע או לכלים המחזירים בקרקע — אסרו בין להחזירם ובין להסירם כמו שמבואר למעלה — ואפילו כשהכלים אינם מחזירים לקרקע, והם גדולים כל כך שמחזיקים מ סאה בלא עובי הרגלים והלבזובין (היינו השפה שמסביב לכלי) — הרי הם כאהל, ואסור לפרק דלתותיהם ולא אמרו שאין בנין וסתירה בכלים אלא בבנין וסתירה גרועה כגון בנטילת דלת מהכלי או בהחזרתה (שאינן החזרתה נחשבה לבנין גמור — משום שהיא עדיין מפורקת מהכלי, שאין היא תקועה שם בחוזק, ויכולים לקחתה משם בנקל, ולפיכך גם נטילתה אינה נחשבת לפתירת בנין גמור) וכן הדין בכלי של פרקים אם אין פרקיו תקועים בחוזק אין בפריקתם סתירה גמורה ולא בהחזרתם בנין גמור, אבל העושה כלי מתחלתו, הרי היא בנין גמור — וחייב משום בונה (והשובר כלי שלם הרי זה סתירת בנין גמור וחייב משום סותר כמו שבארנו לעיל סעיף ז) לב.

תקון דוד ושאל

העליון לתחתון, ועי"ש ג"כ במה שכ' שהצירים שלנו שהם של ברזל וכו' ובזה נדאה שלא שייך שמא יתקע וכו' עי"ש ובמשנ"ב שיג ס"ק לח, ובטור וש"ע שח ט, ובמג"א ס"ק ט ובט"ז שם. ועי' שבת קכ"ב: במשנה, ולהלן שם ת"ר וכו' אא"ר וכו' שמא יתקע, ועי' גם בש"ע הרב שם יד—יט ובקצות השלחן קיט ס ט"ז.

לב) עי' עירובין לד: — לה. ותוס' ד"ה ואמאי, ובשבת קמו. וברא"ש שם בעירובין ובשבת, ובטור וב"י שיד א ובמג"א שם, ובש"ע שח ח—ט, וי, ובש"ע הרב שיג ט וכב, ובמג"א שח ס"ק כא. ועי' משנ"ב שיד ס"ק א בשם האחרונים לאסור לשבור חשוקות חביות קטנות של מרקחת, כמגן אברהם שיד סעיף קטן יד, (ולא דמי לחבית ששברי' מודבקות) — שהתם דרכם מתחילה לעשותה כך והוי כלי שלם אך על ידי נכרי בודאי שיש להתיר כמו שכתוב בס"ז בש"ע, ובקשור על ידי חבלים יש להתירו גם עי"י ישראל, ועי' מ"ז שיט ט, ובב"י שיד א שכ' שלא כדעת רש"י, שדעתו שבנין גמור וסתורה גמורה שייכי בכלי, עי"ש שהביא שם דברי הרא"ש, ובשם הר"ן כ' שם לחלק בין כלי גדול לכלי קטן, וכ' שלפי"ד הר"ן בכלי שנתפרק וא"צ אומן להחזירו שאין בנין וסתירה בכלים, אבל בעושה כלי מתחלתו או כלי שנתפרק וצריך אומן להחזירתו — כל שהחזירו לא מקרי בנין בכלי, אלא עושה כלי מקרי, וכ"ה במ"מ י ג, שכ"כ בדעת הרמב"ם, ועי' גם בפ"י הרע"ב, ועי' א"א שיד ס"ק א (הו"ד בנו"י ט, ב, א), שכ' כללא דמילתא באהל אפי' בבנין וסתירת עראי חייב, ובכלים דוקא בבנין גמור חייב, ועי' גם א"א ס"ק י, ובסי' שיג מ"ז ס"ק ו וא"א ס"ק יא (ובענין זכוכית המשקפיים שנפלה מהמסגרת, אי התירו לו להחזירה בשבת לצורך לימוד ותפלה באין מהדק בודג המסגרת — עי'

קיצור הלכות שבת

שלה

(לסדר חקת)

לג. כלים העשויים מכפות תמרים ומניחים בהם גרוגרות וכדומה שלא נתבשלו עדיין כדי לגמור בשולם שם, מותר להפקיע החבל שהכסוי קשור בו, ואפילו גוף הכלי זה מותר להפקיע ולחתוך, מפני שבנין החותלות האלו העשויים מכפות תמרים הוא בנין גרוע, שאינו עשוי להתקיים הרבה לג.

לד. ולכן כתבנו לעיל בכלל כד במיני אוכל שבכלי — והכלי כרוך בעור או במטלית, או שהאוכלים ארוזים בנייר דק ופיו סתום (כמו חפיפת סוכריות) שיש מי שאומר שהוי רק בנין גרוע ומתיר בקריעתו בשביל הוצאת המאכלים שבו לצורך שבת, משום שאין הנייר הזה עשוי רק לארוז בתוכו את המאכלים ולהשליכו אחר הוצאת המאכלים שבו, וכשסותרו הוא רק כשובר אגוזים ושקדים בשביל הוצאת המאכל שבהם (כמו שמבואר בדין חותלות הנ"ל העשויים מכפות תמרים), אך שיזוהר שלא לקרוע את הנייר במקום כתב לד.

לה. ואפילו כשהנייר עב, ומשתמשים בקופסאות האלה אחר הוצאת המאכלים ממנה שכתוב שם שאסור לשברה, יש שנוהגין במדינתנו (שזורקים הקופסאות והכלים אחר הוצאת המאכלים שבתוכן) — להתיר קריעת ופתיחת הנייר שסביב הקופסאות (כאין על הנייר אותיות במקום קריעתו) משום שחבור הנייר הזה הוא רק חבור גרוע, ודומה לשבירת חבית המדובקת בזפת

תקון דוד ושאל

בשו"ת בית ישראל או"ח סי' יב (ועכשיו אין לנו משקפיים כאלה, ואין מהדקים המסגרת בבורג, ועי' בזה בשו"ת אמדי יושר ח"א סי' יב, וכן באופן זה בחזרת מוט המשקפיים שנפל ואינו מהדקו עי' בשו"ת חלק לוי שלא החליט, ועי' לקמן בסעי' לג, ועי"ש בשו"ת ב"י הנ"ל בסי' יג ובמה שדן שם בענין דומה לזה בהסרת ראש בקבוק מי סודה (גזוז), עי"ש).

לג) שבת קמו. חותלות וכו' מתיר ומפקיע וכו' טור ש"ע שיד ס"ה, ועי"ש מג"א ס"ק יד שפסיקת תלוש אסור רק במתקנו עי"ז למדוד בו או בעשאו עי"ז לכלי.

לד) ועי' בזה בקצות השלחן בסי' קיט סעי' יא ושם ס"ק כג שכ' שם להתיר בזה שעשוי בבית החרושת רק לאריזת האוכלים וכשמוציאים האוכלים ממנו משליכים את הנייר שאין ראוי לשום שמוש, וכן כ' ג"כ בקופסאות המצות שכ' להתיר שבירתן שאינן עומדים לקיום רק לשמירת המצות, וכ' להתיר קריעת הנייר שחבור הנייר הוא חבור גרוע ומותר לקרעו, ועי' לקמן בס"ק לה.

שהדין הוא להתיר פתיחתה כדי לקחת מתוכה אוכל לצורך שבת, ולכתחלה צריך ליוזר בכל אלה לפותחם מערב שבת, כי יש מי שמחמיר בזה ולא התיר לפותחה רק בצורך גדול ועל ידי עכו"ם דוקא (ועיין לעיל בכלל כד סעיף ז וכאן ובתיקון דוד ושאל בדין פתיחת פחים וקופסאות סרדינים בשבת) לה.

15. כלים של פרקים, והם תחובים ומוברגים זה בזה, ונפרדו — אם דרכם להיות מהודקים בחוזק תמיד, אסור להחזירם אפילו ברפיון (ועיין בתקון דוד ושאל שדוקא בדרכם לעולם להיות רפויים, מותר לתקוע אותם ברפיון — אבל ברפוי ואינו רפוי אסור להחזירו (משום גזרה שיתקעו בחוזק). אך כסויי כלים שמתברגים על פי הכלי

תקון דוד ושאל

(לה) עי' בס"ק שלפנ"ז שהבאתי בשם הקצות השלחן שכי' להתיר קריעת הנייר שסביב פי הקופסה משום שהוא חבור גרוע, וכבר הבאתי לעיל המג"א שיי"ד ס"ק יד שכי' בחובר ע"י חשוקים שהביא בשם המרדכי שהוא כלי שלם, וא"כ כי' בשו"ת מנחת יצחק שכל שכן שאסור שבירת הקופסה, והביא גם דברי המנ"ש שהבאתי לעיל בכלל כד בפחים וקופסאות סרדינים שאסור לפותחן בשבת, ועי' בזה בעה"ש שיד אות ח שכי' שאין לגעור בהנוהגין לשבור ראש בקבוק יין וכו' שהעושים כן יש להם על מי לסמוך על חמשה אבות העולם, וכן פסק א' מגדולי האחרונים (הגר"א סק"ב) ועי"ש במנחת יצחק הנ"ל בסי' עז שהביא בשם השואל בקריעת נייר שאוכלים ארוזים בו שכי' שמצא בחזון איש שכי' להתירו מהא דסי' שיד ס"ק יז במג"א שהביא התוספתא דביצה ודשבת עי"ש ועי' ג"כ במג"א סי' תקיט ס"ק ד ובש"ע הרב שם סעיף ו ועי' ג"כ בבדי השלחן סי' קיט ס"ק לד שהביא דבריהם בא"י שהביא כתב לישראל שבשבת אסור לפותחו מדב"ס, וכי' שם בבדי השלחן שא"כ הא דלא מתירין פתיחת איגרת בשבת הוא משום שלא הוי צורך שבת עי' שם, ועי' באגרות משה שכי' בזה בחאו"ח סי' קכב שלדינא הקופסאות האלו וכן תיבות הסוכר וחבילות שאוכלין נמכרות בהן שמותר לשברם ולקורעם שידוע שאחר לקיחת האוכלים מתוכם זורקים אותם לאשפה, וכל שכן באלו שרובן נשברים בפתיחתן עד שאינם ראויים כלל לשום דבר ובסוכר ובמיני אוכלין וכו' אך בהן יש להתיר מטעם התוספתא (כמו שהבאתי הדברים לעיל בשם הקצות השלחן וחזו"א) וכו' ולתוס' עירובין בתירוץ ב ולהרא"ש טור והש"ע אסור בכלי שלם וכו' ולכן יש לאסור וכו' באלו הנוהגין היתר אין למחות וכו' ובכלי גדול של מ סאה אסור לכ"ע ואף במוסתקי אסור בכלי גדול, ובארון שבבנין אסור אפי' בקטן, ואף חתיכת החבל אסור וכו' וכ"ז לדינא אבל למעשה כי' שאין להתיר וכו' אך אם יש צורך גדול כגון לסעודת גישואין וכו' שיבא לידי בושה אז יכול לקורעו ולשברו ע"י עכו"ם וכו' אך שבירת כלי שלם אין להתיר רק ע"י עכו"ם ולצורך גדול ועי' מה שכי' בזה למעלה בכלל כד ס"ז בשם התהל"ד שכי' ג"כ לאסור בזה עי"ש.

התירו להסיר, וכן התירו לחכרם ולכרג אותם — כיון שאינם עשויים לקיום רק לפתחם ולסתמם תדיר לו.
 לז. ספסל שנשמט אחד מרגליו אסור להחזירו בשבת, וגם אסור למלטלו ולסמכו על ספסל אחר אלא אם כן כבר ישבו עליו כך מערב שבת, (ועיין מה שכתב בזה א"א זקני בספר של"ה במסכת שבת צט.), אבל מותר לשים דף על ספסלים או על חתיכות עצים שהכינם מערב שבת לכך (וכנאבד או נשבר הרגל מותר בכל ענין) לו.

תקון דוד ושאל

לו) ע"י שבת מזו רמב"ם כב כו, או"ח שיג ו ומג"א וט"ז שם, וש"ע הרב שיג כא—כב, חי"א מד ה, וכ' במג"א והו"ד בש"ע הרב ועוד פוסקים שאם דרך פרקי הכלים הנ"ל היא להיות רפויים לעולם, שאז מותר לתקוע אותם ברפיון, והה"ד בתוס' חיים, וכ"כ בקצש"ע, וכ' בב"י והו"ד במג"א שיג יב שרפוי ואינו רפוי אסור, והו"ד במשנ"ב ס"ק מג, ובש"ע הרב ס"כ וסכ"א, וכ' שדוקא באינו מהדקו כלל רק מניחו רפוי לגמרי וכשדרכתם להיות תמיד רפויים, אז מותר להחזירו, אבל במהדקו אפילו מעט באופן שיהא רפוי ואינו רפוי, אסור משום גזרה שיתקעו בחזק, וע"י בתל"ד שיג ס"ק יט שכ' שצ"ע אם מותר להחזירם ולהדקם ע"י עכו"ם, אבל לסתורם ולפרקם מותר (ע"י עכו"ם) אפי' בתקועים בחזק, וע"י מנ"ש פ ס"ק רלו אי בעינן — בעשאו ע"י עכו"ם — שיהא דוקא לצורך מצוה ע"י, וע"י א"א בסי' שיג ס"ק יב שכ' בברג שעשוי לפתחו תמיד, ולא נעשה לקיום, שמותר לפתחו בשבת. ע"י"ש ושם במג"א וע"י בדי השלחן סי' קיט ס"ק יב בדין משקפת שהמביט בעדו על עצמים רחוקים רואה אותם מוגדלים ומקורבים אליו פי כמה, ופרקי' מתחברין זו בזו ע"י חריצים) והביא בשם ס' כף החיים על שו"ע סי' שיג בשם פתח הדביר שכ' על הנ"ל (שהוא קוראה דורבין) שכל שאינה מתפרקת מאלי' מותר בטלטול, ואם סגורה או פתוחה יותר מדאי מותר לו לסבבה עד מקומה שאם דרכו לפתחה ולסוגרה תדיר — שאין הידוקה נעשה לקיום כלל, וכ"ה בדורבין קטן שיש בו ב' בתי עינים וגלגל א' ביניהן, וכ' ואין זה אלא כבתי עינים שפותחו ומניחו על צדעיו וחוזר וסותמו, ע"י"ש. וע"י"ש שכ' ליזהר בכסאות שרגליהם מבורגים אליהם, ואם נתרופף הברג קצת ויצא ממקומו שלא לסבבו ולהדקו בשבת שיש בזה משום בונה ומשום מכה בפטיש.

לז) כ' א"א זקני בס' של"ה במס' שבת צט. — מחיתי כמה פעמים ליקח ספסל שנשבר אחד מרגליו ולהניחו על ספסל אחר ככתוב בתה"ד — שאסור אפי' בנשבר מבע"י ומכ"ש בנשבר בשבת, ואין היתר אלא בנשבר מבע"י, (וסמכו מבע"י על ספסל אחר) וישב עליו כך פ"א מבע"י, והובא ברמ"א בסי' שח טז וע"י שטו ס"ח וע"י בט"ז שח ס"ק יד (ובש"ע הרב סמ"ז, ובבאה"ט, ובמשנ"ב וש"א) שכ' שדוקא בנשמט הרגל לגמרי מחור התקוע, אבל בנשבר הרגל וראשו נשאר בחור שבספסל, אז מותר לטלטלו ולהניחו על ספסל אחר אפי' בלא ישב עליו מע"ש — שכאן אין לחוש שיחזיר את רגל

לח. אסור לפתוח (ולסגור) מטרי' (היינו מכשיר העשוי להסתוכך בו מפני הגשם), או שמשי' (שהיינו מכשיר העשוי להתגונן בו מקרני השמש) — בשבת, משום איסור אהל, (ויש מי שכותב שמלבד איסור אהל יש בו גם איסור מוקצה) לח.

לט. מותר לשים מפה על השלחן ואין חוששים משום אהל — אף על פי שקצוותי' תלויות מסכיב לשלחן — משום שאין צריך לאויר שתחתיו לט.

מ. קורה מתקרת הבית שנשברה מותר לסמכה בצד המטה וכדומה — לא בשביל שיגבי' בו את הקורה, רק שלא תוסיף עוד לרדת יותר, וגם יזהר לשים צד המטה תחת הקורה ברפיון — כדי שיוכל לקחתו משם כשירצה (ולא יבטל כלי מהכנתו) מ.

תקון דוד ושאל

הספסל לתוכו — מפני שראש הרגל השבור נשאר בספסל, וא"כ א"א לתקעו לתוכו (ואפשר שכך הדין גם כשהרגל כבר נאבד, מנ"ש, ובפרט במקום שהוא צורך בית המשתה בשבת) ע"כ. וטעם שמותר לשים הספסל על דף או על חתיכות עצים — משום שאין שייך בהם החשש שיתקע, חי"א מד ו, ואם אין להשתמש בהספסל אז אסור ג"כ לטלטלו משום מוקצה, רמ"א וש"ע הרב שח מזו, ועי' מסגה"ש ס"ק קיג.

לח) עי' שע"ת שא ה שהביא דברי הנוב"י מ"ת ל שאם לא הי' ערוך מאתמול ופתחו בשבת אסור וחושש משום איסור סקילה, ואף אם ערכו מאתמול יש לאסרו בודאי מד"ס משום מראית עין, ובשו"ת חת"ס או"ח עב כ' שאין בו איסור מה"ת — ומותר ע"י גוי ועי"ש שחולק על הנוב"י וכ' שאין בו איסור מה"ת מג' טעמים ובברכ"י שטו (והו"ד בשע"ת שם) כ' בשם מכתם לדוד שאסור לנושאה בשבת (ויו"ט), ומכ"ש שאסור לפתחה, אבל מותר לומר לא"י שישאנה להגן עליו, ועי' בשו"ת גור ארי' יהודה קלא, בשו"ת שו"מ מהד"ג, בהגה' מהרש"ם, בחי"א מב ו שכ' לאסור, ובכ"ש צדד להתיר בזה אם פתחה מעט מע"ש ובמקום שיש עירוב (שם במלא' בונה). אך עי' בנו"י ג לב, בשו"ת גבע"י ח"ה סט, בשו"ת חמד"ש, בתוס"י, ובתוס' חיים מב ס"ק ד שיש להחמיר באיסור תורה, ובפרט עכשיו שרבה הפרצה, ועי' גם משנ"ב בסי' שטו ושם בבאה"ל ד"ה טפה, ועי' א"א שטו ס"ק ח שכ' שמלבד איסור אהל גם איסור מוקצה יש בפתיחת המטרי' הנ"ל ועי' מ"ז שא ס"ק כט. לט) עי' ט"ז שטו ס"ק ז בש"ע הרב סי"ב ובמשנ"ב ס"ק לא ובבאה"ט ס"ק ט.

מ) שבת קנא: וכן קורה שנשברה סומכין אותה וכו' עי' או"ח שיג ז, ולסמכה בעץ בעלמא ובמקל כ' שם במג"א ס"ק יד שאסור אעפ"י שהוכן לטלטול, משום שדומה לבונה, אבל הא"ר (ס"ק יד) ותו"ש חולקי' עליו ומתירים בכל דבר ששם כלי עליו לענין טלטול כיון שהוא רק בשביל שלא תרד הקורה יותר, ועי' בפמ"ג שהוא מצדד שם בא"א שלפי הא"ר אפי'

מא. אשה אסורה לקלוע את צמותי' (שערות ראשה) בשבת, משום שדומה לבנין, כמו שכתבתי למעלה בכלל יט (וכמו כן אסורה לסתרה משום איסור סתירה). ועיין להלן מעיף במא.

מב. מחט שנתעקמה אסור להשוותה (וכן האזניות של המשקפיים — בין של משקפי שמש, משקפן מגן, או של משקפי ראי' —

— שנתעקמו עד שנפלו מעיניו — אסור ליישרם) מב.

מג. המפיס מורסה (חיינו — חבורה מלאה מוגלה) — אם מרחיב פי הנקב שישאר פתוח — חייב (משום בונה — שבכעל

חי נמי שייך בונה — או משום מכה בפטיש) — ואם התכוין רק להוציא את המוגלה לעכשיו — מותר לכתחלה, וככל זאת טוב לעשותו על ידי עכו"ם, ועיין לקמן לח ט ובתקון דוד ושאל מג.

תקון דוד ושאל

כשמהדקו שרי — משום שבמקל לא שייך בטול כלי מהיכנו — שאין שם כלי עליו, (ועי"ש שיש בבטול כלי מהיכנו שני פירושים), וכ' השע"ה ע"ז ולא נהירא שלא חלקו חכמים במילתיהו וגזרו על כל דבר שהי' מותר מתחלה בטלטול והוא גורם בפעולתו שיהא אסור לטלטלו, וכ"כ בש"ע הרב כמו שכ' בפנים, וכ"כ בחי"א לט יב וכ' שם לסמכה בכלי ממש, ועי' במג"א הנ"ל בסי' שיג ס"ק טו.

(מא) עי' שבת צה. גודלת ופוקסת משום בונה וכו' וברמב"ם כב כו. ואיסורו להרמב"ם וסייעתו מדברי סופרים — משום שדומה לבנין, ועי' או"ח שג כו. ובמג"א ס"ק כ. ובמא"מ בהבונה אות ג, ובאב"נ סי' רטו (שכ' שדין יש בנין באדם או לא תלוי במחלוקת רש"י רא"ש והרמב"ן לדעת הרי"ף, והגאונים והרמב"ם עי"ש), ועי"ש במשנ"ב ס"ק פב שכ' בהקולעת פאה נכרית, שעל כל פנים אסור משום אורג, ואף אי נימא שאין סופה להתקיים — אעפ"כ אסורה מדרבנן, ומ"מ כ' שנראה לו שאין כדאי למחות במקום שלא ישמעו לנו, ועי' עוד בחי"א מד י, ובכ"ש בהאורג, ועי' ג"כ מ"ז שג ס"ק א שכ' להתיר סתירת הצמות לצורך טבילת מצוה ע"י גוי.

(מב) מג"א שמ ס"ק יא בשם ס' הזכרונות וכנה"ג, ועי' בזה לקמן בכלל לח ז ובחי"א מד ט. וכן שפוד שנתעקם מותר להשוותו. כ"ש במכה בפטיש, ועי' ש"ע הרב שמ יח. ובענין משקפיים שהאזניות שלו נתעקמו ונפתחו הרבה עי' בס' זכ"א ח"א בתקון מנא. (והו"ד בבתוס"ח שם בכלל מד ט) ובדין סביבת משקפת (טלסקופ) ולהביט באמצעותו על דברים רחוקים בשבת עי"ל סעי' לג.

(מג) עי' שבת קז. המפיס מורסא אם לעשות לה פה וכו' ועי' רש"י שם. ובתוס' שבת ג ד"ה ומפיס מורסא. ועי' או"ח שכח כח, ובמשנ"ב שם פי' מפיס — מבקע את המורסא, והטעם שהתירו באינו מתכוין לעשות נקב, אעפ"י שבמילא נעשה פתח — משום שמלאכה שאיצ"ל היא, והוי' רק דרבנן. ובמקום צערא לא גזרו, ואפילו למ"ד במלאכה שאיצ"ל שחייב. ג"כ י"ל

מד. תינוק שנתקמו אבריו, אסור למתחם ולישרם, משום שמחזי כבונה, ורק ביום הלידה התירו משום שמצוי (ומדמצוי לא מחזי כבונה — ואסמכוה אקרא) — ויש מי שאומר שעל ידי עכו"ם התירו בכל תינוק — משום שהתינוק מצמער וחולה על ידי זה, ויש מתירים אפילו לאחר חודש או חדשים מד.

מה. כבר כתבנו לעיל בסעיף ו ולקמן בכלל לח שהנוקב חור בדבר המחובר לקרקע שחייב משום בונה ומשום מכה בפטיש, לפיכך העושה נקב בלול של תרנגולים — שהוא להכניס אור (או אויר צח) ולהוציא את האדים הרעים — חייב שתיים, כשהלול מחובר בקרקע מה.

מו. סכין התקוע בקיר של עץ, אם הנקב כבר נתרחב קצת, מותר להוציאו בשבת — ואם לאו אסור ועי' לקמן בסעיף מט מו.

תקון דוד ושאול

שכשעושה דק להוציא את הליחה אינה גמר מלאכה, א"נ שהוי' דבר שאינו מתכוין (ובכל מלאכה שאין מתכונים לעשותה אין עלי' שם מלאכה כלל, משנ"ב ס"ק פז, ובשעה"צ ס"ק סה עי"ש), ועי' ח"א מד טו ובתוס"ח שם שהביא המג"א וש"פ שטוב לפתחה ע"י עכו"ם — משום שאולי לפעמים יהי' ניהא לי' שתשאר המורסא פתוחה, (והו"ד גם בכ"ש). ועי' בכתובות ו: מתיב ד"א המפיס מורסה וכו'.

(מד) שבת קמו. אמר רבב"ח לפופי ינוקא וכו' וכן שבת קכ"ג. אסובי ינוקא וכו' ובאו"ח סי' של ס"ט, ועי' בכ"ש שמתיר ע"י עכו"ם בכל תינוק, אך במג"א שם ס"ק יח כ' לאסור מתיחתם לאחר יום הלידה, וכי' ע"ז במשנ"ב ס"ק לד שבאמת מהרבה פוסקים משמע שאין חילוק בזה, ואפילו לאחר ב חדשים ג"כ מותר, וציין לביאור א"א דו"ז הגר"א שכ' שכן דעת הש"ע כמותם להקל, וא"כ אין להחמיר בזה, אבל בנתפרקה חולית שדרה, אז אסור ליישב בידו חוליות שדרה אחת על חברתה, שמחזי כבונה, אם לא ביום הלידה שאז יש לצדד להקל אף בזה.

(מה) עי' שבת קב. העושה נקב בלול וכו' ובשבת קמו א"ר דבר תורה כל פתח שאינו עשוי להכניס ולהוציא וכו' לעיולא אוירא ולאפוקי הבלא וכו' ועי' רמב"ם פ"י יד ופ' כג א (ועי' גם עה"ש שיד ד שהסביר דבריו וכעין זה כ' בחי"א), ועי"ש במג"א שיד ס"ק ג, ובלח"מ שם פ"י יד. ובהי"א לט א.

(מו) שבת קמו. ת"ר אין נוקבין נקב חדש בשבת, ואם בא להוסיף וכו' ועי' או"ח שיד יב, ולעיל בס"א, והדין הזה מוזכר בתה"ד, ועי' בט"ז ס"ק ב ומג"א ס"ק ה, ועי' משנ"ב שם ס"ק יא שכ' שבכותל שהוא מחובר גם המחבר מודה שאסור להוציא ממנו סכין התקוע בו מע"ש (וכן הדין בחבית המחזקת מ סאה — עי' א"ר בריש סי' שיד) ששם במתכוין להרחיב הנקב הי' חייב משום קודת. ולכן אף באינו מתכוין עכ"פ פ"ר הוא, אבל בחבית

מזו. אין נוקבים נקב חדש בחבית — ואפילו להרחיבו אסור, אבל פותחים נקב ישן, רק שלא יהי' הנקב למטה מן השמרים (ששם כיון שכל כובד המשקה עליו — צריך חתימה טובה, והפותח נקב כזה הוא כפותח נקב חדש) ויש אומרים שלא התירו לנקוב נקב ישן אלא בחבית של חרס, משום שאין הסתימה שם מהודקת יפה, אבל בחבית עץ שמהדקים בה את המגופה מאד, וחותכים ראשה על דעת שלא להוציאה — ודאי נראה שנקיבתה נחשב לנקיבת נקב חדש — ואסור, ויש לחוש להחמיר כדעה זו.

תקון דוד ושאול

(שתקוע בה סכין שפ"ר הוא שיתרחב הנקב כשמוציאו) כיון שעיקר איסורו רק מדרבנן התירו כיון שאינו מתכוין לזה (ועוד שמקלקל הוא, ומלבד זה הוא עושה הנקב בכלא"י, והגומה נעשית ממילא, על ידי הוצאת הסכין), שם ס"ק יא, (ועי"ש בס"ק נא-נג), וכ' שם במשנ"ב ס"ק יא שלעיקר הדין המג"א וא"ר והגר"א והגר"ע הסכימו לאסור בפ"ר אפי' בדרבנן, מ"מ כאן בחבית מצדדים המג"א והגר"א שמדינא אף בכותל שרי היכא שאינו מתכוין מכל הטעמים שכתבתי במוסגר, וגם הט"ז מצדד (עי"ש ס"ק ב) כן בעיקר הדין אף בכותל אלא שסיים שאין בידו להקל נגד הש"ע התה"ד והרמ"א שהחמירו בסו' הסי' בכותל וכו' אך לענין חבית שעיקר איסורו מד"ס יש לסמוך בצורך גדול על דעת המחבר שמתיר להוציא הסכין בשבת אפי' כשלא הוציאו עוד מעולם, ועי' גם בש"ע הרב שם ס"ג שכ' שהעיקר כסברא הראשונה ומותר להוציא הסכין התקוע בחבית מע"ש. כיון שאינו מתכוין להוסיף על הנקב, וכ' ומ"מ במקום שאין שם צורך כ"כ טוב לחוש לסברא האחרונה המובא ברמ"א, ועי"ש במג"א וט"ז, ובחי"א מא ב, ובמשנ"ב שם ס"ק נג שכ' שדעת הרמ"א שכ' שבדצה ושלפה מבע"י שמותר אפי' בכותל שכוונת הרמ"א היא שכבר דצה הסכין ושלפה ועוד פעם דצה ושלפה מבע"י שבאופן זה מותר, ועי"ש בשה"צ שלא ברירא לי' מילתא, ועי' גם שבת נ: א"ש סכינא דביני אורבי וכו' ופרש"י שם, (ועי' בשו"ת נצר מטעי סי' יז בעשיית מי סודה).

מזו) שבת קמו. ואין נוקבין מגופה של חבית וכו' ולא יקבנה מצדה וכו' ובגמ' שם, ועי' ביצה לג: או"ח שיד א—ג, וש"ע הרב שיד ג—ז וט"ז כאן ס"ק א—ב ובביאור הגר"א, ובחי"א מב ג, ועי' ג"כ בא"ר שיד ס"ק ג שכ' שאפי' בנקב ישן שהתירו כשהוא למעלה מן השמרים, שזה דוקא כשרוצה לפתחו שם ולא להרחיבו, ועי"ל סעיף מג בתיקון דוד ושאול שהרחבתי הדבור בזה מעט, ועי' ג"כ לעיל סעיף לב שלא אמרו אין בנין וסתירה בכלים רק לענין החומרות כגון סלוק תריסין או בנטילת והחזרת דלתות — דברים שאין בהם בנין מה"ת רק מד"ס וגם הרמב"ם לא הזכיר את הכלל הזה בפ"י בין האב מלאכות, רק בפ' כב ששם מקום איסורי דרבנן, (עי"ש בהל' כה—כו), ועי' ג"כ תוס' עירובין לד: ד"ה ואמאי שכ' והא דקאמר וכו' (היינו בהנהו דאמר נוטלין ולא מחזירין דלא

הוי בנין וסתירה גמורה וכו' והא דשרי לשבד החבית הא מוקי לה במוסתקי פי' חתיכות המדובקות יחד וכו', ועי"ש שבת קכב: ועי' בטור שיד בריש הסי' שכ' אין בנין וסתירה בכלים, והנ"מ שאינו בנין ממש כגון חבית שאינה מחזקת מ סאה שנשברה ודבק שברי' בזפת, או מותר לו לשברה לקחת מה שבתוכה, ובלבד שלא יתכוין לנקבה יפה שיהי' לפתח — שאז הו"ל מתקן מנא, אבל כשהיא שלמה אסור לשברה (אפי' בענין שאינו עושה אותה כלי, ב"י), ואפי' נקב בעלמא אסור לו לנקוב בה מחדש, ואפי' יש בה נקב חדש, אם להרחיבו אסור, (הגה, ובלבד שיתכוין לכך). (ועי"ש בש"ע שכ' ואם הי' סכין תקוע בחבית מע"ש מותר להוציאו (אעפ"י שידחב עי"ז הנקב — עכ"פ כיון שאין בזה איסור מה"ת, הקילו החכמים עליו, כשהי' הסכין תחוב מע"ש) וי"א שזה דק כשכבר הוציא את הסכין פ"א מבע"י, שם בהגה, ועי' ט"ז ס"ק ב ומג"א ס"ק ה שם שכ' שלצורך גדול יש להקל אפי' כשלא הוציא הסכין מבע"י), ועי' שבת קמו: ושויין שנוקבין נקב ישן וכו', ובמפרשים ובטור וש"ע שיד ב שכ' שם בהי' נקב בחבית ונסתם אם הוא למטה מן השמרים אסור לפתחו שכיון שהוא למטה, וכל כובד היין עליו בודאי סתמו בסתימא מעלי' (כאלו לא הי' שם נקב מעולם), ואם יפתחו עכשיו הוי כנקבו בנקב חדש, אך אם הנקב הוא למעלה מן השמרים ונסתם — אז מותר לפתחו אפי' במקדה כמש"ל, (ועי' בש"ע ס"ג), כ' שם בסעי' ד ברזא שנשתברה, ואין אדם יכול להוציאה, מותר לנקבה במקדה, וכ"ש שמותר לקחת ברזא אחרת ולהכות בהברזא התחובה שם מכבר עד שתצא — אם אין הנקב כנגד השמרים, ויש לו צורך ביין לשותו בשבת (עי"ל בסעי' מח) וכ' שם בס"ג שיש חולקים בזה ואומרים שלא התירו לפתוח נקב ישן רק בחבית של חדס שאין הסתימה בה יפה, אבל בחבית עץ שהסתימה בה מסותמה היטב, וסתמה על מנת שלא יפתחה לעולם — כגון שחתך בליטת המגופה שלמעלה והשוה אותה עם החבית הוי כנוקב נקב חדש — ואסור, ועי' שם בס"ו שכ' להתיר התזת ראש החבית בסיף (ואפי' התזת גוף החבית עם המגופה התירו כשהחבית שבורה ודבוקה בזפת, מג"א ס"ק ז בשם תוס') דלאו לפתח הוא קא מתכוין בזה כיון שמסיר ראשה, ולהתיז ראש המגופה מותר לדעת הטור והש"ע אפי' בחבית שלמה (כמ"ש בסמ"ו) — משום שהמגופה אינה מחוברת להחבית), אבל לנקבה בצדה בין של החבית ובין של המגופה אסור — שמצדה ודאי לפתח הוא מתכוין, ופתיחת פתח אסור בכל מקום, אך לנקוב נקב למעלה במגופה מותר משום שבזה לאו לפתח קא מתכוין, ואין דרכם של בנ"א לעשות פתח במגופה אלא נוטלה כולה, ואפי' בחבית שלמה התירו בזה, משום שבשלמא מן הצד הוא נהנה מן הנקב, וטוב לו הנקב, שהרי מן הצד לא יפול ביין עפוריות, אבל למעלה יותר טוב לפתחה בהסרת המגופה, ומפסיד בנקיבת הנקב שמלמעלה בנפילת העפר שיפול לתוכה, ולכן בודאי לא התכוין בזה לפתח, משא"כ כשנוקב נקב בחבית עצמה, אז הוא מתכוין לנקב אפי' בנוקב למעלה — שניחא לי' שתהא עוד פתח לחבית לבד ממקום המגופה, (מג"א ס"ק ח, וא"ד ס"ק ח) ועי' בט"ז ס"ק ו שם שצדד להתיר גם בנוקב החבית למעלה מטעם שיפול בה עפר.

קיצור הלכות שבת

שמג

מח. ברזא (ברז) שכחבית (התחובה בה שלא כנגד השמרים), ואין יכולים להוציאה, מותר לקחת ברזא אחרת ולהכות בהברזא הראשונה — להוציא יין על ידה) לצורך שתיית יין בשבת מח.

מט. מותר להתיז ראש פקק (מגופת) החבית — אפילו בחבית שלמה, ולהתיז ראש "החבית" — בחבית שאינה מחזקת ארבעים סאה בסייף, מותר רק בחבית גרועה שדבקו שברי' בזפת, (ומותר משום שבזה לאו לעשיית פתח הוא קא מתכוין רק להראות נדבת לבו לאורחיו). ולנקוב נקב במגופה לא התירו רק בנוקב הנקב למעלה, ולא מן הצד, ומה שהבדילו בין נוקב מלמעלה או מן הצד לא נאמר רק בנוקב נקב במגופה (מפני שהמגופה באמת אינה מחוברת לחבית, והיא כדבר בפני עצמה). אבל בנוקב בחבית עצמה אין הבדל בין שהוא נוקב מלמעלה או שנוקב מן הצד — שבכולם אסרוהו מט.

נ. אסור לעשות נקב בגוף החבית אפילו בעושה נקב ברומח (שנוקב נקב גדול — שאינו דומה לפתח) מפני שמכל מקום הוא מתכוין לעשות פתח, (ואפשר שמאיזה סבה אין הוא רוצה לפתוח את המגופה בתדירות, ובכל פעם שלא יחפוץ להוציא את המגופה — הוא ישתמש בנקב זה שעשה ברומח) נ.

נא. מותר להוציא פקק מפי הבקבוק (וכדומה) במחליץ — בשבת. (אף על פי שהמחליץ נוקב נקב בפקק) כמבואר לקמן נא.

תקון דוד ושאול

מח) עי' שם באו"ח ס"ד, ובש"ע הרב שיד ז, ועי' עוד שם ס"ג בש"ע במקום נקב וכו' כגון שנשברה הברזא וי"א שלא שרי לנקוב וכו' אבל בחבית של עץ וכו' (עי"ל ס' מז) ובמשנ"ב, ובא"ר שם ס"ק ד, ובחי"א מא ד, והנה דעת הי"א היא דעת הכלבו בשם י"א כמבואר בב"י, ובא"ר פסק כשאר הפוסקים החולקים על הכלבו הזה, וכן פסק בנחלת צבי, אבל בפמ"ג וחי"א (הו"ד לעיל בסמ"ז בתיקון דוד ושאול) משמע שיש לחוש להחמיר כדעת הי"א.

מט) עי' באו"ח שיד והעתקתי דבריו לעיל בסעיף מז ובתיקון דוד ושאול, ועי' במג"א שם על ס"ו וכ"ה בא"ר ודלא כהט"ז, ועי' ש"ע הרב שיד יג. :

ג) שיד ו ועי' מג"א (הו"ד בשעה"צ שיד אות כח) שבחבית אסור בכל מקום שעושה בה נקב, שמה שנקט הש"ע בצדה משום מגופה נקטא, ועי"ש שכ' שכ"כ בא"ר ומא"מ וש"א דלא כט"ז ככ' בס"ק שלפניו.
נא) כ' בכ"ש בסותר — שלהוציא הפקק בכלי המתוקן לזה יש בו משום עובדין דחול, וכ' להוציאו — היכי דאפשר — ע"י יתד או מזלג, אבל בחי"א כ' כמ"ש בפנים והו"ד במשנ"ב ס"ק יז, וכ' שזה פשוט, שאין

נב. סכין התקוע כספסל, ובכל דבר שאינו מחובר. (אבל בקיר שמחובר הוא, וכן בחבית שמחזקת ארבעים סאה, אסור להוציא ממנה סכין התקוע בה מערב שבת, כמבואר לעיל בסעיף מג בתקון דוד ושאל) מותר להוציאו ממנו בשבת (וכן להכניסו) — שהרי אינו מתכוין להוסיף על הנקב, (ויש אומרים שטוב להחמיר — ויש מי שמחמיר ואומר שרק בדצה הסכין ושלפה ועוד פעם דצה מערב שבת שבאופן זה מותר לשלפה וכן להכניסה, כמבואר בתקון דוד ושאל הנזכר). ואם הי' הסכין תקוע בחבית ונכנס מעבר לעבר — באופן שכשיוציאוהו משם יעשה פתח לחבית — אז אסור להוציאו משם בשבת נב.

נג. אסור למבול מסרק בשמן בלול במים ולסרוק בו שער הראש כדי להדביקם זה בזה, ולהשכיבם יפה על הראש — משום שדומה לבנין. ולתקן שערות הילדות וכדומה ולסלסלם על ידי סבובם על קרסים העשויים לצורך זה, צריך עיון אם מותר לעשותם בשבת — שהרי על ידם השערות עומדים מסולסלות גם בלי שמן. (וצריך להחמיר בזה אפילו כשאינו מסרקם — לפני הסלסול, שאז אין בדבר איסור משום חשש השרת השערות, אבל יש לחשוש בו משום שדומה לבנין) נג.

תקון דוד ושאל

זה נחשב לסתימה כלל, (וכ"ה בע"ה שיד יא), וכ"ה במ"ז תקיח ס"ק ג, ועי' לעיל סי' כד סעיף ז ובמ"ז תקיח סוף ס"ק ג שכ' שמותר לטלטלו לצורך ולקדוח בו בתלוש ביו"ט ובשבת, ובמנ"ח דף קלג שהביא דברי המהרש"ם שציין לביצה כח: וברש"י שם שבביתו ואין אדם רואה ליכא משום עובדין דחול, וכ' שאעפ"י שאי"ז כללא מ"מ יש לצדד בזה, ועי' באו"ח תקכב במ"ז ס"ק א שכ' שם דעת הט"ז — שבמקום שאין רבים הולכים (שלא שייד לומר — בענין הליכה במקל — שהוי דרך חול וולזול יו"ט) שמותר לו ללכת במקל ביו"ט אפילו במקום שאין עירוב, עיי"ש מזה נראה שגם דעתו שכשאין רואה שאין בו משום עובדין דחול, כך הבינו המניו"ט דף כד: עיי"ש. ועי"ל לה יא.

(נב) עי' לעיל סמ"ו וסעי' מז שהארכתי בזה בתיקון דוד ושאל, ועי' שיד יב ועי' ח"א מא ה שכ' שם בסכין התקוע בחבית שאם כבר הוציא את הסכין פ"א מבע"י שכבר נתרחב הנקב שמותר, ועי"ל שהב"ד המשנ"ב שיד ס"ק נג ושעה"צ אות נא שכ' שמגמ' משמע במימרא דשמואל שרק בדצה ושלפה והדר דצה מותר לשלפו, עיי"ש ועי' בתוס"ח שכ' להחמיר והביא משלחן שלמה שבדצה ושלפה מבע"י שרי. (מא ס"ק ג). (נג) עי' או"ח שג כו—כו ובמג"א שם ס"ק כג שהביא דברי הריב"ש שאסור לסרוק את השער ע"י שמן טרוף במים — במסרק, והו"ד בשו"ת מנח"צ שמסתפק בענין עשיית סלסול בשערות הילדות בשבת עיי"ש סי' פ.

כלל לה. מלאכת סתירה (הסותר)

(לטדר בלק)

מלאכת הריסת ופירוק הבנין שהזכרנו לעיל (אוי"ח סי' שיג שיד שטו שב וסי' שג).

תוכן הכלל

אמירה לעכו"ם בפתיחת מגעול דלת שבחדר לפתחו במכשיר אומן (תקדו"ש ו); בהג"ל דעות שונות שבוה, ובשבירת מגעול דלת ארון קודש — על ידי עכו"ם (תקדו"ש ו, וכלל לד יב); דלת הקשורה בחבל (המשמש לנעילת הדלת ולפתיחתה — ופותחים וסוגרים אותה בחבל בכל יום) (ח); בהג"ל להתיר קליעת החבל הזה בשבת (ח); הסרת דלת או חלון מצידיו (על ידי עכו"ם ג) וכלל לד סי"ב); הוצאת מסמר התקוע בבנין (ג); הסרת דלתות כלים (שאינם מחוברים לקרקע) ושאינן קבועות בהם בחוזק (ה, וכלל לד סל"א); בהג"ל החזרת הדלתות הג"ל (ה ול"ד — לא) בהג"ל סתירת דלתות כלים גדולים שאינם נדונים כלל ככלים רק כאהל קבוע (ד); בהג"ל סתירת דבר המחובר לקרקע על ידי עכו"ם (ה) הסרת פח שמדביקים לפתח תנור — מערב שבת — לשמור על חום החמין (ז); בהג"ל סתירתו על ידי עכו"ם, ישראל קטן, או ישראל גדול על ידי שנוי (ז); בהג"ל ביש בו גחלים לוחשות (תקדו"ש ז); הסרת חשוקי חביות דג מלות, רבה או מרקחת — כדי להסתפק מהאוכל שבו (ו); בהג"ל על ידי עכו"ם (ו); השובר כלי שלם, איסורו משום מה (יז, ו, ותקדו"ש); בהג"ל שבירת כלי שלם העשוי מקליפות עץ (תקדו"ש ו וע"י גם כלל לד סל"ב); הסרת כסוי כולו מתיבה באינו מחובר לה הכסוי בצירים (י, וכל"ד כט בתקדו"ש); הוצאת פקק במחלץ בשבת (יא, וכל"ד סמ"ז); הסרת והוצאת שמה מחלון (יג, וכל"ד יא); הסרת ידית הפטיש, האת או הקרדום (טו); הוצאת טריו או יתד מראש הידית שבקרדום, וכדומה (טו); חתיכת והתרת חוטי פירות הקשורים או התפורים יחד (יח, וכל"א ס"א בתקדו"ש, וככ"ב ס"ב); סתירת בנין או חלק ממנו (א) סתירת הג"ל, שיעורו (א); סתירה על מנת לבנות — או דרך השחתה (תקדו"ש א); סתירת בנין שחייבים על הקמתו מן התורה — (מדברי סופרים) (ב); סתירת מקלעת שערות הראש (יב); בהג"ל קליעת חוטים או שערות בתלוש (תקדו"ש יב); סגירת מטרי' או שמש"י (וטלטולה) (יד, וכלל לד סל"ה); סלוק ופתיחת דלת שאין לה צירים (טז) פתיחת דלת נעולה — שנאבד המפתח — ואי אפשר לפתחה על ידי מחט, מסמר או סכין (ג); בהג"ל כשתינוק בחדר (ג); בהג"ל פיצול הדלת לקסמים או לשבבים, הטובים להצתת אש — כשאינו מתכוין לזה (וכוונתו רק להצלת הילד) (תקדו"ש ג); בהג"ל להשקיט ולהרגיע את הילד על ידי צלצול וקשקוש עד שמביאים את המפתח (תקדו"ש ג); פריקת וסתירת אהל קבוע או עצים המחוברים לבנין (ג); פתיחת מכבש בעל הבית לקחת ממנו הבגדים לצורך שבת (ט); בהג"ל כבישת בגדים בשבת (ט) פתיחת מכבש חיט או כובס וכדומה (ט); בהג"ל לקחת הבגדים ממכבש הנזכר הפתוח מערב שבת (ט); שבירת מגעול כלי או ציריו בשבת (ו) וכלל לד סי"ג בתקדו"ש); שבירת כלי שלם בשבת (ו) יז ותקדו"ש, וכלל לד סל"ב) תקיעת דלת לציריו — במסמרים בחזקה (ה) ותקדו"ש, ושם בכלל לה, ושם בסי"ב וי"ג); בהג"ל איסורו משום מה (תקדו"ש ה); בהג"ל החזרת דלת לציריו על ידי עכו"ם (תקדו"ש ה) על ידי חבל (תקדו"ש ה).

א. הסותר (או מפרק או מפריד חלקי) אחד מהבנינים שהזכרנו לעיל

בכלל לד במלאכת בני', או שסותר חלק מהבנינים

הנזכרים, חייב, ושיעור איסורו הוא בכל שהוא, ומלאכה זו היתה

במשכן שכשקלקלו איזה דבר במבנה, סתרו אותו על מנת לבנותו כדבעי א.

ב. על כל פעולה שהעשאה חייב מן התורה משום הקמת בנין, הסותרת חייב משום איסור סתירה, וכל פעולה שהעשאה חייב רק מדברי סופרים, איסור סתירתה גם כן רק מדברי סופרים ב. ג. המפרק וסותר אהל קבוע או עצים המחברים לבנין או שהוציא מסמר התקוע בו, או שמסיר דלת או חלון מציריו, חייב, ואם אבד לו המפתח והדלת סגורה, אם אפשר לפתחה על ידי מחט, מסמר או סכין, מותר — אפילו לישראל — לפתחה, אבל להסיר ולהוריד את הדלת מציריה (אפילו על ידי עכו"ם) אסור, וכשתינוק בחדר מותר אפילו לשבור את הדלת, ולהוציא את התינוק, כדי שלא יתבעת וימות ג.

ד. כלים גדולים שמחזיקים מ' סאה (שהם אמה על אמה ברום ג' אמות עם הדפנות בלא עובי הרגלים והלכזבין) (היינו המסגרת והשפה של הכלי) הם כאהל קבוע, ויש בהם בנין וסתירה, ולפיכך אסור להסיר דלתותיהם מהם ד.

תקון דוד ושאול

א) שבת עג. כ' ברמב"ם פ"י טו הסותר כל שהוא חייב, והוא שיסתור ע"מ לבנות וכו' הסותר אהל קבוע או שפרק עץ תקוע הר"ז תולדת סותר וחייב, והוא שיתכוין לתקן, ועי' תוס' שבת לא: ד"ה סותר, שאפי' אינו משביח ומשפר דבר בבני' האחרונה על מה שהיתה בבנין הראשון, גם כן חייב, ומלאכה זו היתה במשכן שכשקלקלו איזה דבר במבנה, סתרו אותו ע"מ לבנותו כדבעי, ועי' רש"י שבת קכב: ד"ה אי יש בנין וטור סי' שט"ו, ובס' מגן אבות ה.

ב) שם ברמב"ם ובהל' יג, והו"ד בחי"א ובכ"ש בסותר שעל דבר שנעשה במבנה שחייבים עליו משום בונה מה"ת, הסותרת חייב משום סתירה מה"ת, ואם חייבים על בנינו רק מד"ס, חיובו על סתירתו הוא ג"כ מד"ס.

ג) שם ברמב"ם ובאו"ח שטו א, ובחי"א מג א, וגם בש"ע שיד ז ובש"ע הרב שיג סעי' יז — יח ובשע"ת ס"ק ב, ובמשנ"ב ס"ק לו, ועי' גם סי' שיג בט"ז ס"ק ה ובסי' שח מג"א ס"ק כב, ובסי' שכח ס"ק לח שכ' שם שאפי' מפצל הדלת עד שנעשה נסרים או קסמים (שבבים) שטובים להבערת האש (ואפי' נחוצים לו הקסמים), כל שאינו מתכוין לפצלה לשבבים לצורך הדלקה רק כדי להוציא את הילד, מותר לשברה, ועי' עוד שם שאין צריך לנסות לקשקש ולצלצל לתינוק מבחוץ עד שיביאו את המפתח, רק שוברים את הדלת תיכף — שלא יתבעת התינוק.

ד) שיד א ושם בבאה"ט, ושם במג"א ס"ק א ובמחה"ש שם ובס"ק ב בשם הרמב"ם, ועי' שלחן ע"ש ובנ"א כלל מא א, ושם בחי"א כלל מד א,

קיצור הלכות שבת

שמו

ה. מותר להסיר דלתות כלים (שאינם מחוברים בקרקע) אם אין תקועות בהם בכח ובחזק, ואין בהן משום איסור סתירה, לפי שאין בנין וסתירה בכלים, אבל להחזירם אסור, (ועיין לעיל בכלל לד סעיף לא) ודבר המחובר לקרקע בחבל, אין לסתרו רק על ידי עכו"ם ה.

ו. אסור לשכור בשבת מנעול — כלי וציריו, (או כלי שלם, כמבואר לקמן בסעיף יז) וכמו כן אסור להסיר ולהוריד חשוקי חבית דג מלוח, או רבה (מרקחת) — כדי להסתפק מהאוכל שבו, ומותר להסירם על ידי עכו"ם (ועיין לעיל כלל כד סעיף ז בתקון דוד ושאל) ה.

תקון דוד ושאל

ובכ"ש בסותר, ובמע"א דף כד: אית א (ועי"ש במג"א הנ"ל בס"ק א ובמחה"ש שם שהר"ן כ' על דברי רש"י בשבת קמו. שובר אדם החביות וכו' ופרש"י שובר — דאין במקלקל שום איסור בשבת, וכ' הר"ן ול"ג שבמקלקלים איסורא מיהו איכא, אלא שכאן משום צורך שבת מותר לכתחלה, אך שמותר רק בכלי קטן, אבל בתוס' עירובין לד: ובהרא"ש כ' שאפי' בכלי קטן יש בנין וסתירה, והאי דשובר אדם החביות מיירי בנשברה ודבק שבריי' בופת, וכ' בב"י ע"ז דהא דאמרינן אין בנין וכו' היינו בכלי שנתפרק וא"צ אומן להחזירו אבל וכו' לא מקרי בנין בכלים רק עושה כלי מקרי וחייב משום בונה, ובש"ע העתיק שני החומרות שלא הותר רק בכלי קטן וגם שנשבר עי"ש).

ה) שם או"ח שח ט ועי' גם שיג ה (ועי' בנו"י יא שה"ד הט"ז בזה), ועי"ש במשנ"ב שהביא דעת רש"י שלהחזירם אסור משום שמא יתקעם ביתד או במסמר בחזקה, והחייב הוא משום גמר מלאכה, וי"א (הר"ן לפי הרי"ף והרמב"ם) שגם בכלים יש משום בונה במקום שעושה המלאכה ע"י תקיעה שהוא מעשה אומן, ועי' בכ"ש שדן בזה אם מותר להחזירו ע"י עכו"ם, ועי' מ"ז שיט ט (והו"ד בכ"ש בהבונה) שדבר המחובר לקרקע ע"י חבל לרש"י הו"ל סתירת חותמות שבקרקע מד"ס ולתוס' י"ל שהוי מה"ת אבל לכ"ע מותר ע"י עכו"ם.

ו) או"ח שיד ז וש"ע הרב סעי' ט ובמשנ"ב ס"ק לה, ובחי"א מד ב ואיסורו רק מדרבנן שהרי מקלקל בסתירה, וא"א דו"ז בביאור הגר"א כ' שאפילו בכלי שלם אין סתירה, אם לא כשעשאו לכלי ע"י שבירה שאז חייב משום מכה בפטיש, ועי"ש באו"ח שיד א ובמשנ"ב ובבאה"ל ד"ה אסור לשברה ועי' בשע"ת שם ס"ק ב שהביא משו"ת מהרי"א הלוי אחי הט"ז שמתיר לצוות לעכו"ם לפתוח מנעול דלת שבחדר במכשירי אומן ולא גזרינן שישבר המכשירים או את שיני המנעול, שזה לא שכית, בפרט כשהוא אומן, ובמח"ב הביא שהזרע אמת חולק עליו ואוסר, והוי עובדא שנאבד מפתח הארון הקודש ולא יכלו לפתחו והורה לקרוא עכו"ם אומן, וכשאמר שלא יוכל לפתחו בלי שבירה, הורה להביא ס"ת מבכ"ג אחר משום כבוד הקהל, אך עי' בתוס' חיים שהביא בשם שו"ת בית יהודה שהורה לשכור

ז. כשטומנים את החמין לסעודת שבת, נוהגים לשים לוח (פח) על פתח התנור, כדי לשמור על חום המאכלים הטומנים בתוכו, ומדביקים את הפח לתנור בטיט, ובשבת מסירים את הפח הנמוח מפתח התנור, ואומרים שאין בזה איסור סתירה כיון שהטיט טוח על פתח התנור רק כדי להתקיים שם לזמן מועט, אבל יש אומרים שיש להסיר את הפח על ידי עכו"ם או ישראל קטן, ורק בלא אפשר, יכול ישראל להסירו על ידי שנוי קצת, וכך המנהג, וכל זה רק כשהגחלים שבתנור כבר נכבו, אבל כשהגחלים עוד לוחשות אין לפתוח התנור רק על ידי עכו"ם משום איסור הבערה כמו שיבואר בכלל לו סעיף ג ועיין גם לעיל כלל לד סעיף יגז.

ח. אם אין לדלת ידית (היינו מנעול או כפתור), והיא רק קשורה בחבל המשמש כמכשיר לנעילת הדלת ופתיחתה כל שדרך לסגרה ולפתחה בכל יום — על ידי קשירת והתרת החבל, שאין הקשר עשוי להתקיים — מותר לו להתיר ולקשור את החבל גם בשבת, שהרי דרכו בכך לקשרו תדיר, אבל לא מפקיעו (ומתיר קליעתו) וגם אינו חותכו — משום איסור סתירה, ודוקא כשהדלת עשוי שם לקיום על מנת שלא להסירה בשבת, אבל באינה עשוי לקיום כלל (כמו הדף ששמים על פי התנור שטומנין בו החמין לשבת וטחין אותו בטיט) אין בה איסור משום סתירה והתירו הפקעת החבל שבדלת כזה והתיכתו.

תקון דוד ושאול

המנעול (הארון הקודש) ע"י עכו"ם מטעם שמקלקל הוא, ושבות דשבות במקום מצוה לא גזרו רבנן, ועי' בחי"א מד ג שכ' שכלי שלט אפילו עשוי מקליפות עץ אסור לשברו, ועי' שם ובמג"א שיד ס"ק יד שחביות קטנות שמחוברים ע"י חשוקים של עץ שאסור להסיר החשוקים שהוי סותר כלי ואסור מדרבנן, והו"ד במשנ"ב בשם אחרוני' בס"י שיד א ושאסרו בזה להסירם כדי לקחת המאכלים מהם, ועי' עוד בזה בכלל כד סעי' ז ששם מבוארי' הדברים וכן לקמן סי"ז, ובכלל לד סעיף לה.

ז) או"ח שיד י וראה בהגה רנט ז שמחמיר בזה ולא התיר לישראל להסירו רק כשא"א באופן אחר, ורק ע"י שנוי קצת, ועי' ג"כ במחבר בס"י רנט ז שכ' ביש בתנור גחלים לוחשות שאין להתירו רק ע"י עכו"ם משום לבוי הגחלי' ועי' לקמן בכלל לו ס"ג בתיקון דוד ושאול ובתוס"ח מג ס"ק ב, ובמשנ"ב רנט ס"ק כא, ובש"ע הרב רנט ס"ח שכ' באם יש להסתפק שמא לא נתבשלו התבשילים כל צרכם, שאז אסור לסגור התנור אפי' ע"י עכו"ם משום שע"ז גורם מהור בשולם, ע"י"ש.

ח) ביצה לא—לב, או"ח שיד י חותמות שבקרקע וכו' ועי' בש"ע הרב שיד יט, וכ' בפמ"ג ובהידושי רע"א שמה שכ' כאן בש"ע בדלת שאינה

קיצור הלכות שבת

שמט

ט. מכבש לכבישת בגדים (הוא מכשיר, עשוי משני לוחות — זה לעומת זה — וכובשים ביניהם את הבגדים), אם הוא של בעל הבית, מותר לפתחו כדי לקחת ממנו את הבגדים שהם לצורך שבת, (אבל אין כובשים אותו בשבת — שהוא לצורך חול). ומכבש של חיט, כובס, או שאר אומנים — אסור לפתחו, (שכיון שהוא מהודק בחוזק, פתיחתו דומה לסתירה — ואסור), ואפילו בהי' פתוח מבעוד יום אסור לקחת הבגדים משם בשבת (ויום טוב) משום גזרה שיבא לפתחה בשבת ט.

י. תיבה שהכסוי שלה אינה מחובר בצירים אסור להסירו כולו מהתיבה בשבת — משום שהוא סותר אהל י.

יא. יש מי שאוסר להוציא פקק במחלץ בשבת, ויש מי שמתיר רק במזלג או ביתד, ויש שמתירים גם במחלץ יא.

תקון דוד ושאל

עשוי לקיום שלא יסירה בשבת שכוונתו בזה שרק במוצ"ש יסירה, שאל"ה (שאם גם במוצאי שבת לא יסירה) הוא קצת כקשר של קימא ואסור להתירו, והו"ד במשנ"ב שם סקמ"ד ועי' בזה גם בחי"א מג א שכ' שאם עשוי להתקיים ואינו מסידו בשבת שאסור לחתוך החבל או לנתקו ואפי' ע"י נכרי אסור (ועי' שם בש"ע שבחותמות שבכלים כגון תיבה שכסוי שלה קשור בחבל, מותר גם להתיר קליעתו ולחתכו (שחיבור החבל הוא חיבור גרוע) אבל פותחת (מנעול של עץ או מתכת שבדלת) אסור להפקיע ולשבור (ששבירת פותחת נחשבת לסתירה גמורה, ומטעם זה אסור גם להסיר את הצירים שבאחורי התיבות (שהסרת הצירים נחשבת כשבירת הפותחת — אך יש שמתירים בזה) ולשבור הפותחות של התיבות יש מי שמתיר ויש מי שאוסר — ויש להתיר ע"י עכו"ם, וכ' ע"ז במג"א ס"ק יא שאפי' בעכו"ם לא התירו רק בהפסד מרובה או בנחפו הרבה לצורך מצוה עי"ש, וכ' במשנ"ב שם ס"ק לב שלהרמב"ם יש איסור בסתירת קליעת החבל אפי' בחותמות שבכלים.

ט) שבת קמא ופרש"י שם, ועי' או"ח שב ד ובשעה"צ אות כ שכ' שם שגם מכבש של בעה"ב רק לצורך שבת מותר לפתחו, ואם מכבש האומן הי' פתוח מעט מע"ש המג"א סי' שב שם, וקצש"ע סי' פ — אוסדים לפתחו ולשמוט הבגדים, ויש מתירים, א"ר וגם דו"ז הגר"א כ' שלהש"ע שהעתיק הטעם כפרש"י — מותר בזה, ורע"א בחידושו כ' שאם הי' פתוח כולו מותר לכ"ע לשמוט בגדיו משם.

י) שטו א, חי"א מב ד, קצש"ע פ עח.

יא) עי' או"ח שיד ו וג' — ועי' בכ"ש שמחמיר בהוצאת פקק במחלץ משום שעושה מעשה מקדח ומחזי כעובדין דחול, ובש"ע הרב מקיל במקום צורך גדול, ובחי"א מא ג, וכן במ"ז תקי"ח ס"ק ג, ובמשנ"ב

יב. אסור לסתור מקלעת שערות הראש (או לקלוע אותם) בשבת, כמו שבארנו למעלה בכלל לד סעיף לו יב.

יג. המסיר ומוציא שמשה מחלון חייב משום איסור סתירה — כמבואר למעלה כלל לד סעיף יא יג.

יד. אסור לסגור מטרי' או שמשי' (או לשאת אותה) בשבת — כמבואר למעלה בכלל לד סעיף לה יד.

טו. המסיר ידית הפטיש, או האת, או הקת מהקרדום, או אפילו הוציא פריז (בין של עץ ובין של מתכת) או יתד (שנתקע בידית כדי לחוקה ולחברה יפה להברזל) חייב משום איסור סתירה, ועיין בזה למעלה בכלל לד סעיף ח טו.

טז. בדיני סלוק ופתיחת דלת שאין לה צירים עיין למעלה בכלל לד סעיף כד-כו ועיין שם גם סעי' כט בדיני כסוי כלים (או תיבה) שאין לו צירים — בסלוקם ופתיחתם בשבת טז.

תקון דוד ושאול

שיד יו, מתירים בכל האופן, וכ"ה בע"ה שיד יא וכת"ש שכל שאין אותיות על הפקק מותר לפתחו גם במחלק, והגה' הג' מברעזאן כ' שבביתו ואין אדם רואה (לפ"ד רש"י בביצה כח:) לא שייך עובדין דחול, וכ' שבנדון דידן יש לצדד בזה.

יב) או"ח שג כו ואסור להרמב"ם וסייעתו משום שדומה לבניין ואיסורו מד"ס, ולשאר פוסקים יש בו גם מן החיוב, והתולש שערות בתלוש (שאינם מחוברים לראש) (או חוטים) — חייב משום איסור אריגה, אבל במחובר לראש לא שייך אריגה — ומלבד זה הצמות אינן עומדות להתקיים, (ועומדות לסתירה) — ע"כ איסורו רק מד"ס (ועי' פמ"ג מ"ז שג ס"ק א להתיר סתירתן לצורך טבילת מצוה, ע"י גוי) ועי' משנ"ב שג ס"ק פב, ולעיל לד לה.

יג) כ"ש במלאכת הבונה.

יד) נוב"י מה"ת ל בח' או"ח, בחי"א מב ו, בכ"ש בהבונה, במ"ז סוף שא, בחת"ס האו"ח עב, בשירי ברכה שטו, בג"א קלא, ובשו"ת שו"מ מהד"ג ח"ב מב, במש"ב שטו ובבה"ל דה טפה, ובמנ"ש פ ס"ק רלא, ובסי' פח ס"ה כו, והגה' הג' הברעזאן, ועי' מ"ז שא כט שאף בפתוחה מאתמול אסור לנשאה משום דמה שאמרינן דכל משום צער שרי, היינו בלבשו דרך מלבוש דוקא, אעפ"י שאינו מלבוש גמור, משא"כ זה הנושא בידו לא דרך מלבוש הוא כלל וכו' עי"ש, ועי' לעיל כלל לד סעיף ד בתיקון דוד ושאול, ובתוס' חיים מב ד.

טו) חי"א לט א, וכ"ש בהבונה.

טז) או"ח שיג ג—ה וס"א ומג"א שם ס"ק ז וא', חי"א מד ד וב' וקצש"ע סז — עא ועח, ועי' ש"ע הרב שם שיג.

יז. על שבירת כלי שלם חייבים משום איסור סתירה (ואם עשאו לכלי על ידי שבירתו זו — אז חייב משום מכה בפטיש) יז.
 יח. פירות הקשורים או תפורים יחד בחוט — מותר לחתוך החוט שבהם ולהתירו ועיין לעיל כלל כד סעיף ד בתקון דוד ושאל יח.

כלל לו. מלאכת הבערה (המבעיר)

והיא מלאכת הדלקת איזה דבר, המשכת קיום ההבערה, וכן הוצאת האש — (או"ח שלד ערה וסי' רעו).

תוכן הכלל

איסור הבערה שבתורה לא נאמר דוקא על קיום האש (אך גם על הדלקתו) (תקדו"ש א); אש שאין בו שלהבת רק גחלת או דבר שנתלבן (תקדו"ש א); בהג"ל כבוי אור גז ואלקטרי (תקדו"ש א); אמירה לנכרי לאחר קבלת שבת ולפני חשיכה — לסתום התנור — שטמנו בו החמין לשבת — והחמין עוד לא נתבשל כל צרכו (תקדו"ש ג); איסור מיוחד שיש בדבר שהישראל נהנה בגופו ממלאכת עכו"ם (תקדו"ש טו); אמירה לעכו"ם בהדלקת גז לישראל לצורך סעודת שבת, בלא אכל עוד (כא); בהג"ל ביש לו גז אחר או שכבר אכל (תקדו"ש, וכא) אמירה לעכו"ם בהדלקת גז לצורך סעודת חתונה או מילה (כא); הצחת דבר הבוהר, הדלקת גז מנר, הוספת עצים, שמן אדמה, פחמים או שאר חמרי שרפה על מדורת אש(א); השתמשות בכח האלקטרי (א); הפעלת מנוע (מוטור) המופעלת על ידי כח האלקטרי (א); בהג"ל שימת שמן במנורה ושפיכת גפס (או בניזין) לתוך המיכל להמשכת הבערה (ב); הגדלת להבת העששית, או המטה מנורה לשם הקרבת השמן אל הפתילה (או הפיכו) (ב); בהג"ל איסורה מאיזה סוג היא (תקדו"ש ב); המבשל בשבת על ידי גז או אור אלקטרי (תקדו"ש א); הבחנת בגדים (שקשה להבחין ביניהם); ופלוים, ובדיקת ציצית וכלים, וקריאה לאור הנר (ז); בהג"ל בשניים קוראים בענין אחד, מתוך ספר אחד (ז—ח); בהג"ל מניעת אמירת הפיוטים בליל יום טוב שחל להיות בשבת (ח); בהג"ל בקריאה לאור גז שעה ופרפין (ז); בהג"ל עשיית היכר שלא לבא לידי מחיטת

תקון דוד ושאל

יז) או"ח שיד ואיסורו מד"ס, וא"א דו"ז בביאור הגר"א כ' שאם עשאו לכלי ע"י השבירה חייב משום מכה בפטיש, והו"ד במשנ"ב שם וכ' בחי"א מד ג שאפילו כשהכלי עשוי מקליפות עצים ג"כ אסור לשברו וכו' ויש להתיר ע"י עכו"ם, ואם קשור בחבלים — מותר אפי' ע"י ישראל — משום שאינו חבור גמור ובש"ע הרב שיד סי"ז כ' דסותר ושובר כלי שלם לגמרי שאין בזה שום איסור כלל אם הוא לצורך שבת, ויש לסמוך על דבריהם לענין אמירה לנכרי אם הוא לצורך שבת (ועי' בה"ל שם ד"ה אסור לשברה), ועי' לעיל ס"ו בתיקון דוד ושאל.

יח) כ"ש, והו"ד בנז"י, ועי' משנ"ב שיד ס"ק מב, ולעיל כד ד. שבת קמו. חותלות של גרוגרת וכו', ובעירובין לה. ובתוס' ד"ה בעי, ובב"י שיד ח חותלות של תמרים וכו'.

פתיחה (ז); בהנ"ל קריאה במאור עשיות נפט — כשהפתיחה מבורגת חוצה עד כמה שאפשר, ומיכלה ממולא בנפט — מערב שב (תז); בהנ"ל קריאה לאור הגר ביום אפל (תקדו"ש ז); בהנ"ל קריאת תינוקות לאור הנ"ל — (שאימת רבם עליהם) (תקדו"ש ז); בהנ"ל אמירת פיוטים בליל יום כפורים (תקדו"ש ז); בהנ"ל אמירת במה מדליקין — בליל שבת (תקדו"ש ז); בהנ"ל בדין זמירות לליל שבת (תקדו"ש ז); בהנ"ל בהסתכלות בכוס וקדרה — להתבונן מה שיש בתוכו (תקדו"ש ז); בהנ"ל לקיטת ירקות לאור הגר בשבת (תקדו"ש ז); בהנ"ל להתחמם נגד מדורה — בעשרה (תקדו"ש ז); בהנ"ל באמר לאשתו תני דעתך עלי שלא אטה (תקדו"ש ז); הבחנת ובידיקת נקיון הכוסות על ידי שמש קבוע — כשהמאור הוא של נפט (תקדו"ש ז); בהנ"ל באור של שמן זית (תקדו"ש ז); הארה באלקטרי ובגז שנדלק מערב שבת או בהיתר בשבת (תקדו"ש ז); הערכת שעון אלקטרי שידליק בשבת מגורת אלקטרי לשעה ידועה, וכן לכבותה בשעה ידועה (תקדו"ש ז וכט); הנאת הסתפקות מנר שבא מזרם אלקטרי שנוצר על ידי פועלים יהודים בשבת, ויש לו — מלבד האלקטרי — גם נר היתר הדולק (תקדו"ש טז, וחי); הסתפקות ממים חמים המופעלים באופן אוטומטי הן בנוגע להסקה, והן בנוגע למלוי מים (ט); בהנ"ל כשהזרם האלקטרי נפסק ממנו מערב שבת (י); בהנ"ל דוד שאין בו לא איסור בשול ולא איסור הבערה — (שהוא לא שכיח בארצנו) (יא); הדלקה באש המתהווה על ידי זכוכית המרכזת קרני השמש לנקודה אחת (יג); בהנ"ל בעשאו מערב שבת והדולק בשבת — בזריחת השמש (תקדו"ש יג); הבערה דרך השתתה (יד); בהנ"ל ומתכוין להגם משוואו (יד); הצתת אש או הדלקת נר בשבת בשביל ישראל — על ידי עכו"ם (טו); בהנ"ל כשהישראל הולך לחדר אחר (תקדו"ש טז); בהנ"ל בקצב שכר לעכו"ם או שעשאו העכו"ם בקבלנות או בשכירות (טו) בהנ"ל עכו"ם שהדליק (מדעת עצמו) נר — לצורך ישראל ובבית ישראל (טו); בהנ"ל ההשתמשות בזה (טו—טז); בהנ"ל ההתנהגות לפנים משורת הדין בזה (טו) בהנ"ל כשהעכו"ם הדליקו על כרחו של ישראל (טז); בהנ"ל גירוש עכו"ם מביתו (טז); בהנ"ל עכו"ם העושה בקבלנות בביתו של ישראל (טז); בהנ"ל כשהנר או העצים הם של עכו"ם (טז) בהנ"ל להשתמש בנר או להתחמם באש הזו (טז); בהנ"ל כשהעכו"ם עשאו לצורך עצמו או לצורך חולה שאין בו סכנה (או קטן — שדינו כחולה שאין בו סכנה — יז); בהנ"ל ליהנות ממדורה שעשה העכו"ם (תקדו"ש יז—יח); בהנ"ל עכו"ם שהוסיף נר על נר הדולק (או שהוסיף שמן (יח); בהנ"ל ההכרח לעזוב ביתו או כשהוא גר במלוגו של העכו"ם הנ"ל (תקדו"ש טו); בהנ"ל עכו"ם שהדליק נר במקום שרוב המסובים הם גויים ומיעוטם ישראלים (יט); בהנ"ל ברוב ישראלים והוכח שלצורך עכו"ם הדליקו (יט); בהנ"ל בהוכח שלצורך עכו"ם וישראל הדליקו (תקדו"ש ויט); היתר מלאכה בבית ישראל לעכו"ם שאינו עבדו (תקדו"ש טז); בהנ"ל בשפחתו (תקדו"ש טז); בהנ"ל בעכו"ם שהדליק נר בשביל חבריו העכו"ם — והעכו"ם חבירו כונתו בשביל ישראל (תקדו"ש יז); הנאה מנר שעכו"ם תקנו, ובתוך תיקונו נכבה הגר וחזר והדליקו (כ); בהנ"ל בהליכה למקום חושך בשבת, ואמר לעבדו ללכת עמו, והעבד הדליק נר (תקדו"ש וכב); בהנ"ל והעבד לוקח עמו נר שכבר דולק — שאין בדבר רק איסור טלטול (כב); בהנ"ל השתמשות באור הגר שהמשרתת הדליקה לצורך הדחת כלים שאחרי האכילה (כג); הדלקת נר נשמה ע"י עכו"ם בבין השמשות (תקדו"ש אות כ); הדלקת הגר בשבת באין צורך גדול (תקדו"ש כא); בהנ"ל במוצאי שבת בבין השמשות (תקדו"ש כא); בהנ"ל בערב שבת בבין השמשות, ולצורך מצוה (תקדו"ש כא); הדלקת נר — על ידי עכו"ם — בשבת, במקום צורך רבים (תקדו"ש כא); בהנ"ל לומר לעכו"ם בחול — להדליק את הגר בשבת (תקדו"ש כא); מחיטת הגר על ידי דמיזה לעכו"ם בשבת (תקדו"ש כא); מחיטת הגר הנ"ל על ידי עכו"ם בשבת, ולצורך סעודת שבת — (ביד ולא בכלי) (תקדו"ש כא); בהנ"ל כשישראל שלח עבדו בשליחתו, והעכו"ם הדליק נר לעצמו — ואז הישראל גם כן הלך שמה לקחת לעצמו חפץ הזקוק לו (כג ותקדו"ש); הוצאת אש מהתנור — כשחם מאד בבית (תקדו"ש כד); בהנ"ל מחאתו ביד העכו"ם העושה הנ"ל מעצמו (תקדו"ש כד); היתר פתיחת מקרר בשבת, ודעות שונות שבוה (תקדו"ש וכט); הוצאת הנורית שבמקרר מערב שבת (כט); בהנ"ל

עריכת שעון מערב שבת להדלקת המאור לשעה ידועה בשבת, ולכבותה (בשעה ידועה) (תקדו"ש כט וז); בהג"ל עריכת שעון להדלקי תנור אלקטרי לשעה ידועה — לצורך חמום התבשיל (תקדו"ש כט); בהג"ל בערך השעון לשעה ידועה והתחרט ורוצה לסבב את הכפתור ולכבותו (ומכבהו בשעה שאין זרם והאלקטרי אינו דולק) (תקדו"ש כט); בהג"ל תבשיל שהעמידוהו על תנור גז ונכבה הגז בשבת וקראו לעכו"ם והצית האש — אם קונסים אותו שלא לאכלו בשבת (כט ותקדו"ש); הערכת הרדיו בשבת והשתמשותו בו בין על ידי שדור ובין על ידי קליטה (תקדו"ש ל); בהג"ל האיסור שבו (תקדו"ש ל); בהג"ל הטיית המחוג לגל המבוקש (תקדו"ש ל); בהג"ל פתיחת הרדיו (והסכיון — הנקרא טלוויזי) מערב שבת — כדי לשמוע את התזמורת ואת הידיעות (תקדו"ש ל); בהג"ל פתיחתו לחולה עצב דוח (תקדו"ש ל); בהג"ל כשהמשרדים הם ישראלים מחללי שבתות (תקדו"ש ל); בהג"ל האיסור השמעת קול שבו (תקדו"ש ל); בהג"ל לדבר בתלפון בשבת (תקדו"ש); בהג"ל כשעכו"ם מצלצל תקדו"ש ל); בהג"ל לדבר בשבת במקרופון (קלרם) (תקדו"ש ל); בהג"ל להשמיע קול תקליטי פונוגרף וגרמופון (תקדו"ש ל); בהג"ל לצאת ידי חובת מצות שמיעה על ידי המתקנים האלו (תקדו"ש ל); בהג"ל שמיעת שיד נשים ברדיו (תקדו"ש ל); בהג"ל במכיר את האשה (תקדו"ש ל); בהג"ל במכונה לחרשים (תקדו"ש ל); בהג"ל שמיעה לצאת ידי חובה בעיני קדושה (תקדו"ש ל); בהג"ל באיסור הוצאה שיש בזה (תקדו"ש ל) בהג"ל בהוצאת שעוני יד (תקדו"ש ל); בהג"ל בהוצאת נשים הנישאים בצואריהן (תקדו"ש ל); בהג"ל בהוצאת שעוני יד (תקדו"ש ל); בהג"ל בהוצאת שעוני יד הנערכים מעצמם על ידי נענועת יד הנושאם (תקדו"ש ל); בהג"ל מכונת מקליטון (תפרקדד) והשמוש בו (תקדו"ש ל); בהג"ל חבור שמיכת (או כר) אלקטרי להזרם בשבת; בהג"ל צלצול בפעמון (תקדו"ש ל); בהג"ל לפתוח דלת שפעמון קבוע בה (תקדו"ש ל); בהג"ל צלצול בפעמון אלקטרי (תקדו"ש ל); בהג"ל קריאה למשרתת על ידי מתיחת חוט הפעמון (העינבל) בשבת (תקדו"ש ל); בהג"ל איסור השתמשות בתלפרינטר (תקדו"ש ל); בהג"ל הנעת המניפה בשבת (תקדו"ש ל); בהג"ל הפעלת תניעתה מערב שבת, והליכתה במשך כל יום השבת (תקדו"ש ל); הדלקת נר נשמה (יאהר צייט) או נר לצורך שבת על ידי עכו"ם — בבין השמשות (תקדו"ש כג); חמום מתכת כדי לצרפה אחר כך במים (ד); בהג"ל כשמתכוין לרכבה (ד); בהג"ל התכת מתכת (הרבה פעמים זה אחד זה) (תקדו"ש ד); חזרת סתימת דף תנוד שנפתח (תקדו"ש ג); בהג"ל גרם כבוי אש (תקדו"ש ג); בהג"ל ביש להסתפק בגמד בשול המאכלים (תקדו"ש ג); בהג"ל בדיעבד — ועשאו על ידי עכו"ם (תקדו"ש ג); חימום שכנגד המדורה בארצות הקרות (כד); כמות שיעור הצתת מדורה — שתהא השלהבת עולה מאלי' (כה); בהג"ל להתחמם כנגד המדורה ולהשתמש לאודה, בין כשהעצים הם על גבי קרקע או על גבי (או ב) מגורה (אם נדלקה כשיעור מערב שבת) והוא מהדברים שאין עושים מהם פתילה בשבת (תקדו"ש כה); בהג"ל אם רק בשבת הודלקה כשיעור, ולא מערב שבת (כו); כמות שיעור הצתת פחמים — מערב שבת (כו); כמות שיעור הצתת מדורת זפת קש וגבבא, וכן מדורת קנים וגרעיני תמרים המפוזרים (תקדו"ש כו); בהג"ל בקנים מאוגדים, והגרעינים שהם בסל (תקדו"ש כו); להבעיר אש בתנוד בתחלה בשבת (תקדו"ש כד); להתחמם כנגד מדורת עצי ישראל — שהישראל לא מיחה בהצתתו על ידי עכו"ם (תקדו"ש כד); בהג"ל לעזוב את זידתו בדרך שם (תקדו"ש כד); בהג"ל לומר לעכו"ם בפירוש להסיק כשהקור גדול (תקדו"ש כד); לבוי גחלים שעל ידי פתיחת התנוד (וכבויים על ידי סתימת התנוד) (ג); נד קבוע בקיר שאחורי הדלת — וכשיפתח הדלת, היא תגיע אל הנר ותקיש בו (ה); בהג"ל כשהנר קבוע בדלת עצמה (ה); סודר הסקת תנוד (לחמום) — עם העכו"ם, (והקצבת שכדו בקבלנות על כל השנה) (כד); עשיית פעולה המביאה לידי גלוי אש או להמשך קיומו — לצורך בשול, הארה או חמום (א); פתיחת דלת כנגד המדורה הקרובה לה (ו); פתיחת ברזי צנורי החום שמוסקים על ידי קטוד (על ידי מים חמים) (יב); פתיחת בית המצויד בתאודה אוטומטית (שנורית נדלקת בפתיחת הדלת, ומתכבה בסגירתה) (כח).

א. העושה פעולה המביאה לידי גלוי אש או להמשיך קיומו, בין לצורך בשול, אפי' או צלי', ובין לצורך הארה או חמום, חייב בכל שהוא (וחייב אפילו במפעיל מנוע (מוטור) שבמכונה המופעלת על ידי כח האלקטרי), ומטעם איסור הבערה אסרו הצתת כל דבר הכוער וגם הדלקת נר מנר, הוספת עצים, פחמים או שאר חמרי שרפה על מדורת אש, ומלאכת זו היתה במשכן בהצתת אש לצורך הצקת כלי המשכן א.

תקון דוד ושאול

(א) שבת קו. תני ר"א קמי' דר"י כל המקלקלין פטורין וכו' חוץ מחובל ומבעיר וכו' ועי' רמב"ם יב א המבעיר כ"ש חייב, והוא שיהא צריך לאפר וכו' וכן המדליק את הנר או את העצים בין להתחמם בין להאיר חייב, ועי' כ"ש מלאכת מבעיר שכ' על הגמ' כריתות כ. ה' החותה גחלים בשבת חייב חטאת וכו' רשב"א אומד וכו' שתיים משום שהוא מכבה את העליונות ומבעיר את התחתונות" שהתנא נקט מכבה קודם למבעיר להשמיענו שאפי' לא הבעיר רק ע"י כבוי, כגון שחותה בגחלים שא"א שלא יכסה קצת מהגחלים הלוחשות ומכבה אותן, ג"כ חייב על ההבערה, ולא שהוא רק מקלקל בהבערה כסברת הת"ק שם בגמ' עי"ש, והנה בזה המכבה וצריך לגוף הכבוי כגון שדעתו לעשות ממנו פחמין חייב לכולי עלמא ובמכבה שחם על העצים ועל הפתילה להרמב"ם חיים ולשאר פוסקים פטור דהוי מלאכה שאצ"ל (ומ"מ חמור איסור זה משאר איסורי דרבנן כיון שיש בו צד חיוב לכ"ע ועי' תוס' שבת מו: ד"ה דכל וכו' והו"ד במע"א דף כח ס"א). ובענין השתמשות בכח האלקטרי בשבת לאיזה מלאכה עי' בהסכמת הג' הדב איסור זלמן מלצר להס' שו"ת חלקת יעקב שכ' בשם הג' רח"ע גראזענסקי ז"ל שצוה לפרסם בשמו שחושש להסתפק בחומר המלאכה של האלקטרי מדאורייתא, ושהיא אב מלאכה ודאית ועי' שם בחלקת יעקב סי' נב בד"ה אכן שכ' והיטב אשר דבר בזה הג' רח"ע ז"ל במכתבו הנדפס בירחון בירושלים שהביא דברי הרמ"ה לסנהדרין ע"ז שמחלק בין הא דבידקא דמיא בכח ראשון ובין זרק חץ וכו' עי"ש, וגם בשו"ת אחיעזר ח"ג סי' ס' כ' בחיבור הזרם שנעשה בסיבוב הכפתור שע"ז יתחברו החוטין ממילא — שנחשב לכח ראשון ולא לגרמא, ועי' ג"כ בלוח היובל שכ' שם הגרי"א העניקין שדין המחבר כח זה בשבת כדין העושה מלאכה בידיו ממש, עי"ש ובעדות לישראל דף קכא. אות כ שכ' שם האלקטרי הוא כח אדיר וכו', ולענין הדלקת האלקטרי בהעששית עי' מהרש"ם ח"ב רמו וכו', ואסור בודאי, המניע בו את הגלגל לנשב רוח וכו' והמעלית שעולים בה לקומות. הגבוהות וכו' ועי' בזה לקמן בסוף הכלל שאביא את דבריו, ועי' בשו"ת בית יצחק יו"ד ח"א קכ שהמבשל בשבת (או שמבשל בשר בחלב) ע"י החמימות והשלהבת המתהווה ע"י כח האלקטרי שחייב, ועי"ש שכ' וגם זה פשוט שאם יכבה נר (גז ואור אלקטרי) כזה שחייב משום מכבה, והו"ד בהרבה אחרוני זמננו, עי' מנח"ד

קיצור הלכות שבת

שנה

(לסדר פנחס)

ב. הנותן שמן במנורה, או נפט (או בנזין) לתוך המיכל — כדי לאפשר המשכת ההבערה, וכן המגדיל להבת העשיות, או המטה מנורה לצורך הקרבת השמן אל הפתילה, חייב משום מבעיר, (והמטה מנורה לאחורי לשם הרחקת השמן (או חומר אחר הנוער) מהפתילה (לצורך הפסקת ההבערה) או שמסתפק משמנה, וכן המוריד

תקון דוד ושאול

על סי' עה אות ג. ועי' גם בשו"ת מהרש"ג שמסופק בהבערת הנ"ל אם יש בו איסור מה"ת, וכ"ה במהרש"ם הנ"ל שהו"ד לעיל, ועי' בזה בשו"ת בן יהודה סי' קנא בשו"ת ריב"א, בקרן לדוד סי' פ, ובגורן לדוד סי' טו ושם בהגה מכן המחבר, ובשו"ת מנחת יצחק ח"א סי' קז ותראה שיש בזה דעות שונות, ועי' בשו"ת לבושי מרדכי בחל' או"ח מסי' מז והלאה שהאריך בזה וצירף כמה קולות (ועי' גם בשו"ת בית יצחק ביו"ד סי' לא במפתחות, ועי"ש בדבריו שהביא משבת קלא שכיון שלא נעשה פחם, לא שייך בו כבוי, ועי' ג"כ באבן יקרה מהד"ג סי' פה, וגם מה שכ' במחזה אברהם, אך מה שכ' שבסבוב הכפתור — שבהדלקת האלקטרי — הוא רק מסיר את המונע, עי' בשו"ת חלקת יעקב שדחה דבריו וכ' שבהדלקת האלקטרי שע"י סבוב הכפתור הוא מחבר — ע"י חתיכת ברזל שמתחת הכפתור — את החוטין הנפסקין, ועי"ז דולק, ולא כמו שחושב הבעל מחזה אברהם עי"ש) ולקמן נדבר עוד אי"ה בזה, ועי' ג"כ שו"ת מלמד להועיל בח' או"ח סי' מט שכ' "שיש איסור לא תבערו אש אפי' בעשיית אש דהיינו בהדלקתו — ואין התורה מדברת על קיום האש וכו' ולפי"ז הוא כותב שבאלקטרישע גלי' לאמפע יש איסור בכ"ש, ואף אם אין שלהבת רק גחלת או דבר שנתלבן ג"כ נקרא אש, וא"כ אין ספק שהנר הזה נקרא אש ואם מדליקין הפתילה עד שהיא מלובנת אפשר שיש בזה גם משום בשול, וגם ביו"ט אסור להדליקו משום מוליד, והנה בכבוי וכו' אי אפשר שלא יוציאו נצוצות וכו' עי' שו"ת בית יצחק יו"ד קכ שכבוי גז כזה אסור מה"ת ולא דמי לגחלת מתכת וצ"ע עי"ש, ובחלקת יעקב סי' ס אות ט, ובבי"צ הנ"ל ביו"ד סי' לא אות ז, ועי' גם חזו"א שבת סי' ג ס"ק ט שכ' שהמדליק נר החשמל בשבת יש בו משום מחמם הברזל שיש בו משום מבשל, אלא וכו' ואפשר וכו' ומיהו כל זה אם מקצת מן החוט מגיע ליד סולדת, ולענין מבעיר אם מקצת מן החוט נעשה גחלת אפשר שיש בו משום מבעיר לדעת רבנו (הרמב"ם), מיהו אם אין נעשה גחלת אף שניצוצי אור נתזין וכו' אין זה מבעיר אלא וכו' שבות וכו' שאין מוציאין האור מן האבנים, ועוד יש בזה משום תקון מנא וכו' וקרוב הדבר דזה ממלאכת בונה מה"ת, כעושה כלי, וכו' והו"ל כבונה במחובר, וכו' דאפילו בכלים כה"ג חשיב בונה.

וממעיט להכת העששית על ידי סכוכ גליל הפתילה איסורו הוא משום
מכבה) ג.

ג. הפותח תנור שיש בתוכו גחלים בווערות, חייב על לבוי הגחלים
משום מבעיר, והסותמו — חייב משום מכבה (ואף שאינו
מתכוין לשם כבוי הגחלים, מכל מקום פסיק רישא הוא) ג.

ד. החותה בגחלים ומלכה אותן — חייב משום מכבה ומשום מבעיר,
והמחמם מתכת כדי לצרפה אחר כך במים — יש מי
שאומר שחייב עליו משום תולדת מבעיר ד.

ה. נר קבוע בקיר שאחורי הדלת — באופן שכשיפתח את הדלת היא
תגיע אל הנר שלאחורי ותקיש בו — עיין בדינו לקמן בכלל
לז סעיף ז (שכתוב שם שאם הוא קבוע שם באופן שכשיסגור את

תקון דוד ושאל

(ב) עי' ביצה כב. הנותן שמן בנר חייב משום מבעיר והסתפק ממנו
חייב משום מכבה, ועי' רמב"ם יב ב, וטור וש"ע או"ח רסה א, (בסי'
רעז) וסי' רעז בט"ז ס"ק א, ובכ"ש שכ' בנותן שמן לנר או המסתפק
מהנר שחייב משום תולדה ועי' גם בש"ע הרב.

ג) או"ח רנט ס"ז ועי' בב"י שהביא דברי הת"ה שכ' להתיר
סתירת דף סתימת התנור שטומנים בו את החמין לשבת, ע"י קצת שנוי,
או ע"י קטן אי ליכא עכו"ם וכו' עי"ש, ובמרדכי, וברמ"א שם שכ' שהא
שמותר לחזור ולסתום התנור היינו ביום דאז כבר כל הקדרות מבושלות
כל צרכן, אבל וכו' וכ' שם במג"א ס"ק יא שג"ל שכשהאש בווער בתנור
אף הת"ה מודה שאסור לסתמו דגורם בזה כבוי האש, שהאש נכבע במהרה
וכו' ועי"ש גם ס"ק יב ובש"ע הרב שכ' ע"ד הגה הנ"ל בסי' רנט ס"ח
שביש להסתפק שמא לא נתבשלו כל צרכן שאז אסור לסגור התנור אפי'
ע"י נכרי מפני שגורס מהירת בשולם ואפי' בדיעבד אסור התבשיל ומ"מ
אם עשאו ע"י נכרי יש להתירו בדיעבד, מאחר שאף אם לא הי' סותם
התנור, הי' התבשיל ג"כ מתבשל כדי צרכו, נמצא שאינו נהנה כ"כ מן
האיסור (וכמג"א רנט ס"ק יב) ולכתחילה טוב ליהזר שלא לומר לנכרי
לסתום את התנור אחר קבלת שבת אפי' קודם חשיכה אם הקדרות לא
נתבשלו עדיין כל צרכן — אעפ"י שמן הדין מותר שם בש"ע הרב בשם
השל"ה ומג"א שם ועי"ל לה ס"ז.

ד) כריתות כ. החותה בגחלים בשבת וכו' רשב"א אומר וכו' שתיים
וכו' מכבה העליונות ומבעיר את התחתונות כלעיל בס"א, ועי' ג"כ בכ"ש
בהמבעיר, ועי' ברמב"ם יב א בדין המחם את הברזל כדי לצרפו במים
— שכ' שם — הר"ז תולדת מבעיר, ובראב"ד שחולק עליו ועי"ש בתיקון
דוד ושאל, ולעיל כלל יא ב שבמתכוין לרככו חייב משום מבשל, ועי'
ג"כ בנ"א כ ו בשם הכלבו שלהתיך מיני מתכת אפי' מאה פעמים
זא"ז חייבים עליו משום בשול אחר בשול.

קיצור הלכות שבת

שנו

הדלת בחוזק, כדרכו — שאז תנקש הדלת אל המזוזות בכח וחוזק כל כך, שיתנדנד הבנין והקיר, ויתנועע נר הקבוע בו, ויתקרב קצת השמן שבנר אל הפתילה או שיתרחק ממנה — אז יש ליוהר בין בפתיחת הדלת ובין בסגירתה משום איסור מבעיר או משום איסור מכבה, וכתוב שם גם כן ליוהר בנר שמן הקבוע בדלת עצמה שלא לפתחה ולסגרה כדרכה — משום שעל ידי זו השמן מתנועע ומתקרב או מתרחק מהפתילה, ועיין שם גם בסעיף ו-ח) ה.

ו. **אסור** לפתוח הדלת כנגד המדורה הקרובה קצת אל הדלת משום שהרוח המנשבת תבעיר את המדורה (ואפילו באינו מתכוין להבערתה גם כן אסרו פתיחת דלת זו) ואפילו כשאין שם רק רוח מצוי' גם כן אסרו מטעם גזרה משום רוח שאינה מצוי' שמבערת בודאי ואסור משום פסיק רישא (אבל מותר לו לסגור דלת הפתוחה שכנגד המדורה, ולא אסרו לסגרה משום איסור כבוי) ו.

ז. **אסור** לבדוק הציציות, לבדוק כלים ובגדים הדומים זה לזה וצריך עיון מיוחד להבחין ביניהם, לפלות את בגדיו (להוציא מהם כנים), או לקרות לאור הנר — משום גזרה שמא יטה, אבל כששנים קוראים יחד מתוך ספר אחד — מותר, שאם אחד ישכח ויבא להטות, השני יעככוהו, ובנרות שעוה ופרפין — המופק בזקוק נפט, נוהגים להתיר, אבל צריך לעשות איזה היכר שלא ישכח ויבא לידי מחיטת הפתילה הבווערת, ובעששית של נפט — נתפשט המנהג להתיר, באופן שממלאים את מיכל העששית — נפט, ומכורגים את הפתילה חוצה, עד כדי שאם יוציא אותה עוד תתפקע זכוכית העששית, ובאור האלקטרי וכן בגו שלנו אין שום חשש ז.

תקון דוד ושאול

ה) עי' בזה לקמן לו ו-ה. ואין תועלת בחזרת הדברים.
ו) עי' לקמן לו ט, או"ח רעז ב ובסי' תקיד ס"ג ובמג"א ס"ק י, ובש"ע הרב רעז ס"ד.

ז) שבת יב. אין פולין לאור הנר ואין קורין וכו' ועי' בש"ע או"ח ערה א-יב, ובבאה"ט ב שכ' שם שאפי' ביום האפל ג"כ אסור לקרות לאור הנר, ועי' שם בש"ע סי"ב שהתירו לשמש קבוע לבדוק הכוסות משום נקיזות, ושמותר לאור של נפט, אבל לא בשמן זית מחשש שיסתפק ממנו, אבל לשמש שאינו קבוע לא התירו לבדוקם, והו"ד בבאה"ט שם. ועי"ש בבאה"ט ג (בשם הרש"ל) שהמנהג להקל לבדוק כלים וציציות, ולקרות ההגדה לאור נר שעוה, וראב"ן מיקל בנר חלב שמא יס, ועי' תפא"י סוף פ"א דשבת שכ' ג"כ שאצל נר שעוה (או נר חלב הקרוש כשעוה) מותר לקרות, ועי' מג"א ערה ס"ק ה ושם בבאה"ט ס"ק ה שמי שאינו

ת. ואפילו כששניהם קוראים בספר אחד גם כן לא התירו רק כששניהם קוראים בענין אחד, אבל אם אחד קורא בענין זה, והשני קורא בענין אחר — אסור אפילו כששני הענינים הם בדף אחד. שהרי כל אחד מרוד בעניינו, ואינו משגיח במעשה חבירו (ואפילו כשקוראים בענין אחד, אך אחד קורהו בספר אחד, והשני בספר אחר, גם כן אסור להם לקרות, שהרי כל אחד מרוד בספרו ואינו משגיח על מעשה חבירו — וממעם זה אסרו לומר פיוטים בליל יום טוב שחל להיות בשבת, לפי שכל אחד קורא מספרו (ממחזור שלו) וכמו שאמרנו, (ויש אומרים שאין הבדל בין אם הם קוראים מספר אחד או בספרים הרבה, ואם הם קוראים בענין אחד מותר, אך המנהג הוא כסברא הראשונה) ת.

תקון דוד ושאל

רגיל קצת בזמירות שדינו כדין פיוטים, אבל מותר לתינוקות לקרוא מתוך הספר משום שאימת רבם עליהם, ולפיכך התירו לומר פיוטים בליל יוה"כ, ובתפלה התירו שתפלה שגורה בפי כל וכן פרק במה מדליקין (ועוד אפשר בזה שעוסק בדיני דברים שאסור להדליק בהם משום חשש שיבא להטות — איך ישכח ויטה), ולהסתכל בכוס או קדרה במה שיש בו כ' במג"א שם ס"ק י שמותר, וכן ללקט ירקות לאור הנר ג"כ מותר (והו"ד במע"א כח: ה. (ועיי"ש בש"ע ס"ה שגם להתחמם כנגד המדורה אסור בשבת — ואסרו אפי' כשהם עשרה), ועיי' ס"ב באם אמר למי שהוא תן דעתך עלי מותר אפי' באמרו לאשתו, ועיי' מג"א שם ס"ק ה. ועיי' גם במסגה"ש שהאריך בדיני שמא יטה, ובמנ"ש שם ובמשנ"ב על סי' ערה הנ"ל ובבה"ל על ס"א ולא העתקתים כי יש לנו היום תאורה אלקטרית, והמנהג נתפשט בזה להשתמש בה כמבואר בחלקת יעקב, ובשו"ת מהרש"ג ח"א או"ח כט, ובשו"ת לבושי מרדכי ח"ב או"ח נב. ומשתמשים באלקטרי שנדלק מערב שבת או שנדלק (עיי' שעון המתוקן מערב שבת) — ואף שבדור שלפננו היו שנמנעו מלהשתמש בו משום שאמרו שאף שרוב אנשי העיר שמשתמשים בו הם גויים, אעפ"כ נמנעו מלהשתמש בו משום שהישראלים ג"כ משלמים בעד האלקטרי א"כ הפעולה בתעשית אספקת הזרם נעשית גם בשבילם, עיי' או"ח רעו ובתו"ש שם ס"ק ח שאם קצב שכר לעכו"ם להדליק לו הנר כ"פ שיצטרך שאסור אפי' ברוב עכו"ם, שודאי הדליקו גם לצורך ישראל, עיי"ש), ועיי' בשו"ת לבו"מ בחאו"ח סי' מז (והלאה) שבנה יסודו על ההנחה שהבערת האלקטרי היא רק מד"ס, וכבר כתבתי למעלה שיש הרבה שחלקו עליו בזה, וצרף כמה קולות להתיר ההשתמשות בהאלקטרי באופן שהזכרנו, עיי"ש. ובענין עריכת שעון מע"ש שידליק האלקטרי בשבת לשעה ידועה ולכבותה לשעה ידועה עיי' בשו"ת מהר"ם שיק או"ח קנז ובשו"ת שו"מ מ"ב ח"א ה שהתירו ועיי' עוד בשו"ת ריב"א, במלמד להועיל בחלק אבה"ע נח, ובחלקת יעקב מט, ועוד פוסקים שאביא אי"ה לקמן בסוף הסי'.

ה) שם בסי' ערה באו"ח ס"ב, ובט"ז ובמג"א.

קיצור הלכות שבת

שנמ

ז. בהיות שיש איזה נקודת מגע בין איסור בשול ובין איסור הבערה — הבאתי למעלה בכלל יא איזו הלכות ששייכות לדיני הבערה, והנני מעתיק כאן את הפנים ונא לעיין למעלה בתקון דוד ושאל, ואלו הן: להסתפק ממים חמים מדוד שמרתיחים בו מים לצרכי הבית — שרגילים להרתיחם על ידי הסקה מרכזית, והדוד (הטנק) הזה מופעל באופן אוטומטי הן בנוגע להסקה והן בנוגע למלוי המים — דהיינו כשמסתפקים ממימיו על ידי פתיחת הכרוז של מים חמים, תיכף יזרמו לתוכו מים קרים אחרים, וגם הוא מתוקן במסדר טמפרטורה שגורם להפעלת זרם האלקטרי (או הגז) ולהפסקתו — לפי מעלת חום המים, אז אסור להסתפק ממים אלו בשבת משום איסור הבערה ומשום איסור בשול — כמו שמבואר לעיל בכלל יא סעיף מו ובתקון דוד ושאל שם (ובאופן שישאיר כרוז מים החמים פתוח מערב שבת — כדי שיזלו החמים במשך כל יום השבת — צריך עיון אם מותר להסתפק ממים החמים האלו בשבת) ט.

י. ואפילו כשזרם האלקטרי (וכדומה) נתק ונפסק מערב שבת, והדוד (הטנק) מופעל באופן אוטומטי רק בנוגע למלוי המים (דהיינו כשמוציאים מים רותחים מן הכרוז יזרמו תיכף (לדוד) מים קרים תמורת החמים היוצאים) — אסור גם כן להסתפק ממים האלה בשבת, משום איסור בשול — שהמים הקרים הנכנסים להדוד מתבשלים מחום המים הרותחים) — כמו שמבואר למעלה בכלל יא, סעיף מז ובתקון דוד ושאל, עיין שם.

תקון דוד ושאל

ט) ועיי' לעיל בתיקון דוד ושאל סעיף מו שיש שמדקדקים ומבריגים בורג לתוך הכרוז שבכיוור שבמטבח (ושבחדר הרחצה) להפסקת זרם מים החמים — בכל ערב שבת — כדי שאם אחד מבני הבית ישכח וירצה להסתפק ממים החמים הבורג שבבורג יזכירהו על איסור הסתפקות שיש במים האלו, ואת הבורג מחזיקים בברז מערב שבת עד מוצאי שבת, ועל זה העירני הרב המופלג וכו' מוהר"ר רמ"ז שליט"א יליד ירושלים ת"ו. (ובדרך אגב באתי לעורר כאן ליוזר שלא לערות בשבת רוטב מכלי ראשון רותח לכלי שהידוחוהו במים קרים שהרי מעט המים הנשאר מהדחת הכלי מתבשלים, ועיי' בשו"ת אגרות משה שהוה"ד שם בסי' צג).

י) עיי' בזה בכלל יא שהבאתי מהס' מנחה חדשה סי' פ ס"ב בשם לב חיים ח"ג ס"ה שאסור מן התורה — כשעשאו בשבת, וכי שכ"כ בחות יאיר, ואף שבט"א חולק עליו זה רק וכו' אבל אם עושה מדורה על ידה ונתחמם הבית או שמבשל ועושה פחם — חייב, ואפ"י כשעשאו מע"ש והודלק בשבת בזריחת השמש — אסור מדינא, אבל בשו"ת שער הקנים כ' שהיא רק תולדת החמה, ואסור רק מדרבנן, וכ"כ בשו"ת אבן יקרה

יא. ויש עוד דוד המתרוקן כשמוציאים ממנו את המים הרותחים, וגם המים הקרים אינם זורמים לתוכו — באופן אוטומטי, תמורת החמים היוצאים, שאז אין בו לא איסור בשול ולא איסור הבערה — מדוד כזה מותר להסתפק בשבת, אבל דוד כזה לא שכיח בארצנו, ועיין בזה למעלה בכלל יא סעיף מה ובתקון דוד ושאל שם. **יב.** וכן צריך לזהר מלפתוח ברזי צנורי החום (רדיטור) המופעלים באופן אוטומטי — משום איסור הבערה, וכשהתנור מוסק על ידי מים החמים — פשוט שיש בו גם כן איסור בשול, וגם כשמוסק על ידי קטור — יש חשש בשול, כי לפעמים הקטור שבצנור מתהפך למים, ואותם המים מתבשלים שם, כמבואר למעלה בכלל יא סעיף מה, ובסגירתם — יש מי שכותב שאין איסור ויש מי שכותב שבהכרנת הבורג יש חשש מוקצה, כמבואר שם.

יג. באש המתהווה על ידי זכוכית המרכוזת את קרני השמש לנקודה אחת ועל ידי כך היא מגבירה את חום השמש באותה נקודה עד כדי להט — יש דעות שונות בהדלקתה שיש אומרים שהמדליק על ידה בשבת הוא חייב מן התורה, ויש אומרים שאסור רק מדברי סופרים, ואין הבדל בזה בין כשהוא משתמש בזכוכית שורפת, (שהיא זכוכית מקומרת כעדשה) ובין כשהוא משתמש בזכוכית (אחרת) פשוטה שיכולים להדליק דבר על ידה. **יד.** המבעיר דרך השחתה וקלקול פטור אבל אסור מדברי סופרים, אבל המבעיר דרך השחתה במתכוין להנקם משונאו חייב משום שהוא מתקן מצד כעסו, ומשכך כעסו ומקרר דעתו על ידי מעשיו, ויש שפוטרים גם בזה יא.

תקון דוד ושאל

והו"ד בא"ח ר"ס רנה, ע"כ. ועי' גם בשו"ת חת"ס חאה"ע סי' כ בד"ה והנה להרמב"ם מה שכ' בזה בענין בשול בשר בחלב באופן הנ"ל, ובימינו המציאו בצרפת ובארצות הברית להסיק תנורים ע"י השמש הזורח במראות, ובארצות הברית מחממים בתים אחדים בחום השמש הזורח על חלונותיהם הגדולים של הבתים שפניהם הוא לצד דרום והמשופעים כלפי השמים, ובתוך החלונות יש טנקים מלאים מים שמתחממים ע"י השמש ויורדים לתוך רדיטורים. (ואם מותר להתחמם בחום הבא ע"י חימום השמן שנעשה על ידי ישראל מחלל שבת שדר ג"כ בבית שהישראל שומר שבת גר, וע"י חימום הנ"ל גם דירת השומר שבת מתחמם, ועי"ש (סי' קכ"ג) שצדד להתיר להשומר שבת להשאר בביתו שנתחמם באיסור עי"ש ועי' בזה גם לעיל בכלל יא), ועי' בכזה גם בשו"ת חלקת יעקב סי' צג בחרדי שגר ביחד עם אי חרדי שמדליק האלקטרי בשבת, שכ' שם שבהיות שגם האי חרדי יש לו רשות להיות בחדר, ואי אפשר למחות בו, מש"ה כ' שהחרדי לא

קיצור הלכות שבת

שסא

טז. עכו"ם שהצית אש או שהדליק נר בשבת — בשביל ישראל (ואפילו בקצב שכר לעכו"ם או שעשאו העכו"ם בקבלנות או בשכירות) — אסור לכל ישראל להתחמם בחום האש או להשתמש לאור הנר, ואם העכו"ם הדליק את הנר (כבית ישראל לצורך ישראל) מדעת עצמו, אז אין הישראל צריך לעזוב את ביתו כשביל הנר שהדליק בו העכו"ם, אף על פי שהוא נהנה מאור הנר או מחום האש — רק שלא ישתמש לאורו, ואם רוצה להתנהג לפניו משורת הדין ועל פי מדת חסידות — אז יהפוך פניו מאור הנריב.

טז. ואם העכו"ם הדליק את הנר על כרחו של הישראל, והישראל מחה בו, אך הוא לא השגיח בו, ונגד רצונו הדליק את הנר — אז מותר לישראל להשתמש לאורו (וכל זה רק כשהעכו"ם הדליק את הנר בבית ישראל בפעם הראשון וכשבא הישראל לביתו כבר מצא את הנר דלוק, אבל מכאן ולהבא הוא מחוייב למחות בידו כשרוצה להדליק נריו ועציו של ישראל ואם העכו"ם מדליקו על כרחו של ישראל, חייב הישראל לגרשו מביתו שאף על פי שהעכו"ם עושאו בקבלנות אפילו הכי בבית ישראל אסור — משום שהוא עושה מלאכתו על דעת ישראל, שהוא חושב שכיון שהישראל רואה ושותק מסתמא ניחא לי), אך כשהנר או העצים הם של עכו"ם אז אין צריך למחות בו אם מדליקו

תקון דוד ושאל

יקרא לאור הנר, אך אין צריך לעזוב את ביתו, ועי' לקמן סט"ו וט"ז ובתקדו"ש שם.

יא) שבת קו תני ר"א כל המקלקלין פטורין חוץ מחובל ומבעיר וכו' ושם קה: ופרש"י ותוס' ד"ה חוץ, ועי' רמב"ם יב א שכ' שם אבל הבעיר דרך השחתה פטור וכו' והמבעיר גדישו של חבירו או השורף דירתו חייב אעפ"י וכו' ובחובל בחבירו בשעת מריבה וכו' מתקנים הם אצל היצר הרע, ועי' גם בפ"ח ובתיקון דוד ושאל שם ובמע"א בהמכבה אות א שכ' המבעיר גדישו וכו' של חבירו להנקם חייב (וכגון טמון באש שפטור מלשלם) ועי' בכ"ש במבעיר.

יב) שבת קכב. נכרי שהדליק את הנר וכו' ואם בשביל ישראל אסור וכו' ועי"ש רש"י ותוס' בד"ה ואם בשביל ישראל, ורמב"ם ו ב—ג. ואסרו בזה אפילו למי שלא הודלק בשבילו הואיל שנעשה מלאכה גמורה בשביל הישראל בשבת, ואפילו כשקצץ לנכרי שכר בעד כל הדלקה והנכרי עושה זאת מעצמו ולטובת עצמו אעפ"י אסור משום שהישראל ינהה בגופו ממלאכת העכו"ם בשבת, והנה אף שהעכו"ם ג"כ מרויח ע"י השכר שמקבל (אף שאינו מרויח בגופו כמו הישראל) אעפ"י אסור משום שהעכו"ם מתכוין בעשיית המלאכה גופה בשביל שיהנה ממנה הישראל, ויש לגזור שיאמר לו לעשותו בשבת בשביל הנאתו אם יהי' מותר לו ליהנות ממנה כשעיקר עשייתו בשביל הנאתו, אבל לא הטריחו את הישראל לעזוב את

מדעת עצמו, אפילו בעשאו בבית ישראל, והישראל לא קצין לו שכר, משום שהנכרי אדעתי' דנפשי' קעביד, והוא יודע שלא יפסיד שכרו, אבל אסרו לישראל להשתמש לאור הנר או להתחמם במדורת האש — משום שהעכו"ם עשה מלאכתו רק לצורך הישראל שיהנה ממנו בשבת, וכיון שעיקר עשיית מלאכתו בזה היא בשביל הישראל חיישינן שהישראל יאמר לו לעשותה לו בשבת כשיהי' מותר ליהנות ממנה יג.

יז. במה דברים אלו אמורים כשהעכו"ם הדליק הנר או עשה המדורה לצורך ישראל, אבל בעשאו לצורך עצמו, או לצורך חולה ישראל אפילו כשאין בו סכנה, או צורך קטנים שגם כן דינם כחולה שאין בו סכנה, או מותר לכל ישראל להשתמש לאור הנר וחום המדורה, ויש אוסרים במדורה — משום חשש שירבה בשבילו, ולצורך (גדול) יש להקל אפילו במדורה יד.

תקון דוד ושאל

ביתו או כשהוא שובת במלון בבית נכרי — כשהדליק הנכרי בשבילו, ועי' בסי' תקטו באו"ח ושם בסי' רעו ס"א ובמג"א שם.
 יג) עי' באו"ח הנ"ל ובמג"א ולבו"ש ובא"א ס"ק ד שאפי' כשהישראל לא יהנה מהנר שילך לחדר אחר, ולא יהנה ממעשי הנכרי, אעפי"כ אסור שכיון שהוא בבית ישראל יאמרו שעשאו בשליחת הישראל, ואם מיחה בהנכרי, והנכרי לא מלא רצונו, אף שמחוייב לגרשו, אפי"ה מותר לישראל ליהנות ולהשתמש לאורו משום שגילה דעתו אך שלא יערים, מג"א וא"א רעו סי"ג, ועי' מ"ז רמד ס"ק ב שכ' ב"עכו"ם מחוץ" שהיינו עכו"ם שאינו עבדו שמותר לעשות מלאכתו אך בשפחה הניח בצ"ע, והביא שם את הא"ר שהוכיח מהרבה פוסקים שמותר לו לעשות מלאכת עצמו בבית ישראל בשבת, ועי' בט"ז במי' רמד א לאסור לשפחות עכו"ם שאצל ישראל לעשות מלאכת עצמן בבית ישראל בשבת, ועיין בנו"י ע חלק ב ס"ק יט ובחיי אדם סד ב ושם בתוס"ה, ובענין הנאת נר שבא מזרם אלקטרי שנולד על ידי פועלים בשבת, והשתמשותו בו כשיש לו בביתו גם נר היתר הדולק (מלבד האלקטרי) ונר האלקטרי רק מוסיף אור, עי' בזה בהקובץ המאור מספר עח שהניחו בצ"ע, ועי' גם בתקדו"ש לקמן סעיף יד ויח'.
 יד) שבת קכב. נכרי שהדליק את הנר וכו' ואם בשביל ישראל אסור וכו' ושם בגמ' ובתוס', ובר"ש, ובר"ן, ובטור ואו"ח סי' רעו ס"א ועי"ש במ"ז ס"ק ה שכ' בעכו"ם שהדליק הנר בשביל חברו, וחבירו כוונתו בשביל ישראל שי"ל בו להקל עי' חו"י וכו' אך כאן י"ל שכ"ע מודים שאין נראה כשליח ישראל, ועי"ש במג"א סוף ס"ק ג שבמדורה יש לחשוש יותר, ועי' במה"ש שם ועי' נו"י מז ס"ק ט שכ' בשם המג"א הנ"ל שמה שהחמרנו במדורה יותר הוא רק במדורה הנסקת חוץ לתנור אבל במסיק את התנור מבפנים, הוא דומה ממש לנר, שחימום לא' חימום

קיצור הלכות שבת

שמן

(לסדר מטות ומסעי)

יח. נר דולק בבית ישראל ובא עכו"ם והדליק עוד נר, או שהוסיף שמן בנר, מותר לישראל להשתמש בנר הנוסף או בשמן שהוסיף העכו"ם — בזמן שעוד יש מן השמן הראשון או שלא נבער עוד הנר הראשון, אבל כשכלה השמן שהי' בתחלה במנורה ונבער הנר הראשון, אז אסור להשתמש בשמן או בנר הנוסף על ידי העכו"ם טו. יט. ישראל ועכו"ם שהסיבו יחד, והעכו"ם הדליק נר — אין להשתמש לאור הנר רק כשרוב המסובים הם עכו"ם, (אבל לא ברוב ישראלים או אפילו במחצה על מחצה) — ועיין בתקון דוד ושאל בזה — אך כשיש הוכחה שלצורך עכו"ם הדליקו, כגון שאנו רואים שעכו"ם משתמש מיד לאור הנר הנדלק, אז מותר אפילו ברוב ישראל, וכשהוכח שעשאו לצורך שניהם אסור אפילו ברוב נכרים (ועיין בתקון דוד ושאל שיש חולקים ומתירים בהדליקו העכו"ם לצורך שניהם — משום שנר לאחד נר למאה) טז. כ. עכו"ם שתקן נר ישראל כגון שסלק (הסיר) הפחם מפתילה בוערת — ונכבה, וחזר והדליקו, מותר הישראל להשתמש לאורו, דמה שהדליקו הנכרי הוי לצרכו, שהלא הוא כבהו במחיתתו יז.

תקון דוד ושאל

למאה, ואפי' האוסרים במדורה מודים כאן בזה האופן שמותר לו לישראל להכנס לבית החורף שהסיק הנכרי התנור לצורך עצמו, ועי"ש גם בס"ק י, ועי' בט"ז שם שכי' שבמדורה מתירים לצורך גדול כמבואר בפנים. אך בש"ע הרב כי' להקל לעת הצורך אף שלא לצורך גדול, ועי"ש עוד במ"ז בס"ק ה שכי' בגוי שהדליק נר בשביל מומר, שמותר לישראל ליהנות ממנו (ובתוס"ש אוסר בזה), ומומר שהדליק נר לצורך ישראל, כי' שם במ"ז, שאסור ליהנות ממנו, ובעכו"ם שציווהו ישראל להדליק הנר, כי' שם שאסור ליהנות ממנו אפי' ברוב גויים.

טו) עי' בטור שם ובב"י בשם המרדכי ועוד בסי' רעו ושם בס"ד ומג"א ס"ק יב ובמשנ"ב שם ובבה"ל ד"ה אבל ובתקון דוד ושאל בסעי' שלפנ"ז, ובנז"י הנ"ל.

טז) אר"ח רעו ב ומג"א ס"ק ו וא"א שם שכי' שלעולם הולכים אחר הרוב והוכחה, ושאין הבדל בין הסיבו בבית ישראל או בבית העכו"ם, ובין שהעכו"ם הדליק שלו ובין שהדליק נר הישראל, וכי' עוד שם שאין הוכחה שלצורך עכו"ם הדליקו רק במשתמש בו מיד, אבל כשהעכו"ם אינו משתמש בו רק לאחר זמן, אז אין הוכחה, ומש"כ בפנים ששעשאו לצורך שניהם" זו דעת המג"א, אבל בכ"ש חולק משום דנר לאי' נר למאה וכי' שגם בשו"ת שב יעקב כ"כ, ושכך משמע בא"א סק"ו הנ"ל, ועי' שבת קכב, ובמג"א תקטו ס"ו.

יז) א"ר שם.

כא. יש מי שמתיר לומר לעכו"ם להדליק לו נר לצורך הסעודה בלא אכל עוד, ואין לו נר כלל בבית — שדעתו להתיר אמירת לעכו"ם אפילו במלאכה גמורה במקום מצות, ועל פי זה נוהגים להקל לומר לעכו"ם להדליק נר לצורך סעודה, בפרט בסעודת חתונה או מילה ואין מוחה בידם, ויש להחמיר במקום שאין צורך גדול — משום שרוב הפוסקים חולקים על זה, ויש שמחמירים אפילו בצורך גדול כמבואר בתקון דוד ושאלויה.

כב. ה' צריך ללכת למקום חושך בליל שבת, ואמר לעבדו (משרתו העכו"ם) ללכת עמו, והדליק העבד את הנר, אין הדלקת המשרת נחשב כאלו הדליקו לצורך עצמו כמו בסעיף יד — כיון שכאן עיקר הליכתו היא בשביל ישראל, אבל מותר לו לישראל לומר

תקון דוד ושאלו

יח) או"ח רעו ב בהגה, ועי"ש מג"א ס"ק ז שביש לו נר א, או שכבר אכל שאז לא התירו לו לומר לעכו"ם להדליק לו נר (ועי"ש עוד בס"ק ח ובא"א ובמהה"ש בעניני בנין ביהכ"נ, וה"ג בתפ"י ס"פ טז), ועי"ש בתפ"י בס"פ טז שכ' להתיר הדלקת הנר הנ"ל רק בצורך גדול, ועי"ש בש"ע שזו ה שלא מקילינן רק בשבות דשבות במקום מצוה, ועי" א"א שזו ס"ק ז, וא"א זקני בס' השל"ה החמיר אפי' לצורך גדול והו"ד בבאה"ט בס"ק ה וכ' שכך נהג הגאון מהר"ש, ועי" א"א ס"ק ט שכ' שאפשר להתיר במוצ"ש בבין השמשות, לומר לעכו"ם להדליק נר לצורך סעודה השלישית (וכש"כ בערב שבת בביה"ש שבודאי מותר לצורך מצוה כדלקמן בסי' שמב והו"ד במשנ"ב רעו ס"ק כד) ועי" בא"א שזו ס"ק ח שכ' שאפי' במקום צורך רבים כגון בביהכ"נ לקריאת התורה אין ההיתר ברור להדליק נר ע"י עכו"ם בשבת ועי' בזה גם בשו"ת נוב"י סי' לג ובשו"ת חת"ס ח"ו סי' פה ובשו"ת גור ארי' סי' קלג ובשע"ת ובאה"ט תקיד ס"ה, ובשו"ת השיב משה ח"א י כ' ששמע מכמה גדולי וצדיקי הדור שלפניו במדינתו שנהגו להקל להדליק נר ע"י נכרי בשב"ק בבוקר ללמוד תורה ברבים ולומר תהלים, (וכ"כ בשו"ת שו"מ מהד"כ ח"ב יד להתיר) וכ' שם בשו"ת השיב משה שיאמר לנכרי בחול להדליק את הנר בשבת, וכ"כ בישועות יעקב שזו ס"ק ג להתיר בכה"ג, ובשבת עצמה כ' שחלילה לומר לעכו"ם להדליק הנר (ועי' עוד במט"א בסי' תקפד א ובח"ב סי' כב ס"ק כ לענין הדלקת הנר שקודם נעילה — ע"י עכו"ם, ובשו"ת זקן אהרן או"ח ח"ב יא), ובענין מחיטת הנר בשבת עי' שזו ס"ק לא במג"א שאסור אפי' לרמוז לעכו"ם כגון שיאמר לעכו"ם לקנוח חוטמו שיבין עי"ז להסיר הפחם שעל הנר, וכ"ה בישועות יעקב (עי"ש סי' שזו ס"ק ג) אך עי' בא"א שם ס"ק ז שמתיר לומר לעכו"ם למחוט את הנר שהוא לצורך סעודת שבת — שהוא מצוה (ודוקא למחטו ביד, אבל אין לומר לו למחטו בכלי), ועי"ש עוד בס"ק ד שהביא בשם המהרי"ט שהי' רגיל לומר זה הנר אינו מאיר יפה, והמשרתת הבינה והסירה הפחם, הו"ד בבאה"ט ועי' א"א שזו ס"ק לא.

לעכו"ם ללכת עמו לחדר שאין בו אור ולקחת עמו נר הדלוק כבר שאין בו רק איסור מלטול, ואין חילוק בזה בין נר של שעוה ובין נר של שמן, ומכל מקום אין להורות היתר בזה אלא לבני תורה ולא לעמי הארץ שלא ידמו דבר לדבר ויקילו יותר יט.

כג. משרתת (שפחה) המדיחה כלים אחרי האוכל, ומדליקה נר לצרכה — מותר לישראל להשתמש לאורו משום שאין גוף הישראל נהנה מהדחת השפחה רק כליו, והיא חייבת להדיחם אם כן לצרכה היא מדלקת את הנר, ומותר לו לישראל להשתמש לאורו כ.

כד. מזה שאמרנו — בדברנו הקודמים — בחימום שכנגד המדורה או שכנגד בית החורף, לא נאמר רק בארצות שאינן קרות, אבל בארצות הקרות (בחורף) מותר לעשות מדורה או להסיק תנור בית החורף בשביל הקטנים כדי להתחמם בו, ואפילו בשביל הגדולים גם כן מותר כשהקור גדול — משום שהכל חולים הם אצל הצנה, אך לא כהנוהגים היתר להסיק אפילו ביום שאין הקור גדול — (ואף שאין למחות בידם, משום שמוטב שיהיו שוגגים, ואל יהיו מזידיים — על כל פנים יזהרו מלומר לעכו"ם, בשבת, להסיק את התנור או המדורה, אך יקצבו עמו בקבלנות על הסקת כל ימות החורף כשמזג האויר יהי קר, ואז אם העכו"ם יסיק את הבית כשאין הקור גדול אפשר שהיו כאלו העכו"ם עושה ההסקה מדעתו, ולא יזקוק הישראל לצאת מביתו) כא.

תקון דוד ושאל

(יט) וכ' בנו"י שבזמן שעיקר ההליכה היא בשביל ישראל דינו כש"כ לעיל בהדליקו לצורך ישראל — שאסור להשתמש לאורו, ועי' שם או"ח רעו במג"א ס"ק יא ובא"א, ובש"ע הרב רעו ס"י ובקו"א שם, ובא"א שז ס"ק ד מה שכ' בשם הראנ"ח.

(כ) אורח חיים רעו ט"ז ס"ק ה (ועיין מה שכתב במג"א ס"ק ו) ובא"א שז ס"ק ד שהביא בשם הראנ"ח שכשהי' רוצה ספר שהי' בחדר שלא הי' בו אור, הי' אומר למשרתו שיביא לו איזה חפץ המונח בחדר הנ"ל, וכשהמשרת הדליק את הנר והלך לשם להביא החפץ אז הוא בעצמו ג"כ הלך לשם ולקח הספר הנחוץ לו, ואעפ"י שהמשרת הדליק הנר לצורך ישראל, אעפ"י כיון שלא אמר לו בפ"י להדליק הנר, והוא מחוייב לשמש את אדונו ולהביא לו החפץ, אדעתי' דנפשי' הדליק ומותר לאדונו להשתמש לאורו, ועי' ט"ז רעו ס"ק ה הנ"ל וסי' רסא ס"א ובמג"א ס"ק ו שמותר להדליק נר לצורך שבת ונר נשמה בבין השמשות ע"י עכו"ם, ועי' נו"י מז ס"ק יט. ובנתיב חיים על רסא ס"ט הנ"ל, ובעטרת זקנים שם.

(כא) או"ח רעו ה ומג"א ס"ק נו, ועי' נו"י מז ס"ק כ מה שהביא בשם אא"ז בקיצור השל"ה שנוהגים העולם שלא לבער אש בתנור בית

כה. סמוך לחשיכה אין עושים מדורה מעצים עד שיצית בהם האש באופן שתהא השלהבת עולה מאלי', בלי סיוע של עצים אחרים. (ובעץ יחידי האש צריך להאחו ברוב עכיו וברוב הקיפו) ואם לא הודלקה כל כך, אז חוששים שיחתה האש, ואפילו הודלקה אחר כך האש מאלי' בשבת ששוב אין לחשוב שיחתה, אף על פי כן אין ליהנות ממנה, כיון שהודלקה מבעוד יום באיסור כב.
 כו. יש מי שאומר שבפחמים אפילו בלא אחז בהם האור אלא כל שהוא, גם כן מותר לעשות מהם מדורה סמוך לחשיכה —

תקון דוד ושאל

החורף, כשלא הבעירו בתנור אש ג"כ מקדם בימי החול, ועי' מג"א והו"ד בש"ע הרב רעו טו שאם הנכרי הסיק מעצמו מעצי ישראל לא מיחה בו — אז אסור לו לישראל להתחמם כנגד המדורה, אבל בדר שם א"צ לצאת מביתו, ועי' במג"א הנ"ל בס"ק טו שכ' על מה שנוהגים להסיק ע"י נכרי אפי' כשאין הקור גדול, אפשר לומר שכיון ששוכדים את הנכרי להסיק את הבית לכל ימות החורף הוי כעכו"ם העושה מדעתו, ואין צדיך הישראל לצאת מביתו, (ורצ"ל שאף שבבית ישראל אסור אפי' בקבלנות — שעושה הנכרי מדעתו, מ"מ כיון שעכ"פ יש הרבה שבתות שהוא מן הצורך להסיק, וא"א לו לצמצם ולדקדק בכל פעם אם הקור גדול או לא, ואדרבה לפעמים יצטרך לומר לו להעכו"ם להסיק ויעשה אמירה ללא צורך — שבלא אמירתו הוי מסיק כיון שבא בשכרו לכל החורף, ע"כ מוטב שישתוק לגמרי, ואף כשיסיק כשאין הקור גדול הוי כעושה מדעתו, דג"מ), ועי' במג"א הנ"ל בס"ק טו שעכ"פ אסור לומר להעכו"ם בשבת להסיק, שזה הוי שבות ממש, ואסור, מיהו העולם אין נוהרים בזה והנח להם שמוטב שיהיו שוגגים וכו' ולצורך קטנים ודאי שרי, תו"ש, ועי"ש במחה"ש שהביא דברי הלבוש שכ' שכיון שאנחנו רגילים להסיק גם בימי החול, כשאין הקור גדול, נעשה זה אצלנו כטבע, עי"ש, ובמה שהביא בשם הב"ח, ועי' שם בא"א (בס"ק טו) שכ' שכשהקור גדול מותר לומר לעכו"ם בפירוש להסיק, ועי"ש במה שכ' שם לאסור להסיק התנור אחר מנחה, והחום יבא רק במוצ"ש שאסור רק כשלא חימם בבוקר ויש חולה קצת בבית, והו"ד בנו"י מזו ס"ק כב, והביא ג"כ דברי היסוד יוסף שדוקא הסקה תידו ע"י עכו"ם אבל לא להוציא מהאש שבתנור כשהחום גדול בבית, וצדיך למחות בהעכו"ם אפי' בעשאו מעצמו, ואם יש היתר להשאר בבית שישראל חבירו מחלל שבת מחממו ע"י שמן עי' לעיל באות י בתיקון דוד ושאל.

כב) או"ח רנה א ובמג"א שם, וכ' שם במ"ז ס"ק א בעץ העב מצד א' ודק מצד השני שצריך האור להאחו בו מע"ש, וברוב הקיפו ממש, ועי' בתו"ש שם, וכ' שם בס"א בש"ע שכשהודלקה כשיעור יכול להתחמם כנגדה, ולהשתמש לאורה בשבת בין שהוא ע"ג קרקע ובין שהוא במנורה

קיצור הלכות שבת

שסו

מפני שהם דולקים והולכים בקל, ואין חוששים שיחתה האש בשבת כדי להבעירה כג.

כז. בענין הסקת תנור לשם חימום הבית שמשאירים עליהם את התבשילים כדי שיתחממו — עיין בכלל יא בסעיף נ"נא ובתקון דוד ושאל שם.

כח. אסור לפתוח בית שיש לו תאורה אוטומטית (העשוי באופן שכשפותחים את דלת הבית, נורית אלקטרי נדלקת, וכשסוגרים אותו הנורית מתכבה) — ואסור להכנס לבית כזה בשבת, אם הדלת סגורה, או לצאת ממנו ולסגור את הדלת כו.

כט. כשמשתמשים במקרר אלקטרי בשבת, צריך ליוהר ולהוציא מהמקרר את הנורית האלקטרי שיש בתוכו

והנדלקת באופן אוטומטי בפתיחת דלת המקרר. ובענין השתמשות במקרר בשבת, אף שרבים נהגו היתר בפתיחתו — יש בזה דעות שונות, שיש מי שאומר לסדרו מערב שבת על ידי שעון באופן שיופסק הזרם לזמן ידוע בשבת, ולפתחו או לסגרו לצורך השתמשותו רק באותו הזמן (ועכשיו המציאו מכשיר (כשעון) שעל ידו יכולים לסדר תניעת המוטור לזמן ידוע, (למשל לכל חמשה עשר רגעים) ועד הזמן הזה, המוטור ינוח מתניעתו, בין שהוא פותח דלת המקרר הרבה פעמים, או רק פעם אחת) ויש מי שמתיר לפתחו רק על ידי עכו"ם, וכתב שם בתורת עצה להניח דלת המקרר פתוחה מעט במשך כל יום

תקון דוד ושאל

(ג) רנה ב, אבל במדורת זפת, גפרית, ושל קש וגבבא סגי אפי' באחו מהם כ"ש, וכן התירו במדירת קנים וגרעיני תמרים המפוזרים, אבל אם הקנים מאוגדים והגרעינים בסל — אז צריך שיצית בהם האור עד שתהא השלהבת עולה מאלי, וי"א בהיפך, שם ס"ג. ועי' בש"ע הרב שם בקו"א שכ' כהסכרא הראשונה משום שכך היא דעת הרי"ף, הרמב"ם, הר"ן, והמ"מ והמה הרבים, עי"ש, ועי' עוד בדברי הרב בקו"א בסי' תצה מה שכ' בטעם איסור המבעיר וחיובו (שכ' שאפ"י שהמבעיר אינו חייב אא"כ צריך לאפר, אעפ"כ עיקר החיוב אינו משום שריפת וכליון העצים, משום רבוי האש, כדמשמע ברמב"ם גבי חמום הברזל באור עי"ש במ"מ שכל דבר שהוא עצמו נעשה אור וכו' וכ"מ בגמ' כריתות וכו' ועי' באב"נ בסי' רלה מש"כ על דבריו).

(ד) שו"ת בית יצחק חיו"ד ח"ב במפתחות (והו"ד במנחה חדשה על קש"ע לסי' פ סעיף פח (על מנ"ש ס"ק רמו) וכ"כ בשו"ת פני מבין סי' נו ועי' בשו"ת מלמד להועיל אבה"ע קב (ושם באו"ה סי' ג) ועי' עוד בזה לקמן.

השבת — ובאופן זה תנועת המנוע (המוטור) לא תפסוק אף לרגע, ויש מי שמתיר לפותחו רק בזמן שהמוטור הוא בתנועה (ויש הרבה שמדקדקים בזה ונוהרים מלפתחו בזמן שהמוטור נח מתנועתו), ויש שמתירים לפתחו בכל פעם שרוצה להשתמש בו — כמבואר בתקון דוד ושאל מה.

תקון דוד ושאל

(כה) ע"י בזה בשו"ת חלקת יעקב סי' נד שכ' לפתחו ע"י עכו"ם. וכ' בדרך עצה להניח דלת המקרר פתוחה מעט במשך כל יום השבת, וע"י ג"כ חזו"א בזה, ובאופן כזה שמניחים קיסם וכדומה בפתח המקרר כדי להפסיק בין הפתח ובין תיבת המקרר מע"ש, יכנס האויר שמבחוץ לתוך המקרר במשך יום השבת, ובס' מול"ש הביא דברי החזו"א (או"ח לח ב) לאסור לפתוח המקרר בשבת משום שע"י פתיחתו מתחיל האלקטרי ליצור קרח, וכ' שאפשר לסדרו ע"י שעון שיופסק הזרם לזמן ידוע בשבת, ובאותו הזמן יכולים לפתחו ולסגרו, וגם בחידושי הגר"י (הג' ר' יעקב קאנטראוויץ — הו"ד גם בס' עדות לישראל דף קנא). אוסר לפתוח מקרר אפי' בשעת עבודתו — בהמסלה ניסן שז' — והביא דברי הט"ז יו"ד שא ס"ק ז שדבר שא"מ לא שייך רק בדבר שהוא לפי שעה, אבל אין לעשות תמיד איסור על סמך שלא יתכוין שכיון שהדבר עשוי לכך הר"ז כמתכוין, וכ' שגם הש"ע לא הי' סומך בזה על הערוך ע"י"ש, אך ע"י מה שכ' בזה הגר"א העניקין בהמסלה אייר תרצ"ז, והעתיק דבריו בעדות לישראל שם, וע"י"ש גם דף קכב: שכ' שראוי להזהר מלפתוח המקרר בשעה שהוא נח מתנועתו, (וע"י"ש שכ' בדף קנ"ב: וכן מה שחששו (היינו האוסרים) במה שגורם לעשיית קרח, הרי מעשים בכל יום שמוציאים, במקומות הקרים מאכלים כדי שיקרשו, ולית דין צריך בושש), וע"י בזה בשו"ת יביע אומר סי' כא שאף שדעתו נוחה מאד מהנמנעים ולא משתמשים בהם או שמחמירים ואין פותחים אותם רק בזמן שהמוטור (המנוע) הוא בתנועה, אעפ"כ התיר לדינא לפותחו, וע"י ג"כ בהמסלה חודש שבט שגם הג' ר"ח ביק מחזיק בשיטת הרי"א העניקין לפותחו בזמן שהמוטור הוא בתנועה וע"י בפרדס סיון שנת תרצ"ז שהרה"ג רש"ז מבריסק העלה להתיר לפותחו בכל פעם בשבת (וגם בהקפאת הקרח מתיר, וכ' שלית בי' משום נולד וכו') ומעיקרא היו משקה וגם כשנקפא מועלת מחשבתו לעשותו משקה ע"י"ש. וע"י לקמן בכלל לח נג בתיקון דוד ושאל, וכ"ה בשו"ת נזר הקודש, ובשו"ת תשובה שלמה ח"ב או"ח סי' ה, ובברכת שלמה וע"י גם בשו"ת אגרות משה סי' קכח שכ' שלא רוצה להשיב בפתיחת המקרר וכו' וכ' שאם אפשר להשיג מכונה ולתקנה בהמקרר שלא יהי' שום חשש בפתיחתו שטוב לתקנו — ובענין עריכת שעון מערב שבת להדלקת תאורת האלקטרי לשעה ידועה וכן לכבותה בשעה ידועה בשבת — ע"י לעיל בסעי' א, וכבר דנו בזה המהר"ם שיק או"ח סי' קנז, והשו"מ סי' מב מה"ק סי' ה שהתירו, וע"י בזה עוד בשו"ת ריב"א סי' ו ובמפתחות שם, וע"י במלמד להועיל אבה"ע

נח, ובשו"ת חלקת יעקב מט, והמנהג כאן נתפשט להתיר, ועי' עוד בזה בשו"ת מנחת יצחק סי' קנז, בשו"ת גורן דוד סי' טו, ושו"ת מהרש"ג יו"ד סי' ז ב, ובמחזה אברהם משפטי עזיאל או"ח מה"ת סי' לב, שו"ת פרי השדה ח"א פא, ושו"ת אבן יקרה ח"ג סי' פה ושו"ת בן יהודה סי' קנא, ובשו"ת חבלים בנעימים ח"ב סי' י. ובענין עריכת שעון ביום טוב לכבות על ידו המאור הנ"ל — עי' שו"ת חלקת יעקב בסי' ג, ובלי שעון עי' מחזה אברהם מב. בלב יהודה נח, בשו"ת מלמד להועיל סי' מ"ז, בקונט' הלכתא רבתא לשבתא י"ל בניו יארק שנת תרסג, ובחלקת יעקב נא ובקרן לדוד סי' קמד (שאוסרים משום איסור נולד — ועי' ג"כ שם בחלקת יעקב סי' נב), ובענין עריכת שעון מערב שבת בכדי להבעיר תנור האלקטרי בשבת לשעה מיוחדת והעמדת התבשיל על הכירה תהי' מערב שבת וכו' עי' בחלקת יעקב סי' נז ומסיים שאינו יודע היתר בזה, והעתיק דברי שו"ת אבן יקרה מהד"ג סי' פה שכ' אודות עריכת שעון מעורר להתיר להדליק על ידו המאור, שכ' שם בכ"ז לא אחזה דעתי בזה להתיר, ואת אלקים אני ירא, כי יוכל לצמוח מזה כמה מכשולים וכו' אנשים אשר יתירו לעצמם ע"י תחבולה זו בשבת מדורת אש לבשול ולאפי' וכדומה וכו'".

וכ' ע"ז בחלקת יעקב שם שאף שכבר נתפשט ההיתר לענין מאור, אבל לבשול ח"ו להתיר, ואף ששמעתי כמה שמקילין לעצמן, לא חדרו לעומק הענין וכו', ועי' בחזון איש או"ח סי' לח ב (וגם בסי' לז ס"ק כא) שכ' בענין תנור הניסק ע"י האלקטרי, והכינו מע"ש שעון לפתוח האלקטרי בשעה ידועה שאסור להעמיד הקדרה ע"ג התנור קודם שנפתח האלקטרי, משום דין שהי' ע"ג תנור בשבת, שהרי אסרו גם חזרה באינה גרופה וכו', ואין כאן היתר דקדרה חייטא דזה לא הותר רק במניח מע"ש, ומסיח דעתו ממנו עד למחר, ואין צורך לחתוי, אבל בכירה צוננת ומתחממת בשבת — היא לעולם בגורת חתוי, והנה בחלקת יעקב הנ"ל אינו מבדיל בין תבשיל של מרק או תבשיל אחר, שבתבשיל של מרק ונצטנן התבשיל מחמירין עוד יותר ועי' טוב"י בסי' שיח ובט"ז ס"ק ג, ובמג"א רנב ס"ק ובמחזה"ש ובא"א שם ובשו"ת משפטי עזיאל ח"א, ועי' גם בשו"ת מלמד להועיל סי' נח, בבית אפרים סי' כא, בשו"מ מ"ת ח"א סי' ה, בשו"ת ירושת פליטה טו, בקונט' לוח היובל, בציץ אלעזר ח"ב ו, בזקן אהרן טו—טז. (ועי' בשו"ת חי"ע הנ"ל בסי' ג אות ז מה שכ' שם בהגדלת זרם האלקטרי (ביו"ט) ע"י פתיחת השלטער, ובבנינים החדשים — שהבשול הוא ג"כ ע"י כח זרם האלקטרי, ואין יכולים להעריכו ע"י שעון רק ע"י פתיחת השאלטר, וכ' שם בחי"ע הנ"ל שהגדלת האור באלקטרי היא ע"י שנתוסף עוד חוט הדולק, ואינו כמו הגדלת "הגז" — שבגו הוא רק מגדיל המדורה שדולקת כבר לפי דברי הטכנולוג שהסביר לו הענין, וא"כ יש בהגדלת אש של תנור "אלקטרי" איסור מוליד ממש, עי"ש (ועי' ג"כ בס' נצר מטעי סי' ט מה שכ' בעניני בשול בתנורי גז ובפרטי דיניו — ביו"ט).

ובענין עריכת השעון שערכו מערב שבת להידלק לשעה מיוחדת בשבת — ובמשך הזמן התחרט, ואין הוא רוצה עוד בהדלקת התאורה אם מותר לו לסבב הכפתור בשבת בשעה שאין עוד זרם כדי שכשיבא הזרם לא תדלק

(לסדר דברים)

5. ויש לנו עוד מכשירים שאסור לנו להעריכם ולהשתמש בהם בשבת, ואפרט אחדים מהם רדיו, (הן בשדור והן בקליטה יש איסור, ואפשר שגם בהטיית המחוג — כדי להתאימו לגל המבוקש — גם כן יש איסור), הערכת הסכיון (טלביזי'') וחבורו לזרם האלקטרי בשבת (וגם בזה אפשר שיש איסור בהטיית המחוג לשם חזוק הקול, וכן בהבהרת התמונה כי באלה הוא מחזק ומגביר זרם וכח האלקטרי, ויש לנו עוד מכשיר אלקטרי שאסור לנו להעריכם ולחברם לזרם האלקטרי בהם בשבת, והם: פונוגרף וגרמפון, רמקול, מקליטון (תפ ריקרדר), תלפון, שמיכת (או כר) אלקטרי, (צלצול בפעמון אלקטרי), להעריך ולחבר את הטלפרינטר לזרם האלקטרי בשבת, או המנגב הידים האלקטרי (שעל ידי שבירת קרני אורו שכא על ידי כניסת יד האדם לתוך המכונה, המכשיר המנפח חום בא לידי תנועה, ועי' בתקון דוד ושאל שיש בזה עוד איסור נוסף משום חמום המים שעל ידיו), וכן אסור לחבר כל מין מכשיר לזרם האלקטרי בשבת, ובתוך אלו נכללים: המקרר, מנקה השטיחים, המניפה, המאורר והמערבב המכוארים בתקון דוד ושאל ולקמן בכלל לו סעיף יא. כו.

תקון דוד ושאל

התאורה עי' בזה בשו"ת מנחת יצחק סי' נח שדן בזה (והעלה שאפשר לדמותו לדין המג"א בסי' שיג ס"ק ד שכ' שם בקנה 'אבל קנה שמוסקין בו זיתים אעפ"י שנועלין בו מקרי מלאכתו לאיסור, וכ"מ ברמב"ם ובב"י, והו"ד בנו"י ט א ס"ק ה שכ' שכלי שרוב מלאכתו לאיסור אף שלפעמים משתמשים בו להיתר הולכים אחר רוב תשמישו — וא"כ אפשר שאסור לטלטל ולנענע השעון והכפתור הנה משום מוקצה), ועי' בזה בשו"ת לבושי מרדכי מ"ג יו"ד סי' כה שכ' לאסור בזה והו"ד בשו"ת חלקת יעקב סי' נח, ועי"ש שהביא בזה דברי הרמ"א שח ס"ג וסי' רסה ס"ג, ובשו"ת מנחת יצחק מדמהו לדינו של הפמ"ג בסי' רעז במ"ז ס"ק ה, ובא"א ס"ק ג שכ' שם לאסור לסגור הדלת הקטנה של הפנס משום שהוא כלי שמלאכתו לאיסור, ונענוע הכפתור הוא ג"כ כסגירת הדלת הנ"ל, ואיסורו משום מוקצה. ובדין סבוב כפתור האלקטרי בשעה שאין זרם שיודלק כשיבא הזרם, עי' גם בשו"ת חלקת יעקב ח"ב שיש בזה משום גרם הבערה, ועי"ש סי' מה שאוסרו.

כו) לפני שאעסוק בדבר הלכה זו באתי לעורר שאף שהוכרחתי להרחיב הדבור ולהרבות בכתיבת מקורי הדינים האלה ודיעות הפוסקים בזה — הסעיף הזה נכתב לצורך תלמידי הישיבות ותלמידי ישיבות קטנות שהרבה מהם כאן בארה"ב נתגדלו בבתיים ובסביבות שחלול שבת מושל ושולט בחוגם ביד רמה. להודיעם כי אף שאנו רואים בני אדם מחברים מכשירי האלקטרי לזרם האלקטרי, אף על פי כן יש בזה איסור גדול,

ולפעמים יש בזה גם איסור מה"ת כמבואר מדיעות הפוסקים המבוארים להלן — את הסעיף הזה השארתי כמו שנכתב בראשונה — ואין בדעתי כאן לדייק לדקדק ולפלפל בדיעות הפוסקים הנ"ל בגודל וחומר האיסור הנ"ל, (שהלא גם איסור מד"ס די חמור) שהספר הזה לא נועד לפלפולים, ודעתי בהסעיף הזה רק לעורר תשומת לבם של התלמידים והכלל שיש בזה שכל זמן שאין אנו יודעים טוב ומהות מכשיר או דבר ואופן פעילתו אין להשתמש בו בשבת עד שיבורר היתר השתמשותו בכל פרטיו, וכח האלקטרי ואופן פעילתו עוד מכוסה ממנו, וצריך להמנע מלהשתמש מדבר שיש בו איזה ספק וחשש. והנני להזכיר כאן המכשירים שנזכרו בפנים ולבארם קצת, ולהעתיק דיעות קצת הפוסקים בזה בשימושן בשבת). רדיו זה מכשיר שהמציאו בימינו, והוא מכשיר המשמש כעזר לצורך שדור קולות באמצעות אלקטרו-מגנטיים, המשודרים ממתקנים מיוחדים מתחנת השדור, ונקלטים במכשירים מיוחדים שנקראים בארץ ישראל — מקלטים, או סתם רדיו.

והנה בענין פתיחת המכשיר והמתקן הזה הקולט שדורי תחנות הרדיו — בשבת, עי' בשו"ת מנחת יצחק בסי' לז שאוסר, ולדוגמא הביא מקובץ תבונה — ירושלים — שהעתיק פסק מגדול א' וכו', תשובה: לדבר ברמקל — היינו מיקרופון — או בתלפון או ברדיו — בכל מלה שמדבר בשבת עושה אב מלאכה, וזהו הבערה גמורה, וכו' עי"ש.

וכל החששות (שיבוארו גם להלן) ישנם גם בסכיון (טלביזי) כי גם הסכיון משמש כעזר לצורך שדורי קולות, אך מלבד זה הסכיון הוא גם כן מעביר דמותי בני אדם ועוד מתחנת השדור באמצעות גלי רדיו, והתמונות מופיעות על הבד של הסכיון הנ"ל.

ועי' בעדות לישראל דף קכב: שאוסר להשתמש בגרומפון וברדיו משום הבערה ומשום השמעת קול, וברמקול (מיקרופון, מגביר קול) כי עוד שאסור גם משום החשש קרוב שיתקנו (אפילו כשהוא ערוך מערב שבת), וכבר נפסק בש"ע שלהשמיע קול ע"י כלי המיוחד לדבר דינו ככלי שיר (סי' שלח סא בהגה) וכ"כ בקצור בהקדמת ספר מי באר שכתב וכ"ש שאסור לפתוח הרדיו בשבת, אפילו על ידי גוי, ואסור לפתחו בערב שבת — כדי לשמוע בשבת התזמורת והידיעות, ועי' ג"כ במשפטי עזיאל בח"א סי' יג, ובמה"ת סי' נב וגם בסי' נא, ודעתו שיש בזה וברמקול משום שמא יטה, ושמא יתקן כלי שיר (ומלבד זה אנו שומעים על ידו פרסומי דברי מסחר שאפילו ההרהור בהם אסור, עי' א"א שז ס"ק יט, וגם בש"ע הרב שם סעי' כו—כח). — ועי' עה"ש שלח ה שכ' לאסור להעמיד כלי שיר מערב שבת שישיר מעצמו בשבת וכו', דכיון דהאיסור הוא משום שמא יתקן כלי שיר, א"כ מה לי אם מנגן על ידו או מעצמו סוף סוף יש חשש כשיראה שאינו מנגן יפה יתקננו, ועי' ג"כ במ"ז סי' שלח ס"ק ב. — ועי' ג"כ בס' מול"ש שהביא בשם החז"א לאסור לשמוע רדיו בשבת (וכ"כ בשו"ת לבו"מ מהד"ק סי' לד שכ' לאסור ליהנות מרדיו הנערך בשבת), ואפילו אם כונן את הכלי מערב שבת אסור, וחוב וכו' וגם למחות וכו' שמשדרים ברדיו על ידי יהודים ובשביל יהודים בשבת וכו'. —

ועי' גם בענין עריכת שטון מערב שבת שיפתח הרדיו בשבת לשמוע חדשות בשו"ת מנחת יצחק סי' קז שדן בזה ואוסרו משום שאסור ליהנות ממלאכה הנעשה על ידי עצם הדבור במיקרופון של הרדיו (ודעתו שם שעיקר ההיתר השתמשות והנאה ממאור אלקטרי בשבת הוא משום שהחומר להדקלת האלקטרי נעשה כבר מע"ש, או שעכ"פ יכולים לעשותו מע"ש, (עי' מהרש"ם ח"ב סי' רמז, ושו"ת קרן לדוד סי' פ) וגם י"ל שהישראל אינו נהנה מגוף המלאכה רק מגרמתו, אבל כאן הוי קביעת המלאכה ליום השבת דוקא — להשמיע החדשות של היום — וגם ההנאה הוה יותר קרוב לגוף המלאכה שעושה העכו"ם לצרכו — משם, וכו' עי"ש, וכו' עוד שם שלפי"ד יש בעצם הדבור במיקרופון של הרדיו, איסור מה"ת (מלבד איסור של השומע לישראל המשדר), ודינו כדין ישראל המבשל בשבת, (ועי' גם בס' מול"ש דנ"א שכ' בשם החזו"א להזהר ולא להשתמש בחשמל וכו' במקום שמסתפקים בו מהחשמל הנעשה ע"י יהודים, ואף אם הכל נעשה באופן אוטומטי, כ"ז שלא תתקן הפרצה — שבשביל הכוון, השמון והתקון משתמשים ביהודים בשבת — מחויבים להנזר מלהשתמש בו, ועי' גם שו"ת ארץ צבי בזה בסי' סד).

ועיין עוד בשו"ת מנחת יצחק הנ"ל שכ' שבשמיעת חדשות שברדיו יש גם איסור השמעת קול ואוואש מילתא. שפתיחת הרדיו מערב שבת (ומניעת פתיחתו בשבת) אין מציל אותנו רק מאיסור הבערה, ועי' שו"ת מהרש"ם (בהשמטות) לח"ג סי' מד. — (ויש לחשוש בזה גם להטית המחוג לשם חזוק או לשם הבהרת התמונה שבסכיון, שעל ידי זה הוא מגביר הבערת הרדיו וזרם האלקטרי).

בשו"ת בית יצחק — הו"ד במנחה חדשה שעל קצש"ע פ סעי' פה — הביא לאסור להשמיע קול (תקליטי) פונוגרף, ולדבר בשבת בפונוגרף ובטלפון (וכידוע שבמיקרופון יש מכשיר אלקטרי והמיקרופון הוא חלק חשוב במשדר הרדיו — וכן יש מקרופון בכל מכשיר תלפון, והוא בחלק שמדברים לתוכו). וכ' שם בבית יצחק הנ"ל שהכלי שמתואר בשבות יעקב (ח"ג סי' לא, עי"ש בתשובת רד"א מפראג, בענין קדוש הלבנה בליל שבת) שנעשה להשמעת קול בריחוק מקום, הי' כלי אחר שלא היו בו החששות הנ"ל ודעתו שם לאסור בתלפון משום מוליד ומשום השמעת קול (וכן הוא ברדיו המתובר לזרם האלקטרי שמחמתו הרדיו מוליד הקול), עי' עוד בזה בשו"ת מני"צ הנ"ל בסי' קז אות ב, ובשו"ת מנח"א ב עג.

וכ' בשו"ת בית יצחק הנ"ל לאסור לדבר בתלפון אפי' בעכו"ם מצלצל משום השמעת קול, ומשום מוליד, (ועוד כותב שם שכיון שהקול נשמע רק ע"י קבלת המכניזם, והוא עושה ע"י תנודות חשמליות — תנודות קלות בהמברנה, ועי"ז הקול נשמע... הוא ג"כ משמיע קול במכונה — שמשו"ה אוסר לדבר בהשפוררת הנ"ל. עי"ש. היוצא לנו מזה שבמכשירים ומתקינים הרבה יש מקרופון, שאין לדבר בו בשבת או שאיסורם דומה והם; פונוגרף, גרומופון, רמקול, מקליטון, רדיו, וסכיון (ועי' להלן שאדבר גם במכונת השמיעה והיא נעשה לעזר לאותם שנלקו בחוש השמע — וגם במכונה זו יש מקרופון).

ובענין חולה עצב רוח (שאיב"ס) וקול זמרה הוא תרופתו להחיות רוחו ע"י בזה בשו"ת חלקת יעקב אי התירו עריכת הרדיו בשבילו מערב שבת. ע"ש בסי' סא ובסי' סב שהאריך שם למצוא היתר בדבר, וע"ש בחולי רוח אם הוא בכלל חולה שאיב"ס או לפעמים כחולה שיב"ס וכן אם הוא בגדר פ"נ ע"י בס' נצר מטעי בסי' סח, וע"י גם בשו"ת עדוגת הבשם שאוסר בהשמעת קול פונוגרף לחולה בשבת אפי' ע"י עכו"ם. — (ובענין שמיעת שיר נשים ברדיו ע"י בחלקת יעקב הנ"ל בסי' סא וסי' סב, ובבי"ד בסי' קפח, ובשמיעת קול אשה שיודעה ומכירה ע"י בתשו' בי"ש או"ח לג, בחת"ס סי' ק"ץ, ובשו"ת פרי השדה ח"ג לב, ובשימת תקליט מחזן — המוציא שם שמים לבטלה — על הפונוגרף ע"י בשו"ת לבושי מרדכי, ובשמב"ה).

ובשדור נאומים ע"י משדרים ישראלים מתחנת השדור ע"י מנחת יצחק סי' קז שדעתו לאסור לשמוע לשדורם וכ' שכ"כ בתשו' ארץ צבי.

ובענין השמעת קול ביו"ט ע"י מקרופון, רדיו ע"י בשו"ת חלקת יעקב סי' נט שכ' לאסור וכ' שכיון שהוא מחובר לזרם האלקטרי, שמוליך את הקול ע"י הרדיו, ואסור להשתמש ביו"ט בזרם האלקטרי כיון שהוא מוציא ניצוצות והוי מוליד — שלהט"ז או"ח תקב איסורו מה"ת, (ואפשר שיש בזה גם החשש שיתקן הכלי, או שיחזק הדבור שיש בזה איסור הבערה, שע"י הגברת קול, הוא משתמש בתוספת זרם האלקטרי), וכתב עוד שם שידי חובת תקיעת שופר בכל אופן לא יצא ע"י שמיעה שע"י רדיו, (ויש בדין שמיעה ע"י דבר אחר דיעות שונות בפוסקים, וע"י בזה בשמב"ה), וע"י מה שהבאתי בזה להלן בדין שמיעה ע"י מכונת השמיעה שמשתמשים בה הלקויים בחוש השמע ל"ע.

ולחבר בשבת המכשיר והמתקנים דלהלן לכח האלקטרי, דהיינו: מקרר, מניפה, מאורר, ושמיכת (או כר) אלקטרי אסור (וע"י בזה גם בחלקת יעקב מה שכ' באיסור עריכתה — ובהנעת המניפה ע"י בשו"ת משפטי עזיאל ח"ב לו שכ' לאסרה משום תקון מנא, הבערה וכבוי, ובס' ע"ל כ' שאיסורה מד"ס, ויש הרבה שמחברים את המניפה לכח האלקטרי מע"ש מבע"י כמו שמדליקים גורית אלקטרי לשבת, ומניחים אותה בתנועה עד מוצ"ש) וגם לחבר מנגב ידים אלקטרי להזרם בשבת, אסור, משום הבערה, (וגם להכניס ידו לתוך המכונה אסור, כי על ידי שמכניס ידו לתוך המכונה הוא שובר קרני אור האלקטרי, ועל ידי זה הוא מביא לידי תנועה מתקן המנפח חום, ומלבד זה ע"י לעיל בכלל יא סעיף גו מה שהבאתי בשם י"א לאסור חימום הידים כנגד המדורה לאחר רחיצתם בצונן, ואסרוהו משום הפשרת המים שעל ידיו וע"י קצות השלחן קלג ס"ג שכ' לאסור בחמום אפי' באין היד ס"ב, ורק משום הפשרת המים אסרו ובחום שהי' ס"ב כ' שאסור בלא"ה משום מבשל ע"ש (וע"י שבת מ: ובלבד שלא ישתתף בצונן ויתחמם כנגד המדורה וכו' וברמב"ם כב ג, ובש"ע שכו ד), וס"ה וע"י גם בבה"ל ד"ה אצל), וגם לחבר מערבב לכח האלקטרי (או שאר דברים המונעים בכח האלקטרי) פשוט שאסור.

ובענין מכונת אלקטרי שכבדי שמיעה משתמשים לעזר שמיעתם יש שני חששות, ואיסורים האחד, שבחלק המונח בכיס החרש יש סוללה (בטריי) וכאשר רמזתי בזה למעלה שיש במכונה זו מקרופון, ושייכים בה החששות שיש במקרופון, ועוד יש בזה משום איסור הוצאה מרשות לרשות, והנה באיסור הראשון שהזכרנו משום עריכת המכונה בשבת ע"י מה שהביא בס' כסא אלי' ג בשם הרה"ג רא"מ בלאך שבסידור מכונת השמיעה (בשבת), ודאי יש איסור (ועי"ש מה שצדד לדבר לאיש כבד השמיעה שיש לו מכונה כזו — בשבת), ועי' בס' עדות לישראל שכ' בזה להעריך את המכונה מע"ש ולתפרה סביב כדי שלא יבא לפתחה ולסגרה, ועל אודות החשש השני שדברנו שיש בזה משום איסור הוצאה מרשות לרשות ג"כ כתב לתפרו בע"ש בתוך הבגד, לחשכו מאיסור הוצאה, ועי' בשו"ת מנחת יצחק סי' לו, ובח"ב סי' יז שדן בזה אודות החשיבות שיש להמכונה זו לחרש גם משום לתא וסכנה, וקושי שיש לו ללכת בלי המכונה הזאת בחוץ, כי יותר מה שסומכין על הראי' סומכים — בשמירה מתאונות הדרך — על השמיעה, ואולי יש לדמותה למשקפיים (לאותם שיש להם מוטות כפופים על האזניים) שאין מסירים אותם, שבמכונת השמיעה יותר קשה להסירה בחוץ ממשקפיים, ומסיים שאם באמת א"א לו ללכת בלעדה, דבר זה צריך בודאי דקדוק גדול, אך שלא העלה דבר ברור בזה, ועיין שם שהאריך בזה גם בחלק ב', ועיין בזה ב"הפרדס" שנת לב סימן סו (בחוודש סיון) מה שכתב בזה הרה"ג ר' צבי פסח פראנק בענין איסור הוצאת מכונה כזו שאין להתיר הטלטול מחוץ לעירוב וכו' שכך דרכה להוציאה באוון, וכו' (אך שכתב במכונה החדשה הנאחזה מאוון לאוון, והיא כולה כמעשה משקפיים, ובעובי יד אחת מובלעת וכו' מכונת שמיעה קטנה, וחוט דק יוצא מיד המשקפיים להאוזן וכו' אהני לי' כח רגילתו שלגבי דידי' חשוב כלבוש או כתכשיט, וכ' להקל בהוצאתה), עי"ש. ועי' ג"כ בעדות לישראל הג"ל שכ' שמי ששומע בכבדות בלי מכונה אין לו להשתמש במכונה, כי מלבד חשש איסור שבת, י"א שדינו כשומע קול הברה דאין יוצאים י"ח קריאת התורה, תקיעת שופר ומגילה ע"י, וכן אין יוצאים בשמיעה ע"י מקרופון לדעה זו (כי כבר כתבנו למעלה כי המקרופון הוא מכשיר אלקטרי ההופך את גלי הקול, הנוצרים על ידי המדבר, לתגודות אלקטרי המשודרות למרחק, — וגם כתבנו לעיל כי בכל תלפון יש מקרופון — ושגם הרמקול הוא מתקן אלקטרי הדומה בעיקרו ובמבנהו לתלפון מוגדל, ומשמש להגברת הקולות הנקלטים בו ולהשמעתם למרחוק. — ושרמקולים מיוחדים קבועים במקלטי הרדיו — ומוזה אנחנו רואים שהמכשירים והמתקנים האלה קרובים הם איש לאחיו), ועי' בשו"ת חלקת יעקב ח"ב סי' מא מה שכ' באיסור ההשתמשות במכונת השמיעה בשבת ועי' גם בחלקת יעקב ח"א סי' נט הג"ל ועי' להלן בסי' לט סעי' יב בתיקון דוד ושאל.

ובענין איסור עריכת וחבור שמיתת (או כר) אלקטרי לזרם האלקטרי בשבת משום שמוציא ניצוצות והוא פס"ר עי' בחלקת יעקב סי' מ, (ועי"ש גם במה שצדד להתיר שימת הכר הג"ל על גופן לצורך חימום בנערך הכר מע"ש) ועי' בזה באו"ח שכח מ. ושם בסי' שכו' וזגם במשנ"ב שכח ס"ק קכה

לא. ישנם עוד הלכות השייכות לעניני הכערה — והן כתובות בעניני כבוי, עיין להלן בכלל לו בסעיף ה ו ז ח ט ויא' ובתקון דוד ושאל (ודיני צלצול בפעמון פשוט, שאינו מופעל בזרם אלקטרי הם בתקון דוד ושאל שבסוף סעיף כו ובכלל לח סעיף לה לו לו לח).

כלל לו. מלאכת כבוי (המכבה)

והיא מלאכת כבוי (והפסקת האש) באו"ח שלד — ונצמד למלאכה זו קצת דיני פסיק רישא בסעיף ח במראה מקומות (ועי' גם או"ח ערה וסירעז)

תקון דוד ושאל

שכ' בשם מאירי ח"א להתיר להחושש במיעיו לשים בגדים חמים לבנים או חרסים חמים על בטנו, ואין בו משום איסור רפואה בשבת, ועי' בשו"ת בית ישראל או"ח סי' עא.

ובענין השתמשות במקרה שכבר חובר ונקשר לזרם האלקטרי מערב שבת עי' למעלה בסעיף כט. ובמנקה השטיחים שכבר חובר לזרם האלקטרי מע"ש עי' לעיל בכלל יב סעי' יג, וכלל יג סעי' יט.

ובענין צלצול בפעמון עי' מ"ז שלח ס"ק א בשם א"ר שלמשוך בחוט שבדלת בידיים שע"ז משמיע קול צלצול בבית אסור בשבת, אבל התיר לפתוח דלת שפעמון קבוע בה, ובפתיחת הדלת הפעמון ממילא מצלצל. ובכ"ש במלאכת מכה בפטיש כ' שכל השמעת קול געים בכלי אסור, אף כשאינו בכלי שיר — משום גזרה שיתקן כלי שיר, ובדבר המיוחד להשמיע קול אסור אפי' כשאינו מנעים קול, ולכן אסור להקיש על הדלת בטבעת הקבוע בה, וכ"ש שאסור למשוך הפעמון — (הקלינגעל) שבפתח כבסי' שלח (ועי"ש ס"א בהגה) ובשעת הדחק יש להקל למשוך בפעמון בשבת עפ"י מה שכתוב ברמ"א שלט ג, ויש לסמוך על דעת הרי"ף בכה"ג שדוקא במתכוין או במיוחד לשיר אסור, ותנן נמי בנות מלכים יוצאין בזגין (עי' בזה לקמן כלל לח לה—לו, ובכלל לט סעי' כ) וכ' שם בכ"ש הנ"ל שבמדינת אשכנז הוי לי' זה גזרה שאין רוב הצבור יכולים לעמוד בו וכו' עי"ש והו"ד בבה"ל בסי' שלח בד"ה הואיל שכ' וא"כ בענינינו כשאינו יכול ליכנס לביתו לישן בלא זה, אין לך צורך שבת יותר מזה נוכל לסמוך להקל משום כבוד השבת וכו' במקום הדחק וכו' אך למתוח חוט העינבל שעשוי בביתו להשמיע להמשרתת אין להקל כלל וכו', ועי' ג"כ בשו"ת חלקת יעקב סי' נה שכ' שבפולני' הי' פעמון קבוע על דלת החנות לבעל החנות, והכניסה לביתם היתה רק דרך החנות, ואעפ"כ איש לא פצה פה לאסור (שבאיסור דרבנן באינו מתכוין, ואף שהוי פס"ר מ"מ באיסור דרבנן, ובלא ניהא לי' כבנידון דידן שהוי גם כלאחר יד, ובפרט בענין השמעת קול שקיל בזמה"ז כרמ"א שלט ב יכולים להתיר) אך בצלצול פעמון אלקטרי אוסר ועי"ש שאוסר אפי' כשהוא במלון, כי זרם האלקטרי מוליד ניצוצות והוי פס"ר ממש שאסור, (ועי"ש שהביא ראי' לדבריו מהאי דזבובים בסי' שטז, ובסי' שלו שאסור אפי' בדרבנן, וכלא"י, ובלא ניהא לי' ועי' בזה כלל לו ס"ק ח).

תוכן הכלל

גרם כבוי (תקדו"ש יג יד יח וכ'); ;

הבערת מתכת באש — כדי לצרפה אחר כך במים (תקדו"ש א—ג); הפחתת והמעטת חומר הדולק בשעת ההבערה (ב); האיסור במסתפק מהנ"ל (תקדו"ש ב); הטיית המנורה לאחורי — לשם הרחקת השמן מהפתילה (ב); הנערת נר דלוק ששכחו על הטבלא — על ידי עכו"ם או על ידי קטן (י) הנערתו בנחת (י); בהנ"ל בנרות שבת שהדליקם, והניחם על השלחן (י); הנערת נר שעוה שנפל על המפה וחושש לשרפה (תקדו"ש י); הדלקת גפרור, עצים, גז או נורה אלקטרי (או כבוי) (יא) הכנסת סוללה (הנקרא גם — בטרי) לתוך פנס כים — שהמפתח שלו למעגל האלקטרי פתוח — וכן הוצאתה (יא); הנאת בריא ממלאכה שנעשית לצורך חולה שיש בו סכנה (תקדו"ש ה); היתר כביית דלקה על ידי עכו"ם אפילו כשאין חשש סכנת נפשות — מפני המזוזות הקבועות (במסמרים) על החדרים (תקדו"ש יח); הצלת מזונות לשבת (תקדו"ש יט); יציאה מבית (או כניסה לתוכו), כשהבית מצויד בתאורה אלקטרי אוטומטי (יא); כבוי נר לשם חסכון בשמן, בעצים וכדומה (א); כבוי גחלת עץ — ביד, בפה בהזרמת מים וכדומה — לשם עשיית פחמים (א); בהנ"ל שיעור איסורו (א); כבוי גחלים לוחשות שבתנור על ידי סתימת התנור (ב); בהנ"ל חתיית גחלים הנ"ל (ב); בהנ"ל בהיו חתיכות קטנות של חלב בנר דולק ולוקח אחת מהחתיכות הרחוקות מהפתילה (תקדו"ש ב); כביית גחלת (עץ או מתכת) המונחת ברשות הרבים, ואי אפשר לפנותה למקום שלא תגרום נזק הגוף לרבים (ד ותקדו"ש); כבוי דליקה שנפלה בשבת — משום היזק ממון (יט ותקדו"ש ד); כבוי דליקת ישראל בזמן הזה שאנחנו גרים בין עכו"ם ויש חשש סכנת נפשות (או חשש ספק סכנת נפשות) (יט); בהנ"ל כשהדליקה היא בבית עכו"ם (יט); כביית נר לחולה שיש בו סכנה — (או ספק סכנה) — כשאי אפשר להפסיק בנינו ובין הנר במחיצה או להוציא את המנורה (או את החולה לחדר אחד) (ה); הדלקת הנ"ל לצרכו (ה); כבוי נרות בבית הכנסת (תקדו"ש יב, ותקדו"ש טו); כבוי נר, גז, ואלקטרי (תקדו"ש טו); כבוי נרות בחשש ספק סכנה — (שהגויים יהרגוהו) (תקדו"ש יב); כבוי נר — ביש לחוש שיפול הנר בשעה שבני המשפחה ישנים, ויתהווה שרפה וסכנת נפשות (תקדו"ש טו); כפיית כלי על הנר — שלא ידליק את הקורה (או בשביל תשמיש המטה) (טז); בהנ"ל להניח מעט אויר תחת הכלי — כדי שלא יכבה הנר (טז); כבוי האלקטרי (וסבוב כפתור השעון כשהאור כבוי) כדי שלא יודלק כשיבא הזרם, ויגיע הזמן להדלק מעצמו (תקדו"ש יט); מטיל מים לתוך סיד — בשבת (כא ותקדו"ש); סגירת דלת פנס (תקדו"ש ו); סגירת דלת זכוכית הקבועה בנר תמיד (תקדו"ש ו); סגירת דלת תנור (תקדו"ש ו); סבוב גליל פתילת עששית — בשבת (יא); עכו"ם הבא לכבות נר בשביל ישראל — למחות בידו (טו); בהנ"ל קטן הבא לכבות (טו); בהנ"ל לומר לעכו"ם לאחר שבת „למה לא כבית את הנר" כדי שיבין לכבותו בשבת הבאה (טו); עשיית מחיצה בכלים — כדי לחצוץ ולהפסיק בין הדליקה (כ); בהנ"ל פריסת עור גדי לח — המותר בטלטול — על תיבה שאחז בה האש — כדי שלא תתפשט האש (כ ותקדו"ש); בהנ"ל עשיית מחיצה בכלי חרס חדשים מלאים מים — שיתבקעו כשתגיע האש לשם, ותתכבה הדליקה (כ); בהנ"ל עשיית מחיצה משלג או מברד (מקרח) — (תקדו"ש כ); פסיק רישא — דברים שאסרו בו אפילו באינו מתכוין כמו: השקאת זרעים, וכן — שתי בגנה ושפיכת שיורי הכוס — (המבוארים בתקדו"ש ח); פסיק רישא — באמירה לעכו"ם — בדבר שאינו מתכוין כמו: בסלוק קדרה מעל האש (ותחתיה מסובבת בגחלים), ולסלקה על ידי עכו"ם, וכן — בתנור שפיו סתום בלוח ושרוק בטיט שמותר לפתחו, וכן — בטלטול נר דלוק (אפילו נר שמן) על ידי אמירה לעכו"ם (המבוארים שם בתקדו"ש ח); בהנ"ל בשאינו עושה המלאכה בידים (שם בתקדו"ש ח), (כגון ששופך מים בחצירו ויצאו לרשות הרבים); בהנ"ל ההבדל בזה בין יש לו הנאה מזה ובין אין לו — למשל השופך מים בגן שאין שייכת לאוהבו, שאז אין לו הנאה ממנו (שם בתקדו"ש ח); פשוט ושטוח טלית מקופלת שאחז בה האש — שלא תתפשט בה יותר (האש), וכן הדין בספר תורה שאחז בו האש (יח); ;

קיצור הלכות שבת

שעו

נענוע הנ"ל כדי שיתכבה (יח); בהנ"ל לקרוא לעכו"ם לכבות את ספר התורה (יח) הצלתן דרך רשות הרבים על ידי עכו"ם (תקדו"ש יח); פתיחת דלת שגר דלוק מונח קרוב לה (שאפשר שיכבה הנר בפתיחת דלת) (ז); פתיחתה בנחת ובשעה שאין הרוח נושבת (ו ותקדו"ש); בהנ"ל סגירת הדלת (ו ותקדו"ש); בהנ"ל כשהדלת נפתחת מחדר לחדר (תקדו"ש ו); פתיחת דלת שבפתיחתה היא מגיעה אל הנר שלאחורי ותקיש בו (ז); בהנ"ל לפתחה בזהירות (ז); בהנ"ל לסגרה (ז); בהנ"ל אם על ידי סגירת הדלת יתנדנד הבנין ויתנועע הנר ויתקרב (או שיתרחק) השמן מ' (או אל) הפתילה (ז); בהנ"ל כשהנר קבוע בדלת עצמה (ח) בהנ"ל ההבדל בין כשהנר הוא של שעה או חלב, ובין כשהוא של שמן (ח) בהנ"ל פתיחתה בנחת (ח); בהנ"ל כשהוא נר אלקטרי (ח); פתיחת דלת שכנגד המדורה הקרובה קצת אל הדלת (ט); בהנ"ל באינו מתכוין להבעירה (ט); בהנ"ל באין שם רק רוח מצוי (ט); בהנ"ל לסגרה (ט); פתיחת וסגירת מתקני האלקטרי (כגון רדיו, תלפון, טלביזיו, דמקל, מגדלוד ועוד) (יא); פתיחת וסגירת ברז שבתנוד גז או אלקטרי שיש בו אוד תמידי (יא); קשוד מדורה או מתקן אלקטרי (כגון מנורה או מקלט וכדומה אל דשת אספקת האלקטרי (או נתוקו ממנו) (יא); שפיכת מים לתוך נקב קנה הפמוט — שיכבה נר השעוה כשיגיע למים (בי ותקדו"ש); בהנ"ל על ידי עכו"ם (תקדו"ש יב); בהנ"ל ההבדל שבין הנ"ל ובין שאר מלאכות שהתירו להתחילן מערב שבת שתגמורנה בשבת (תקדו"ש יב); בהנ"ל האופנים שהתירו במ בגרם כבוי — בדליקה (תקדו"ש יב); בהנ"ל בעבר ושפך מים לתוך קנה הפמוט הנ"ל (תקדו"ש יב); בהנ"ל תחיבת הנר לתוך חול — לשם מניעת המשכת ההבערה (יב ותקדו"ש); שפיכת מים מערב שבת — לתוך עששית שמדליקין אותה לצורך שבת (יד); שפיכת מים בשבת לתוך עששית על ידי עכו"ם כשמדליקו לצורך חולה (תקדו"ש יד); בהנ"ל כשמנהג בני המקום לשפוך לתוך העששית את המים בראשונה, ואחר כך את השמן (תקדו"ש יד); שפיכת מים מערב שבת, לתוך כלי שהושם תחת נר הדולק, לקבל ניצוצי אש הנתזים ממנו (תקדו"ש יג); בהנ"ל טלטול אפר הניצוצות (תקדו"ש יג); שפיכת משקים — שאינם מלבנים — על בגד שנאחו בו האש (ושופכים המשקה רחוק קצת מן האש) (יו); בהנ"ל שפיכת משקים המלבנים על הנ"ל (יז); שימת נר לתוך צבת שכשתגיע השלהבת להצבת, הצבת נסגרת והנר מתכבה (תקדו"ש יג).

(לסדר עקב)

א. המכבה גחלת עץ בין ביד בין בפה, בין בדריסת הרגל, ובין בהזרמת או בשפיכת מים, או המכסה אותה בעפר וחול (או בחומר אחר שמכבה) — לשם עשיית פחמים, וכן המכבה פתילת נר — כדי להבהבה, שתהא דולקת יותר טוב, חייב, ושיעורה בכל שהוא, ומלאכה זו היתה במשכן שכיבו גחלים לעשות פחמים לצורך התכת זהב. (אבל המכבה את הנר או את הגחלת לשם הסכון בשמן, בפתילה או בעצים וכדומה — אין איסורו רק מדברי סופרים) א.

תקון דוד ושאול

(א) עי' בר"ן שעל סוגיא דשבת צג: וצד: וברמב"ן שם, ובשבת מב. למימרא דשמואל וכו' מכבין גחלת וכו' וברא"ש שם, ובשבת כט: כחס על הנר וכו' וברמב"ם יב ב ובפ' א ז ובמגיד משנה ובלח"מ וכו' שם ברמב"ם שרק בגחלת של עץ חייב וכו' אבל בגחלת של מתכת פטור, ואם נתכוין לצרפה חייב וכו' ועי"ש בראב"ד שהביא מיומא לד: שצירוף איסורו רק מדברי סופרים, ומחייב על כבוי גחלת (ונר) רק כשדעתו

ב. המפחית וממעיט מחומר הדולק בשעת ההכערה, המטה מנורה לאחורי' לשם הרחקת השמן מהפתילה — חייב משום תולדת מכבה. הסותם תנור שיש בו גחלים לוחשות — חייב משום מכבה. (ואף שאינו מתכוין לכבותם — פסיק רישא הוא). והחותה בגחלים לוחשות, חייב משום מכבה ומשום מבעיר — כמו שמבואר לעיל בכלל לו סעיף דא.

תקון דוד ושאול

לעשות פחמין שאל"כ הוי רק מלאכה שאצ"ל שלהרמב"ם שפסק כר"י חייב, אבל לדידן (וכ"ד רוב הפוסקים) שס"ל כר"ש פטור (אבל אסור ככל פטורי דשבת), וגם בנר אינו חייב רק כשדעתו להבהבו כדי שידלק יותר טוב, (ועי' באב"ג והו"ד במא"מ שהביא דברי היראים, שכ' בטעם דכבוי גחלת מתכת שכבוי שהי' במשכן בצורפי זהב וכסף הי' בגחלת של עץ ולא בשל מתכת — שמשמע מזה שהבערה שייך במתכת רק כבוי לא שייך בה משום שלא הי' במשכן, ולדעת הראב"ד אין הבערה וכן אין כבוי במתכת, עי"ש שהאריך בזה ובמא"מ, ועי"ל ס"ג בזה), ועי' עוד שבת לא: כחס על הנר וכו' ותוס' ד"ה וסותר, ובכ"ש בהמכבה, ובע"ה שלד א וס"ה, (ב) עי' ביצה כב. הנותן שמן בנר וכו' והמסתפק ממנו חייב וכו' ובתוס' ד"ה והמסתפק — שאין ר"ל מפני שממהר הכבוי שלא הוי אלא גרם כבוי וכו' אלא וכו' שבאותה שעה שהוא מסתפק וכו' מכבה קצת ומכסה אורו וכו' ומכאן יש להתיר קנדיל"א של שעה גדולה לחתוך ממנו כיון שבשעה שחותך וכו' אינו מכחיש מאור וכו' (ודוקא לחתוך וכו' באור אבל בסכין אסור לכ"ע וכו'), עי"ש ובפנ"י ובהרא"ש שכ' שם, ומיהו האי דשפופרת על פי הנר (דשבת כט:; דאסור וכו' כי מן השפופרת מטפטף תמיד לאור הנר, אף אם יסתפק מעט משמן וכו' אינו מכחיש מאור הנר, הלכך נ"ל טעמא דמסתפק וכו' שממהר כבוי, ואף רבנן מודי וכו' דעד כאן לא פליגי וכו' משום דאינו נוגע בדבר הדולק וכו' חוצה לה, הגורם הכבוי כשתגיע שמה הדליקה, אבל הכא השמן והפתילה שתיהן גורמים את הדליקה וכו' עי"ש והגה"ה אבל כשהיו חתיכות קטנות של חלב בנר דולק ולקח אחת מהחתיכות הרחוקה מהפתילה אין נראה שיהא חייב, ועי' בתפא"ש שכ' שבזה אפשר שגם הרא"ש מודה כיון שאינו מהותך וגם אינו מחובר לאותו חלב שדולק הוי כגורם כבוי ממש, ועי' גם ק"ג שם ובמא"מ במכבה, ובמג"א תקי"ד ס"ק ז, ובט"ז שלד ס"ק ז, ובב"י שם, וברא"ש סי' יח אמר ר"י קנבא שרי (ועי' בשו"ת מחזה אברהם מב. ובשו"ת שו"מ מה"ת ובאב"ג רכט רלב), ובשטמ"ק ד"ה וב"ה על ביצה כב. הנ"ל ועי' בש"ע הרב רסה א שמביא דברי הרא"ש הנ"ל, וכ' שאסור לתת כלי מנוקב מלא שמן ע"פ הנר וכו' ואף להמתירים לחתוך נר שעה הדולק ביו"ט וכו' מ"מ חוששין שיטול כל השמן וכו' שיש בזה משום מכבה לד"ה. ובהחותה בגחלים עי' כריתות כ. ומה שכ' לעיל בכלל לו ס"ד בזה, ועי' גם מג"א רנט ס"ק י, וכ' שם ונ"ל דכשהאש בוער בתוך התנור (אף הת"ה מודה

קיצור הלכות שבת

שעט

ג. העביר מתכת באש — כדי לצרפה אחר כך במים — יש מי שאומר שחייב משום תולדת מבעיר, ויש מי שאומר שאיסורו רק מדברי סופרים ג.

ד. גחלת (כנו של מתכת ובין של עץ) המונחת ברשות הרבים, ואין אפשרות להפסיק במחיצה או להוציא את המנורה — מותר לכבותה, ויש מי שאומר שלא התירו לכבותה רק בגחלת של מתכת, אבל בשל עץ אסור ה.

ה. חוליה שיש בו סכנה, ואינו יכול לישן בשביל האור שבכית, ואין אפשרו תלהפסיק במחיצה או להוציא את המנורה — מותר לכבות את הנר בשבילו, (וכן הדין בהדלקה — שמדליקים את הנר לצרכו, ועורכים ומציתים את האש ומחללים את השבת בשבילו — אם נחויץ) ה.

תקון דוד ושאול

ש) אסור לסתמו לגמרי שגורם כבוי — שהאש נכבה במהרה ועי"ל כלל לו ס"ג בתיקון דוד ושאול.

א) עי' רמב"ם יב א—ב המחמם את הברזל וכו' ועי' גם בראב"ד שם שדעתו שאין במתכת הבערה או כבוי, ולהרמב"ם במכבה ונתכוין לצרפו או המחמם המתכת ומתכוין בהבערתה לצרפה אח"כ במים — חייב, ואם לאו — פטור, ולרש"י ולהרא"ם אין במתכת משום כבוי אבל יש בה משום הבערה, ושונה נימוקיהם בזה, לרש"י אין בה משום כבוי כי אין כבוי רק במקום שנעשה פחם, ולהרא"ם הטעם — משום שכבוי לא הי' במשכן במתכת, ועי' אב"נ סי' רכט, ובע"ה שלד אות ה—ו.

ד) שבת מב. וה"ש מכבין גחלת וכו' וטעם טור וב"י להתיר הוא שרוב הפוסקים ס"ל כר"ש שמלאכה שאצ"ל פטורים עלי' ואיסורה אינה אלא מדרבנן, והתירוה מפני נזק רבים, א"ר, וכ' שם בא"ר שהלכה כדעה הראשונה, ועי' ג"כ בש"ע סכ"ז להתיר לכבות כל גחלת המונחת במקום שרבים נזוקים בה, אבל הרמב"ם אסר בשל עץ, ועי"ש ברמב"ם יב ג שכ' בדליקה שנפלה בשבת שהמכבה אותה בשביל איבוד ממון חייב, אבל כשיש פק"נ פשוט שאין דבר העומד בפני פק"נ, עי' מ"מ שם, והו"ד שם שלד במג"א ס"ק לה ועי' בהגה סכ"ו שגם בספק סכנת נפשות ג"כ מותר לכבות ועי' בפ"י המשניות להרמב"ם שהבאתי בס"ק שלאחר זה, ובמשנ"ב שלד ס"ק פד שאם אפשר להפנות את הגחלת בודאי יותר טוב להפנותה, משיכבנה, ופשוט הוא.

ה) שבת כט בשנה המכבה וכו' ושם בגמ' ל בראש העמוד, ועי' רמב"ם א ז ופ"י יב ב, ופ"ב ב, ובטור רעח (המכבה וכו') פטור ונראה שדינו במחלוקת שנוי). ועי' בפ"י המשניות להרמב"ם שזה דוקא בשא"א להוציא החולה למקום אחר או לכסות האור ממנו שאל"ה בודאי יותר טוב לטלטל מוקצה מלעבור על איסור כבוי, והו"ד במשנ"ב שם ס"ק א ועי' בבה"ל ד"ה מותר, ועי"ש

(ו) גר דלוק שמונח קרוב לדלת (והנר מופל ממש נגד פתיחת הדלת הנפתחת לפניו) באופן שכשיפתחו את הדלת, הנר יוכל להכבות על ידי נשיבת הרוח (ואפילו בשעה שאין הרוח נושבת גם כן אסרו משום שחוששין שתתחיל לנשב בשעה שיפתח את הדלת (או את החלון) ויש מי שמקיל בזה — בשעה הדחק — ואומר שאין חוששין שהרוח תתחיל פתאום לנשב) אך שכתב להזהר בפתיחת הדלת לפתחה לאט לאט, שלא לגרום נשיבת הרוח על ידי פתיחת הדלת עצמה) אבל בסגירת הדלת (או חלון הפתוח) אין שום איסור.

תקון דוד ושאל

שהאריך והביא בשם תו"ש ופמ"ג (בס"ק) שהתירו לכבות אפי' בשביל חולה ספק סכנה, עי' רמב"ם ב.ב. באו"ח רע"ח א, ובסי' שכח, ובסי' שיח ב שאסור לבריא ליהנות ממלאכה שנעשה בשביל חולה — בשבת, ועי' לעיל כלל יא בדינים אלו, ועי' גם בשע"ת רע"ח א במי שהאור מזיק לעיניו — שאסור לטלטל את הנר בשבילו.

(ו) שבת קכ: תנא נר שאחורי הדלת פותח ונועל כדרכו וכו' לייט עלה רב וכו' דהא אבבי ורבא אמרי תרווייהו מודה ר"ש בפס"ר, ועי"ש בפ"י רש"י ור"ח ותוס' והו"ד בדא"ש שם באות ט שרש"י מפרש בזה שהנר מונח אחורי הדלת וחיישינן שיכבנו הרוח, ור"ח כ' שהנר קבוע בכותל שאחורי הדלת וכשפותח, הדלת נוקש בכותל ואיכא למיחוש שיכבה הנר, ור"י פ"י שהנר תקוע באחורי הדלת, ובפתיחת הדלת ובנעילתו מרחק את השמן מן הפתילה או מקרבו אלי', ואסור לפתוח הדלת כנגד המדורה אפי' ברוח מצוי' עי"ש (והו"ד גם בב"י) (ועי' תוס' ד"ה פותח), וברשב"א ד"ה נר בפירושו לפי' ר"ח והו"ד בק"נ שם, ועי' באו"ח רע"ז ובט"ז ס"ק א שמפרשו באופן אחר, ועי' גם בסה"ת רמו תנא נר וכו' שבנענוע הדלת וכו' בא הרוח ומכבה הנר, ובאו"ז סי' לה ועי' רמב"ם ה יז ובמ"מ, ובאו"ח רע"ז א ובמג"א ס"ק א וב' ושם במחה"ש שהטור וב"י פסקו כהג' שיטו' שהבאנו לעיל בשם הרא"ש לחומרא, ועי"ש במג"א ב בשם הב"ח (וש"א) שדוקא כשהנר מונח נגד פתיחת הדלת ממש וקרוב אל הדלת באופן שכשיפתח הדלת יכבה הנר ע"י הרוח הנושב בחוץ, (וכ"ה במשנ"ב ובש"ע הרב שם ובנו"י יא ח), ועי' בשו"ת תפארת אדם סי' כז, ואו"ח אות ד בשם שו"ת מראה יחזקאל, והנה בש"ע כ' שרק בפותח כדרכו אסור אבל המג"א בס"ק א כ' ע"ז שהוא ט"ס, והחמיר בזה אפי' בפתחו בנחת וכ"ה בא"ר ח"א וש"ע הרב, וא"א דו"ז הגר"א ג"כ החמיר בזה מהחשש שיכבנו הרוח — אעפ"י שפותח בנחת (ודלא כהגהת רמ"א שם) ועי' שם בבה"ל ד"ה הרוח שכ' להכריע בין הדעות החולקות, וכ' בשעת הדחק ובאופן שהדלת גופא לא תגרום לנשיבת רוח להקל כדעת המהרי"ל ורמ"א — כשיפתח הדלת לאט לאט, ועי"ש באחרונים שמירי כאן שהדלת נפתחת לפניו, ועי' עוד בזה בא"ר שכאן מירי בדלת שיוצאין ממנה לחוץ, אבל בדלת שבין חדר לחדר שאין שם רוח, מותר לפתחה בנחת באופן שפתיחת הדלת גופא לא תגרום נשיבת רוח, עי"ש. (ומ"ש בפנים אבל בסגירת הדלת וכו' אין איסור, ואע"ג שבמדורה לא התירו רק בבית שיש שם אויר הרבה, אבל בתנור —

קיצור הלכות שבת

שפא

ז. ואם הנר קבוע בקיר שאחורי הדלת — באופן שכשיפתח את הדלת היא תגיע אל הנר שלאחורי ותקיש בו, או אסור לפתחה כדרכו בחול, אבל מותר לפתחה בנחת ובוהירות שלא תגע בנר שלאחורי, ולסגרה מותר בכל אופן, ואם היא באופן שכשיסגרה בחוזק — כדרכו — תנקש הדלת אל המזוזות בכח וחוזק כל כך שיתנדנד הכנין והקיר, ויתנועע נר הקבוע בו, ויתקרב קצת השמן שבנר אל הפתילה או שיתרחק ממנה — אז יש ליזהר בין בפתיחת הדלת ובין בסגירתה משום איסור מבעיר או מכבה — וצריך לפתחה ולסגרה בנחת אף כשהנר רחוק מן הדלת ז.

ח. ואם הנר קבוע בדלת עצמה, אז אם הוא נר של שעה או חלב, אז מותר לו לפתוח את הדלת ולסגרה, רק שיזהר שלא לכבות את הנר, אבל בנר שמן אסור לפתוח את הדלת ולסגרה כדרכו — משום שמקרב או מרחק את השמן מהפתילה ואז חייב או משום מבעיר או משום מכבה, ומותר רק כשפותחה או סוגרה בנחת באופן שאין פסיק רישא שיתרחק או שיתקרב השמן אל הפתילה (ובנר אלקטרי וכיוצא בו — פשוט שאין בו החשש שיתכבה או שהחומר הדולק בו יתרחק מן הפתילה — כמו בנר שמן) ת.

תקון דוד ושאול

וביש לו רק נקב קטן — הלא כבר מבואר לעיל יא (ובש"ע רנט ז ומג"א ס"ק יא) שאסור, כאן התירו אפי" בנקב קטן, וכמו בדלת זכוכית הקבועה בנר תמיד בביהכ"נ שג"כ מותר לסגרה — שבנר ליכא למימר שמבעיר, ומיהו) פנס שקורין לאנטערין אסור לטלטלו ואסור לסגור דלתו משום שמלאכתו לאיסור — אע"ג שקבועה במסמרים על עמוד כמבואר בס"י רעז מ"ז ס"ק ח. ובא"א ס"ק ג (והו"ד בנו"י יא ו).

ז) ע"י ש"ע הרב רעז ב ובמג"א ס"ק ה ובמחצית השקל שם ובפמ"ג שם ס"ק ד, אך ע"י בט"ז ס"ק א ובלבו"ש שאפי" כשהנר רחוק מהדלת אך כשיסגור את הדלת בחוזק או יתנדנד כל הכותל גם במקום שהנר קבוע שם, אז אסור לסגרו כדרכו אפי" כשהנר רחוק מהפתח ג"כ שהלא אם יתרחק השמן מהפתילה יתחייב משום מכבה ואם יתקרב יתחייב משום מבעיר, (והו"ד בנו"י יא י), וע"י תוס' הרא"ש יבמות ו: שבהטיית הנר יש ג"כ משום מבשל ובערוך לנר שם ד"ה או כ' שיש בו משום מכבה ומבעיר.

ח) ע"י שם בש"ע בהגה (בשם הב"י) שמחלק בין נר שעה ובין נר שמן שבפתיחת וסגירת הדלת הוא מקרב או מרחק את השמן מהפתילה, ע"י"ש בב"י רעז ובראיתו משבת קכ וכאביי שאוסר אפי" באינו מתכוין משום שהוא פסיק רישא. ובהיות שאנחנו משתמשים תדיר ותמיד בהכלל של פסיק רישא

בעניני שבת, ע"כ אביא כאן איזה כללים בענין הנ"ל ואיזה דוגמאות שהובאו באחרונים בהלכ' שבת: והנה מגמ' הנ"ל משמע שאסדו בפס"ד אפילו באינו מתכוין, ועי' בכ"ש בדיני דבר שאינו מתכוין ד (וברמב"ם א ו ובמגיד משנה ובגמרא שבת קג — מודה ר"ש בפס"ד) שהביא שאדם העושה דבר המותר לעשות ונעשה אגבה מלאכת איסור, והי' במלאכה זו פס"ד (דהיינו שאין אפשרות לעשות מעשה ההיתר הנ"ל בלי האיסור — אז אף בלא התכוין להאיסור כשנעשה המלאכה הוא חייב חטאת כדלקמן, ודוגמה לזה תמצא במו"ק ב: איתמר וכו' והמשקה מים לזרעים וכו', והשותה משקה בגנה ושופך שיורי הכוס שמקודו בדאשונים והו"ד בש"ע שלו ב שחייב אפי' באינו מתכוין להגדיל את הזרעים (משום שהוי פ"ר ופ"ר לפי המג"א שיד ס"ק ה אסור אפילו בדרבנן, (ועיין בזה בתוספת פסחים כה: ד"ה לא אפשר ועי' או"ח שכ יח וסעי' כ שהרבה פוסקים אסרו בפ"ר אפי' בדלא ניחא לי' ועי"ש שלכתחלה צריך ליזהר גם בלא ניחא לי'), אך באמירה לעכו"ם התירו כמו שאבאר, וכ"כ באינו עושה המלאכה בידים — כמו בשופך מים בחצירו ויצאו לר"ה, ג"כ התירו בפ"ר עי' מג"א שיד ס"ק ה ובסי' רנג ס"ק מא בדיני אמירה לעכו"ם בפ"ר, ועי' מה שכ' בזה לעיל בכלל ב ס"ה שיש בזה הבדל בין שיש לו הנאה ממלאכתו כגון ששפך מים בגנת חבירו או בגנו, שיש לו הנאה מיני' אפילו בלא התכוין לה, אבל בשפך מים לגנת חבירו שאינו אוהבו אסור רק מד"ס, ועי' בזה בשבת קג, כגון דעביד בארעא דחברי' ובתוס' ד"ה לא צדיכא, ובמג"א שכ ס"ק כ, ובסי' שיד ס"ק ה ובמ"ז שלו ס"ק ג, ובענין היתר פ"ר בדבר שאינו מתכוין, ועי' אמירה לעכו"ם עי' בסי' רנג בסוף ס"א בהגה בדין סלוק קדרה העומדת על האש ותחתיה מסובבת בגחלים — שהתירו לסלקה מעל האש עי' עכו"ם, אף שא"א לסלקה בלי ניעור הגחלים — שבהעברתה הוא מכבה את העליונים ומבעיר את התחתונים, וכמו כן הוא בתנור שסתמו בלוח ושדקו בטיט שהתירו לפתחו בסי' רנט ס"ז אף שיש בתנור גחלים לוחשות שיתבערו עי' פתיחתו, (אך עי' בזה לעיל כלל לו סעיף ג בתיקון דוד ושאל, ובס"ד שם), וכן התירו לומר לעכו"ם לטלטל נד דלוק (מדשרי עי' ישדאל בטלטול מן הצד — שדיחנו עד המקום הנצרך) ועי' סי' שז מ"ז ס"ק ד, ואפילו בנד שמן שיש לחשוש שיקדיב או ידחיק את השמן מהפתילה, ועי"ז הוא מדליק או מכבה — ג"כ התירו שעכ"פ אפשר שילך בנחת ולא ינענעו, והדי בעכו"ם שדי שאינו מתכוין, אפי' בפ"ר — כמבואר בכלל לו כב, ועי' באו"ח רעז ג ובש"ע הרב שם ה, ובא"א רעז ס"ק י, ובמסגה"ש בהקדמתו לאיסורי שבת ס"כ (שכל פס"ד מותר עי' עכו"ם — משום שהישדאל לא שלחו לעשות האיסור, ואינו עושה את האיסור בשליחתו, עי' בזה בכלל יא סעי' מח בתיקון דוד ושאל שהבאתיו בשם רב"פ, ועי' גם מג"א ס"ק ז, ובש"ע הרב בסי' דנג, ושם בא"א ס"ק מא ובסי' שכ ס"ק כ ובסי' שכא ס"ק יט, ועי' בט"ז ומג"א וש"ע הרב ובפמ"ג ריש סי' שיד, ועי' גם במנחת פתים בסי' שלו שהביא דברי המאירי שהם נגד המג"א ושישב ראיות המג"א וציין עוד לשעה"מ וש"ת מהד"ם ב"ב, עי"ש ובמנ"ש בפתיחה לאיסורי שבת שהביאו באות יג, ועי"ש גם בסי' פט בס"ק יא, ועי' גם בכ"ש בהקדמתו להל' שבת בדיני מלאכת שבת אות ו שהביא את

ט. אסור לפתוח הדלת כנגד המדורה הקרובה קצת אל הדלת משום שהרוח המנשבת תבעיר את המדורה (ואפילו באינו מתכוין להבערתה גם כן אסרו פתיחת הדלת הזו). ואפילו כשאין שם רק רוח מצוי גם כן אסרו מטעם גזרה משום רוח שאינה מצוי שמבערת בודאי ואסור פסיק רישא (אבל מותר לו לסגור דלת הפתוחה שכנגד המדורה, ולא אסרו לסגרה משום מכבה) ט.

תקון דוד ושאל

המג"א בסי' דנג ס"ק מא הנ"ל בעכו"ם שעשה מלאכה לצורך ישראל ורק שלא התכוין לאיסור לבר, כגון שהי' על התנור מאכל קר, והוא הסיק את התנור, אף שהי' פ"ד דודאי יתחמם המאכל עי"ז, עכ"פ עיקר כוונת העכו"ם היתה לחמם הבית בהסקתו (וכך הוא ג"כ בנותן מים להללטאפף, עי"ש, וכ' שם לתרץ קושית הט"ז שם ס"ק יח שהלא הוא מתכוין ג"כ להחם המים והתבשיל, וכ' הכ"ש שם ממ"ש הר"ן בשם הרשב"א פי"ג דשבת דמ"א סוף ע"א — דהא דפסיק רישא אסור זה דוקא במתכוין רק להפס"ד, אבל במתכוין גם לפ"ר, מותר ועי"ש שהכ"ש מחלק בין מוכרי כסות מוכרין כדרכן ובלבד שלא יתכוין בחמה מפני החמה וכ' בפסחים כו: שהתירו להם למכור כדרכן דק שלא יתכוננו מפני החמה אף שלא מתכוונים שם דק בשביל החמה שבטח הם מתכוונים ג"כ להראות מדת הבגד להקונה וכן במסוכרייתא דגזירותא בשבת קיא. ששם ג"כ מסתמא הוא מתכוין ג"כ לסתימת החבית — ששאני התם שבשניהם שם, ההיתר והאיסור הם כאלו הם ב' פעולות, ומשו"ה מדמתכוין לפעולות האיסור אסור, משא"כ בנעול לצורך שמירת הבית ומתכוין ג"כ לנעול גם בעד הצבי — שבענין זה מידי שם הר"ן בשם הרשב"א — שם בפעולות האיסור פתיכא בי' ג"כ ענין ההיתר, דשמירה אחת עולה לכאן ולכאן, וה"נ בחימום הבית שמתכוין ג"כ לחמם את התבשיל, חימום אחד עולה ג"כ לכאן ולכאן — ושדי, וכ' שם שאף שהר"ן ורמב"ן פליגי אהרשב"א עכ"פ ע"י עכו"ם ומשום חיי נפש צדד שם להתירו שם לכ"ע).

ט) שבת קכ: א"ר יהודה פותח אדם דלת כנגד מדורה בשבת, לייט עלה אביי וכ' לעולם ברוח מצוי מר (אביי) סבר גזרינן אטו אינה מצוי — שהוי פ"ר) וכו' והובא גם ברי"ף וברא"ש ועי"ש גם בתוס' ד"ה מר שכו' ה'לכך צריך ליזהר שלא לפתוח הדלת לפני המדורה אפי' ברוח מצוי וכ' והני מילי כשהמדורה קרובה קצת אצל הדלת, ועי"ש ברמב"ם ה יז בסופו שכו' ואסור לפתוח את הדלת כנגד המדורה בשבת, כדי שתהא הרוח מנשבת בה, ואעפ"י שאין שם אלא רוח מצוי, ומניחין הנר של שבת על גבי אילן המחובר לקרקע, ואינו חושש (שיעלה עליו ליטלו וישתמש באילן בשבת, שהלא אסור ליטלו בשבת), ועי' בא"א שם ס"ק ו שכו' שמהרמב"ם משמע שאסור רק במתכוין להבעיר (וכ"ה במרכבת המשנה ה יז), אבל באינו מתכוין כיון דלא הו"ל פ"ר ברוח מצוי מותר, ועי' בגמ' הנ"ל שגזרינן רוח מצוי אטו שאינה מצוי, וא"כ קשה יאסור אפי' בלא מתכוין אטו רוח שאינה מצוי, דהוה פ"ר, ועי' בני ציון שהאריך בזה) ועי' בזה בראב"ן שכו' ג"כ בענין

י. שכח נגד דלוק על הטבלא, ולא סלקו ממנה קודם שחשיכה (וכן
הדין בנרות שבת שאנחנו מדליקים ומניחים אותם על
השלחן שדעתנו לסלקם משם על ידי עכו"ם, גם כן דינם כנר ששכחו,
ולא נעשה השלחן בסיס לדבר אסור) מנערו בנחת שלא יכבה, ואם
כבה — כבה, ואם אפשר טוב לנערו על ידי עכו"ם או על ידי קמץ.
ונר שמן אין לנער רק על ידי עכו"ם. ועיין בתקון דוד ושאל בדין נר
שבת כגון נר שעוה שנפל על המפה וחושש לשרפת השלחן וכדומה —
אם מותר לנערו.

תקון דוד ושאל

הכוונה כהרמב"ם שכי' ואם א"צ לליבוי ואינו מתכוין שרי, ועי' בדין זה
באו"ח רעז ב, ועי' עוד בסי' תקיד ג ובמג"א ס"ק י.
(שבת קכ: ת"ר נר שעל גבי הטבלא מנער את הטבלא וכו' ואם
כבתה כבתה, אמרי דבי ר"י ל"ש אלא בשוכח אבל במניה נעשה בסיס לדבר
האסור, ועי"ש בתוס' ד"ה מנער, ועי' ברמב"ם יב ו ובכ"מ שם, וברשב"א
ובאו"ז סי' לד וברא"ש ובטור ובב"י וב"ח סי' רעז ובאו"ח שם ס"ג, ועי'
במאירי שכי' שמנער את הטבלא בנחת, ואין כאן פס"ד שתכבה מאחר שעשאו
בנחת, ועי"ש בבאה"ט, ובמשנ"ב ס"ק יח, ובבה"ל שם, ועי' שם במג"א
ס"ק ח שציין להב"ח והו"ד בבאה"ט שנרות שבת שלנו שאנחנו מניחים על
השלחן דעתנו ליטלם משם ע"י עכו"ם, ודינם כשכח ולא נעשו השלחן והמפה
בסיס לדבר אסור, ובפרט במקום הפסד אנו סומכים על הי"א (בס"ד) שלא
מקרי מניח כיון שהי' דעתו לסלקם למחר, ועי' ש"ע הרב רעז ה—ו, ובחי"א
מה יא שכי' שם בנר דלוק שנפל על השלחן שמותר לנערו (וכבר כתבנו
למעלה בשם המאירי שיש להטות הטבלא ולהורידה לארץ ואח"כ לנערו —
שאל"ה הוי' פס"ר, וכ"ה במהרי"ל ובאר"י, והו"ד במשנ"ב ס"ק יד), ואפילו
הניחו על השלחן מדעת אעפ"כ סמכינן במקום הפסד על הפוסקים שלא הוי
בסיס לאיסור כיון שאין דעתו שיהא מונח שם כל השבת, ועי"ש בט"ז ס"ק ה
שכי' שאם נפל ניצוץ על המטפחת — או אפי' הנר עצמו — שמותר לכ"ע
לנערו, דהא ודאי ל"ש ע"ז לומר 'הניחו' דהא בשבת נפל, ואם צריך למקום
השלחן יכול לטלטלו אפי' כשהנרות הם עליו שהרי אין דעתו להניח הנרות
שם כל היום, ובפרט כשיש על השלחן דברים אחרים של היתר וכו' כמ"ש
שי ס"ח, ועי' שבת מז. הנח לנר וכו' דנעשה בסיס ושם בתוס' ד"ה הנח
ובמהה"ש שי ס"ק ט, ובאו"ח רעז ג שבנר שמן אסור לנערו משום שא"א
שלא יקרבו עי"ז אל הפתילה או שלא ירחיקו ממנה, ולפעמים ישפוך גם
השמן, אבל ע"י עכו"ם מותר, שמותר לעשות דבר שאין מתכוין ע"י עכו"ם
אפילו כשהוא פס"ר כמו שכתבנו לעיל סעיף ח בתיקון דוד ושאל,
ועיין לקמן בדיני מוקצה סל"ה. — ועיין מ"ז שט סעיף קטן א שכתב
להניח החלות על השלחן לפני בין השמשות ולהסירם רק אחר סלוק
המנורה, ובענין נגיעת דבר מוקצה בלי טלטול עי' כאן ברמ"א ובמרדכי
בכ"כ שצינו הרמ"א מה שכי' שם בשם המהר"ם סי' תלו בתשובה שכי' שם

יא. כבד בארנו בכלל לו שאסור להגדיל הלהב שבעששית, וכמו כן אסור להמעיטו ולהורידו — על ידי סבוב גליל הפתילה, ושאסור להדליק גפרור, עצים וכיוצא בן, וכן גז או נורית (אגס) אלקטרי ולכבותה, ושאסור לקשר את כח האלקטרי ולחברו אל המקור (צנור) האלקטרי באיזה אופן שהוא — או לנתקו משם — וכן להכניס התקע בתוך השקע האלקטרי — או להוציאו ממנו, ושאסור לצאת או להכנס לבית שעשוי באופן שכשפותחים את דלתו נורית אלקטרית נדלקת — וכן כשיוצאים ממנו וסוגרים את הדלת — הנורית מתכבה באופן אוטומטי, ושאסור לפתוח ולסגור רדיו, פונוגרף, תלפון, גרמופון, סכיון (טלביזי), רמקל, מקליטון (תפ ריקרדר), מגדלור, טלפרינטר, שמיכת או כר אלקטרי וכל המכשירים והמכונות העובדים באמצעות כח האלקטרי, ושאסור לפתוח את הברז שבתנור גז או אלקטרי שיש בו אור תמידי — משום איסור הבערה, וכן שאסור לסגרו משום איסור כבוי, ושיש איסור כבוי (מלבד איסור מוקצה) גם בהוצאת סוללה (בטרי) מפנס כים וכדומה שהמפתח שלו למעגל האלקטרי פתוח — ושבהכנסתה — יש איסור הבערה יא.

תקון דוד ושאול

שמותד ליגע במעמד שלפני ארון הקודש שהנרות עומדי' עליו בין שהוא של אבן או של עץ דק שלא ינענענו אעפ"י שהוא תשמיש דמוקצה וכו' ועי' ברמ"א שח ג, ובסי' רסח ג ובמג"א שם, ובסי' תקיג ס"ק א בט"ז.

יא) עי' לעיל בכלל לו בסעיף כח—לב במראה מקומות שהבאתי שם ביאור מכשירים אחדים שהבאתי כאן שפונגדף הוא מכשיר הרושם באופן אוטומטי דבור או זמרה על גבי תקליטים (תקליטים) — הם לוחות מיוחדים שהקלטו עליהם נגונים ודבור של בני אדם) וגרמופון זה מכשיר שמנגן ומדבר באמצעות התקליטים שהזכרנו, והרשומים החרותים בתקליט נהפכים בגרמופון — על ידי מנגנון מיוחד לגלי קול, ומקליטון הנקרא באנגלית (טפ ריקרדר) הוא מכשיר הרושם באופן אוטומטי דבור או זמרה על סרט. וגם במכונה זו הרשומים החרותים על הסרט נהפכים במכונה — לגלי קול — והן ברשימת הדבור והנגינה, והן בהפכת הרשומים שעל גבי הסרט — לדבור ולנגינה — באמצעות המכשיר יש איסור, וסכיון (טלביזי) הוא מכשיר שיש לו מכניזם המעביר דמות של בני אדם וכדומה מתחנת השדור למקומות רחוקים באמצעות גלי הרדיו, והתמונות מופיעות על בד במכונות הקולטות התמונות הנ"ל שבבתי האנשים שקנו את המקלטים האלה, וטלפרינטר הוא מכשיר ומתקן שבאמצעותו המלים הנדפסות במכונת כתיבה במשרד המרכזי, נדפסות באותו זמן באופן אוטומטי גם במכונות כתיבה הקבועות במקומות רחוקים, ומכונות הכתיבה אלו הן מחוברות בתיל אלקטרי למכונת הכתיבה המרכזית.

יב. אסור ליצוק מים, אפילו בערב שבת, לתוך נקב קנה הפמוט ששמים בו הנר של שבת, כדי שיכבה הנר כשיגיע להמים (ולא יעלה פיה ועשן) — ואסרו בזה מפני שהמים הם מכבים את האור בפועל ממש, אבל התירו לתחוב את הנר לתוך חול וכיוצא בו, באופן שכשיגיע האור לתחול ימנעוהו החול בהמשכת ההכערה ויכבה הנר מאליו — שזה אינו אלא גרם כבוי יב.

תקון דוד ושאל

יב) עי' שבת מז: נותנים כלי תחת הנר לקבל ניצוצות, וכו' ובגמ' ובתוס' שם, וכאן במג"א ה—י ועי' גם רסה ד ומג"א שם שכ' ומדברי כולם למדנו שאסור לתת מים לתוך הקנה שעומד בה נר השעוה כדי שיכבה כשיבאו המים לשם דהא מתכוין לכבוי — והאש נופל לתוכו ממש — והמים הן בעין ותחת האש והו"ד בבאה"ט וכ' שם ע"ז בסוגרים אמר המג"י שמעתי מכמה גדולים שנהגו לתת מים לתוך הקנה ע"י עכו"ם בע"ש וכ"ה בא"ר רס"ה ס"ק ט, וכ"ה בתשב"ץ אות י וכ' שכן היא מסקנת תוספות, ועי' בשו"ת תשובה מאהבה שכ' (ח"ב רמ) נסתפקתי בעכו"ם שנותן מים לתוך הקנה מע"ש אם יש להקל, והניחו בצ"ע, וכ' שם שאפשר שבמקום שריח רע יוצא מן הכבוי — דהיינו במכבים נר חלב — שיש להקל על דרך זה, ועי' בפמ"ג רסה מ"ז ס"ק ג שאפי' בעבר ונתן לתוכו מים יסלקנו מהר בשבת טרם יפלו בו הניצוצות, ועי' בד"מ בסי' רסה הנ"ל בשם האו"ז שהוא דאסור לתת כלי תחת הנר היינו לאחר שהודלק וכו' אך בש"ע לא העתיקו, ואף שקיי"ל בשאר מלאכות שמותר להתחיל מלאכה מע"ש שתגמר בשבת, (עי' בסי' רנב) (ובכלל לב סעיף לד), לא התירו רק בדבר שהכל יודעים שהיא מלאכה, אבל כאן אנו חוששים שיחשוב שאין בזה איסור ויעשה את המלאכה בשבת, ולא התירו גרם כבוי — אפי' בדליקה — אלא בא' משני אופנים דהיינו שיהיו המים בתוך כלי חרס חדש מלא מים שאינו יכול לקבל את האש ואת המדורה, וכשמגיע אצלו האש הכלי מתבקע והאש מתכבה, ובאופן זה האדם אינו מכבה רק גורם הכבוי, כי הי' כאן הפסק מחיצה בין המים ובין האש, או שהוא באופן שאין המים מכבים את האש שהודלקה כבר, רק שמונעים את האש מלהתפשט כגון בטלית הבוערת שהתירו ליצוק משקה על הטלית בריחוק מקום — דהיינו במקום שלא אחז בה האש עדיין, אבל כאן ביציקת מים לתוך קנה הפמוט, שאין דופני הכלי מפסיקים בין הנר למים, וגם המים מכבים את הניצוצות בפועל ממש, באופן זה לא נקרא גרם כבוי, ועיין בזה במשנ"א דף עא, ועיין בא"ר שכתב שאם רואה שנכפף הנר ויפול על השלחן שמותר לשים תחתיו כלי מים, ומה שאסרו בזה לעיל סעיף י לא נאמר רק כשחושש על המפה וכדומה, אבל במקום סכנה לא גזרו, ועי' בשו"ת שב יעקב טו מה שכ' בכבוי הנרות בבית הכנסת, ובכ"ש — הו"ד בנו"י יא ה, ועי' משנ"ב רסה ס"ק יח מש"כ שם לחלק — במקום צורך — בין כשהמים הם בכלי אחר ובין כשהם באותו הכלי עצמו, ועי' בש"ע רעח ובט"ז ובתו"ש שם שמי שמתירא מלסטים שלא

יג. כששמים כלי תחת הנר כדי לקבל ניצוצי האש הנתזים מנר הדולק, לא יצוק (אפילו מערב שבת) מים (או שאר משקים) בתוך הכלי — מפני שהמים יכבו את הניצוצות יג.

תקון דוד ושאול

יהרגוהו מותר לו לכבות הנר, כמו בחולה שיש בו סכנה שמבואר דינו למעלה בס"ה — שפיקוח נפש דוחה שבת אפי' בחשש ספק סכנה, אבל אם אין חשש ספק ס"ג רק סכנת ממון (או בשביל חולה שאין בו סכנה) אסור לכבות. (ובענין כבוי הנר לצורך חולה שאיב"ס — בשנוי עי' באו"ח בהגהות מהרש"ם, ובשו"ת לבושי מרדכי ח"ב סי' נד שהו"ד בשמב"ה) ועי' ל סט"ו. — והנה בעניני גרם כבוי שכתבנו כאן בס"ז עי' בשו"ת חלקת יעקב מט שצדד להתיר לערוך שעון אלקטרי מע"ש שיכבה את המנורה בשעה ידועה בשבת, וכ' שגם בהדלקה יש לנו די צדדי היתר להתיר הערכת השעון בכדי להדליק — כפסק המהר"ם שיק או"ח קנז — וכאן בכבוי שקל מהבערה צדד לומר שהוי רק גורם או כח שני או אפשר שהוי רק כח כחו עי"ש (ועי' לעיל כלל לו סעיף א) ועיין עוד בשו"ת זרע אמת חלק א' סימן סד (הובאו דבריו בקונטרס אהב"ש דף קנב: ובהערותיו לספר מגן אבות בהקדמה) לענין כבוי שרפה על ידי צנורות המקלחים מים למרחוק שצדד לומר שהוא רק גרם כבוי, והבי"צ באו"ח נו דחה דבריו, אך צדד ללמוד מזה לענין מברקים, שלאח"ז נעשה המלאכה בכח אחר שאפשר שנקרא רק גרמא והניח הדבר בצריך עיון, עיין שם, (ודע שגם גרמא אינו מוחלט בפוסקים להתיר בשבת שבשבו"י ח"ב סי' מה (הו"ד בהגאור"ח סי' שלד, ובמנח"י סי' קט) כ' בפשיטות שאסור, ועי' בזה בשו"ת ריב"א סי' ה' במחזה אברהם סי' מב, בחלקת יעקב סי' נב, ועי' עוד בריני גרם כבוי בסי' תקיד, ושם בט"ז ו שצדד להתיר בצורך קצת לתחבו לתוך המים, ובחמד משה שחולק עליו, שבמים הוא מקרב כבוי, וכן בחי"א כלל צה א התיר רק לצורך תה"מ או ביו"ט שני של גליות, וכ"כ הרש"ז רסה בקו"א, ועי"ש שמסיק לאיסור משום שדברי הט"ז הם נגד כמה פוסקים ומתיר רק לצורך גדול, עי"ש ובבה"ל ד"ה דבר, ובבאה"ט, ובמשנ"ב ס"ק כא שהביא שם בשם החי"א א"ר ופמ"ג לאסור להניח את הנר במספרים אחר ההדלקה וכו' שיכבה כשיגיע לשם וכו' ועי' גם בשו"ת תפארת אדם או"ח סי' כ' שהביא בזה ודן בהדלקת מנורות שבת ובנרות שבה שהתקינו קנים שהנר בבואו לשם יכבה, ועי' גם בשו"ת קרן לדוד סי' עח בנדון נתינת נר לתוך צבת שבהגיע הלהב לשם הצבת נסגרת מאלי' והנר נכבה, ועי' גם שד"ח הל' יו"ט סי' א בשם מט"א, ובמשנ"ב תקיד ס"ק כא, ועי' א"ר רסה ט הו"ד בשמ"נ ד' קכה. — ועי' עוד בשו"ת בית יצחק בדין כבוי אור אלקטרי וגו' (ביו"ד סי' קכ) שדינם כמו דין נר שעוה שיש בו פתילה.

יג) או"ח רסה ד, אבל כלי בלי מים יכולים לשים תחת הנר אפי' בשבת — מפני שאין בניצוצות ממש, שמיד הן מתכבות, ומותר לטלטל את הכלי אף לאחר שנפלו הניצוצות לתוכו, ואין כאן ביטול כלי מהיכנו אף

יד. אבל מותר ליצוק מים מערב שבת — בעששית שמדליקין אותה לצורך שבת, כדי שיתרומם הנפט ויעלה למעלה, (ואפילו כשכוונתו ביציקת המים היא שלא תתקלקל הפתילה או העששית, ומתכוין בזה לשם כבוי, שתיכף בכלוית הנפט תתכבה הפתילה — גם כן מותר) משום שאין כאן גרימת כבוי מצדו כלל, שהלא גם אם לא יצוק מים לתוכה, גם כן תתכבה הפתילה כשיכלה הנפט כמבואר בתקון דוד ושאל יד.

טו. עכו"ם שבא לכבות הנר אין צריך למחות בידו, אף שמכבו בשביל ישראל — לפי שאין גוף הישראל נהנה מכבוי הנר, כמו שנהנה מהדלקתו — ומשום הכי אמרינן שהעכו"ם אדעתי דנפשי קעביד, אף שיודע שלא יפסיד (ולא דמי לשאר מלאכות שצריך למחות ביד העכו"ם כשעשאה בטובת הנאה, משום ששם גוף הישראל נהנה מגוף המלאכה) ומותר לומר בזה להעכו"ם לאחר שבת, מדוע לא כבית את הנר — כדי שיכין לכבותו בשבת הבאה ט.

תקון דוד ושאל

לשעה מועטת, ועי' מג"א רסה ס"ק ו שכ' שם שעכ"פ האפר של הניצוצות אסור לטלטל משום שהוי נולד, ומובא במשנ"ב שם, וציין לעי' בא"ר, ועי' בס"ק שלפנ"ז.

יד) או"ח שם ס"ד ועי' בט"ז ס"ק ג ובמג"א ס"ק ט — י שכ' שם להתיר לתת מים לעששית אפי' בשבת כשעכו"ם מדליקו לצורך חולה, ובא"ר חולק ע"ז שחיישינן שיתן המים לתוכה אף לאחר שהודלק השמן ויבא לידי כבוי ממש עי"ש ובמה שהביא בשם מלבושי יו"ט, ועי' בשע"ת שם שכ' בשם מח"ב שבמקומות שנותנים תחלה המים ואח"כ השמן, וכשקוראים עכו"ם הוא עושה כך מעצמו כמנהג העיר מותר וכו' והו"ד בנו"י יא וג', ועי' עוד בתו"ש שכ' שמה שאסרו גם בגרם כבוי ולא התירוהו רק במקום הפסד, לא נאמר רק בשבת עצמה, אבל לא בע"ש, שבע"ש לא גזרו גרם כבוי אטו שבת.

טו) שבת קכא. נכרי שבא לכבות אין אומרים לו כבה ואל תכבה וכו' אבל קטן שבא לכבות אין שומעין לו וכו', ועי' ברמב"ם יב ז ובמ"מ ובטור ואו"ח שלד סעיף כה ובבאר היטב אות כא שכתב שם שאפי' בעבדו המושכר לו לזמן דינו כדין א"י בזה, בשם ד"מ, ועי' בשו"ת שבות יעקב סי' טו שלמד זכות על המנהג לכבות גרות בית הכנסת ע"י עכו"ם משום סכנת דליקה וחשש ספרי קודש — משום דעכו"ם אדעתי דנפשי קעביד, אך יזהר שלא ישכירו בפ' לכבות רק יאמר „אם יכבה לא יעשה בחנם", ועי' ביו"ד רכא שלא יאמר בלשון נוכח — אם תכבה לא תפסיד, שזה כאומר לו כבה, אלא יאמר „כל המכבה וכו'", ועי' תוס' חיים כלל סב ח. ועי' גז"י יא ס"ק ח שהביא הכ"ש שכ' שגם בביתו כשיש חשש שיפול הנר, והיא בשעה שבני אדם ישנים ויתהוה שריפה וסכ"נ מותר בכבוי ע"י עכו"ם

טז. מותר לכפות כלי על הנר בשבת כדי שלא יאחז האור בקורה, ויניח מעט אויר תחתיו שלא יכבה הנר, ומותר לו לכפות עליו כלי גם בשביל תשמיש המטה טז.

יז. בגד שנאחז בו אש, מותר לשפוך (עליו) משקים שאינם מלכנים על מקום רחוק קצת מן האש, כדי שתכבה האש כשתגיע לשם, אבל אין שופכים עליו מים או שאר משקים המלכנים ומכבסים יי.

יח. טלית מקופלת שאחז בה האש פושטה ומתכסה בה כדי שלא יתפשט האש יותר, ואף אם על ידי זה תכבה — לא איכפת לן, כיון שאינו מתכוין לכך, אך יזהר שלא לקפץ אנה ואנה, ולנענע את הטלית הנה והנה כדי שתכבה, אלא מתכסה בה כדרכה, (וכן הדין בספר תורה שאחז בו האש שמותר לפשטה לקרות בו, אך שלא ינענע אותו הנה והנה כדי שיכבה כנזכר) יח.

תקון דוד ושאל

שכבוי מלאכה שאינה צריכה לגופה היא, ועי' עוד בזה בתו"ש רמג ד, ובחי"א כלל סב ג, ובמשנ"ב על סי' שלד כה, ועי' מחה"ש שם ס"ק כט, ובש"ע הרב שם סכ"ו.

טז) שם שבת קכא. כופין קערה ע"ג הנר וכו' ועי' או"ח שלד כג ובסי' רעז ה ובט"ז שם ס"ק ח ובמג"א ס"ק ט ובסי' רנט ס"ק יא, ועי' גם לעיל כלל לו סעי' כט בענין סגירת כפתור שעון האלקטרי בשבת (וביום טוב) בזמן שאין זרם החשמל בחוט האלקטרי, (שהותקן מערב שבת להדליק האלקטרי בשעה ידועה, ועכשיו התחרט ע"ז ורוצה לכבותה) כדי שלא ידלק מעצמו כשיבא זרם האלקטרי בחוטים, ועי' בזה גם בשו"ת מנחת יצחק סי' נה ובשו"ת לב יהודה סי' טז ובהשמטות לסי' א.

יז) שבת קכ. אמר ר"י א"ר טלית שאחז בה האור מצד א' נותנים עלי' מים מצד אחר עיין שם, ובמ"מ יב ה, ועיין אורח חיים שלד כד ושם בסעיף כג בש"ע הרב שכ' שם הטעם שהבאתי לעיל בס"ט שהתירו שפיכת משקה על מקום סמוך לאש — כי הוא אינו מכבה בזה מה שנדלק כבר, רק שמונע ומעכב את האש מלהתפשט יותר, אך משקה המלבן אסור לשפוך עליו משום החשש שיסחטו, או משום ששריית הבגד זהו כיבוסו, ועי' סי' שב, וסי' שיט ולעיל כלל יג ובחי"א כלל מה—מו י וכלל כב ב—ג ובכ"ש במלבן ובמכבה.

יח) עי' תוספתא יד ה, ושבת קכ. מיתבי טלית שאחז בה האור וכו' ורמב"ם יב ו ובמ"מ שם, ובטור שלד ובבית יוסף ובב"ח וט"ז, ושם סעיף כג, ובמשנ"ב שם ס"ק נה שכ' שמה שכ' בט"ז שאסור לו להתכוין במעשיו לכבות מה שהודלק כבר אלא שלא תדלק יותר, מב"ח א"ר והמג"א

יט. בית שפרצה בו דליקה בשבת עיין בשלחן ערוך (סימן שלד ובשלחן ערוך הגהרש"ז שם, ובחי"א כלל מה-מו בהלכות שבת, ובקצור שלחן ערוך סימן פה, ובנזר ישראל סימן יב, ובדיני דליקה בשבת ויום טוב במעדני אשר) שכתבו שיש פוסקים שבזמן הזה אותם הגרים בין העכו"ם ויש בדליקה חשש סכנת נפשות שהתירו לכבותה אפילו כשהדליקה היא בבית עכו"ם, אבל בהיו בטוחים ויודעים בטח שלא יהא סכנה בדבר אסור לכבותה, (ודוקא בכבוי דליקה שהוי מלאכה שאינה צריכה לגופה ויש בה סכנה אם לא יכבה, אבל בהיזק ממון לא התירו לחלל את השבת אפילו באיסור דרבנן) יט.

כ. תיבה שאחו בה האש, מותר לו לקחת עור גדי המותר במלטול, ולפרוס אותו בצדה האחרת של התיבה, להגן עלי' שלא תתפשט האש לשם, והתירו לו לעשות מחיצה בכל הכלים — כדי להפסיק את הדליקה, ומותר לו להעמיד מחיצה אפילו מכלי חרס חדשים המלאים מים — שברי לנו שיתבקעו כשתגיע האש לשם, ותתכבה הדליקה — משום שלא גזרו על גרם כבוי במקום הפסד, (שבשעת נתינת המים יש שם דבר המפסיק בין המים ובין האש — היינו הכלים — והאש היא המבקעת הכלי ומכבה עצמה, והאדם המעמיד המים אינו אלא גורם (כביית השרפה) כ.

תקון דוד ושאול

לא משמע כך שהם אומרים שגם בנתכוין לכך מותר רק שלא יקפץ וינענע עצמו — או את הטלית — כדי שיכבה, שהלא אז הוא עושה מעשה כבוי ממש, ולא גרם כבוי הוא, אלא מתכסה בה כדרכו, וכן הדין בס"ת שאחו בו האש — ככ' בפנים, ועי' שם סי"ח וסכ"ו שמותר לקרוא לא"י לכבות האש, עי"ש, ועי' ג"כ בקש"ע פה ה שכי' שם שכל ספרי קודש מצילין ועי' עכו"ם מצילים אותם אפילו דרך ר"ה, וכי' שם במסגה"ש בשם ש"ע הרב, ובאה"ט סכ"ב שלזה נוטה דעת המג"א בס"ק ל, שכשא"א בענין אחר מותר לומר לנכרי לכבות מפני הספרים, וכי' שם שלפי"ז אפשר להמציא היתר לכבות דליקה ע"י אמירה לנכרי אף באין חשש סכנת נפשות מפני המזוזות הקבועות על החדרים, שא"א לישראל להסירן בשבת משום איסור סותר, שהרי הן קבועות במסמרות (שהוא איסור חמור ובכל אופן אינו קל יותר מאיסור כבוי כשאינו מתכוין לעשות פחמים) לדידן שקי"ל במלאכה שאיצ"ל שפטור, עי"ש ובמנ"ש פ ס"ק כ שהביא דבריו.

יט) שלד כו בהגה, ועי"ש בבאה"ט ומשנ"ב ובא"א ס"ק לא—לב, ובנז"י ס"ק כה—כט, ובחי"א מה—מו. — ובענין הצלת מזונות לשבת עי' בש"ע שם שלד, ובעניני כבוי ע"י עכו"ם עי' בתיקון דוד ושאול בס"ק שלפנ"ז ושם בש"ע ולעיל ס"ט.

כ) שבת קכ. במשנה ר"ש ב"נ אומר פורסין עור גדי ע"ג וכו'

כא. במטיל מים לתוך הסיד כבר כתבנו לעיל בשם יש מי שאומרים שיש בו משום החיוב משום איסור מכבה, (ועיין תקון דוד ושאל שיש מי שכותב שאיסורו הוא מדברי סופרים) כא.

כלל לח. מלאכת מכה בפטיש,

ומתקן מנא ועביד עובדין דחול

מלאכה זו כוללת עשיית פעולה קטנה כמכה בפטיש, שעל ידה ניכר שהמלאכה נגמרה, וכן איסור תיקון מנא ועביד עובדין דחול, ונצמד לה דיני הפלגה בספינה — או"ח שב שלח וסי' שלט, ובסי' רמת.

תוכן הכלל

אומן המכה בקורנס על הסדין להחליקו בגמר מלאכה (תקדו"ש א); אמן (או אדם אחר) שצד (אפילו מקצת) צורה בצבע וכדומה על כלי (ב וכלל לב ס"ח); ביקוע עצים בשבת (ט); בהנ"ל באנסוהו גויים לבקע עצים — שיבקע בקעות עבות וגסות, שאיסורו רק מדברי סופרים (תקדו"ש מט); בנאי המכה בפטיש על הלבנינה שבנדבך לקבעה במקומה הראוי והמתאימה (א); בהנ"ל שיעור מכה בפטיש (א); בנאי שסתת אבנים והקציע אותן (ב); בהנ"ל מלאכה שלא מצאו בה חז"ל סמך (וקשר) לאיזה מלאכה — סמכוה למכה בפטיש (תקדו"ש א); בהנ"ל ההבדל שבין פעולה נפרדת מהקודמות לה — בגמר מלאכה — ובין פעולה שהיא רק המשך וחלק מפעולה ומלאכה הקודמת (תקדו"ש א); (דריסה על שברי כלי חרס (תקדו"ש ו); הוצאת חוטי הכליבה או חוטים אחרים שנתקשרו ונסתבכו בהאריג (ג); הפסת מורסה וחבורה מלאה מוגלה (ופתיחתן והרחבת פיהן) (ט); בהנ"ל וכוונתו רק להרחקת הלחה והוצאת המוגלה שיש בה כעת — ולא לעשיית פתח (ט) בהנ"ל לעשותה על ידי עכו"ם (ט ותקדו"ש); הכנסת משיחה, רצועה או חוט במכנסיים או בכתונת — או השחלת שרוך באבקות הנעליים (יא); בהנ"ל הכנסת פתיל בבגד ישן (יא); בהנ"ל היש הבדל בין השחלת "חוט ומשיחה" לתוך הסנדל — ובין השחלת "רצועה" לתוכו (תקדו"ש יא); בהנ"ל השחלת חוט במסך ובוילון (והשחלת תיל אלקטרי בתוך מכונת

תקון דוד ושאל

ועושיין מחיצה בכל הכלים בין מלאין בין ריקנים וכו' ר"י אוטר בכלי חרס חדשים מלאים מים וכו' מתבקעין ומכבין וכו' ועי' רמב"ם יב ה וד'. והגהת מיימונית שם, ועי' טור שלד ובאו"ח סכ"ב, וכ' בנוז"י יב כד (בשם התו"ש) שמירי בעור גדי שיחדו לישיבה, שאין בו משום מוקצה, ובא"ר כ' שדוקא כלים התירו להעמיד, כדי להפסיק ע"י בין האש ובין המים, אבל לא התירו לו לעשות מחיצת שלג וברד, ע"ש ובש"ע הרב סכ"ב.

(כא) עי' במנחה חדשה בהשמט' לסי' פ על סי"ד במנ"ש ס"ק נח משם תשו' לב חיים ח"ג סי' עד — שמי שמטיל מים לתוך סיד בשבת — מתחייב משום מכבה דתולדת אש הויא, וכל שכן כשהמים צוננים ומתחממים הרבה מאד בשבת. וכ' שם עוד שיש בו עוד איסור נוסף שהלא הסיד נימוח ע"י הטלת המים לתוכו, ועי' בשו"ת אבן יקרה סי' יב שכ' שסיד מרותח ע"י מים לא עדיף מתולדת חמה — שפטור אבל אסור, כדין חמי טברי'.

תלפון או טלגרף) (תקדו"ש יא); החזרת נוצות ומוכים — שנפלו מתוך הכרים או הכסתות (יב); בהנ"ל למלאותם בתחלה (יב); בהנ"ל למלאותם בתחלה באויר — כשהם עשויות מגומי (יב ותקדו"ש); הדחת כלים או קערות אחר סעודת שבת (יד); היתר הדחת כלים תלוי רק באם זקוק להם עוד בשבת (שאו מותר לו להדיחם — כדי להשתמש בהם בשבת) (תקדו"ש יד); בהנ"ל הדחת עשרה כוסות ביש לו עוד סעודה לאכול — ויודע שלא יצטרך יותר מכוס אחד (תקדו"ש יד); הדחת הנ"ל כשיש כוסות נקיים (תקדו"ש יד); ההבדל שיש בהנ"ל בין כלי אכילה לכלים שלצורך שתי (תקדו"ש יד); הצעת המטה משבת למוצאי שבת, וכן הצעתה משבת זו לשבת הבאה (יד ותקדו"ש); הכנת יין להבדלה, וכן הכנתו למוצאי שבת בשאי אפשר להשיגו במוצאי שבת (תקדו"ש ו יד); הוצאת יין מחבית על ידי קנה חלול בשבת (יט); הדחת כוסות — ששתה מהם עכו"ם יין — אם הם לצורך היום (יז); בהנ"ל טלטול כוס הנ"ל בשדה בו הנכרי פתו ונשארו פרודי הפת (יז); החזרת דלת כלי שיצאה צידה התחתון מחורה שבאסקופה (כ); בהנ"ל בנקב העשוי לתקון, ועשוי רק להכניס (לחוד) (תקדו"ש כ);

הפרשת חלה בשבת (טו)

בהנ"ל בשכח להפריש חלה מערב שבת (טו); בהנ"ל בערב פסח שחל להיות בשבת (טו); בהנ"ל בארץ ישראל (תקדו"ש טו).

הפרשת תרומות ומעשרות (טו).

בהנ"ל בעבר והפריש בשוגג (או במזיד) (טו); הפרשת מעשר בהמה בשבת תקדו"ש טו); הנ"ל בבין השמשות (תקדו"ש טו); בהנ"ל בערב שבת עם חשיכה כששואלים עשרתם צריך גם כן לשאול הפרשתם חלה (תקדו"ש טו); בהנ"ל בטול איסור בשבת (טז); בהנ"ל בטול איסור שמותר לבטלו בהיתר (טז); בהנ"ל הוראת הוראה להיתר בשבת (טז); בהנ"ל מהו דין דבר הנתבטל — בעבר ובטלו, והוא איסור דרבנן (תקדו"ש טז); בהנ"ל ההבדל בין המבטל דבר שאסור רק משום חומרא, ובין דבר האסור מדרבנן (תקדו"ש טז); ההבדל בחתיכה שנאסרה עד כדי קליפה — שיש לפי דעה אחת — בין נאסרה על ידי עירוי, ובין נאסרה על ידי תמאי גבר (תקדו"ש טז); בהנ"ל דעות שונות שבוה (תקדו"ש טז); בהנ"ל שפיכת מים צוננים לתוך תבשיל חם שנפל בו חלב — ביום טוב (להציף את החלב למעלה) (תקדו"ש טז); בהנ"ל חלה שנפלה לתוך התבשיל של שבת, ולא נודע עד ליל שבת (תקדו"ש טז); בהנ"ל בשפיכת מים על מי דגליים, אינו מבטל איסור, רק מסלק גרף של דעי (תקדו"ש טז); הסתפקות מתבואה צבורה באוצר תבואות ויין (מא); התחלת פנוי אוצר בשבת (תקדו"ש מא); בהנ"ל לדבר מצוה — כגון להכנסת אורחים (תקדו"ש מא); בהנ"ל הורדת חבית יין שנשארה על העגלה — בשבת (תקדו"ש מא); בהנ"ל הורדתן על ידי אמירה לעכו"ם — במקום הפסד (תקדו"ש מא); בהנ"ל כשהעכו"ם מורידן מעצמו בשבת (תקדו"ש מא); הבאת כדי יין לסעודה בסל ובקופה — דרך מבוי המעורב (מג); בהנ"ל באי אפשר לו לשנות, כגון שיש לו הרבה אורחים, וכדי למהר להביאם הוא מובילם בסל (מג); בהנ"ל במביא כדי יין מזוית לזוית, או מבית לבית באותו חצר שאין רבים מצויים בו (מד); בהנ"ל שימת ואיסוף פירות שנתפזרו בחצר — לתוך הסל או לתוך הקופה (מה); בהנ"ל בנפלו למקום אחד (מה); בהנ"ל בנפלו לתוך עפר וצדורות (מה); בהנ"ל בנתפזרו בבית (תקדו"ש מה); החזרת והדוק מטה של פרקים (מו); בהנ"ל בדרכה להיות רפוי (מו); בהנ"ל ברפוי ואינה רפוי (מו); בהנ"ל פרוק והחזרת כוס של פרקים (מו); בהנ"ל בדרכה להיות מהודקת ותקועה בחוקה, ועכשיו היא רפוי (מו ותקדו"ש); בהנ"ל בנודות בדיל שלנו שיש להם ברגים — שעיקר תשמישו על ידי פרוק בתדירות — מהו דינו בתקוע בחוק (תקדו"ש מז); הסבר איסור עביד עובדין דחול, ומתי אסרו משום זה (תקדו"ש מט); הפלגה בספינה בפחות משלשה ימי מעת לעת שקודם השבת (כא); בהנ"ל במפליג לדבר מצוה (כב, כו); בהנ"ל בהפליג בערב שבת לדבר מצוה, ופסק עם העכו"ם להעמיד את הספינה בשבת — והעכו"ם לא קיים הבטחתו (כב וכו'); בהנ"ל להפליג בספינה מערב שבת לדרך קצרה של יום אחד — ויש אפשרות להגיע לשם קודם שבת (כג); בהנ"ל הפלגה באני היוצאת בנהרות, ומפליגה בערב שבת, ויוצאת

קיצור הלכות שבת

שצג

חוץ לתחום ואין ידוע לנו שאין עשרה טפחים משולי האני עד קרקעית הנהר (כד); בהנ"ל אם הישראל יצטרך לעשות מלאכה בשבת (כד); בהנ"ל משיכת האני על ידי בהמה שבשפת הנהר (כד); בהנ"ל משיכת קרון על ידי בהמה (כד); בהנ"ל כשעיקר הפלגת האני היא בשביל הישראלים (שהם הרוב) — (כה); בהנ"ל בשכבר נכנס הישראל לתוך האני הנ"ל, ואם לא ילך בשבת — יעמיד את עצמו בסכנה (כה); בהנ"ל טעמים אחרים לאסור ההפלגה באני — למי שכבר התרגל לנסיעת ים, ולא יחלה במחלת ים (תקדו"ש כד); בהנ"ל כשהספינה היא גבוהה שלשה טפחים מקרקעית הים, והוא יושב במקום גבוה, באופן שממקום ישיבתו יש יותר מ"י טפחים, ואין רגליו תלויות למטה מ"י (טפחים) (תקדו"ש כד); בהנ"ל כשאנחנו מסופקים, ולא ברור לנו, אם המים הם עמוקים עשרה או לא (תקדו"ש כד); בהנ"ל כשהאני היא של ישראל ידוע ועכו"ם עושה בה מלאכה מן התורה — בשבת במקום פרסום (תקדו"ש כה); בהנ"ל בספינת עכו"ם ועושה מלאכות האסורות מן התורה (תקדו"ש כה); בהנ"ל כשהאני היא באריסות או שיש לעכו"ם מעט סחורה (תקדו"ש כה); בהנ"ל בספינת עכו"ם ויש לישראל מקום בספינה (תקדו"ש כה); בהנ"ל הפלגה בספינה לדבר מצוה, וצריך לחלל את השבת (תקדו"ש כו); בהנ"ל כשלא יצטרך לחלל את השבת, רק יבוטל מעונג שבת (תקדו"ש כו); בהנ"ל נחיצות קביעת תנאי עם העכו"ם (הקברניט) להטיל עוגן ולהשבית את האני במשך יום השבת — במפליג קודם ג' ימים שלפני שבת (תקדו"ש כו); בהנ"ל להפליג בשבת ביש חשש שיתבטל מהמצוה על ידי זה (תקדו"ש כו); בהנ"ל ההבדל בין מצות מילה בזמנה לבין שאר מצוות (תקדו"ש כו); בהנ"ל באין משולי האני עד קרקעית המים עשרה טפחים, והוא הולך לדבר מצוה ולא יבא לידי סכנה כשירד מהספינה וישאר לבדו במקום ההוא (כו); בהנ"ל בנכנס לתוך הספינה קודם ג' ימים שלפני השבת (כו); המפליג בשבת במים מלוחים לדבר מצוה, או במפליג בנהרות לדבר הרשות — די לו להכנס בספינה בערב שבת ולשבת שם כל בין השמשות ולקדש שם, ומותר לו ללכת לביתו ללון ולחזור להספינה בבוקר לפני הפלגתה (כח); בהנ"ל רק כשהאני הולכת בשביל עכו"ם (תקדו"ש כח); בהנ"ל שצריך לחזור דוקא לאני שקנה בה שביטה (כח); בהנ"ל היוצא מספינה לספינה (תקדו"ש כח); בהנ"ל והספינה הפליגה חוץ לתחום, אסור לו להמפליג בתוכה לצאת מהאני כשיגיע להנמל (תקדו"ש כח); בהנ"ל להפליג בתחלה בספינה שיוצע שהעכו"ם יכריחו לבסוף לצאת ממנה — בשבת (תקדו"ש כח); בהנ"ל כשהפליג חוץ לתחום הוא מותר להתהלך על פני כל האני, אך אסור לו לצאת ליבשה, כי אין לו שם רק ד' אמות אך אם לא יצא מהאני אחר ששבת שם בבין השמשות, והאני אף פעם לא עברה במקום שאינו גבוה מ"י טפחים משולי הספינה עד קרקעית הים — אז מותר לו לצאת מהאני ויש לו אלפיים אמה לכל דוח (תקדו"ש כח); בהנ"ל קניית שביטה באני כשחל יום טוב בערב שבת (תקדו"ש כח); בהנ"ל בלא קנה שביטה באני מערב שבת ונכנס בה בשבת (תקדו"ש כח); בהנ"ל בקנה שביטה בהאני מערב שבת — אין הבדל בהיתר הפלגה בשבת, להפליג באניות מפרש, או אניות קיטור, אניות סוחר, או אניות נוסעים וכדומה (תקדו"ש כח); בהנ"ל להכנס בספינה בלי קניין שביטה מערב שבת, והוא הולך לדבר מצוה — והספינה הפליגה בשביל נכדים — והספינה עוברת רק למעלה מעשרה טפחים, ורק בתוך התחום (תקדו"ש כח); בהנ"ל באור מושג "דבר מצוה" ודבר רשות בזה (כט); בהנ"ל הפלגה בספינה כדי להשלים המנין ולהתפלל בצבור (תקדו"ש כט); בהנ"ל כשהספינה אינה מפליגה בשבילו — וביום טוב של ראש השנה (תקדו"ש כט); בהנ"ל כשיש רפסודות — (קורות מסודרות על שתי ספינות גדולות הולכות מעבר לעבר) ומעשה ידי אדם ניכר רק מעט בהעברתם והיהודי מכירו ואין אומר לעכו"ם דבר ועובר עליו למנין בשבת (לא תקדו"ש כט); בהנ"ל בגשר הפורחת (לא ותקדו"ש כט); בהנ"ל לדבר מצוה (תקדו"ש כט); בהנ"ל רופא הולך לבקר חולה שאין בו סכנה, והגקרא אל המושל הגדול (תקדו"ש כט); בהנ"ל קניית שביטה בזה (תקדו"ש כט); בהנ"ל שהוא חוץ לתחום (תקדו"ש כט); הפלגה בספינה ישראלית (תקדו"ש כו); הפלגה בסירה (היא — ספינה קטנה) בתוך התחום (לא); העברה בספינה להתפלל בצבור, ולשמוע קרה"ת וכו' ומעבר לנהר יש לו עוד ללכת יותר מג' אלפים אמה (תקדו"ש לסעי' לא); העברה בספינה שהולכת בלא"ה ושהספן מחוייב להעביר את הספינה כל פעם שימצא אנשים שחפצים לעבור (תקדו"ש לא);

העברה באני לעכו"ם בעל חוב שנחלה, וכן העובר לדבר מצוה (תקדו"ש לא); בהנ"ל איסור תחומין ברכבת, וכן נסיעה ברכבת תחתית, בקרוניות אלקטרי, וכן המשכת הנסיעה באוירון — בשבת (לב ותקדו"ש); השטת דבר בנהר (לד); בהנ"ל פצול הקסמים — שבברכה, שבכלי או שבנהר, לצדדים (לד); בהנ"ל להכנס בספינה שהיא מרוחקת בעוגן ביבשה, או שהיא יושבת על קרקעית המים — ואינה שטה כלל (לג); בהנ"ל שחי במים שעל פני הקרקע (לג); בהנ"ל שחי במים שבכלי או בברכה ששפתה גבוהה — והיא בחצר (לג); השמעת קול שיר בכלי או באבדיו (היינו על ידי הכאת האצבעות זו על זו, או על ידי הכאת האצבע צרדה) וכן הקשת הלוח, קשקוש באגוזים, צלצול בפעמון או בזוג, או צפצוף בצפצפת מכונית (תקדו"ש ול"ה); בהנ"ל קשקוש לתינוק שלא יבכה (לה); בהנ"ל לטפוח יד אל יד ולרקוד בשבת (לה); בהנ"ל נקישת השמש בקריאתו (להמתפללים) לבית הכנסת (תקדו"ש לה"ו); בהנ"ל נטיפת מים מכלי מלא נקבים (להשמיע קול נעים) (תקדו"ש לה); בהנ"ל לצורך חולה (תקדו"ש לה); בהנ"ל במטיף בחוזק (תקדו"ש לה); השמעת קול בפה, וכן קריאת איש לחבירו על ידי צפצוף (תקדו"ש לה); בהנ"ל צפצוף ושריקה בפה (תקדו"ש לה); הקשת הדלת בשביל פתיחתה (לו); הקשת הדלת בטבעת הקבועה בה, וכן צלצול בפעמון המיוחד לזה (לו); בהנ"ל בפעמון אלקטרי (לו); בהנ"ל עריכת וכנון השעון המצויד בפעמון המצלצל השעות (לו); בהנ"ל צלצול בקולן (תקדו"ש לו); בהנ"ל לבישת לבוש שיש בו זוג — בשבת (תקדו"ש לו); בהנ"ל לבוש לגדולים (לקטנים) (תקדו"ש לו); בהנ"ל הערכת השעון בשבת וביום טוב בעוד שהוא הולך (תקדו"ש לו); בהנ"ל כשכבר עמד (היינו — פסק מלכת) (תקדו"ש לו); בהנ"ל דעות שונות והתנאים השונים שישנם בזה (תקדו"ש לו); בהנ"ל כנון ידי השעון לשעה הנכונה (העברת המחוג ממקום למקום) (תקדו"ש לו); הערכת השעון על ידי עכו"ם (תקדו"ש לו"ז); בהנ"ל פתיחת פרוכת עם פעמונים המצלצלים ומשמיעים קול בשבת (לח); בהנ"ל חבור פעמונים לפרוכת — לכתחלה (לח ותקדו"ש); הברחת חיות או עופות על ידי שומר הפירות על ידי ספוק כפים, הכאה בכף על ירך, ורקידה ברגליו (לט); בהנ"ל ספוק כפים כלאחר יד (לט ותקדו"ש); בהנ"ל נשיאת השעון בתוך הכיס — חוץ לעירוב, וכן המשקפיים והתיק (תקדו"ש לו); בהנ"ל נשיאת משקפיים ירוקים — הנשואות על ידי כאבי עיניים (תקדו"ש לו); בהנ"ל הוצאת השעון לשם תכשיט (שם); בהנ"ל כשתלוי על רביד זהב (תקדו"ש לו); בהנ"ל הוצאת דבר מפתח ביתו מרשות לרשות — כשהוא חלק מחגורתו (תקדו"ש לו); טבילת כלי חדש במי מקוה (יג); טבילתו בהערמה — אם יש להכלי בית קבול ויש עירוב במקום (יג); בהנ"ל לתנו לעכו"ם במתנה (יג); בהנ"ל באיזה אופן משני האופנים האלה הוא מפסיד את הברכה (יג); בהנ"ל השתמשות בכלי שעבר והטבילו בשבת (יג ותקדו"ש); בהנ"ל שלא יברך בטובל את הכלי בערמה (תקדו"ש יג); בהנ"ל ההבדל שיש בין טבילת כלי מתכת ובין טבילת כלי זכוכית — בבין השמשות של ערב שבת וערב יום טוב (תקדו"ש יג); בהנ"ל טבילת כלי זכוכית בבין השמשות שבין שבת למוצאי שבת — שהטבילה היא לצורך חול (תקדו"ש יג); בהנ"ל הדעות שמחמירים בטבילת כלים על ידי ערמה בשבת (תקדו"ש יג); בהנ"ל נתינת הכלי במתנה לעכו"ם — משום שהוא לצורך שבת (תקדו"ש יג); בהנ"ל דעות שונות בטבילת כלי זה (באם אי אפשר לו בתקנות הנזכרות) (תקדו"ש יג); טלטול קיסם שאינו מאכל בהמה — בשבת (תקדו"ש ה); טלטול קיסם לחציצת שיניו — משום כבוד הבריות, בהוזמן לסעודה לחבירו בשבת, ולא הי' ביכולתו להכין לעצמו דבר לחצוץ בו שיניו (ה); בהנ"ל קיטום קיסם — וחידודו לחציצת שיניו (ה); בהנ"ל ההבדל בין החדדו ביד, ובין החדדו בסכין (ה); בהנ"ל קטם קיסם ולא התכוין לחצוץ בו שיניו (תקדו"ש ה); בהנ"ל פסיקת תלוש ואינו מתקנו למדה, ולא עשאו על ידי חיתוכו זה לכלי (תקדו"ש ה); בהנ"ל באור המלים „מתקנו למדה“ היינו שחתכו כגודל מדה, שיכול למדוד בו דברים (שם); בהנ"ל ההבדל שבין קטימת קיסם מאוכלי בהמה, ובין קטימתו מדבר אחר (תקדו"ש ה); טלטול עצי בשמים להריח בהם — ולהניף בהם לחולה (תקדו"ש ה); בהנ"ל להניף בהם לבריא (תקדו"ש ה); בהנ"ל מלילתם (תקדו"ש ה); בהנ"ל ההבדל שבין עצי בשמים, ובין אוכלי בהמה בענין קיטום בסכין (תקדו"ש ה); בהנ"ל הטעם שאסרו הולדת ריח בדבר שאין בו דיח (תקדו"ש ה);

יישור מחט שנתעקמה או שפוד הטעון יישור (ז); לקיטת יבולות שעל גבי הבגדים שנשארו בהם מן האריגה, וכן הוצאת קשים וקסמים דקים שנארגו מן האריג בלי מתכוין (תקדו"ש ג); לולאה או אבק — העשוי בגמר מלאכת הבגד לרכיסתו בכפתור (תקדו"ש ג); בהנ"ל פתיחת בית צואר כתונת או בגד (ד); מלבוש שחור נעירתו מאבק (ד ותקדו"ש); מתקן כלי בחתיכת לפת, וסותם בה נקב (תקדו"ש י); בהנ"ל העושה פתילה מחתיכת לפת (י); בהנ"ל בעשאה מחלב, בורית או מנייר (י); בהנ"ל בעשאה לחולה שיש בו סכנה (י); לברג ראש בקבוק גזוז (מן הבקבוק) כדי לשתות הסודה הנשארת בבקבוק (תקדו"ש מז); בהנ"ל שימת קטנית לתוך אפסודא שבזרוע, ונסתם הנקב קצת (תקדו"ש ט); מכה בפטיש בגמר מלאכה (א); בהנ"ל עשיית כלי מתחלתו או תקון כלי שנשבר וצריך אומן לתקנו (ח); מדידה ומדידת מצוה בשבת (מב); בהנ"ל כשהוא לצורך מקח וממכר (מב); מיעוץ עשבים תלושים שבמרזב המעכבים קילוח מי הגשמים, והמים דולפים לתוך הבית (וצריך למעכם בשנוי ובצנעה) (יח); נפח המכה בפטיש על הכלי כדי ליישר עקמומיותו (א); נפח שגרד פני הכלי ושפרו וישרו מן הבליטות (והחליקו בנייר זכוכית) וכדומה (ב); נפח שקדח נקב כל שהוא בבנין (ב); נפח שנפח כלי זכוכית (ב); נשיאת זרע תולעת משי תחת אציליו (גב); בהנ"ל שהוא מוליד בחומו (גב); קיעור סדור (לצורך סנון יין וכדומה) (מח); קריאה או עיון בשטרי חוב וחשבונות (מט וממ"ק); קפול טלית שאינה לובשה רק בשבת (תקדו"ש ג); בהנ"ל דעות שונות בזה (תקדו"ש נ); בהנ"ל בקופלה בכל שבת באופן אחד (תקדו"ש נ); בהנ"ל קפול טלית מצוה חדשה — ביום טוב שחל בערב שבת (תקדו"ש נא); בהנ"ל בגדים שצריך ללבשם בשבת, ורוצה לקפלם בשבת שלא יתקמטו (נא); קפול טלית מצוה — וההבדל שיש בין טלית שמתעטף בה במנחה, ובין טלית שלא יתעטף בה עד שבת הבאה (א); בהנ"ל תנאי קפול בגד בשבת; (א) שהבגד חדש, (ב) שגונו לבן, (ג) שרק אדם אחד קופלה (ד) שהבגד הזה הוא היחידי שיש לו להחליף, (ה) שרוצה ללבוש בו ביום (שם); בהנ"ל בקפלו שלא במקום שנקפל כבר, או שאין לבגד הזה עוד מקום קבוע לקפלו שם (ג); בהנ"ל קיפולו על הספסל (תקדו"ש ג); בהנ"ל ביש לו בגד אחד להחליף — רק שאינו יפה כל כך כהבגד הראשון (תקדו"ש ג); שחיות סכין (ה); שפשוף סכין טרפה — לחתיכת דבר צונן (טז); שפשוף כלי כסף באבן היין (בגרתקון) (מו); שחוק משחק אשקוקה (מ); בהנ"ל אשקוקה המיוחדת לשבת (מ); בהנ"ל לשחק להרויח (מ); בהנ"ל לשחק משחקים אחרים להרויח (מ); בהנ"ל לשחק בכלי אשקוקה העשויים מכסף (מ); בהנ"ל לשחק משחק כדור בשבת (תקדו"ש מ); בהנ"ל לשחק משחק — בכדור בליארד — (תקדו"ש מ); בהנ"ל שחוק משחקים אחרים (תקדו"ש מ); בהנ"ל איסור מוקצה שבכדור (תקדו"ש מ); בהנ"ל התעמלות בשבת (תקדו"ש מ); תקיעת מסמר בקיר — להשתמש בו לתליית בגדים (תקדו"ש ב); שבירת קרח לשימו לתוך השכר להחזיק קרירתו (נ ותקדו"ש, וכלל ה סעי' יג"ד); שפיכת מים לתוך אגן המקדר לעשותם לקוביות קרח בשבת (תקדו"ש וסעי' ג, וכ"ה יג); שיעור כדי קליפה (תקדו"ש יד טו); שליחות להפרשת חלה (תקדו"ש טו); בהנ"ל ליזהר ולהוציא את המצות מתוך הקופסאות ולצרפן בסל — לצורך הפרשת חלה (תקדו"ש טו); תקון מנא — שבאדם הטובל עצמו, ובטבילת גר, אי גזרו בטבילתם בשבת, יג ולעיל כלל יא סעי' נח).

א. כל פעולה (ותהי הקטנה שבקטנות, או הקלה בקלות) שהאומן עושה בשעת השלמת וגמירת איזה מלאכה מסוימת, ומוכן להוציאה מתחת ידו — כגון הנפח שדרכו להקיש בפטיש על הכלי בשעת גמירתו כדי ליישר עקמומיותו, או הכנאי המכה בפטיש שבידו על הלבינה שבנדבך לקבעה במקומה הראוי' והמתאימה — נקראת מלאכת מכה בפטיש, ושיעורו לחיוב הוא הכאה אחת, וכל

דבר שלא מצאו חכמינו ז"ל דוגמתו באבות המלאכות, סמכה לתולדת מכה בפטיש א.

ב. לפי מה שאמרנו שהעושה איזה פעולה שהיא, שעל ידי פעולה זו נגמרה ונשלמה המלאכה שחייב משום מכה בפטיש, הבנאי שסתת אבנים והקציע אותן (אפילו כשיעור כל שהוא), או שצדד אבן ביסוד הבנין או בקיר והושיבה במקומה, וכן הנפח שנפח כלי זכוכית, או האמן (או אדם אחר) שצר (אפילו מקצת) צורה בצכע וכדומה על כלי, או שעשה בכלי או בבנין נקב כל שהוא (כדי להכניס ולהוציא על ידו — על דרך שבארנו בכלל לד סעיף ו' ומב'), וכן הנגר ששפשף הרהיטים ושפרם וישרם מן הכליטות (והחליקם בנייר זכוכית) או הנפח שגרד פני הכלי — כדרך האומנים האלו לעשות בגמר מלאכתם — חייב משום מכה בפטיש ב.

תקון דוד ושאל

(א) שבת עג. ברש"י שם מכה בפטיש היא גמר מלאכה שכן אומן מכה בקורנט על הסדין להחליקו בגמר מלאכה. ושם עה: כתוב וכל מידי דאית בי' גמר מלאכה, חייב משום מכה בפטיש, ובירושלמי פ"ז ה"ב (דף מד.) כ' שכל מלאכה שלא מצאו לה חכמים סמך לאיזה אב מלאכה — סמכה למכה בפטיש, ועי' במנחת חינוך מוסך השבת (דף מט:) אות כו, (ועי' ע"ה שיג טו שכ' שכל מלאכה שאין בגמר מלאכתה פעולה נפרדת מהקודם לה, לא שייך בה גמר מלאכה, שכל המלאכה אחת היא, ואין הגמר של המלאכה נפרדת ונחלקת מחלק הקודם, אבל במלאכות שהגמר שלהן הוא אחר גמר עיקר המלאכה — כמו החייט הנוטל אקופי מגלומא, או העוקר אבן מההר — שאחר שגמר מלאכתו מכה עליו מכה גדולה או אומן המכה בקורנט על הסדין להחליקו או הלוקט יבולת שעל הבגדים אחר האריגה, או שמסיר צמר הלבן כדי לנאותה (את האריגה) זהו מכה בפטיש, וכ' שלפי ההסבר שלו הלשון "כל מידי דאית בי' גמר מלאכה" חייב משום מכה בפטיש — מדויק, והביא ראי' לדבריו מלשון פ"י המשניות להרמב"ם).

(ב) שבת עג. ודף עה: רבה ור"ז דאמרי וכו' דאית בי' גמר מלאכה חייב משום מכה בפטיש, ועיין פרש"י שם, ובמ"מ שם שהביא פר"ח שכ' שהאומן מכה בפטיש על הכלי להשוות עקמימותיו, ועל האבן להשוותה לחברותי' (בבנין) ועי' שם בגמ' עה: הנ"ל שאיתא שם אמר ר"ח ב"א וכו' המגרד ראשי כלונסות וכו' משום מחתך, והמסתת את האבן וכו' משום מכב"פ, (עי' מ"ז שמ ס"ק ד), ועי' שם קג: שמביא התוספתא יב ג הקודח וכו' המגרר וכו' הצר בכלי צורה וכו' ובדף קג: הצר בכלי צורה וכו' וברש"י ובדף קמו. א"ר דבר תורה כל פתח שאינו עשוי להכניס ולהוציא א"פ וכו' ועי' רמב"ם י טז והל' יח (ועי' גם כג א), ועי' בדף קג: הנ"ל ברש"י שמפרש במגרר שחייב משום ממחק, ועי' רמב"ם כג א העושה נקב וכו' להכניס ולהוציא וכו' להכניס אורה ולהוציא ההבל הר"ז חייב משום

ג. חייב שהניח חומי הכליבה (הנקרא גם כן שלל) בכגד, והוציאם בשבת או שנשארו חומים שנתקשרו ונסתבכו בהאריג — והוציאם בשבת, חייב כמבואר לעיל בכלל כג סעיף ג.

תקון דוד ושאל

מכה בפטיש וכו' עי"ש ובהל' ד, ועי' שיד במג"א ס"ק ג ובט"ז ס"ק א, ובהגה' א"א דו"ז הגר"א ז"ל שהסכים להפוסקים שדעתם שאין סתירה בכלים אפי' בכלים שלמים רק בעשאו לכלי ע"י השבירה שאז חייב עכ"פ (לכ"ע) משום מכה בפטיש — (והו"ד במשנ"ב שיד ס"ק ז) ועי' בכ"ש, בחי"א מא א, וכן בש"ע הרב שיד א, וגם בסי"ז ובסי' שב ס"ה ובע"ה שיג ז — יא, ובחי"א מד ד, וסי"ב, ומשנ"ב שיד ח, ועי"ש שהביא הגמ' בתוקע מסמר בכותל (לתלות עליו דבר) — שחייב עליו משום מכה בפטיש. ועיין לקמן סעיף ח. ועיין בקצות השלחן סימן קל ס"ק כא שכ' שאותם שבונים בנין מצמנט (אבקת בנין עשוי' מטחינת אבני סיד ומעורבת במדה ידועה בחמרי דבק שונים ומרכיבים אותו עם חול וחצץ בלולים במים ועושים מזה קירות בטון שיש להם חוזק רב) — שצריך לשפוך מים על הבטון שהטיחו בו את הבנין פ"א או שלש פעמים ג' ימים רצופין, וכ' שאם הימים האלה חלים בשבת שישפוך פ"א לפני הדלקת נרות ובמוצ"ש תיכף אחר הבדלה שאם לאו אפשר שיש בזה משום מכה בפטיש או תקון מנא או הכנה משבת לחול, ועי' בעצה כזה בשו"ת מנחת יצחק ח"א סי' קט בענין עשיית חומץ.

ג) שבת עה: אמר ר"י האי מאן דשקיל אקופי מגלימי חייב משום מכה בפטיש, וה"מ דקפיד עלייהו, רמב"ם י יח, ועי' טור וש"ע שב ב ובמג"א ס"ק ה הלוקט יבולות שע"ג הבגדים וכו' הנשארים בהם מן האריגה — חייב משום מכה בפטיש, וה"ה קשים וקסמים דקים שנארגו עם האריג בלי מתכוין, דינם כיבלת, וחייב, רש"י וטור ומובא במשנ"ב שם, וכ' שם באו"ח וחייב דוקא כשמקפיד עליהם (היינו שמסירם בכוונה, כדי ליפות את הבגד, אעפ"י שלא הי' נמנע מללבשו בשלא הי' מסירם — חייב, לבו"ש משנ"ב) אבל במתעסק אסור מד"ס, ועי' שם במג"א ס"ק ה שה"ה שאסור להסיר השלל (חומי הכליבה), ואפשר שיש בו גם חיוב עי"ש והובא באחרונים ובמשנ"ב ס"ק ח ובחי"א מד יג, ובש"ע הרב שב ז ומסיים שם להחמיר, ועי' בכ"ש שכ' הנוטל קסמים או קשרים שנשארו בבגד או שהסיר שלל (חוט שהניח החייט), או המגער מלבוש שחור וחדש מאבק — חייב, (מג"א שב ס"ק ה, וכ' שם בישוב לו זרע פשתן או דבר מאכל על בגדו שמותר לו לקלפו, והו"ד בחי"א שם. — ובעשיית לולאה או אבק (היינו סדק בקצה הבגד המקבל לתוכו את הכפתור) לרכיסת הבגד — אפשר שיש בו משום מכה בפטיש, וכבר נזכרה השאלה הזו במנ"ש, (ואפשר שיש בזה משום מחתך, שהרי מחתך את הסדק למדה מסוימת, שאם יעשה הסדק גדול יותר מדאי, הסדק לא יחזיק את הכפתור, ובכלל יש שאלה אם החייטים עושים את האבקים בגמר מלאכתם, או שתופרים את הכפתורים לבסוף).

ד. פתח (בין על ידי קריעה ובין על ידי חתוך) בית צואר כתונת או בגד (כדי להכניס בה את ראשו ואת צוארו) חייב משום מתקן מנא, (וכן מי שמנער מלבוש שחור מן האבק — אפשר שחייב משום מכה בפטיש ויש מי שאומר שנייעור הבגד הוא ככיבוסו, ועיין לעיל כלל יג — סעיף יז-יח, וכלל כד טז) ה.

ה. נפגם סכינו והשחיתו — חייב וכן הדין בקיטם קיסם וחדדו בסכין — לחציצת שיניו — שחייב, (ואם קטמו ביד — איסורו רק מדברי סופרים, ועיין לעיל בכלל כו סעיף טו) ה.

תקון דוד ושאל

(ד) שבת מח. אמר ר"י א"ר הפותח בית הצואר בשבת חייב חטאת, „דהשתא קמשוי לי' מנא, וחייב משום מכב"פ, רש"י ועי' מכות א': א"ר הפותח בית הצואר וכו', ועי' שבת קמו: אמר ר"ה המנער טליתו בשבת חייב וכו' בחדתי וכו' ועי' בפ"י רש"י שם, ובתוס'. (וכ' ביערות דבש שבהיות שלא ידענו עד כמה נקראת חדשה, מש"ה צריך לזהר בכולם, והו"ד בחי"א כב ט, ועי' בתוס' חיים ובכ"ש במכה בפטיש), ועי' רמב"ם י יח ובאו"ח שיו ג, (ולעיל כלל יג סעיף יז—יח שבארנו את ההלכה הזאת) ובמג"א ס"ק י, ובמחה"ש שם, ובש"ע הרב שיו ו.

(ה) עי' כ"ש במכב"פ שכ' באיסור שחיתת הסכין שהוא משום תקון מנא (מכה בפטיש) אבל בפמ"ג שכג ס"ק ח כ' שאיסורו משום שדומה לממחק (ואסור אף על עץ בעלמא), (והו"ד במשנ"ב שכג מ) ועי"ל בסי"ז ובכלל כט טו. — ועי' ביצה לג. במשנה ובגמ' אמר ר"י אוכלי בהמה א"ב משום תקון כלי, ועי' שם ע"ב בקיסם שקטמו שחייב חטאת וכו' ועי"ש בסוגיא, ובאו"ח שכב ד—ה ובא"ר שם בשם הרא"ש ורי"ז שקיסם שקטמו בכלי — לחציצת שיניו — חייב שמשוה אותו לכלי עי"ז, ומתקן מנא הוא, ובקטמו ביד אסור מדרבנן (וכ"ה בקטם קיסם ואין כוונתו לחציצת שיניו, דכל שאינו מתכוין אין שם מלאכה ותיקון עליו, ומש"ה איסורו רק מדרבנן, מג"א שיח ס"ק לו, ואין איסור בפסיקת תלוש א"כ מתקנו למדה או שעשאו לכלי ע"י חתוכו, אבל המקלקל בפסיקת תלוש מותר, מג"א שיד ס"ק יד, ועי' שם שה"ד התוספתא בביצה ובשבת פי"ז ה"ט שמותר לקרוע העור מע"פ החבית יין ובלבד שלא יתכוין לעשות מרזב, שה"ל כלל כד ד בתיקון דוד ושאל, ושהבאתי משם התו"ש ע"ד המג"א שגם המקלקל בפסיקת תלוש לא התירו רק לצורך שבת, עי"ש, ועי' ג"כ במע"א דף כה. אות ב) (ועי' גם בש"ע שיד ס"ה) ובקוטם קיסם מקש ותבן שהם אוכלי בהמה, אין בהם משום תקון כלי כמבואר שכב ד, ומותר לקטום אפי' בסכין קש ותבן ולחצוץ בו שיניו, שם, אבל עי' במע"א הנ"ל שכ' לקטמו ביד, (ועי' גם א"ר), ועי' בחי"א שכ' שמותר אפי' במקפיד על המדה שאין מלאכת מחתך באוכלין (ורק במחתך חתיכת לפת לסתום בו נקב או לעשותו למגופה לסתום בו החבית, יש בו משום מחתך ומתקן כלי,

ו. שבירת חרס וקריעת נייר אסור אפילו באינו מתכוין לקרעו למדה מסוימת — משום שהוא כמתקן כלי — כמו שבארנו לעיל בכלל לד סעיף הו.

ז. אסור ליישר מחט שנתעקמה או שפוד הטעון יישור ז.

ח. כבר כתבנו למעלה בכלל כד שהעושה כלי מתחלתו, או המתקן כלי שנשבר, וצריך אומן לתקנו שחייב משום איסור בונה, ויש אומרים שחייב עליו משום מכה בפטיש ה.

תקון דוד ושאל

שם לו ג וכ"ש), וכ' שם בש"ע שקיסם שאינו אוכל בהמה אסרו אפי' בנטילה בלי קטימה, ס"ד, ואם קטמו ביד (שהוא מלאכה כלא"י) — אסור משום שבות, ועי' מג"א שכב ס"ק ד שהביא מגמ' דשבת פא: שבהזמינו חבירו לסעוד אצלו בשבת ולא הי' יכול להכין מע"ש שום דבר לחצוץ בו שיניו שמותר לו לטלטל קיסם לחצוץ בו שיניו וכי' משום כבוד הבריות — במקום שללכת בחוץ בבשר בין שיניו נחשב לגנאי (אבל בביתו לא התירו משום כבוד הבריות, שהי' לו להכין קיסם מע"ש במקום סעודתו), ועי' שעה"צ שם אות יב שהביא דעת הפמ"ג (א"א ס"ק ד בסי' שכב) בהזמינו חברו בשבת — שהובא לעיל — שצדד להתיר לקטום הקיסם ביד, ועי' בש"ע שם ס"ה שהתירו לטלטל עצי בשמים להריח בהם, ולהניף בהם לחולה, (ואפשר שאפי' לבריא ג"כ התירו להניף), עי' מג"א שם ס"ק ה, ועי"ש ס"ק ו ובט"ז ס"ק יג שהביאו דברי היש"ש שכ' להחמיר בעצי בשמים ולא לקטמו רק ביד, וכי' שאינו דומה לאוכלי בהמה שהתירו בו אפי' בסכין, שבמאכל התירו, אבל בבשמים שאינם עומדים לאכילה לא התירו רק ביד (ודלא כהט"ז תקיט ס"ק ה), וה"ד בא"ר, ק"נ, ע"ה ובמשנ"ב, ועי' במשנ"ב שם לחלק בין קשים ובין רכים, וכי' שבקשים לא התירו רק ביד ולא בכלי, שם ס"ק יז, ועי' כ"ש שכ' הסברא שאסרו להוליד ריח בדבר שא"ב ריח — משום שדומה לעושה מלאכה חדשה וכמכה בפטיש, וכי' במשנ"ב שם ס"ק יז שאפי' ביד לא התירו בקשין רק להריח, אבל לחצוץ בו שיניו אסור לכ"ע, ועי' בחיי אדם מד יח.

ו) ביצה לב במשנה אין שוברין את החרס ואין קורעין את הנייר וכי' ועי' רש"י ובגמ' "מ"ט משום דקא מתקן מנא", ועי' ברמב"ם כג ובהל' יו"ט ד ה, ובש"ע שמ יג (ועי' לעיל כד ה) ובמשנ"ב שם ובהל' ד"ה אין שוברין, ואם מותר לדרוס על שברי כלי חרס עי' מג"א שח ס"ק טז ובא"ר שם והו"ד לקמן בעניני דברים האסורים משום מוקצה סעיף יב בתקון דוד ושאל.

ז) מג"א שמ ס"ק יא וחי"א מד ט, וש"ע הרב שמ יח (וכי' שם במוסגר — משום תקון כלי).

ח) עי' לעיל בזה ובהי"א שכ' וי"א שאיסורו משום מכ"ב משום שאין בנין בכלים.

ז. המפּיס (הפותח) מורסה (שחין או מכה) וחבורה מלאה מוגלה — אם פתחה כדי לתקן לה פתח ולהרחיב את פי' כדרך שהרופאים עושים — חייב משום גמר מלאכה, ואם כוונתו רק להוציא את המוגלה שיש בה וליחה המצערתו עכשיו ואינו חושש אם תחזור ותסתם — יפתחנה על ידי עכו"ם ואם אין לו עכו"ם — מותר לו לישראל לפתחה (ועיין כלל לד סעיף מ) ט.

י. העושה פתילה (היינו מכשיר רפואי ששמים בפי המבעת לצרכי רפוי) מצמר גפן מחלב ובורית וכדומה, ואפילו בעשאו מנייר שכרכו והקשה אותו — גם כן יש מי שאומר שחייב (שהרי עשה כלי בשבת) ובעשאו לצורך חולה שיש בו סכנה — מותר, אך אם עשאה מחתיכת לפת כיון שהוא אוכל בהמה אין בה משום תיקון כלי.

יא. כבר בארנו בכלל בא סעיף ג שבבגד חדש כגון במכנסיים (בחליפת שנה), כתונת, (ואפשר שגם בוילון ומסך הדין כך ו) אסור להכניס בהם משיחה, רצועה או חוט — וכן להשחיל

תקון דוד ושאול

ט) שבת קז. כל פטורי דשבת וכו' לבר וכו' המפּיס מורסה וכו' ועי' רש"י ד"ה חייב שכ' משום בונה פתח או מתקן מגא מה לי וכו' מתקן כלי, ועי' רמב"ם י יז המפּיס וכו' הר"ז חייב משום מכב"פ וכו' להוציא ממנה הליחה — הר"ז מותר, ועיין מ"מ שם ובטור אורח חיים שכח כח ובמג"א ס"ק ל לב ומחה"ש שכ' בכשמתכוין רק להוציא ליחה המצערתו (ואינו מתכוין לעשות לה פתח שעשוי להכניס אויר הנצרך לדפואת המכה ולהוציא ליחה תמיד) שאז מותר כי אינו מתכוין לתקון המכה, וכ' שאעפ"כ טוב לעשותו ע"י עכו"ם, שאנחנו חוששים שישנה דעתו ויהא ניהא לי' (והו"ד בתוס"ח בשמו ובשם ש"פ), וכ' שם במג"א ס"ק לג שאותם שיש להם אפטורא בזרועם ונסתם הגקב קצת, שיש להסתפק אם מותר לשים קטנית בתוכה עי"ש ובש"א שם ובמשנ"ב ס"ק פח ולעיל כלל לד ס"מ ובתיקון דוד ושאול.

י) או"ח שכח מט ועי' גם א"ר על סי' שיב ה, ובש"ע הרב שכח נח ובחי"א מד טז (וכ"כ בס' זכרון בשם פ"ת על א"ח והו"ד במ"ש), וכ' בחי"א שיש בעשיית פתילה בשבת איסור מה"ת (והו"ד במשנ"ב שם ס"ק קנב) ועי' גם חי"א מד יא שכ' שם שהעושה פתילה מצמד גפן שחייב משום טווה ועי"ל שהבאתי (דברי הש"ע שכב ד מגמ' דביצה) שאין באוכלי בהמה תקון מגא, ואף על פי כן המתקן בו כלי אחר יש בו משום מתקן כלי, ומש"ה החותך חתיכת לפת לסתום בה חבית וכדומה, יש בו משום מחתך ומשום איסור תקון מגא, וכ"ה בחי"א לו ג ובכ"ש ועי"ל ס"ה בתיקון דוד ושאול.

שרוך בהנעלים — משום מתקן מנא, ועיין שם בסעיף ג-ד באיזה אופן התירו להכניס פתיל בכגד ישן יא.
 יב. מותר להחזיר נוצות ומוכים (צמרי גפן) שנפלו מכרים או כסתות (רק שצריך ליזהר שלא לתפור את השק — בשבת) אבל אסור למלאותם בתחלה משום תקון מנא כמו שבארנו בכלל כג סעיף ח (ובניפוח כר גומי ולמלאותו באויר בתחלה עיין בתקון דוד ושאל שצריך עיון אם התירו) יב.

יג. משום מתקן מנא אסרו להטביל כלי חדש במי מקוה בשבת, אם לא בהערמה שמערים ומתראה כאלו כוונתו רק לשאוב בו מים מהמקוה או מהנהר (ולקחתם לביתו), ומיירי כשיש עירוב במקום (ולהכלי יש בית קבול). — ויש עוד אופן להשתמש בהיתר בכלי שלא נטבל, שיתנו לנכרי המכירו כמתנה (גמורה), ויחזור וישאלנו ממנו — ולאחר השבת יקנה ממנו הכלי בדבר מועט. מיהו יש הכדל בין שני האופנים האלו — שבטובל בדרך ערמה, הוא מפסיד ברכת הטבילה, מה שאינו כן בנתנו כמתנה לנכרי, ויש מי שאומר שגם בנתנו לנכרי, יטבילו לאחר שבת בלי ברכה (או יטבילו עם כלי אחר המעון טבילה, ויברך על כלי החדש), ואם אי אפשר לו

תקון דוד ושאל

יא) או"ח שיז ב (רמב"ם י ד והמ"מ ציין שהוא מהתוספתא) וטעם איסורו הוא משום שמבטלו שם, ומתקן הבגד בהמשכה והרצועה שמכניס בו (או בשרוך שמשחיל בנעלים) קיצור שלחן ערוך ומסגה"ש צ ס"ק פט ובכ"ש במכב"פ ובמלאכת התופר, ולפי דברי הש"ע הנ"ל י"ל שאסור להשחיל חוט גם במסך וביליון (ואפשר שגם בהשחלת חוט האלקטרי לתוך מכונית התלפון אפשר שג"כ אסור משום מכב"פ שבוה הוא גומר מלאכתו) ועי' מ"ז שיז ח שכ' בהשחלת חוט בסנדלים — להתיר במשיחה או חוט ולאסור ברצועת עור ובמשיחה לא אסר רק במכנסיים התחתונים וכיו"ב.

יב) מקור ההלכה זו היא מברייתא שבת מח. כיבואר להלן, והנה בענין מלוי כר גומי באויר בתחלה בשבת, ואי יש בזה איסור כמו בכר נוצות צ"ע (ועי' בזה במנחת הגרשוני בדף מד. שצדד להתיר בזה וכ' שלדעתו אין כאן החשש שיתפור שהלא אין בו נוצות ליפול מתוכו, וגם תקון מנא אין כאן לפי דעתו, אך למעשה לא התיר, אך עיין לקמן באות לח מה שכתבתי בשם הקצות השלחן), ועיין שם בשבת מח. ואין נותנין את המוכין לא לתוך הכר וכו' ועי' רש"י שם שבחדתי הוא עשאו עכשיו למנה, (והר"ן ריטב"א ואו"ז והמאירי סתמו כרש"י) ויש בזה חיוב חטאת — לפי"ד, אבל לפי דעת הרמב"ם פכ"ב כג רק איסורא יש בו משום גזרה שיתפרו, ועי' מג"א שמ ס"ק יד, ושם בש"ע ס"ח.

לסדרו אפילו באחד מהאופנים האלו, אז יש מי שאומר שלא יטבילו ולא ישתמש בו — משום שהעיקר הוא כדעת האומרים שטבילת כלים הוא מן התורה, ויש מי שאומר שבשעת הדחק יכולים לסמוך על דעת המתיר בטבילת כלים בשבת ויכול להטבילו לכתחלה, ואף על פי כן בעבר והטבילו מותר לו ליהנות ממנו תיכף לשתי הדעות האלו, ואין צריך להמתין עד הערב משום קנס. — ובדין טבילת גר בשבת עיין לעיל בכלל יא סעיף נח שרק בדיעבד התירו משום שהוי כמתקן גכרא, (והחמירו בו משום שטבילתו צריכה להיות במעמד בית דין של שלשה) ושכטבילת איש לטומאתו אפילו לכתחלה לא אסרו, ועיין גם בתקון דוד ושאל יג.

תקון דוד ושאל

(יג) עי' ביצה יז: דכ"ע מיהת כלי בשבת לא וכו' וברא"ש, במהרש"א ובצל"ח שם, וברמב"ם הלכות יום טוב ד יז ובמ"מ שם ועיין גם הל' שבת כ"ג ה ובלח"מ, ובטור ובב"י שכג ז ובט"ז ובמג"א שם, ועי"ש במג"א ס"ק יא שבעבר והטביל שאפשר שמותר להשתמש בהכלי שהטביל מאחר שיש מתירים אפי' לכתחלה, ועי' במחה"ש שם, ועי"ש במג"א ס"ק יג שטובל כלי ע"י הערמה לא יברך, שאז לא יהא ניכר שהתכוין להטבילו, ושכ"כ בתשב"ץ. ועי' תו"ש שכ' בישראל שנתן כסף (היינו — מתכת של כסף) לעכו"ם לעשות ממנו כלי, שמותר להטבילו בשבת — אפי' כשהוא בעל נפש יתירא — כיון שלהרבה פוסקים א"צ להטבילו כלל (עי' יו"ד קכ ס"י) אלא שהרמ"א החמיר להטבילו בלא ברכה, מש"ה יש לסמוך כאן על הדעה הראשונה ולהטבילו בשבת, (ועי' בש"ת בסי' שכג א שכ' בשם הש"א סי' נו—נו שאין מטבילין כלי מתכת (שצריך טבילה מן התורה) בבין השמשות של ע"ש (ועי"ט), אבל כלי זכוכית מותר, ובבין השמשות שבין שבת (ויום טוב) למוצאי שבת (ומוצאי יו"ט) אפי' כלי זכוכית אסור משום שהטבילה הזאת נעשית רק לצורך חול — ואסור, ועי' בזה גם בישועות יעקב ס"ק ד). ועי' בשו"ת שבסוף ס' אבני מילואים סי' י—יא שהחמיר שלא להטביל בהערמה בשבת, ורק ביו"ט התיר, וכ"כ בהגהת מעשה רוקח, והו"ד גם בנו"י כ ס"ק י) ועי' שם סי' ז ס"ק ג שהביא בשם מ"ז ס"ק א שאם אין העכו"ם רוצה ליקח במתנה, י"ל שטובל ע"י עכו"ם, אך י"ל שמשום ברכה יותר טוב שיטבול הישראל ויברך, ובשבת גופא טוב יותר ע"י הערמה, ובתו"ש כ' שגם בבין השמשות עדיף ע"י העדמה, ועי' רמב"ם פר' יז מהל' מ"א, ובישועות יעקב ביו"ד קכ ובדרכי תשובה שם ס"ק א ובנוב"י תנינא יו"ד סי' קמב, ועי' א"א שכג י שאפי' בנתן לו עכו"ם הכלי במתנה בשבת ג"כ אסור להטבילו בשבת (שמכשירי אוכל נפש שא"א לעשותם מעיו"ט התירו רק ביו"ט ולא בשבת, עי"ש), ועי' מג"א שכג ס"ק יב שאף שאסור לתת מתנה לנכרי בשבת (ועי' לעיל בכלל לב סל"ח ובסעי' מב שהבאתי דבריו ומה שכ' עוד בזה שם) כאן משום צורך שבת התירו לתתו במתנה, ועי' בברכ"י

יד. אסור להדיח כלים וקערות אחר סעודת שבת — משום תקון מנא, שהרי לא ישתמש בהם עוד בשבת, והוא מכין במלאכתו זו משבת לחול — כמו שכתבנו לעיל בכלל יא מד, ומשום טעם זה אסרו גם כן הצעת המטה (היינו — עריכת כלי המטה) בשבת, לצורך מוצאי שבת, אם אין דעתו לישן עלי' עד מוצאי שבת, (ויש מי שכותב להתיר הצעת המטה כשהמטה היא בחדר דירתו שבזיון הוא להיות בחדר שאין המטה מוצעת) וכמו כן אסרו הכנת יין להבדלה — משבת למוצאי שבת, משום איסור הכנה משבת לחול יד.

תקון דוד ושאל

סי' תקט שצריך לתנו להעכו"ם במתנה גמורא דוקא (ועי' בס' החיים שחולק על המג"א הנ"ל ודעתו שלעכו"ם מותר לתת מתנה בשבת שלא נאמרה איסור נתינת מתנה רק בקשר לישראל, ועי' שו"ת אוריין תליתאי סי' קנח שכ' בשם המקנה בקו"א לסי' מה שבנתינת מתנה אין איסור על הנותן מתנה רק על המקבלה, עי"ש), ועי' ש"ע הרב שכ"ח שבא"א לו בתקנות האלו שאז לא יטבילו מפני שהעיקר כדעת האומרים שטבילת כלים היא מן התורה, והחיי"א מד יז כ' שיטבילו בלי ברכה שכדאי הוא הב"י לסמוך עליו בשעת הדחקה, ושניהם כתבו שבדיעבד לא קנסינן אותו כעושה מלאכה בשבת שמבואר בדינו בסי' שיח (והובאו הדברים לעיל כלל יא ט—טו) כיון שיש כאן שמתירים לכתחלה כמ"ש לעיל בתחלת הסעי' בשם המג"א (ועי' עוד בקש"ע לז יג ובמסגה"ש שם, וביו"ד קכ טז, ובט"ז שם ובפר"ח ובפמ"ג, ועי"ש (בסי' קכ א ביו"ד) בענין כלי זורס המצופים באבר (היינו — עופרת מזוגג) מבפנים אי מברכים על טבילתם אפי' בחול, עי"ש בהגה, בש"ך, וחידושי רע"א ובפ"ת ב ועי' גם מ"ז שכ"ג סק"ה).

יד) שבת קיח. ת"ר קערות שאכל בהן במנחה, מן המנחה ואילך שוב אינו מדיח וכו' כוסות וכו' ועי' מג"א שכ"ג ס"ק ט שאם יודע שלא יצטרך לכלים האלו, אסור לו להדיחם אפי' בלא גמר עוד סעודותיו, ואם חפץ לאכול אף לאחר הסעודה השלישית מותר לו להדיח כלים הזקוקים לו ועי"ש בש"ע ס"ו ולעיל סי"ג בתיקון דוד ושאל, ועי' ג"כ שם במג"א ס"ק ח ובא"א שם ובמחה"ש שאם יש לו עדיין סעודה לאכול, מותר לו להדיח אפי' י' כוסות אפי' ביודע שלא יצטרך רק לאחד, כיון שעכ"פ כל אחד ראוי לו, ושיש הבדל בזה בין כלי שתי' ובין כלי אכילה שבכלי אכילה דוקא בברור לו שיאכל עוד התירו לו להדיח הכלים, אבל באין ברור לו וכבר אכל את הסעודה השלישית אסור לו להדיחם (עי' שם בא"א ס"ק ח—ט ובתיקון דוד ושאל סמ"ט, ובכלי שתי' מדיחים כל היום (אם לא שיש לו אחרים נקיים שאז טוב שלא להדיחם בשבת משום טורח, כמ"ש לעיל בשם תו"ש ועי' במנ"ש פ ס"ק רנד, ובנו"י) אפי' בספק אם יצטרך עוד משום שכל היום ראוי לשתי' אם לא שיודע בבירור שלא יצטרך להם עוד שאז אסור להדיח אפי' כלי שתי' (עי' בזה בא"א ס"ק ח ושם בס"ק ט, ובמנ"ש הנ"ל שכ"מ ממשמעות

טו. מטעם תיקון כלי אסרו להפריש חלה בשבת — מפני שהוא כמתקן דבר שלא הי' מתוקן — ואם שכח להפריש חלה מערב שבת (בחוץ לארץ) — אז ישיר חתיכה, ולמחר (במוצאי שבת) יפריש פרוסה מחתיכה הנשארה (ובשכח להפריש חלה בערב שבת שערב פסח חל להיות בו בשבת, עיין בדינו בסימן תמד ובסימן תקו כאורח חיים, ובפתחי תשובה ביורה דעה סימן שכג ובקצור שלחן ערוך סימן קטו סעיף ו). וכמו כן אין מפרישין תרומות ומעשרות בשבת משום מתקן, ואם עבר והפריש תרומה מפירותיו או אסורים הפירות בתנאה בין לו בין לאחרים עד מוצאי שבת, ובשוגג הם מותרים אפילו לו מיד, ועיין מה שכתבנו בזה בכלל לב סעיף מח ובתקון דוד ושאל טו.

תקון דוד ושאל

הש"ע הנ"ל בסי' שכג ס"ז ועי' ג"כ חי"א ס טו שכ' אין להביא יין להבדלה בשבת אם לא שא"א להשיג במוצ"ש, ועי' ג"כ שבת קיג. במשנה ומציעין את המטות מלילי שבת לשבת אבל לא וכו' ועי' במג"א סי' שב סק"ו ובתל"ד שם ס"ק ו (ובמשנ"ב שם ס"ק יט) שאפי' משבת לשבת אסור לקפל בגדים (עי' לקמן כלל לח ס"ג בתיקון דוד ושאל שהאדכתי בזה) ומשמע שגם בזה אסור אפי' משבת לשבת (מנ"ש פ דנג), ועי' שו"ת לחם שלמה סי' סד—סה ועי' בבדי השלחן שכ' שבימיהם המטה היתה כל היום בלי כלי המטה, ודק לפני השנה הציעו אותם על המטה ובכך הצעת המטה בשבת כשאין רוצה לישן עלי' בשבת הוה הכנה משבת לחול, אבל בזמננו שהכדים וכו' הם מונחים תמיד על המטה וכו' פשיטא שמותר לסדרם יפה ולפרוש מכסה עליהם בשבת שזהו כבוד השבת וכך עושים בכל יום וכו' עי"ש.

טז) ביצה לו: במשנה ולא מגביהין תרומה ומעשר וכו' וכן שבת לד. ספק חשיכה ספק אין חשיכה אין מעשרין את הוראי וכו' ועי' בדמב"ם כג הל' ט—י והל' טו וטעמו מפני שנראה כמתקן דבר שלא הי' מתוקן, ועוד כתב שזה דומה למקדיש אותן הפירות שהפריש (עי' במגיד משנה שם) ועי' תוס' חגיגה ח ד"ה משום וברש"י ביצה לו ד"ה לא נצרכה ועי' ג"כ עירובין לג. במחלוקת רבי ורבנן. — ובמעשר בהמה כ' הדמב"ם בהי"ד שאסור משום גזרה שירשוס בסקרא (וכ"כ בבכורות גז: במשנה ושם בגמ' דף נח: ועי"ש שאם הפריש בשוגג יאכל ממה שהתקין, במזיד — לא יאכל עד מוצ"ש, וב"כ ובין כך תיקן את הפירות, ועי' אור"ח שלט ד ובמג"א ס"ק ז—ח, ועי' גם חי"א מד כב ובכ"ש שההיתר להשאיר חתיכה לא נאמר רק בחוץ לארץ, ולא בארץ ישראל, ועי' סי' דסא א ובט"ז ובמג"א ס"ק ג ובז"א הל' שבת ערך חלה, ועי' ג"כ בסי' דס ב שסמוך לחשיכה צריך ג"כ לשאול „הפרשתם חלה“ שדינו כדין מעשר, ועי' פ"ת יו"ד שכג אות ה, ועי' בש"ע דסא ושם במשנ"ב ס"ק ד בדין ספק בין השמשות ובנתיב חיים

(לטדר ראה)

טז. אין לבטל איסור בשבת — משום מתקן מנא, ואיסור שמותר לבטלו בהיתר (כמו ביורה דעה סימן צט סעיף ו) אסור לבטלו בשבת (ומטעם זה אסור לשפשף סכין טרפה, ולהתירו על ידי שפשוף זה לחתוך בו דבר צונן) אבל מותר לשער ששים בשבת (ואפילו נתערב האיסור בהיתר מערב שבת ולא נודע לו עד שבת, גם כן הדין כך), וכמו כן מותר להורות תוראה להיתר בשבת, ואינו חשוב כמתקן בהוראתו, שהרי דבר זה מתוקן הי' מאליו רק שלא נודע להשוואל עד שבא המורה והורה לו, (ועיין בזה בכלל ז סעיף ט וכן בכלל לב סעיף לט שכתוב שם ביבש ביבש שנתערב חד בתרי (כיורה דעה קט א) שיש מחמירים להשליך אחד — שמותר להשליכו בשבת משום שזה אינו אלא חומרא, ויש מי שמתיר בזה רק לצורך שבת, עיין שם בתקון דוד ושואל) טז.

תקון דוד ושואל

שם, ובאו"ח שמב ס"א ובמג"א שם, ועי' בדשב"א בדף לב. סוף ד"ה באילן שהוא לא כ' כדבריו, שדעתו שם שלא חילקו ולא גזרו על שבות בין ביציאת ובין בכניסת השבת, והו"ד בב"מ) ועי' גם בחסד לאברהם ח"ב יו"ד פ' ובלבו"מ ח"א יו"ד סי' ריג, ועי' גם שם יו"ד סי' שפח בענין שליחות להפרשת חלה, ועי' עוד בדיני הפדשת חלה בכלל לב סעיף מה בתיקון דוד ושואל.

(ובענין הפרשת חלה עי' גם בשו"ת שלמת חיים סי' עט שכ' שצריך לדקדק ולהוציא את המצות מתוך הקופסאות, ולצרפן בסל לשם הפרשת חלה, עי"ש, אך עי' בזה גם בפרי השדה ח"ג קנ).

(ובבאור המושג 'מיד' המוזכר בפנים עי' בשו"ת חלקת יעקב סי' קה שכ' שבאורו אינו שוה בכל פעם (עי"ש בענין מסיר טליתו ולא הי' בדעתו ללבשו מיד — שצריך לברך), וכ' שגם שיעור לאלתר אינו שוה עי' שבת עד בפ"ח בשיעור לאלתר בבורר, ובקדושין ע"ג ב ג נאמנים „לא לתר" אסופי וכו' ועי' יו"ד קפז א לענין רדמ"ת שיעור „מיד" הוא כדי שתושיט ידה תחת הכר, ועי' ג"כ תוס' פסחים כט: ד"ה הדר בחמצן של עובר עברה מותר „מיד" וכו' עי"ש).

טז) שבת קמב. ואמאי הא קמתקן וכו' (ועי' גם שבת קנז. במשנה ומדבריהם וכו' ומודדין וכו' בשבת וכן שם ע"ב א"ל וכו' מדידה דמצוה וכו' א"ל מתעסק אנא והבאתיו לעיל לב לט בתיקון דוד ושואל), ועי' ביו"ד צט ו ובמג"א שכג ס"ק יד שכ' שם אסור לבטל איסור בשבת וכו' דאין לך תיקון גדול מזה וכו' אבל מותר לשער ששים אפי' בנתערב בע"ש ולא נודע עד שבת, (בשם תה"ד) (וכ' עו"ש נ"ל דיבש ביבש שנתערב מותר להשליך א' בשבת שאינו אלא חומרא בעלמא לא הוי כמתקן וכו' עי"ש), ועי"ש בא"א שכ' ע"ד

המג"א שלדידן שסבירא לן בסי' צט ו (שם בהגה) שאסור לבטל כל איסור דרבנן יש לנו נ"מ בעבר וביטל שהדין שבשווג מותר ובמזיד מותר לאחרים או אם עשה כן בשבת הוי לי' כמבשל בשבת (שמבואר, דינו לעיל כלל יא ס"ט) וכ' שיש עוד נ"מ נוסף בזה, וכ' שם בא"א הנ"ל על דברי המג"א הנ"ל שכ' שבמקום שהוא רק חומרא ומדת חסידות שאין זה מתקן וכ' ע"ז שמדברי המג"א מוכח שבדבר שאסור מדרבנן המבטלו נחשב למתקן, וכ' עוד שם שחתיכה שנאסרה כדי קליפה תלוי כדלקמן שאם נאסרה ע"י עירווי שאז הקליפה אסורה מדינא או אסור להסירה בשבת, אך אם נאסרה ע"י תתאי גבר שאז הקליפה נאסרה רק מחומרא או מותר להסירה בשבת, וכ' שצ"ע בזה די"ל לקולא אף מדינא, ועי' בס' החיים סי' תק שחולק על הא"א בזה וכתב כיון שהוכר ההיתר והאיסור מעיקרא הוי רק כמפריד אותם זה מזה, וכתב שדבר הנאסר כדי קליפה אפילו בצריך קליפה מדינא גם כן מותר לקלפו בשבת (ויום טוב) ולא הוי כמתקן (ועיין בזה בנו"י ע"ח ס"ק לה) ועי"ש בנו"י הנ"ל בחלב שנפל לקדרה חמה ביום טוב שמותר להציף את החלב ע"י מים צוננים ולא הוי מתקן ועי' בזה למעלה בכלל ז סעי' ט, ובכלל לב סעי' לט, ועי' בש"ע הרב שכג סעי' י, ובחי"א כלל ס, שכ' בהשלכת א' מתערובת יבש ביבש שנ"ל שרק לצורך שבת מותר להשליך אחד.

ובהשערת ששים בשבת עי' במשנה הנ"ל פוקקין ומודדין וכו' ובע"ב שם, ובאו"ח סימן שו ז, ובמג"א ס"ק טז ובמחצית השקל שם, ועיין גם כן בפמ"ג יודה דעה שפ"ד צט ס"ק יא ובא"א שכה ס"ק יד באו"ח, ועי' בקונט' אהב"ש (בדף קנג), מה שכ' המהרש"ם על דבריהם, ושהביא בשם תשובת מהרי"א ברונא להקל מדידת המאכל לשיעור ששים, וחולק על הפמ"ג וגם במה שכ' בשפ"ד באם נודע תערובת האיסור מע"ש, אפי' יש ס' אסור להורות בשבת ג"כ חולק עליו וכ' להקל בו, וציין ג"כ לתוי"ט תרומות פ"ה מ"ט בביאור דברי הירושלמי לענין בטול איסור לכתחלה וכו' משום דאינו אלא מברר הדבר, ועי' בזה גם לקמן סעי' מב.

(ובכמות שיעור כדי קליפה עי' יו"ד סי' צו בב"י בשם הר"ן ששיעורו שינטל כולו כאחד, וכ"כ בט"ז שם ס"ק יד ובש"ך ס"ק כא, ועי' דרכי תשובה שם ס"ק ערעז בשם הפמ"ג וכ' שמכל הפוסקים לא משמע כהאו"ה בכלל כד אות ה שהוא שיעור דוחב קש חטים).

ועי' שם שכג ס"י בש"ע הרב שכ' אבל מותר לשער ששים אפי' נתערב מע"ש וכו', אך בחי"א כ' בזה לשער 'בדעת ובמראה עיניו', ולא במדידה.

ועי' שע"ת צ על סעי' כז שרק באיסור אסור לבטל בשבת משום שנהפך האיסור להיתר — ומתקן האיסור, אבל בשופך מים על מי רגלים אינו אלא מסלק גרף של ריעי, ועי' עוד בשב"י ח"ג סי' כז מה שכ' בענין חלה שהאשה חשבה לזרקה לתנור לאחר נטילתה ובליל שבת נודע לה שהחלה נפלה לתוך התבשיל, וכ' שאין לתבשיל היתר בבטול כיון שאפשר לאיתשולי על החלה הוי כדבר שיש לו מתירין וכו' עי"ש ובנו"י עח ס"ק לה.

קיצור הלכות שבת

תז

יז. מותר להדיח כוס ששתה ממנו נכרי יין אם הוא לצורך היום, ואינו חשוב כלל למתקן כלי שהרי גוף הכלי היתר הוא, וכשמדיח ממנו את היין האסור לא נחשב כמתקן הכלי, והכוס מותר בטלטול אפילו ביש בו פירורי פת שהשאיר בו הנכרי ששרה פתו ביין — שהפירורים בטלים לגמרי לגבי הכוס י.

יח. מרזב (צנור) שבשולי הגג (שמי הגשמים מתכנסים ויורדים בו מן הגג דרך המזחילה) שנפתח על ידי קשים ועשבים (תלושים) שנצמטו בו — המעכבים קילוח מי הגשמים, והמים דולפים לתוך הבית כבר כתבנו דינו לעיל בכלל ג סעיף ז שממעכם בשנוי, דהיינו שדורם עליהם ברגלו, ובצנעה (שבמתקן על ידי שנוי לא גזרו רבנן — במקום הפסד), ועיין בתקון דוד ושאל שם שרק לדרום עליהם מותר, אבל לא להסירם ולפורם הנה והנה, (ולפורם אסור אפילו ברגליו) יח.

יט. מותר להוציא יין מן החבית על ידי קנה (נבוב) חלול, ואין חוששין שלא תהא כמידתה ויתקננה בשבת יט.

תקון דוד ושאל

יז ע"י ביצה כא: אין מזמנין נכרי וכו' שיורי כוסות וכו' וע"י שבת מזו. ד"ה הוה מטלטלינן ששיורי כוס לא השיבי לגבי הכוס, וע"י בב"י שכג, ובאו"ח שם ס"ח ובמג"א ס"ק יד, וע"י ברא"ש שכ' ע"ז שבהיות שהכלי היתר הוא, וכשמסיר היין שבו הוא כמסיר גרף של ריעי שמותר בשבת, (ואם יודע שלא ישתמש בו היום כבר כתבנו לעיל שאסור להדיחו (בסעי' יד).

יח כתובות ס. תניא נחום א"ג אומר צנור שעלו בו קשקשים וכו' ברגלו בצנעה וכו' מתקן כלא"י ובמקום פסידא ל"ג, ועי"ש ברש"י ובתוס' ד"ה ממעכן, וכ' שם והא דאמר כ"מ שאסרו מפני מ"ע אפי' בח"ח אסור — זה לא נאמר רק במלאכה דאורייתא, ע"כ וע"י שבת קמו: וברא"ש שם (וע"י בחת"ס בכתובות שכ' לפרש דברי הרא"ש שבודאי גם באיסור דרבנן חשדינן ל"י שמחלל שבת בכל דאתי לידי' אבל הכי חזינן שמתכוין לעשות הדבר כלא"י, שלא לבא לידי איסור תורה, שאל"ה הו"ל לעשותו להדי' ולא למעכו ברגלו, מזה ישפטהו לזכות וליכא בי' חשדא, ומיישב בזה קושיות אחדות), ועי"ל בכלל כג. ס"ז, וע"י במאירי שכ' שרק לדרום עליהם מותר וכו', וע"י בפמ"ג שכ' שרק בעשבים תלושים התירו למעכם וע"י או"ח שלו ט.

יט שבת קמו: גובתא (לתקוע קנה חלול בנקב החבית וכו' רש"י) רב אסר ושמואל שרי, מחתך וכו' דכ"ע לא פליגי דאסר, אהדורי דכ"ע ל"פ דשרי, כי פליגי דחתיכא ולא מתקנא וכו' וכ' ברמב"ם כג ו אין חותכין שפופרת של קנה וכו' היתה חתיכה אעפ"י שאינה מתוקנת מותר וכו' להוציא וכו' יין וכו' ומובא בטור שיד, ובש"ע ס"ה, ועי"ש בש"ע הרב ובמשנ"ב ס"ק כ—כא.

כ. דלתות כלים שיצאה כל צירה התחתון מחורה שבאסקופה עיין לעיל כלל לד סעיף לא-לב שמכואר שם שאסור להחזיר הציר מחשש שיתקנו ויהדקו להאסקופה כגרזן כדי שיעמוד שם ויתחייב משום בונה או משום מכה בפטיש, ואם יצא מקצתו וכו' אבל בציר העליון אסור וכו' עיין שם שבארתי תדין באריכות כ.

כא. אין מפליגין בספינה בימים המלוחים בפחות מג' ימי מעת לעת שקודם השבת, לפי שבג' הימים הראשונים כל המפליגים מצטערים וסובלים מנסיעתם ונלקים במחלת הים ממלמול ונדנדוד הספינה — ואין לו עונג שבת — ורק אחר שעברו שלשה ימי מעת לעת חוזרת רוחו ורוח לו כא.

תקון דוד ושאול

כ) שבת קכב: ת"ר דלת של שדה תיבה ומגדל וכו' ובטור שח ובש"ע ס"ט ובאו"ח שיג ס"ה ושיד ובחי"א מד ס"ד ומא א שכ' שבחיוב מכה בפטיש אין הבדל — ולכ"ע יש חיוב מכה בפטיש בין בקדקע ובין בכלים (ועי' שע"ש שג"כ כ' בהעושה נקב בבנין אפי' כ"ש וכו' ואם עשה להכניס ולהוציא וכו' שמחובר לקדקע וכו' חייב אף משום מכה בפטיש, אבל העושה נקב בעץ וכו' אינו חייב אלא משום מכה בפטיש, והוא שעשוי וכו' אבל באינו עשוי רק להכניס או להוציא לחוד אינו אסור אלא מדב"ס, אא"כ שהנקב עשוי לתקון שאז אפי' בעשוי רק להכניס לחוד חייב משום מכה בפטיש, (והה"ד במע"א כד: אות א) ועי' ש"ע הרב שיג ס"ד — טז. (ועי' בהלכה זו למעלה בכלל לד לא—לב).

כא) שבת יט. ת"ר אין מפליגין וכו' פחות מג' ימים קודם לשבת, ויש בזה דעות שונות בפוסקים, הרז"ה בהמאור כ' שחוששין שהישראל יצטרך לעשות מלאכה בשבת (או שיעשה העכו"ם בעל הספינה מלאכה בעבירו, רמב"ן ומובא במלחמות ובר"ן שם), והר"ח כ' שם הטעם משום איסור תחומין, ואף שאין תחומין למעלה מי' טפחים, הג"מ בספינה גוששת וכו' עי"ש ובתוס' ק: ד"ה גמירי, ועי' ברא"ש מש"כ ע"ז, והרשב"ם (הו"ד תוס' עירובין מג. ד"ה הלכה כר"ג בספינה) וסובר שברייתא דידן אתי' כב"ש וכו' אבל לב"ה וכו' אעפ"י שהמלאכה נעשית בשבת מותר להפליג בע"ש, עי"ש והו"ד ברא"ש ועי' לקוטי תשו' חת"ס צו—צח בח"ד וכו' עוד שם בתוס' שהר"י כ' שהאיסור הוא משום שנראה כשט, וגזרה שיעשה חבית של שייטין, ועי' או"ז קמו, ובטור וב"י סי' רמח, ועי' ברי"ף שבג' ימים הראשונים יש לו צער וכו' ומתרגל לאחר ג' וכו' ועי' רוקח סי' קצו שכ' שלא אסרו רק בים הגדול שמימיו סרוחים אבל נהרות וכו' והני ג' ימים הם משום שאמרו בגיטין ד—ח דמעלי שבתא כשבתא, והא דאמרינן בג' ימים, לפי כשירוד בים מיעיו מתהפכין וכו' (ועי' במ"ז רמח ס"ק ה, ובא"א ס"ק יב) ועי"ש במג"א ס"ק ב—ג שברביעי בשבת אסור להפליג, וא"א דו"ז בספרו ביאור הגר"א הביא מהרבה ראשונים (וכ' שכך משמע גם

קיצור הלכות שבת

תמ

כב. מה שאמרנו שאין מפליגין וכו' עיין בסעיף כו וסעיף כט שיש בזה דברים היוצאים מן הכלל.

כג. בדרך קצרה שאין בה אלא מהלך יום אחד, (והדרך היא מהלך יום אחד רק בזמן שהרוח הוא טוב ונוח) — מותר לו להפליג אפילו בערב שבת, (ואפילו כשעכשיו אין הרוח טוב ולא יגיע למחוז חפצו ביום אחד — לא איכפת לו, ומותר לו להפליג בדרך זו, כל זמן שיש אפשרות להגיע למקום נסיעתו קודם השבת) כב.

כד. אך איסור הפלגת ספינה לא נאמר רק בימים, אבל באני' היוצאת בנהרות שאין להמפליגין בה שום צער, מותר לו להפליג בה אפילו בערב שבת, ואפילו חוץ לתחום — כל שאין ידוע לנו שאין י' טפחים משולי הספינה עד קרקעית הנהר. ואם הישראל יצטרך לעשות מלאכה בשבת — אז אפילו בנהרות אסור לו להכנס בספינה תוך ג' ימים שקודם השבת. (אבל במשיכת הספינה שעל ידי בחמה שבשפת הנהר — אין איסור, ולא דמי למשיכת קרון על ידי בחמה שאסור) כג.

כה. ואפילו כשברי לו שלא יצטרך לחלל את השבת, אם עיקר הליכת הספינה היא בשביל ישראלים (שהם הרוב) —

תקון דוד ושאול

מהתוספתא ומירושלמי) שביום ד מותר להפליג, ושהג' ימים נחשבים עם יום השבת, (ועי' עוד ברמב"ם ל יג ובמ"מ ובכ"מ שם ובפ' כד ה"ו).
(כב) פסחים: בני ביישן וכו' ובר"ח ובמאירי שם, ועי' שבת יט. ת"ר אין מפליגין וכו' אבל לדבר מצוה ש"ד וכו' ומצור לצידון אפי' בע"ש וכו' ועי' פרש"י שמצור לצידון אינו אלא מהלך יום, והו"ד בב"י עי"ש סי' רמח, ובמג"א ס"ק ה וגם במג"א ובמחה"ש בסי' רנא ס"ק א. כג) ואפי' מי שהתרגל לכך ואינו נלקה במחלת הים אפשר שאסור מטעמים האחרים, ועי' במאירי מה שכ' בזה, ועי' ברי"ף על דף יט הנ"ל. ועי' או"ח ס"ב ויש מתירין אפי' כשהספינה היא גבוהה רק ג' טפחים מקרקעית הנהר, והוא יושב במקום שממעל וגבוה, באופן שממקום ישיבתו יש יותר מי' טפחים, ואין רגליו תלויות למטה מי' טפחים. ובא"ר כ' כהיש מתירין ודלא כהמג"א, וכ"כ בש"ע הרב שיש לסמוך עליהם כשצריכים לכך (אך כ"ז רק בידוע לנו שאין בעומק המים י' טפחים, אבל כשאנחנו מסופקים, אז מותר לכ"ע — כמו שכ' בפנים) ועי' עוד בתוס' ד"ה בסופו, ועוד רצה רשב"ם להתיר ליכנס בקרון ונכרי מוליכו וכו' וחזר בו וכו' ואומר ר"י וכו' ועוד אם בהמה מנהיג בקרון פשיטא דאסור וכו' עירובין מג. ועי"ש ברא"ש, ובטור ובב"י סי' שה, והגה בסעי' יח, וכאן רמח במג"א ס"ק ט (ובס"ק ז ובמחה"ש), ובט"ז ס"ק ד, ועי' שו"ת הת"ס סי' צו שהאריך בסוגיא הנ"ל דאין מפליגין, ובמה שכ' לעיל כלל ג סי"ד, ובתיקון דוד ושאול שם.

אז אסור לו להפליג בהספינה בתוך ג' ימים שלפני שבת, (ואפילו כשהנכרים העוסקים במלאכת הולכת הספינה, עוסקים במלאכתם בקבלנות, אף על פי כן החמירו כאן משום שכאן כל המלאכה נקראת על שם הישראל, ואף על פי שהנכרי מתכוין גם כן למוכת עצמו, מכל מקום כיון שעכשיו בשעת עשיית המלאכה בשבת, נהנה מגוף המלאכה שהעכו"ם עושה עכשיו בשבת בשבילו — על כן החמירו בו יותר מבקבלן המתקן כלים לישראל) ולפיכך לעולם אין היתר ללכת בשבת בספינה ההולכת בשביל ישראל (ורק כשכבר נכנס לתוך הספינה — ואם לא ילך בשבת יעמיד את עצמו בסכנה, אז התירו לו) ואם כן אין לו היתר להכנס לתוך הספינה רק קודם ג' ימים שלפני השבת כה.

כג. מה שלא התירו לו להפליג רק בתנאים הנאמרים, זה לא נאמר רק במפליג לצורך דבר הרשות, אבל לדבר מצוה התירו לו להפליג אפילו בספינה היוצאת מערב שבת, ואין משולי הספינה עד קרקעית הים י' טפחים, וחזן מזה הספינה הולכת רק בשביל ישראל, וגם הישראל יצטרך לאחר זמן לעשות מלאכה האסורה מן התורה — מכל מקום מותר לו להפליג עכשיו, שכיון שעתה הוא מפליג בהיתר והולך לעשות דבר מצוה לא גזרו החכמים אף שיצטרך אחרי כן לחלל את השבת מפני פקוח נפש, ומכל מקום יתנה עם העכו"ם שישבות ולא ילך בשבת. כשלא יהי' סכנה בדבר — ואם העכו"ם לא יקיים אחרי כן את הכטחתו לא איכפת לן כה.

תקון דוד ושאול

כד) ועי' מ"ז ס"ק ה בד"ה אמר ההדיוט שכ' וז"ל אם הספינה של ישראל ידוע ועכו"ם עושה מלאכה מה"ת בשבת בקשירת הקלע, וקושר לנמל בשבת במקום פירסום, שבאין אצל עיר שיהודים דרים שם — צ"ע, ואף בספינה של עכו"ם ומוליך בשבת ועושה ג"כ מלאכות האסורות מה"ת אף בקיבולת א"י טעם ההיתר דהישראל מקפיד שילך בשבת על זמן ידוע לבא ליריד וכדומה, וגם כשקונה שביתה הוי כביתו לקולא כש"כ דלהוי לחומרא אומנין בבית ישראל ואסור בתלוש, ועי' סי' רמ"ג לרובא עכו"ם י"ל להיתר וצ"ע כעת בזה, ובאריסות או שיש לעכו"ם קצת סחורה שרי כה"ג וצ"ע, ועי' בנתיב חייב שם ס"ק ט שכ' ג"כ שאף כשהספינה היא של עכו"ם, אם הישראל יש לו מקום בספינה, הוי כמו קבולת בבית ישראל, ועי' בשע"ת שו, ובנז"י נא טו ועי' בזה גם לקמן סעי' כח בתקון דוד ושאול. כה) עי' ש"ע הרב רמח ס"ז, ועי' ירושלמי סוף פ"א דשבת אין מקיפין על עיר וכו' והביאו הב"י בסי' רמ"ט שבמלחמת מצוה מתחילין אפ"י בשבת אך עי' רמב"ם ו יא צריין וכו' ג' ימים קודם השבת וכו' ועי' בנושאי כליו של הרמב"ם שם. (ולקמן בסעיף כט) ובש"ע רמח א, ובבאה"ט ובמ"ז ס"ק ג שכ' שרק כשיתבטל מעונג שבת התירו לו להפליג לדבר מצוה, אבל אם

כז. וכל זה רק בשאי אפשר לו לצאת מהספינה בשבת, ושם לא ילך עמהם לחוץ לתחום אפשר שיבא לידי סכנה, אבל אם אין חשש סכנה ביציאתו מהספינה — כשישאר שם לבדו, אז אם אין משולי הספינה עד קרקעית המים י' טפחים, אסור לו להפליג עמהם אפילו כשהולך לדבר מצוה, רק כשנכנס לתוך הספינה עוד קודם ג' ימים שלפני השבת, שלא התירו לחלל את השבת אפילו בדבר שאין בו רק שבות — אף על פי שהוא לצורך מצוה, ולא התירו רק בשבות דשבות כמו שאמרנו בכלל לו סעיף כא ובתקון דוד ושאל שם, (ועיין באורח חיים שזו ה) כז.

כח. במקום שהתירו להפליג בשבת (כגון בספינה המפלגת במים מלוחים — שרק לדבר מצוה התירו לו להפליג בתוכה, או במפלגת בנהרות — שאף לדבר הרשות התירו לו להפליג בתוכה) מותר לו להכנס לתוך הספינה בערב שבת וישב שם כל בין השמשות ויקדש, ומותר לו אחר כך גם ללכת לביתו וללון שם ולחזור להספינה העומדת להפליג בשבת, בשבת בבוקר לפני הפלגתה — אך שצריך הוא ליוזר לחזור דוקא להספינה שקנה בה שביתה מערב שבת ולא לספינה אחרת, ואחר שתפליג הספינה לחוץ לתחום, אסור לו לצאת ליבשה שאין לו שם רק ד' אמות (אך בספינה, מותר לו להלוך בכולה).

תקון דוד ושאל

יצטרך לחלל שבת לא יפליג אפי' כשיתבטל מהמצוה עי"ז, ובא"ר מתיר בע"ש בדבר מצוה אפי' כשיצטרך הישראל בעצמו לחלל שבת, ועי' נו"י גא ס"ק א, ועי' ירושלמי שבת יט: ובאה"ל רמח ד"ה ופוסק וכו', ועי"ש בנו"י הנ"ל שכ' שהמפליג קודם ג' ימים שלפני השבת — שאפי' מפליג לדבר הרשות א"צ להתנות עם העכו"ם המוליך את הספינה, ועי' במג"א רמח ס"ק א שכ' אבל בשבת אסור להפליג שהרי לא יוכל להתנות עם העכו"ם המוליך את הספינה שישבות אך בא"ר כ' להתיר להפליג אפי' בשבת ביש חשש שיתבטל המצוה עי"ז, והו"ד בא"א שם א' ובנו"י הנ"ל, וכ' שאפשר שגם המג"א לא אסר רק בשבת הא בע"ש מותר, ועי' עוד שם בנו"י, ועי' בש"ע הרב שפוסק כהא"ר, ועי' בחי"א כד ובשע"ת רמח אות א, ובתו"ש סי' שלא כ' שלצורך מילה בזמנה יש להתיר יותר מבמצוה אחרת, ועי' וכל"א ח"ג שכ' בשם הרשב"ץ שיש שלמדו זכות לדעת הרז"ה שאם הספינה היא של עכו"ם, והמלחים ורוב הנוסעים בה הם גויים, שמותר להפליג בה אפי' בשבת, ואפי' לדבר הרשות (ועי' לעיל סעיף כה, בתשב"ץ כאן ובראנ"ח ח"ב לח ובריב"ש קא) (ועי' במשנ"ב בד"ה פוסק הנ"ל שהזכרנו שהאריך וכ' שנ"ל ברור שאפי' בדבר מצוה צריך לפסוק עם אנשי השיירא לשבות).

(כו) רמח ד ובמג"א שם ועי"ש ס"ק טז, ועי' ש"ע הרב רמח ה, ובא"א שם ס"ק טז שספק פק"ג מותר בשבת.

ואם לא יצא מהספינה אחר ששבת שם בבין השמשות, והספינה משעת יציאתה עד ביאתה להנמל אף פעם לא תעבור במקום שאינו גבוה י' טפחים משולי הספינה עד קרקעית הים — אז כשיבא ליבשה אפילו לחוץ לתחום, מותר לו לצאת מהספינה ויש לו אלפים אמה לכל רוח כו.

תקון דוד ושאול

(כו) או"ח דמח ג ובמג"א שם, וכ' שם שהקידוש הוא לפרסומי מלתא, ועי' שם בא"א שכ' שהקידוש שם הוא לא מטעם קנין שביתה, רק כדי שתהא כביתו, ולא יהא כנכנס לשוט בשבת, (ועי' גם סי' שלט וסי' תד, ובאו"ז סי' קמו שכ' בשם הר"י שאף שגזרו חז"ל מלהכנס בספינה משום חשש שיעשה חבית של שייטין, ועוד שיש לחוש שינהיג את הספינה ויוליכנה ד"א בכרמלית — אך במקום שקנה שביתה מביה"ש איכא הכירא טובא, וליכא למיחוש כולי האי), ומה שכ' בפנים מיירי כשאין הספינה הולכת בשביל ישראל כמו שכ' לעיל בסעיף כה, ועי"ש רמח במג"א ס"ק יא (ובמחה"ש שם) שכ' שאפי' בחל יו"ט בע"ש ג"כ מותר לו לקנות שביתה, וכ' עוד שם שמי שלא קנה שביתה בספינה ונכנס בה בשבת, שאין לו בה רק ד' אמות, (ודינו כמי שיצא חוץ לתחום ונכנס לעיר אחרת שאין לו שם רק ד"א בסי' תד), ועי' במג"א שלט ס"ק יג (ובמחה"ש) שאם יצא מספינה לספינה שאין לו בהספינה השני' רק ד' אמות, ועי' ברדב"ז ח"ג סי' תקצב שכ' שאפי' בקנה שביתה בהספינה ולא יצא מתוכה, אפי"ה כשהגיע לנמל בשבת שהוא חוץ לתחום אסור לו לרדת מהספינה, וסיים שאעפ"י שהוא מחמיר על עצמו, אבל על אחרים אינו מחמיר, כיון שיש להם על מי לסמוך, ועי' לקט הקמח שכ' וז"ל כיון שהדבר הוא במחלוקת אם מותר לצאת מהספינה כשהגיע לנמל בשבת, ראוי להחמיר מפני עמי הארץ ולאסור בפרט שאפי' לדעת המקילין יש זמן ויש מקום ויש ספינה קטנה (שיכולה ללכת אפי' במים שאינם עמוקים עשרה) שהם מודים בה אין ראוי להתיר, והו"ד בנו"זי נא ס"ק יב, (ועי' בקצות השלחן סי' קד ס"ק ג' באיסור נסיעה בשבת מהנמל בספינה קטנה (שלא קנה בה שביתה) אל הגדולה שקנה בה שביתה וכ"ה בירידתו מהגדולה להקטנה עי"ש) ועי' בכ"ש שכ' שאם העכו"ם יכריכוהו בסוף לצאת מהספינה בשבת, אז אסור לו לירד לתוכה, ועי' שם שכ' שמותר לו ג"כ להפליג בשבת בספינת קיטור, כשקונה בה שביתה מבע"י וכ"כ בשו"ת מהרי"א ח"א סי' נח, ובשו"ת חת"ס ח"ו סי' צו, ובשו"ת שו"מ סי' סו, ועי' ג"כ שו"ת שו"מ מהד"ג ח"א רלח שכ' בענין הספינות בשבת שהיות שגם בקנין שביתה יש הרבה פוסקים שמחמירים ע"כ בלא קנין שביתה אין להתיר בשום אופן, ועי' בחלקת יעקב סי' רו שהאריך בשאלה זו ובסוף הביא דברי השו"מ הנ"ל, ועי' ג"כ בש"ע הרב בסי' רמח שכ' בשם מג"א סי' תריג שלכנס בשבת בספינה בלי קניית שביתה אסור אפי' לדבר מצוה, ואפי' בספינה המהלכת בשביל נכרים ולמעלה מעשרה טפחים, והולכת רק בתוך התחום, (ועי' בזכ"א ח"ג ובש"ע תה), ובדבר נסיעת אניות ישראליות

קיצור הלכות שבת

תיג

(לסדר שופטים)

כמו. מה שהקלנו למעלה באיזה דברים בהפלגת ספינה בדבר מצוה, היינו אפילו כשהולך לסחורה, ואפילו כשיש לו מזונות ומפליג רק בשביל הגדלת פרנסתו, ושתהי' פרנסתו מרווחת ונוחה יותר, או שהולך לבקר את חברו ולראותו ולדרוש בשלומו — כי גם זה נכלל בסוג דבר מצוה, ואינו נחשב לדבר רשות רק כשהולך לטייל (ומשום זה נהגו להקל בהפלגת ספינות (בקצת מקומות) תוך שלשה ימים כי חושבים הכל לדבר מצוה) כח.

תקון דוד ושאול

עי' בפרדס שנת לב סי' עג (תמוז) במכתב כ"ק אדמו"ר מליובאוויטש שליט"א מה שכ' שם באיסור עצם הפלגת הספינות באופן שתסע גם בשב"ק, ושכ' שם ג"כ לאסור בהחלט הנסיעה באניות אלה, וכ' שהתיקון היחידי הוא — העמדת האני' בש"ק, באחד הנמלים, שכמה מהם נמצאים בדרך בנסיעה זו וכו' ולעיל סעי' כד"כה עי"ש ובשו"ת אגרות משה סי' צב. ובענין השכרת אומניבאס (היינו אוטובוס) לעכו"ם עי' במהר"ם שיק סי' קד שמדמהו לספינה.

כח) עי' רמח"ד בהגה. ובבאה"ט שכ' לעי' ברדב"ז בהיתר הליכה בספינה גדולה או קטנה להשלים ולהתפלל במנין, (רדב"ז ח"א סי' מז, ובשו"ת חו"י סי' קיב, ובשו"ת עבה"ג סי' קכג, ובשו"ת מהר"ם מרוטנבורג א—ב). ועי' עוד בשע"ת שכ' בשם החו"י שם שאין להתיר אפי' באין הספינה הולכת בשבילו, ואפי' ביו"ט של ר"ה אין להתיר, וכ' שמשמע שם קצת היתר, באין הספינה הולכת בשבילו, וגם מבואר מדבריו במקום שיש רפסודות — קורות מסודרות על שתי ספינות גדולות הולכות כל היום מעבר לעבר, ומעט מזעיר שניכר מעשה ידי אדם בהעברתם, אם היהודי מכירו ואינו אומר לו דבר ועובר עליו למנין בשבת, אין איסור, ולא מיתחלפא בספינה אחרת מצד השנוי הגדול ומעשים, ושמה לא נקראת ספינה סתם רק בחיבור מלת גשר, ובשו"ת עבה"ג הנ"ל כ' בענין גשר הפורחת (שנראה שהוא הענין שכ' החו"י שכ' שם שהגשר מתגלגלת מעצמה, ויש שם מלח גדול והספן יחפור בו למען ילך בקל ובמהירות) אין להתיר רק ברופא שצריך ללכת לחולה אפי' שאין בו סכנה, וכן בנקרא אל המושל הגדול משום דרכי שלום, וא"צ קניית שביתה ממש רק קצת קניית שביתה, ואמנם בשו"ת שב יעקב טז כ' להתיר לעבור על גשר הפורחת לדבר מצוה, אלא שכ' שדבריו הם רק להלכה ולא למעשה, ובתשו' הג"מ זיסקינד רוטנבורג סי' א—ב מתיר ג"כ, ובס' נתיב חיים כ' לקנות שביתה מבע"י, ולצאת ידי הכל צריך לשהות בספינה כל זמן של בין השמשות, וכ' שכן נהגו בכמה מקומות לעבור בנהר בספינה לצורך מצוה, ועי' ברכ"י סי' שלט שהרבה מחמירין, ולכן היכא שאין צורך כ"כ יש להתרחק מזה וכל ההתירים הללו הם כשהוא בתוך התחום דוקא, כמו שכ' בשב יעקב, ועי' עוד להלן בסל"א.

5. ויש עוד כמה פרטים בדיני הפלגת הספינה, ובקניית שכיתה, וגם יש הרבה דינים ביציאה בשירא באור"ח סימן תד, שלט, תטז, ובסימן רמח ולא העתקתים וסמכתי על המעיין, שמשם ידרשנו.

לא. בהפלגה בסירה (ספינה קטנה — או על גבי גשר הפורחת) בתוך התחום — יש שמתירים לעבור בה לדבר מצוה אם קנה בה שכיתה מערב שבת בכין השמשות, אך יש הרבה מחמירין ולכן כשאין צורך מצוה כל כך צריך להתרחק מזה כס.

תקון דוד ושאול

כט) עי' חי"א כלל כמו מח — שציין מקור הדין הזה למג"א ריש סי' תרלט, ועי' שעה"צ תרלט ס"ק א—ב שכ' שאין דבריו מוכרחין, אך לידי מצוה ועי' קנין שביתה הביא דברי הש"ת רמח שהביא דברי הנתיב חיים להתיר, וכ"ה בשו"ת מהר"ם שיק באור"ח סי' קי, ועי"ש בהנתיב חיים הנ"ל שכ' שאפי' במי שאינו הולך בספינה חוץ לתחום ג"כ צריך לקנות בה שביתה, שאז הוי' הספינה כביתו, וגם בזה יש לו היכר, ואין חשש שיעשה חבית של שייטין (ועי' עוד במה שכתבנו לעיל בסעי' כט בתיקון דוד ושאול), ועי' בשו"ת נוב"י מהד"ת סי' מט שכ' שאף להיתר של השב יעקב אם אין הספינה הולכת אלא בשביל ישראל — קשה להתיר, וכ' שם בנוב"י בענין מי שצריך ללכת להתפלל בשבת במנין, ולשמוע קריאת התורה וצריך לעבור בספינה והספינה היא קרובה לביתו ושמע שצריך לקנות שביתה, אך מעבר לנהר יש עוד למקום שהוא יותר מג' אלפים אמה, והשיב ע"ז שם שבגוף הדבר בענין עברת ספינה בשבת אינו אומר לא איסור ולא היתר, ואם כבר הורה לו מורה להתיר במקום מצוה ע"י קניית שביתה אינו מוחה, ומה שכ' השואל שיש לחוש וכו' נראה דל"ל בה וכו' עי"ש, ובנתיב חיים שכ' בענין הספינה שהולכת בלא"ה בשביל נכרים, ואפי' כשאין יהודים עוברים אפי"ה ה' מעביר את הספינה, כי בעל הספן מחוייב ועומד הוא לעבור כל פעם שימצא אנשים, שהוי כדין א"י שהדליק נר שאמרינן בו נר לא' נר למאה עי"ש, (ועי' ג"כ בכ"ש דף יב באות ט שהאריך בזה וג"כ צדד בזה הסברא שגר לא' נר למאה בנסיעת ישראל בספינת קיטור בשבת כשהספינה נוסעת בשביל יהודים ואינו יהודים, והביא ג"כ דברי השב יעקב טז בזה, וצדד להתיר כשהיהודי קנה שביתה מע"ש, וכ' שבספינת קיטור הנ"ל ה' העכו"ם מבעיר האש ומוליך ספינתו כדרכו בכ"י אפילו בלי נסיעת ישראל, וכו' ועי"ל בתיקון דוד ושאול בסכ"ח), ועי' ג"כ במג"א שלט ס"ק יג מה שכ' במי שהי' לו חוב אצל נכרי ונודע לו שהוא חולה שאסור לו לישראל לעבור בספינה בשבת (אפי' בברי הזיקא כגון מפני הלסטים — וחולק על הר"י הלוי) שהרי אפי' לדבר מצוה אסרו לעבור, ועי"ל כלל לו סעי' לו בתיקון דוד ושאול, ובחי"א כלל סא ג וי' ושם בנ"א א, ובא"א תרי"ג ס"ק ה, ובשו"ת רע"א יג, ובשו"ת שבות יעקב יז,

ל.ב. כמו ששייך איסור תחומין בספינה כן יש איסור תחומין ברכבת ואסור לנסוע בה בשבת וכמו כן אסרו הנסיעה בקרוניות אלקטרי. ובענין המשכת הנסיעה באוירון בשבת — כשהאוירון אינו עף דוקא בשביל ישראל, ואפילו באופן שהתחיל נסיעתו מערב שבת או לפני ערב שבת — צריך עיון (ועיין בתקון דוד ושאל) 5.

ל.ג. אין שטין על פני המים שבקרקע — משום חשש שיתקן חבית של שייטין, (אבל מותר לשחות במים שבכלי, וכן בכרכר ששפתה גבוהה — ומעכבת את המים מלעבור על גדותה — והיא בחצר — גם כן מותר, משום שהוי ככלי גדול, ואין חוששין שיתקן חבית של שייטין) ואין עוברין בספינה רק כשהיא יושבת על קרקעית

תקון דוד ושאל

(ובענין אי תחומין מה"ת עי' שבת סט. מחלוקת ר"ע ור"א וכן שם קנג: וסנהדרין סו. ועירובין יז ושם נא. ושבת פז: ובחגיגה יז: ועירובין מו. וברמב"ם סה"מ ל"ת שכא. ובסמ"ג לאווין סו ועי"ש שהביא דברי הירושלמי בתחומין שלמעלה מי"ב מיל, וכן ברא"ש ספ"ק דעירובין, ועי' בבעה"מ רשב"א רמב"ן וריב"א, וברי"ף (ובק"נ שם) וברמב"ם הל' מלכים ו' יג ובמגיד משנה, וברוקח סימן קעז, ובחינוך (ובעיר מקלט, באלה המצות, ובמצות השם שם), ועי' גם בתוס' ובמרדכי ובפי' רש"י בסדרה בשלח פרשה טז פסוק כט, ובברית משה שעל הסמ"ג (ובהגה סי' תד ובמג"א סק א) ובמנ"ח מצוה כד שהאריכו בענינים אלו).

ל) עי' בשו"ת חת"ס בזה שאוסר אפי' בקונה שביתה (ח"ו צו), ובכ"ש בדיני מלאכת שבת אות ט שאין שום היתר בזה, (וכ' שמדניחא להילוך, איסור תחומין נוהג בה כהט"ז תד ס"ק א, ומג"א רסו ס"ק ז), וכן בשו"ת מהרי"א ח"א סי' נח, והובאו דבריהם בנו"י נא, ובמנ"ח על קש"ע סי' עה, ועי' ג"כ שו"ת יריעות שלמה סי' ט ושו"ת שו"מ סו, ובבה"ל ד"ה ואין, ובקרוניות אלקטרי עי' בבית יצחק (והו"ד שם במנ"ח) יו"ד ח"ב סי' לא במפתחות שאסור לנסוע בהן בשבת (בתוך העיר) אפי' באין בו איסור תחומין עפ"י מג"א שאסור לשבת בקרון שנכרי מנהיגו אפי' בליכא החשש שיחתוך זמורה, ועוד שע"י רבוי המשא העכו"ם המנהיג הקרון צריך להרבות זרם, ועוד יש בזה משום עובדין דחול (וכ"ה ברכבת התחתית, שהחששות האלה שירבה הבערת זרם אלקטרי בשביל ישראל (וכבויו), יש גם בזו, וכ"ה משום האיסור דעובדין דחול, ונבאר עוד בזה אי"ה באיסור הבערה) (ועי' עוד בשו"ת מלמד להועיל סי' מא מה שצדד בנסיעת רכבת קודם השבת לצורך מצוה, ויש עוד בענינים אלה בשו"ת ציץ אלעזר בקונט' עין החשמל סי' כא, ויש בזה גם באור חדש להרו"ה מוילנא, ובשו"ת משפטי עזיאל ח"א ט וח"ב לב, ועי' בזה גם בשמב"ה) ובנסיעה באוירון עי' שו"ת מנחת יצחק ק"ו ועי' לעיל בסוף ס' ל"א בתיקון דוד ושאל.

המים ואינה שטה כלל או שהיא מרותקת בעוגן ביבשה, ואז (אף על פי שהיא שטה) — מותר להכנס לתוכה לא.

לד. **אסור** לו לאדם להשיט איזה דבר בנהר, ואסור בין בדרך הולכה ובין בדרך הובאה, ולפיכך כשרוצה לנקות את המים מהקסמים שעל פניהם — אסור לו להפציל את הקסמים לצדדים (אך האיסור הזה לא נאמר רק בנהר, אבל לא בכלי או בברכה ששפתה גבוהה ודומה לכלי גדול — כמו שכתבנו בסעיף שלפני זה) לב.

לה. **אסור** להשמיע קול שיר בשבת בכלי או באבריו (ומותר רק בפיו) ואפילו השמעת קול שמשמיעים על ידי הכאת האצבעות זו על זו (או על ידי הכאת האצבע צרדה) — גם כן אסרו, וכן אסרו להקיש על הלוח, לקשקש באגוזים, ולצלצל בפעמון או בזוג, (אבל אין מוחים ביד המקשקש ומצלצל לתינוק שלא יבכה — מפני שיש מתירים, ולצפצף בצפצפת מכונית אסור משום עובדין דחול ומשום הבערה) ולא מטפחים (פי' מכים) יד אל יד, ולא מרקדים. (ולכבוד התורה מותר למפח ולרקד) ועיין מה שכתבנו בסעיף למ בזה) לג.

תקון דוד ושאל

(א) או"ח שלט ב והחשש הוא שיעשה חבית של שייטין — להצילו מטיעה או ללמוד לשחות ר"ז שם בשבת מ: ועי' פרש"י שם ובפי' השני שכו' שאם יש לברכה שפה גבוהה היא דומה לכלי ולא לנהר, ועי' בבה"ל שם שרק בברכה שבחצר מותר, עי"ש ועי"ש גם ס"ז. ועי"ל שכו' באיזה ספינה מותר להכנס וציינתי לחו"י קיב, עבה"ג קכג, למג"א תריג ס"ק ה, לתשו' שב יעקב טז, לאו"ח רמח ג לחי"א קמו מח, זכת"מ סי' נט, ולקש"ע עד.

(ב) או"ח שלט ו להשיט דבר במים שבקרקע הי' ג"כ בכלל הגורה שלא לשוט בשבת (ובכלי מותר), ועי' עוד שלט ב ובבה"ל שם שמפירוש רש"י (וכ"מ קצת מהרמב"ם) משמע שאפי' כששפתה גבוהה אינו מותר רק כשהברכה בחצר, משום שמא יתזו המים חוץ לד' אמות, ועי' בבאה"ט שם שכו' שבברכה שיש לה שפה לא גזרו שנחשבה לכלי ובכלי לא גזרו, שיעשה חבית של שייטין, ועי' שם ס"ז שמותר להפציל גם קסמים אם הם בכלי, (ועי' לעיל בכלל ז סעיף ו בתיקון דוד ושאל בדין הסרת הלכלוך שמרוב הטובלים שעל גבי המקוה בשבת בבוקר ע"י סלוק לצדדין, ויקח הרבה מים — ביחד עם הלכלוך בידו — ויסלקם ביחד לצדדין, עי"ש).

(ג) עירובין קד. עולא איקלע לבי מנשה וכו' טריף אבבא וכו' לא אסרו אלא קול שיר, ועי' רא"ש ורי"ף ור"ח שם ובטור שלח ובב"י שם ועי' או"ח ס"א שכו' שם השמעת קול בכלי שיר אסור, וה"ה בכל דבר שהוא דרך שיר אסור גזרה שיתקן כלי שיר, מג"א ס"ק א וכו' שם בשם יש"ש שהשמיע קול ואינו מתכוין לשמחה כגון השמש המקשקש לביהכ"נ וכדומה מותר, וכ'

קיצור הלכות שבת

תיז

17. מותר להשמיע קול שאינו דרך שיר — כגון להקיש על הדלת הסגורה שיפתחו אותה וכדומה, אבל להשמיע קול בכלי המיוחד לכך, כגון להקיש על הדלת במבעת הקבוע בה, או לצלצל בפעמון המיוחד לזה (והפעמון אינו מופעל בכח האלקטרי) — יש אוסרים ויש מתירים כמבואר בתקון דוד ושאל כאן ובכלל לו סעיף ל וכמו כן אסרו לכנף ולחעריך — בשבת ויום טוב — את השעונים המצוידים בפעמון המצלצל את השעות וכדומה, משום השמעת קול, (ובעריכת שעון מעורר בערב שבת לעוררו בשבת בבוקר — שצריך להשתמש במונע שבו לעצר הפעמון שלא יצלצל בליל שבת, ולפתחו לאחר זמן כדי שיצלצל בבוקר יש מי שאוסר ויש מי שמתיר), וצלצול הפעמון שבבית על ידי מתיחת חוט המשיכה אסור (ועיין תקון דוד ושאל לה).

תקון דוד ושאל

עוד שם שאסור לתת מים בכלי מלא נקבים שמטיפים לתוך כלי מתכת — כדי שישמעו קול נעים ככלי שיר, ואם עושה כן בשביל חולה שיוכל לישן מותר, ואם מטיף בחזק כדי שיקץ הישן אפי' לבריא שרי, דלא הוי ככלי שיר שאין עושה בנעימה ובנחת, וכ' בהגה שם שרק ע"י מעשה אסרו השמעת קול, אבל בפה מותר, עי"ש ובמג"א ס"ק ב שאותם שמצפצפים בפיהם כמו צפור — לקריאת חבריהם — ומנעימים בשיר בצפצופם, אפי"ה מותר, שכיון שלא עביד מעשה לא גזרינן שיעשה כלי שיר, וחולק על הדעה שאוסר, ועי' זכ"א שג"כ הביא בשם י"א לאסור לצפצף כצפור או כמין זמר אחר בשבת. — ועי' ביצה לו: ולא מטפחין ולא מספקין וכו' ועי' תוס' ביצה ל. ד"ה תנן שכת"ש ומיהו לדידן שרי דדוקא בימיהם שהיו בקיעים לעשות כלי שיר שייך למגור, אבל לדידן אין אנו בקיעים וכו', ועי' טור שלט ובב"י שם ובש"ע ס"ג, וכת"ש בהגה והא דמספקין ומרקדין האידנא ולא מחינן בהם משום שמוטב שיהיו שוגגין וכו' וי"א שבזמן הזה הכל שרי (כוונתו על טיפוח סיפוק וריקוד) שאין אנו בקיעים בעשיית כלי שיר, ועי' במשנ"ב שלט ס"ק י, ובחי"א מד יט שכת"ש שאין מוחין ביד המקשקש וכו' לתינוק וכ"ה במע"א דף ט כה ס"ג, ובש"ע שלט ג. ולצפצף לשרוק בפה — מותר, וכ' ע"ז בכ"ש ה"ג סוף פי"ב «ונהגו להזהר מזה אף בחול» ועי' לקמן תיקון דוד ושאל סעיף לט בטיפוח וריקוד.

(לד) שלח א (ועי' משנ"ב ס"ק ד שאסור לצלצל ולהשמיע קול בקולן (מצלצל) (והוא מכשיר מתכת בתבנית מזלג בעל שתי שנים, המשמיע טון מוסיקלי מסוים וקבוע, וחזנים משתמשים בו לקביעת הטון בזמרה) שכלי שיר הוא, והוא מכוין לשיר, ועי' בזה בשו"ת מלמד להועיל סי' סג) והשמש הקורא בשבת לביהכ"נ אינו מכה בכלי המיוחד לכך רק בידו, ויש מקומות שבשבת לוקחים כלי אחר שאין מיוחד לכך — להכות בו, שם ס"א, ועי' סי' שא נג ובמג"א ס"ק לה (ובמחה"ש) שמתיר לאותם שלבושים בגד שיש בו

זוג המשמיע קול, לצאת בהם בשבת, ועי"ש שמחיר רק להגדולים ולא לקטנים, והח"ש דעתו להתמיר אף לגדולים, ועי"ל לט כא, ובצלצול הפעמון עי' לעיל כלל לו ס"ל בתיקון דוד ושאול ולקמן סעי' לח בתיקון דוד ושאול. ובקצור שלי"ה מא"א זקני כ' שצריך להסיר הפעמון שעל הדלת או לפקנו לפני שבת, ובמ"ז מתיר לפתוח דלת שפעמון קבוע בו ואוסר לפתוח חוט העניבל בכוונה (ועי' בשו"ת חלקת יעקב ס"י נה), ובפ"ש כ' להתיר בזמנה"ז גם משיכת חוט העניבל מפני שהוא גזירה שאין רוב הציבור יכולים לעמוד בה, ועי' ס"י שלא בבה"ל ד"ה הואיל שה"ד וכ' להסכים לדבריו בשעת הדחק גודל, עי"ל לו ל' ובניין סדור ועריכת שיעון מעי"ש (למשל לשעה ששיית בשבת בבוקר) שצריך להשתמש במונע שבו לעצור הפעמון שלא יצלצל כליל שבת רק בבוקר, שיצטרך לפתוח את המונע בליל שבת אחר שעה ובשו"ת פני מבין או"ח ס"י פג שאוסר (משום שהכל יודעים שפתח המונע בשבת ויש בזה זלזולא דשבת), ועי' גם בשו"ת מהר"ם בריסק ס"י לג ובלבושי מרדכי ס"י קפו קפכ ובשו"ת מהרש"ג ח"א יו"ד ס"י ז א י"ב, — ובניין הערכת השעונים (לדעת השעה) — עי' שלא ב בפ"י שח מט בשע"ת שכי בשם הפמ"ג להחיר רק עי" עכו"ם ולחולה — ואם א"א בעכו"ם יש להחיר עי"י ישראל, וכ' שבאופן זה צריך להעריכו בעוד שהולך, וכשעמד יש לאסור, ופירט כשצריך לנענע חוט הכרזל המונע, וה"ד השאילת יעבי"ץ לאסור ממנהגא, וכן בשו"ת הר הפירמל מתיר להעריכו בעודי הולך, וצדד להחיר להעריכו ביו"ט שני (והמתיר בראשון אין להעריכו ביו"ט שני מ"מ אין וכ' שלא לסמור עליו למעשה, ואף מי שמיקל לעצמו ביו"ט שני מ"מ אין להעריכו רק לצורך היום אבל לא לצורך יום שלאחריו בין בחול בין בשבת ולמעשה כ' להחיר עי"י אינו יהודי ועי"י יהודי התיר רק בחלה ובעודי הולך ועי' מ"ז שיג ס"ק ז, ובשו"ת מהר"א ח"א ע"ד שכי שבשעון קיר המקשקש כמשקולות גם הפמ"א אוסר, (ועי' בפמ"ג רס"י שלא בט"ז "ואם נאמר שהשעונים (שאוהר"י) שלנו מותר לערכם בשבת, מ"מ מה שמשיע קול אסור") וכ' שתמות לו על הפמ"ג כפי שח ס"ק ע"ד שהשיג על הפמ"א הלוא בזה גם הפמ"א אוסר, וכ' עוד שנוסמע מרמ"א ס"י רנב ה שהשמעת קול אסור יכה מעצמו, ואף שמעשה המשיכה עדיין ליכא שמיעת קול, ע"ד שתגיע לשעה שאז דהכאה אסור, וגם הוא מתכוין בהערכה זו כדי לשמוע קול ההכאה וכי' מנין השעות וכי' עי"ש, ועי' שאילת יעבי"ץ ח"ב ס"י סג, ובמ"א שלא ס"ק א ובאה"ט ושע"ת שם, ועי' ג"כ בשו"ת תשובה מאהבה ס"י רמג שדעתו לחלק בין משיכת השלשלת שגורמת הכאת השעות, ובין משיכת השלשלת שגורמת הליכתו — ומראה השעה ולא משמיע, וסיים שלא לצורך חולה אין להקל כלל אפי' באותו שאין משמיע מספר השעות, כמ"ש בפמ"ג, (ועי' בשו"ת שו"מ מהר"ב ח"א ס"י ה, ומהר"ם שיק או"ח ס"י קנו (הו"ד בא"ח) — בענין הערכת שיעון מעורר שמדליק מאליו נר העומד מצדו אם מותר להעמידו מע"ש — שבשבת בבוקר ידליק נר, וכ' השו"מ שלא מבייא לערכו מע"ש שיידליק את הנר בשבת דודאי שרי, אלא וכי' לא אסרה רק עשיי

לז. כנון השעון (אפילו שעון שאין לו פעמון המצלצל) בשבת ויום טוב אסור אפילו כשעדיין לא עמד מלכת, (וביום טוב שני מותר להעריכו לצורך היום אם לא פסק עוד מלכת, אבל לצורך היום שלאחריו אסור). ולצורך חולה יש להקל להעריכו בעודו הולך אפילו על ידי ישראל — אם יש לו קושי למצוא נכרי, ויש שנוהגים להקל גם בעריכת שעוני קיר — ואף שיש לצדד להקל בזה — אבל להעריך פעמון השעון המתוקן לצלצול השעות אסור בכל אופן. וכוון השעות והנעת המחוג לשעה הנכונה והמדויקת יש שמתירין רק על ידי עכו"ם ויש שמתירין גם על ידי ישראל (ובענין נשיאת שעון יד בשבת מכואר בתקון דוד ושאל כלל לו סעיף קטן ל — שנוהגין לאסרו, ועיין שם שיש מי שמתיר בזה, ובכל אופן אסור להוציא שעון כים בכים בשבת) לה.

תקון דוד ושאל

ולא גרמא, וכו' דהוי כבא בבת אחת וכו' לא נתברר לי עוד (והו"ד בנו"י כא בס"ק טז) (ועי' עוד בזה בשו"ת בן יהודה סי' קנא מה שערער על דבריו, וכן בגורן לדוד סי' טו ובהגה מבן המחבר), ומסיים בנו"י הנ"ל על דברי השו"מ הנ"ל וא"כ ה"ה להמשיך המשקולות שמכה מספר השעה הוא ג"כ ממש כמו כן ע"כ אסור להמשיך אותו, ועי' כ"ש שמתיר להעמיד הידים של השעון אם אינו משמיע קול נעים עי"ז עי"ש, ועי' במ"ז שלח ס"ק ב, ומ"ז שיג ס"ק ז — וכן בסי' רנב מ"ז ס"ק ז, ובא"א שח ס"ק עח. ולמתחה ע"י עכו"ם עי' בכ"ש שכ' שפשיטא שיותר ככל שבות דשבות דשרי במקום צורך גדול, ועי' עוד בענין העברת הידים ממקום למקום בהגה' מהרש"ם סי' שלה, וכן מהד"ו בשו"מ שמתיר בזה.

לה) עי' בסעיף הקדום שיש בזה דעות שונות ושיש שחושש בזה לאיסור תורה עי' א"א שח עה, ובחי"א מד יט, ועי' ג"כ שע"ת שהביא דעת הפמ"א קכב בח"ב, ושו"ת הר הכרמל סי' א שמובא בהרבה פוסקים, ועי' עוד בפמ"ג מ"ז שיג ס"ק ז שהבד"ל, ובמשנ"ב שלח ס"ק יד ובנו"י כא יד — טו, וס"ק יד — טז, (ועי"ש שגם בטלטול השעון יש דעות שונות יש שאוסרין ויש מתירין), ועי' עוד בזה בשו"ת כת"ס או"ח נח ובשו"ת מהרש"ג ח"ב קיח, ועי' במנ"ש פ רמ — רמג שהאריך בזה, ובדבר העשוי לתכשיט ולהשתמש בו עי' או"ח שא יא, ועי' שם בבה"ל ד"ה בזה בענין נשיאת השעון חוץ לעירוב בתוך הכיס שכ' שפשוט שאסור, וכ"כ בחי"א נו ב (ועי"ש ס"ג שהעתיק דברי הש"ע שא יא לאסור נשיאת המשקפיים ותיקם, ובתוס' חיים כ' שהמשקפיים שיש להם ידות ומוטות לתחבם לאחורי האוזן יש להתיר, ועי' בזה לקמן כלל לט יב בתיקון דוד ושאל שהבאתי שם דברי הפוסקים בזה, ושיש פוסקים שכ' להתיר לצאת במשקפיים שבדיהם כפופים על האזניים שאינם עלולים ליפול, עי"ש שהארכתי בזה, ועי' כלל לה בסוף אות כו בתקדו"ש מה שכ"ש בהיתר נשיאת מכונת השמיעה בדמות משקפיים בתנאי' הר"ש, ועי' גם בשו"ת חלקת יעקב סי' פט בנשיאת שעוני יד במקום שאין ערוב, וגם בנשיאת

לח. פותחים פרוכת ומוציאים ספר תורה עם כלי קודש שיש להם פעמונים המצלצלים ומשמיעים קול — בשבת, שכיון שצורך מצוה היא (שישמעו העם ויעמדו בפני הספר תורה) לא גזרו בו, ויש מי שאומר שלכתחלה אין לתלות עליהם פעמונים — ובמקום שכבר נהגו היתר בדבר אין למחות בידם לו.

תקון דוד ושאל

שעוני יד הנערכים מעצמם ע"י נענועי היד בסי' עה, ולקמן בכלל לט יא ובתיקון דוד ושאל), ובענין הערכת השעון בשבת עי' במנ"ח פ סעי' פו שציין להגה' מהרש"ם בסי' שלח שהביא ראוי' להמקילין בהערכתו מדברי ר"י הלוי והמג"א שיג' ס"ק א שקודם הקלקול לא מקרי מתקן וכו' ומ"מ נראה שדוקא השלשלת שלצורך הילוכו, ואם כבר נפסק ההילוך נראה שגם ע"י עכו"ם אין להקל להעריכו וכו' וכ' עוד שלהעביר הידים של השעון להעמידו על השעה הנכונה יש לצדד שאין זה מתקן שהרי יכול לשער השעה בלא"ה וכו' עי"ש, (ובהוצאת מפתח הבית — כשאין יכול להצניעו שם, ומוכרח להוציאו מרשות לרשות — עי' בכלל לט יג שיכול לקשור משיחה לצד א של המפתח ולחגור עצמו במשיחה ולעשות עניבה בצד השני של המפתח — שבאופן זה יהי' המפתח חלק מהחגירה, ובשני מפתחות הוא יכול לחבר המפתחות כקרסים באופן ששניהם הם חלק מהחגירה, עי' בזה בציור שבקש"ע של הרב דוד פעלדמאן, ובציורי לקמן כלל לט בתקון דוד ושאל אות יב, ועיין בהקדמת ספר מי באר שכתב לסמוך על זה ועי' בט"ז שא יא, ובאה"ט שם יא, ושם במשנ"ב ס"ק מה). (ובענין איסור מוקצה שבשעון ואי יש איסור בטלטולו עי' גם שבות יעקב ח"ג כו שדעתו לאסור, והעולם נהגו בזה כהפמ"ג או"ח שח א"א ס"ק עח שכ' שם "איסור תורה יש בעריכת השעון וכו' ובטלטול מותר, ועי' שו"ת חלקת יעקב סי' פט).

(לו) עי' או"ח שלח א במג"א ס"ק א שכ' וא"כ כ"ש הני פעמונים שבפרוכת דלית בהו איסורא. שאין כוונתו שישמעו בנעימה ונחת, ועוד כיון שלחולה מותר כל שכן לדבר מצוה, ועוד שאין אנו בקיעים בעשיית כלי שיר כמו שכ' בהגה שלט ג, וכ"מ שהש"ך הקיל משום שלדבר מצוה הוא שהעם ישמעו צלצול הפעמונים ויקומו — דהא לרקד ג"כ מותר לצורך מצוה (עי' לעיל סעי' לה, וסעי' לט בתיקון דוד ושאל) — ואף שהטו"ז ביו"ד סי' רפב ב, (וכן שלח בס"ק א) אוסר כבר נהגו להקל ועוד שאיש הפותח הפרוכת לא מכויין כלל לקלא, וכוונתו רק לקחת את ספר התורה מארון הקודש, והו"ד בש"ע הרב ובמשנ"ב שלח ס"ק ו (ועי"ש שהביא גם דברי הט"ז שבס"ק ב והש"ך שבס"ק ד), ועי' בשער אפרים שער י ס"ג שלכתחלה אין לעשות כך, אך במקומות שנהגו היתר בדבר כהמג"א אין למחות בידם, ועי' באה"ט ס"ק א, ובכ"ש במכה בפטיש שכ' שבפרוכת נהגו להתיר כהש"ך וכהמג"א, ולא כהט"ז, אך עי' בפמ"ג שלח מ"ז ס"ק א שכ' שאסור לתת פעמונים על טסים ועץ חיים בס"ת בשבת, משום שדומה לכלי

למ. אסור לשומר פירות או זרעים שבגנה או שדה לספוק כף אל כף, להכות בכפיו על יריכו, ולרקוד ברגליו בשבת — כדי להבריא את החיות ואת העופות שמשחיתים את יבולו — כדרך שהוא עושה בחול, (ועיין בתקון דוד ושאל שיש כותבים שלהפוסקים שאין לנו רשות הרבים בזמן הזה אפשר שיש להתיר באלה, ובפרט בסיפוק כפים כלאחר יד — שמכה בשנוי — ועיין גם כן בתקון דוד ושאל במנהג שנוהגים לטפח ולרקד בתפלה ובשמחת מצוה בשבת, ועל מי סומכים בזה) לז.

תקון דוד ושאל

שיר, ולפי"ז אף שדעת הט"ז לאסור (כמבואר לעיל), וכ"ה בפמ"ג שהבאתי, ודעת היד אפרים לאסור לכתחלה, אולם הכ"ש, הרב בש"ע שלו, הש"ך, המג"א — וכן נראה דעת הבאה"ט — הוא להתיר, וכן הוא לענין פתיחת דלת שיש עלי' פעמון שלדעת הט"ז אסור לפתחה, ולמג"א כיון שאינו מתכוין להשמעת קול שרי, ומדברי א"א דו"ז הגר"א בסי' שא סו"ס כג מוכח שהוא סובר ג"כ כהט"ז — ודעתו שכיון שהפעמון מיוחד להשמעת קול לא איכפת לן שהוא אינו מתכוין להשמעת קול, וגם בא"ר מצדד שאין להקל מטעם זה לחוד, אלא גבי פרוכת שהיא דבר מצוה, ג"כ, והו"ד במשנ"ב ס"ק ו ובשעה"צ אות ז—ח, ועי' מ"ז שם ס"ק א שאוסר למשוך בחוט העינבל — שמשמיע קול בבית עי"ז, וכ' אבל פתיחת דלת שיש בה פעמון לא אסרו, ועי' בשו"ת חלקת יעקב סי' נה שכ' שבפולין בבעלי חנות שכניסתם לביתם היתה דרך חנותם, והי' פעמון (לא אלקטרי) על הדלת שקשקש וצלצל, ואעפי"כ לא אסרו להם כניסתם לביתם, (ועי"ש שבפעמון אלקטרי כ' שם לאסור בשבת), ועי' במג"א סי' שא ס"ק לה בענין יציאת בניס קטנים או גדולים בשבת, והם לבושים בבגדים שיש בהם זוגים המצלצלים, שהבאתיו לקמן בכלל לט בסעיף כא בתיקון דוד ושאל, (ועי' בתו"ש שחולק עליו ואוסר ללבשו בין לגדולים ובין לקטנים, ועי' גם לעיל בתיקון דוד ושאל לה ולז).

לז) עי' מה שכ' בזה לעיל בסעי' לה בתיקון דוד ושאל ועי' גם עירובין קד. המשמר פירותיו מפני העופות וכו' גזרה שמא יטול צרור ויזרוק להם, להבריא העופות, רש"י, ועי' טור וב"י ובש"ע שלח ס"ד — שג"כ הביא טעם הנ"ל משום גזרה וכו', וכ' בתו"ש ופמ"ג שלח ס"ק א שלהפוסקים שסוברים שאין לנו ר"ה בזמן הזה, אפשר שמותר בכל אלה משום שגזרה לגזרה היא, וכ"ש ליספוק כף אל כף כלאח"י נטורי לכ"ע (עי' ירושלמי ביצה משילין בהילולי דר"ש ברבי הוה מטפחין אחורי ידיהון וכו' עי"ש) והו"ד בסמ"ג לאוין סה, ואין חוששין שיזרוק צרור מאחר שיש לו היכר, שהרי מכה בשנוי (כמו שכ' במג"א שלח ס"ק ו — בדרך אפשר) ועי' גם במשנ"ב כאן ובסי' שמה ס"ז ובכה"ל ד"ה שאין ששים — בענין רשות הרבים שלנו, ובענין טפוח ורקוד בשבת עי' בפמ"ג מ"ז ס"ק ב בסי' שלט שמתיר טיפוח סיפוק כף וריקוד לתפלה ולכבוד התורה, ועי"ש גם

מ. מותר לנשים לשחוק במשחק אשקוקה (שנקרא גם כן שחמט, או טשייך) ובלבד שלא ישחקו כדי להרויח, וטוב ליחד כלי המשחק במיוחד לימי שבת ויום טוב, ולהרויח אין לשחק כלל, ואפילו המשחק זוגי או בלתי זוגי גם כן אסור לשחק לשם הרוחה — ומכל מקום אין למחות בנשים וקטנים שמוטב שיהיו שוגגים — ונהגו לעשות כלי משחק של כסף לשחק בהם (אשקוקה) בשבת — כדי שלא יחזי כעביד עובדין בחול לה.

תקון דוד ושאל

בא"א ס"ק א שכ' בדיקוד שלפני החתן והכלה שכך נהגו בשבת אבל לא מדינא, ובש"ת כ' ששרי, עי"ש, ועי' גם בס' בדית משה שעל הסמ"ג לאווין סה באות שכח—שכט, ועי' גם ביצה ל. תנן אין מטפחין ואין מרקדין ובתוס' על זה, שכתבו ומיהו לדידן שרי דדוקא בימיהם שהיו בקיעים לעשות כלי שיד וכו' ועי"ש גם בב"י שהביא בשם המהרי"ק בשם דבינו האי שביום שמחת תורה מותר לדקד בשעה שאומדים קילוסים דתורה וכו' ועי' בב"מ הנ"ל שהביא בשם הכנה"ג בשו"ת באו"ח סי' שלט שכתב וז"ל וכתב דש"ל בפ"ה דיו"ט שגדולי עולם נהגו היתר, אמנם מה שנהגו היתר אף בלא שמחת נישואין הנח להם וכו' עי"ש ועי' בים של שלמה פ"ה דביצה סוס"י ו מה שכ' שם ואעפ"י שכל שאר המחברים לא חילקו בין האידנא לימים הראשונים וכו' עי"ש (ועי' גם דמב"ם פכ"ג ה ובכ"מ שם, ובדא"ש על ביצה ל. הנ"ל), ובשו"ת מנחת אלעזר סי' כט באו"ח.

לח) כבר בארתיו לעיל כלל לב ס"מ, ועי' באו"ח שח סעי' מה בענין משחק כדור, ועי' בב"י שם שמביא דברי האגוד בשם שבלי הלקט, ועי' שם בד"מ שכ' אבל ביו"ט שרי כתוס' ביצה יב: ועי' ש"ע הדב סי' ש"ח פג ועי' בט"ז סי' תקיח ס"ק ב שכ' בשם דש"ל שדבר תימה הוא להתיר שחוק הכדור ביו"ט, ועי' גם מחה"ש מה שכ' בזה בשם הרש"ל, ועי' גם קצות השלחן שכתב שבכדור שלנו שממלאים אותו באויר אסור לשחק משום החשש שימלאו באויר ויתחייב משום מתקן מנא, (ועיין לעיל אות יב), ועוד יש בכדור קשרים שצריך לקשרם והם קשרי קיימא שיש בדבר חיוב חטאת, ועל דבר משחק בכדור בליארד עיין בתו"ש שח סעיף קטן סא, ובשאר משחקים עיין אורח חיים שלה, עיין שם סעיף ה ובמג"א ס"ק ה (ועי' בשו"ת חלקת יעקב בזה בס' עא) ובדבר התעמלות בשבת — עי' בשו"ת מלמד להועיל סי' נג שכ' שאף שאמדינן בעידובין ק. שבבור וגדר אפי' גבוה או עמוק מאה אמה שמטפס ועולה ומטפס ויורד (והוה"ד בש"ע או"ח סי' שלו סעי' יג) ומבואר בש"ע שא ב שבחורים המתענגים בקפיצתם ודיצתם מותר לרוץ בשבת (ועי' בזה בע"ה שא מד) — אעפ"כ לא רצה להתיר ההתעמלות בשבת, ודאיתו משבת קמא, אין מתעמלין וכו' עי"ש, וכ' עוד שם שבמקום שנהגו היתר ובמקום שיש לחוש משום איבה וכו' עי"ש, ועי' גם שו"ת מהרש"ג ח"ב צג שכ' שמה שכ' באו"ח הנ"ל שבחורים המתענגים בקפיצה וכו' זה דק משהם קופצים מדעת עצמם, אבל

(לסדר תצא)

מא. תבואה הצבורה באוצר תבואות ויין — מבואר דינה למעלה בכלל א שאסור להסתפק ממנה יותר מד' וה' קופות בשבת — אפילו כשכבר התחיל להסתפק מן התבואה מערב שבת — משום טירחא יתירא — עיין שם בסעיף ח'לט.

תקון דוד ושאל

בהתעמלות שהם מוכרחים לקפוץ והם תחת השגחת המורה, זה אינו תענוג להם ואסור עי"ש, ועי' בע"ה שח ס"ק ע שכ' וז"ל הכדורים הם מוקצה וכו' ואף גם לכסות כלים אינם ראויים מפני שהם מטונפים מטיט ועפר הנדבק בהם בעת השחוק, וממילא שאסור לשחק בהם בשבת, ויש אומרים שכיון שראויים לשחוק, ובשחוק אין איסור למתענגים בזה לפיכך מותרים בטלטול, ומשחקים בהם, ויש שמתירים רק ביו"ט ולא בשבת, ואינו עיקר, מג"א ס"ק עג, וכן המנהג להקל, אמנם בירושלמי פ"ד דתענית ה"ה איתא שעיר אחת חרבה בשביל שהיו משחקים בכדור, וכ"ה במדרש איכה על פסוק בלע ה' ולא חמל עי"ש ע"כ, ועי' לבו"ש שדעתו שאסור לטלטל כדור אפי' לצורך גופו ומקומו, (ועי' לקמן בדיני איסורי מוקצה) אבל יש מתירים כמ"ש לעיל, ועי' ע"ז בא"א ס"ק עב שכ' שגם המתירים לא התירו רק בשחק בו מבעוד יום והוכן לכך, ועי' שם בסי' שמו מ"ז ס"ק ז, ועי' מג"א תקיח, ובנז"י סי' כא י"ב, ועי' גם ביצה ל. ובא"א שא ס"ק ה.

לט) עי' שבת קכו: (ובדף קכו) והעתקתי הדברים לעיל כלל א ס"ח עי"ש בתיקון דוד ושאל (ישנם דברים האסורים משום עובדין דחול (כמבואר לקמן בסעיף מט ושם בתיקון דוד ושאל)), וזה אחד מהדברים האלו, והטעם שאסור הוא משום טירחא יתירא ויש דבר שאסור משום עובדין דחול, משום שהוא דומה קצת לא' מל"ט מלאכות כגון המבקע עצים לחתיכות דקות שדומה לטוחן, או אפי' דומה לדומה כמבקע עצים לחתיכות גדולות או אפי' אינו דומה רק שחז"ל שיערו שעל ידי זה בקל יוכל לבא לידי איסור דאורייתא, כגון ליקוט פירות שנתפזרו לו בחצר לתוך הסל — משום חשש שיכבשם בסל, ויבא לידי מעמר ועי' בזה גם בה"ג בסוף פ"ז בתפא"י. ולהתחיל לפנות את האוצר אסור ג"כ משום טירחא (כ"י) או משום מעשה חול (ב"ח), ורק לדבר מצוה כגון לפנות ממנו לצורך הכנסת אורחים מותר להתחיל, שם במחבר סי' שלג, ואין נקראים אורחים רק כשבאו מעיר אחרת ונתארחו אצלו או שזימן אורחים שנתארחו אצל אחרים, אבל חבירו שבאותו העיר אף שזימנו לסעוד אצלו אינו נקרא אורח, אלא אם כן זימנו לכבוד האורח שבא מחוץ לעיר שאז גם חבירו הוא בכלל אורח לענין זה, סוף סעי' א בהגה — ועי' מה שכתבנו בזה בכלל א סעי' ה, ולכבוד האורחים שאמרנו מותר לו להוריד חביות יין שהובאו על עגלה ולא הי' לו פנאי להורידן מע"ש, שם בהגה ס"ג, ובמקום הפסד אם התירו לצוות לעכו"ם להורידן עי' בדיני לעיל ובסי' שז ה ובסי' שלד, ובפמ"ג שכ' שאם העכו"ם פורקן מעצמו בשבת, א"צ למחות בידו, והו"ד במשנ"ב שלג ס"ק יא, ועי' גם בסי' שז סי"ט.

מב. כל מדידה אסורה לבד מדידת מצוה שמותרת כמו שמכואר לעיל בכלל לב סעיף למ, (ודוקא באינו לצורך מקח וממכר, אבל לצורך מקח וממכר אפילו לדבר מצוה אסרו למדוד — משום עובדין דחול. — ומעם איסור עובדין דחול הוא משום טרחא יתירא, או משום שדומה קצת לאחד מ"ט המלאכות (או אפילו בדומה לדומה), ולפעמים אסרו אפילו באינו דומה אם החז"ל שיערו שעל ידי מלאכה זו יוכל לבא בקל לידי איסור דאורייתא, כמכואר יותר באריכות במראה מקומות בכלל זה בסעיף מא וסעיף מט — ועיין עוד בכלל לב סעיף כו-ל באיסור הזכרת סכום דמים מנין ומדה, ובאיסור הזכרת הלשון „השאיילני" שאסרו ללוח להזכיר ולהשתמש בו משום עובדין דחול כמכואר שם) מ.

מג. המביא כדי יין לסעודה, ממקום למקום, דרך מבוי המעורב — לא יביאם בסל ובקופה, לשים לתוכם ד' או ה' קופות ולנשאים בתוכם מפני שנראה כעובדין דחול, והוא זלזול לשבת לנושאים כך במבוי שרבים מצויים בו (ומלבד זה יחשדוהו שנושא משאות לצורך חול) אלא יביאם אחד אחד או שנים שנים בידו או על כתפו וכיוצא בו לשנות מדרך חול, ואפילו באין בשנוי להקל משאו צריך גם כן לשנות, ואם אי אפשר לו לשנות כגון שזימן אורחים הרבה וצריך למהר להביאם להם — מותר לו להביאם גם בסל או בקופה מא.

תקון דוד ושאול

(מ) שבת כז. ומודדין את המקוה וכו' וגם שם בגמ' עב. וברמב"ם כד ה ובטור ובב"י בסי' שו, ושם באו"ח סי' ז ובש"ע הרב שם סעי' יח והטעם הוא משום עובדין דחול, וכ' שם במחבר ולמדוד אזור מי שהוא חולה וללחוש עליו וכו' מותר, ובמג"א שם ס ט"ז, כ' שלמדוד חור שבכותל המפסיק אם יש בו טפח להביא את הטומאה מהחדר שהמת בו וכו' ג"כ מותר, (ועי' ג"כ בסי' שז יא בהגה שגם בהלואה יש עובדין דחול, והוא בא' שלוה יין מחבירו (או דבר אחר) לצורך שבת, ואין המלוה מאמינו יכול הלוח להניח משכון עליו, רק שלא יאמר לו הילך משכון משום עובדין דחול), ועי' עוד לעיל סעיף טז, ולעיל כלל לב כו-ל ועי' בשו"ת אגרות משה סי' קכח מש"כ להתיר במדידת חום.

(מא) ביצה כט: המביא כדי יין לא יביאם בסל וכו' ועי' באו"ח שלג ב, ובסי' שכג ה שכ' שם וי"א שלמעט בהילוך עדיף ויותר טוב להביאם בסל ובקופה מלהביאם כל אחת ואחת בפני עצמה, ועי"ש בש"ע הרב בסי' שלג ס"ג, ובסי' שכג ד ובמשנ"ב בסי' שכג כה שציין לסי' תקי ס"ח בהגה שפסק כה"א, וכ' וכ"ז במקום שאין רואין אבל כשנושא אותו דרך מבוי המעורבת וכו' שאוושא מילתא וכו' לכ"ע למעט במשא עדיף, בשם אחרונים.

קיצור הלכות שבת

תכה

מד. והמביא כדי יין מזוית לזוית או מבית לבית באותו החצר שאין רבים מצויים בו, יותר טוב להביאם בסל ובקופה בבת אחת מלהביא כל אחד ואחד בפני עצמו — מפני שמרבה בהילוך מנ. **מה.** נתפזרו פירותיו בחצר אחד הנה ואחד הנה, לוקט אותם מעט מעט ואוכל, ולא יתנם לתוך הסל או לתוך הקופה, ואם נפלו במקום אחד, מותר לו ליתנם אפילו לתוך הסל או לתוך הקופה אבל בנפלו לתוך עפר וצרורות שבחצר, אין ליתנם לתוך הסל או לתוך הקופה משום עובדין דחול, ומותר לו רק ללקטם אחד אחד ולאוכלו (והוא הדין שאסור לתתו לתוך חיקו משום איסור כורר), ועיין לעיל בכלל ז סעיף כו מג.

מז. כבר כתבנו למעלה בכלל כט סעיף טו שאסור לשפשף כלי כסף באבן היין משום ממחק, עיין שם, אבל יש מי שאומר שאיסור חפיפת כלי כסף בגרתקון הוא מטעם שמלבנו בחפיפתו — כדרך שהאומן עושה, ונמצא הוא כמתקן כלי וגומר מלאכתו בשבת מה. **מז.** מטה של פרקים אסור להחזיר פרקי' ולהדקן, ואם תקען חייב חטאת, ואם דרך פרקי' להיות רפויות, שאז אין לחוש שיבא לתקען, מותר לכתחלה, ובלבד שלא יהדקן, (ורפוי ואינו רפוי גם כן אסור), וכוס של פרקים מותר לפרקו ולהחזירו בשבת, ויש מי

תקון דוד ושאל

מב) עי' בס"ק שלפ"ז ובאו"ח סי' שכג ס"ה ובמג"א שכג ס"ק ז וברמ"א תקי ובש"ע הרב שכג ד—ה.

מג) שבת קמג: ת"ד נתפזרו לו פירות בחצר מלקט על יד על יד ואוכל אבל לא לתוך הסל וכו' שלא יעשה כדרך שהוא עושה בחול, עי"ש ובטור שלה ובב"י ובאו"ח ס"ה ובדמב"ם כא יא ובתיקון דוד ושאל שם, ובנפלו לתוך העפר וצרורות שאסור לתנו לתוך הסל כ' שם בא"א ס"ק ד שה"ה לתוך חיקו אסור משום איסור בדידה מעפר, וכ"ה דעת א"א דו"ז בביאור הגר"א, ועי' בבה"ל בסי' שלה ד"ה אחד, (ועי' בתו"ש מה שכי בנתפזרו לו פירות בחצר שדינם שלא ליתנם לתוך הסל ועי"ש מה שכי בזה בנתינתם לתוך חיקו וכסיתו, ובבה"ל הנ"ל). ועי' מה שכתבתי בזה לעיל בכלל ד סעי' ג ובכלל ז סעי' כו (ועי' בכ"ש הו"ד בנו"י ח ס"ק מ שי"א עי' תיקון דוד ושאל) שבבית מותר ללקטן אפי' בהם מפוזרים, ובש"ע הרב ובחי"א לא הובא דעת הי"א האלו, ועי' תפא"י שבת פ"ז סוף מ"ב בה"ג. מד) שבת נ. נימא כתנאי בכל חפין את הכלים חוץ מכלי כסף בגדתקון וכו' ודעת רש"י שאיסורו משום ממחק ופ"ר הוא שגם ר"ש מודי ב"י והו"ד בב"י בסוף סי' שכג ועי' בטור שם ובש"ע ס"ט, אך ברמב"ם מביאו (בפכ"ג ה"ז) בין הדברים שחייבים עליהם משום גמר מלאכה ומכה בפטיש, ודעתו שהוא כמתקן כלי, ועי"ל בזה.

שכותב שדין הכוס כדין המטה (ולכתחלה יש להחמיר כדעה זו אך לצורך שבת יש לסמוך על הדעה הראשונה), ואם דרכו להיות מהודק ותקוע בחוזק, אז אף על גב שעכשיו רפוי אסור (אפילו לפי הדעה הראשונה) מה.

מת. אסור לקער סודר — שמשתמשין בו כמשמרת לסינון יין וכדומה — כדי לעשות לו בית קבול כמבואר לעיל בכלל ז סעיף יח מז.

ממ. שאסור לבקוע עצים (אפילו) לבקעות עבות וגסות, משום עובדין דחול, כבר בארנו לעיל בכלל ט סעיף ח, ושאסור לעיין או לקרוא בשטרי חוב וחשבונות, שאסור משום ממצוא חפצך, כבר בארנו לעיל בכלל לב סעיף מח מז.

תקון דוד ושאל

(מה) שבת מז. אמרי ר"א ורהב"ח דמותר להחזיר מטה של טרסיים בשבת וכו' חייב חטאת וכו' ועי"ש בעמוד ב' והו"ד בטור ובב"י שם, והנה יש שחוששים בזה שיתקע הפרקים במסמרים שהוי גמר מלאכה, וחיובו משום מכה בפטיש, וי"א שכיון שעושה כלי גמור חייב משום בונה, ועי' ברמב"ם כב כו, ובטור בשם הר"מ מרוטנבורג ובב"י שם כ' ראיתי כ' וכו' אבל ר"י כ' וכו' ועי' בש"ע שיג ס"ו ובמג"א ס"ק יב שכ' ונ"ל דכוסות שלנו העשויים בחריצים סביב ומהודקים בחוזק לכ"ע אסור, ובב"י שם כ' לאסור ברפוי ואינו רפוי, וכ' הט"ז בסעי' ז בגודות בדיל שלנו שיש להם ברגים (שרויף) מאחר שעיקר תשמישו ע"י פירוק תמיד לא מיקרי גמר מלאכה אפי' כשתוקע השרויף בחוזק, וכ"ה במג"א ועוד אחרונים ועי' ש"ע הרב שיג כא—כב, ולעיל כלל לד סעי' לב—לג ובתיקון דוד ושאל שם (ולברג ראש בקבוק גזוז מן הבקבוק כדי לשתות הסודה שנשתירה בתחתית הבקבוק עי' שו"ת בית ישראל שלא התייר).

(מו) שבת קלט: מסננין היין בסודרין אמר ר"ש ב"ח ובלבד שלא יעשה גומא (כי עובדא דחול, א"נ אתי לידי סחיטה, רש"י) ועי"ל כלל ז סעי' יח, ובתיקון דוד ושאל שם, ועי' ברמב"ם כא יז לפיכך וכו' לא יעשה גומא וכו' כדרך שהוא עושה בחול ויבא לשמר במשמרת ועי' בתיקון דוד ושאל שם ובטור ובב"י בסי' שיט ובש"ע שם ס"א, ובב"ח שיט, ובפי' ר"ח על הגמ' וברע"ב ובמג"א בס"ק יג ובביאור א"א דו"ז הגר"א ז"ל ובתו"ש.

(מז) שבת עד: האי מאן דסלית סילתא וכו' ומשום זה הנאנס ע"י עכו"ם לחתוך עצים בשבת יבקע אותם לחתיכות גדולות (שאיסורו הוא מדברי סופרים — משום עובדין דחול), ולא לחתיכות קטנות שחיובן הוא משום מלאכת טוחן, ועי' מה שכ' ברמב"ם ח טו וכן הנוסח עצים ליהנות מנסורת שלהן וכו' חייב וכו' ועי' שם בלח"מ שכ' כלומר דלא יהא שלא ליהנות לא מעצים ולא מהנסורת דזה מקלקל הוא אלא שדעתו ליהנות מהנסורת או

קיצור הלכות שבת

תכז

נ. אין לקפל בגד בשבת רק כשיש בו כל הפרטים האלה: (א) שהבגד חדש (שעדיין לא נתכבס), (ב) שגונו לבן, (ג) שרק אדם אחד

תקון דוד ושאל

מהעצים שיהיו מנוסדים דבהא ודאי חייב אעפ"י שאין דעתו ליהנות מהנסודת עצמו לדעתו ז"ל שפסק שהמלאכה הצריכה לגופה חייב, (ועי' מש"כ באיגרת הרמב"ם דף נו: בהשאלה תלא כוזא וכו' בענין עובדין דחול שאין פירושו לאסור כל מה שעושה בחול, אלא שיש בו ג' אופנים א) שאסרוהו חכמינו ז"ל משום החשש שיבא לידי עשיית מלאכה, ב) שאסרוהו משום שדומה לא' מל"ט המלאכות (כמו שבארנו לעיל בסעי' מא בתיקון דוד ושאל) ג) שאסרוהו משום טירחא יתירא, למשל בהאי דסלית סילתא הנ"ל בשבת עד: (היינו הבוקע עצים לבקעות דקות לצורך הבערת האש) שחייב משום טוחן (ואם בוקע העצים לבקעות עבות וגסות אסרוהו משום עובדין דחול, כמבואר במג"א שיד ס"ק יד בשם המרדכי ועוד, (ואף שבכה"ג לא דמי לטוחן אעפ"י כ' אסרוהו משום שכל הבוקע עצים בוקעם תחלה לבקעות עבות, ועי"כ יוכל לבא לבקיעת עצים לשבבים ולבקעות דקות, או שאסרוהו משום חשדא) והובא ג"כ בש"ע הרב שיר טו, ועי' ג"כ בשבת קמג: (ת"ר נתפזרו וכו') בנתפזרו לו פירות בחצר שמלקט על יד על יד ואוכל, אבל לא לתוך הסל מדעביד עובדין דחול כלעיל כלל ז סעיף כו, ובסעי' מה בכלל זה, וכן הוא במדבק פירות יחד שחייב משום תולדת מעמר ועי' ברמב"ם פכ"א יא שבשניהם כ' הטעם משום החשש שיכבשם בידו בתוך הקופה ויבא לידי עימור ועי' מ"מ שם, וכמו כן חבילי סיאה (פיאה) (הוא מין איזוב) וקורנית (הוא צמח שמפיקים ממנו שמן) שיחדם לאכול, שמבואר בשבת קכח. שקוטם בראשי אצבעותיו ואוכל, אבל לא ימלול הרבה ביחד, משום עובדין דחול — שהבאתי דינו לעיל בכלל ט סעי' יד, וכן אסרו לשדות עשבים שמועילים לרפואה בשבת קמ. (אף שהם גם כן מאכל לבריאים, ומותר לאכלם בשבת, עכ"פ) בשרייתם הוא כמו מתקן דבר לרפואה, והוי כעובדין דחול, וגזרינן שישחק סממנים ויתחייב משום טוחן כמו שמבואר לעיל בסוף כלל ט, ובדוגמה לאופן ב) שאסרוהו משום שדומה לא' מל"ט המלאכות — עיין בשבת קלח, וברמב"ם כא יז — שבורר הוא א' מל"ט המלאכות האסורות בשבת, והמוזק משקה משמריו הוא תולדת בורר, ואסרו בזה לזקק משקה מוזקק בסודר שיש בו כעין גומא, ולקער את הסודר לעשות לו בית קבול, משום עובדין דחול כמבואר לעיל סמ"ח, וכלל ז סעי' יח, ועי"ש גם בסעיף יד — יז — משום שמחזי כמלאכת משמד ומסנן וגזרינן שישנן, ודוגמת האופן הג' מצינו בשבת קכו: מפנין ד' וה' קופות של תבואה וקש מפני האורחין (ולא יותר) משום טירחא יתירא, עי"ש ובביצה ל: בהמביא כדי יין וכדומה שלא יביאם בסל ובקופה, עי"ש ודררו באגרא לדרו באכפא וכו' עי"ש ובכ"ש א, והמבוארים לעיל בכלל זה בסעיף מא מג וסעיף מד ובתיקון דוד ושאל, והעובר על אלו שחיובן רק מדרבנן עונשן הוא רק מכת מרדות) — ומה שכ' בפנים בענין איסור קריאת שטרי חוב וחשבונות עי' בש"ע שז יג שדעת הרא"ש בשם הר"י שאיסורו הוא משום ממצוא חפצך, אך דעת הרמב"ם בפ' כג יח—יט שכ' שם הטעם משום שמא (יכתוב) ימחוק.

מקפילו (שאחד לא יכול למתחו כל כך ואין ביכלתו לפשט את הקמטים כשמקפילו בעצמו), ד) שזה הבגד היחידי שיש לו להחליף, ה) שרוצה ללבוש את הבגד המקופל הנזכר, בו ביום, אך כשמקפלו שלא במקום שנקפל, או שאין לבגד מקום קבוע לקפלו שם — אז מותר בכל אופן (ויש מי שכותב שטוב להחמיר אפילו במקפלו שלא במקום שנקפל) מח.

נא. בגדים שצריך ללבשם בו ביום — מותר לו לקפלים בשבת, כדי שלא יתקמטו, כשהם לצורך שבת, והם לפי הפרטים

תקון דוד ושאל

(מח) שבת קיג. במשנה מקפלין את הכלים וכו' ובגמ' אמרי דבי ר'י ל"ש אלא באדם אחד וכו' בחדשים וכו' בלבנים וכו' שאין לו להחליף וכו', ועי' בטור ובב"י בסי' שב ובש"ע שם ס"ג וכי' שם בב"י שלקפלו שלא כסדר קיפולו הראשון מותר, והו"ד בש"ע הרב שם ח—ט, ועי' ש"מ מג"א ס"ק ו ובמחה"ש שכ' על דבריו שס"ל שהיות שהמחבר הביא תחלה דעת האוסרים לקפל אפי' שלא כסדר קיפולו הראשון משמע שכן נראה לו עיקר, ועי' כ מי שרוצה להחמיר גם בזה ודאי עדיף, והו"ד מחה"ש הנ"ל במשנ"ב וכי' ע"ד שהיינו שיחמיר עד שישלמו כל הפרטים המבוארים כאן בסעיף נ, ועי' בא"ר שכ' שמקפל על הספסל דינו כמקפל ע"י שני בני אדם, ועי' במחה"ש שם שכ' באם יש לו להחליף, אף שאינו יפה כבגד הזה, מקרי יש לו להחליף, ועי' תל"ד שב ס"ק ו שאפילו לקפלו משבת זו לשבת אחרת ג"כ אסור, ועי' הערות לבדי השלחן סי' קיז ס"ק ג, שכ' שבפי' ר"ח מתיר לקפל משבת לשבת, ובתוספתא שבת פי"ג הל' יו"ט כ' מדיחין כלים וכו' אבל לא משבת זו לשבת אחרת וכו' של בר"ג לא היו מקפלין וכו' ונ"ל מזה שכלל דין הדחת כלים עם דין קפול כלים בהלכה א' שדין א' להם, וקיפול בגדים משבת לשבת ג"כ אסור, ובראב"ן כ' ג"כ לאסור בקיפול הנ"ל, ובאבן שלמה כ' שיש ט"ס בדברי הר"ח הנ"ל, עי' ש"ש, ועי' בהגהת מהרש"ם שכ' בסי' שב ו דהא דשרי שלא כסדר קיפולו היינו רק כשאחר שבת יחזור ויקפלנה כסדר, או שמתפלל בכל יום בטלית הלז ומקפלה כסדר, אבל בטלית המיוחדת לשבת, ואינו חוזר ומקפלה אחר שבת, א"כ קיפול זה שמקפלו בכל שבת, הרי הוא כסדרה — ואסור, ואפשר במקפלו בכל שבת באופן אחר, ששרי ג"כ ועי' ש"ש בא"ח הנ"ל שהביא בשם שו"ת מחנה חיים ח"ג סי' כד שכ' לאסור קיפול הטלית בשבת אפי' שלא כסדר קיפולו הראשון, אך בשם שאר גדולים הביא שם להקל, וכי' שכך המנהג פשוט, ועי' בזה גם בשו"ת לחם שלמה סי' נד, ועי' בא"ר (הו"ד במחה"ש ס"ק ו) בשם מהרש"ל שביו"ט שחל בע"ש והניח עירוב תבשילין שמותר לו לקפל טלית מצוה (חדשה), באותו ענין שמותר לקפלה בצריך לה ביו"ט ועי' גם משנ"ב שב ס"ק יז בשם רע"א, שדעתו ששרי אפי' בלי ע"ת אם היא סמוכה לשבת, וכי' במג"א שהמהרי"ל הי' לו טלית מיוחדת לשבת והי' קופלה בכל מוצ"ש, כדי להתעסק במצוה מיד (וכן ה"ע א"צ) ועי' לעיל סעי' יד בתקון דוד ושאל,

קיצור הלכות שבת

תכט

המבוארים לעיל, אבל מלית מצוה שפושט בשחרית לאחר התפלה — כיון שאין דעתו עוד להתעטף בה אסור לקפלה, (אך מלית שיתעטפו בה גם במנחה — מותר לקפלה כמו שאמרנו) מט.
נב. אסור לשאת תחת אציליו זרע תולעת משי מפני שאסור במלמול, ועוד שהוא מוליד בחומו (ואפילו באינו מתכוין להוציא התולעים מן הזרע (על ידי החמום) — מכל מקום פסיק רישא הוא, כמבואר בתקון דוד ושאל) ג.

נג. בדין שבירת קרח לשימו לתוך השכר וכדומה להחזיק קרירתו עיין לעיל בכלל ה סעיף יד שנוהגים להתיר, ושיש מי שכותב להחמיר לעשותו על ידי עכו"ם ובצנעה כמבואר שם בתקון דוד ושאל, ובדין שפיכת מים לתוך האגן שבמקרה כדי להקפיאם ולעשותם לגושי קרח בשבת צריך עיון — שאפשר שיש בקפיאתם משום נולד ובמקרה שלנו שנקרשים המים בתכנית קוביות — אפשר שיש בהם גם משום בונה — כמו שכתבנו לעיל בכלל לד סעיף ט בהמגבן גבינה, ויש מי שכותב שאין בו איסור משום נולד כמבואר לעיל בתקון דוד ושאל בכלל לו סעיף כט גא.

תקון דוד ושאל

(מט) שם בסי' שב ס"ג ובמג"א ס"ק ה, ובעשיית קמטים במלבושים בשבת כ' בש"ע הרב סי' תקי"ט ס"ט ובחיי אדם בהל' יו"ט כלל צג סעי' יג שאסור משום מתקן מנא. ועי' בזה במג"א ס"ק ה ובש"ע סי' תקמא, ובסי' שב ג ובמג"א שם ס"ק ה, ובחיי"א כב יד, ועי' גם לעיל כג ה).

(נ) הובא בב"י בסו סי' שח בשם הרשב"א, ובש"ע סמ"ה, ועי' שם במשנ"ב בס"ק קנט שאף שאינו מתכוין להוציא התולעים ע"י החמום הנ"ל, פ"ר ומלאכת מחשבת היא, ואסור, ועי' מ"ז ס"ק ו (ותולעת הנ"ל וטבעה ידוע — שיש פרפר לבן צהבהב שמגדלים אותו לשם תפוקת משי, והזחל של טואי המשי נקרא תולעת משי, והוא טווה לעצמו פקעת העשוי' חוט משי ארוך מאד ומתגלגל בתוכה לגולם ומן הגולם מתבקע הפרפר הבוגר).

(נא) עי' לעיל כלל ה סעי' יג בדין רסוק שלג והברד, ושם בתיקון דוד ושאל סי"ג וסי"ד, ובזה יש לדון אם יש איסור נולד בהקפאת קרח כמו שיש בנימוחו, ועי' שם בתיקון דוד ושאל לסעי' כד שהבאתי בשם הרה"ג רש"ז מבריס"ק שכ' להתיר בזה, ובשם חידושי הגר"י (הו"ד בעדות לישראל ובשמב"ה) שהעלה לאיסור, ואפשר שיש לדון בקוביות קרח שלנו, משום בונה, עי' לעיל כלל לד ט, ועיין עוד בזה לעיל כלל יא ב ובתיקון דוד ושאל על סעי' כב בענין איסור קשוי דבר הרך, ולעת מצוא נשוב עוד לדון בזה ולא באתי רק לעורר בזה, ועי' גם מה שכתבתי בזה לעיל בתיקון דוד ושאל כלל לו לעיף כט, ובמה שהבאתי שם באיסור פתיחת המקרה בשם החזו"א (או"ח לח ב) משום שע"י פתיחתו מתחיל האלקטרי ליצור קרח, עי"ש ובס' עדות לישראל דף קנב.

כלל לט מלאכת הוצאה מרשות לרשות

או"ח סי' שמה וכן הלאה

תוכן הכלל

ארבע רשויות לשבת (א); אויר רשות היחיד והרבים (ד); איסור יציאה לרשות הרבים בדבר שאינו מלבוש ואינו תכשיט (י); איסור יציאה בטבעת שאין עליו חותם פתוח (יא); אופן היתר נשיאת מפתח ביתו — (בעושה המפתח כחלק חגירתו) (יג); דדת בן בחוץ על ידי אמו (או אשה) וכדומה, וכן נשיאת הבן, ונשיאת אדם גדול ובריא (כג); הובלת תינוק (הרך הנימול) עם הסנדקית בכסא — לבית הכנסת, למולו (כו); דין רשות החורים שבקיר (תקדו"ש ג); דין המעביר ארבע אמות ברשות הרבים (ז); דין הנ"ל בכרמלית (ז); הנ"ל בזריקה או בהושטה (ה); הוצאת אוכלין בפיו (תקדו"ש י); יציאה בשעון כיס (יא); יציאה בשעון יד (יא); יציאה במשקפיים בשבת (יב); בהנ"ל בבדיהם כפופים על האזניים (יב); בהנ"ל יציאה במשקפי שמש — שבדיהם כפופים על האזניים (יב); יציאה במכונת עזר לכבדי שמיצה שהיא בדמות משקפיים (תקדו"ש אות יא); יציאת חיגר במקל (טז); יציאת סגי נהור במקל (טז); יציאה לחוץ בכפפות, בבתי ידים (כסיות) ובידונית (יז); יציאת הקטע (שנקטעו רגליו ל"ע) — בקב שלו (יח); יציאת הקטוע בשתי רגליו (ל"ע) — בסמוכות עור העשויות לשוקיו (יט); כרמלית (ה); לצאת בשני מלבושים שרגיל ללבשם גם בימי חול (טו); לצאת בשתי חגורות (אבנטים) (תקדו"ש טו); לצאת במלבוש המחובר לו תכשיט לנוי, או מטפחת, או בברדס ובכננה (כ, כא, וסעי' כב); מקום פטור (ו); נתינת בגד על הצעיף, או על הכובע ולצאת בו לחוץ בשבת (יד); נשיאת תינוק בעגלה בשבת (תקדו"ש כג); נשיאת שעוני יד הנערכים מעצמם על ידי נענוע היד, המתנועעת לתומה (תקדו"ש יא); עשיית עקירה והנחה בשבת (ז); עשיית עקירה או הנחה בשבת (ז); רשות היחיד (ב); רשות הרבים (ג).

א. ארבע רשויות לשבת, ואלו הן: רשות היחיד, שהוא מקום השייך ל(אדם) פרטי (ונכלל בזה גם בור ותל שברשות הרבים, ועוד, כמו שיתבאר לקמן בסעיף ב). רשות הרבים, שהוא מקום צבורי, ושייך להכלל (כמו שיתבאר עם פרטי דיניו בסעיף ג). כרמלית (שהוא רשות שהוסיפו חכמים, ופירושו „רך ומל“, כלומר שהוא לא קשה ולא רך, דהיינו שהוא מקום שאינו לא רשות הרבים ולא רשות היחיד, וכלל בזה: ים, צידי רשות הרבים, ולפעמים גם תל, בור, בקעה ועוד, כמו שיתבאר לקמן בסעיף ה). והרשות הרביעי היא מקום פטור, כגון בור ברשות הרבים שעמוק משלשה טפחים ואין בו רוחב ארבעה על ארבעה ועוד, כמו שיתבאר לקמן בסעיף ו) א.

תקון דוד ושאל

(א) שבת ו. ת"ר ארבע רשויות לשבת וכו' ויש רשות הנקרא קרפף שלא הוקף לדירה כגון המחיצות שלא נעשו לדור בתוכן אלא לשמור מה שבתוכן כגון ההיקף שעושים סביב השדות והגינות, ואם יש בהיקף זה אורך יותר מבית סאתים שהוא ע' אמות וב' שלישים על רוחב ע' אמות וב' שלישים. (ובעיגול יש לחשוב בתשבורת שיעלה ה' אלפים אמות). ואפילו

קיצור הלכות שבת

תלא

ב. רישות היחיד היא, מקום גדור ומוקף במחיצות שגבוהות לכל הפחות עשרה טפחים, ורחבו ארבעה על ארבעה טפחים (או יותר) וכן תל שהוא גבוה עשרה ורוחב ארבעה על ארבעה, או כלי, כגון תיבה, הגבוה עשרה, ובחבית עגולה רואין אם יש בהקיפה ארבעה על ארבעה, שאז דינה כרשות היחיד, וכן עגלה, מגדל או ארון אפילו הן ברשות הרבים, הרי הן נחלקות לרשות בפני עצמן, והן רשות היחיד (אם גבהן או עמקן הוא עשרה, ורחבן (הקיפון) ארבעה על ארבעה (ועיין בתקון דוד ושאל בדין עגלה העומדת ברשות הרבים שדינה, לפעמים, כרשות היחיד) ב.

ג. רישות הרבים היא, מקום המשמש מעבר חפשי, כגון רחובות ושווקים שהם רחבים לכל הפחות שש עשרה אמות, ואינם מקורים, ומפולשים משני צידיהם, וששים רבוא עוברים שם בכל יום (כמספר הפקודים שבמדבר, שהיו יותר משש מאות אלף גברים למעלה מעשרים שנה), אך יש שחולקים על זה ואומרים שדינם כרשות הרבים אפילו באין ששים רבוא עוברים בו, וכל איש יחמיר לעצמו.

תקון דוד ושאל

אינו מרובע דינו ככרמלית ואסור להוציא ממנה לרשות היחיד ולרשות הרבים, ואסור לטלטל בתוכו אלא בד' אמות שכיון שהוא גדול כ"כ, הוא מתחלף ברשות הרבים, ואם הוא רק בית סאתים (וכל שכן בפחות) אף על גב שלא הוקף לדירה מותר לטלטל בכולו, ומכל מקום אסור להוציא כלי בית לתוכו אפי' כששניהם של אדם אחד, אע"ג דבחצר מותר, זה גרע מחצר, ודוקא כלים ששבתו בבית אסור אבל כלים ששבתו בחצר מותר לטלטל בקרפף זה, וכן להיפך, דמכל מקום שזה בזה לחצר שגם חצר אין תשמישו כ"כ בקבוע, זת"מ מה יד, ועי' קש"ע פג ב, וכ' שם אך (אם הקרפף) ארכו יותר ע"פ שניים ברחבו אפי' אמה אחת או נחשב כיותר מבית סאתים, כיון שאינו דומה לחצר המשכן ועי' גם בש"ע שמה א, ועי' שם בא"א שיש עוד רשות והיינו מבוי של ג מחיצות, עי"ש סק"א ובמג"א שעל סעיף ב ובש"ע הרב שם.

(ב) שמה ב, ועי' חי"א מזו ובש"ע הרב שמה טו ויט' ובקו"א, ובח"צ סי' ה, ועי' מג"א רסו ס"ק ז ד"ה ודע, ובכ"ש בפתיחה למס' שבת בעגלה העומדת בר"ה שאפי' בשעומדת על גלגלים אם תוכה של העגלה גבוהה ז ומשהו והיא פחות מג' טפחים סמוך לארץ שאמרינן בה לבוד, והוה כאלו היא גבוהה י' טפחים, או אפילו גבוהה ג' טפחים מן הארץ אבל העגלה בעצמה גבוהה י' טפחים בלא הגלגלים (ואף שתחת העגלה הוה ר"ה אם אינה מקורה, מ"מ תוך העגלה ולמעלה מהעגלה הוה רה"י אם רחבה ד' טפחים, ואפי' כשרק למעלה הוה העגלה רוחב ד טפחים ג"כ מספיק שתהוי דינה כרשות היחיד).

וכל דבר שהוא ברשות הרבים ואינו גבוה שלשה טפחים מן הקרקע, או גומה שאינה עמוקה שלשה טפחים (וגם החורים שבקירות שהם כלפי רשות הרבים ואינם מפולשים לרשות היחיד), אם הם נמוכים משלשה טפחים לקרקע במלו לגבי רשות הרבים, והרי הן כרשות הרבים. (ועיין בתקון דוד ושאל. כדן החור שהוא למעלה משלשה ונמוך מעשרה טפחים, ויש בו ד' על ד', שדינו במקום פטור, ואין כל הבדל בזה בין אם הוא למעלה מעשרה או למטה) ג.

ד. אף שאויר רשות הרבים אינו כרשות הרבים רק עד גובה עשרה טפחים, ומותר לו להעביר כליו שאינם מוקצים על דף העובר מרשות היחיד לרשות הרבים ~~הוא באמצע~~ והדף מונח למעלה מעשרה טפחים, דין רשות היחיד אינו כן, שאויר רשות היחיד הוא כרשות היחיד עד לרקיעו.

(לטדר חבא)

ה. כרמלית היא דומה במקצת לרשות הרבים (כיון שאין לו מחיצות ואינו מגודר כרשות היחיד), ובמקצת היא דומה לרשות היחיד, מדאינו משמש כמקום הלוך לרבים, והנהרות (שהם עמוקים לא פחות מעשרה טפחים), והשדות דינם ככרמלית, ועוד יש אחרים שדינם ככרמלית, כגון מכואות שיש להם מחיצות ואצטוניות (שלפני החניות שהסוחרים יושבים שם) ואצטבה (שהסחורות ערוכות עלי') שלפני העמודים ברשות הרבים שרחכה ד' וגבוהה משלשה עד עשרה טפחים, וכן תל של ארבעה על ארבעה וגבוה משלשה עד עשרה טפחים (או כור שהוא עמוק כשיעור הזה) וכן מקום של

תקון דוד ושאל

ג) עי' שמה ס"ז ס"ד וסעי' יג ומג"א וא"א ס"ק ו ועי"ש גם בט"ז ס"ק ו ובקש"ע פא וכ' שם שאם החורים שבקיר הם למעלה מג' טפחים מן הקרקע, שאז הם נדונים לפי מדותם שאם יש בו ד' על ד' והוא למטה מעשרה טפחים אז דינו ככרמלית, ולמעלה מי' טפחים הוי רשות היחיד, ואם אין בו ד' על ד' — הוא מקום פטור בין שהוא למעלה מעשרה ובין שהוא למטה מעשרה.

ד) או"ח שמה ס"ה, וכ"ש בפתיחה למס' שבת (ועי"ש גם בה"ג לפרק יא משנה א—ב, שכ' "מיהא אם ב' הרשויות רה"י ורה"י אינן זו כנגד זו, אלא זו אחר זו באורך רה"ר ורה"ר מפסיק ביניהן אז אפילו למעלה מי"ט ג"כ חייב במושיט, ורק בזורק פטור, ובזרק מרה"י לרה"ר או איפכא אפי' למעלה מי"ט חייב" עי"ש) ועי' גם בא"א שמה ס"ק ד.

קיצור הלכות שבת

תלג

ארבעה על ארבעה, ומוקף במחיצות שאינן גבוהות עשרה טפחים, ועוד יש הרבה שדינן ככרמלית, ועיין בזה באורח חיים בסימן שמה ובסימן שנוה.

ו. **מקום פטור הוא**, תל ברשות הרבים שהוא גבוה שלשה טפחים אך אינו רוחב ארבעה על ארבעה, (וכן הדין בבור ששיעור עמקו הוא כזה). וכן הדין במקום שאין בו ארבעה על ארבעה, ומוקף מחיצות גבוהות שלשה (או למעלה מזו), אך כל אלו שדינן כמקום פטור הוא רק כשהן ברשות הרבים, אבל אם הן נמצאות בכרמלית דינן ככרמלית (שאנו אומרים, מצא מין את מינו וניער) ויש שאומרים שרק עד עשרה טפחים בגובה דינו ככרמלית, אבל למעלה מעשרה דינו כמקום פטור. ז. **כתיב** בתורה ויצו משה וגומר איש ואשה אל יעשו עוד מלאכה, שאסרו הוצאת הדברים מרשות היחיד לרשות הרבים של מחנה לוי' שישב בה משה רבנו, ומזה למדו רבותינו לאסור עקירת דבר ממקומו שברשות היחיד והוצאתו משם והנחתו ברשות הרבים, וכן להיפוך, או אפילו להעביר ארבע אמות ברשות הרבים, ובאיסורים האלה יש בהם מן החיוב, אבל בעקירה בלי הנחה או להיפך, וכן על העברת ארבע אמות שכרמלית רק מדברי סופרים אסור. ז.

תקון דוד ושאל

ה) עי' או"ח שמה, שנו, ואויר כרמלית הוי רק עד י' טפחים ומשם ולמעלה דינו כמקום פטור (כמו שכ' ברה"ר), זת"מ מה ג, וכ"כ בתפ"י בה"ג פי"א משנה ד—ה, וכ"ה בעה"ש אות מד (בסי' שמה) ועי' ג"כ שם בש"ע הרב, ועי' בזה במ"ז שמו ס"ק א שמסתפק בזה עי"ש, ועי' במקו"ח הו"ד בס' זכרון ובמנ"ש סי' פא שכ' לחלק בזה בין זורק בלמעלה מעשרה ובין מעביר (וכ' שמעביר רשות חייב שכך הי' בנשיאת הארון שהי' גבוה מעשרה, ועי' לעיל ס"ד בתקון דוד ושאל), ועי"ש בזה בדין יער אי דינו ככרמלית ועי' בזה גם בכ"ש שכ' בפתיחה הנ"ל שיש בזה מחלוקת בין רש"י ובין הרמב"ם.

ו) עי' ש"ע שמה ס"י ופמ"ג ובקש"ע ספ"א ס"ה ובמגה"ש, ובתפא"י בפתיחה למס' שבת, ש"ע הרב שמה סי' פי"ג וסכ"ז ובמג"א שם בס"ק ד, ובחי"א מט ס"ח, ובדין טלטול ונשיאת ארבע אמות ברשות הרבים עי' לקמן ס"ח ומקורו בשבת צו. ועי' ג"כ עירובין מה ובדף צח בע"א ובע"ב שם, וגם בדף צט. וכן בדף קא. במשנה לא יעמוד אדם ברה"ר ויפתח ברה"י וכו', ועי' גם ברמב"ם יב טו ובטור או"ח שמת א ובסי' שצו א, וברמב"ם טו א, ובטור או"ח שנ ובא"ע שם סעי' א, ובסעי' ב—ג, ובסמ"ג לאווין סה. ועי' גם בשו"ת חת"ס חאו"ח סי' פב בענין טלטול פחות פחות מד' אמות.

ז) מלאכה זו מפורשת בתורה יותר משאר לח מלאכות (בשמות לו ה—ו), תוס' מסכת שבת א. ד"ה פשט — משום שהוצאה מלאכה גרועה הוא

ח. מלמול ונשיאת ארבע אמות ברשות הרבים אסרו גם בדרך זריקה או בדרך הושטה, ולמלטלו ולהוליכו פחות פחות מארבע אמות גם כן אסרו (ואסרו אפילו בבין השמשות, ואפילו בכרמלית) ה.

ט. כדי להמנע ממכשולות שגיעות וכשלונות, נכון לסדר עירובין בכל עיר ועיר (על ידי צורת הפתח וכדומה) וצריך לעשות כל התיקונים על ידי רב מומחה ובקי ה.

י. כל דבר שאינו לא מלבוש ולא תכשיט אסרו לצאת בו לרשות הרבים או לכרמלית, ובאשה, שדרכה להעמיד קישורי הצעיף וכדומה במחטים, היא מותרת לצאת במחט שאינה נקובה, לצורך הלבישה, אבל לאיש יש להתמיר אפילו לצורך לבישה ט.

תקון דוד ושאל

שהרי עצם הדבר לא גשתנה, ורק במקומה גשתנה, ואם לא גילתה לנו התורה שהיא מלאכה לא היינו יודעים, ומלאכה זאת מפורשת ג"כ בירמי' יז כא—כז ואל תשאו משא ביום השבת וגו', ועי' שבת מט אין חייבין וכו' הם העלו את הקרשים מקרקע לעגלה ואתם לא תכניסו מר"ה לרה"י וכו' ועי' רמב"ם פ"ב ובר"פ הזורק, ובאו"ח שא ושם בש"ע הרב ס"א, ועי' בתפא"י (ה"ג) פ"א מ"א שחייב במוציא מרשות לרשות בעקירה כאן והנחה כאן אפי' בעומד במקומו, ועי' א"א ש"ק ב, ומקור ענינים האלה הוא בשבת א—ט, ובפרט בדפים ו—ח וברמב"ם יב ח—יט, ובפ' יג עד פ"כ, ובאו"ח סי' שמה—שמה, וכן שנג — שנה, וכן בסי' שא.

ח) שמו ב וכן שמת ה ובט"ז ס"ק א, ועי' מג"א שלא ס"ק ה, ובאבה"ע, ועי' בסי' שמו — שמה, ואם יש חריץ עמוק י טפחים ומלא מים אם המים מבטלים המחיצות (וכן בשאר דברים צלולים — שאדם מסתכל בהם ורואה המחיצות), וההבדל שיש בין הוא מלא מים ובין כשהוא מלא פירות עי' מג"א שמה ס"ק י, ובש"ע הרב סט"ו (ובסע' יט), ובחריץ שיש בו מים והמים נקרשים בימות הגשמים — עי' בט"ז שסג ס"ק ב ובמג"א סוף ס"ק לא ובמחה"ש, ובש"ע הרב סעי' לה, ובחי"א מז ה, ובשב יעקב סי' יז, ובכנס"י (הו"ד בא"א שסג א) (אך עי' בשו"ת חכ"צ סה הו"ד בשע"ת, באבה"ע סוס"י שסג, ובבאה"ט ס"ק יא-יב, בשו"ת שב יעקב הנ"ל סי' יז, ובמשנ"ב שסג ס"ק קכב, וס"ק קית, ובשו"ת בית שלמה ח"א מב, ובשו"ת מהרי"א הלוי ח"א קלט בח"צ ד במשנ"ב ס"ק קנז, ובמג"א שם (הו"ד בבאה"ט ס"ק יב בעיר המוקפת תל ואח"כ בנו בתים שההיקף נעשה שלא לשם דירה, ובבה"ל שם ד"ה ויש חולקין, ובמשנ"ב שם ובסי' שנה) ועי' בתיקון דוד ושאל לעיל בסעי' ו.

ח) עי' בדיני ערובי הצרות שבת ו ובאו"ח שסו—שפז ובמג"א ופמ"ג, ובדיני עירובין לעיר עי' בש"ע שצב—שצה ובשו"ת חת"ס חאו"ח סי' צט. ט) עי' או"ח שא ז—ח, ובהוצאת אוכלין בפיו עי' שבת קב. יש אוכל אכילה אחת וכו' ועי' גם שבת צב במשנה ובתוס' ד"ה המוציא בפיו.

יא. בתכשיטים יש גם כן דברים שאסרו לצאת בהם בשבת וביחוד
 יש ליזהר שלא יצא איש בטבעת שאין עלי' חותם
 פתוח, וכודאי שצריך ליזהר בנשיאת שעון, ואפילו בקשור לרביד זהב
 שבצוארו שהוא תכשיט, ושעון המונח בכיסו, הוי משא ואין (לו)
 היתר להוציאו בשבת, ומנהג הוא שלא לצאת גם בשעון יד, אך בזה
 יש מי שמתיר כמבואר בתקון דוד ושאלו.

יב. אף שאסרו לצאת במשקפיים המורכבים על העינים מחשש שיפלו
 ויבא לשאתם בשבת, אף על פי כן יש שכתבו להתיר לצאת
 במשקפיים שמוטותיהם כפופים על האזניים שאינם עלולים ליפול,
 (ויש מי שכותב כך להקל ביציאת משקפי השמש הכהות^ה לכאבי^ה)

תקון דוד ושאל

(י) סי' שג, סי' שא ט—יא וכו' ובתו"ש שג ס"ק לט ובזת"מ
 מה כא, ובמנחת שבת על פד ב בקיצור ש"ע (ובמה שכי לעיל לו
 ל) ובקצש"ע פד ב ושם בלחם הפנים שאסור להוציא שעון בשבת במקום
 שאין עירוב אפילו כשהשעון מחובר לרביד זהב, וכ"ה בשם הגאון ר"א
 העללער, ועיין גם בתל"ד שא ז ובחיי אדם נו ב ובד"ח ח"ב לג,
 ובמשנ"ב שא ס"ק מה ובבה"ל ד"ה בזה, (ועי' גם במנ"ש פד ב מה
 שצדד להתיר בשעוני נשים שנושאין אותם לשם תכשיט בצוארן — שכי'
 בדרך אפשר לסמוך בזה על השו"מ מהד"ק ח"ג סי' לא שהוי תכשיט משום
 שהנשים נושאות השעון בגלוי, (משאי"כ האנשים שנושאים השעון בכיס —
 כמבואר בפנים), ומסיים בצ"ע. (ועי' עוד שם ס"ק ד—ז) ועי' בקצות
 השלחן שהביא דבריו ודברי המשנ"ב וכי' שלא להתיר לצאת אף בשעוני
 יד ושעוני נשים הנ"ל כדברי המשנ"ב, ועי' גם בשע"ת מהרש"ם שא
 אות ז, ובח"ג שסט, וח"ה לד, ובנשיאת שעוני יד עי' במנחת יצחק סי'
 סז, ובחלקת יעב סי' פט, ובקובץ המאור שנדפס בברוקלין שהביא בזה
 להתיר לשאתו משום שהוי תכשיט מהרה"ג י"צ דושינסקי ז"ל, ובשם הרה"ג
 ד"ב ווידענפעלד שליט"א הביא שכי' שלא נהירא לי' להתיר (עי"ש בקונט'
 פא, ועי' עוד בקונט' עח—עט), ובשמב"ה פד ב ובענין נשיאת שעוני יד
 הנערכים מעצמם ע"י נענועת היד המתנועעת לתומה עי' בשו"ת חלקת יעקב
 הנ"ל בסי' עה, ועי' גם בכלל לח תיקון דוד ושאל על סעי' לז בדין
 נשיאת שעון ומשקפיים והתיק, וכן במפתח כשהוא חלק מחגורתו), ובנדון
 נשיאת שעון יד הנ"ל עי' בשו"ת אגרות משה סי' קיא שצדד לחלק בין
 הנושאו על בשרו ממש ובין האינו נושאו על בשרו, ובסיום דבריו שכי'
 להחמיר בנשיאתו בשבת אפי' בנושאו על בשרו, ועי"ש גם בסי' קז בנדון
 סכה המיוחדת למתיחת צוארון הכתונת שלא יתקמט — והנתקעת בראש
 הצוארון, אי מותר לצאת בה בשבת, וכי' להתירה בפשיטות, משום שאין
 דרך ללבשה רק לצורך לבישה, ועי' לקמן בס"ק הבא סעי' כא וסעי' כב.

עינים, להגן על עיניהם מפניעתן החזקה של קרני השמש) ומבואר בתקון דוד ושאל יא.

תקון דוד ושאל

יא) עי' שבת פ"ו וברמב"ם פ"ט שאסור להוציא דבר מרשות לרשות, דרך משא, ודבר שאינו מלבוש ולא תכשיט נחשב למשוי ואסור מה"ת, כמבואר בסי' שא ובסי' שג, ועי"ש שיש עוד דברים שאסרו חז"ל מחשש שישלפו ומחוי (או שישלף מעצמו ואתי לאתויי), ועוד אסרו דברים משום מראית עין, אך מי שאינו יכול להיות בלעדי הדבר (כגון החיגר שא"א לו ללכת בלי מקלו, התירו לו (אפילו באינו קשור בו) עי' ברא"ש ביצה כה שהו"ל כנעל שלו, (ועי' בשבת סז ובתוס' שם), ועי' או"ח שא בתו"ש ס"ק יב ובש"ע סעי' יז—יה, וז' שם ובבה"ל ד"ה כל ובלבוש שם, ובתו"ש ס"ק לז—לה, ובא"א בס"ק כח שם, ובענין דומה לזה בהליכה במקל עי' בבה"ל על שא ס"ק יז ד"ה אבל, ובמג"א ס"ק כז ובבאה"ט ס"ק יח, ובבה"ל ד"ה בזה ובמנ"ש פד ס"ק ו בענין יציאה במשקפיים, ובחי"א נו ג שכ' ולצאת במשקפיים במקום שאין עירוב אסור דלמא נפיל, ודומה לד"ן חיגר (שכ' שם שחיגר שא"א לו כלל ללכת בלי מקל שמותר לו ללכת במקל בידו, אבל אם אפשר לו ללכת בלי מקל והמקל הוא לו רק להשען עליו שילך ביותר טוב — אסור, וכ"ז במקום שאין עירוב וכו' עי"ש בס"ו שהעתיק דברי הש"ע שבסע' יז שהזכרנו לעיל) והו"ד בנז"י טז ח"ב יג, ובקש"ע פד ג כ' אבל במשקפיים אעפ"י שהן משובצות זהב אסור לצאת בהן, ועי' גם בשו"ת מהרש"א סי' ט, אך עי' מנ"ש פ"ד ס"ק ו שכ' להתיר לקצרי הראות לצאת במשקפיים הקשורים מאוזן לאוזן — אפי' במקום שאין עירוב, ואפשר שמותר אפילו באינם קשורים לאזניים בקשר של קימא וציין לתל"ד שא ס"ק יד, ואפי' באינם קשורים כלל רק מוטות המשקפיים כפופים הרבה — הראה ג"כ צדדים להתיר, וכן הביא בס' זכרון בשם ס' בני ציון להתיר — בקשורים מאוזן לאוזן, ובשו"מ מה"ג ח"א קט כ' שהסומך להקל לכאבי עינים לצאת במשקפיים כהות להגן על עיניהם אפי' במקום שאין עירוב אין מזניחין אותה, וכ"מ מתו"ש, וכ' עוד שם בשם קובץ יגדיל תורה שכ' שם בשם כמה גאונים שבזמנו להתיר במשקפיים שיש להם מוטות, וכ' שאפשר לומר שהחי"א באיסורו התכוין להמשקפיים הישנים שלא היו להם אז הבדים המקיפים במוטותם מאוזן לאוזן בחזקה, אבל שלנו אינם נופלים מן החוטם, ויש מי שצדד ג"כ שהוא תכשיט, וכ' שם שכל שכן שיש להתיר לאותם שנושאים כל ימות השבוע, עי"ש, ועי' שו"ת מהרש"ם ח"ב סי' ה, ובתפא"י מ"ח פ"ו, וכ"ה בשו"ת קרן לדוד סי' ט צא.

ובענין השתמשות במכונת החרשים (שכידוע יש בה מיקרופון), ויש בה גס איסור הוצאה מרשות לרשות בשבת עי' בס' עדות לישראל דף קכב; בד"ה וכן שכתב שצריך לערוך את המכונה מערב שבת ולתפרה סביב שלא יבא לפתחה ולטגרה בשבת וכן חלק שבכיס יתפור בתוך הבגד מע"ש שלא לעבור על איסור הוצאה, ועי' בזה בשו"ת מנחת יצחק שדן באיסור

קיצור הלכות שבת

תלו

יג. יש אנשים שכשמוכרחים לשאת אתם מפתח ביתם, שנוהגים כדעת המתיר להכניס משיחה או חוט בצד העליון של המפתח וחוגרים את עצמם בו, ואחר כך קושרים צד השני של החוט בצד התחתון של המפתח, בעניבה, כדי שלא יעשה קשר של קימא בשבת (אף על פי שדעתו להתירו בו ביום), וכשיש להם שני מפתחות גם כן עושים כנזכר לעיל, ומחברים את שני המפתחות בקרסים, והם חלק מהחגורה. ובמפתחות שמשמשים בארצות הברית עושים נקב בצד העליון ונקב בצד התחתון והמפתח משמש כחגירת האבנט (ראה בציוור בסוף הספר) יב.

יד. אסור לאשה לתת כגד על צעיפה (אבל כשמעטפת בו גם חלק מגופה, כדרך מלבוש, אז מותר אפילו במתכוונה להציל על ידה בגדי' מלכלוך וזהו הגשמים). וכן אסור לאיש לתת כגד על כובעו להצילו מגשמים, ודבר שהוא מלבוש אף שכוונת הלובשים בהלבשתם היא שלא יצטרכו אותם הגשמים גם כן מותר ללובשם כמבואר בתקון דוד ושאל יג.

תקון דוד ושאל

הוצאה שיש בזה (בח"א סי' לו, וכן בח"ב) ועי"ש שכ' «ובזה נ"ל במכונת שמיעה במהודק היטב בגופו וא"א ליפול, דאם א"א לו בשום אופן לילך זולתו, שפיר מותר לילך עמו בשבת בחוץ, אמנם אם אפשר לו זולתו, אף דל"ש שמא יפול, עדיין י"ל דהוי משוי וכו' וסיים באותו ובודאי דבר זה אם באמת אי אפשר לו לילך זולתו צריך דקדוק גדול, ולבסוף העתיק גם דברי העדות לישראל הנ"ל. ועיין מה שכתב בחלק ב שכנראה לא העלה דבר ברור בזה, ועיין מה שכתב בפרדס ארצה"ב שנת לב חודש סיון סימן סו מהרה"ג ר' צבי פסח פראנק שכתב בזה שאין להתיר הטלטול מחוץ לעירוב וכו' שכך דרכה להוציאה באוון וכו' חייב משום מוציא מרשות לרשות, וכ' «אבל במכונת השמיעה הזדושה שנתחדשה עכשיו וכו' כולה כמעשה משקפיים שמלבישים אותם על העינים, ושתי ידות לה הנאחזות מאוון לאוון ובעובי יד אחת מובלעת בפנימיותה מכונת שמיעה קטנה, וחוט דק יוצא מהיד לאוון להמשיך את חוט השמיעה, וכפי שנהגו לצאת במשקפיים אהני לי' כח רגילתו, שלגבי' דידי' חשוב כלבוש או תכשיט ויש להקל בזה" ע"ש.

(ב) טור ואו"ח שא יא, במג"א ס"ק יח ובט"ז שם ס"ק ז, ועי' גם בש"ע הרב שא ס"ח, ובקצש"ע של הרב פלדמאן (ובציורנו בזה בסוף הספר), ועי' בהקדמת מי באר שג"כ כתב כהנ"ל.

(ג) א"א דו"ז בביאור הגר"א ציין בזה לנדרים זה: יוצאין בשק וכו' מפני הגשמים, ועי' או"ח שא יד (ובטור שם) ובמג"א ס"ק כג, ובש"ע הרב שא יא, ובמנ"ש שם, ובמסגה"ש פד ז, ובנו"י טז ח"ב בסעי' טז, ודבר שהוא מלבוש אפי' אינו לובשו אלא משום אצולי טנוף, מותר לו לצאת בו בשבת, וע"כ מותר ללבוש בגד מפני הגשמים או כובע על

מן. מותר לצאת בשבת בשני מלבושים זה על גב זה, אפילו כשאינן לו צורך במלבוש זה לעצמו ומוציאו רק לצורך חבירו וכדומה, גם כן מותר אם דרכו ללבוש לפעמים שני מלבושים כאלה גם בחול, שאז הוי דרך מלבוש, וכן הדין בלבישת שני אנפילאות זו על זו, ובלבישת ערדליים על גבי הנעלים, ובחבישת כובע על כיפה וכדומה י.

תקון דוד ושאל

ראשו אף שהוא בגד עב שלא הי' מתעטף בו בלי גשמים, וה"ה אפי' לא כדרך מלבוש רק כמו הנשים שנותנין על ראשן חתיכת בגד שיהא מונח עליו כדי שלא ירדו הגשמים על בשרן ויצערו אותן, מותר ג"כ אף שעיי"ז נצלת ג"כ מטנוף אין לחוש, אבל אשה הנותנת חתיכת בגד על צעיפה מפני הגשמים כדי שלא יתלכלך הצעיף אסור, כיון שאין זה דרך מלבוש וגם אינה מתכוננת רק לאצולי טנוף ואם מתעטפת בה גם גופה כדרך מלבוש אז מותר אפילו במתכוננת בה רק לאצולי טנוף ואינה מלבוש רק חתיכת בגד, ואם קשר מטלית בפתילה של כובע כדי לקנח בה את עיניו, אסור שלא הוי דרך מלבוש ולא הוי רק לאצולי טנוף, שם בש"ע שא, ועיי"ש סעי' יג—יד, ועי' ח"א שכ' אבל כשהאשה מעטפת בו גם רוב גופה וכו' ובמג"א ס"ק כג משמע שרק בהנחה אסור אבל בעיטוף אפי' בעיטוף ראשה סגי, ובפמ"ג משמע שיהא מעוטף גם קצת מגופה, והו"ד בשעה"צ שא את נז, וכ' שא"י מנין לו להח"א שיהא מעוטף בו גם רוב גופו עיי"ש, ועיי"ש בש"ע סעי' כא שדבר שהוא מלבוש לאחד (אעפ"י שאין דרך בני אדם ללבושו) כגון בגדים הקשים כשקים וכיו"ב שהרועים לובשים אותם מפני הגשמים, מותר לכל אדם ללבושן, אבל דבר ששום אדם לא ילבוש אותו כגון תיבה, קופה ומחצלת אסור להוציאה אפי' דרך מלבוש, (ועיי"ש סעי' לח), ועיי"ש ובאר"ר שלאיש אסור לצאת בדבר שהוא תכשיט לאשה וכן להיפוך, עיי"ש, ועי' בס"ק שלאח"ז בתיקון דוד ושאל באיסור יציאה במכסה פלסתי על גבי הכובע בשבת.

יד) טור ובש"ע שא סל"ז ועי' בביאור הגר"א שציין לשבת קכ. לובש כל מה שיכול ללבוש, ולעירובין צה: עיי"ש, ועי' במג"א בס"ק מט ובמחה"ש, ובקש"ע פד יב, ובנו"י טז ב סעיף נג, והגה שם שי"א לצאת לר"ה בשתי חגורות (אבנטים) זו על גב זו (וגם זו אצל זו באורך הגוף שהוי כאזור רחב אסור, זל"א) אא"כ מלבוש מפסיק בינם, ול"ד לשני מלבושים שדרך ללבשם כך מפני הקור וכו' עיי"ש נו"י, ועי' שו"ת בית שלמה ח"א לט שמתיר לצאת בערדליים ע"ג הנעלים, ועי' בשו"ת אגרות משה סי' קח—קי שכ' לאסור ביציאת מכסה פלסתי ע"ג הכובע, וכ' שלא דמי ליציאת ערדליים שעל גבי הנעלים, שהערדליים ג"כ מחממים, עיי"ש, סק"ת, ועי' בחי"א שכ' בזה לאסור לאיש לכסות הכובע במטפחת, והו"ד במשנ"ב שא ס"ק נה.

קיצור הלכות שבת

תלמ

טז. חיגור שאינו יכול ללכת כלל בלי מקל, מותר לו ללכת בו בשבת, אפילו באינו קשור בו, משום שהוא כנעל שלו (ודין חולה שעמד מחליו, הוא כדין החיגר) אך כשאפשר לו ללכת גם בלעדו כגון שהולך בביתו בלי מקל ורק כשיוצא לחוץ הוא נשען על מקלו, כדי להחזיק עצמו, אסור, ולא התירו רק בשאי אפשר לו ללכת בלי מקל, (ולמגי נהור (סומא) אסרו לצאת במקל, שהמקל לעור אינו אלא כדי לישר פסיעותיו) ואפילו במקום שיש עירוב אסרו לאדם לצאת במקל, משום עובדין דחול טו.

יז. לצאת בשבת לרשות הרבים בכפפות (כסיות, בתי ידיים) יש מתירים ויש מחמירים ומצריכים לתפרם או לקשרם לכגדו בקשר של קימא מחשש שלפעמים יצטרך למשמש בכגדיו ויוזק להוציא ידו אחת מכפפה הנ"ל, ויביא את הכפפה ארבע אמות בידיו, וטוב להחמיר בזה אפילו בזמננו, ואף שיש הרבה שסוברים שאין לנו רשות הרבים עכשיו, אבל בידונית (היא גליל פרוה, להכניס בו הידים ולחמם בימי הקור), שאפילו כשיוצא ממנה ידו אחת ישאר עדיין

תקון דוד ושאל

טו) או"ח שא יז—יח (ועי' גם ביצה כה: ת"ר אין הסומא יוצא במקלו וכו') ועי' בט"ז שם ס"ק יב כשהולך במקום משופע, או על קרח שהמים שברחוב (וכדומה) נגלדו ונקרחו לקרח, וירא שיפול שהתירו לו לצאת במקל, ולא אסרו בסומא אלא וכו' לתקן פסיעתיו וכו' ועי' שם מג"א ס"ק כז שכ' להתיר לצאת במקל במקום שיש עירוב שאינו נושא אלא לכבוד, אבל לאדם דעלמא שאינו נושא לכבוד אפי' במקום שיש עירוב ג"כ אסור שיש בו זלזולו של שבת, ועי' א"ר שא לח שמתיר לאיש שדרכו ללכת במקל לצאת בו אפי' חוץ לעירוב, וכ"ה בתו"ש, ובעיר המסודרת בעירוב עי' בשע"ת שם ס"ק יז שהביא דברי הנוב"י מה"ת סי' כח (ועי' גם ש"ע הרב בקו"א שא ס"ק ז) שהתיר לצאת במקל, ובשו"ת מהד"ת ח"ג סימן עד כתב גם כן להתיר, וכתב שאין בו משום עובדין דחול, עי"ש ובכ"א ג, ובתפארת ישראל משניות פרק ו מ"ח כתב לאסור שלא לצורך אפי' במקום שיש עירוב (וכ"ה בברכ"י שא לאסור) ומתיר בקצת צורך עי"ש בה"ג, וכ"ה בזת"מ סי' מד, (ועי' הגה' מהרש"ם שא, ובהרדב"ז ח"ו אלפים וקס"ג והו"ד בברכ"י), ועי' עוד בדינו של הט"ז הנ"ל בשו"ת גור ארי' סי' ס, שחולק עליו וכ' של"ד לדין חיגר ששם המקל הוא לו כנעל עי"ש, ובהגה' רי"ש כ' שהט"ז מיירי במקום שיש עירוב שאין בדבר רק משום זילותא דשבת, ועי' בהגה' רב"פ סי' תקכב (והו"ד בנו"י טז ח"ב ס"ק טו, עי"ש) שמפרש שהט"ז מיירי להתירו חוץ לעירוב, ובברכ"י כ' זה הכלל כל מי שא"א לו ללכת בלי מקל מותר, ומי שאפשר לו ללכת בלי מקל אסור לו ללכת בו, ועי' תקכא מ"ז א וסי' תקכב מ"ז ס"ק א ובמ"ז שא ס"ק יב וס"ק כז וס"ק ג.

לבוש בידו השני' מותר אפילו בלי תפירה, ויש מי שמחמיר בידונית יותר ממה שמחמיר בכפפות על כן נכון להחמיר בשניהם טו.

יח. אין הקטע, שנקטעו רגליו יוצא בקב שלו (קב הוא כמין דפוס של רגל וחקוק בו מעט לשים בו ראש שוקו ושרידי רגלו שנקטעה), ואין הקב הזה עשוי ללכת בו, שהרי הוא זקוק עוד למקלו לתמוך עליו בלכתו (ובאופן זה מותר לו לצאת במקלו כמבואר בסעיף יז), וקטע הזה ביציאתו בקב כוונתו רק לחפות על חסרון רגלו ולהעלימו מבני אדם, וכיון שאינו צורך הליכתו אין דינו כנעל שלו ופטור אבל אמור הוא י.

יט. קטוע בשתי רגליו ומהלך על שוקיו ועל ארכבותיו וסמוכות של עור עשויות לשוקיו, מותר לו לצאת בהן בשבת לפי שהן תכשיטו, שהן לצורך הילוכו י.

תקון דוד ושאל

טז) שא לו, ועי' בט"ז ס"ק כו ובאה"ט אות לא, ועי' בא"ר שכ' שמותר ג"כ לחברם בקרסים ושזה עדיף מלקשרם בקשר של קימא, ואף שהכפפות חשובות הן ואין בטלות לגבי הבגד, אעפי"כ מותר ללבשן כשקשרן או תפרן להשרוול שאז נחשבו הכפפות כאלו הן המשך השרוולים וכאלו הן ארוכות, ועי"ל בתפירה, וכתב במ"ז סעיף קטן כו שהאליהו רבה מחמיר בידונית טפי מבכפפות, על כן ראוי להחמיר בשתיהן שלא ללבשן אם אינן תפורות להשרוול, ובבאר היטב הנ"ל כתב להקל בכפפות, וכן הוא בש"ע הרב, ועיי' שם קיצור ש"ע פד טו, ועי' קצות השלחן קטו ס"ק כג שגם בקשרם מע"ש צריך שילבש הכפפות דוקא על ידיו בשבת, ולא שיניחם תלויים באויר, בשם הט"ז שם.

יז) שבת סה: הקיטע יוצא בקב שלו וכו' ועי' פי' רש"י ותוס' ד"ה הקיטע, ובהרע"ב שם שבת פ"ו מ"ח ובאו"ח שא טו ובמג"א ס"ק כז, ובקטע שאינו יכול ללכת על שוקיו ורק יושב על כסא ומשנעקר ממקומו נסמך על שוקיו ועל ידיו ונדחה לפניו, ועושה סמוכות של עור או עץ לראשי שוקיו או רגליו התלויים, וכשהוא נשען על ידו ועוקר עצמו — נשען קצת גם על רגליו, אין יוצאין בהם בשבת דאידי דתלוי ולא מנחי אארעא זימנין דמשתלפי, אבל בכסא וספסלים הקטנים שבידיו מותר לצאת שכיון שאינו יכול ללכת מבלעדיו הרי הם כנעליו, כ"כ שם שא סט"ז בש"ע. (ובענין הליכה במקל לזקן — עי' בשו"ת מהר"ש ח"ח סי' ככו ולעיל סי' טז בתיקון דוד ושאל).

יח) או"ח שא טז, ועי' ס"ק ח וגם סעי' טו, וביציאת בתי אזניים בקור גדול עי' בשו"ת בית ישראל נג שאוסר, ואפשר שיש להתיר בתפורים לבגדו וצ"ע. — ועי' תיקון דוד ושאל סעי' יב וס"כ, וסעי' יז.

קיצור הלכות שבת

תמא

(לסדר נצבים וילך)

כ. מותר לצאת במלבוש שתכשיט מחובר לו לנוי, כגון הזוגין (היינו פעמונים קטנים הארוגים (וכדומה) להם בכסותם, שהסירו מהם העינבל שלא ישמיעו קול) שדרך בני מלכים ללבושם, אבל לצאת בבגד שחיבר לו תכשיט שאין דרכו בכך, אסור. ומותרים לצאת גם בברדס ובכננה (הם מיני כסוי לראש המחוברים אל המעיל מאחור) התלויים בבגד שמכסים בו הראש בשעת ירידת גשמים, אבל בדבר שאין דרכו בכך ולא בטל להבגד אסור יט.

כא. וכל זה רק בתכשיט שהוא דבר המותר לצאת בו, ורק משום גזרה שמא יפסוק ויפול הצריכוהו לתפרו לבגד, אבל בחיבר לבגד דבר שאינו עשוי לתכשיט אלא להשתמש בו והוא דבר האסור לצאת בו, אז אין חיבורו להבגד מתירו לצאת בו, שכיון שאינו משמש להבגד כלום, אינו בטל לגבי הבגד כ.

כב. במה דברים האלה אמורים כשחיבר דבר שחשוב קצת נגד המלבוש, אבל כשאינו חשוב כלל כגון מטפחת האף וקינחו, המחוברת לבגד, מותר לצאת בה, אם היא מחוברת ותפורה לבגד בשתי תכיפות (פירוש תכיפה היינו, חבור על ידי תפר במחט) אבל כשהיא תפורה להחגורה אסור לצאת בה, משום שאינה בטלה לה ואפילו לחגן זו על גב זו אסור, ומותר רק כשיחבר ראש המטפחת

תקון דוד ושאול

(יט) שבת סו: שם במשנה ובני מלכים בזוגין וכו' (וכן פ"ו מ"ט ובתויו"ט שם). ועי' דמב"ם יט ה אשה שיצאה במחט נקובה חייבת וכו' זה הכלל כל היוצא בדבר שאינו מתכשיטיו ואינו דרך מלבוש והוציאו כדרך שמוציאין אותו חייב וכו' ועי' במרדכי במה אשה (על שבת סב. סימן שנ) שכ' שם נשאל לדבינו מאיר אם מותר לקבוע ברזל וכו' בדאש חגירתו לנוי, וכשיקבעו יחוק בו צורת מפתח וכו' לפתוח בו ולנעול בו, והשיב דודאי אסור אע"ג דאמדינן וכו' אבל יוצא הוא בזוג שבכסותו ומוקי לה דמחי בי' מומחא דל"ל דילמא נפיל וכו' דילמא לא שרי אלא בזוג שדרכם היו לעשותו לכל הבגדים לנוי ולא אטדחוהו דבנן למיפסקי' ולגנות הבגדים וכו' עי"ש, ועי' באו"ח שא כג, ובמג"א שם לב—לה ובמחה"ש ובתו"ש ובט"ז ס"ק יד ובמ"ז, ועי"ש מ"ז ס"ק יב שכ' שבכל איסורים שאסרו לצאת בהם מהחשש שיבוא לאתויי ד' אמות בדשות הרבים, אם כבר יצא, והוא בדיעבד, שא"צ להסידם, והו"ד גם בגז"י (טז ב ס"ק יג) ובמנ"ש, (ועי' ג"כ בטור סי' שג ובאו"ח שם, ועי' לעיל כלל לח לה—לו.)

(כ) או"ח שא כג, ובט"ז ס"ק יד ובמג"א ס"ק לד ובמ"ז ובא"א שם.

בראש החגורה, אפילו בקשירת קשר שאינו של קימא, ותהי החגורה ארוכה, ויהי חגור בדרך זה במשך כל הזמן שהולך ברחוב כא.
כג. מותר לאשה לדדות בנה הקטן השוען על רגלו האחת בעת הליכתו דהיינו שמגבי' רגלו האחת ומניח השני' ושוען עלי' וכן הלאה, אבל בקטן שאינו הולך וכשאמו מדדה אותו הוא רק גורר רגליו אסור לשאתו אפילו בכרמלית, שבקטן כזה אין אומרים

תקון דוד ושאל

(כא) שם בשבת ובאו"ח ועי' בש"ע הרב ביד אהרן ובתו"ש ודעתם שקשירת קשר שאינו של קימא אינו מועיל ומש"ה טוב לקשרם מע"ש בקש"ק, ועי' גם בש"ע וכן במ"ז שא כט, וכאן הוא לובשה דרך מלבוש ועוד שהיא משום צערא, עי' כלל לה סעי' י"ד בתיקון דוד ושאל, ולעיל סעי' יד ובתיקון דוד ושאל).

ובענין עטיפת הצואר במטפחת אף, לצורך קליטת הזיעה, שדרך בני אדם כאן לעטוף בהן צוארן בימים החמים בימות הקיץ, אם מותר לצאת בהן כך בשבת, שהלוא גם בימות החול דרכם לצאת בהן, ומצאתי ג' דון דומה לזה בשו"ת קרן לדוד סי' צ' שדן בלבישת מטפחת שלובשין על הצואר כדי להציל את הצוארון מזיעה, ועי"ש שצדד שהמטפחת זו נחשבת למלבוש, וציין לשבת פט"ז מ"ד ופי' הרע"ב שם שהמטפחת הנ"ל היא א' מהי"ח מלבושים שחשב ר' יוסי שיכולים להציל מפני הדליקה, ועי' גם פי' רש"י שבת קכ. ד"ה וסודר שבצוארו, ותלויין ראשיו לפניו לקנח בו פיו ועיניו, ועי' ג"כ בירושלמי פט"ז ה"ה שהלשון שם שונה, ועי' שם שחשב שני סבריקין ופי' הקה"ע אחד לקנח בו פניו וידיו, והשני לקנח בו צואת האף.

(ובס' מנ"כ דף לב: העיר הערה שראוי לתשומת לב על קלות הדעת שאנחנו מתיחסים ומתנהגים באיסור הוצאה וכתב שכמעט אין איסור מאיסורי שבת שמרבים כל כך לעבור עליו כמו על איסור הוצאה, וכתב שרבותנו ז"ל אסרו תקיעת שופר בראש השנה כשחל בשבת, וכן אסרו נטילת לולב אפילו ביום ראשון של סוכות שחל בשבת — מחשש שיעבירו ד' אמות ברשות הרבים, ומשום החשש זה בטלו שתי מצות עשה המפורשות בתורה, ואנחנו מוצאים ומחפשים מטעמים של נוחיות כל מיני התירים כדי לעבור על איסור הוצאה בשבת, ומרבים העם להביא הטליתים לבית הכנסת, וגם לוקחים אותן לביתם, ואין שמים לב על חטאם וזלזולם באיסור הוצאה), וביציאת סכה שנושאים בצוארון הכתונת ויש לה ברג, בצדה אחת כ' בקצות השלחן קטו ס"ק כט להתיר לצאת בו שהוי מלבוש בזמן הזה, וכ' עוד שמותר לצאת גם בהכפתורים שאינם מחוברים להכתונת שנוהגים לכפתר בהם את בית צואר, וצוארון הכתונת וגם בתי ידי, אך כשהכתונת פתוחה והכפתור תחוב רק בצד א', או הוי רק משוי, (שאינו משמש כלום) ואסור לצאת בו, ועי' לעיל סעי' י וסעי' יא.

קיצור הלכות שבת

תמג

החי נושא את עצמו, והנשאו ברשות הרבים, או הנושא חולה שאינו יכול ללכת, חייב, ואפילו אדם גדול בריא אסור לשאת, ואפילו בכרמלית והנשאו פטור מפני שהחי נושא את עצמו, ואסור מדברי סופרים כג.

כך מזה שנוהגים בקצת מקומות להושיב הסנדקית עם התינוק הרך הנימול בכסא ולהובילם בזה לבית הכנסת בשבת על ידי ישראל ברור שאסור אף בכרמלית, שהרי אין התינוק הנימול טפל להסנדקית, והנשאו בדרך זה ברשות הרבים חייב חטאת, ועל ידי עכו"ם מותר כג.

תקון דוד ושאל

כב) שבת קכח: במשנה אשה מדדה את בנה וכו' רמב"ם יח טז, ובאו"ח שח מא, ובמג"א ס"ק ע—עא (ובא"א שם), ועי' שם גם בדין מוציא תינוק וכיס תלוי בצוארו שחייב, והמוציא גדול המלוכש פטור על הוצאת לבושיו, ועי' ש"ע הרב סי' שח סעי' פא ומשנ"ב שח ס"ק קנד, ושם בש"ע הרב סעי' פא, ובשו"ת רע"א סי' כח, ובשו"ת יעקב שמט ס"ק ד (וגם בס' פרי תבואה סי' ז).

כג) מ"ז ש—שא ס"ק יב. ובנשיאת אדם היושב על הכסא ורבים צריכים לו עי' במג"א שא ס"ק כז, ובאין רבים צריכים לו במקום שיש עירוב עי' בנוביי מהד"ק סי"א, ובמהד"ת בח' או"ח סי' כח, וועי' שו"ת שו"מ מהד"ב ח"ג סי' עד לחלק בזה בין יו"ט לשבת, ועי' בשו"ת האלף לך שלמה בס"י קמד מה שכ' באיסור הבאת ס"ת (או נשיאת תינוק) ע"י שניים. ועי' גם לעיל בכלל א סעי' כ מה שכ' שם בענין נשיאת תינוק, ובענין הבאת סדור וכדומה לבית הכנסת בשבת ע"י קטן שלא הגיע לחנוך (שהוא פחות מבן שש), ועי' מה שכ' בליקוטי מהרי"ח (הו"ל כ"א ס"כ), ועי' גם במג"ש ס"ק ג שעל סי' פב שהביא דעת האוסרים להביא על ידו סדור וכדומה לביהכ"ג במקום שאין עירוב אפי' לצורך מצוה, והם: תשובת רע"א (הו"ד בקש"ע סי' קסה ה) קיצור ש"ע בס"י קסה ס"ה הנ"ל, תשובת החת"ס, ספר ארץ חמדה (הו"ד בתל"ד שמג ס"ק ד), תשובת מהרי"א, תשובת הרמ"ץ (הו"ד בנו"י) ובמ"ז שהניח הדבר בצ"ע, ולעומת זה מתירים, התפא"י (סוף פ"ט דשבת, ובפתיחתו לעירובין שהביא שם דברי הגרע"א, וחולק על דבריו, והביא ראיות לדבריו עי"ש) בעל השו"מ (בספרו מה"ת סי' קיז) ועי' גם שו"ת משיב דבר סי' כ תשובת הרי"מ (הו"ד במסגה"ש בס"י קסה ס"ק ד, שהביא שלימד זכות על המקילין) וכ"כ בס' דעת קדושים (אך כנראה שם שהתיר רק בצירוף סניפים אחרים), ובשביל זה כ' במסגה"ש שטוב יותר להביא הסדור או החומש ע"י עכו"ם, ואם א"א ורוצה לסמוך על המנהג ולטלטל ע"י קטן יראה עכ"פ שיהי' ג"כ לצורך הקטן, דהיינו שהקטן יקרא בו, ועוד אפשר שצריך ג"כ להחמיר לתת החפץ ביד הקטן כשכבר עקר רגליו ללכת, ולקחתו ממנו לפני שעומד, עי"ש ובדברי ש"ע הרב בס"י שמג ס"ה שכ' שיש איסור מה"ת לספות איסור בידים לתינוק, ואפי' כשהתינוק אינו

דברים האסורים בטלטול בשבת

משום איסור מוקצה

או"ח שא, שח, שט, שי, שיא, שיב, ועוד.

תוכן הכלל

איסור מוקצה בטלטול — טעמו (א); אכילת פירות מן המחובר בפה — במקום צער (תקדו"ש ב); אי יש איסור נולד בשל עכו"ם (תקדו"ש ל); בהנ"ל באיזה אופן יש איסור נולד בשל גוי (תקדו"ש ל); דבר שאינו כלי ועשה בו מעשה תיקון המוכיח שהכינו להשתמש בו (טו); בהנ"ל כשכבר נשתמש בו פעם אחת — מבעוד יום לכלי (טו); הסרת עצמות וקליפי אוכל וכדומה מעל השלחן (כא); בהנ"ל הסרת קליפי בצים על ידי טלטול מן הצד (כא); בהנ"ל כשיש פת על השלחן (כב); חתיכת ענף דקל מערב שבת, להברחת זבובים בשבת (כ); בהנ"ל חתיכת ענף ממכבד (ממטאטא) (כ); טלטול דבר מוקצה, בשביל חולה שאין בו סכנה (תקדו"ש ב); טלטול דלתות שנתפרקו מכלים (יד); טלטול דלתות הבית שהוסרו ושנתפרקו מהבית (יד); טלטול מחט ליטול בה את הקוץ (יז); בהנ"ל מחט שניטל חודה או חרירה (יז); טלטול נדבך לצורך ישיבה (יט); בהנ"ל לשבת על האבנים הנ"ל בלי טלטול, וכן בלי נגיעה (יט); טלטול דבר הראוי למאכל חי המצוי, או שיש לו חזי כזו (כג); טלטול בשר חי, בשר שנבאש, ובשר קשה (כד); טלטול בשר עכו"ם שגשחט בשבת (כד); טלטול דג (כה); טלטול והשתמשות בעפר שהכניס בביתו וייחד לו קרן זוית (כו); טלטול בגד שעטנו — בשבת (כח); טלטול אוכל תלוש הראוי לאכילה, ועומד לסחורה, או שנקטו לפני בשולם והם מתבשלים בתיבות או בסלים, וכן טלטול ביצים שתחת התרנגולת (ל); בהנ"ל טלטול תאנים יבשים ששטחם לייבשם ולעשותם גרוגרות (ל); בהנ"ל כשחזי ולא חזי (ל); בהנ"ל כשהם שייכות לעכו"ם (לא); טלטול דבר שהי אסור בבין השמשות — על ידי דחייתו בידים — ונסתלק האיסור בשבת (לב); טלטול דבר שהי מוקצה מחמת איסור הבא מאליו ובשבת נסתלק האיסור (לב); טלטול דבר שנתקלקל לאחר בין השמשות וחזר ונראה (ג); טלטול תיבה שיש בה מעות וגם דברים המותרים או שהם על השלחן (לה); בהנ"ל כשיכול להוציא המגרה והיא נבדלת מהשלחן (לז); בהנ"ל בעשוי להניח תמיד לחם וכדומה במגירה, ואירע שהניח בה מעות (לח); טלטול השלחן עם רגליו, וטלטול הרגלים בלי לוח (לט); טלטול מן הצד לצורך דבר המותר (מט); טלטול נולד גמור (מב); טלטול מאכל שאסור באכילה ומותר בהנאה — וראוי לאכלה כמו שהוא (מג); טלטול שטרדי כסף (תקדו"ש א); כלי שמונח עליו דבר מוקצה מחמת גופו (חמשה אופני היתר שבו) (ד); בהנ"ל כששם דבר מוקצה על חפץ חבירו (לד); בהנ"ל בהניחו עליו לטובת חבירו (לד); כלי שמלאכתו לאיסור — הגדרתו ובאורו (ה); בהנ"ל טלטולו על ידי עכו"ם (ז); כלי שמלאכתו לאיסור — מתי מותר לטלטלו (ח); כלי שנומן למלאכת איסור, אי מקדי בשביל זה, מלאכתו לאיסור (תקדו"ש ח); כסוי פי חבית באבן וכדומה — שאין דרך לעשותה לכסוי (טז); בהנ"ל ביחד

תקון דוד ושאול

בר הבנה וכו' וכן אסור להרגילו בחלול שבת (ומועד) אפי' בדברים האסורים משום שבות, ועי"ש גם בסי' רסו ס"ג, ובתל"ד שמג ס"ק ז—ח כ' שאפי' כשאביו אינו מצוהו לטלטל בשבת, רק שהקטן עושהו על דעת — וברצון — אביו שעובר בזה משום ל"ת כל מלאכה אתה ובנך וגו', ועי' בקצש"ע הנ"ל (בסי' קסה) בסעי' ג שכי' שלרוב הפוסקים אפי' דבר האסור רק מדרבנן אסור לתת לו לאכול או לצוותו שיעשה.

קיצור הלכות שבת

תמה

את האבן הזו לתשמיש זה לעולם (טז); בהנ"ל ביחד דבר לתשמיש שדרכו בכך (טז); מיני מוקצה: א) מוקצה מחמת חסרון כיס, ב) מוקצה מחמת גופו, ג) כלי שמלאכתו לאיסור, ד) כלי שמלאכתו להיתר, ומונח עליו — בבין השמשות — דבר מוקצה, ה) דבר שהי מחוסר צידה (או מחובר) בבין השמשות, ו) מוקצה מחמת מצוה (ב); מוקצה מחמת גופו (שלשה עשר כללי היתר שבו) (ג); משמשי כלים אי הם ככלים (ו); ניעור כסף שבכיס בגדו — שרוצה ללבוש את הבגד (מ); נשיאת תולעת משי תחת אציליו בשבת (כז); נכון לשים החלות על השלחן מערב שבת (לה); בהנ"ל כשנפל נר שעוה על השלחן (לה); סכה שנטלה ראשה וחודה (יח); בהנ"ל בנטלה ראשה או חודה (יח); קדרה רקנית מי היא כלי שמלאכתו לאיסור (תקדו"ש ו); שכח ונטל בידו דבר מוקצה (י); בהנ"ל נגיעה בדבר מוקצה ואינו מנידו (יא); בהנ"ל לטלטלו כלאחר יד (יא); שברי כלי זכוכית — טלטולם (יב); שברי כלי חרס (יב); שיור חתיכת פתילה (יג); בהנ"ל פתילה שלמה (או נר שלם) (יג); שימת כלי תחת דבר מוקצה (כדי שיפול דבר המוקצה לתוכו) (כט); תינוק — להאכילו דבר מוקצה בידים, באי אפשר באופן אחר (תקדו"ש ז).

א. דבר שאדם מקצה ומפריש דעתו ממנו מלהשתמש בו אסרו חכמינו זכרונם לברכה לטלטלו בשבת, כדי שיהא שביתת האדם ניכרת שהיא משום מצות התורה ושיהא לבו פנוי לעבודת השם יתברך שמו ביום השבת, ולולא גזרו חכמינו על הדברים שיזכרו להלן הי' אדם מיחד יום השבת לפניית כלים וכדומה, ולא הי' מתעסק בעבודת השם ובתורתו יתברך, ואפשר גם לחשוש שהי' עושה מלאכה בכלים אלו, ויש מי שכותב שאיסור זה הוא משמש גם כגדר לאיסור הוצאה, שעל ידי איסור מוקצה יזכור ולא יוציא דבר לרשות הרבים א.

ב. הרבה מיני מוקצה יש כאשר נבארם: א) מוקצה מחמת חסרון כיס, והיינו כלי שכשישתמש בו יתקלקל ויופסד, כגון שיש לו בחנותו סכין של שחיטה, של מילה (וכל כלים יקרים שאינם משתמשים בהם, או כלים שבחנות שעומדים למכירה, וכל דבר שמחמת שמקפיד עליו הוא מיוחד לו מקום), ובמוקצה כזה אין שום אופן המותר לטלטלו, שאפילו לצורך גופו ומקומו אסור לטלטלו. ב) מוקצה מחמת גופו, כגון אבנים, קנים, מעות, עצים, קורות, עפר, חול, מת, בעלי חיים, וגרוגרות וצמוקים ששטחם על הגג להתייבש (שבמשך זמן ייבושם אינם ראויים לדבר), ואופני ההיתר שבזה נבאר אי"ה לקמן. ג) כלי שמלאכתו לאיסור, (אפילו במיוחד רק לדבר שמלאכתו לאיסור מדרבנן, גם כן מוקצה הוא), ואסור לטלטלו אפי' בחושש שלא ישבר הכלי או שלא יגנב, אבל מותר לטלטלו לצורך גופו

תקון דוד ושאול

א) טעם האיסור לפי פירושו של הרמב"ם בפ"י כד, וטעמו של הראב"ד, (הו"ד בכ"ש בכללי מוקצה, ובט"ז שח בס"ק שלפני ס"ק א, וכ"ה בב"י ונז"י סי' לח א, ועי' ש"ע הרב שח א).

ומקומו. ד) כלי שמלאכתו להיתר ומונח עליו, בבין השמשות, דבר מוקצה, כגון חבית שיש עלי' אבן וכדומה, וזה נקרא גם כן מוקצה מחמת בסיס. ה) דבר שהי' מחוסר צידה וכדומה בבין השמשות, וכן הדין במלטול דבר מחובר (ואפילו תלשו נכרי או קמון, גם כן אסור אפילו במלטול). ו) מוקצה מחמת מצוה כגון עצי סוכה או גויי' ב.

תקון דוד ושאל

ב) שבת קכד כל הכלים וכו' ושם בגמ' וביצה כד, ועירובין לט, סוכה ט ביצה ל, ובפוסקים וברמב"ם פ' כה—כו, ובטור ובב"י ובש"ע שח עד סוסי' שיב, ובסי' תקטו א—ב בדיני מחובר, ובסי' תרלח בדיני עצי סוכה ונויי'. ועי' לבו"ש שח א, ובטלטול מן הצד שבמוקצה מחמת חסרון כיס עי' בתו"ש ס"ק ג שמתיר בו ועי' מ"ז ריש סי' שח, ובדיני מוקצה מחמת חסרון כיס בס"א שם ובמג"א, ובמוקצה דנייר חלק עי' שם מג"א ס"ק י ובא"ר ובש"ע הרב סי' שח ס"ו ובקצות השלחן סי' קח איך הוא מתרץ דבריו ועי' ג"כ בזה ברוצה להשתמש בו לקנות שמותר לנשאו (במג"א שיב ס"ק ב), ובדין טלטול איגרת עי' בסי' שז מג"א ס"ק כ, וכ' בלבו"ש שדבר שאינו לא כלי לא מאכל אדם ולא מאכל בהמה מיקרי מוקצה מחמת גופו, ועי' בש"ע בס"ז ג"כ בעניני מוקצה מחמת גופו, ובסעי' יט שכ' שנרות שאינם שלמים ג"כ אסורים בטלטול, וכ"ה בסולם של עלי'. ובכלים שמלאכתם לאיסור עי' בסי' שח ג—ד שחשב מכתשת, רחיים, קורנס, (פטיש) קרדום, מכבדות (מטאטא), שופר מנורה, מחט שתופרים בה, ונרות שלמים בין של חלב ובין של שעוה, ופתילות מצמר שח ולקמן סח וסי"ג, ובענין כלי של היתר שמונח עליו דבר איסור עי' שט א וד' גפן ובגד שעטנז שאסור ללבשו ותפלין אסורים בטלטול ומותרים רק במונחים במקום שיוכלו להתלכלך— שאז מותר להניחם במקום המשומר, ועי' מ"ז בר"ס וסי' שי ז ובכ"ש אות ז בע' מוקצה, ובס"ד ובענין דבר שהי' מחובר בבין השמשות או מחוסר צידה עי' לקמן ס"ק ל ומג"א שכב ג וסי' שכה ה ובמג"א תקטו ס"ק א והו"ד בכ"ש אות ה בערך מוקצה, ואיסורו לא לבד משום גזרת יעלה ויתלוש אך גם משום מוקצה, ובענין מוקצה מחמת מצוה בנר שהודלק למצות נר שבת או יו"ט — מדאיתקצאי למצותו אסור לשום אדם לטלטלו — אף מי שלא קבל שבת עדיין, מג"א רסג ס"ק כז, וכמו כן שמן המטפטף ונר הנותר מנר מצוה שהדליקו לשבת וכו' והו"ד הפוסקים בזה בכ"ש ע' מוקצה אות ח, ובענין שטרי כסף כ' במנ"ש ששטרי כסף הם מוקצה מחמת חסרון כיס, ועי' במ"ז שח בס"ק שלפני ס"ק א שכ' שם שבמעוה יש תרי מוקצה מחמת גופו ומחמת מלאכתו, וכ' במנ"ש שלפי מש"כ שלא לצורך כלל אסור לטלטל שום דבר ולפי"ז צריך ליהדר שלא לטלטל הכלים שעומדים על השלחן כגון כוסות, כפות, מזלגות, סכינים, וקופסת טבק (ריחא) משום שיש כמה פוסקים המחמירים בזה, וראוי ליהדר מלטלטלם מלבד אם יש איזה צורך להכינם לעת הצורך, וכ"כ א"א זקני

קיצור הלכות שבת

תמו

ג. בדבר המוקצה מחמת גופו יש שלשה עשר כללי היתר, והם:
(א) מלטול האיסור על ידי גופו (שלא בידיו). (ב) מלטול שברי כלים הראויים למעין מלאכתם הראשונה. (ג) מלטול קילופי אגוזים על ידי סלוק הטבלה או המפה וניעורה. (ד) מלטול גרף (עביט) המיוחד לריעי (ואין בו ריעי), על ידי המים שבו. (ה) מלטול הריעי עצמו בין על ידי כלי ובין שלא על ידי כלי. (ו) מלטול מת מפני דליקה. (ז) מלטול מת מפני החמה על ידי ככר או תינוק. (ח) מלטול קוץ המונח ברשות הרבים שלא יתנזקו בו בני אדם. (ט) מלטול חריות דקל ונסרי אומן וחבילי קש ועצים שהתקינו למאכל בהמה ולבנים שנשארו מן הבנין, על ידי מחשבה שחשב עליהם מערב שבת. (י) מלטול עפר וחול שהכניסם לבית ויחד להם מקום. (יא) ישיבה על נדבך אבנים על ידי סדור או שפשוף (ויש מי שאומר שגם בזה די מחשבתו). (יב) מלטול כסוי בוד ודות ביש להם בית אחיזה (וכך הדין בכסויים ובהסרת הכסוי). (יג) מלטול אבנים מקורזלות לצורך בית הכסא ג.

תקון דוד ושאול

השליה, אך בכנה"ג כ' להתיד בכוסות, קערות, צלוחית וסכין קטן שעל השלחן והו"ד בתו"ש וכ"כ בבאה"ט שח ס"ק י, והו"ד בנז"י לח ב כב, ועי' מנחת פתים סי' שלו שכ' בשם ד"ח, או"ז שכמו שמותד לגונח לינוק חלב משום צערא, כ"כ מותר במקום צער לאכול פירות בפיו מן המחובד (אף שיש בהם איסור מוקצה) — משום שהוי כלא"י, ועי' ג"כ בכ"ש בדיני מוקצה אות ג שכ' שמותד לטלטל דבר מוקצה בשביל חולה אפי' כשאב"ס (ושמותד לתת עט נייד ודיו לדופא (עכו"ם) לצורך כתיבת פתק דפואה, עי"ש) ועי"ש שכלי כתיבה הוין בכלל כלים שמלאכתן לאיסור (שמותד לטלטלם לצורך גופם ומקומם וכ' ע"ז המנ"ש שמקולמס (עט) של מתכת שאין משתמשין בו שום דבר כדי שלא יתקלקל הוי מוקצה מחמת ח"כ, והדיו בעצמו הוי כמוקצה מחמת גופו (ועט גובע — נ"ל שדינו כמוקצה מחמת ח"כ, שהדיו בטל לעט הנ"ל וצ"ע). ובענין טלטול מוקצה בהפסד מדובה עי' ג"כ שו"ת חת"ס או"ח סי' ס ד"ה ונ"ל. (ועי"ש גם סי' סה בטלטול מוקצה ע"י ככר ותינוק). — ובענין מוקצה אי הוא מדאורייתא או מדרבנן עי' בפסחים מז: ומוקצה דאורייתא הוא, א"ל אין וכו' ובדש"י ביצה דף ב. ובמפ"י, ובבעה"מ ובד"ן שם ובפני' שבת מז, ועי' גם במג"א תקיח ובחת"ס לפסחים דף מז, ובענין טלטול מוקצה בשבת במקום מצוה עי' מהרש"א סוכה דף מג: וברשב"א סוכה מב, ואי תחומין קיל ממוקצה או להיפך בענין האכילת תפוחים של מוקצה או של חוץ לתחום לחולה שיש בו סכנה עי' בבשמים דאש סי' א.

ג) מקוד הדינים האלו בש"ע תמצא באו"ח סי' שא סעיף ה, ובסי'

ד. בכלי שמלאכתו להיתר שמונח עליו דבר מוקצה מחמת גופו, כגון חבית שיש עליו אבן, יש בו גם כן חמשה אופני היתר, והם: א) בלא הניחו עליו מדעת, ורק שכחו שם, או מותר לו להטות החבית ולנער את האבן מעלי' (דמלטול מן הצד לצורך דבר המותר שרי). ב) בהי' החבית מונח בין החביות או שהי' צריך למקום החבית מגבי' אותה כמות שהיא עם האבן ומניחה במקום אחר. ג) בן שיש לו געגועין על אביו, וביד הבן אבן, התירו לו להאב ליטול את בנו, כמה דברים אמורים כשאבן ביד הבן אבל כשדינר ביד הבן לא התירוהו. ד) אבן שבקריו, שממלאים בו מים, אם האבן מהודקת להקרוי, או מותר למלטלו עם האבן מפני שהוא כדופן. ה) כלי שמלאכתו להיתר ויש בו דבר היתר ודבר איסור, ואי אפשר לנערם, כגון כלכלה שיש בו אבן ופירות רטובים שאם ינערם יתקלקלו ויפסדו, מותר למלטלה והוא שדבר המותר חשוב יותר מדבר האסור, והוא שיש לו צורך בגוף דבר המותר או למקום הכלכלה.

ה. כלי שמלאכתו לאיסור לא הוי דוקא חפץ שעושים בו מלאכת איסור כגון קורנס (פטיש) וכדומה, אלא אפילו כשהאיסור ממילא איתעביד בו גם כן אסור, כגון כים העשוי לשים בו מעות, והניח בו מעות פעם אחת או נר שהדליקו בו פעם אחת, (והיינו נר שמן או חלב מהותך אבל פמוט שלנו אפילו הוא חדש שלא הודלק בו מעולם, כיון שאי אפשר להשתמש בו תשמיש אחר, ואינו עשוי כי אם לשמש כבסיס לנר, הוי מלאכתו לאיסור) ה.

ו. דין משמשי כלים ככלים, ומשום זה חצובה (בסיס בן שלש רגלים להעמיד עליו קדרה וכו') לבשול על האש שמתחתיו) אף על פי שאין לה בית קבול, ואינה כלי בפני עצמה, הוי' מלאכתה לאיסור ואין למלטלה רק לצורך גופה ומקומה.

תקון דוד ושאול

שח ו כו ולה' ובסעיף לה, בסימן שיא א ובסי' שח יח כו לח ובסעיף כא, ובסימן שיב ס"א.

ד) עי' סי' שט ד—ה וסעיף א—ב וג'.

ה) עי' א"א סס"י רעט ב, ועי' בכ"ש בדיני מוקצה אות ג שצדד להתיר לתת לרופא (עכו"ם) עט, נייר ודיו לצורך כתיבת פתק רפואה, ולהתיר לטלטל דבר מוקצה בשביל חולה אפי' כשאין בו סכנה — כשא"א לטלטלו ע"י עכו"ם כמבואר לעיל ס"א בתיקון דוד ושאול.

ו) מ"ז שח בהקדמה שלפני ס"א בד"ה הג' מוקצה וכו' ועי"ש גם בדין קדרה ריקנית אע"ג שלפעמים נותן בה פירות הואיל ורובה לבשול

ז. על ידי עכו"ם מותר למלטל כלי שמלאכתו לאיסור אפילו כשהמלטול הוא לצורך הכלי עצמו, כגון להעבירו מחמה לצל, ויש שפקפק בהתירו של זה.

(לסדר האזינו)

ח. כלי שמלאכתו לאיסור, דהיינו שמיוחד למלאכה האסורה לעשותה בשבת, מותר למלטלו בין לצורך גופו (כגון קורננס של זהבים או של נפחים, לפצוע בו אגוזים, או קרדום, לחתוך בו דבילה) ובין לצורך מקומו, דהיינו שצריך להשתמש במקום שהכלי מונח, (אבל לצורך הכלי עצמו להעבירו ממקומו שלא יתקלקל בשמש, או שלא יגנב, אסור למלטלו), אבל בחשב עליו לתשמיש אז מותר למלטלו, אף שעיקר כוונתו במלטולו היא שלא יגנב, או להעבירו מחמה לצל.

ט. בכלי שמלאכתו לאיסור שמותר למלטלו לצורך גופו ומקומו, יש מתירים למלטלו אפילו מחמה לצל על ידי נתינת ככר (או שאר דבר היתר) לתוכו, (ומה שאמרו שלא התירו איסור מלטול על ידי ככר וכדומה אלא למת בלבד היינו במוקצה מחמת גופו כגון

תקון דוד ושאול

הוי כלי שמלאכתו לאיסור וכו' אם לא לצורך גופו ומקומו אך כשיש בה תבשיל מותר לטלטלה אגב התבשיל (והיינו אפי' לצורך הכלי עצמו כגון מחמה לצל, וכן מדוכה אגב השום מ"ז ס"ק ד שם), והו"ד בנו"י לח א ס"ק יא, ועי' ג"כ בהגה' מקו"ח בט"ז ס"ק ד שכ' ג"כ בקדרות המיוחדין לבשול שאסור לטלטלן בלי תבשיל, שהוי כלי שמלאכתו לאיסור, ועי' ח"א סו ג שמתיר בקדרות לטלטלן אף לצורך הכלים עצמם אפי' בלי דבר היתר, כיון שדרך להשתמש בהן אפי' בלי בשול, ועי"ל באות ח.

ז) א"א שזו ס"ק כט, ועי' תו"ש ריש סי' רמג אות י שמפקפק בזה והו"ד בנו"י בסימן לח א סעיף קטן יב, ועיין א"א שם ובא"ט בטוחן הי"ח ס"ק א, (ועי' בענין טלטול עציץ ממקום למקום לעיל כלל ב סעיף ח, ובטלטול לולב והחזרתו למים (בשכח והוציאו מהמים בשבת) עי' בכלל ב סעיף טו, ובטלטול לפת והוצאתם בעליהם מן האדמה עי' לעיל כלל א סעיף יא—יב, ובנדון טלטול סמי רפואה לצורך חולה, ויש לו חולה בבית, וגם בהי' לו חולה ונתרפא במשך יום השבת עי' בכלל ט סעיף מה ובדין האכלת דבר מוקצה לתינוק עי' לקמן בסעי' מג.)

ח) ועי' א"א שח ס"ק ה שכ' שאפי' כלי חדש שלא השתמש בו עדיין רק שהזמינו לכך ג"כ נחשב לכלי "שמלאכתו לאיסור", עי"ש ובא"ר בשם פרישה והו"ד בנו"י לח ב יא ועי"ש ש"ע שח ס"ג ומג"א שם ס"ק יא, ומ"ז ס"ק ג ובא"א שם ס"ק יב, וש"ע שא ז ומג"א ס"ק יב ובש"ע סי' רסו ס"י.

אבנים וכדומה, אבל בכלי שמלאכתו לאיסור התירו), אבל אין לסמוך על המקילים בזה, ויש מי שכותב לסמוך עליהם בהפסד מרובה ט.

י. כשטלטל כלי שמלאכתו לאיסור לצורך מקומו (או ששכח ונטלו בידו), אין צריך להשליכו מידו ברגע שזוכר, אלא נשאו למקום שירצה, כיון שהוא כבר בידו.

יא. לא אסרו רק להזיז או לטלטל את המוקצה, אבל בנגיעה בעלמא שאינו מנידו מותר, כמבואר בכלל ג יג. וכן לא אסרו לטול המוקצה רק כדרכו בחול, אבל לטלטלו בגופו שהוא כלאחר יד מותר, ומותר לטלטל מוקצה ברגליו דרך הילוכו, ומותר לו לעשות שביל ברגליו בתוך תבואתו המוקצה וכדומה, משום שהוא לטול כלאחר יד יא.

יב. כלי זכוכית שנשברו מותר לטלטל שכריהם לפנותם שלא יתנוקו בהם, אבל כלי חרס שאין הזיקם מצוי, אסור לפנותם, ואף שמשתברים על ידי דריסת בני אדם עליהם לא איכפת לן, שדבר שאינו מתכוין הוא יב.

יג. שיוך חתיכת פתילה, שחלק ממנה נבערה, שאינה עומדת עוד להדלקה, דינה כצרורות ואבנים ואסור לטלטלה אפילו לצורך

תקון דוד ושאול

ט) עי' בש"ע הרב שח כב שכ' לסמוך על הט"ז בהפסד מרובה שכ' להקל ע"י ככר בכלי שמלאכתו לאיסור עי' שם.

י) עי' גז"י לח ב, וכ' שם בס"ק יג שהתו"ש לא התיר רק בלקחו בהיתר ולא שבשכח ונטלו בידו, עי' תו"ש רס"י שח, ושם במג"א וא"א ס"ק ז', ובמג"א רסו ס"ק יט ובביאור הגר"א של א"א דו"ז שם אות טז, ובתו"ש ס"ק כט, ובאבה"ע ועי"ל כלל לב סל"ג וכלל א סט"ו בתיקון דוד ושאול, ועי"ש שח ס"ק ז' במג"א בטלטול מוקצה ע"י הילוכו ברגליו, ועי"ש בא"א שכ' שיש בזה פלוגתת הפוסקים, ועי"ש בחי' רע"א שחולק על דבריו.

יא) עי' מג"א שח ס"ק ז', ובשבת קכז ת"ר אין וכו' אבל עושה בו שביל וכו' ועי' מג"א שח ס"ק מא, ובמ"ז שח ס"ק ה, ובא"א סוס"י שח ובמחה"ש תקיג ס"ק י, ובא"א רסה, ובש"ע הרב שח נב, ובמג"א שלג ג ובמחה"ש, ובסי' שח ג בהגה ובמג"א ובלבו"ש ובמע"א ע' מוקצה ובגז"י לח ב טז—יז, ולקמן סק"מ, ואי מוקצה שרי בנפיחה עי' שח ג בהגה ותו"ד במ"ז שלז ס"ק ג להתיר, ועי' מנ"פ בסי' שלו שכ' בשם ר"ח או"ז שכמו שמותר לגונח לינוק חלב משום צערא (עי"ל כלל ה לב), כ"כ מותר לאכול פירות מן המחובר בפיו משום צערא, משום שהוי כלא"י (ואף שיש בו איסור מוקצה).

יב) הגה שח ו—ז ומג"א ס"ק טז ובאר"י כ' להתיר גם בחרס מפני שלפעמים נתקלים בהם שח מג"א ס"ק יח, ועי"ל כלל לח ס"ו.

גופה ומקומה, אבל פתילה שלמה או נר שלם הוי ככלי ומותר למלטלו לצורך גופו ומקומו, (ובנר שהודלק אף שנכבה וראוי עוד להדלקה, יש שתי דעות בענין מלטולו לצורך מקומו) יג.

יד. כלים הנימלים בשבת שיש להם דלתות הקבועות בהם, ונתפרקו מהם הדלתות, מותר למלטל הדלתות האלה בין שנתפרקו מהם בשבת ובין שנתפרקו מהם בחול, אבל דלתות הבית אסור למלטל ומותר למלטלן רק כשנתפרקו מהם בחול והוכנו לתשמיש אחר המותר בשבת יד.

טו. דבר שאין עליו תורת כלי ועשה בו מעשה תיקון המוכיח שדבר זה מוכן הוא להיות למשל כסוי לכלי, אז על ידי מעשה זה מוריד עליו תורת כלי אף על פי שלא נשתמש בזה מעולם, ואם נשתמש בו למכסה (לכסוי) אפילו פעם אחת מבעוד יום, אז מותר למלטלו אפילו בלי מעשה תקון, במה דברים האלה אמורים בדבר שדרך לעשותו לכסוי כגון עץ או התיכות נסרים, אבל דבר שאין דרך לעשותו לכסוי, אז אף על פי שכבר השתמש בזה לכסוי הרבה פעמים בחול, כגון שכיסה את החבית באבן, אף על פי כן אסור למלטלה בשבת טו.

טז. אסור לכסות פי החבית באבן או לסגור בה את הדלת אפילו כשכבר נשתמש בה תשמיש זה פעמים רבות בחול, וגם חשב עלי' להשתמש בה תשמיש זה בשבת, אלא אם כן ייחדה לכך לעולם, אבל בייחודה לשבת זו בלבד לא מהני אלא אם כן עשה מעשה המוכיח שהם מוכנים ועומדים לכך, במה דברים האלה אמורים בדברים שאין דרכם לכך, שאין דרך ליחד אבן לכסות בה חבית, אבל בדבר שדרכה בכך, דהיינו שחשב לפצוע אגוזים באבן זו, אז אף על פי שלא ייחדה רק לשבת זו בלבד מותר למלטלה לזה ולכל צרכיו, משום שכיון שראיי' להתייחד לכך לעולם די לו בהכנה

תקון דוד ושאול

(ג) ובמחה"ש כ' להקל גם בהודלק הנר וחסר ממנו מעט, אבל בזה"מ סנ"ב כ' שהוי כשברי כלי ואסור אפי' לצורך מקומו וכ"ה בש"ע הרב שח סעי' לג. ועי' א"א שח ס"ק יח.

יד או"ח שח ח ומג"א ס"ק יט (ועי' א"א שיג ס"ק יא).

טו) עי' שבת נ. תנא רבב"ח וכו' עי"ש כל הסוגיא וכן שבת קפה ושם ע"ב תנן התם וכו' ובש"ע שח כב ובמג"א על סעיף כ—כב, ובמשנ"ב ובמ"ז ס"ק טו, ושם בש"ע הרב ס"ק לו, ובחי"א סו ז.

קלה, וכן הדין בנשתמש בה פעם אחת בחול לכסוי, מספיק לו התשמיש הזה ומוכנת ועומדת לכך אפילו בלא חשב עלי' לשבת זו טו.

יז. מחט שלמה היא מיוחדת לתפירה, ובכל זאת מותר למלטלה ליטול בה את הקוץ, כדין כל כלי שמלאכתו לאיסור, שמותר למלטלו לצורך גופו ומקומו, ומחט שניטל חודה או חרירה (היינו נקבה שבצד השני' של המחט), אסור למלטלה, רק כשיחדה לאיזה תשמיש מבעוד יום שאז הוי כלי, שמותר למלטלה אפילו מחמה לצל כדין כל כלי היתר יי.

יח. סכה שניטלו ראשה וחודה, אין עלי' תורת כלי, ואסור לה לאשה לשימה בצעיפה, אלא אם כן נטלו ראש הסכה וחודה מערב שבת, וייחדה מערב שבת לשימה בצעיפה, וכשרק אחד מהם (דהיינו ראשה או חודה) ניטל, מותר לו להשתמש בה אפילו בלא יחוד יי.

יט. נדבך אבנים אף על פי שחשב עליהם לשיבה, אסור למלטלם לצורך ישיבה אלא אם כן הכינם וסדרם מבעוד יום במה דברים אמורים שצריך הכנה כשרוצה למלטלם, אבל לשבת עליהם בלי נגיעה מותר בכל אופן, ואפילו כשמתנענעים בישיבתו עליהם גם כן מותר, שטלטול כלאחר יד הוא יי.

כ. התירו לחתוך ענף מדקל מערב שבת ולהבריא בו הזכוכים בשבת, כיון שייחדו לכך מערב שבת, אבל אסרו לתלוש ענף ממכבד (ממטאמא) אפילו על ידי עכו"ם, בשבת, משום שמשוי לי' כלי בשבת, על ידי עכו"ם כ.

תקון דוד ושאול

טז) שח כב ובסי' רנט. ובש"ע הרב סעיף נג.
 יז) שבת קכב: ובגמ' ושם קכג: ועי' בתוס' הו"ד במג"א שח ס"ק כד, ובש"ע שם סא ובש"ע הרב שח לח, ונג' ובנו"י לח ב כא, וט"ז ס"ק יא ובמ"ז שם, ובסי' שג במ"ז ס"ק יב ואם ברור שיצא דם בנטילתו אסור להוציאו משום חובל.

יח) שג סי"ט ומג"א ס"ק טו, וא"א שם ועי' גם ש"ע שח סי"א ומג"א שם, ובנו"י לח ב כב.

יט) שבת קכה: אר"ז וכו' ומצא נדבך וכו' ר"א אמר צאו ולמדום וכו' ועי' רמב"ם כה כא ובמ"מ שם, וש"ע שח כא ובמג"א ס"ק מא, ובמשנ"ב שם ובנו"י לח ב לב.

כ) שח כג, ועי' בט"ז ס"ק יז, ומש"כ בלבו"ש על דבריו ועי' גם בתו"ש ובש"ע הרב שח נה (ועי"ש בש"ע ובמג"א שמותר לטלטל מנופה

קיצור הלכות שבת

תנג

כא. עצמות הראויים לכלבים, וקליפי אוכל הראויים לבהמות ופירורים שאין בהם כזית, מותר להסירם מעל השלחן, אבל קליפי אגוזים, קליפי ביצים וכדומה, שאינם ראויים למאכל בהמה, אסור לטלטלם, ומותרים רק בטלטול מן הצד, (לנער את הטבלה (או את המפה) והם נופלים מעלי' (שטלטול מן הצד מותר לצורך דבר המותר, שהיינו הטבלה), ומותר גם כן להסירם על ידי גרור הסכין, שהוי גם כן טלטול מן הצד) כא.

כב. ביש פת על השלחן הקליפות שאינן ראויות למאכל בהמה בטלות להפת, ומותר לטלטל הטבלה אגב הפת כב.

כג. מטלטלים דבר הראוי למאכל חי' או עוף המצויים, ואפילו באינם מצויים אם יש לו מאותו המין מותר לטלטלו לצורך אכילת החי' או העוף הלז, ואם אינו מצוי וגם אין לו המין שהמאכל הזה ראוי לו, אז אף על פי שישנם בעולם מינים שהמאכל הזה ראוי להם, אין לטלטלו כג.

כד. מותר לטלטל בשר חי (אפילו בלא נמלח) משום שראוי לאכילת אדם (ויכול לאכלו חי אם הוא רוצה, ואין בו איסור משום אכילת דם, ומותר לו גם להדיחו מדם בעין שעליו, כשאכלו בשבת באופן זה), ומותר לטלטל גם בשר שנבאש ונתקלקל משום שראוי לכלבים, אבל בשר קשה שאי אפשר לו ללעוסו או שומן צונן חי שאי אפשר לו לאדם לאכלו ככה, (ואף שראויים לכלבים הרי אינם עומדים לאכילת כלבים), אסור לטלטלם. ובשר עכו"ם שנשחט בשבת שרי בטלטול כמו בשר נבלה שמתה בשבת וכל שכן כשהחפץ הוא של עכו"ם, שמותר לטלטלו, שאין מוקצה בשל עכו"ם כה. **כה. דג מלוח מותר לטלטלו, ושאין מלוח אסור, שאינו ראוי לאכילת** אדם, ואינו עומד להשליכו לכלבים כה.

תקון דוד ושאל

להבריה בה את הזכובים, ובמג"א שהוסיף שמותר "כיון שיחדו לכך", ויזהר שלא להרגם עי' שם בש"ע סעי' מה ובש"ע הרב שם סעי' פו.
(כא) שבת קמג. ב"ש אומרים מעבירים וכו' ובגמ' אמר ר"ג וכו' ובתוס' ד"ה עצמות וכו' ובש"ע שח כז. ובט"ז ס"ק יח שכו' להתיר גם בטלטול מן הצד של גרור בסכין עיי"ש ועי' גם בלבו"ש ובבאה"ט ס"ק לד, ובנז"י לח ב לח ועי"ש שמתרץ קושית הבאה"ט שעל הט"ז, ועי' ש"ע הרב סוס"י שח ובמע"א ע' מוקצה אות ב.

(כב) ש"ע סכ"ז ובמג"א ס"ק נ—גב.

(כג) שבת קכו, ושם קכח. בגמ' א"א והוא דאית לי' נעמיות, ורמב"ם כו טז, וש"ע כט.

(כד) שבת קכח. בגמ' איתמר בשר מליח וכו' וכן קכח: בשר תפוח

כו. מכנים אדם מלא קופה עפר, ומייחד לו קרן זווית שבכיתו, ועושה בו כל צרכו בשבת (כגון ליטול ממנו ולכסות בו צואה או רוק), ומשום הכי מותר לקחת פירות הטמונים בחול, בשבת, כי אין העפר שהוכנס לביתו כנזכר לעיל, מוקצה, רק שיזהר מלעשות גומת. (ועפר שלא ייחד לו קרן זווית, במל אנב עפר הבית, ואסור למלטלו) כו.

כז. איסור נשיאת תולעת משי תחת אצילי איש בשבת, כבר בארתי לעיל כלל לח סעיף נב (שאסור).

כח. מלטול כגד שעמנו אפילו לצורך גופו ומקומו אסור, ויש מתירים לצורך גופו ומקומו והעיקר כסכרא הראשונה כו.

כט. אסור לתת כלי תחת דבר שאסור למלטלו, כדי שיפול דבר המוקצה לתוכו, מפני שאוסר הכלי במלטול ונמצא מבטל כלי מהיכנו, (שחויין מהפסד מרובה אסרו לכטל כלי מהיכנו אפילו במבטלו רק לפי שעה, שהוי כשובר כלי), אבל מותר לכפות עליו כלי ובלבד שלא יגע בו (ועיין סעיף לד) כח.

ל. אוכל תלוש הראוי לאכילה, כגון פירות אפילו בעומדים לסחורה, או תמרים הנלקטים קודם בשולם, ומכונסים בסלים, והם מתבשלים מאליהם, מותר לאכול מהם (גם קודם בשולם), ואפילו חטים שזרעם בקרקע, ועדיין לא השרשו, וביצים שתחת התרנגולת (שהושיב עליהם התרנגולת מבעוד יום לדגירת הביצים), מותר

תקון דוד ושאל

וכו' ובש"ע שח לא ובמג"א ס"ק נו. ובבה"ל שם ד"ה דחוי מה שכ' ע"ד המג"א, ועי' ביו"ד סי' סז ובסי' שח סח ובש"ע הרב וכ' באחרונים בבשר תפוח שנתפח בשבת שג"כ מותר דדמי לנבילה שנתנבלה בשבת.

כה) שבת קכח. ת"ר דג מליח וכו' ובש"ע שח לב, ועי' בט"ז ס"ק כ, ובמג"א שם ס"ק נה (ובמשנ"ב ס"ק קכז שהביא מחלוקתם, וכ' שהאחרונים פסקו כהמג"א בשומן צונן של בהמה שאינו עומד כך לאכילת אדם), ועי' גם שבת קמג וברמב"ם כו טז ובאו"ח שח כז בטלטול עצמות וקליפין. כו) או"ח שח לח, ועי' תו"ש שמיירי בעפר תחוח שתיכף שנטלו הוא נופל לתוך הגומה — מסי' תצח, ועי"ש ס"ק עג, במשנ"ב שם, ובנו"י לח ב נ גם ש"ע הרב שח סעי' עז ועי' לעיל כלל א יא—יב.

כז) שח מו עי' באה"ט שהרש"ל מתיר לטלטלו לצורך גופו או מקומו, ובאגודה אוסר. ועי' ש"ע הרב שח פה, ובנו"י לח ב נג. כח) סעי' ו, ועי' ביאור הגר"א ובאה"ט ומשנ"ב ס"ק כב, ובלבו"ש, ובנו"י שם סעי' נה ובמג"א ומחה"ש שם.

למלטם, אך תאנים וענבים ששטחם לייבשם לעשות מהם גרוגרות וצמוקים שהם מתקלקלות קודם שמתייבשים, אסורים בשבת משום מוקצה, שיש כאן תרתי: שדחינהו בידים, וגם שלא חזי, ואם חזי ולא חזי שיש אנשים שאוכלים אותם ויש אנשים שאינם אוכלים אותם, אז תלוי בהזמנה, אם הזמינם מבעוד יום אין עליו דין מוקצה, ואם לא הזמינם אסורים משום מוקצה כט.

לא. במה דברים אלו אמורים בשל ישראל אבל גרוגרות וצמוקים של עכו"ם מותרים שאין נכרי מקצה דעתו מדבר תלוש שראוי לאכלו בשבת ג.

לב. דבר שהי' אסור בין השמשות, על ידי דחייתו בידים, אף שבשבת נסתלק האיסור אף על פי כן אסור לו למלטו כל השבת, ולכן נר שמן שהדליקו בו מערב שבת ונתכבה אחר בין השמשות, אסור לו להסתפק מהשמן שנשתייר בנר, בשבת, אבל דבר שהי' מוקצה מחמת איסור הבא מאליו, ולא על ידי גרמת האדם, ואחר בין השמשות נסתלק האיסור, כגון בעלי חיים שהם מוקצים בשבת משום איסור שחיטה, ושחטם בשבת לצורך חולה: שנחלה בשבת, מותר לו לבריא לאכול ממנו חי, שאיסור מוקצה הבא על כרחו של אדם, שרבץ על איזה דבר בבין השמשות, אינו מקצה אותו לכל השבת לא.

לג. רק בדבר שהוקצה בבין השמשות אמרינן שהוקצה לכל השבת כולה, ואסור לכל השבת אפילו בנסתלק האיסור בשבת, משום שאין מוקצה לחצי שבת, אבל דבר שהי' ראוי בבין השמשות ונתקלקל בשבת וחזר ונראה (ונעשה מוכשר לאכילה או למלטול)

תקון דוד ושאל

(כט) או"ח שי ב, ועי' משנ"ב ס"ק ו מש"כ בשם מאירי, ובס"ק ט שם, ושם בט"ז ולבו"ש, ובש"ע הרב שי ב, ובתו"ש.
 (ל) או"ח שי ב בהגה וט"ז שם, ובמחובר שנתלש בשבת, ודבר המחוסר צידה וצדו העכו"ם בשבת ג"כ אסור, ואע"ג שאין מוקצה בשבת בשל עכו"ם שלא עשאו לצורך ישראל — נולד יש, עי' מג"א תקה, והיינו דוקא בדבר שאינו בידי אדם לעשותו מע"ש כמו חלב וכיו"ב אבל בנולד שהי' יכול לעשותו מע"ש — יש בו דעות שונות אי הוי מוקצה או לא, ועי' בש"ע הרב בסי' שה שמחלק בין נולד שהי' כבר בעולם בע"ש אלא שנשתנה בשבת ובין דבר שהוא נולד גמור כגון חלב שנחלב מבהמה בשבת, שלא הי' בעולם כלל מבעוד יום — שאסור. אף בשבת, עי"ש.
 (לא) עי' ש"ע הרב שי ד—ו, ובש"ע שם ובט"ז, ובנו"י שם סעי' נח.

חזר להתירו, ולא אמרינן מתוך שהקצה למקצת שבת הוקצה לכל השבת, שאין אומרים כך רק כשהוקצה בכניסת שבת, אבל בשלא הוקצה עד אחר בין השמשות, שאין כאן יום שלם, לא הוקצה לשארית היום כי אין מוקצה לחצי שבת לב.

לד. מה שאמרנו למעלה בסעיף ד שדבר היתר נעשה בסיס לדבר איסור, כשהדבר איסור מונח על ההיתר בבין השמשות, לא אמרן אלא כשהניח הדבר מוקצה על כלי שלו, אבל בהניחו על כלי חבירו לא, (ואפילו כששניהם דבר ההיתר והמוקצה שניהם של חבירו), שאין אדם אוסר דבר חבירו שלא מדעתו, אבל כשהניחו שם לטובת חבירו, כגון שהעמיד מבעוד יום כלי שמעון חבירו בבית חבירו, ותחת פמוט חבירו, בכדי שאם יפול הנר מהפמוט, שיפול לתוך הכלי ולא ישרף הבית, ונפל הנר לתוך הכלי קודם בין השמשות, אסור למלטל הכלי כל השבת, שמן הסתם ניחא לי' לשמעון שהעמיד הכלי תחת הפמוט לג.

לה. טוב להניח החלות על השלחן קודם בין השמשות, כדי שהמפה והשלחן יהיו בסיס להנרות ולהחלות (ויש מי שכותב שהמפה בלאו הכי לא הוי' בסיס) ויהיו מותרים במלטול (ויש מי שכותב שההיתר כאן (דהיינו החלות) חשוב יותר מהאיסור שהרי נחוצים לו לסעודת שבת) ואם לא הניח החלות על השלחן קודם בין השמשות הרי השלחן (המפה) נעשה בסיס לדבר האסור לבד, ונאסר השלחן במלטול, ובדיעבד, בצורך גדול, בנפל נר שעוה על השלחן, יש לסמוך על הפוסקים שדעתם שמותר לנערו, שלא נעשה בסיס רק כשדעתו שתשאר שם המוקצה כל יום השבת, והרי המנהג להסיר את המנורות בשבת בשחרית על ידי עכו"ם, וא"כ לא נעשה בסיס להנר לד.

תקון דוד ושאול

(לב) עי' ש"ע הרב שי ז ובאו"ח שי ג.

(לג) או"ח שט ד בהגה ומג"א ח והו"ד בבאה"ט שם, ואם הניחו בשבת ע"י נכרי, שיהי' מונח עליו כל היום — עי' שי מג"א ס"ק ד שהוא בסיס לדבר האיסור הנ"ל בעודו עליו.

(לד) חי"א סז ה, ש"ע הרב רעז ו וסי' שט ט, ועי' בזה ג"כ בפמ"ג א"א סוף סי' רעט, ובתל"ד רעט ב, ובמג"א רעט ה ובא"א שם, ועי' או"ח רעז ג, ובש"ע הרב שם ה, וכ' שם שע"י עכו"ם גם נר של שמן מותר לנער שפ"ר שרי ע"י עכו"ם.

קיצור הלכות שבת

תנז

(לסדר חזאת הברכה)

לז. תיבה שיש בה דברים המותרים וגם מעות, או שיש לו מעות בתוך המגירה (התיבה שבתוך השלחן) וישנם לו בו גם דברים המותרים או על השלחן, או אם המעות אינן עיקר, ונחונן לו למלטל את התיבה עם דברים המותרים, ואפשר לו לקחת משם דברים המותרים, או לא ימלטל את התיבה, ואם אי אפשר לקחת את דברים המותרים מהתיבה, שימנפו או שימאסו, או ינער המעות מהתיבה, ואם אי אפשר לנער המעות מחמת הפסד, או שצריך למקום התיבה, מותר לו למלטל את התיבה כמו שהיא, ואין צריך לנער את המעות, אבל כשהמעות עיקר, הוי' התיבה בסיס לדבר איסור, ולא ימלטל כלל לה.

לז. ומה שאמרנו שביש על השלחן דבר היתר והוא צריך לדבר היתר, שאז מותר לשאת השלחן שיש בו מגירה (תיבה) שיש בה מעות, לא נאמרו הדברים האלה רק באי אפשר להוציא לגמרי את המגירה, שאז נתבטל המגירה לשלחן, אבל כשיכול להוציא את המגירה כולה, והיא נבדלת מהשלחן, ובאופן זה כל אחד הוא כלי בפני עצמו, או לא נתבטל המגירה להשלחן, ואסור למלטל את השלחן לו.

לח. ואם המגירה עשוי להניח בה תמיד לחם וכלי אכילה, ואירע שהניח בה מעות (אפילו אין בה לחם), אז המגירה ודאי שאסור למלטל, אך השלחן מותר למלטל, שהרי המגירה באופן זה היא בעצם כלי שמלאכתו להיתר, וכל שכן כשאין המעות על עיקר הכלים לו.

לט. הוי' לו כסף בכיס בגדו (כיס היינו שקיק — התפור בפיו בכגדו, והכיס תלוי — ועשוי לשים בו חפצים קטנים) מותר לו למלטל הכגד (אבל לא ללכשו) כיון שאין הכסף על עיקר הכגד, אם כן אין הכגד בסיס להכסף לה.

תקון דוד ושאל

לה) או"ח שי ט (וסעי' ח). וא"א ס"ק ז ובש"ע הרב סי' ש"י ובקצות השלחן קי"ב, ועי' כלל לו סעי' לה ובתיקון דוד ושאל.
לו) או"ח שי ז בהגה ומג"א סק ז, והו"ד במשנ"ב ס"ק לא שם.
לז) ואם אין בו רק פרוטות אחדות הן בטלות להשלחן הובא במע"א ובחי"א, עי"ש כלל סז י—א.
לח) עי"ל סל"ו וס"ה.

מ. אבל כשהכסף מונח בכיס התפור לאורך הבגד, או אסור לישא הבגד, שחשוב כמונח על עיקר הבגד (ונעשה הבגד בסיס להכסף) לט.

מא. טלטול מן הצד לצורך דבר המותר, התירו, ומשום זה צנן תלוש שטמנו באדמת שדה לשם זריעה ולא הושרש עוד, ומקצת עליו מגולים, מותר לו ליטלו בעליו הנ"ל ולהוציאם ואף שבנטילתו הוא מזיו העפר ממקומו, אף על פי כן מותר, משום שהצנן מותר לטלטלו, שאין הצנן נעשה בסיס להעפר, וכוונתו בטמנו לתוך העפר הי' שהעפר ישמש להאוכל ולא להיפך, ובכל מקום שהמוקצה משמש להחיתר, לא נעשה החיתר בסיס להאיסור מ.

מב. גולד גמור, והיינו דבר שנתחדש היום, כגון אפר הנשאר משרפת עץ וכדומה שנשרף היום וכן מים הזוחלים מן העצים בימי ניסן, ואפילו דבר שלא נתחדש היום, אלא שבא מכח מעשה האסור לעשות בשבת, כגון פירות שנפלו מן האילן או שתלשם עכו"ם, וחלב שנחלב בשבת, (וכן ביצה שנולדה בשבת זו, שאסורה באכילה לכו ביום בלבד, ומשום זה אינה עומדת (לאכילת בהמות או למכירת נכרים) אלא לאכילת אדם במוצאי שבת, וכיון שאינה ראוי' לו בו ביום, היא אסורה בטלטול), וכל אלו אסורים בטלטול, חוץ מפת שאפאה עכו"ם בשבת בעיר שרובה עכו"ם שמן הסתם לצרכי עכו"ם אפאה, והיא שעת הדחק, או שנחוי' לו לצרכי מצוה, שאז מותר לישראל לאכלה בשבת מא.

תקון דוד ושאל

לט) שיז ז בהגה, (ועי"ש בתו"ש) ובמג"א, בקש"ע פט ג ופ"ח סי"ג ומסגה"ש שם, ועי' בש"ע הרב שח ס ובגליון ובקו"א רנט סק"ז.
מ) או"ח שיא ח וכ' שם שטלטול שבגופו שאינו נוגע בו בידו התירו אפילו לצורך דבר האסור, הלכך קש שעל המטה וכו' מנענע בגופו וכו'.
(ועי' א"א שט ס"ק ה שטלטול מן הצד בידו מותר רק לצורך דבר המותר, ובגופו — אף לדבר האסור מותר).

מא) עי' חיי"א סה ג פן ה, ועי' סי' תצח, מותר לשתות גשם היורד בשבת (יו"ט) ולהתרחץ בו — ואין בו משום מוקצה או איסור גולד — אפי' בלא נתכסו השמים בעבים מערב, תשוב' הגאונים סי' רמ"ב, והו"ד בזול"א, ועי' פמ"ג פתיחה כוללת אות כט בדיני מוקצה, ובאפר שמשרפת

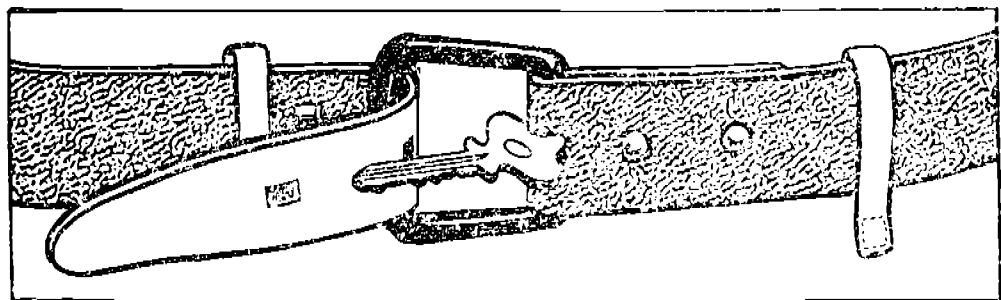
מג. מאכל שאסור באכילה ומותר בהנאה, והוא ראוי לאכילה כמו שהוא, כגון בשר מבושל וכדומה ויכול לתנו לעכו"ם שהוא שלו, מותר לטלטלו, ואם אינו ראוי לעכו"ם כמו שהוא, כגון בשר חי קשה, עיין בדינו לעיל סעיף כד מב.

תקון דוד ושאל

שבת שנתערב באפר של ע"ש, ולא ניכר לפני שנתערב כתבתי לעיל בשם מג"א וש"ע הרב שבטל ברוב, ובשלחן שלמה כ' שטוב להחמיר בשיעורו עד ששים, ועי' עוד במג"א שח ס"ק טו, ובפמ"ג א"א סי' רנב ס"ק טו ד"ה והוי יודע, ובש"ע הרב שח כג, ועי"ש סעי' ח—ט שאסרו גם טלטול קמח ועיסה, והמנ"ש פח ס"ק כא הוסיף שאפשר שגם שמרים (המעוררים חמיצות בבצק), וכן תה ג"כ אסורים בטלטול, ועי' גם בש"ע הרב שה בקו"א ס"ק ב.

מב) עי' או"ח שח לא ובמג"א שח ס"ק נו, ובש"ע הרב שח סעי' סח, וכ' במסגה"ש שעכשיו שלא נהגו כלל לאכול בשר חי אפשר שכל בשר חי אסור בטלטול, והו"ד במנ"ש, ועי' לעיל שדבר הראוי לעכו"ם או לכלבים ודעתו לתת להם מותר לו לטלטלו לצרכם, ודבר שאינו ראוי לעכו"ם כמו שהוא ואינו עומד לאכילת כלבים שאין משליכים עוד דבר כזה לכלבים, עי' בזה לעי' סעי' כד ותקון דוד ושאל בכלל כח ס"ז ובסי' שח ס"ק כ וכה' באו"ח ובמג"א ס"ק מז ונו', ובכ"ש ע' מוקצה אות ד, ובענין האכלת דבר מוקצה לתינוק בידים בשבת, עי' במג"א סי' שכח ס"ק טו שמתיר בא"א בענין אחר, ועי' א"א שם, ומה שכ' על דבריו בא"ט בבורר.

תמונת האבנט (אבזם) עם המפתח שהושם במסגרתו תמורת הח שבו, ולנשאו באופן זה בשבת כמבואר לעיל לח בתקדוש לה ושם בכלל לט סי"ג וס"ק יב.

דף גא שו' טז, אחר באוכל : צ"ל ועי' ש"ע הרב סי' תקה ב בד"א כשחולב לתוך המאכל וכו' והחלב גבלע בהם וכו' ואסור משום מפרק.

דף קיז שו' ית, אחר ל"ח : צ"ל ועי' שביתת שבת שצריך ליוזר בשורה לחם לתינוק בתוך רוטב שלא לערבו ולגבלו בכף, וכן אוסר פרפור גלוסקה ושרייתה ברוטב אפי' באינו מגבל, אא"כ עושה בלילה רכה, ועי' עוד שם שצריך לעשותה בשנוי ועי' בקצה"ש קל סק"ו.

דף תמב שו' יא, ועי' קצה"ש קטו ס"ק לה שכי' להתיר בהוצאת מטפחת אף בקשירת עניבה בלובשה כך לפעמים בחול, ועי' בש"ע הרב במהדו"ב שכי' להתיר קשירתה בבתי שוקיים (באין קשור בדבר אחר קצה"ש) ועי' קצש"ע סי' פד.

הערות ותיקונים

מפני תקלה טכנית נשתרבבו טעויות־דפוס מרגיזות, ותקננו אותן בזה.

והוספנו גם איזה הערות

דף ה שוי כב, ובשור צ"ל ובטור. — דף ח שוי ט, סכ"ז צ"ל בממ"ק סל"ג. —
דף ח שוי ל, במשנ"כ צ"ל במשנ"ב. — דף י שוי לה, המכונה צ"ל המכוסה. —
דף יג שוי יז, החוש צ"ל לחוש. — דף יג שוי כט, השורה נמחקת. — דף יד שוי יח,
חריף צ"ל חריץ. — דף טו שוי לו, אותיות "ולט" נמחקות. — דף יז שוי טו, המשק
צ"ל המשקה. — דף יז שוי יז, תדרשנם צ"ל תדרשם. — דף יח שוי לד, המלה "ששמים"
נמחקת. — דף כ שוי יב, מותן צ"ל מותר. — דף כא שוי כב, ערוך צ"ל ארוך. —
דף כב שוי כה, במשנ"כ צ"ל במשנ"ב. — דף כב שוי לא, בממ"ק צ"ל בתקדו"ש. —
דף כב שוי לא, ובממ"ק צ"ל ובתקדו"ש. — דף כב שוי לא, ז צ"ל ה. — דף כד שוי ל,
בגלים צ"ל בגללים. — דף כה שוי לה, דו"ז צ"ל דו"ז הגר"א. — דף כז שוי כג,
ובא"ש צ"ל ובא"ט. — דף כח שוי יז, שמזיג צ"ל שמזין. — דף כט שוי לה, שאסור
צ"ל ג"כ אסור. — דף לב שוי טו, כרך צ"ל כרחק. — דף לג שוי יד, סט"ו צ"ל סט"ז. —
דף לג שוי יח, רוצ צ"ל רוצה. — דף לג שוי כא, ורך צ"ל ורק. — דף לו שוי כג,
והורדה צ"ל והרודה. — דף לו שוי כו, אכלין צ"ל אוכלין. — דף לח שוי יב, ממלכתא
צ"ל ממלחתא. — דף לט שוי לב, מלה "שאף" נמחקת. — דף לט שוי לה, אחר המלה
גם צ"ל "לקמן ס"ד ובמא"מ". — דף מ שוי ה, תמורת המלת צ"ל המלח. — דף מא
שוי כח, מתוחים צ"ל מתותים. — דף מב שוי כו, בבהמה צ"ל ע"י בהמה. — דף מג
שוי כד, ובמ"מ צ"ל ובתקדו"ש. — דף מג שוי לב, פרק צ"ל מפרק. — דף מג שוי לג,
וכמע"א צ"ל ובמע"א. — דף מד שוי יא, ופמ"ג צ"ל ובפמ"ג. — דף מז שוי ב, לאיבור
צ"ל לאיבור. — דף סה שוי יג, ובזמורה צ"ל ובזורה. — דף סח שוי כה, במשנ"כ צ"ל
במשנ"ב. — דף סח שוי ל, להתיד צ"ל להתייר לקיחת המאכל במזלג. — דף עא שוי לו,
שצודד צ"ל שצוד. — דף פד שוי לא, ע"י צ"ל ע"י. — דף פח שוי ו, ס"ח צ"ל ס"ג. —
דף צב שוי ג, וגפוא צ"ל וגפוי. — דף צב שוי כח, המרקד צ"ל המרקד. — דף צב
שוי כט, במרקד צ"ל במרקד. — דף צג שוי לא, במסגה"ש צ"ל ובמסגה"ש שם ס"ק יא.
— דף צד שוי יז, (יותד משורה) מהמלה אונס עד אחר תקדו"ש ח נמחק. — דף צד
שוי ט, יא צ"ל יד. — דף צד שוי לח, רגב צ"ל רגבי. — דף צה שוי ז, ידוחם צ"ל
ידוכם. — דף צו שוי יח, שידוכם או, צ"ל שידוכם בקת. — דף צט שוי כז, בס"ק צ"ל
"בס"ק ב וג' שלעיל ע"ש ובב"י". — דף קא שוי לא, סג צ"ל ס"ג. — דף קו שוי כה,
(כד) צ"ל (כד וכלל יא ט). — דף קז שוי ב, בסוף השורה צדיך להוסיף "יח" (אותיות
הציון לתקדו"ש). — דף קח שוי ד, איסור צ"ל איסור אמירה. — דף קי שוי כו, אינו
צ"ל שאינו. — דף קיב (באותיות הציון לתקדו"ש) צ"ל "יט" תמורת יח. — דף קטו
שוי יד, וי שמי צ"ל ויש מי. — דף קטז שוי יג, ששפף צ"ל ששפך. — דף קיז שוי יג,
בכלילה צ"ל בכלילה. — דף קיז שוי טו, לתו צ"ל לתוך. — דף קיח שוי יב, מזריעה
צ"ל מזדיאה. — דף קיח שוי כט, ובגז צ"ל ובגזי. — דף קיט שוי לג, ולתרחץ צ"ל
ולתרחץ. — דף קכ שוי ד, לפני "ושכו" צ"ל שכה ושכו. — דף קכ שוי ז, ממ"א צ"ל
תקדו"ש א. — דף קכג שוי כט, אחר האסור צ"ל ח, טז וע"י. — דף קכז שוי כח, מלת
"אינו" נמחקת. — דף קכט שוי טז, מג צ"ל מט. — דף קכט שוי כא, סמ"ב צ"ל סכ"א-כב.
— דף קכט שוי כב, י, צ"ל ח וטז. — דף קלד שוי כו, אחר דותחת צ"ל "לקדרה
רותחת אחרת". — דף קלג שוי יד, בס"ק צ"ל בס"ק ו. — דף קלג שוי לח, גם צ"ל
לקמן סק"יז וגם. — דף קלד שוי כ, בזה צ"ל בזה לעיל ס"ד ובשיח. — דף קלד שוי לה,
אחר כ"צ צ"ל וההבדל בזה בין יכול לבא, לידי חום יס"ב ובין אינו יכול בשו"ת. —
דף קלד שוי לה, אחר לסעיף צ"ל ט וטז. — דף קלה שוי יג וטז, צ"ל היס"ב תמורת
היס"ד. — דף קלה שוי לו, קנקון צ"ל קנקן. — דף קלו שוי טז, ונתפתח צ"ל והתנפתח.
דף קלו שוי כ, מלות "ג"כ אין לחוש" נמחקת. — דף קלח שוי כט, תמורת לעיל צ"ל
לקמן. — דף קלח שוי לו, היא צ"ל היא שהטעם. — דף קלט שוי ח, נבלה צ"ל נבלה
הוי"ש בב"י. — דף קלט שוי ת, והוא צ"ל והוא גם. — דף קמ שוי יח, במוצי"ש צ"ל

תסא

במוציו"ט. — דף קמ שו' כב, כ צ"ל כ'. — דף קמ שו' כו, במא"ק צ"ל בתקדו"ש. —
 דף קמב שו' כב, ובחה"ש צ"ל ובמה"ש. — דף קמג שו' ב, בסוף השורה צ"ל טו. —
 דף קמג שו' ו, דבש צ"ל דבר. — דף קמג שו' ח, לממתק צ"ל למתק. — דף קמג שו' ט,
 יו צ"ל טז. — דף קמח שו' ז, כדד צ"ל כד. — דף קמט שו' ז, הבשר צ"ל העיסה. —
 דף קמט שו' לג, מצטרף צ"ל מצטמק. — דף קנג שו' ז, ל צ"ל לא. — דף קנד שו' י,
 מותן צ"ל מותר. — דף קנד שו' לב, מיקל צ"ל שמיקל. — דף קנח שו' יט, ועי צ"ל
 ועי. — דף קס שו' כה, מח צ"ל גד. — דף קס שו' כה, לו צ"ל לט. — דף קס שו' לג,
 לולו צ"ל לט"מ. — דף קסב שו' לג, בתקוד צ"ל בתקון. — דף קסה שו' יט, בתקוד
 צ"ל בתקון. — דף קסה שו' לג, בזמן צ"ל בזמן המלחמה. — דף קסו שו' כ, הזה צ"ל
 הזה שמתחמם ע"י האלקטרי. — דף קסו שו' כד, אז צ"ל אז בפעם היא. — דף קסו
 שו' כרכו, מהמלה ועי' עד המלה גז נמחק. — דף קסו שו' יב, שצריף צ"ל שצריך. —
 דף קסז שו' יט, זמ"מ צ"ל זמ"ז. — דף קסז שו' כו, המים צ"ל מים. — דף קסה שו' ח,
 ויג צ"ל ויג. — דף קסט שו' ט, (להתקלח ו) נמחק. — דף קסט שו' יא, (ומתקלח)
 נמחק. — דף קע שו' לד, שכ צ"ל שכי. — דף קפא שו' יח, שכי צ"ל שכ. — דף קפא
 שו' כד, שכי צ"ל שכ שכי. — דף קפג שו' ח, ממלת אבל עד סוף השורה, וכל שורה ט',
 ומלות דרך לכלוך משורה י' נמחקות. — דף קפג שו' יא, ללתת צ"ל לתת. — דף קפג
 שו' כט, בבמסגה"ש צ"ל במסגה"ש. — דף קפה שו' טו, והו"ר צ"ל והו"י. — דף קפה
 שו' טז, 5 צ"ל ה). — דף קפה שו' טז, וכ צ"ל וכי. — דף קפו שו' כא, ג צ"ל ג. —
 דף קפו שו' לא, בפיא צ"ל בקו"א. — דף קפו שו' לב, יז יג צ"ל ז יג. — דף קפו שו'
 לב, לפני המלה או"ח מתחיל דבור חדש, עם אות ה, ושייך לסעיף ח שלדף קפה. —
 דף קפח שו' ל, שכי צ"ל שכ. — דף קפט שו' יד, הרן צ"ל הרין. — דף קפט שו' יח,
 דרך צ"ל שאין דרך. — דף קפט שו' כה, סיפ צ"ל סי"ג. — דף קצ שו' לה, 14 צ"ל יד.
 — דף קצא, בסוף שורה ח צ"ל טו, ובסוף שורה יא צ"ל טז. — דף קצב שו' יח, שבטל
 צ"ל שבטלים. — דף קצד שו' כא נמחקת, וגם מלות ואפשר דיש לחלק. — דף ר שו' יח,
 אחר מלת חייב צ"ל וכי. — דף רא שו' יח, כרכוס צ"ל כרכום. — דף רו שו' יג, ה
 צ"ל ה. — דף רי"ג שו' ו, באכלי צ"ל קשר אגודות אכלי בהמה. — דף ריג שו' כט,
 כא ח צ"ל כז ח. — דף ריג שו' לה, כתבו צ"ל כתבן. — דף ריט שו' יא, הצאת צ"ל
 הוצאת. — דף ריט שו' יא, גרורות צ"ל גרוגרות. — דף רכ שו' יב, להוציא צ"ל
 להוציא מהגנייר או. — דף רכא שו' ב, אחר כב צ"ל ובכלל לד סעיף לד"לה. —
 דף רכב שו' ה, גרוגרת צ"ל גרוגרות. — דף רכה שו' טו, מפרישת צ"ל מפרישם. —
 דף רכז שו' כג, צבו צ"ל צבי. — דף רלג שו' כ, 14 צ"ל יד). — דף רלז שו' י, עי
 צ"ל עי. — דף רנא שו' ג, ו צ"ל יב. — דף רנא שו' ד"ה, ז צ"ל יג. — דף רנא שו' ז,
 י צ"ל ז. — דף רנא שו' ח"ט, ט צ"ל ו. — דף רנא שו' כב, ח צ"ל יא. — דף רנא
 שו' כג, יג צ"ל י. — דף רנא שו' כה, י צ"ל ז. — דף רנא שו' ל, ח צ"ל יא. —
 דף רנא שו' ל, יא צ"ל ח. — דף רנא שו' לא, יב צ"ל ט. — דף רנז שו' ד, כחול
 צ"ל בחול. — דף רנז שו' לב, להצהירו נמחק. — דף רס שו' ל, במקום צ"ל תמורת. —
 דף רסא (בשורות כ"ג, וכח"לא) כל מקום שצוין (סעיף) ז צ"ל ח וסעיף ח צ"ל ט,
 וסעיף ט צ"ל ח. — דף רסא שו' לב, אגודות צ"ל אגודתו. — דף רסא שו' מ, שכחא
 צ"ל שכא. — דף רסג שו' ו, אחר "מחתך" צ"ל ועיין בתקון דוד ושאל שיש מי שכותב
 שאיסורו הוא משום תקון מנא. — דף רסד שו' ז, ח צ"ל ט. — דף רסא שו' יא, אחר
 מחתך צ"ל (ועיין לקמן לח סעיף ה שיש מי שכותב שאיסורו הוא מדברי סופרים. —
 דף רסד שו' לב, בקוטב צ"ל בקוטם. — דף רסד שו' לג, ולהרמב"ם צ"ל ולמ"מ. —
 דף רסו, כ"מ שצוין (סעיף) לא צ"ל מח. — דף רסז שו' יא, לג צ"ל לא. — דף רסת,
 כ"מ שצוין כב צ"ל כז. — דף רסח שו' ח, יא צ"ל לז. — דף רסח שו' כ, סגירתו צ"ל
 סגירתו. — דף רסח שו' כד, סא צ"ל אם. — דף רעד, לפני המלה כדבריהם צ"ל וירא
 שמים יחמיר על עצמו. — דף רפא שו' יד, לזה צ"ל לז. — דף רפא שו' יד, אחר המלה
 המשניב צ"ל בבה"ל ד"ה בכתב וכי האריך להוכיח שדעת האו"ז שהתיר כתב עכו"ם
 היא דעת יחיד (וכי שאח"כ מצא כ' כן בנוב"י מ"ת סי' לג) וכי בסי' שו ס"ק מז שאין
 לומר לעכו"ם לכתוב מכתב אפי' כשהוא לצורך מצוה, אם לא שהוא ג"כ וכי (להמשיך

הערות ותיקונים

תסג

בשורה יז). — דף רפד שוי ל, אחר המלה שם צ"ל ולקמן סקכ"ז ולח. — דף רפו שוי כו, בכלל צ"ל סליח ובכלל. — דף רצ שוי ז, בהצאה צ"ל בהצעה. — דף רצ שוי טו, אחר קנט צ"ל ולעיל סכ"ג. — דף רצ שוי כח, ועי צ"ל ועי. — דף רצו שוי כח, שנכון צ"ל נכון. — דף רצו שוי כז והחרימו צ"ל והחמידו. — דף שא שוי א, כמפקיד צ"ל מקפיד. — דף דש שוי ת, להחמיד צ"ל מחמירים. — דף שה שוי יא, ממנס צ"ל ממנס. — דף שי שוי טו, בשע"ח צ"ל בשע"ת. — דף שי שוי טו, יז צ"ל יד. — דף שיב שוי לח, תח תהאהל צ"ל תחת תהאהל, (בדפים שיב, שיג, שיד ושטז כ"מ שצוין (סעיף) יב צ"ל יג, טו צ"ל יד, טז צ"ל יז, יז צ"ל יח, יח צ"ל יט, יט צ"ל יט, כ צ"ל יט, כא צ"ל כ, לג צ"ל לו, לד צ"ל לה, לה צ"ל לח, לו צ"ל לט, לז צ"ל מ, לח צ"ל מא, לט צ"ל מב, מ צ"ל מג, מא צ"ל מד, מב צ"ל מה, מג צ"ל מו, מד צ"ל מז, מה צ"ל מח, מו צ"ל מט, מז צ"ל נא, מח צ"ל נב, מט צ"ל נג, נ צ"ל נג. — דף שטז שוי יג, בה צ"ל פה. — דף שיו שוי לג, לעיל צ"ל לקמן. — דף שיט שוי יג, טפ צ"ל עראי. — דף שיט שוי ל, שבת צ"ל שבת צה. — דף שכ שוי טו, אחר בסמ"א צ"ל ובסמ"ד. — דף שכה שוי לו, ויתר צ"ל ויותר. — דף שכח שוי יט, אחר שמטות צ"ל המקופלות שלנו. — דף שכח שוי יט, שבמן צ"ל שבזמן. — דף שלב שוי טו, אחר אהל צ"ל ועיין מה שכתבנו בזה לעיל בסעיף יז ושם בתקדו"ש. — דף לד שוי ל, וסתורה צ"ל וסתירה. — דף שלז שוי כח, אחר עי"ש צ"ל (אך בסי מנ"כ דף לז. חשב משקפת בין הדברים שהם מוקצה מחמת חסרון כיס). — דף שלט שוי ב, אחר י"ט צ"ל ג. — דף שלט שוי ג, צ"ל "ועיין להלן כלל לה סעיף יב". — דף שלט שוי לב, לג צ"ל לו. — דף שמג שוי ג, אחר בשבת צ"ל ועיין בתקון דוד ושאל. — דף שמה שוי יט, סנ"א צ"ל סמ"ז. — דף שמה שוי כו, סליה צ"ל סליח. — דף שנ שוי ב, לז צ"ל מא. — דף שנ שוי ו, לה צ"ל לח. — דף שנא שוי ד, אחר לעיל צ"ל כלל כב סעי' ב וכלל. — דף שנא שוי לא, אחר כי צ"ל שי"א בסותר. — דף שנא שוי לב, בסוף השורה צ"ל ושיש לסמוך. — דף שנב שוי יד, טז צ"ל יג. — דף שנב שוי יד, וחי צ"ל ויד. — דף שנג שוי ב, להדלקי צ"ל להדלקת. — דף שנג שוי ו, כט צ"ל כז. — דף שנו שוי יב, והסתפק צ"ל והמסתפק. — דף שנו שוי כא, נכבע צ"ל נכבה. — דף שנו שוי כד, שגורס צ"ל שגורם. דף שנו שוי לג, המחם צ"ל המחמם. — דף שנט שוי יא, מו צ"ל מד. — דף שנט שוי יג, אם צ"ל אפשר. — דף שנט שוי ל, אחר מתבשלים צ"ל "עי"ל כלל יא סמ"ג, ושם ס"ק מ, ועי גם בשו"ת. — דף שס שוי לב, ועי"ש צ"ל ועי בשו"ת אגרות משה. — דף שסא שוי יט, אחר ועי צ"ל לעיל סק"ד בשם מ"ז דעו ס"ק ה שאסור ליהנות מנר שהדליק מומר לצורך ישראל, ולקמן. — דף שסב שוי כו, אחר פועלים צ"ל יהודים. — דף שסג שוי כח, אחר שלפנ"ז צ"ל ובסעיף יג ובנו"י. — דף שסד שוי י, יד צ"ל טו. — דף שסז שוי ד, "גנא, צ"ל ח"מ ומט. — דף שסז שוי כח, אחר העצים צ"ל אלא. — דף שעט שוי ט, צ"ל "אפשרות להפסיק". — דף שפו שוי ו, ס"ג צ"ל פ"ג. — דף שפט שוי ה, יתפשט צ"ל תתפשט. — דף שצ שוי ת, יכבה צ"ל תכבה. — דף שצ שוי כ, שיכבה צ"ל שתתכבה. — דף שצב שוי יב, אחר ונשארו צ"ל בו. — דף שצט שוי ה, כד צ"ל לד סעיף לב וד. — דף ת שוי ו, מ צ"ל מג. — דף תג שוי ג, מד צ"ל נ. — דף תג שוי כז, ס"ג צ"ל ס"ק מח. — דף תג שוי לג, סמ"ט צ"ל סמ"ח. — דף תד שוי י"א, מה צ"ל מה בתקון. — דף תד שוי טז, "כלל לח" נמחק. — דף תז שוי כח, ומיישב צ"ל ומיושבים. — דף תטו שוי ז, בברבד צ"ל בברכה. — דף תיח שוי ב, כא צ"ל ס"כ. — דף תיח שוי ג, לח צ"ל לו. — דף תיח שוי לא, אחר השמעת צ"ל קול. — דף תיט שוי יב, אחר בשבת צ"ל ועי בזה גם בכלל לט סעיף יא וס"ק י). — דף תיט שוי לו, לה צ"ל לו. — דף תכ שוי יח, אחר ובציורי צ"ל בסוף הספר ולקמן. — דף תכא שוי כו, לפני לה צ"ל סק"ג. — דף תכג שוי לד, ה צ"ל ח. — דף תכה שוי יא, טו צ"ל טז. — דף תכה שוי לו, אחר ועי"ל כלל יג סייח בזה צ"ל ובמה שכי שם באיסור (הצהרת שמשות החלונות), העברת זיעת החלונות בסמדרטוט. — דף תכו שוי כב, — לב"לג צ"ל לו. — דף תכו שוי כח, "בתיקון דוד ושאל" צ"ל במ"מ. — דף תכה שוי כ, יו"ט צ"ל יט. — דף תכט שוי כב, בסו צ"ל בסוף. — דף תכט שוי לו, לעיף צ"ל סעיף. — דף תלא שוי ד, הגבוה צ"ל הגבוהה. — דף תלג שוי יז, מלת "על" נמחקה. — דף תלד שוי לה, אות ח נמחקה, ותמורת עי

צ"ל ועי'. — דף תלד שוי לח, סעי' צ"ל וסעי'. — דף תלז שוי ט (בתחלתה), „או ששמים אותו במסגרת האבנים (האבנט), ומשתמשים במפתח תמורת הו (הלשון) שבמסגרת (ראה)”. — דף תלט שוי יט, פסיעותיו צ"ל פסיעותיו. — דף תלט שוי כב, אחר בו צ"ל משום. — דף תלט שוי כה, ובשו"ת צ"ל ובשו"מ. — דף תמ בסוף שורה יז, צ"ל שהאלי. — דף תמ שוי לה, אחר ועי' צ"ל ובתקון. — דף תמד שוי כזכח, מהמלה טלטול עד לט נמחק. — דף תמו, סדר השורות הוא: שורה הכ"א הכ"ג הכ"ד הכ"ה הכ"ו. — דף תמו שוי כה, שמקולמס צ"ל שבקולמס. — דף תמו שוי לב, צ"ל ובפניי (ב פעמים).

השלמות והערות

דף א שוי לד, אחר עג: צ"ל ועי' מנחת חנוך במוסך השבת אות א, ומה שכי עי' בשו"ת ערוגה"ב.

דף ב שוי טז: אחר גדול צ"ל עי' מוסך השבת א ובשו"ת ערוגה"ב.

דף ו שוי יב: אחר המלה הבית צ"ל עי' כלל יא ס"ק מו מה שכי שם הגי

ו"ב"פ שאין אנחנו אחראים מה שחושב הא"י מדעת עצמו וכו'.

דף ז שוי יט: אחר המלה הרב צ"ל ועי' שלג ס"ק ב במג"א שכי בהתחיל לפנותו

מע"ש שאז מותר לו להמשיך פניית התבואה וכו' אך עי' בט"ז א"א וא"ר שאוסרים אפילו בהתחיל מע"ש, ועי' מע"א דף יב: שכי שאפילו להמג"א שמתיר לא התיר ביותר מה קופות.

דף כב שוי יח: אחר „ושאול” צ"ל ועי' יסודי ישרון שכי שמוזה יש לדון ג"כ

באיסור הורדת או העלאת הוילון — כשעציץ עומד על החלון.

דף כו שוי יט: אחר אכילתו צ"ל ועי' במה שכי לקמן ס"ק בדיני מוקצה בשם

המנחת פתים.

דף כט אחר שוי כ (בסוף ס"ק ו): צ"ל ועי' בענין יבוש הפירות והאילן בנ"א

כלל יא וברמב"ם פ"ח ה"ד יבמה שכי המנ"ח במה"ש.

דף כט שוי כו בסוף השורה: צ"ל ועי' בזה גם בכלל יג ס"ק ח בשם הפמ"ג.

דף לד שוי כג: אחר צז צ"ל ולקמן כלל לח ס"ב.

דף מב שוי לז: אחר ס"א צ"ל ובפמ"ג בפתיחה להלי שבת. — ועי' במוסך השבת

בענין א שעשה חצי שיעור ממלאכה בשבת זו וחצי שיעור בשבת אחר שמצטרפין לשיעור שלם, ועי' בשו"ת פני מבין האו"ח וחיו"ד שהביא שזו נגד התוספתא שבת פ"ב בכתב אות אחת בשבת זו, ואות אחת בשבת אחרת שאין מצטרפין למלאכה אחת, עי"ש הי"א.

דף נג שוי כב: אחר המלה כלי צ"ל ועי' גם לקמן בסוס"ק כד וס"ק יד.

דף נג שוי לז: אחר המלה שמותרים צ"ל ועי"ל ס"ק יב בתקדו"ש.

דף נד שוי כו: ובענין הקפאת מים במקרר עי' סוף סעי' כד.

דף נה שוי כו: אחר המלה הקש צ"ל עי' כתובות ו. תד"ה האי, ושבת מח.

דף נה שוי כו: אחר המלה יב ועי' עוד בזה לקמן כלל יג ס"י בתקדו"ש.

דף סג שוי כב: אחר המלה בדבר צ"ל ועי' בזה בכלל יא סנ"ה.

דף סג שוי כח: אחר המלה עי"ל צ"ל כט סט"ו.

דף עג שוי יב: אחר המלה לכוסו צ"ל ועי"ל לח סל"ד.

דף עז שוי ל: אחר המלה החי"א צ"ל ועי' לקמן ס"ק ל.

דף פד שוי יג: ועי' כלל לח ס"ק לט ותפא"י.

דף פד בסוף שורה האחרונה: צ"ל ולעיל ס"ק טז.

דף פח שוי ד: אחר „במחבר” צ"ל ועי"ן בזה בכלל לו סעיף כא"כב.

דף פח שוי טז: אחר „הרבה” צ"ל ועי' בזה כלל ט סעיף כח.

דף פט שוי יט: אחר „ס"ז” צ"ל ועי' בזה כלל לד סעיף יג וכלל לה סעיף ו.

דף פט שוי כג: אחר „יח” צ"ל ועי' עוד לקמן לב סמ"ח.

דף צ שוי ה: אחר „יח” צ"ל ועי' בזה בכלל לז ס"ק טו ויח.

דף צא שוי י : אחר "המבואר" צ"ל בכלל יא סעיף נא-נב ובש"ע, ובסוף.
 דף צא שוי יז : אחר "גדול" צ"ל המבואר בכלל לו סק"כ.
 דף צא שוי כ : אחר ח" צ"ל (ועי' בזה גם לקמן כלל לב סקל"ו).
 דף ק שוי יג : אחר "בטוחן" צ"ל ועי"ל סוסעי" א בשם התל"ד.
 דף ק שוי לב : אחר "טוחן" צ"ל וציין לשבת עד : האי מאן דעביד חלתא ופרשי
 שם בד"ה חייב יא.
 דף קז אחר שורה לב : לציון אות יח שבסוף סעי' יט צ"ל עי' א"ט בטוחן בהל'
 כז או סג שצדד בנתן התרופה לתוך פיו לשם בליעה (כגון שמן לחושש בגרונו) ונמלך
 להשהותו שאז אין הוא עושה מעשה עוד שמותר והוא דבר חדש שלא נזכר בפוסקים
 עי"ש.
 דף קלב שוי טו : אחר "מלבו" צ"ל ועי' שבת מ : טוב"י שיח ופמ"ג יו"ד סוס"י
 סח, ועי' ג"כ שו"ת מהרש"ם סי' קצז שכי' בכלל לד שיד סולדת היא כשיד אדם בינוני
 נכזית בו, והו"ד בטע"מ.
 דף קלג שוי לח בסופו : צ"ל ולקמן ס"ק י"ו.
 דף קלו שוי כט : אחר הי"ג צ"ל ועי' שו"ת ערוגה"ב חאו"ח.
 דף קנח שוי יא : אחר "טז" צ"ל ועי' לעיל בתקדו"ש יג"ד.
 דף קסג שוי כג : צ"ל ועי"ל ס"ק מג בהעתק הדברים שבקובץ המאור.
 דף קסה שוי כב : "הנ"ל" צ"ל ועי' חו"א שבת א יא וצריך לזוהר ולשים את
 הלוח (פח) על התנור מע"ש כמבואר לעיל ס"ב שהמחמם מין מתכת עד שנעשה גחלת
 חייב וכו' עי"ש.
 דף קסו שוי לג : אחר עי' צ"ל תוספתא שבת פ"ג הי"ט מדיחין כלים וכו' לא
 משבת לשבת וכו' והו"ד כל"ט ס"ק מח, ועי'.
 דף קעח שוי כד : אחר "לאו"ח" צ"ל ועי' בזה גם לקמן כלל לה ס"ק יב.
 דף קפג אחר שורה ל : צ"ל יש שנוהגים להוציא כתם לכלוך גוזל צבוע שנשפך
 על המפה על ידי זריית מלח (תיכף אחר השפיכה) על מקום השפיכה, כדי שהמלח תוציא
 את הכתם, ויש לזוהר שלא לזרות המלח על הכתם בשבת.
 דף קפה שוי לו : אחר עי"ש צ"ל ולקמן בתקדו"ש סי".
 דף קפו שוי יד : אחר בחתולים צ"ל ועי' ג"כ לעיל ס"ק ה.
 דף קפט שוי כ : אחר בזה צ"ל בכלל ז סט"ז.
 דף רכב שוי יח : אחר בכולם צ"ל ועי' בזה גם בכלל לד סעיף לג.
 דף רכג שוי כה : אחר "בדבריו" צ"ל שהוא מיקל יותר מהשנ"ב ופמ"ג דלעיל,
 וכנראה שאין המחבר מתכוין דוקא לנייר טואליטי שלגו המנוקב במקום המותאם לשמוש,
 שיש מי שאומר שקריעתו במקום המנוקב קל יותר, עי"ש וגם.
 דף רכה שוי יג : אחר "לה" נ"ב וראיתי מי שהוא פתח פח סרדינים ותיכף הוריק
 אותם מתוך הפח, משום הטעם שאם יחזיקם בתוכו, אז הוא בעצמו עושאו עי"ז לכלי.
 דף רכה שוי לו : אחר "ס"ג" צ"ל באיסור חיתוך זוג גרביים התפורים יחד.
 דף רמ"ח שוי כד : אחר "בסוכר" צ"ל ולפני חדשיים הייתי בסעודת ברית מילה עם
 הרה"ג רמ"ש אב"ד דדעברעצין בעמ"ס באר משה שליט"א, ואמר לי שלפי"ד אין בסוכר
 חשש כיבוש, ותמך יתדותיו על הכיס שאביא להלן, ואני מצאתי.
 דף רנג שוי כה : אחר המלה במים צ"ל ועי' בזה קצה"ש סי' קלג ס"ק טז שכי'
 ונראה דה"ה במברשת וכו' במברשת יבשה על ידיו ורגליו וכו' אבל לטבל המברשת במים
 יש לאסור וכו' שערות אלו דינם כבגד וכו' וגם בשעה שרוחץ בה נסחט המים מהשערות
 והוי פ"ר, עי"ש.
 דף רנז שוי טו : אחר ובש"פ צ"ל ועי"ל סי"ד.
 דף רנח שוי ח : אחר "לקמן" סעי' יח וכלל לח סמ"ו, ולעיל יג ס"ח בתקון.
 דף רנט שוי לב : אחר בחי"א צ"ל כלל סו.
 דף רנט שוי לד : אחר עי"ש צ"ל ובאו"ח תר"ם ס"ב ובחי"י תעב ס"ק כז.
 דף רסד שוי כז : אחר "דא" צ"ל ועי' בזה לקמן כלל לח ס"ק ה וסקי".

דף רסד שו' לב : אחר "יא" צ"ל ועיי"ש גם בסקי"ח בקוטם קיסם בסכין.
 דף רסד שו' לד : אחר "כלי" צ"ל ועיי" מה שכי בזה בכ"ש במכה בפטיש.
 דף רעא שו' כו : אחר עיי"ש צ"ל ועיי" בזה גם במאירי שבת קכ : במה ששאלו
 חכמי הדורות במשלים הספר באות א שיתחייב משום מכה בפטיש וכו' עיי"ש ובשו"ת
 נפש חיי חאו"ח סי' לו, ובסי' השלמה ובהערות על מנחת חינוך.
 דף רפד שו' ל : אחר "שם" צ"ל ולקמן ס"ק כז ולחי.
 דף רצא שו' לא : אחר "שכ"ד" צ"ל ועיי" מה שהבאתי בזה לקמן סוס"ק מח
 ד"ה ובענין.

דף רצב שו' כט : אחר "הנותן" עיי" בזה גם בס"ק כז, ובכלל לח סקי"ג.
 דף שט שו' לג : אחר "ח"ד" צ"ל משם הרה"ג ר' צבי פסח פראנק שליט"א.
 דף שט שו' לד : אחר "מחיקה" צ"ל מטעמים הנזכרים לעיל ובדג"מ, ועיי"
 גם לעיל כלל לב סט"ו.

דף שכב שו' לו : אחר "רנט" צ"ל ובכלל לה ס"ק ז.
 דף שכה שו' לא : אחר "וכו") צ"ל ועיי" משנ"ב שכי, שאפילו מלמעלה למטה
 לא התירו רק כשהוא דרך שנוי, אך שכי שאין למחות במקילין.
 דף שלד שו' לה : אחר "הרע"ב" צ"ל ועיי"ל ס"ק מז וכלל לה ס"ק ד.
 דף שלו שו' לז : אחר "עיי"ש" צ"ל ובמה שכי לקמן כלל לה ס"ק ד, ה, ויז.
 דף שמז שו' יט : אחר עיי"ש) צ"ל ועיי" כלל לד סעיף לא-לב.
 דף שמח שו' לד : אחר "ועיי" צ"ל כלל לד סי"ג.
 דף שסד שו' לא : אחר אות יא) צ"ל ועיי"ל כלל ז סל"ה וכלל לח סכ"ז.
 דף שפב שו' לב : אחר "כב" צ"ל כלל ז סל"ה וכלל לו כא, ושם אחר "ה"
 צ"ל ולקמן בדיני מוקצה ס"ק לד.

דף שצט שו' ח : אחר וכ"ש צ"ל ועיי"ל כלל לא סק"ז.
 דף שצט שו' י : אחר שבות צ"ל ועיי"ל סק"י.
 דף שצט אחר שו' כז : צ"ל ועיי" באיסור מכה בפטיש באוכלים בכלל יא סקי"ז.
 דף ת שו' לב : אחר "ועיי"ל" צ"ל ס"ה וכלל לא ס"ז.
 דף תג שו' יא : אחר לישראל צ"ל עיי" גם כלל לב ס"ק לח.
 דף תו שו' כז : אחר מב צ"ל ובכלל לב ס"ק לט.
 דף תיא שו' לו : אחר בשבת צ"ל ועיי" גם לעיל כלל לו סי"ב.
 דף תמ שו' לה : אחר ועיי" צ"ל סכ"ב ובתיקון.
 דף תמו : סדר השורות הוא שורה כא (מצמר גפן), ואח"כ שורה כג, שורה כד,
 ואח"כ שורה כב, ושורה כה.

דף תמו שו' כח : אחר "מוקצה" צ"ל ועיי" בזה גם בכלל כה סקט"ו, ועיי"ש גם
 בדין טלטול ספק מוקצה, שכי שם שדינו כודאי מוקצה, ובענין מוקצה שכבר נטלו בידו
 עיי"ל כלל ב סקט"ו.

דף תמז שו' כ : אחר "כלא"י" צ"ל ועיי" כלל ג ס"ק יז וכלל ה ס"ק כט.
 דף תמח שו' כח : אחר "ס"א" צ"ל ובענין איסור העמדת סם לעכברים משום
 מוקצה עיי"ל כלל כז ס"ז.

דף תמח שו' לג : אחר ושאל צ"ל ועיי" גם לעיל כלל לד ס"ק כח.
 בדיני מוקצה ס"ק לט (עיי" בש"ע הרב שט ס"ק כ, ובמג"א סוף ס"ק ז) ועיי" בדי
 השלחן סי' קיב ס"ק כ שכי בתיבה העשוי באופן שא"א להוציאה לגמרי מהשלחן וכו'
 שאז מותר לטלטל השלחן, שמכל מקום להכניס ולהוציא את התיבה עצמה אסור, שהרי
 גם בכיס שפיו תפור לבגד וכו' ג"כ אסרו להכניס ידו לבגד, וכת"ש ג"כ שלדעה שסוברת
 שאין השלחן בסיס לאיסור א"כ בדעתו היא שישאר שם כל השבת, שה"ה לא הוי בסיס
 דק כשבדעתו שישאר שם כל השבת, ואם ה"י בסיס לאיסור ולהיתר, ובדעתו לקחת ההיתר
 משם בשבת, שאז הוא רק בסיס לאיסור, ושלפי"ז בשלחן בסיס לאיסור ולהיתר, לא מהני
 הנחת החלות על השלחן בביהש"מ, שדעתו לאכול החלות, ולא להשאירו לכל השבת עיי"ש.

רשימת המונחים

שכט	בנאי שהוסיף על הבנין	כד	אילן השקאתו
שב	בנין בקרקע (והמוסיף עליו כל שהוא)	טז	(הברכתו הרכבתו)
שמו	בנין וסתירה בכלים גדולים	פה	אמירה לעכו"ם
שנד-שנה	ברז תנור, פתיחתו או סגירתו	רפט	אוטומט, מכונה מוכרת חפצים
שנט	ברז מים החמים, להניחו פתוח	ז	אורח, הגדרתו
שסז	בית מצויד בתאורה אוטומטית	רפג	אותיות, הברגתן
תנד	בשר חי (שנבאש ועוד) טלטולו	רפג	אדגז בטחון, פתיחתו
		שיח-שכב	אהל קבוע
כב	גבון חלב וחיכוצו	שכג-שכט	אהל ארעי
צח	גרירת גבינה במגרדת	שמ	אברי תינוק
קצ	גירוד טיט יבש מעל בגד או נעלים		אסיפת פירות או השחלתם
קיח	גבול קמה קלוי	(לחלט) תכה	(או השחלת פנינים)
קע, תב	גר, (אדם, כלי) טבילתו	כו	אריית תאנים
קע-קעא	גזיזת צמר מבעל חי	תטו	אוריון
קע-קעא	גזיזת שער מבעל חי	תל-תלג	ארבע רשויות של שבת ואוריון
קצז	גידיים, ניפוצם	תמו	אכילת פירות המחוברים, בפה
קצז	גבעולי פשתן	מח	אשכוליות ותפוזים, סחיטתם בכף
יג	גרירת חבית		
יגיד	גרירת רהיטים	סז-עא	ברידת אוכל
יז	גן חורף, פתיחתו	עא	ברירת בגד
רלט	גרעין, הוצאתו	עא	ברידת עצים
רצד	גודל, הטלתו	פג	ברירת חלמון
שכג-שכח	גג, עשייתו משום אהל		בלילת אוכלים (ומשקים)
שעח-שפט	גרם כבוי (או הדלקה)	קיו	לצרכי תינוקות
	גז שבתנור שנכבה, ועכו"ם הדליקו	קכד	בשול על ידי אש
		קכד	בשול על ידי זכוכית
שסז	קלח, קנו, קסז, שסז	קכד, שצד	בשול על ידי סיד
קע-קעד	גזיזת השערות, וגלוחם	קכה	בשול בתולדת אש
		קכו	בשול בתולדת חמה
	דכד שהי' אסור בבין השמשות,	קכו	בשול בשמש
תנה	טלטולו	קלג	בשול במעיינות חמים
מא	דישת תבואה	קמא-קמב	בשול אחר בשול
צה	דיכת תבלינים	קמה	בשול אחר אפי'
צ	(וחתיכת ירקות)	קמה	בשול אחר צלי'
קס-קסב	דודים (ארבעה מינים שבו)	קנב	כחישת אוכל
קמח	דבר המוסיף הבל	קלג	בשול פרי
קלח	דם, כסויו	קסב-קסג	ברזי צנורי החום
קמז	דונג, חלב, זפת, גפרית, מסמוסם	קפה	בגדים (שנתרטבו)
רכ	דפי הספר, פתיחתם	קצב	בגד שחור, נייערו
דכח	דת תרנגולת	רה	בציעה
דכז	דלת כלוב, סגירתה		בקבוקי יין, וכן שבירת
דלב	דבורים, צידתם	רכא, רפו	האותיות שעליהן
דלה	דג, שלייתו מן המים	רכז-כח	בעלי חי, הכנסתם לכלובם
דלט	דם, הוצאתו	רמא, רצה	בחולה, בעולתה
דלט	דם, מציצתו	רלט	בעל חי, הכאתה
דמד	דוכסוסטוס, הפרדתו מהקלף	רצג, תה	בטול איסור (והוראתו)
דנ	דג מלוח, שרייתו בחומץ	שטו	בני
רסד	דלעת, התאמתה לסתימה		

תסח

רשימת המונחים

תג	הצעת מטה למוצאי שבת	דש	דרכון, טלטולו
תד	הפרשת חלה	רעב	דיו על גבי סקרה, וכן להיפך
תחיתיד	הפלגה בספינה, ופרטי דיני'	שכ	דלת סגורה, פתיחתה
תטזתכא	השמעת קול	תמב	דדת בן קטן
תכב	התעמלות		דבר שהי' מחוסר צידה (או מחובר
	הובלת תינוק (רך הנמול) לבית	תמ	בבין השמשות)
תמג	הכנסת למולו	תנד	הסרת קליפי אוכל וכדומה מהשלחן
	העברת ארבע אמות בדרשות הרבים	לה	השתמשות באילן (בעשב) כטלב, לה
תלביתלג	או בכרמלית	עו	הוצאת זבוב ממרק או מייץ
תלד	הוצאת אוכלים בפה	קנג	הסתפקות ממזי המיחם
תמט	האכלת דבר מוקצה לתינוק	שט	הסתפקות ממזי הברז החם קס, שנט, שט
קצג	התרחצות בים	קכד	הלבנות לבנים
קצב	הסרת נוצות, ביד, במברשת	קסה	העמדת תבשילים על תנורי גז
	אילון, פרישתו על חלון, שכח, כב בהשמטות	קכד	התכת מתכת
שכט	וילון, הצמדתו לקיר בנעצים	קעא	התקלחות
	זריית תבואה	קסח'קסט	התרחצות בחמין
סד	זרע פשתן, שימתם למים	ריא	התרת משיחה
כ	זכוכית או פך, סתימתו במוך	דיג	הפרדת שזירת חבלים
סא	זרוי מלח על מקום הטפוח קפג בהשמטות	רלו	החלפת המים שעל דגי זהב ועלוקות
	זוג גרביים, וכן זוג נעליים,	רמא	הקזת דם לחולה או לבהמה
	התפורים יחד	רמא	העמדת עלוקה
ריב, רכה	זבובים בתיבה, סתימתה	רנא	העברת שעד
דלג	זריקה רפואית	רצב	הקדשת חפץ
רמ	זרם אלקטרי הנוצר על ידי	שג	הופעה בבית דינם להעיד
	פועלים יהודים	רעז	החלקה במחליקיים
שסג, שסב, שסג	זכוכית, הצהרתו	שטו	הקמת בנין
קצג, רנו		שטז	החזרת אבנים ברצפה
	חלב צונן, שפיכתו לחמין		החזרת דלת או חלון לציריו
קנט	חתיכות אריג או בד, חבורן	שכ, שכא, תח, תיא	
רטז	חפיפת סוכריות, פתיחתן	שנד, שנו	הצתת כל דבר הבוועד, וכבויו
רכידכא	חותלות גרוגרות, התרתם רכא, רכב, שנא	שסא	הצתת דבר על ידי עכו"ם
	חוט הכרוך על פי פירות מרוקחים,	שנה, שעה	הגדלת להבת או המעטתה
ריב	ניתוקו		השתמשות במתקן אלקטרי (בתלפון,
דנח	חליבה		במקרופון, במקליטון, בפונוגרף
דסאידסד	חתיכת דבר לפי מדה		ובגרומופון, ברדיו בסכיון, (והטיית
רסאידסד	חתיכת אריג לצוארון		מחוגם), בשמיכת או כד אלקטרי,
רסג	חתוך נייר (לא לפי המדה)		במכונת עזר לכבדי שמיעה, בתלי
דסג	חתוך נייר לכסוי כלי		פרינטד, מניפה, מקרה, פעמון
רסב	חתיכת דבר תלוש לכלי או למדה		אלקטרי, ועוד) שנדינה, שסה, שעה שפה
רסד	חתוך (ותיקון כלי) באוכלים		הסקת הבית בחורף
רסב	חוט התפירה (קשרי שפוד) חתיכתם		הבחנת בגדים וכדומה ובדיקת נקיון
	חבילה שהובאה על ידי		כוסות על ידי השמש (וכדו')
רפ, ש	בי דאר בשבת	שפד	הנערת נד הדולק
רפח	חלון דאווה, הפתוח	שפד	הנערת נד הדולק על ידי עכו"ם
רפח	חלבן (חליבת חלבון)	יו	השבחת או החשת גדול פירות
ש'שג	חלול שבת, גרימתו	כב	השקאת אגרטל
רפו	חנות, הפותחו	יט	העברת עציץ
		תג	הכנת יין להבדלה

רשימת המונחים

תסמ

רפג	רסט, רפג	כתובה	שטורשטז	חפירת קרקע
רעה	רע, ערה	כתב ולשון	שיח	חבור או שלוב קרש בקרש
רעב־רעג	רעב־רעג	כלי כתיבה	שטז, שיז	חור, נקיבתו במבנה
רעג	רעג	כתיבה בגיר	שלד, שמו	חבית מרקחת, שבירתה
רעב	רעב	כתיבה על שמשות חלון	שזו	חוטי כליבה, הוצאתם
רעז	רעז	כתיבה, בשמאל	קצג	חלון, העברת זיעתו בסמרטוט
		כסיית תיבה	קויקב	חולה (מיחושו, ועשיית תרופה)
		כסיית חבית מים, וכן כסוי		וכל פרטי דיניו
שלב	שכד, שלב	בדף השלחן		לחינת בשר (לחם יבש, בצלים)
תכה	תכה	כלי פרקים, הברגתם	ק	במטחנה
שצ	שפו, שפט, שצ	כביית דליקה		טחינת תבואה ברחיים של יד
שם	שם	כביית דליקה (על ידי עכו"ם)	צה	(רוח, או מים)
תגיתו	תגיתו	כלים (כוסות) הדחתם	צה, צח	טחינת רגבי עפר, (מלח או סוכר)
תמה־תמח	תמה־תמח	כלי שמלאכתו לאיסור	קצב	טלית, נקוי מעפר
		כלי שמלאכתו להיתר, ומונח עליו	רא	טוי ביד (במכונה)
תמח	תמה, תמח	בבין השמשות דבר מוקצה	ה	טאטוא
תנט	תנט	כסף שבכיס בגדו, גיעורו	רכא	טבק הארוז בנייר, פתיחתו
		לישת חרדל, חזרת וחרוסת	שנ	טריו, הוצאתו
קטו	קטו	לישת קמח במים (בשמן, בשומן או	תמח	טלטול מוקצה
		במי פירות)		
קיג	קיג	לישת וגבול עפר במים	קעו	יבלת, חתיכתה והסרתה
קיד	קיד	לכלוך, הסרתו	שלט, שצט	יישור מחט (או משקפיים)
קפא	קפא	לקוטת פירות (עשבים, כמהים		יין, הורדתו מעגלה, וכן הבאתו
		או פטריות)	תכג־תכה	לסעודה
כו	כו	לזורסן, שימתן למים		יציאה בדבר שאינו תכשיט
		מורסן, קיחתם בידים לחות	תלד־תלה	ואינו מלבוש
קיט	קיט	ני מלח עזים, עשייתם	תמ	יציאת קטע בקב, וקטוע בסמוכות עור
		מלוח הישן	תלט, תמ	יציאת חגור (זקן, סומא) במקל
קסח	קסח	מים צוננים, שפיכתם לאמבטי מלא		יציאה בערליים, בכובע וכיפה,
		רותחים	תלח	(במכסה פלסטי) ובשאר שני
קנט, קס	קנט, קס	מים, סנוגם דרך שרזולו		מלבושים זה על גב זה
קפד	קפד	מחט, תחיבתה בקרע הבגד		יציאה בברדס ובכבנה, ובמלבוש
רטז, ריז	רטז, ריז	מצודות עם דגים, הרקתם	תמא	שתכשיט או דבר חשוב קצת
רכט	רכט	מלכודת לעכברים	תמב	מחובר לו
רלא	רלא	מצודה לבעל חי, פרושתה	תמ	יציאה בסיכה שבצוארון הכתונת
רלא	רלא	מחצלת, פרישתה על כוורת	תמ	יציאה בבתי אוניים בקור גדול
רלב	רלב	מכה הדוקה	תמ	יי"ש משזיפים
רמא	רמא	מלכודת, פתיחתה לפני החתול	צב	כבירה
רלח	רלח	מליחת בשר ושאר דברים, לשם שמורם	קסח, רמו, רנ	כבוש כבשים
		(וכן הדחתם וטלטולם)	קצב	כובע, נקויו מן העפר
רמו, רמז	רמו, רמז	מליחת בצל וצנון, בשם שמן	קפה־קפו	כבסים, שטיחתן
		לתוכם, ומליחת ביצים	ריח	כריכה
רמח	רמח	מטה המתקפלת, פתיחתה	רלב	כלב שוטה
שכור־שכח	שכור־שכח	מי מלח, עשייתם	רמג	כעס ונקמה
רמט	רמט	מלח לחפירת כלים	קפא	כיבוס בגדים
רנו	רנו	מדיטת נוצות		כלי כסף, שפשופם באבן היין, ושאר
רנב	רנב	משחה, מדיחתה	רנו	כלים. בנתר וחול

קעז	נוצות, מריטתן ותלישת כנף עוף	רנג	משחת קרם או שינים, מריחתן
מד-מט	נוזל, סחיטתו	רנג	משחת קרם על פני אשה
רג	נפה, עשייתה	רנה	משחת שמן על ראש
ריח	ניירות, דבוקם בדבק	רנו	מחיקה באוכלים
רלט	נשמה, נטילת מקצתה	רעא	מסייע בכתיבה
	נעלים, גרוד לכלוכן (או שפשופן במים)	רפ	מברק (על ידי עכו"ם)
רנה-רנו	נייר פחם (כתיבה עליו)	רצג	מדירה
רעג	נסיעה, לבקור חולה	פג'פד	מקח וממכר
ר	נר חלב (עם אותיות בולטות) הדלקתו	רצב	מתנה
שט, שיא	נקב, עשייתו או פתיחתו	רפו, רצ	משכון
שמא-שמג	נר שהודלק על ידי עכו"ם		מודעה להדפיסה, או להראותה
שסא-שסה	נר נשמה, הדלקתו	שא	בסכיון (או ברדיו)
שסה	ניעור אבק נעליים	ש	מכתב, לשלחו באחריות, או באכספרס
קצב	נקוי שטיחים, במכונת מנקה שטיחים	רכד, רצט, שי	מכתב, פתיחתו
קעה, קצג	נקוי יבש	דש	מעשיות מלחמות, קריאתן
קצד	גולד בשל עכו"ם	שלג	מעשנה, כסוי
תנו			מטרי' (שמש') פתיחתה
	סחיטת פירות, בגדים ולבנים	שלח, שג	או סגירתה
נה	סחיטת בקבוק, או חבית, בנייר	מסמר, תקיעתו (או הוצאתו מקיר)	מסמר, תקיעתו (או הוצאתו מקיר)
סא	במוך או במטלית	מנעול דלת ארון קודש, שבירתו	מנעול דלת ארון קודש, שבירתו
סא	סגון חומץ מתולעים	מים, שפיכתם לקנה הפמוט,	מים, שפיכתם לקנה הפמוט,
עז, פא	סגון מים או יין מקסמים	או לעששית	או לעששית
	או מקמחין	מטיל מים לסיד	מטיל מים לסיד
עז, פא	סגון נסיוב החלב	מאכלים בתבניות	מאכלים בתבניות
פב	סכרין, שימתו לתבשיל חם	מעלית	מעלית
קלב	סריגה	מעשר	מעשר
כג, כד	סיכת בטחון, להחזיק שולי הבגד	משקפת	משקפת
רטז	סיכת בטחון, לחבור חתולים	מורסה (וחבורה) הפסתן	מורסה (וחבורה) הפסתן
רטז	סרדינים, הרקתם מן הקופסה הפתוחה	משיחה (רצועה, שרוך) הכנסתה בכגד	משיחה (רצועה, שרוך) הכנסתה בכגד
	השמטות לידכה	(בוילון, ועוד)	(בוילון, ועוד)
	סיכת רגלו, וגופו (מעבד)	מוכים (ונוצות) לכרים	מוכים (ונוצות) לכרים
דמה-רמו	ומשיכת נעליים	מלוי כר גומי באויר	מלוי כר גומי באויר
רמח	סוכר, זרייתו על פירות	מפתח, (שעון יד וכיס, משקפיים	מפתח, (שעון יד וכיס, משקפיים
רנט	סבון נוזל	ומשקפיים עם מכונת עזר לכבדי	ומשקפיים עם מכונת עזר לכבדי
רנו	סכין השחזתו	שמיעה) הוצאתם	שמיעה) הוצאתם
רנב	סתימת נקב החבית	ובציור שבסוף הספר	ובציור שבסוף הספר
רנז	סוכר, דסוקו	משחקים	משחקים
שא-שג	סיוע לעוברי עברה	מוקצה מחמת חסרון כיס, ופרטי'	מוקצה מחמת חסרון כיס, ופרטי'
	סחורה שנשלחה בערב שבת בתנאי שצריכה להגיע למקום ידוע ביום	מוקצה מחמת גופו ופרטי'	מוקצה מחמת גופו ופרטי'
ש	ראשון	מוקצה מחמת מצוה	מוקצה מחמת מצוה
שה	ספר שאותיות כתובות על חודי דפיו	משמשי כלים	משמשי כלים
	סדור קידושין (גיטין) וכל מעשה בית	מוקצה על חפץ חבירו	מוקצה על חפץ חבירו
דצה-רצו	דין שהוא	נפוי קמח ממצה טחינה	נפוי קמח ממצה טחינה
	סכום דמים, הזכרתו, וכן סכום מנין	נסירת עצים	נסירת עצים
רפה-רפז	ומדה	נשיפת מתכת	נשיפת מתכת
		נס קפה	נס קפה
		נגיבת כלים	נגיבת כלים
		נגוב ידים במגב ידים אלקטרי	נגוב ידים במגב ידים אלקטרי
		שע, שעג	שע, שעג

רשימת המונחים

תעא

רכט	פריסת רשת על המים	דעג	סוד, כתיבתו בחלב
רסד	פקק, חדרו	שלו	ספסל, שנשבר רגלו
רצא	פרעון חוב	שמג-שדמ	סכין התקוע בספסל, או בחבית
רצד	פדיית בכור	שדמ	סדור שערות אשה או ילדה
רצא, רצב	פתקה, לסמן חוב הקונה		סתימת פתח (או חלון)
שכח-שכט	פרוכת, תלייתה (ועשיית מחיצה)	שכט-שלב	בפקק ארעי
שמח	פח, הסרתו מפתח התנור	שמו	סתירת בנין
שמט	פקק, הוצאתו במחלץ	שכז	ספרים, סדורם
שמו	פתיחת דלת נעילה	תיו	סוללה (בטריי), הוצאתה מפנס כיס
שמו	פתיחת דלת נעילה ותינוק בחדר	קצג	סחיטת שערות, ברחיצת פניו
שנח	פיוטים, אמירתם לאור הנר	קצד	סחיטת שפמו ממשקה, על ידי מציצה
שפב	פסיק רישא	קעו	סריקת שערו
כג	פרחים, שימתם למים		עִימור שבלים, צמחים, מלח, עצים
שצה-שצו	פטיש, הכאה	לח"מ	או ביצים
הכג	פנוי אוצר תבואה		עצים או עורות, חבורם על ידי דבק, וכן הפרדתם
קסה	פח, שימתו על התנור, הוא דוקא בערב שבת	ריח, רכ	עופות שקופצים מהכלוב לחנות
	צפרניים, נטילתן לאשה בליל טבילתה,	רלד	עוף (או דג) הפשטת עורו
קעד	וקצוץ צפרני רגלי	רמד	עצים, בקיעתם
קצז	צמר (או פשתן) סרוקו	קא, רסב, תכו	עיפרון, חדודו
	צביעת (פני, שפתי, צפרני) שערי	רסד	עצים וקרשים, נסירתם
קצט	אשה, וכחילת עיני	רסג	עצי בשמים, קטימם
	צביעת אריגים (כלים, קירות) דלתות	רסה	עלי לולב, תלישתם
קצט	רהיטים	רסה	עלים, קטיפתם מעצם
ר	צביעת יין שרף	רסה	עתון, קריאתו בשבת
ר	צביעת אזני דגים	דש	עובדים חרדים, בקואופרטיבים
קצט	צבע מסמוסו במים	שב	אי-דתיים
קצט	צבע הרכבתו		עוגות מצוידות, שבירתן, וכן עוגות
	צמר (פשתים, כותנה, גילון, נוצה,	שט	ששם בית החרושת נרשמו עליהן
רא	גיד) טויות		עישון סיגריות שאותיות מודפסות
רלא	צידה וגרמתה	שיא	עליהן
רלב	צידת חיות רעות	תמג	עגלות תינוקות
רלא	צידת צבי וצפור	יד, שכד, תמג	עריכת שעון להדלקת המאור (לחמום
רלג	צידתו על ידי שניים	שסט	התבשיל) ולכבו"י
רכט	צבי ישן (חולה, וחיגר) צידתו	כו	ענבים, בצירתם
רל	צידה על ידי כלבים	כביכג	ענפי עצים (לולבים) החזרתם למים
רעג, שצו	ציור צורה	תכו	עובדין דחול, פירוש
רעט	צביעה וכחול		עטיפת הצואר במטפחת אף לצורך
רפב	צלום, ופתוח הגגטיבים	תמב	קליטת הזיעה
שלט, שנ	צמות, קליעתן וסתירתן	מח	עסיס מתותים
א	צמחים, נטיעתם	קד	פֶטום בהמות, ועופות
קמו	צלי' או אפי' אחר בשול	רה	פציעת ראשי החוטים
	קצירת תבואה, וצמחים, ועקירתם		פחים וקופסאות סרדיגים,
כה	קטיפת פרחים	רכד-דכה	פתיחתם
לה	קדרה כסוי	רכח, רל	פריקת נצוד ממצודתו
קנב	קליעה	רלב, רלו	פרעוש, נטילתו או מלילתו
רד	קשר קיימא		פרעוש, כנה, שממית או תולעים,
רז	קשר, התרתו על ידי גוי	רלו	הריגתם
רו, רי			

רשימת המועמדים

27

18

רלה

רנבירנד

רנס

רסוס פליט

רסי

רסימה על קלף וכדומה

רד

רד

רד

קשר הנחמדק באליז

קשר המתקיים לזמן

קשר, גיתוקו

קשר	לדבר מצוה	ר' רסוק	בנות לתנוקות	ק' ק'ק
קשר	ועליו עניבה	ר'א	רשימת נוכחים, וכן רשימת המאכלים,	
קשר	באכלי בהמה	ר'ג	לקרותו	שג
קשירת	שני חבלים זה למעלה מזה	ר'ד	רדיו (וסכיון) הקשבה ל'	
קשירת	אבות ספר תורה	ר'ו	וכן עריבתו	שע, שש

קשר שאינו של קיימא התרתו

ריא

רפס שבחתוב, פנוי

ד

קיימט בגדים במחט

רסז

רכבת

לד

קריעת דבר לחלקים

ריט

רכיבה

לג

קריעת איגרת המחותם

רכז, רצט, שי

שדנה, זבולה

אד

קריעתה בצד התומם

קריעת נייר סתימת התנור

קריעת נייר לקרעים

קופסת סוכר, פתיחתה (וכן קופסת

סגירות)

רכז

רכד

רכמ

רכנ

רכס

שדה

שדה

שדה

שדה

שדה

חרישתה

השוית בנחת

סקול אבני

החלקת תל שבה

פלוי בקיעות

א

ה

ד

ב

ב

א

קשר שוקשור סתם

קוף הוצאתו

קיצור חיי בעל חי

קיסם קטימתו לחציצת שיניים

רכה

רלט

רלה

רסר

שדה, פרוז רגבי

שעה הסדרתו

שעה הסתדרותו

שעה ליקוט הלבנות שבהם

קעב קעג

קעב קעג

קעב קעג

קעב קעג

קעב קעג

קולמס, תיקונו

לסד לשיטת אנליזה

קצס

קול, הסמעתו בתקליט

לסא שוידת חוטנים וקיס

גב

קרטונים עם סספרים, וטסיתים עם

שת, חביטתו

גב

אותיות, וכן פירוקם

רעז, לסג, שח שינים, עקידתו

גמב

קררי ג

שטו שתיץ (או פצע) תכוסם

גט

קיד המתקפל פתיחתו (ובן פתיחת

כסא נח, ופתיחת שלהן)

קליעת שומרים בצלים, וזר פרחים

קרוציות אלקטרי

שכר

לט

תמו

שערה (שמן עב, בצק) פתיחתה

שרטוט

שמשות, שפשוף הידים בקרה

שעליהן

רנג, רנג

רס

נד בהשמות

קפולק פליית

קצוד, חבז, חבס

שכסות, הצהרתן

זבז, זבז

קפיאת מים לקרה (וכן לשביית

שחתמות עם מחלל שבת

שב

קרה)

ס, חבס

שכידה

דסד

קטנים, רסוק בנות לצרכם

שעוד שעל ארת, הסרתה

סד

קטנים, בלילת עיסה לצרכם

שתיל, וסיעתו

סד

11

במים, וכן לסלסלם על ידי קרסים

שדם

שריית זרעים

ב

קטנים, להאבילם דגים

עב

טברי כלי (זכוכית) תרס

שצם, תי

קטנים, להאבילם דגד פוקצה

חמס

שחי (דהשטת דבר)

תסז

קטנים, פרוז גליסקה לסידורים דקים

שתיות סכין

שצח

על פניו של המים, על פניו של המים, על פניו של המים, על פניו של המים

וישראליתם ברומב, לצרכים קין בהשפעות

קטנים, עירוב ונבול להם שרדי

ברומב, לצרכים קין בהשפעות

קטנות, סריקת שערך בשמן גלול

ריסוק שלג, קרה וברד

ג

שפסוף כלי כטיף (לא טכני) הוא גלול

תבשיל, חמומו על ידי שערך

תבשיל שנוצטן, חמומו קנה, קסה

תמצית בשר, לתוך חמין קלב

תרמוס, להטמין בו קסה

קסה

רסוק חלות דבש סכודרת

גו

תפירה

רסו

רדיית דבש

לה

תפירות שנתרפאו, הדוקס

ריח

רקוד סולת פקמח

צב

תייק מכתבי מסור

רסו

רסוק תפוחי אדמה, שעועיידת, פירות.

תולעים, הר'גתם

לדילה

רסו

הוא

הוא

הוא

הוא

הוא

הוא

הוא

הוא

הוא

הוא

מדינת ישראל
משרד המשפטים
התביעה הכללית
תל אביב

פרקליטת המבחן
מס' 12345